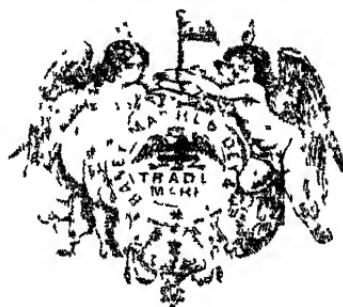

ରାଧାତସ୍ତ୍ରମ୍ ।

ସଂକ୍ଷିତ ଟିକା ବନ୍ଦତାବାନ୍ଧବାଦ ସହିତ ।

ଆଶୁଳ୍କ କୁମୁଦଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ ମହାଶୱର
ଆଜାନ୍ତ୍ରମାତ୍ରେ

ଶ୍ରୀକାମାଖ୍ୟାନାଥ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ।

କଲିକାତା

ଶ୍ରୀଅକଣେନା ଘୋଷଦାରୀ ଅପରଚିତ୍ରପୁରରୋଡ୍ ଶୋଭାବାଜାର ୨୮
ଶଂଖ୍ୟକ ଭବନେ ବିଦ୍ୟାରତ୍ତ ସନ୍ତ୍ରେ ମୁଦ୍ରିତ ।

୧୯୮୩ ମାର୍ଚ୍ଚ ।

বিজ্ঞাপন।

কাল দৰ্শপ্রত্তি নানাকুরণ বশতঃ যে চিরপ্রাণিত সন্তত
সরম পবিত্র হিন্দুধৰ্ম দিন দিন ঝাস্ট হইতেছে, তথিবে হিন্দু
নেন্দ্রাপয়েগী পূর্বতন পুস্তকাদির অভাব ও একটী প্রধান কারণ;
অধুনা হিন্দুধৰ্মাবলম্বী অনেকেই উক্ত অভাব নিরাকরণ মানসে
চেষ্টা, অর্থব্যয় ও পরিশ্রম স্বীকার করিয়া যাহাতে বিলুপ্ত প্রায়
হিন্দুধৰ্ম পুনঃ প্রবল হইয়া ভারতবৰ্ষকে উজ্জ্বল করে এমত
চেষ্টা করিতেছেন। আমিও তাঁদের অনুগামী হইয়া “রাধাতন্ত্র”
নামক পুস্তকখানি মুদ্রিত করিতে প্রস্তুত হইলাম। এই গ্রন্থে নানা-
প্রকার উপদেশ প্রাপ্ত হওয়া যায়। ইহাদ্বারা শাস্তি বৈষ্ণব সক-
লেরই অনেক উপকার হইতে পারে; বিশেষতঃ বৈষ্ণব সম্প্রদায়ক
দিগের ইষ্টসাধন বিষয়ে অশেষ উপকার হয়। গ্রন্থখানি অভি-
নিরেশপূর্বক আদ্যোপাস্ত পাঠ করিলে তত্ত্বাঙ্গে বিলক্ষণ অভি-
জ্ঞতা জন্মে; আমি যতদূর জানি তাহাতে বিলক্ষণ বলিতে পারি
যে, এইকপ সংক্ষিপ্ত পুস্তকে এত অধিক উপদেশ অভি বিরল।
এই গ্রন্থের সংক্ষত নিতান্ত সঁরল রহে অতএব সাধারণের স্থথ-
বোধ হেতু সংক্ষত টাকা ও বঙ্গভাষায় অনুবাদ সহিত মুদ্রিত
করিলাম। যদিও গ্রন্থখানি সংক্ষিপ্ত বটে তথাপি টাকা ও অনু-
বাদের সাহায্যে ইহার কলেবর বিলক্ষণ স্তুল হইয়াছে; ইহার
মুদ্রাক্ষেত্র পরিশ্রমের ক্রটী করা যায় নাই কতদূর কৃতকার্য
হইয়াছি বলিতে পারি না। শ্রীযুক্ত চন্দ্রকুমার তটাচার্য মহাশয়ের
দ্বারায় সংক্ষত টাকা অনুবাদ ও বঙ্গভাষা সংশোধন করিয়া
লইলাম আর এই তন্ত্র যদি আমার অনুমতি ভিন্ন কেহ মুদ্রিত
করে তাহা হইলে তাহার উপর আইন ও দাবি করিব এইকণ যদি
এই গ্রন্থদ্বারা হিন্দুসামাজে কিঞ্চিত্বাত্র উপকার হয় তবেই
অম সফল ও অর্থব্যয় সার্থক বোধ করিব।

শ্রীকামাখ্যানাথ মুখোপাধ্যায়।

ॐ नमः श्रीकृष्णaya ।

—०४०—

राधात्म्रग् ।

श्रीपार्वत्युवाच ।

गणेश नन्दि चत्तेश विष्णुना परिषेबित ।
देव देव महादेव मृत्युञ्जय सनातन ॥ १ ॥

तामा ।

श्रीमरणगेन्द्रनन्दिनी महादेवके कृति पाठपूर्वक जिज्ञासा
करितेहेन । हे चत्तेशेखर ! हे नन्दिबन्दित ! हे प्रमथगणा-
धीश ! हे नारायण परिषेबित पाद, हे महादेव ! तुमि सकल देव
ओष्ठ ; तुमि मृत्युके अज्य करिया महाप्रलयास्त्रो विराजमान
आह ; तुमि सर्ववेत्ता, सर्वदर्शी ए जगते तोमार किछुई अप्नो-
चर नाई ॥ १ ॥

अस्त्वार्थः ।

अहंकारममः । यस्याः पूर्वतनाः कवीज्ञनिचयो हस्ता हस्तहं अस्तु दु-
ल्पुः पूः कल्पालयं कठिगताः श्रीकालिषामादयः । यावानी विष्णुर्थाः त्वं तिः
त्वं तिमताः विद्याहि विद्यावताः सावानी वसताः सदा इव अद्विजानकता-
प्रविन्दी ॥ तत्त्वारुः समृष्ट त्य भाषिकाणाः धनोरुम । राधात्म्रः

[१]

ରହସ୍ୟେ ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ ମନୋହରେ ।
ପୂର୍ବେ ହି ଶୁଚିତେ ଦେବ କଥା ମାତ୍ରେଣ ଶକ୍ତର ॥
କୁଳପତ୍ରୀ କଥୟେଶାନ ତତ୍ତ୍ଵେ ପରମ ଦୁର୍ଲଭେ ॥ ୨ ॥

ଭାଷା ।

ଏଇକଣ ଏ ଅଧିନୀର ପ୍ରତି କୃପାବଲୋକନ ପୂର୍ବକ ତୋମାର
ପୂର୍ବ ସ୍ଵୀକୃତ ମନୋହର ପରମ ଦୁର୍ଲଭ ବଞ୍ଚୁଦେବ ତନୟକପୀ ନାରା-
ଯଣ ରହଣ୍ତ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ଆମାର ନିକଟ ପ୍ରକାଶ କରିଯା ବଲ ॥ ୨ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଶୁଷ୍ଠଶୁଷ୍ଠ ବିବୃତ୍ତୋମି ଯଥାମତି ॥ ଅଥକିଲ ହିନ୍ଦୁବନ ଆଗରାଯିନୀ ନଗେତ୍ର
ନିଧିନୀ ନିଧିଲ ଲୋକ ପରିତ୍ରାଣଃ ଚିକିର୍ତ୍ତୀ କଟିତି ଜ୍ଞାନମଧ୍ୟନୋପାୟ
ଦେବତାରାଧିନାନ୍ଦି କୌଶଳେ ପ୍ରକାଶ୍ୟାମୀତି ମନ୍ଦିରକୁତ୍ୟ ତଙ୍କ ପାରଦର୍ଶିନେ
ମନ୍ଦିର ତଙ୍କ ବଜ୍ରାରେ ଭଗବନ୍ତେ ଦେବ ଦେବେ ମହାଦେବେ ବ୍ରାତିପ୍ରାୟେ ପରି ପ୍ରଜାନ୍ତି
ଶ୍ରୀପାର୍ବତୀଭୂବାଚତି ॥ ଗଣେଶେ ଗଣନ୍ତି ଅମଧ୍ୟନ୍ତି
କୁଞ୍ଜାନୁଚରାଣିଂ ଈଶ ଅଧୀଶ୍ୱର ; ହେ ନନ୍ଦିଚଞ୍ଜେଶ ନନ୍ଦିନିଃ ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରମ୍ଭ
ଚଞ୍ଚମ୍ଭ ଚ ଶଶିର୍ମୌଳିଜ୍ଞାନଃ, ଈଶ ନିଯମଃ ; ହେ ବିଷ୍ଣୁମାପରିମେବିତ ବିଷ୍ଣୁମା
ମାରାଯନେ ପରିବେହିତ ଆତ୍ମାଧିତ । ତଥାଚ ହାତୁରୁଷ ବାକ୍ୟଃ ହରିତେ
ସାହଜ୍ୟେ କମଳ ବଲି ମାଧ୍ୟାଯ ପରମ୍ୟାର୍ଥଦେକୋନେ ତପ୍ରିୟିଜ ଶୁଦ୍ଧ ହରିତେ
କରନ୍ତି । ହେ ଦେବଦେବ ଦେବନାନ୍ତ ଇଞ୍ଜାନୀମାନ୍ତ ଦେବ, ହେ ମହାଦେବ, ହେ ଶୁଷ୍ଠୁ-
ଶୁଷ୍ଠ ସମ ବିଜେତଃ ହେ ସର୍ବାତନ ନିତ୍ୟ ମହାଅଳ୍ୟାଙ୍କ ଶାୟିନ୍ ॥ ୧ ॥ ହେ ଶକ୍ତର
ମନ୍ଦିରମ୍ଭ ; ପୂର୍ବେ ପୂର୍ବଜିନ୍ କଥାମାତ୍ରେ ବାଜ୍ଞାତ୍ରେ ଶୁଚିତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵଃ
ବଜ୍ଞାମୀତି ଅତିକ୍ରତେ ବାଞ୍ଚୁଦେବମ୍ୟ ବଞ୍ଚୁଦେବଶୁତମ୍ୟ କଂମାନି ଦୈତ୍ୟବିନ୍ଦା-
ଶାର୍ଵିଂ ବଞ୍ଚୁଦେବ ଶୁତ ଝାପେଶ୍ୱରତୀର୍ମ୍ୟ ନାରୀଯଳମ୍ୟ ରହସ୍ୟେ ଗୋପନୀୟେ ମନୋ-
ହରେ ମାଧ୍ୟକଜମ ଅନୋରୁଜନ ହେତୁଭୂତେ ପରମ ଦୁର୍ଲଭେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵଃ
ରାଧା ତତ୍ତ୍ଵାର୍ଥ୍ୟେ ତଙ୍କ ମାଧ୍ୟମେଂପାୟ ଶାର୍ଵିଂ କୁଳପତ୍ରୀ ମହ୍ୟବୁଦ୍ଧାଦେଶ କଥା ମହି-
ଶୁତେ ବର୍ଷର ଈତି ଲୋକ ହେମାର୍ଥିଯଃ ॥ ୨ ॥ ପାର୍ବତୀଅଶ୍ରମକୁତ୍ୟରେ ପରମ-

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚ ।

ରହସ୍ୟଂ ବାଞ୍ଜୁଦେବସ୍ୟ ରାଧାତ୍ମକଂ ବରାନନେ ।

ଅତ୍ୟତ ଗୋପନୀଂ ତତ୍ତ୍ଵଂ ବିଶୁଦ୍ଧଂ ନିର୍ମଳଂ ସଦା ॥

କାଲୀତ୍ମକଂ ସଥା ଦେବି ତୋଳନକ୍ଷ ତଥା ପ୍ରିୟେ ।

ସର୍ବଶକ୍ତିଭୟଂ ବିଦ୍ୟା ବିଦ୍ୟାରୀଃ ସାଧନାୟ ବୈ ॥

ନିଗଦାମି ବରାରୋହେ ସାବଧାନା ବଧାରୟ । ୩ ।

ଭାଷା ।

ପାର୍ବତୀ ଜିଜ୍ଞାସାନଙ୍କର ପରମ କୃପାବାନ ମହାଦେବ ବାଞ୍ଜୁଦେବ
ରହସ୍ୟ ରାଧାତ୍ମକ ପ୍ରକାଶ ମାନସେ ପାର୍ବତୀର ପ୍ରତି କହିତେଛେ ; ହେ
ପ୍ରିୟେ ଶୁଣରି ! ସେମନ କାଳୀତ୍ମକ ଓ ତୋଳନତ୍ମକ ଅତି ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ
ନିର୍ମଳ ତତ୍ତ୍ଵପ ଅତି ଶୁଣୁଣୁ ସତ୍ତ୍ଵଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ସର୍ବଶକ୍ତିମର ଓ ପୁରୁଷ-
ଶାର୍ଥ ସାଧନ ବ୍ରକ୍ଷଜ୍ଞାନେର ହେତୁଭୂତ ବାଞ୍ଜୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତ୍ମକ ଲୋକ
ହିତାର୍ଥ ତୋମାର ନିକଟ ବଲିତେଛି ସାବଧାନେ ଅବଶ କର ॥ ୩ ॥

ଅଶ୍ରୂର୍ଥଃ ।

କୃପାଲୁଭୁଗବାନୁ ମହାଦେବୋ ବାଞ୍ଜୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତ୍ମକଂ ବଜୁ ଶିଖିବୁ
ପାର୍ବତୀଂ ଅତ୍ୟାହ ଇଶ୍ଵରଉବାଚେତି । ହେ ବରାନନେ ଆହୁତଲୋଚନେ ହେ
ବରାରୋହେ ପରମ ଶୁଣରି ; ହେ ଦେବି ହେ ପ୍ରିୟେ ଔତିକରି ଆଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟରେ
ଇତି ଶାବଦ ସଥା । କାଳୀତ୍ମକଂ ନୌନତ୍ମକଂ ତୋଳନଂ ତୋଳନ ତତ୍କଷ ନିର୍ମଳଂ
ବିଶୁଦ୍ଧଂ ସତ୍ତ୍ଵଦେଶ ପୂର୍ବମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ବିଶୁଦ୍ଧ ପାରମଂ ତଥା ଅତ୍ୟତ
ଗୋପନୀ କରାପି ଏ ପ୍ରକାଶିତଃ ବାଞ୍ଜୁଦେବସ୍ୟ ବିଶ୍ଵାରହସ୍ୟଂ ରାଧାତ୍ମକଂ
ରାଧା ତତ୍କାର୍ଯ୍ୟଂ ସର୍ବଶକ୍ତିମହୁଃ ସର୍ବଶକ୍ତ୍ୟାଜ୍ଞକଃ ତତ୍ତ୍ଵଂ ସାଧନ ଶାଙ୍କଃ ବିଦ୍ୟା
ପରମୋତ୍ତମ ପୁରୁଷାର୍ଥ ସାଧନୀୟତା ବ୍ରକ୍ଷଜ୍ଞାନରପ୍ତା । ତମ୍ୟାଃ ସାଧନାୟ ମିକ୍ତାର୍ଥଃ
ନିଗଦାମି କଥାମାର୍ଯ୍ୟାବଧାରୀଯ ସାବଧାନଂ ଶୂନ୍ୟ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩ ॥
ବାଞ୍ଜୁଦେବ ଇତ୍ୟାଦି । ବିଦ୍ୟାଗ୍ରାହୀ ସାଧନୀୟ ନିଗଦାମିତି ଯମୁନକ୍ଷ ତନେବ ବିହ-

ବାହୁଦେବୋ ମହାଭାଗଃ ସନ୍ତର୍ଣ୍ଣ ସମ ସମିଧିଃ ।
 ଆଗତ୍ୟ ପରମେଶାନି ଘନୁକ୍ରଂ ତଚ୍ଛଣୁ ପ୍ରିୟେ ॥୪ ।
 ମୃତ୍ୟୁଙ୍ଗର ମହାବାହୋ କିଂ କରୋମି ଜ୍ପାଂ ପ୍ରଭୋ ।
 ତଥେ ବଦ ମହାଭାଗ ବୃଷତ୍ତବ୍ଜ ନମୋହସ୍ତତେ ॥୫ ।
 ସଂସାର ତରଣେ ଦେବ ତରଣିଷ୍ଟ୍ରୁଂ ତପୋଧନ ।
 ସ୍ଵାଂ ବିନା ପରମେଶାନ ନହି ସିଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଜାଯତେ ॥୬ ।
 ଭାବା ।

ହେ ପରମେଶାନି ପ୍ରାଣବଲଭେ ପାର୍ବତି ! ମହାଭାଗ ବହୁଦେବ ଭନ୍ନ
 ଶନ୍ତର ଆମାର ନିକଟ ଆସିଯା ସାହା ବଲିଆଛିଲେନ ତାହା ବଲିତେଛି
 ଅବଣ କର ॥ ୪ ॥

ହେ ମହାବାହୋ ! ତୁମି ସର୍ବନିଯନ୍ତ୍ରା ସର୍ବେଶ୍ୱର ତୁମି ମୃତ୍ୟୁକେ ଜୟ
 କରିଯାଇ ; ଏଇକ୍ଷଣ କି ଜ୍ପ କରି ତାହା ଆମାର ପ୍ରତି ଅନୁକଳ୍ପା
 ଅଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ଉପଦେଶ କର, ହେ ବୃଷବାହନ ! ତୋମାକେ ନମକାରୁକରିାଣା

ହେ ଯୋଗନିଷ୍ଠ ଏଇ ଭବଜଳଧି ତରଣେ ତୁମି ତରଣିଷ୍ଟବ୍ଜପଂ ତୁମି
 ବିନା ପୁରୁଷାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ହସ ନା ॥ ୬ ॥

• ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥ ।

ବୋତି । ହେ ପରମେଶାନି ଈଶ୍ଵରି ହେ ପିଯେ ପ୍ରୀତିଦେ, ମହାଭାଗୋ ବାହୁଦେବଃ
 ସନ୍ତର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀର୍ଣ୍ଣ ସର୍ବାଦ୍ୟାକ୍ଷରା ସମ ସମିଧିଃ ସର୍ବମୌଳଃ ଆଗତ୍ୟ ଉପହାର
 ହିତେମେତି ଶେଷଃ ସନ୍ତର୍ଣ୍ଣ ମହାକୁଂସ ପୁଣ୍ୟ ମାଧ୍ୟାବୋଦ୍ୟାର ମିତି ଶେଷଃ ତ୍ରୁଟିବାହୁ-
 ଦେବାହୋକୁଂସଗୁ ଆକର୍ଷଣ ॥୪ ॥ ବାହୁଦେବୋକିମାହ ମୃତ୍ୟୁଙ୍ଗର ଇତ୍ୟାଦି । ହେ
 ଅଭୋ ଅନୁଦ୍ଵାଲ ହେ ମୃତ୍ୟୁଙ୍ଗର ସମବିଜେତ ବୃଷବାହନ ତେ ତୁଭ୍ୟେ ନମୋକୃତ ।
 ॥ ୫ ॥ ସଂସାର ଇତ୍ୟାଦି ହେ ତପୋଧନ ମଦା ଯୋଗ ତ୍ରୁଟିଗୁ, ବେବ କୁଂ ସଂସାର
 କରୁଥେ ଭବଜଳଧି ପାର ଗମନେ ତରଣିଃ ନୌରୁଜଗଃ କୁରେବ ଲୋକାମ୍ବୁ ଭବଜଳଧି
 ପାତ୍ରଃ ସର୍ବାତିଃ ଇତି ଜ୍ଞାନଃ । ଜ୍ଞାନବିନା ଜ୍ଞାନତେ ଲିଖିଃ ପୁରୁଷାର୍ଥସାହୁରଃ ନହି
 ଅଜ୍ଞାଯତେ ମୋହନଗ୍ରହତେ ଭବେବ ପୁରୁଷାର୍ଥ ମାଧ୍ୟମ କାହୁରିଭିକାରଃ ॥ ୬ ॥

ଏତଚୁବ୍ଦା ମହେଶାନି ବିଷେଣ ରମିତତେଜସଃ ।
ପୀତ୍ୟ ସଂୟୁତଃ ବାକ୍ୟଃ ବାଞ୍ଛଦେବସ୍ୟ ସୋଗିନି ।
ଯଦୁକୁଳଃ ବାଞ୍ଛଦେବାୟ ତତ୍ସର୍ବଃ ଶୂନ୍ୟ ପାର୍ବତି । ୭ ।
ମା ଭୟଃ କୁଳ ତୋ ବିଷେଣ ତ୍ରିପୁରାଃ ତଜ୍ଜ୍ଞନ୍ଦରୀଃ ।
ଦଶବିଦ୍ୟା ବିନା ଦେବ ନହିଁ ଶିଦ୍ଧିଃ ଅଜ୍ଞାଯାତେ । ୮ ।

ଭାଷା ।

ହେ ପରମେଶ୍ୱରି ଯୋଗ ପରାୟଣେ ! ଆମି ବଞ୍ଚଦେବ ତନୟ ଅମି-
ତତେଜା ବିଷୁର ସେଇ ପୀତ୍ୟମଯ ବାକ୍ୟ ଅବଶ କରିଯା ବାଞ୍ଛଦେବେର
ନିକଟ ଯେ ଲୋକ ତ୍ରାଣକାରୀଙ୍କ ରାଧାତ୍ମକ ବଲିଯାଇଁ ତାହା ତୋମାର
ନିକଟ ବଲିତେଇଁ ଅବଶ କର ॥ ୭ ॥

. ହେ ବାଞ୍ଛଦେବ ! ତୁମି ଭୌତ ହିଂସା ନା ତୃତୀୟ ବିଦ୍ୟା ତ୍ରିପୁରାଞ୍ଜନ୍ମ-
ରୀର ଆରାଧନା କର । ଦଶବିଦ୍ୟାର ଆରାଧନା ବ୍ୟକ୍ତିରେକେ ମୁକ୍ତି
ହିଂସା ପାବେ ନା ॥ ୮ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଏତଚୁବ୍ଦାତ୍ମ୍ୟାଦି । ହେ ପରମେଶାନି ପରମେଶ୍ୱରି ହେ ସୋଗିନି ସୋଗିବତି
ଅମିତ ତେଜସଃ ଅତୁଳ ଶକ୍ତି ବାଞ୍ଛଦେବସ୍ୟ ବଞ୍ଚଦେବାଞ୍ଛଦେବ୍ୟ ବିଷେଣ
ପୀତ୍ୟ ସଂୟୁତଃ ଅଭୂତଯଥାଃ ଏତ୍ସାକ୍ୟଃ ଅନ୍ତା ଆକର୍ଷ୍ୟ ବାଞ୍ଛଦେବାୟ ବିଷେଣ
ଦୟାକୁଳଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷଃ ହେ ପାର୍ବତି ମନ୍ଦିରି ତତ୍ସର୍ବଃ ଶୂନ୍ୟ
ଆକର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରିଲେଶଃ । ସମ୍ମା ବାଞ୍ଛଦେବାୟ ମାଧ୍ୟମୋପାୟ ତୃତୀୟ ସଙ୍କାରାତ୍ମକ ମୁକ୍ତଃ
ତ୍ୟତବ କରିଯାଇଥି ହିତି ବାବଦ ॥ ୯ ॥ ମା ଭୟ ବିତ୍ୟାଦି ହେ ବିଷେଣ ତ୍ୟତ
ଦ୍ୱାରା କାଟିଯାଦି ଦଶବିଦ୍ୟାଯୁତେ ଶିଦ୍ଧି ଯୋଜେ । ନହିଁ ଅଜ୍ଞାଯାତେ ବୋଽପକ୍ଷୟତେ
ଇତ୍ୟଦଃ ତଥାତ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ମରେ । କାଳୀ ଆରା ମହାବିଦ୍ୟା ସୋଜଶୀ ଶୂନ୍ୟମେଶ୍ୱରୀ

তত্ত্বা দশমু বিদ্যামূ প্রধানং ত্রিপুরা পরা ।
 চতুর্ভুগ্র প্রদানং দেবী মীশ্বরীং বিশ্বমোহিনীং ॥১॥
 মুন্দরীং পরমারাধ্যাৎ বিশ্বপালন তৎপরাং ।
 সদা মম হৃদি স্থান্তৃত্য নমস্কৃত্য বদাম্যহং ॥১০॥

ভাষা ।

সেই কালিকাদি দশ বিদ্যার মধ্যে ত্রিপুরামুন্দরী সর্ব-
 প্রধানা ; তিনি ধৰ্ম অর্থ কাম মোক্ষাত্মক চতুর্ভুগ্র প্রদান করিতে
 পারেন সেই ত্রিভুবনেশ্বরী বিশ্ববিমোহিনী ত্রিপুরাদেবী স্বকপ
 লাবণ্যে ত্রঙ্গা বিষ্ণু ও আমি সকলকেই বিমোহিত করিয়া-
 ছেন ॥ ৯ ॥

সদা আমার হৃদয়বাসিনী পরমারাধ্যা জগৎকর্ত্তা সেই ত্রিপুরা
 মুন্দরীকে নমস্কার করিয়া তাঁহার আরাধনার জন্ম ও মন্ত্র বলি-
 তেছি অবশ কর ॥ ১০ ॥

অন্তর্থাঃ ।

ইতিরবী ছিষ্মত্তাচ বিদ্যা মুহূর্তীতথ । বগলা সিঙ্গি বিদ্যাচ মাতৃত্বী
 করমাঞ্জিবা । এতাদশমহাবিদ্যা সিঙ্গিবিদ্যাঃ অকী ত্রিতাৎ ॥ ৮ ॥ তত্ত্বাদি-
 ক্ষ্যাদি । দশমু বিদ্যামূ কাল্যাদিশু মধ্যে ত্রিপুরামুন্দরী প্রধানং শেষ-
 ত্বম । চতুর্ভুগ্র প্রদানং ধৰ্মার্থ কাম মোক্ষাদিনীং বিশ্বমোহিনীং ত্রিষ্ঠু-
 বন মোহনকর্ত্তাৎ শুল্যা কল্পেন শিবাময়োপি শুচ্ছষ্টে ইতিত্বাদ ॥ ৯ ॥
 মুন্দরীত্যাদি । পরমারাধ্যাং পরমারাধনীয়াৎ বিশ্বপালনে অগ্রসরণে
 তৎপরাং বিষ্টাং সদা মম ইন্দিহাং কল্পয়বাসিনীং তাৎ এবত্তুতাং মুন্দ-
 রীং ত্রিপুরামুন্দরীং নমস্কৃত্য অগ্রম্য অহং বদামি ॥ ১০ ॥ তত্ত্বাদিৰো-

ବ୍ରଜାଣୀଙ୍କ ସମୁଦ୍ରତ୍ୟ ତଗବୀଜଙ୍କ ସମୁଦ୍ରର ।
 ରତିବୀଜଙ୍କ ସମୁଦ୍ରତ୍ୟ ପୃଥିବୀଜଙ୍କ ସମୁଦ୍ରର ।
 ମାୟାଭନ୍ତେ ତତୋ ଦନ୍ତ୍ଵା ବାଣ୍ଡବେ କୁରୁ ସନ୍ତତଃ ।
 ଇଦଃହି ବାଣ୍ଡବେ କୂଟଙ୍କ ସଦା ତୈଳୋକ୍ୟ ଯୋହନ୍ ॥୧୧
 ଶିବବୀଜଙ୍କ ସମୁଦ୍ରତ୍ୟ ଭ୍ରମବୀଜଙ୍କ ତତଃପର ।
 କୁମୁଦତୀଙ୍କ ତତୋ ଦେବି ଶୂନ୍ୟଙ୍କ ତଦନନ୍ତର ।
 ପୃଥିବୀଜଙ୍କ ତତଶୋକ୍ତ୍ଵା ଅନ୍ତେମାୟା ପରାକ୍ରମୀ ।
 କାମରାଜୁଗ୍ନିଦଃ ଦେବି କୂଟଙ୍କ ପରମ ଦୁର୍ଲଭ । ୧୨ ।

ଭାଷା ।

ମନ୍ତ୍ର ସଥା, ଦ୍ୱାଦଶସ୍ତରେ ବିନ୍ଦୁଯୋଗ କରିଯା କକାରେ ଲକାର ଈକାର ଓ ବିନ୍ଦୁଯୋଗ କରିବେ । ତୃତୀୟ ମାୟାବୀଜ ଓ ବାଧୀଜଯୋଗ କରିଲେଇ ଏକ ମନ୍ତ୍ର ହିଲ । ଏହି ବିଶ୍ୱ-ବିମୋହନ ମନ୍ତ୍ର ଅତି ଗୋପନୀୟ ଓ ଛର୍ଣ୍ଣତ ॥ ୧୧ ॥

ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତର ବଲିତେଛି । ପ୍ରଥମତଃ ହକାର ତୃତୀୟ ସକାର, ତୃତୀୟ କକାର ଯୋଗ କରିଯା ମାୟାବୀଜ ଯୋଗ କରିବେ ଏହି କୂଟ ମନ୍ତ୍ରର ନାମ କାମରାଜ ମନ୍ତ୍ର ଇହା ଅତି ଛର୍ଣ୍ଣତ ଜାନିବେ ॥ ୧୨ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥ ।

କାରୋଧିଦ୍ୱା । ବ୍ରଜାଣୀ ଅକାରଃ ତଗବୀଜଙ୍କ ଢକ୍ତଃ ହ୍ୟୋଟିରକ୍ୟେମ ମରିଦ୍ଧୁ ଦାନଶ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଛତ । ତତୋ ରତି ବୀଦଃ ତତଃ ପୃଖୀ ବୀଦଃ ଲକାରଃ । ଅନ୍ତେ ମାୟା ବାଣ୍ଡବଙ୍କ ଦନ୍ତ୍ଵା ମଞ୍ଜଃ ବିଜ୍ଞାବଯେଦିତି । ଇଦଃ ଏତନୁତଃ ବାଧୀଜ ପୁଟିତଃ ତୈଳୋକ୍ୟ ଯୋହନ୍ ॥ ୩୨ ॥ ମଙ୍ଗାନ୍ତରଃ ସଥା । ଶିବବୀଜଙ୍କକାର କୁରୁବୀଜଙ୍କ ଲକାରଃ କୁମୁଦତୀ କକାରଃ । ଶୂନ୍ୟଃ ନାହବିଦ୍ଧ ମୁକ୍ତଃ । ପୁନଃ ପୃଖୀବୀଜଃ

ত্রিষ্ণবীজং সমুদ্ভূত্য সমুদ্ভূত্য কুমুদতীং ।
 ইজ্জবীজং ততো দেবি তদন্তে বিকটা পরা । ১৩।
 বাঞ্ছদেবোহপি তৎশ্রুত্বাং ক্রতং কাশীপুরং ষষ্ঠো
 ষতকাশী মহামায়া নিত্যা যোনিস্থৰপিনী ।
 সা কাশী পরমারাধ্যা ব্রহ্মাদ্যঃ পরিবেবিতা ।

। ১৪ ।

ভাষা ।

মন্ত্রান্তর কহিতেছি শ্রবণ কর প্রথমে সকার তৎপরে ককার
 তদন্তে সকার উদ্বার করিয়া সর্বান্তে মায়াবীজ যোজনা করিবে
 ইহাতে চতুরঙ্গী মন্ত্র হইল ॥ ১৩ ॥

বাঞ্ছদেব সেই মন্ত্র শ্রবণ করিয়া ক্রতবেগে কাশীদামে গমন
 করিলেন যে কাশীপুরী নিত্যা ও বোনি স্বকপিণী সেই পর
 মারাধ্যা কাশীকে ব্রহ্মাদি দেবগণ সদা সেবা করিতেহেন । ১৪ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

লক্ষ্মুরঃ । অস্ত্রে মায়া সবিস্মৃ হকার রেক দ্বিকারঃ । ইদং মন্ত্রং পতৰ
 দুর্লভং । কুটং বাঞ্ছব কুটং ॥ ১২ ॥ মজ্জাত্তরং বক্ষ্যাদি ত্রিষ্ণবীজং
 মিষ্ট্যাদি ত্রিষ্ণবীজং সকারং উক্ত্য উপর্যুক্ত কুমুদতীং ককারং উক্তরেখ ।
 হে দেবি তত ক্ষত্রগচ্ছাং ইজ্জবীজং সকারং উক্তরেদিতি শেষঃ । তদন্তে
 সকার ককার সকারাণ্বয়ে বিকটা মায়াবীজং উক্তরেদিতি শেষঃ ।
 এতেন চতুরঙ্গী যথোচ্চ করতীত্যর্থঃ ॥ ১৩ ॥ বাঞ্ছদেব ইত্যাদি ।
 বাঞ্ছদেবই তৎ মন্ত্র অস্ত্র ক্রতং শীঘ্ৰং ষষ্ঠো তথা কাশীপুরং ষষ্ঠো
 গতবাবু । ব্রহ্মামায়া বিশ্ববিদ্যোহিমী ॥ ১৪ ॥ মুকুর্বিষ্ট্যাদি । যত

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସତ୍ର ଯଜ୍ଞପ୍ରତିଷ୍ଠାନକାଳରେ ଫଳରେ ଲଭେ ।
 ତତ୍ର ଗନ୍ଧା ବାଞ୍ଚଦେବୁଃ ସଂପୂଜ୍ଯ ଜପମାରତେ ॥ ୧୫ ॥
 ସଂପୂଜ୍ଯ ବିଧିବନ୍ଦେବୀଃ ଭବାନୀଃ ପରମେଶ୍ଵରୀଃ ।
 ଆତ୍ମା ମନୁଷୀ ବାଚା ଏକିକୃତ୍ୟ ବରାନନେ ।
 ସଦାଶିବ ପୁରେରମ୍ୟ ପୁକ୍ଷରେ ଶକ୍ତିସଂୟୁତେ ।
 ତୁମୌ ଶିରଃ ପ୍ରୋଥନକ୍ଷଣପାଦୋର୍କଃ ପରମେଶ୍ଵରି ॥ ୧୬ ॥

ଭାଷା ।

କାଶୀତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କାଳ ଜପ କରିଲେ ଲକ୍ଷବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇ ଫଳ
 ଭୋଗ ହୁଏ ॥ ୧୫ ॥

ତନ୍ମନ୍ତର ବାଞ୍ଚଦେବ ସଥାବିଧି ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟ ମମାପନ କରିଯା
 ତଗଂବତୀର ଆରାଧନା ଆରାନ୍ତ କରିଲେନ, ଶିବପୂରୀ ବାରାଣସୀତେ
 ପୁକ୍ଷର ତୀର୍ଥ ଓ ଶକ୍ତି ସମ୍ପାଦନେ ଆତ୍ମମନ ବାକ୍ୟେର ଐକ୍ୟ କରିଯା
 କଠୋର ତପସ୍ୟାର ପ୍ରେସ୍ତୁତ ହଇଲେନ ॥ ୧୬ ॥

“ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

କାଶ୍ୟାଃ ମୁହୂର୍ତ୍ତମଣି ସତ୍ର ଜପେନ ଲକ୍ଷବର୍ଷଫଳଃ ଲଭେ । ଲକ୍ଷବର୍ଷ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଃ ଫଳଭୋଗୀ ଭବତୀତି ଭାବଃ । ବାଞ୍ଚଦେବ ସତ୍ର କାଶ୍ୟାଃ ମନ୍ତ୍ରଜପଃ
 ଆରାନ୍ତ ॥ ୧୫ ॥ ସଂପୂଜ୍ଯତ୍ୟାଦି । ବିଧିବନ୍ଦ ବିଧି ମନୁ ହତ୍ତ୍ୟର୍ଥଃ ପର-
 ମେଶ୍ଵରୀଃ ତ୍ରିପୁରାଞ୍ଚନ୍ଦ୍ରୀଃ । ଆତ୍ମା ମନୁଷୀ ବାଚା ଏକିକୃତ୍ୟ ଆତ୍ମବାଜୁମୋତି
 ହେବାଃ ଦେବୀଃ ବିଭାବ୍ୟ ଇତ୍ୟର୍ଥ । ପୁକ୍ଷରେ ପୁକ୍ଷରାଥ୍ୟ ତୀର୍ଥ । ଶକ୍ତି ସଂୟୁତେ
 ଶକ୍ତି ସମ୍ପାଦିତ ବରାନନେ ପରମେଶ୍ଵରୀତି ପାରତ୍ୟାଃ ସହୋଦିନ । ତୁମୌ
 ଶିରଃ ପ୍ରୋଥନଃ କିତୋ ଶିରଃ ପ୍ରୋଥନଃ କହେତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୬ ॥ ପାଦୋର୍କଃ ପାଦା-
 ବୁର୍ଜକୃତ୍ୟ । ସଦାଶିବପୁରେ କାଶ୍ୟା । ମୁହୂର୍ତ୍ତ କର୍ତ୍ତ୍ଵ ଦୁଃଖ୍ୟାଃ ତପଚରଣ
 ହସ୍ତାପି ମିଛି ମାଧ୍ୟମ ନହିଁ ଜାଗତେ ମିଛି ତ୍ରୈତ୍ୟର୍ଥ । ଅନ୍ୟଦୁର୍ଗମଃ ।

କୁଞ୍ଚା ଶୁଦୁକ୍ଷରଂ କମ୍ପ ନାହିଁ ସିଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଜାୟତେ ।
 ଏବଂ କୁତେ ଘରେଶାନି ସୁହମୁଦିତ୍ୟ ସଂଭ୍ରକଂ ।
 ଗତବାନ୍ ବାସୁଦେବୟ ବିଷେଣ୍ଠ ରମିତ ତେଜସଃ ।
 ତଥାପି ପରମେଶାନି ନହିଁ ସିଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଜାୟତେ ॥୧୭॥
 ଆବିରାସୀ ଅହାମାୟା ତୃକ୍ଷଣାଂ କମଳେକ୍ଷଣେ ।
 ଆବିଭୁତ୍ୟ ଅହାମାୟା ତ୍ରିପୁରା ପରମେଶ୍ୱରୀ ।
 ବିଲୋକ୍ୟେବାସୁଦେବଂ ଶ୍ଵାସଧାରଣ ମାତ୍ରକଂ ।
 ବିଲୋକ୍ୟ କୁପରା ଦୃଷ୍ଟ୍ୟାମୃତୈଃ ସିଞ୍ଚେଦ୍ଵିବ ପ୍ରିୟୋ ।
 ତାଣୀ ।

ହେ ବରାନନେ ! ବାସୁଦେବ ଭୂମିତେ ମନ୍ତ୍ରକ ପ୍ରୋଥିତ କରିଯା
 ଉର୍କପାଦ ହଇଯା ସେଇ ପରମେଶ୍ୱରୀ ଭବାନୀ ତ୍ରିପୁରାଶ୍ଵରୀର ଆରା-
 ଧନୀଯ ତୃପର ହଇଲେନ । କିନ୍ତୁ ଏଇପଥ ଛକ୍ର କଠୋର ତପଶ୍ଚା-
 କରିଯାଓ ତାହାର କୋନକପେଇ ବାଞ୍ଛିତ ଫଳଲାଭ ହଇଲା ନା । ହେ
 ପରମେଶାନି ! ଅମିତ ତେଜୀ ବିଷୁ ଏଇକପ କଠୋର ବ୍ରତ୍ସାଧନ
 କରିତେ କରିତେ ସହଜ ସ୍ମର୍ୟେର ଲ୍ୟାଯ ଦୀପ୍ୟମାନ ହଇଲେନ ॥ ୧୭ ॥

ହେ ପରମେଶାନି ବାସୁଦେବ ଉତ୍କ ପ୍ରକାର ତପଶ୍ଚା କରିଯାଓ
 ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିତେ ପାରିଲେନ ନା । ହେ କମଳାକ୍ଷି ! ତୃକ୍ଷଣାଂ
 ଅହାମାୟା ଆବିଭୁତ୍ତା ହଇଲେନ । ଅହାମାୟା ତ୍ରିପୁରାଶ୍ଵରୀ ଆବି-
 ଭୂତ ହଇଯା ବାସୁଦେବକେ ଆଗମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ ଦେଖିଲେନ, ଏବଂ କୃପା-
 ଦୃଷ୍ଟିତେ ତାହାର ପ୍ରତି ଅବଲୋକନ କରିଯା ଅମୃତାଭିଷେକେ ପୁନ
 କୁଞ୍ଜୀବିତ କରିଯା ସମ୍ପିଲେନ ॥ ୧୮ ॥

ଅଞ୍ଚାର୍ଥଃ ।

ଓରାପୀତ୍ୟାଦି । ତଥାପି ପୁରୋତ୍ତମ ତପଶ୍ଚରଣେପି ॥ ୧୭ ॥ ଆବିରିତ୍ୟାଦି ।
 ଯେ କମଳେକ୍ଷଣେ ପରାମର୍ଶେ । ତୃକ୍ଷଣାଂ ଅହାମାୟା ଆବିରାସୀ । ଅତ୍ୟକ୍ଷି

ତ୍ରିପୁରୋବାଚ ।

ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ବ୍ୟସ ହେ ପୁଣି କିମର୍ଥଂ ତପ୍ୟସେ ତପଃ ।
ତୋପୁଜ ଶୀଘ୍ର ମୁତ୍ତିଷ୍ଠ ବରଂ ବରଯ ରେନ୍ତୁତ । ୧୯ ।
ତଞ୍ଛୁଷ୍ଟା ପରମଂ ବାକ୍ୟଂ ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ସୁଧାଶ୍ରବଂ ।
ବାକ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୟା ସ୍ତ୍ରତଃ ଶ୍ରୁଦ୍ଧା ତ୍ୟକ୍ତିଷ୍ଠୋଗନ୍ତ ତୃକ୍ଷଣାଂ ।
ପଗାତ ଚରଣୋପାନ୍ତେ ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ଶୁଚିଶ୍ଵିତେ । ୨୦ ।

ଭାଷା ।

ହେ ବ୍ୟସ ! ତୁମି ଶୀଘ୍ର ଉଠ କେନ ଏଇ କଠୋବ ତପନ୍ତା କରି-
ତେବେ ; ତୁମି ଶୀଘ୍ର ଉଠିଯା ଆମାର ନିକଟ ଅଭିଲଷିତ ବର ଆର୍ଥନା
କର ॥ ୧୯ ॥

ବାଞ୍ଛଦେବ ତ୍ରିପୁରାର ଦେଇ ଅମୃତବର୍ଷି ପରମ ପରିତୋମଜନକ
ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା ତୃକ୍ଷଣାଂ ଯୋଗ ପରିଭାଗପୂର୍ବକ ତ୍ରିପୁରାର
ଚରଣୋପାନ୍ତେ ନିପତିତ ହିଲେନ ॥ ୨୦ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ବତ୍ରୁବ । ଯତ୍ତମାଧ୍ୟ ତ୍ରିପୁର ! ଆବିଷ୍ଟୁ'ଯ ସାଙ୍କାଳ୍ୟ ତୁଷ୍ଟା ବାଞ୍ଛଦେବଂ ଆସ ଧାରଣ
ମାତ୍ରକଂ ପ୍ରୀଣ ମାତ୍ରାବଲିଙ୍କଂ ବିଲୋକ୍ୟେ ପଶେ ଦିତ୍ୟର୍ପଃ । ହେ ଅଧ୍ୟେ
ଶୁଗ୍ରୀ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା କୃପାଗରେଣ ଚକ୍ରବା ଦିଲୋକ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା ଅଭୂତିତଃ
ମିକ୍ଷେ ଅହୃତମେକେମ ବନ୍ଧ ମକରୋହ ॥ ୧୮ ॥ ତ୍ରିପୁରୋବାଚ । ହେ ବ୍ୟସ ପୁଣ
ଉତ୍ତିଷ୍ଠ କିମର୍ଥଂ କିଂ ଅଧ୍ୟୋଜନଂ ତପନ୍ତପ୍ୟସେ । ତୋପୁଜ ଶୀଘ୍ର ଉତ୍ତିଷ୍ଠ
ଯେନ୍ତୁତ ବରଂ ଅଭିଲଷିତ କାମଂ ମରଯ ଆର୍ଥନା ॥ ୧୯ ॥ ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ପରମଂ
ସୁଧାଶ୍ରବଂ ଅହୃତ ବହିନ୍ଦ ଉତ୍ତରଃ ଶ୍ରୁଦ୍ଧା ତୃକ୍ଷଣାଂ ଯୋଗଃ ଶୁଭାଜି କେ ଶୁଚି-
ଶ୍ଵିତେ ଦିଶନ ମନ୍ଦକାମେ । ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ଚରଣୋପାନ୍ତେ ପଗାତ ବାଞ୍ଛାଦୁଃ ଇତି
ଶେଷଃ ॥ ୨୦ ॥ ତତେ ବାଞ୍ଛଦେବ ତ୍ରିପୁରାଃ ତୋଜି ମମାନ୍ତ ଇତ୍ତାନି ହେ ଶୁଭଃ

ନମଞ୍ଜେ ତ୍ରିପୁରେ ମାତ ନମଞ୍ଜେ ଦୁଃଖନାଶିନି ।
 ନମଞ୍ଜେ ଶକରାରାଧ୍ୟେ କୁକୁରାଧ୍ୟେ ନମୋହଞ୍ଜତେ ।
 ତ୍ରିଲୋକ ଜନନୀ ମାତ ନମଞ୍ଜେ ମୃତଦାୟିନି ।
 ଆବିଭୂତାତୁ ସା ଦେବୀ ବିଷେଷାଙ୍କଦୟ ସଂହିତା । ୨୧
 ଇତି ବାସୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରଥମଃ ପଟ୍ଟଳଃ ॥
 ଭାଷା ।

ତଦନନ୍ତର ବାସୁଦେବ ସ୍ତବ କରିତେଛେ । ହେ ତ୍ରିପୁରାଶ୍ରଦ୍ଧାରୀ !
 ତୁ ମୀ ଜୀବେର ଦୁଃଖନାଶ କର ହେ ମାତଃ ! ତୋମାକେ ନମଶ୍କରଣ ଦାରି ।
 ତୁ ମୀ ଶକ୍ତରେର ଆରାଧ୍ୟା ଓ ନାରାୟଣେର ଚିନ୍ତନୀୟା ତୋମାକେ
 ନମଶ୍କାର କରି । ତୁ ମୀ ତ୍ରିଭୁବନ ପ୍ରସବ କରିଯାଇଁ ଏବଂ ଏଇକଣ
 ଅହୁତସେକ କରିଯା ଆମାର ଚେତନା ପ୍ରଦାନ କରିଯାଇଁ ହେ ମାତ !
 ତୋମାକେ ନମଶ୍କାର କରି । ତୁ ମୀ ବିଷୁର ହଦୟବାସିନୀ ଆମାକେ
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖା ଦିଯାଇଁ ହେ ମାତ ! ତୋମାକେ ନମଶ୍କାର କରି ॥ ୨୧ ॥

ଇତି ପ୍ରଥମ ପଟ୍ଟଳ ।

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ମାଶିନି ମାତ ତ୍ରିପୁରେ ତେ ତୁଭ୍ୟଃ ନମୋହଞ୍ଜ । ହେ ଶକରାରାଧ୍ୟେ ଶିବମେବ୍ୟ
 ହେ କୁକୁରାଧ୍ୟେ ନାରାୟଣଚିନ୍ତେ । ୧୯ ତ୍ରିଲୋକ ଜନନୀ ତ୍ରିଭୁବନ ପ୍ରମବିତ୍ତି ।
 ହେ ଅହୁତଦାୟିନି ! ଅହୁତ ମାରେମ ମଈଜତମ୍ୟ ଦାତି ବିଷେଷାଙ୍କଦୟ ସଂହିତା
 ଯାହୁଁ ଆବିଭୂତ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟକତାଂପତ୍ତା ତେ ତୁଭ୍ୟଃ ନମୋହଞ୍ଜ ॥ ୨୧ ॥

ଇତି ଶିରକୁମାର ଭକ୍ତାଚାର୍ଯ୍ୟ ବିରଚିତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ନ୍ୟାଧ୍ୟାମେ
 ଅର୍ଥର ପଟ୍ଟଳଃ ।

ତ୍ରିପୁରୋବାଚ ।

ବାନୁଦେବ ମହାବାହୋ ଶୂଣ୍ୟେ ପରମଃ ବଚଃ ।
 ସୁଂହି ଦେବ ଶୁଣ୍ଡ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କିମର୍ଥଃ ତପ୍ୟସେ ତପଃ ।
 କୁଳାଚାରଃ ବିନା ପୁତ୍ର ନହିଁ ସିଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଜାୟତେ ।
 ଶକ୍ତି ଇନ୍ସ୍ୟତେ ସିଦ୍ଧିଃ କଥଃ ତବତି ପୁତ୍ରକ ॥୨୧
 ମନ୍ଦାଂଶ ସନ୍ତବାଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ତ୍ୟକ୍ତୁ କିଂ ତପ୍ୟସେତପଃ ।
 ବୃଥାଶ୍ରମଃ ବୃଥା ପୂଜାଂ ଜପଙ୍କ ବିଫଳଃ ମୁତ ॥୨୩
 ଭାଷା ।

ବାନୁଦେବେର ସ୍ତବେ ପରିତୁଷ୍ଟା ହଇଯା ତ୍ରିପୁରାଶ୍ଵରୀ କହିତେଛେ
 ହେ ମହାବାହୋ ବାନୁଦେବ ! ଆମାର ମାରଭୁତ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କର ତୁମି
 କି ନିମିତ୍ତ ଏଇ କଠୋର ତପସ୍ତ୍ରା କରିତେହ କୁଳାଚାର ସ୍ୟତିରେକେ ମଞ୍ଜ
 'ସିଦ୍ଧି ହେଯ ନା ତୁମି ଶକ୍ତିହୀନ କି କପେ ତୋମାର ସିଦ୍ଧି ହିତେ
 ପାରେ ॥ ୨୨ ॥

ଆର ଦେଖ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆମାର ଅଂଶସନ୍ତୁତା ତୁମି ତାହାକେ ପରିତ୍ୟାଗ
 କରିଯା କେନ ବୃଥା ତପସ୍ତ୍ରା କରିତେହ । ହେ ରୁତ ! ଶକ୍ତିଯୋଗ ସ୍ୟତି-
 ରେକେ ପୂଜା ଜପ ଓ ତପସ୍ତ୍ରାଦିର ପରିଶ୍ରମ ମକଳାଇ ବୃଥା ॥ ୨୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ତ୍ରିପୁରୋବାଚେତ୍ୟାଦି । ହେ ବାନୁଦେବ ମେମମ ପରମଃ ମାରଭୁତଃ ବଚଃ
 ଶୂଣ୍ୟ । ହେ ମୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କିମର୍ଥଃ ତପଶ୍ରେଷ୍ଠସେ । ହେ ପୁତ୍ର କୁଳାଚାରଃ ବିନା
 ସିଦ୍ଧିରହି ଜୀବତେ ଶକ୍ତିହୀନସ୍ୟ ଶକ୍ତିରହିତସ୍ୟ ତେ ତବ ସିଦ୍ଧିଃ କଥଃ ତବତି
 ଶକ୍ତ୍ୟା କୁଳାଚାରଙ୍କ ବିନା ଏ କେପି ସିଦ୍ଧୋତ୍ସତୀତି ତୋବଃ ॥ ୨୨ ॥ ମର୍ଦ୍ଦାଂଶେ-
 ତ୍ୟାଦି । ମର ଅଂଶ ମଞ୍ଜୁଆଂ ଏକଥିଶମୋଦ୍ଗର୍ଜାଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ତ୍ୟକ୍ତୁ । କିଂ ତପ-
 ଶପାମେ । ହେ ମୁତ ଅହଃ ତପଶ୍ରେଷ୍ଠୀୟମଃବୁଦ୍ଧ । ପୂଜାଂ ବୁଦ୍ଧା ଜପଃ ଚିତ୍ତନଙ୍କ

ସଂଘୋଗଂ କୁରୁ ସତ୍ତ୍ଵନ ଶକ୍ତ୍ୟାମହ ତପୋଧନ ।
 ଯୋଗଂ ବିନା ମୁତ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧି ନଜାଯତେ ॥୨୪
 ସାଧକେ କ୍ଷେତ୍ରଗମନେ ଦେବତା କ୍ଷେତ୍ର ମାନ୍ୟାମଃ ।
 ତଞ୍ଚାନ୍ତୋଗ ଯୁତୋ ଭୂତ୍ଵା ଜପକର୍ମ ସମାରତେ ।
 ତୋଗଂ ବିନା ମୁତ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ ନହି ମୋକ୍ଷଃ ପ୍ରଜାଯତେ ।
 ଶୁଣୁ ତତ୍ତ୍ଵଂ ମୁତ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୀକ୍ଷାଯା ଆନୁପୂର୍ବିକୀ ॥୨୫
 ଭାଷା ।

ଅତ୍ରଏବ ତୋମାକେ ଉପଦେଶ ଦିତେଛି ହେ ତପୋଧନ ! ତୁମି
 ସ୍ଵରୂପକ ଶକ୍ତିର ମହିତ ଯୋଗ କର ଶକ୍ତିଯୋଗ ନା ହିଲେ କଦାଚ
 ପୁରୁଷାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ତୟ ନା ॥ ୨୪ ॥

ପୁରୁଷାର୍ଥ ସିଦ୍ଧିର ଅଭାବେ ସାଧକ କ୍ଷେତ୍ରିତ ହିଲେ ଦେବତା ଓ
 କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତ ହନ । ତୋଗ୍ୟକୁ ହଇଯା ଜପକର୍ମ ଆରାସ୍ତ କରା
 ବିଧେଯ । ହେ ମୁତ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୋଗ ସ୍ଵତିରେକେ ଅପବଗ ଲାଭ ହିତେ
 ପାରେ ନା । ତୋମାକେ ହିତୋପଦେଶ ଦିତେଛି ତୁମି ଦୀକ୍ଷାର ଆନୁ-
 ପୂର୍ବୀ ଅବଶ କର ॥ ୨୫ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ବିଷଳମିତ୍ୟାର୍ଥ । କୃତ୍ତିତିଶେଷଃ ଶକ୍ତ୍ୟାବିନା ପ୍ରଜାଦିକଃ କୃତ୍ତା ଏ କିମିପି
 କଳମିକିର୍ବତ୍ତିତିଭାବ ॥ ୨୬ ॥ ହେ ତପୋଧନ ସତ୍ତ୍ଵନ ଶକ୍ତ୍ୟାମହ ଯୋଗଂ କୁଳ ।
 ଯୋଗଂ ଅତ୍ୱିତ ପୁରୁଷମୋ ତୈରକ୍ୟଃ ବିନା ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧିଃ ପୁରୁଷାର୍ଥମାନଃ
 ନଜାଯତେ ॥ ୨୬ ॥ ସାଧକେତ୍ୟାଦି । ସାଧକ ସାଧକ ସମ୍ପର୍କ ଈବକଳ୍ୟଃ ପରି-
 କ୍ଷେତ୍ରାତ୍ୟାତି ତମ ଦେବତାପି କୁକା ଭବେଦିତ । ତମାଦିତ ତୋଗ ମୁତ୍ତଃ
 ତୋଗରାନ୍ । ତୋଗଂ ବିନା ତୋପାତ୍ମାବେଳ ଯୋଜେ ନଜାଯତେ ଇତି ।
 ଦୀକ୍ଷାଯା ଆନୁପୂର୍ବିକୀ ଦୀକ୍ଷାତ୍ୟଃ ॥ ୨୬ ॥ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ହରେ ।

ଦଶବର୍ଷେତୁ ସଂପ୍ରାଣେ ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ୟନ୍ତରେ ସୁତ ।
ଶୃଗୁଯାଙ୍କରି ନାମାନି ଷୋଡ଼ଶାନି ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ । ୨୬
ହରିନାମା ବିନା ପୁତ୍ର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କି ନେଜାଯତେ ॥ ୨୭ ॥

ବାଞ୍ଛଦେବ ଉବାଚ ।

ଶୃଗୁମାତ ମହାମାୟେ ବିଶ୍ଵବୀଜ ସ୍ଵରପିଣି ।
ହରିନାମ୍ବୋ ମହାମାୟେ କ୍ରମ୍ବ ବଦ ସୁରେଶରି । ୨୮ ।

ଭାଷା ।

ଦଶମବର୍ଷ ହଇତେ ଦ୍ୱାଦଶବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷୋଡ଼ଶ ହରିନାମ ପୃଥକ୍
ପୃଥକ୍ ଅବଳ କରିବେ ॥ ୨୬ ॥

‘ହେ ପୁତ୍ର ହରିନାମ ବିନା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କି ହ୍ୟ ନା ॥ ୨୭ ॥

ବାଞ୍ଛଦେବ କହିତେହେନ ହେ ମାତ ! ତୁମି ବିଶ୍ଵେର କାରଣୀତ୍ତ୍ଵ
ମହାମାୟା ସ୍ଵରପା ଆମୀର ଅଭୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିଯା ହରିନାମ ଆମାର
ନିକଟ ବଲ ॥ ୨୮ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ୟନ୍ତରେ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟେ । ଶୃଗୁଯାଙ୍କରିନାମାନି ଷୋଡ଼ଶ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍
ହରିନାମାନି ଶୃଗୁଯାଙ୍କ ॥ ୨୬ ॥ ହରି ନାହଇତ୍ୟାଦି । ହେ ପୁତ୍ର ହରିନାମାବିନା
ହରିନାମ ମୌଳିକାବେ ଏ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କିର୍ତ୍ତ୍ୟାଯତେ । ୨୭ । ବାଞ୍ଛଦେବ ଉବାଚେତି ହେ ମହା-
ମାୟେ ହେ ବିଶ୍ଵବୀଜ ସ୍ଵରପିଣି ଜ୍ଞାନ କାରଣତୁତେ ଶୃଗୁ ଆକର୍ଷ ମଦର ମିତି
ଶେଷଃ । ହରିନାମଃ ଜ୍ଞାନ ବଦ କଥୟ । ୨୮ । ବାଞ୍ଛଦେବମ୍ୟାଝାତିଶୟା ଦର୍ଶନ

ତ୍ରିପୁରୋବାଚ ।

ହରେ କୃଷ୍ଣ ହରେ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହରେ ହରେ ।
 ହରେ ରାମ ହରେ ରାମ ରାମ ରାମ ହରେ ହରେ ॥ ୨୯ ॥
 ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶ୍ଶ ଦକ୍ଷରାଗ୍ୟେବ କଲୌ ନାମାନି ସର୍ବଦା ।
 ଶୂଙ୍ଗୁଚୂଳଃ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହରିନାମଃ ସଦୈବହି । ୩୦ ।
 ଛନ୍ଦୋହି ପରମ ଗୁହ୍ୟ ୧ ମହୃପଦ ଘନବ୍ୟୟ ।
 ସର୍ବଶକ୍ତିମଯ ୧ ମନ୍ତ୍ର ୧ ହରିନାମ ତପୋଧନ ॥ ୩୧ ॥

ଭାଷା ।

ତ୍ରିପୁରା ବଲିତେହେନ ହେ ପୁଜ ! ଶ୍ରବନ କର ବଲିତେହି ;
 ହରେକୃଷ୍ଣ ହରେକୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହରେ ହରେ । ହରେ ରାମ ହରେ ରାମ
 ରାମ ରାମ ହରେ ହରେ ॥ ୨୯ ॥

ଏହି ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶ୍ଶଦକ୍ଷର ହରିନାମହି କଲିଯୁଗେ ଆଶ କରେ ।
 ହେ ସୁତଞ୍ଜ୍ଞେ ! ଏହି ମନ୍ତ୍ରେର ଛନ୍ଦ ଅତି ସୁଗୋପ୍ୟ ହେ ତପୋଧନ ! ଏହି
 ହରିନାମାତ୍ୟକ ମନ୍ତ୍ର ସର୍ବ ଶକ୍ତିମର ॥ ୩୦ ॥

ଏହି ମନ୍ତ୍ରେର ଚିନ୍ତନେ ସର୍ବଶକ୍ତିର ଚିନ୍ତା କରା ହୟ ଏବଂ ମହୃପଦ
 ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ॥ ୩୧ ॥

ଅଭ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦେବୀ ଆହ ତ୍ରିପୁରୋବାଚେତି । ହରେକୃଷ୍ଣ ଇତ୍ୟାଦି ଏହାବ ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶ୍ଶଦକ୍ଷରୋ
 ହରିମଙ୍ଗଃ ॥ ୨୯ ॥ କଲୌ ସର୍ବଦା ସର୍ବେଶୁ କାଳେଶୁ ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶ୍ଶଦକ୍ଷରାଗ୍ୟେବ ନାମାନି
 ହରିନାମାନି ଏତଜ୍ଞାମ କୀର୍ତ୍ତନେତୈବ କଲୌ ମୋକ୍ଷକୋ ଭ୍ରମତୀତି ଭାବଃ । ପରମ
 ଶୁଦ୍ଧ ଅତି ମୋଗ୍ୟ ୧ ଛନ୍ଦଃ ହରିନାମଶୂଳଃ ଶୂଳ । ୩୦ । ହେ ତପୋଧନ ହରିନାମ
 ମନ୍ତ୍ର ୧ ମର୍ତ୍ତଶକ୍ତିମଯ ୧ ମର୍ତ୍ତଶକ୍ତିମଯ ୧ ମହୃପଦ ୧ ବହୁ ପଦ ଆଶି ହେତୁ
 କୁତୁଃ । ୩୧ । ହରିନାମଃ ଇତ୍ୟାଦି । ହରିଦୀଶଃ ହରିନାମାଶୂଳଃ ମନ୍ତ୍ରଃ ରାତ୍ରଦେବ

ହରିନାମୋ ଯତ୍ତସ୍ୟ ବାସୁଦେବ ଖ୍ୟାତଃ ଶ୍ରୀତଃ ।
 ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦ ଇତ୍ୟକ୍ରଂ ତ୍ରିପୁରା ଦେବତା ମତା ।
 ମହାବିଦ୍ୟା ମୁସିଦ୍ୟର୍ଥଂ ବିନିଯୋଗଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ ।
 ଏତମସ୍ତ୍ରଂ ମୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରଥମଂ ଶୁଣୁଯାଇରଃ ॥ ୩୨ ॥
 ଶ୍ରୁଦ୍ଧାଦ୍ଵିଜ ମୁଖାର୍ଥ ପୁତ୍ର ଦକ୍ଷ କରେ ତପୋଧନ ।
 ଆଦୌ ଛନ୍ଦସ୍ତତୋ ଯତ୍ତଂ ଶ୍ରୁଦ୍ଧା ଶୁଦ୍ଧୋ ଭବେନରଃ ।
 ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ୟତ୍ତରେ ଶ୍ରୁଦ୍ଧା କର୍ଣ୍ଣକି ମବାନ୍ତୁଯାର୍ଥ । ୩୩ ।

ଭାଷା ।

ହରିନାମ ନକ୍ଷେବ ବାସୁଦେବ ଖ୍ୟାତ ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦ ତ୍ରିପୁରାମୁଦ୍ଦରୀ
 ଦେବତା ପୁରୁଷାର୍ଥ ଦାଖଲେ ଇହାର ନିଯୋଗ ହୟ । ହେ ସ୍ଵତତ୍ତ୍ଵେ ! ଅଥ-
 ମତଃ ଏହି ମତ୍ତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିବେ ॥ ୩୨ ॥

ହେ ତପୋଧନ ! ବ୍ରାହ୍ମଗମୁଖ ହିତେ ଦକ୍ଷ କରେ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିବେ ;
 ମତ୍ତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦରେ କ୍ରମ ଏହିୟେ ଆଦିତେ ଛନ୍ଦ ତଦନନ୍ତର ମତ୍ତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ
 କରିବେ ଏହିକପେ ଦୀକ୍ଷିତ ହିଲେ ସକଳେଇ ଶୁଦ୍ଧ ହୟ । ଏବଂ
 ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଏହି ହରିନାମ ମତ୍ତ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଲେ କର୍ଣ୍ଣକି
 ହୟ ॥ ୩୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଅହିଃ । ଛନ୍ଦୋଗାୟତ୍ରୀ, ଦେବତା ତ୍ରିପୁରାମୁଦ୍ଦରୀ । ମହାବିଦ୍ୟାମୁସିଦ୍ୟର୍ଥଂ ପୁରୁଷାର୍ଥ
 ମାଧ୍ୟମର ବିଭିନ୍ନୋଗଃ ବିଭିନ୍ନୋଜିତଃ । ୩୧ । ବିଜ୍ଞମୁଖାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀର୍ଯ୍ୟାମୁଖାର୍ଥ
 ଦକ୍ଷକର୍ମେ ଦକ୍ଷିଣ ଶ୍ରୀବନ୍ଦେ । ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ୟତ୍ତରେ ଦ୍ୱାଦଶାତ୍ୟମଧ୍ୟେ ଛନ୍ଦେ । ମହାବିଦ୍ୟ
 ଶ୍ରୁଦ୍ଧା କର୍ଣ୍ଣକିଃ ଆୟୁର୍ମାଦିତ୍ୟର୍ଯ୍ୟଃ । ୩୨ । କଣେତ୍ୟାଦି ସଃ ପୁରୁଷଃ ନାହିଁବ । କି ।

କର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵିଃ ବିନା ପୁତ୍ର ମହାବିଦ୍ୟା ମୁପାସ୍ୟଚ ।
 ନାରୀବା ପୁରୁଷୋ ବାପି ତେଜଗା ନାରକୀ ଭବେ । ୩୪
 ତତ୍ତ୍ଵ ଘୋଡ଼ଶେ ବରେ ସଂପ୍ରାପ୍ତେ ମୁରବନ୍ଦିତ ॥
 ମହାବିଦ୍ୟା । ତତ୍ତ୍ଵ ଶୁଦ୍ଧା । ନିତ୍ୟା । ବ୍ରକ୍ଷ ସ୍ଵରପିଣୀ ।
 ଅଞ୍ଚଳୀ କୁଲ ମୁଖୀ । ବିପ୍ରାଂଶୁକାଙ୍କା ଦୁଃଖମୟୋ ଭବେ ॥

। ୩୫ ।

କୁର୍ଯ୍ୟା । କୁଲରହସ୍ୟ । ସଃ ଶିବୋକ୍ତଃ ତପୋଧନ ।
 ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧିଭବେତ୍ତ୍ସ୍ୟ ଅଯୈତେ ଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ମବାନ୍ତୁ ଯା । ୩୬
 ଭାବା ।

ଆମେ ଦେବତା ତେଥରେ ଛନ୍ଦ ଓ ତେଥରେ ମତ୍ର ଅବଳ କରିବେ
 ଜ୍ଞାନଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟେ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵି ବ୍ୟାତିରେକେ ଯେ ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ନାରୀ ଏହି
 ମତ୍ର ଅବଳ କରେ ତାହାରା ତେଜଗାଂଶ ନରକଗାମୀ ହୁଯ ॥ ୩୪ ॥

ତତ୍ତ୍ଵନ୍ତର ଘୋଡ଼ଶବ୍ଦ ସମଯେ ଶୁଦ୍ଧା ନିତ୍ୟା ବ୍ରକ୍ଷ ସ୍ଵରପିଣୀ
 ବିଦ୍ୟା । କୁଲାଚାରରତ ବିପ୍ରମୁଖ ହିତେ ଅବଶ୍ଵ କରିଲେ ସାକ୍ଷାଂ ବ୍ରକ୍ଷ-
 ମୟ ହୁଯ ॥ ୩୫ ॥

ହେ ତପୋଧନ ! ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିବୋକ୍ତ କୁଲରହସ୍ୟ ବିଧିତେ ନିରତ
 ଥାକେ ତାହାର ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧି ହୁଯ ଓ ଅନିମାଦି ଅଷ୍ଟସିଦ୍ଧିଲାଭ
 ହୁଯ ॥ ୩୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଶିଦ୍ଧିଃ ବିନା ଅଞ୍ଚମିତୌ ତେଜଗାମୀର ନରକଗାମୀ ଭବେ ଦିତି ତାରଃ ॥ ୩୪ ॥
 ଶ୍ରୀକର୍ମପିଣୀ । ଶ୍ରୀକର୍ମମୟୀ । ଶିତ୍ୟା । ଦମାତନୀ । କୁଲମୁଖୀ । ବିପ୍ରାଂଶୁକାଙ୍କା । ବ୍ରକ୍ଷ
 ଅନ୍ତର୍ଭାବେ ଦିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୩୫ ॥ କୁର୍ଯ୍ୟା ନିତ୍ୟାଦି । ହେ ତପୋଧନ ଶିବୋକ୍ତଃ କୁଲ-
 ସିଦ୍ଧାଂ ହୋଇନା କୁର୍ଯ୍ୟା । ତଥ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଶିଦ୍ଧି ମୋକ୍ଷମାଧ୍ୟମ । ଭବେ । ମ ଆଇ-

ରହସ୍ୟଂହି ବିନା ପୁତ୍ର ଶୁଭ ଏବହି କେବଳ ।
 ଅତଏବ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରହସ୍ୟ ରହିତସ୍ୟତେ ।
 ରହସ୍ୟ ରହିତାଂ ବିଦ୍ୟାଂ ନ୍ ଜପେତୁ କଦାଚନ । ୩୭ ।
 ଏତ୍ତରହସ୍ୟଂ ପରମ ହରିନାମ ତ୍ତପୋଧନ । ୩୮ ।
 ହକାରସ୍ତ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିବଃ ସାଙ୍କାମ ସଂଶୟଃ ।
 ରେଫଞ୍ଚ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଦଶମୂର୍ତ୍ତିମରୀ ସଦା ।
 ଏକାରଞ୍ଚଭଗଂ ବିଦ୍ୟାଂ ସାଙ୍କାଂ ଯୋନିଂ ତ୍ତପୋଧନ ।
 ହକାରଃ ଶୂନ୍ୟ ବାପୀଚ ରେଫେ ବିଗ୍ରହ ଧାରକଃ । ୩୯ ।

ତାଷା ।

ମଞ୍ଜାର୍ଥାଦି ବ୍ୟତିରେକେ କେବଳ ପରିଆମମାତ୍ର ସାର ହୟ, ହେ ସୁତ-
 ଆଶ୍ରେ ! ତୁମି ରହଣ୍ତାହୀନ କିପ୍ରକାରେ ସିଙ୍ଗି ହଇତେ ପାର । ରହଣ୍ତ
 ରହିତା ବିଦ୍ୟାର କଦାଚ ଆରାଧନା କରିବେ ନା ॥ ୩୭ ॥

ଅତଏବ ତୋମାକେ ହରେକୁଷ ଇତ୍ୟାଦି ହରିନାମ ମଞ୍ଜେର ଗୋପ-
 ନୀଯ ପରମ ରହଣ୍ତ ବଲିତେଛି ॥ ୩୮ ॥

ହକାର ସାଙ୍କାଂ ଶିବ ରେଫ ଦଶବିଦ୍ୟାମରୀ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଏକାର
 ଯୋନିପୀଠ ସ୍ଵର୍କପ । ହେ ତ୍ତପୋଧନ ! ପୁନର୍ବାର ହକାର, ଚିତ୍ତର
 ଈଶ୍ଵରକପୀ ରେଫ ଶରୀରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତ ଈଶ୍ଵର ସ୍ଵର୍କପ ॥ ୩୯ ॥

ଅଞ୍ଜାର୍ଥଃ ।

ଶର୍ମ୍ୟଃ ଅମିମାଦି ଅଟ ଶକ୍ତିଃ ଅବାପୁର୍ବାଃ ॥ ୩୬ ॥ ହେ ଶୁଭ ରହସ୍ୟଃ ମଞ୍ଜାର୍ଥ
 ମଞ୍ଜ ଈଚନ୍ୟାଦିକଂ ବିନା ଶ୍ରମ ଏବ କେମନ ନ କିମିଦିନିଈଲିଜିର୍ଭେତି । ରହସ୍ୟ
 ରହିତସ୍ୟ ମଞ୍ଜାର୍ଥାଦିଜାମ ହୀରସ୍ୟ ॥ ୩୭ ॥ ଅତରିତ୍ୟାଦି । ହରିନାମ ମଞ୍ଜନ୍ୟ
 ରହସ୍ୟଃ ବିଗୁଜାର୍ଥଃ ଶୁଭ୍ରିତି ଶେଷଃ ॥ ୩୮ ॥ ହରେକୁଷ ଇତ୍ୟାଦି ମଞ୍ଜାର୍ଥ
 ମାହ ହୃକ୍ଷାରେତ୍ୟାଦି । ହକାରଃ ହରେକୁଷ ଇତ୍ୟାଜ ଧଗମଃ । ହେକଃ ତଗମଃ

হরিস্ত ত্রিপুরা সাক্ষাৎ অম মুর্তি নসংশয়ঃ ।
 ককারং কামদা কামকপণী স্ফুরদব্যয়া ।
 খকারস্ত সুত শ্রেষ্ঠ শ্রেষ্ঠ। শক্তি রিতীরিতা ।
 ককারঞ্চ খকারঞ্চ কামিনী বৈষণবী কলা ॥ ৪০ ।
 ষকার শচন্দ্রয়া দেবঃ কলা বোড়শ সংযুতঃ ।
 ষকারঞ্চ সুত শ্রেষ্ঠ সাক্ষান্নিবৃতি কপণী ।
 দ্বয়োরেক্যং তপঃ শ্রেষ্ঠ সাক্ষাৎ ত্রিপুর তৈরবী ॥ ৪১
 তাৰা ।

হকার ও রেকমিলিত হৱি এই শক্তার্থ সাক্ষাৎ আমাৰ মুর্তি
 স্বৰূপ জানিবে। কৃষ্ণ এই পদান্তগত ককাবেৰ অৰ্থ কামণ্ডা
 কামকপণী নিত্যাশক্তি ও খকারেৰ অৰ্থ পামাশক্তি। আৱ
 ককার ও খকার মিলিতকৃত এই পদে বৈষণবী কলা ॥ ৪০ ॥

ষকারেৰ অৰ্থ বোড়শকলাপূৰ্ণ শশধৰ, এবং গকারেৰ অৰ্থ
 শাক্তিপ্রদাশক্তি ও ষকার গকার মিলিতঞ্চ এই পদেৰ অৰ্থ
 সাক্ষাৎ ত্রিপুর তৈরবী ॥ ৪১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

মশমুর্তিময়ী মশবিদ্যাপ্রকল্প ত্রিপুরা ত্রিপুরা পুনৰ্দলী । একারং তপঃ যৌনি
 পীঠঃ । হকারঃ শূন্যকপী চিন্মুয়ঃ রেকে। বিশ্রাদারকঃ দেহবান্ম । ৩২ ।
 হরিঃ মজাঞ্জৰত হকার রেক মিলিত চতুর্শকঃ মম ত্রিপুরায়া মুর্তিঃ ।
 ককারং কৃষ্ণ ইত্যজ্ঞ কৰণং কামদা কামদাৰ্ত্তি কামস্তুপণী কামাশিকা ।
 খকারঃ কৃষ্ণ ইত্যজ্ঞ অহৰং প্রেষ্ঠ পতুষাশক্তিঃ ইরিতা কথিতা ককারঞ্চ
 খকাতুক ককার খকারং মিলিতঃ সৎ কৃষ্ণজ্ঞকরং কামিনী কামপ্রদায়ী
 দৈবকী দল। বিশুদ্ধক্ষিঃ । ৩০ । ঘোড়শকলাপূৰ্ণ পুরুষক্ষতার্থঃ । নিষ্ঠু'তি
 কপণী সাক্ষিষ্ঠুক । খকার হক্ষীকৃত খকারযোঃ ঈক্ষণক ইত্যক্ষতং ত্রিপুর

କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାମାୟା ଜଗନ୍ନାୟୀ ।
 ହରେ ହରେ ତତୋ ଦେବୀ ଶିବଶକ୍ତି ସ୍ଵରୂପିଣୀ ॥ ୪୨ ॥
 ହରେ ରାମେତି ଚ ପଦଂ ସାକ୍ଷା ଜ୍ୟୋତିର୍ମନୀପରା ।
 ରେଫଞ୍ଚ ତ୍ରିପୁରା ସାକ୍ଷା ଦାନନ୍ଦାନୃତ ସଂୟୁତା ।
 ମକାରଞ୍ଜ ମହାମାୟା ନିତ୍ୟାତୁ ରୁଦ୍ରରପିଣୀ ॥ ୪୩ ॥
 ବିସର୍ଗଞ୍ଜ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାକ୍ଷାଂ କୁଞ୍ଚଲିନୀ ପରା ।
 ରାମ ରାମେତି ଚ ପଦଂ ଶିବଶକ୍ତିଃ ସ୍ଵଯଂ ସୁତ ।
 ହରେ ହରେ ପିଚ ପଦଂ ଶକ୍ତିଦୟ ସମସ୍ତିତ ॥ ୪୪ ॥

ଭାଷା ।

କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ଏହି ପଦେର ଅର୍ଥ ଜଗନ୍ନାୟୀ ମହାମାୟା ହରେ ଏହି
 ଶବ୍ଦେର ଅର୍ଥ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷାତ୍ୱକ ବ୍ରକ୍ଷ ॥ ୪୨ ॥

ହରେରାମ ଏହି ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଜ୍ୟୋତିର୍ମନୀ ପ୍ରକୃତି । ରେଫ ସାକ୍ଷାଂ
 ତ୍ରିପୁରାନୁନ୍ଦରୀ ମକାର ସାକ୍ଷାଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ମନୀ ନିତ୍ୟାଶକ୍ତି ॥ ୪୩ ॥

ବିସର୍ଗେ କୁଳକୁଞ୍ଚଲିନୀଶକ୍ତି ବୋଧ ହୁଯ ରାମ ରାମ ଏହି ପଦ
 ଶିବଶକ୍ତି ଜ୍ଞାପକ ହରେ ହରେ ଏହିପଦେ ଉତ୍ସର୍ଗକ୍ଷମ ବୁଝାଇ ॥ ୪୪ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ତୈରବୀ ତ୍ରିପୁରାନୁନ୍ଦରୀରପ ॥ ୪୨ ॥ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ଇତି ପଦବୟଂ ଜଗନ୍ନାୟୀ ଜଗନ୍ନାୟୀ
 ସରପା ମହାମାୟା । ଶିବଶକ୍ତିଦୂରପିଣୀ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷାତ୍ୱକ ବ୍ରକ୍ଷଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୪୨ ॥
 ଆମଙ୍କ ସଂୟୁତା ନିତ୍ୟାନନ୍ଦମନୀ । ରୁଦ୍ରରପିଣୀ ରୁଦ୍ରଶକ୍ତିଃ ॥ ୪୩ ॥ ବିନର୍ଗ ଇତ୍ୟା-
 ଦି ବିମର୍ଷଃ ବିଷ୍ଣୁବରାଜୁକୋ ବର୍ଣ୍ଣିଶେଷ । କୁଳକୁଞ୍ଚଲିନୀ କୁଳଧାରହିତ
 ଶିବଶକ୍ତିଃ । ଆମ୍ବନ୍ଦ ଜୁରୋଧି ॥ ୪୪ ॥ ଆମ୍ବନ୍ଦକେ ଇତ୍ୟାଦି ଆମ୍ବନ୍ଦ ଅନ୍ତେଚ ମଙ୍ଗ-

আদ্যন্তে প্রণবং দত্ত্বা যোজপে দশধা বিজঃ ।
 স তবেৎ সুত বর শ্রেষ্ঠ মহাবিদ্যামু সুন্দরঃ ।৪৫
 এষা দীক্ষা পরাজেয়া জ্যেষ্ঠা শক্তি সম্বিতা ।
 হরিনামঃ সুত শ্রেষ্ঠ জ্যেষ্ঠাতু বৈষ্ণবী স্বযঃ ।৪৬।
 বিদ্যাক্রী বৈষ্ণবীং দীক্ষাং প্রসাদং সদগুরোর্বিনা ।
 কোটিবর্ষং সন্দাদায় রৌরবং নরকং ত্রজেৎ ।৪৭

ভাষ ।

হে সুতশ্রেষ্ঠ ! এই মন্ত্রের আদ্যন্তে প্রণব যোজনা করিয়,
 যে সাধক ঘোড়শবার মাত্র জপ করে সে মহাবিদ্যা বিষয়ে বিশেষ
 জ্ঞানবান হয় ॥ ৪৫ ॥

হে সুতশ্রেষ্ঠ ! আদ্যাশক্তিগ্রস্ত, এই দীক্ষা সকল দীক্ষার
 প্রদান এই সর্বপ্রদান হরিনাম দীক্ষা স্বযঃ বৈষ্ণবী শক্তি ॥ ৪৬ ॥

বৈষ্ণবী দীক্ষা ও সদ্গুরুর কৃপাবার্তিরেকে কোটিবর্ষ জপ
 করিলেও তাহার মিক্কি হয় না প্রত্যাত ঘোরতর নরকগামী
 হয় ॥ ৪৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

মেঘতি শেষঃ প্রণবং ও ইতি অষ্টাং দত্ত, সংগ্রাম্য যঃ সাধকোদশধা দশ-
 দারঃ কল্পেৎ স অচারিদ্যামু মহাবিদ্যালিষয়ে সুন্দরঃ । কজঃনঃ । ৪৮ ।
 শ্রমেত্তানি স্তুবেৎ । ৪৯। বিনোদ্যাদি দৈঘবীকীক্ষা, বিশ্বমুক্ত্যাশু তথা
 সংগৃহেৰাদে গুরুদেব কৃপা দিনা কোটিবর্ষং সন্দাদায় জপ্তু । পি রৌরবং
 রৌরবাখ্যং মচামোদং মনুনঃ ত্রদেৎ । ৫০ । এবং পৃথু' কানি হত্যেক্ষ

ଏବଂ ସୋଡ଼ଶନାମାନି ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ଦକ୍ଷରାଣି ୮ ।
 ଆଦୟତେ ପ୍ରଗବଂ ଦତ୍ତ । ଚତୁର୍ଦ୍ଵିଂଶଦକ୍ଷତତ୍ତ୍ଵ । ୪୮ ।
 ହରିନାମ । ବିନା ପୁତ୍ର ଦୀକ୍ଷାଚ ବିଫଳା ଭବେ ।
 କୁଲଦେବ ମୁଖାଚ୍ଛୁତା ହରିନାମ ପରାକ୍ରମ ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ର ବିଟ୍ ଶୁଦ୍ଧାଃ ଶ୍ରୀମଦ୍ବା ନାମ ପରାକ୍ରମ ।
 ଦୀକ୍ଷାଂ କୁଯୁଃ ଶୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାବିଦ୍ୟାମୁଖ ଶୁନ୍ଦର । ୪୯ ।

ଭାଷା ।

ହରେମୃଷଙ୍କ ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରାଲ୍ପର୍ଗତ ସୋଡ଼ଶନାମ ଓ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶଦକ୍ଷର
ମନ୍ତ୍ର ଆଦୟତେ ପ୍ରଗବ୍ୟୋଜନ କରିଯା ଜୟ କରିବେ ॥ ୪୮ ॥

ହେ ପୁତ୍ର ! ହରିନାମ ବାତିରେକେ ଦୀକ୍ଷା ବିଫଳ ହୟ । ବ୍ରାହ୍ମଣ,
କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ଏହି ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣେ ଇ କୁଳଶୁନ୍ଦର ନିକଟେ ପରମାକ୍ଷର
ହରିନାମ ଶ୍ରବନ କରିଯା ମହାବିଦ୍ୟାଯା ଦୀକ୍ଷିତ ହଇବେ ॥ ୪୯ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରାଲ୍ପର୍ଗତାନି ସୋଡ଼ଶନାମାନି ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶଦକ୍ଷରାଣି ମନ୍ତ୍ରାଳ୍ପି । ୪୮ ।
 ତରିତ୍ୟାଦି । ତରିନାମ୍ବ ବିନା ତରିନାମ ବ୍ୟାତିରେକେନ, ଦୀକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ର ସଂକାରଃ ;
 ପୁତ୍ରଇତ୍ୟାଦି କୁଳଦେବମୁଖୀଃ କୁଳଶୁନ୍ଦରୋଃ ସକାଶାଃ ପରା-
 କ୍ଷମଃ ପରମରକ୍ଷକପଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରବିଟ୍ ଶୁଦ୍ଧାଃ ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୈଶ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧାଃ ।
 ମର୍କେବର୍ଣ୍ଣାଏବ ହରିନାମାଧିକାରିଣ ଇତିଭାବଃ । ଶୁତଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶୁନ୍ଦର ଇତି ପଦ-
 ଦୟଃ ମହେଧନଃ । ୪୯ । ହରିନାମେତ୍ୟାଦି । ହେ ପ୍ରିୟେ ପାର୍ବତି ହରିନାମ, ଅର୍ଥ
 ମୁଳ୍ୟେଦୀକ୍ଷାଃ ମନ୍ତ୍ରାଳ୍ପର୍ଗତଃ ଶୁଦ୍ଧମୁଖୀଃ ବା କିମ୍ବ । ଅକୁଳାଃ କୁଳଶୁନ୍ଦରାଦିଭିଷାଃ ।
 ଯେଜିଲୋଗୁହୀଯାଃ ତମ୍ଯ ପାପକୁଳଃ ଶୁଶ୍ରୀ ଆକର୍ଷଯେତ୍ୟସ୍ମରଃ ॥ । ଶୁଦ୍ଧଇତ୍ୟାଦି ।
 ଶୁଦ୍ଧାଶ୍ରୀଃ ଶୁଦ୍ଧ ପଦ୍ମାଃ । ବିଦ୍ୟାଃ ପୁରୁଷାର୍ଥ ମାଧମଃ ଜ୍ଞାନଃ । କୋଟି
 ବର୍ଷାନ୍ ଶତଲକ୍ଷ ବ୍ସରଃ ବ୍ୟାପ୍ୟେତ୍ୟର୍ଥଃ । ବୌରବଃ ମହାଘୋରନରକ । ଅନ୍ୟଃ

হরিনামাখ দীক্ষাং বা যদি শুদ্ধমুখাং প্রিয়ে ।
 অকুলাদ্যস্ত গৃহীয়াৎ তস্য পাপ ফলং শুণু ।
 শ্রুত্বা শুদ্ধোৎপি শুদ্ধাণ্যা বিদ্যাং বা মন্ত্রমুক্তমং ।
 কোটিবষান্ম সমাদায় রৌরবং প্রতি গচ্ছতি । ৫০ ।
 অপিদাত্ত গৃহীত্বোর্বা দ্বয়োরেব সমং ফলং ।
 ব্রহ্মহত্যা মবাপ্নোতি প্রত্যক্ষর নিতীরিতং ।
 শুণুপুত্র বাস্তুদেব প্রসঙ্গ দ্বচনং নম ॥ ৫১ ॥

ইতি দ্বিতীয়ং পাটলং ।

ভাষা ।

হে প্রিয়ে ! যে ব্যক্তি কুলগুরুর অন্তর্দ্র কিঞ্চ শুদ্ধের নিকট
 দীক্ষিত হয় বা হরিনাম মন্ত্র গ্রহণ করে ; তাহার পাপফল বলি
 তেছি শ্রবণ কর । যদি শুদ্ধ ও শুদ্ধাণ্যীর নিকট মন্ত্রগ্রহণ করিয়া
 মহাবিদ্যায় দীক্ষিত হয় তবে তাহার শতলক্ষবর্ষপর্যন্ত মহাঘোর-
 মরকে বসতি করিতে হয় ॥ ৫০ ॥

উক্ত কথা দীক্ষায় গুরু শিষ্য উভয়েরই মন্ত্রাক্ষর মসমংখ্যক
 ব্রহ্মহত্যার পাপতাণী হইতে হয় ; হে পুত্র বাস্তুদেব ! প্রসঙ্গ-
 ক্রমে দীক্ষা বিষয়ে কিছু বলিতেছি শ্রবণ কর ॥ ৫১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

স্তুবোধঃ ॥ ৫০ ॥ আপীত্যাদি । দাতৃগৃহীত্বে য কুশিষ্যায়োর্বয়ঃ ফলং
 সমং তুল্যং উভাবেব পাপমাদিত্বাবঃ । পাপমেব বিমুণোতি ব্রহ্ম-
 হত্যেত্যাদি । অত্যক্ষরং অক্ষরং অক্ষরং অতি । মক্ষাক্ষর সম সংখ্যক
 ব্রহ্মহত্যা পাপভগ্নভূতী ভাবঃ । বচনং দীক্ষা বিচারবাক্যঃ ॥ ৫১ ॥

বিতীয় পাটল ব্যাখ্যা ।

ତ୍ରିପୁରୋବାଚ ।

ସଂପ୍ରାପ୍ତେ ଷୋଡ଼ଶେବରେ ଦୀକ୍ଷାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଃ ସମାହିତଃ
ସଦି ନୋ କୁରୁତେ ପୁତ୍ର ସଂପ୍ରାପ୍ତେ ବର୍ଷ ଷୋଡ଼ଶେ ।
ହରିନାମ ବୃଥା ତୟ ଗତେତୁ ବର୍ଷ ଷୋଡ଼ଶେ ॥ ୧ ॥
ତମ୍ଭାଦ୍ୟତ୍ତେନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟା ଦୀକ୍ଷାହି ବର୍ଷ ଷୋଡ଼ଶେ ।
ଅନ୍ୟଥା ପଞ୍ଚବେ ସର୍ବଂ ତୟ କର୍ମ ଭବେ ମୁତ ॥ ୨ ॥

ତ୍ରୈ ।

ତ୍ରିପୁରାଦେଶୀ, ଆମି ତୋମାର ନିକଟ ପ୍ରମଳକ୍ରମେ ଦୀକ୍ଷାବିଷୟକ
ସମସ୍ତ କ୍ରମ ବଲିବ ଏହି ପୂର୍ବପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ବିଷୟ ବଲିତେହେନ; ଷୋଡ଼ଶ-
ବର୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ମାତ୍ରେଇ ସୁମଗାହିତ ହଇୟା ଦୀକ୍ଷା କର୍ଯ୍ୟ କରିବେ; ସଦି
ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟେ କୁଳଶୁରର ନିକଟ ମତ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ନା କରେ ତବେ
ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷ ଗତେ ହରିନାମ ଦୀକ୍ଷାର ଅଧିକାର ପାକେ ଜା । ତାହାର
ଦେଇ ହରିନାମ ଦୀକ୍ଷା ବୃଥା ଜାନିବେ ॥ ୧ ॥

ଅତ୍ୟବେ ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟେଇ ସବ୍ଲପୁର୍ବକ ହରିନାମ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।
ଅନ୍ୟଥା ତାହାର ସକଳ କର୍ମ ପଞ୍ଚକର୍ମେର ଲ୍ୟାଯ ନିଷ୍ଫଳ ହୟ ॥ ୨ ॥

ଅଞ୍ଚାର୍ଥଃ ।

ଶୁଶ୍ରୁତ ମହାବାହେ; ଅମଜାହଚନଃ ମମେତି ସଃପୂର୍ବଃ ଅତିଶ୍ରୁତଃ । ତାନ-
ବାହ ତ୍ରିପୁରୋବାଚେତି । ଷୋଡ଼ଶେବରେ ସଂପ୍ରାପ୍ତେ ସମ୍ପାଦିତେ ସୁମନୀହିତ;
ଶୁଶ୍ରୁତଃ ସମ୍ଭ ଦୀକ୍ଷାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଃ । ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷ ଏଦୀକ୍ଷାଯାଃ ଅଶାନ୍ତକାଳ ଇତି
ଭାବଃ । ହେ ପୁତ୍ର ହରେ ! ସଦି ଷୋଡ଼ଶେବରେ ନୋକୁରୁତେ ଦୀକ୍ଷାମିତିଶେଷଃ ।
ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷଗତେ ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷାଃ ପରଂ ତୟ ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷମଧ୍ୟେ ଅଦୀକିତମ୍ୟ
ହରିନାମ ବୃଥାଭବେ ନାତିମହତ କଳାପଦଂ ଭବତିତ୍ୟଥଃ ॥ ୧ ॥ ଅନ୍ତଃ ।
ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷମୈୟବ ଅଶାନ୍ତକାଳତ୍ୱାଃ ଷୋଡ଼ଶେବରେ ଦୀକ୍ଷାମନ୍ତଗ୍ରହଣଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

বাস্তুদেব মহাবাহো রহস্যং পরমং শৃণু ।
 অকটাখ্যং হরেন্নাম সভায়াং যত্র তত্ত্বৈব ।
 মহাবিদ্যা স্মৃত শ্রেষ্ঠ তদগুপ্তা তবিষ্যতি ॥ ৩ ॥
 অজপে দনিশং শুত্র মহাবিদ্যাং তপোধন ।
 অশুচির্বা শুচির্বাপি গচ্ছং স্তিষ্ঠন্ত স্বপন্নপি ॥ ৪ ॥

ভাষা ।

হে বাস্তুদেব ! পরমরহস্য বলিতেছি অবণ কর ; হে স্মৃত-
 শ্রেষ্ঠ ! সভাতে কি অন্য যে কোন স্থানেই ইউক সর্বত্রই হরি-
 নাম প্রকাশ্য এট হরিনামাত্মিক মহাবিদ্যা কদাচও গুপ্তা
 নহে ॥ ৩ ॥

হে পুত্র তপোধন ! অশুচি কি শুচি, গমনশীল কি স্থিতিশীল
 অথবা শয়ানই ইউক সর্বদাই মহাবিদ্যাকে ধ্যান করিবে ॥ ৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বিধেয় ! অন্যথা যোড়শবষাদৰ্কাক্ষীক্ষাং বিনাতস্য অদীক্ষিতসামর্থং
 কর্মপন্থবস্তুবেৎ পশ্চাত্কর্মইব নিষ্কলং ভবতীতিজ্ঞাবঃ ॥ ২ ॥ হে মহা-
 বাহো বাস্তুদেব পরমং রহস্যং শৃণু আকর্ণয় ; হরেন্নাম সভায়াং পরিমদি
 যত্রত্র যমিল্ল কমিংশিদেবস্থানে অকটাখ্যং অকটনীয়ৎ । হে স্মৃত-
 শ্রেষ্ঠ মহাবিদ্যা এষ। হরিনামাত্মিক। মহাবিদ্যা অশুপ্ত। সর্বত্রেব হরিনাম
 প্রকাশ্যমিত্যর্থঃ ॥ ৩ ॥ অজপেদিত্যাদি । হে শুভ্রতপোধন অশুচি-
 পরিত্রঃ শুচিঃ পবিত্রঃ গচ্ছন্ত গমনশীলঃ তিষ্ঠন্ত স্থিতিশীলঃ স্বপন্ন নির্জনঃ
 লভন্ত অনিশঃ নিরক্ষরঃ মহাবিদ্যাঃ জপেদিত্যর্থঃ ॥ ৪ ॥ মহাবিদ্যা

ମହାବିଦ୍ୟାଂ ଜପେକୌମାନ ସତ୍ର କୁତ୍ରାପି ମାଧବ ।
 ସଂପୂଜ୍ୟ ଶିବଲିଙ୍ଗମ୍ଭ ମହାବିଦ୍ୟାଂ ଜପେତୁ ସଃ । ୫
 ପୂଜୟେ ଦ୍ଵିବିଧଂ ଲିଙ୍ଗଂ ବିଲ୍ଲପତ୍ରାଦିଭିଃ ପ୍ରିୟେ ।
 ତାବୟେ ଦନିଶଂ ପୁତ୍ର ମହାବିଦ୍ୟାଂ ହଦୀତ୍ତନା ॥ ୬ ॥
 ନିଶାୟାଂ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତଶ୍ଚ ପୂଜୟେ ଦ୍ଵିବିଧଂ ଜପେ ।
 ଶବୋକ୍ତ ତନ୍ତ୍ରବଂ ସର୍ବଂ କୁଳାଚାରଂହି ମାଧବ ॥ ୭ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ମାଧବ ! ସେ ଧୀମାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେକୋନ ସ୍ଥାନେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଅର୍ଚନା
 କରିଯା ମହାବିଦ୍ୟା ଜପକରେ ॥ ୫ ॥

ଏବଂ ବିଲ୍ଲପତ୍ରାଦିଦାରା ବିବିଧ ଶିବଲିଙ୍ଗପୂଜା କରିଯା ସର୍ବଦା
 ସହଦୟେ ମହାବିଦ୍ୟା ଧ୍ୟାନକରେ ॥ ୬ ॥

କିମ୍ବା ନିଶାୟୋଗେ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହଇଯା ଶିବୋକ୍ତ ତନ୍ତ୍ରାନୁମାରେ
 କୁଳାଚାର ପୂରଃମର ମହାବିଦ୍ୟାର ଆରାଧନା କରିବେ ॥ ୭ ॥

ଅଞ୍ଚ୍ଯାର୍ଥଃ ।

ମିତ୍ୟାଦି । ଧୀମାନ୍ ଜ୍ଞାନ ମମ୍ପରଃ ସତ୍ରକୁତ୍ରାପି ଯନ୍ମିମ୍ କନ୍ମିମ୍ ସ୍ଥାନେ ଅନ୍ୟଃ
 ଶ୍ରଗମଃ ॥ ୫ ॥ ପୂଜୟେଦିତ୍ୟାଦି । ହେପ୍ରିୟେ ଇତି ପାର୍ବତୀ ମହୋତ୍ସମଃ ।
 ଦିଲ୍ଲପତ୍ରାଦିଭିଃ ବିବିଧଃ ନିଙ୍ଗଂ ଶିବଲିଙ୍ଗଃ ପୂଜୟେ ଆଜ୍ଞାନା ହଦୀ ଦୀର୍ଘ
 ମନ୍ମା ମହାବିଦ୍ୟାଂ ବିଭାବ୍ୟେ ଚିନ୍ତଯେ ॥ ୬ ॥ ନିଶାୟାମିତ୍ୟାଦି ।
 ନିଶାୟାଂ ରାତ୍ରୌ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତଃ ମଶକ୍ତିକଃ । ଶିବୋକ୍ତ ତନ୍ତ୍ରବଂ ଶିବ କରିତ
 ତନ୍ତ୍ରାନୁମାରେ ସର୍ବଂ କୁଳାଚାରଃ ସଂସାଧକଃ କୁର୍ଯ୍ୟାଂ ତସ୍ୟ ମିର୍କିର୍ଣ୍ଣିଯାତେ ସଲିକେ
 ଭବତୀର୍ଥଃ ॥ ୭ ॥ କୁଳାଚାରମିତ୍ୟାଦି ହେ ପୁତ୍ର କୁଳାଚାରଃ ବିନା ବାମାଚାର

য়ঃ কুর্য্যাৎ সততং পুত্র তস্য সিদ্ধির্হি জায়তে ।
কুলাচারং বিনা পুত্র তব সিদ্ধি নজায়তে ॥৮॥

ত্রিপুরোবাচ ।

শৃণু পুত্র মহাবাহো মম বাক্যং মনোহরং ।
রহস্যং পরনং গুহ্যং সুগোপ্যং ভুবনত্রয়ে ।৯।
কথযিষ্যামিতে বৎস কথাৎ চিত্র বিচিত্রিতাং ।
বঙ্গঃস্ত্রল সমাসীনাং মালাং চিত্র বিচিত্রিতাং ।১০
তাম ।

হে পুত্র ! যে ব্যক্তি সর্বদা কুলাচার রত হইয়া আরাধনা করে তাহার বিন্দু সিদ্ধি হয় কুলাচার ব্যতিরেকে কখনও তোমার সিদ্ধি হইবে না ॥ ৮ ॥

ত্রিপুরা কহিতেছেন হে পুত্র মাধব ! পরমরহস্য ত্রিভুবনে সুগোপ্য অতি মনোহর আমার বাক্য শ্রবণ কর ॥ ৯ ॥

হে বৎস ! অতি মনোহর কথা তোমাকে বলিব এবং আমার হৃদয়বাসিনী অভিচিত্র বিচিত্রিতা যে মালা আছে তাহাও তোমার নিকট প্রকাশ করিব ॥ ১০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ব্যতিরেকেন সিদ্ধির্জায়তে মসিদ্ধির্ভৌত্যার্থঃ ॥ ৮ ॥ ত্রিপুরা পুনরপ্যাহ ত্রিপুরোবা চেত্যাদি ॥ হে পুত্র ভুবনত্রয়ে ত্রিভুবনে সুষ্ঠপ্যঃ গোপনীয়ঃ পরমং রহস্যঃ শৃণু ॥ ৯ ॥ কথযিষ্যামীত্যাদি । হে বৎস চিত্রবিচিত্রিতাং অতি মনোহরঃ কথাৎ কথযিষ্যামি বঙ্গঃস্ত্রল সমাসীনাং মহত্বস্থবাসিনীঃ মালাঃক কথযিষ্যামীত্যাদি ॥ ১০ ॥ সদ্ব্যাদি । আমায়কপা দেন-

ସଦା ଆମ୍ବାୟ କପାଚ ବିଭାତି ହନ୍ଦୟେ ଘଗ ।
 ମାଣିକ୍ୟ ରଚିତା ମାଳା ସବାକୁଶୁଗ ସମ୍ମିତା ॥ ୧୧ ॥
 ନାନାରତ୍ନ ପ୍ରକୃତାଚ ହଞ୍ଜ୍ୟସ ରଥ ପତ୍ରଯଃ ।
 କୌଞ୍ଚତୋ ମଣିନାମାଥ ମାଲାଗଧେ ବିରାଜିତେ । ୧୨ ।
 ହଞ୍ଜିନୀଯଃ ମହାମାଳା ଘଗ ଦୂତୀ ସଦା ଶୁତ ।
 ଅନ୍ୟାହି ପଦ୍ମମାଲାୟ ବିଭାତି ହନ୍ଦୟେ ଘଗ ॥ ୧୩ ॥

ଭାଷା ।

ବେଦସ୍ତ୍ରକପା ସବାକୁଶୁମେର ଶ୍ରାୟ ଅତିଲୋହିତା ମାଣିକ୍ୟନିର୍ମିତ
ମାଳା ଆମାର ହନ୍ଦୟେ ସଦା ବିରାଜିତ ଆଛେ ॥ ୧୧ ॥

ଏ ମାଳା ନାନାରତ୍ନପ୍ରମବିନୀ ଓ ହଞ୍ଜ୍ୟସ ରଥ ପଦାତି ପ୍ରଦାୟିନୀ ।
 କୌଞ୍ଚତ ମଣିନିର୍ମିତ ଯେ ମହାମାଳା ଅଧୋଭାଗେ ବିରାଜିତ ଆଛେ
ତାହାର ନାମ ହଞ୍ଜିନୀ ମାଳା ॥ ୧୨ ॥

ଏହି ମାଳା ସଦା ଆମାର ଦୂତୀ ସ୍ଵରପିଣୀ । ଅନ୍ୟା ସେ ପଦ୍ମମାଲା
ତାହା ସଦା ଆମାର ହନ୍ଦୟେ ବିରାଜିତ ଆଛେ ॥ ୧୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଶ୍ଵରପିଣୀ ମାଣିକ୍ୟ ରଚିତା ମାଣିକ୍ୟନିର୍ମିତା ସବାକୁଶୁମ ସମ୍ମିତା ସବାପୁଷ୍ପ ବନ୍ଦତି
ଲୋହିତା ମାଳା ସଦା ମମହନ୍ଦୟେ ବିଭାତି ବିରାଜିତେ ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୧ ॥ ନାନେ-
ତ୍ୟାଦି । ନାନାରତ୍ନ ପ୍ରକୃତା ମଣିମାଣିକ୍ୟପ୍ରମବିନୀ ହଞ୍ଜ୍ୟସ ରଥ ପତ୍ରଯଃ ହଞ୍ଜ୍ୟସ
ରଥପତି ପ୍ରଦାୟିନୀ କୌଞ୍ଚତ ଶ୍ଵରପା ମାଳା ଅଧେ ବିରାଜିତେ
ବିଭାତି ॥ ୧୨ ॥ ହେ ଶୁତ ଇହୁ ମହାମାଳା ହଞ୍ଜିନୀ ହଞ୍ଜିନ୍ୟାଖ୍ୟା ସଦା ଶ୍ରୀଦୈଦିବ
ମମ ଦୂତୀ ଶ୍ଵରପା ଦୌତ୍ୟକର୍ମ କର୍ତ୍ତ୍ରୀ ॥ ଅନ୍ୟା ସୀ ପଦ୍ମମାଲା
ମମହନ୍ଦୟେ ବିଭାତିବିରାଜିତେ ॥ ୧୩ । ମାପନୀନୀ ପରମାଶର୍ଯ୍ୟା ଅତିମନୋହରା ।

পদ্মিনী পরমাশচর্য্যা সাক্ষৎ পদ্মিনী রূপণী ।
 চিত্র মালাতু যা পুল্ল নানা চিত্র বিচিরিতা ॥ ১৪ ॥
 এষা তু চিত্রিণী জ্ঞেয়া চিত্র কর্মানু সারিণী ।
 যামালা গন্ধিনী প্রোক্তা পরমাশচর্য্য গন্ধভাক ॥ ১৫ ॥
 এষা দৃতী সুত শ্রেষ্ঠ সদা মম হৃদিষ্ঠিতা ।
 এষা দৃতী সুত শ্রেষ্ঠ অষ্টশচর্য্য সমন্বিতা ॥ ১৬ ॥

তামা ।

ইহা পরমাশচর্য্য, সাক্ষৎ পদ্মিনী স্বরূপণী পদ্মিনীমালা ।
 আর যে নানাচিত্র বিচিরামালা তাহা চিত্রিণী ॥ ১৫ ॥

এই চিত্রিণীমালা চিত্রকর্মানুসারিণী জানিবে । পরমাশচর্য্য
 গন্ধবতী যে মালা তাহার নাম পদ্মিনী ॥ ১৫ ॥

এই পদ্মিনী মালা সদা আমার হৃদয়বাসিনী ও সিদ্ধিকার্য্য
 দৃতী স্বরূপা । আর এই পদ্মিনীমালা, অনিমাদি অষ্টশচর্য্য-
 যুক্ত ॥ ১৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

চিত্রমালা চিত্রাখ্যমালা ॥ ১৪ ॥ এষেত্যাদি : চিত্রকর্মানুসারিণী
 চিত্রকর্মান্যেজিকা : চিত্রিণীমালা চিত্রকর্মান্যেজেব কৃশলা । পরমাশচর্য্য
 গন্ধভাক অতিমাত্র গন্ধবতী যামালা সাগকিনী ॥ ১৫ ॥ ওষা দৃতী-
 ত্যাদি । হে স্তুতশ্রেষ্ঠ এষা পদ্মিনী মালা দৃতী সাধন সহকারিণী অষ্টে-
 শৰ্য্য সমন্বিত; অনিমাদি অষ্টশচর্য্য যুক্ত ॥ ১৬ ॥ ইতিনীত্যাদি । ইতি-

ହଞ୍ଜିନୀ ପଦ୍ମିନୀ ଚୈବ ଚିତ୍ରିଣୀ ଗନ୍ଧିନୀ ତଥା ।
 ସାମାଲା ପଦ୍ମିନୀ ପୁତ୍ର ସୃଦ୍ଧାକାମ କଳାଯୁତା । ୧୭ ।
 ଚିତ୍ରିଣୀ ଚିତ୍ରକପେଣ ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ବ୍ୟାପ୍ୟ ତିଷ୍ଠିତ ।
 ଗନ୍ଧିନୀଚ ତଥା ପୁତ୍ର ସର୍ବଂ ବ୍ୟାପ୍ୟ ବିଜ୍ଞ୍ଞତେ ।
 ହଞ୍ଜିନୀ ଚ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସର୍ବଂ ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ସଂଖ୍ୟଂ । ୧୮ ।
 ଇତ୍ୟକ୍ର୍ମ । ସା ମହାମାୟା ତ୍ରିପୁରା ବାଗ ଲୋଚନା ।
 ପାରିଜାତସ୍ୟ ମାଲାଯାଃ ପଦ୍ମସ୍ୟ ଚ ତପୋଧନେ । ୧୯ ।
 ସୂତ୍ରେଣ ସ୍ଵର୍ହିତା ମାଲା ଗ୍ରଥିତା କାମ ସୂତ୍ରକେ ।
 ଅସିନ୍ଦ ସାଧନୀ ମାଲା ଗ୍ରଥିତା କାମ ସୂତ୍ରକେ । ୨୦ ।
 •
 ଭାଷା ।

ହେ ପୁତ୍ର ! ହଞ୍ଜିନୀ, ପଦ୍ମିନୀ, ଗନ୍ଧିନୀ ଓ ଚିତ୍ରିଣୀ ଏହି ଚତୁର୍ଥୟ ମାଲା କାମକଳା ଯୁକ୍ତ ॥ ୧୭ ॥

ଚିତ୍ରିଣୀମାଲା ଚିତ୍ରକପେ ସର୍ବତ୍ର ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ବିରାଜମାନ ଆଛେ ;
 ଗନ୍ଧିନୀମାଲା ଗନ୍ଧକପେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହିତେଛେ ॥ ୧୮ ॥

ବାଗଲୋଚନା ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଏହିକପେ ପାରିଜାତ ଓ ପଦ୍ମମାଲା
 ବର୍ଣନ କରିଲୁଣ ॥ ୧୯ ॥

ସେ ମାଲା ସାଧାରଣ ସୂତ୍ରରହିତ ଓ କାମସୂତ୍ରେ ଗ୍ରଥିତ ତାହା ଅସିନ୍ଦ
 ସାଧନୀ ॥ ୨୦ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ନ୍ୟାନ୍ଦି ଚତୁର୍ବିଧୀ ମାଲା ମଦା କାମକଳାଯୁତା କାମାଂଶବତୀ ॥ ୧୭ ॥ ଚିତ୍ରିଣୀ-
 ତ୍ୟାନ୍ଦି ଚିତ୍ରିଣୀ ମାଲା ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ନିର୍ଖିଳଂ ଜଗଂ ବ୍ୟାପ୍ୟ ତିଷ୍ଠିତ ବର୍ଣ୍ଣତେ । ବିଳ-
 ଞ୍ଜତେ ପ୍ରକାଶିତ । ହଞ୍ଜିନୀ ମାଲା ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ସଂଖ୍ୟଂ ଦିଗ୍ବିଜ୍ୟ ସମ୍ମହଂ ବ୍ୟାପ୍ୟ ତିଷ୍ଠ-
 ତୌତ୍ୟର୍ଥଃ । ୧୮ । ହେ ତପୋଧନ ବାଗଲୋଚନା ବାନାଙ୍କୀ ତ୍ରିପୁର । ପାରିଜାତସ୍ୟ

নানারত্নময়ী মালা বিদ্যুৎ কোটি সমপ্রভা ।
 পঞ্চশ মাতৃকা বর্ণ সহিতা বিশ্বনোহিনী ॥২১॥
 অর্থদা ধর্মদা মালা কামদা মোক্ষদা সুত ।
 বাস্তুদেব মহাবিষেগ শৃণু পুত্র তপোধন ॥ ২২ ।
 অনমায়া দুরাধর্ষা মাতৃকা শক্তি রব্যয়া ।
 আশ্চর্যং পরমং পশ্য সাবধানেন নাথব ॥২৩॥

তাম ।

নানা রত্নময়ী বিদ্যুৎকোটি সমপ্রভা পঞ্চশমাতৃকাবর্ণ
 সহিতা এই মালা বিশ্বমোহিনী ॥ ২১ ॥

হে বাস্তুদেব ! ধর্মার্থকাম মোক্ষাত্মক চতুর্দশ প্রদায়নী
 মালা তোমাকে বলিলাম অবহিতচিত্তে শ্রবণ কর ॥ ২২ ॥

আমার মায়াকপিণী মাতৃকাশক্তি এই নিত্যা শক্তি বিশ-
 ব্যাপিনী কেহই ইহাকে অতিক্রম করিতে পারেনা । হে মাধব !
 তুমি সাবধানে পরমাশৰ্য্য কৃপ দর্শন কর ॥ ২৩ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পরম্য চ মালামিতি শোষঃ ॥ ২৪ ॥ স্তুতেন রহিতঃ লৌকিক স্তুতেন বিনা ।
 কামসূত্রকে গ্রথিতা মতো অমিক্ষমাধিনী ॥ ২৫ ॥ মানেত্যাদি , বিদ্যুৎ
 কোটি শঙ্খপ্রভা অতিতেজবিনী । পঞ্চশমাতৃকাবর্ণ সহিতা অকারাদি
 ক্রকারাত্মক পঞ্চশহর্ময়ী ॥ ২৬ ॥ অর্থদেত্যাদি । এতেন মালেয় চতু-
 র্বর্ষপ্রভা, সুতইতি বাস্তুদেব সম্প্রাপ্তিমহ ॥ ২৭ ॥ মমেত্যাদি । মাতৃকা-
 শক্তির্মূলায় দুরাধর্ষা দুরতিক্রমণীয়া অব্যয়া নিত্যা ॥ ২৮ ॥ ইতো-

ଇତ୍ୟକ୍ରୂ । ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ବିଷ୍ଣୁମାୟୀ ଜଗନ୍ମହୀ ।
ମାଲା ମାଳୁଷ୍ୟ ମାଲାଯାଃ କ୍ରମତ୍ୟ ସତ୍ୱରଂ ଦଦୌ ।
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ପରମଂ କିଞ୍ଚି ଦଶ୍ୟାନ୍ତା ଜନାର୍ଦନଂ ॥୨୪॥

ମହାଦେବ ଉବାଚ ।

ତତ୍ରାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ମହେଶାନି ବର୍ଣ୍ଣତୁଂ ନହି ଶକ୍ୟତେ ।
ଅକାରାଦି କ୍ଷକାରାନ୍ତ ପଞ୍ଚାଶ ମାତ୍ରକା ବ୍ୟୟ । ୨୫

ଭାସା ।

ବିଷ୍ଣୁମାୟୀ ଜଗନ୍ମହୀ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ବିଷ୍ଣୁକେ ଏହି ମାତ୍ର ବଲିଯା
ଶ୍ରୀଯ ମାଲା ହିତେ ମାଲା ସମାକର୍ମଣପୂର୍ବକ ବିଷ୍ଣୁକେ ପରମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକପ
ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଯା ଶୀଘ୍ର ମାଲା ସମର୍ପଣ କରିଲେନ ॥ ୨୪ ॥

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ ହେ ମହେଶାନି ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଜନାର୍ଦନକେ
ସେ ପରମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଯାଚେନ ତାହା ଆମି ବର୍ଣ୍ଣ କରିତେ
ଅକ୍ଷମ । ଅକାରାଦି କ୍ଷକାରାନ୍ତ ପଞ୍ଚାଶଦ୍ଵାତ୍ରିକା ମାତ୍ରକାଶକ୍ତି
ନିତ୍ୟ ॥ ୨୫ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ତ୍ୟାଦି । ବିଷ୍ଣୁମାୟୀ ଜଗନ୍ମହୀ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଇତି ଏବମ୍ପକାରେଣ ଉତ୍ୱଃ ମାଲା-
ମିତିଶେଷଃ ମାଲାଯାଃ ସ୍ଵମାଲାତଃ ମାଲାମାଳୁଷ୍ୟ ଆଦାୟ ସତ୍ୱରଂ ସଥା ଦିଙ୍କରେ
ଦଦୌ ଦଦାତିଶ୍ୟ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଃ ସ୍ଵରୂପପ୍ରକଟନାଦି ପରମାନ୍ତରଂ ॥ ୨୪ ॥
ମହାଦେବଉବାଚେତି । ହେ ମହେଶାନି ପାର୍ବତି ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଜନାର୍ଦନଂ ସେ-
ପରମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ଦର୍ଶ୍ୟାମାସ ତର୍ହିନିତୁଂ ନହିଶକ୍ୟତେ ମୟେତିଶେଷଃ । ମାତ୍ରକାକିନ୍ତା-
ବଦିତ୍ୟାହ ଅକାରାଦିତି ଷୋଡ଼ଶବ୍ରତାଃ ସ୍ଵଈତ୍ରିଂଶଃ ସ୍ଵଯଜ୍ଞନାନି ମମାହାରେଣ
ପଞ୍ଚାଶମାତ୍ରକା ଭ୍ରତୀତି ॥ ୨୫ ॥ ଅବ୍ୟମେତ୍ୟାଦି । ଅବ୍ୟମାନିତ୍ୟ ।

অব্যয়া অপরিচ্ছিন্না ত্রিপুরা কষ্টসংস্থিতা ।
 ককারাং পরমেশানি কোটি ব্রহ্মাণ্ডরাশয়ঃ ॥ ২৬
 প্রস্তুয় তৎক্ষণাং সর্বং সংহারঞ্চ তথাপিবা ।
 এবং ক্রমেণ দেবেশি পঞ্চাশ মাতৃকা সদা ॥ ২৭ ।
 স্মৃষ্টিস্থিতিং চ কুরুতে সংহারঞ্চ তথা প্রিয়ে ।
 ক্রমোঁক্রমা মহেশানি দৃষ্ট্বা ঘোহং গতো হরিঃ ।

॥ ২৮ ॥

ভাষা ।

ত্রিপুরাকষ্ট সংস্থিতঃ মাতৃকা মালা অব্যয়া ও অপরিচ্ছিন্না ।
 হে পরমেশানি ! মাতৃকান্তর্গত ককার হইতে কোটি কোটি
 ব্রহ্মাণ্ড উৎপন্ন হইল ॥ ২৬ ॥

হে দেবি ! এইকপে তৎক্ষণাং পঞ্চাশমাতৃকাগণ সক-
 লেই কতকত ব্রহ্মাণ্ডের উৎপাদন স্থিতি বিলয় করিতে
 লাগিলেন ॥ ২৭ ॥

এবং অনুলোম বিলোমে মাতৃকাবর্ণ হইতে সৃষ্টিস্থিতি প্রলয়
 দেখিয়া হরি মৃঢ় প্রায় হইলেন ॥ ২৮ ॥

অস্ত্র্যার্থঃ ।

অপরিচ্ছিন্ন ইয়ওয়া পরিচ্ছে দ্রুমশক্যা । ককারাং মাতৃকান্তর্গত কর্ণাং
 কোটি ব্রহ্মাণ্ড আসন্ন ইতি ভাবঃ ॥ ২৬ ॥ অন্ত্যেত্যাদি অন্তুয় উৎপাদ্য
 তৎক্ষণাং সংচারকারেণ দিত্যার্থঃ । পঞ্চাশমাতৃকাপি এবং ক্রমে সৃষ্ট্যা-
 দিক মকরেণ দিতি ভাবঃ ॥ ২৭ ॥ সৃষ্ট্যাদি । ক্রমোঁক্রমাং অনুলোম
 বিলোমের সৃষ্টিস্থিতি সংহারঞ্চ কুরুতে । দৃষ্ট্বা মাতৃকা অভাবমিতিশেষঃ ।
 করিঃ ঘোহং গতঃ বিশ্বিতোঁক্ষুদিত্যার্থঃ ॥ ২৮ ॥ পুণরীকাঙ্ক্ষা জনার্দনঃ

ଗତବାନ୍ ପୁଣ୍ୟକାଙ୍କ୍ଷେ ବାଞ୍ଚୁଦେବ ସ୍ତପୋଧନଃ ।
 ଅଞ୍ଚଲାଶୌ ମହେଶାନି ସର୍ବଂ ଦୃଷ୍ଟା ଜନାର୍ଦନଃ ॥୨୯
 ସର୍ବଂ ଦୃଷ୍ଟା ବିନିଶ୍ଚିତ୍ୟ ହିନ୍ଦଯେ ବିଷ୍ଣୁ ରବ୍ୟୟଃ ।
 ପଞ୍ଚାଶ୍ରୀ ପୀଠସଂୟୁକ୍ତଃ ଭାରତଃ ପରମଃ ପଦଃ ॥୩୦
 ନିତ୍ୟା ଭଗବତୀ ତତ୍ତ୍ଵ ମହାମାୟା ଜଗମାୟୀ ।
 ସତୀଦେହେ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ପାର୍ବତୀତ୍ୱଃ ଗତା ପୁନଃ ॥୩୧
 ତବାଙ୍ଗାଶ ପରମେଶାନି କୁନ୍ତଳଃ ଯତ୍ତ ପାର୍ବତି ।
 ପତିତଃ ସତ୍ତ୍ଵ ଦେବେଶ ସ୍ଥାନେତୁ ନଗନନ୍ଦିନି ॥୩୨ ।
 ଭାଷା ।

ଅନୁଷ୍ଠର ପୁଣ୍ୟକାଙ୍କ୍ଷ ଜନାର୍ଦନ ଅନୁତ ମାତ୍ରକ ମାହାତ୍ୟ ଦର୍ଶନ
 କରିଯା ବିଷ୍ଣିତ ହିଲେନ ॥ ୨୯ ॥

ସନାତନ ବିଷ୍ଣୁ ପରମାଶ୍ରୟ ସକଳ ଦର୍ଶନ କରିଯା ପଞ୍ଚାଶ୍ରୀ ପାଠ
 ସଂୟୁକ୍ତ ଭାରତ ପ୍ରଦେଶ ପରମ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କରି-
 ଲେନ ॥ ୩୦ ॥

ସେଇ ଭାରତ ପ୍ରଦେଶେ ଜଗମାୟୀ ମହାମାୟା ସତୀଦେହ ପରିତ୍ୟାଗ
 କରିଯା ପାର୍ବତୀଦେହ ଧାରଣ କରିଯାଛେ ॥ ୩୧ ॥

ହେ ଈଶ୍ୱର ! ଯେ ସ୍ଥାନେ ତୋମାର ଅଙ୍ଗ ହିତେ ଏକଟୀମାତ୍ର କେଶ
 ପତିତ ହିଯାଛେ ସେଇ ସ୍ଥାନଇ ପୀଠସ୍ଥାନ ବଲିଯା ଗଣ୍ୟ ॥ ୩୨ ॥

ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟଃ ।

ସର୍ବ ମନୁତଃ ଦୃଷ୍ଟା ଗତବାନ୍ ମହେଶାନିତି ପାର୍ବତୀ ସମ୍ବୋଧନଃ ॥ ୨୯ ॥
 ଅବ୍ୟୟଃ ନିତ୍ୟଃ ପଞ୍ଚାଶ୍ରୀ ପୀଠସଂୟୁକ୍ତଃ ଭାରତଃ ଭଦ୍ରାଖ୍ୟଃ ପ୍ରଦେଶଃ ପରମଃ
 ପଦଃ ପବିତ୍ର ହାନ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୦ ॥ ନିତ୍ୟତ୍ୟାଦି । ନିତ୍ୟା ଜଗମାୟୀ ମହା-
 ମାୟା ତତ୍ତ୍ଵ ଭାରତେ ସତୀଦେହେ ତ୍ୟକ୍ତ ପାର୍ବତୀତ୍ୱଃ ଗତ । ପର୍ବତନନ୍ଦିନୀ ଅନ୍ତି-
 ଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୧ ॥ ହେ ପରମେଶାନି ପାର୍ବତି ତବାଙ୍ଗାଶ ସତ୍ତ କୁନ୍ତଳଃ କେଶଃ

সৰ্বং দৃষ্টং মহেশানি কামাখাদ্যঃ পৃথক পৃথক ।
 যদ্যদৃষ্টং মহাপীঠং সৰ্বং বহু ভয়াবহং । ৩৩ ।
 সৌম্যমৃতি শ্রমহেশানি মথুরা ব্রজমণ্ডলং ।
 দৃষ্টাতু পরমেশানি আশচর্যং স্থান মুন্তমং । ৩৪ ।
 তৎক্ষণাত্ পরমেশানি সর্বাহস্ত হিতাহভবন ।
 মাতরো মাতৃকাদ্যাশ্চ দর্শযিষ্যা জনার্দনং । ৩৫ ।

তাৰ ।

হে দেবি ! আমি কামাখ্যঃ প্রত্তি সকল পীঠস্থান পৃথক
 পৃথক কপে দেখিযাছি কিন্তু আমি যত্যত মহাপীঠস্থান দর্শন
 করিযাছি তাহা সকলই অতি ভীষণ ॥ ৩৩ ॥

কেবল মথুরা ও ব্রজমণ্ডলে তেমার সৌম্যমৃতি দর্শন করি-
 যাছি । ঐ স্থানে আমি যাহা দেখিযাছি তাহা অতি উত্তম ও
 চমৎকার ॥ ৩৪ ॥

মাতৃকাগণ ও মাতা ত্রিপুরাদেবী এই কপে জনার্দনকে দর্শন
 দিয়া তৎক্ষণাত্ সকলে অনুর্ধ্বত হইলেন ॥ ৩৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

গতিত : ॥ ৩২ ॥ হে মহেশানি সর্ব পীঠস্থান দৃষ্টঃ । কামাখ্যাদ্যায়ে
 মহাপীঠাঙ্গে পৃথক পৃথক অতোকং দৃষ্টঃ ইতি শোষঃ । যদ্যন্মহাপীঠং
 অয় দৃষ্টঃ তত্ত্বে ভয়াবহং ভয়কৃতঃ ॥ ৩৩ ॥ হে মহেশানি মথুরা ব্রজ-
 মণ্ডল মথুরায় ব্রজে চ সৌম্য মৃতিঃ শান্তপ্রকৃতিঃ ॥ ৩৪ ॥ মাতৃকাদ্যা
 মাতর তৎক্ষণাদেব আনুর্ধ্বতা অভবন ইত্যর্থঃ ॥ ৩৫ ॥ ত্রিপুরোবাচেতি ।

ତ୍ରିପୁରୋବାଚ ।

ବାମୁଦେବ ସୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହନ୍ଦୟେ କିଂ ବିଭାବ୍ୟସେ ।
 ବିମନା ସ୍ତ୍ରୀ କଥଂ ପୁତ୍ର ମାଲାଂ କଟେ ବିଧାରୟ । ୩୬ ।
 ମାଲାଯାସ୍ତ ପ୍ରଭାବେନ ଭଦ୍ରଂ ତର ଭବିଷ୍ୟତି ।
 ରହସ୍ୟଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ଣଂ ପଞ୍ଚାଶତ୍ତ୍ଵ ସଂୟୁତଂ । ୩୭ ।
 କଳାବତୀ ମହାମାଲା ମନ କଟେ ସଦାଶିତା ।
 ଶୁକ୍ଳାଭା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣଭା ପୌତାଭା କୁର୍ମକପିଣୀ । ୩୮ ।

ଭାଷା ।

ତ୍ରିପୁରା ବଲିତେଛେ ହେ ସୁତଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାମୁଦେବ ! ତୁମି ମନେ ମନେ
 କିଂ ଚିନ୍ତା କରିତେଛ, କେନେଇବା ଏଣୁ ଉଦ୍‌ଦ୍ଵିଷ ହଇଯାଇ ଏହି ମାଲା କଟେ
 ଧାରଣ କର ॥ ୩୬ ॥

ଏହି ମାଲା ପ୍ରଭାବେ ତୋମାର ମଙ୍ଗଳ ହଇବେ । ଏହି ପଞ୍ଚାଶତ୍ତ୍ଵ
 ସଂୟୁତ ମାଲା ଅତିଗୋପନୀୟା ॥ ୩୭ ॥

ଏହି କଳାବତୀ ମାଲା ସଦା ଆମାର କଟେ ବିରାଜମାନ ଥାକିତ,
 ଏହି ମାଲା ନାମଭେଦେ ନାନାକୁପିଣୀ ହୟ ॥ ୩୮ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

କିଂ ବିଭାବ୍ୟସେ କିଂ ଚିନ୍ତ୍ୟମି । ବିମନାଃ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଚିନ୍ତଇବ ଉଦ୍‌ଦ୍ଵିଷ ଇତି
 ଯାବଂ ॥ ୩୬ ॥ ମାଲା ମାହାତ୍ମ୍ୟତ ସ୍ଵର ମଙ୍ଗଳଂ ଭବିଷ୍ୟତୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ଶୁହ୍ର
 ଶୁଗୋପ୍ୟଂ ପଞ୍ଚାଶତ୍ତ୍ଵ ସଂୟୁତ ଅକାରାଦି ପଞ୍ଚାଶର୍ଵାଜ୍ଞାକ ॥ ୩୭ ॥
 କଳାବତୀ ପୁର୍ବକଳା । କାଚିନ୍ମାଲା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କାଚିନ୍ମାଲା ରକ୍ତ ପୌତାଦି ବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୩୮ ॥

পদ্মোন্তবাতু যা মালা রঙ্গিনী কুমুমপ্রভা ।
 হস্তিনী শুকুরপাচ শুকু স্ফটিক সমিতা ॥ ৩৭ ॥
 চিত্রিণী পীতবর্ণাতা সর্ব শৌভাগ্য দায়িনী ।
 গঙ্গিনী যা সুতশ্রেষ্ঠ কুবণ গন্ধ সমপ্রভা ॥ ৪০ ॥
 ইত্যুক্তু । সা মহামায়া আদিশক্তিঃ সনাতনী ।
 পরংব্রহ্ম মহেশানি যস্যাস্ত নথরত্বিষঃ ॥ ৪১ ॥

তাৰ ।

পদ্মোন্তবা যে মালা ত হা শতমূলী কুমুম প্রভা, হস্তিনী
 মালা স্ফটিকের ঘ্যায় উজ্জল শুক্রবর্ণ ॥ ৩৯ ॥

চিত্রিণী মালা পীতবর্ণা এই মালা হইতে সর্বমস্পদ জাত
 হয় । গঙ্গিনীমালা শৌভাগ্যন কুমুমসম বৃষ্ণবর্ণ ॥ ৪০ ॥

আচ্যাশক্তি সনাতনী মহামায়া ত্রিপুরাদেবী এই কপে
 উপদেশ প্রদান করিলেন । যাহার নথর প্রভা পরংব্রহ্ম
 স্বরূপ ॥ ৪১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

মালায়াবর্ণনামান্যাহ পদ্মোন্তবেত্যাদি ; রঙ্গিনী কুমুমপ্রভা রঙ্গিনী
 শতমূলী তৎপুস্পাস্ত ; হস্তিনী যামালা সাশুক্রবর্ণ ॥ ৩৯ ॥ চিত্রিণী
 মালা পীতবর্ণা । গঙ্গিনী মালা কৃষ্ণবর্ণ গঙ্গসমপ্রভা শৌভাগ্যন কুমুম
 প্রভা ॥ ৪০ ॥ আদিশক্তিঃ আদ্যা অকৃতিঃ সনাতনী মিত্যাহে মহে-
 শানি পার্বতি হস্যা নথরপ্রভা, পরংব্রহ্ম স্বরূপমিত্যার্থঃ ॥ ৪১ ॥ যস্যা

ସମ୍ୟାନ୍ତ ନଥକୋଟ୍ୟେଃ ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ସନାତନ୍ ।
 ସମ୍ୟାଚ ନଥରାଗ୍ରସ୍ୟ ନିର୍ମାଣଂ ପଞ୍ଚଦୈବତ୍ ॥ ୪୨ ।
 ବ୍ରଙ୍ଗା ବିଷୁଳ୍ଚ ରୁଦ୍ରଶ ଈଶ୍ୱରଶ ସଦାଶିବଃ ।
 ଏତେ ଦେବା ମହେଶାନି ପଞ୍ଚଜ୍ୟୋତିର୍ମୟାଃ ସଦା ॥ ୪୩ ।
 ଜାଗ୍ରତ୍ସ୍ଵପ୍ନୀ ସୁମୁଣ୍ଡିନ୍ତ ତୁରୀୟଂ ପରମେଶ୍ୱରି ।
 ସଦାଶିବୋ ସନ୍ତ ଦେବି ସୁପ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗ ସାଏବହି ॥ ୪୪ ।

ତାମା ।

ସେ ଦେବୀର ନଥରଶତଲକ୍ଷାଂଶ ସନାତନ ବ୍ରଙ୍ଗସ୍ଵରପ, ଯାହାର
 ନଥରାଗଭାଗ ବ୍ରଙ୍ଗା, ବିଷୁ, ରୁଦ୍ର, ଈଶ୍ୱର ଓ ସଦାଶିବ ଏହି ପଞ୍ଚଦୈବ
 ବହନ କରିତେଛେ ॥ ୪୨ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ବ୍ରଙ୍ଗା, ବିଷୁ, ରୁଦ୍ର, ଈଶ୍ୱର ଓ ସଦାଶିବ ଏହି
 ପଞ୍ଚଦୈବ ସର୍ବଦା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ॥ ୪୩ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱରି ! ବ୍ରଙ୍ଗାଦି ଦେବଗଣ କେହ ଜାଗ୍ରଦବନ୍ଧାପନ୍ନ
 କେହବା ସ୍ଵପ୍ନାବନ୍ଧ କେହବା ସୁମୁଣ୍ଡିକେ ଆଶ୍ରୟ କରିଯାଛେ । ଯିନି
 ସଦାଶିବରକପୀ ତିନି ସୁପ୍ତବ୍ରଙ୍ଗ ॥ ୪୪ ॥

ଅନ୍ତ୍ର୍ୟାର୍ଥଃ ।

ନଥ କୋଟି ଶଃ ନଥରଶତ ଲଙ୍ଘଭାଗଃ । ସନାତନଂ ନିତ୍ୟଃ । ନଥରାଗ୍ରସ୍ୟ
 ଦେବ୍ୟା ନଥାଗ୍ରଭାଗସ୍ୟ ନିର୍ମାଣଃ ଗଠନଂ ପଞ୍ଚଦୈବତଂ ବ୍ରଙ୍ଗାଦି ପଞ୍ଚଦୈବତା ବିନ୍ୟ-
 ସ୍ତ୍ରୀ ॥ ୪୨ । କେତେ ପଞ୍ଚଦୈବା ତୁମେବାହ ବ୍ରଙ୍ଗେତ୍ୟାଦି । ହେ ମହେଶାନି ଏତେ
 ବ୍ରଙ୍ଗାଦୟଃ ପଞ୍ଚଦୈବା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଜ୍ୱେଜୋରକପାଃ ॥ ୪୩ ॥ ଜାଗ୍ରଦିତ୍ୟାଦି ।
 ସ୍ଵପ୍ନଃ ନିଜ୍ଞା ସୁମୁଣ୍ଡିଃ ପୂର୍ବିତକୀ ମନେମଂଯୋଗଃ । ତୁରୀୟଂ ବ୍ରଙ୍ଗ । ହେ ଦେବି
 ଯଃ ସଦାଶିବଃ ସମୁପ୍ତବ୍ରଙ୍ଗ ଯୋଗ ନିଜ୍ଞାଅୟ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୪ ॥ ହେ ମହେ-

অতঃপরং মহেশানি নাস্তি জ্ঞানে তু মাঘকে ।
 বাস্তুদেবে ষষ্ঠ দেবং সএব বিষ্ণু রব্যয়ঃ । ৪৫ ।
 শুক্র সম্ভাতিকে দেবি মূল অঙ্গতি কপিণী ।
 ততস্ত ত্রিপুরা মাতা বাস্তুদেবায় পার্বতি ।
 যদুক্রং মৃগশাবাঙ্কি তচ্ছণুষ সমাহিতা । ৪৬ ।
 ত্রিপুরোবাচ ।

বাস্তুদেব মহাবাহো না ভয়ং কুরুরে সুত ।
 এতাং মালাং সুত শ্রেষ্ঠ মৃত্তির্বিগ্রহ কপিণী । ৪৭ ।
 ভাষা ।

হে মহেশানি ! আমার জ্ঞানে ইতে ইধিক আর কিছুই উদিত
 হইতেছে না যিনি বাস্তুদেব তিনি সমাতন বিষ্ণু ॥ ৪৫ ॥

হে নির্মল সন্তুষ্ণবর্তি ! মূলপ্রকৃতিকপিণী ত্রিপুরাদেবী
 তৎপরে বাস্তুদেবকে যাহা বলিয়াছেন তাহা তোমার নিকট
 বলিতেছি অবহিতচিহ্নে অবগ কর ॥ ৪৬ ॥

ত্রিপুরা বলিতেছেন ; হে বাস্তুদেব ! তুমি ভয় করিও না ;
 তোমাকে যে মালা প্রদান করিয়াছি তাহা মৃত্তিমতী বিগ্রহ
 স্বকপিণী ॥ ৪৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

শানি মাঘকে হনৌয়ে জ্ঞানে । অতপরং মহাজ্ঞান বিষয়ীভূতঃ কিমপি
 মাস্তুতি ক্ষাবঃ যে বাস্তুদেবং সএব অবয়ে নিত্যে ; বিষ্ণুর্নারায়ণঃ । ৪৮ ।
 শুক্রইত্যাদি । শুক্রসহায়কে নির্মল সহ শুণ বতি । মূল অঙ্গতিকপিণী
 আদ্যাশক্তিপুরুপা ত্রিপুরাদেবী বাস্তুদেবায় যদুক্রং হে মৃগশাবাঙ্কি বাস
 যুগলোচনে সমাচিত্তা অবহিতচিন্তাসতী তৎত্রিপুরোক্তঃ শৃণু আক-
 র্দয় ॥ ৪৯ ॥ ত্রিপুরোবাচেতি । হে মহাবাহো বাস্তুদেব ভয়ং মাকুর
 শানি অস্ত্রীঃ এবা মালা মৃত্তি মৃত্তিমতী বিগ্রহকপিণী দেহস্বরূপ ॥ ৫১ ॥

କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିଃ ଶୁତବ୍ର ଏଷା ତବ କରିଷ୍ୟତି ।
ମାତେ ଶ୍ରୀତେଃ ଶୁତବର ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧି ଭବିଷ୍ୟତି । ୫୮
ଶିବ ଉବାଚ ।

ବାସୁଦେବଃ ପ୍ରସନ୍ନାତ୍ମା ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ପଦାସ୍ତୁଜେ ।
ଦେବୀ ଶୂନ୍ତେନ ସଂତୋଷ୍ୟ ତ୍ରିପୁରାଂ ପରମେଶ୍ୱରୀ । ୫୯
ତବ ପାଦାର୍ଚନ ଶୁଖ୍ୟ ବିଶ୍ୱରାମି କଦାଚନ ।
କିଂ କରୋଗି କୁଗଞ୍ଛାମି ହେ ମାତଃ ପରମେଶ୍ୱରି । ୫୦
ତାଷା ।

ହେ ଶୁତୌଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଆମି ତୋମାକେ ଯେ ମାଲା ଅର୍ପନ କରିଯାଛି
ମେହି ମାଲାଇ ତୋମାର କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି କରିବେ । ତୁମି ଭୀତ ହଇଓ ନା
ଅବଶ୍ୟ ତୋମାର ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧି ହଇବେ ॥ ୫୮ ॥

• ଶିବ କହିତେହେନ ବାସୁଦେବ ତ୍ରିପୁରାର ପାଦପଞ୍ଜେ ନମକାର
କରିଯା ତ୍ରିପୁରାଶ୍ଵର ପାଠପୂର୍ବକ ପରମେଶ୍ୱରୀ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀକେ ପ୍ରସନ୍ନ
କରିଲେନ ଏବଂ ସ୍ଵରଂ ହର୍ଷିତ ହଇଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୫୯ ॥

ହେ ମାତଃ ପରମେଶ୍ୱର ! ଆମି ତୋମାର ପାଦାର୍ଚନଶୁଖ କଥନଇ
ବିଶ୍ୱାସ ହଇବ ନା ; ଏହିକ୍ଷଣ ଆମାକେ ମଦୁପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କର ଯେ
ଆମି କି କରି ଓ କୋଥାଯ ଗମନ କରି ॥ ୫୦ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଏଷା ମାଲ ; ତବ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ; ଅଭିଲାଷ ପୂର୍ବ କରିଷ୍ୟତି । ମାତେଃ
ଭୟଃ ମାକୁଳ ; ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧିଃ ପୁରୁଷାର୍ଥ ସାଧନଂ ॥ ୬୧ ॥ ଶିବ ଉବାଚେତି ।
ବାସୁଦେବଃ ପାଦାସ୍ତୁଜେ ପାଦପଞ୍ଜେ ତ୍ରିପୁରାଯା ଇତି ଶେଷଃ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ନମରୂପ୍ୟ
ଦେବୀଶୂନ୍ତେନ ତ୍ରିପୁରାମଙ୍କେଣ ତ୍ରିପୁରାଂ ସଂତୋଷ୍ୟ ସଂକ୍ରତ୍ୟ ଏନ୍ଦ୍ରାତ୍ମା ହର୍ଷ-
ଚିତ୍ତଃ ମର୍ମ ଉବାଚେତିଶେଷ ॥ ୬୨ ॥ ବାସୁଦେବୋତ୍ତମ ମାହ ତବେତ୍ୟାଦି ।
ହେ ମାତ ଜ୍ଞାପୁରେ କଦାଚ କଦାପି ତବପାଦାର୍ଚନ ଶୁଖ୍ୟ ନବିଶ୍ୱରାମି ତବାର୍ଚନ
ଶୁଖ୍ୟ ସଦୈନ ମମ ଶୃତିପଥାକ୍ରମ୍ୟ ହାସ୍ୟତି ଭାବଃ । ଅହ୍ ବିଂ କରୋମି,

ত্রিপুরোবাচ ।

শূণুবিষেণ মহাবাহো বাস্তুদেব পরম্পর ।
 যামালা তব কষ্টস্থা সর্বদা সা কলাবতী ॥ ৫১ ॥
 সর্বংহি কথয়ামাস রে পুন্ত গুণসাগর ।
 তস্যা বাক্যং স্মৃত শ্রেষ্ঠ শুভ্রা কার্য্যং সমাচর ॥ ৫২ ॥
 ইত্যুক্তু । সা মহামায়া ত্রিপুরা জগদীশ্বরী ।
 তৎক্ষণাঞ্জগতাং মাতা তত্ত্বেবাস্তর ধীয়ত ॥ ৫৩ ॥

ইতি তৃতীয়ং পটলঃ ।

তামা ।

ত্রিপুরা বলিতেছেন হে বাস্তুদেব ! অবণ কর । তোমার
 কষ্টস্থিত যে নালা আমি অর্পণ করিয়াছি তাহা কলাবতী । ৫১ ।

হে গুণসাগর ! ঐ মালাই তোমাকে সকল উপায় বলিয়া
 দিবে, তাহার বাক্যামূলারে কার্য্য কর ॥ ৫২ ॥

জগন্মাতা মহামায়া জগদীশ্বরী ত্রিপুরাদেবী বাস্তুদেবকে
 এইকপ বলিয়া তৎক্ষণাত সেইস্থানে অনুহিতা হইলেন ॥ ৫৩ ॥
 অস্ত্রার্থঃ ।

ক কৃত্রিম গচ্ছামি তত্ত্বেতি শেষঃ ॥ ৫০ ॥ ত্রিপুরোবাচেতি । হে
 মহাবাহো বিষেণ ! শূণু সদ্পদেশমিতিশেষঃ তব কষ্টস্থা হস্তযবাসিনী
 অর্পিতেতিশেষঃ যামালা সাকলান্তো পৃথী ॥ ৫১ ॥ হে গুণসাগর !
 বহুল পঁগ সম্পত্তি । সর্বং ভবেপিতং কথয়ামাস সামালেতিশেষঃ । তস্যা
 মালায়া বাক্যং অন্তর্ভুত তত্ত্বচন্দনুসারেন্দ্রেণ্ডৰ্গঃ । কার্য্যং তপস্চরণাদিকং
 সমাচর কুরু ॥ ৫২ ॥ জগতাং মাতা জগৎকর্ত্তা ত্রিপুরাদেবী ইত্যুক্তু
 বাস্তুদেবায়েতিশেষঃ তৎক্ষণাত অস্ত্রধীয়ত অহিংসা অস্ত্রবন্দিত্যর্থঃ । ৫৩ ।
 ইতি তৃতীয়ং পটলঃ ।

ପାର୍ବତ୍ୟବାଚ ।

ଦେବ ଦେବ ମହାଦେବ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ କଥର ଅଭୋ ।
 ତତଃ କଳାବତୀଂ ଦେବୀଂ ମହାଦେବ ସନାତନ ॥ ୧ ॥
 କଟେ ମାଲାଂ ବାଞ୍ଚୁଦେବୋ ବିଧୃତ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱର ।
 ରହସ୍ୟଂ ପରମଂ ଭକ୍ତ୍ୟା ପୃଜ୍ଞାନ୍ମି ଶୁର ପୂଜିତ । ୨ ।

ଭାଷା ।

ପାର୍ବତୀ ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛେ ହେ ଦେବାଦିଦେବ ମହାଦେବ !
 ତୁମି ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା କରିଯା କଳାବତୀ ଦୀକ୍ଷା ଆମାର ନିକଟ
 ବଳୀ ॥ ୧ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ବାଞ୍ଚୁଦେବ ଯେ ମାଲା କଟେ ଧାରଣ କରିଯା ପରମ
 ରହସ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛେ ତାହା ଆମି ଭକ୍ତିପରକ ଜିଜ୍ଞାସା କରି-
 ତେଛି ॥ ୨ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ।

ପାର୍ବତ୍ୟବାଚେତି । ହେ ଅଭୋ ମହାଦେବ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ୟଥିବିଚ୍ୟ କଳା-
 ବତୀଂ ଦେବୀଂ ଦୀକ୍ଷାଂ କଥର ସବିଷ୍ଟରଂ ବର୍ଣ୍ଣ । ସନାତନ ଉତ୍ସତି ବିମାଶ-
 ଭାବବନ୍ ॥ ୧ ॥ ହେ ପରମେଶ୍ୱର ମହାଦେବ ! ଶୁରପୂଜିତ ଦେବାରାଧ !
 ବାଞ୍ଚୁଦେବଃ କଟେ ମାଲାଂ ବିଧୃତ୍ୟ ସ୍ଵପରମଂ ରହସ୍ୟଂ ଆପ ଇତିଶେଷଃ ତେ-
 ପୃଜ୍ଞାନ୍ମି ॥ ୨ ॥ ଇଶ୍ଵରଉବାଚେତି ହେ ଶୌରନାତୀତେ ସ୍ଵଗଶାରାଙ୍କି

ঈশ্বর উবাচ ।

নিগদামি শৃণু প্রৌঢ়ে অত্যন্ত জ্ঞান বর্দ্ধনং ।
ততঃ কলাবতী দেবী বাস্তুদেবায় পার্বতি ।
যদুক্তং মৃগশাবাঙ্কি সাবধানাবধারয় ॥ ৩ ॥
কলাবতুবাচ ।

বাস্তুদেব মহাবাহো বরং বরয় সাম্প্রতং ।
করিষ্যামি তবৎ কার্য্য মধুনা স্বর পূজিত ।
মালাং দেব সুদুষ্টাং যত্তচ্ছীষ্যং স্বর সুন্দর । ৪ ।
ভাষা ।

মহাদেব বলিতেছেন হে প্রৌঢ়ে ! তুমি অত্যন্ত জ্ঞান বর্দ্ধন
কথা জিজ্ঞাসা করিয়াছ, তাহা আমি বলিতেছি শ্রবণ কর ;
হে পার্বতি ! কলাবতী দেবী বাস্তুদেবকে যাহা বলিয়াছিলেন,
হে বালমৃগাঙ্কি ! তাহা অবহিতচিত্রে শ্রবণ কর ॥ ৩ ॥

কলাবতী কহিতেছেন হে বাস্তুদেব ! তুমি সম্প্রতি অভিলিষ্ঠিত
বর প্রার্থনা কর ; হে স্বরপূজিত ! এইক্ষণ আমি তোমার কার্য্য
করিব । যে মালা সুরুষ্টা তাহা শীত্র স্বরণ কর ॥ ৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বালমৃগলোচনেপার্বতি তত্ত্বদমন্ত্রঃ কলাবতী দেবী বাস্তুদেবীয় অত্যন্ত
জ্ঞানবর্দনঃ তত্ত্বজ্ঞান হেতুতুতং যদুক্তং তমিগদামি কথয়ামি শৃণু ॥ ৩ ॥
কলাকতৃ বাচেতি হে বাস্তুদেব সাম্প্রতঃ সম্প্রতি বরং বরয় অভিলিষ্ঠিতঃ
প্রার্থয়, হে স্বরপূজিত অধুনা তবৎকার্য্যং করিষ্যামীত্যব্যয়ঃ । যদিত্যব্যয়ঃ
বাঃ মালাং সুদুষ্টাঃ উচ্ছীষ্যং স্বর চিন্তয়েত্যর্থঃ ॥ ৪ ॥ বাস্তুদেব উবা-

ବାନୁଦେବ ଉବାଚ ।

ସନ୍ଦୂଷ୍ଟାଂ ପରମେଶାନି ନହିଁ ବକ୍ତୁ ହିଶକ୍ୟତେ ।
ତବ ପାଦାର୍ଚନଂ ଦେବି ସଂମାରାଗି ପୁନଃ ପୁନଃ । ୫ ।

ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟବାଚ ।

ସନ୍ଦୂଷ୍ଟଂ ବାନୁଦେବେନ ତେ ସର୍ବଂ କଥଯ ପ୍ରଭୋ ।
ସନ୍ଦୂଷ୍ଟଂ ପଦ୍ମମାଲାଯା ମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ପରମଂ ପଦଂ । ୬ ।

ଭାଷା ।

ବାନୁଦେବ ବଲିତେଛେ ହେ ପରମେଶାନି ! ଆମି ଝରୁଷ୍ଟା ମାଲା
ବଲିତେ ପାରି ନା, ହେ ଦେବି ! କେବଳ ପୁନଃ ପୁନଃ ତୋମାର ପାଦାର୍ଚନ
ଚିନ୍ତା କରିତେଛି ॥ ୫ ॥

ପାର୍ବତୀ କହିତେଛେ ହେ ପ୍ରଭୋ ! ବାନୁଦେବ ପଞ୍ଚନୀ ମାଲାତେ
ଯେ ଯେ ପରାମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କହା ଦର୍ଶନ କରିଯାଛେ ତେବେଳେ ଆମାର
ନିକଟ ବର୍ଣନ କରୁଣ ॥ ୬ ॥

ଅଭ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଚେତି ହେ ପରମେଶାନି କଳାବତି ଦୁଷ୍ଟାଂ ମାଲାଂ ବକ୍ତୁ ନହିଁ ଶକ୍ୟତେ ମୟେତି
ଶେଷଃ । ପୁନଃ ପୁନଃ ସଦୈବ ତବପାଦାର୍ଚନଂ ଆମା ଚିନ୍ତ୍ୟାମୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫ ॥
ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟବାଚେତି । ହେ ପ୍ରଭୋ ବାନୁଦେବେନ ସନ୍ଦୂଷ୍ଟଂ ତେବେଳେ କଥଯ । ପର
ମାଲାଯାଂ ସ୍ତ୍ରୀ ପରାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ଦୃଷ୍ଟଂ ବାନୁଦେବେନେତିଶେଷଃ ତମପି କଥଯ ଇତ୍ୟ
ରୟଃ ॥ ୬ ॥ କରିମାଲାଙ୍ଗୁ ହତ୍ତିନୀମାଲାଙ୍ଗୁ ଗକିନୀମାଲାଙ୍ଗୁ

করিগালাস্তু যদ্দৃষ্টিং গন্ধগালাস্তুচ প্রতো ।
 চিত্রগালাস্তু যদ্দৃষ্টিং কৃফেন পরমাত্মানা ।
 তৎ সর্বং কথয়েশান বিচিত্র কথনং প্রতো ॥ ৭ ॥

ঈশ্বর উবাচ ।

রহস্যং পরমেশানি সাবধানাবধারয় ।
 অতিচিত্রং মহদ্গুহং পীযুব সদৃশং বচঃ ।
 অতি পুণ্যং মহত্তীর্থং সর্ব সারগয়ং সদা ॥ ৮ ॥

তাৰা ।

হে প্রতো ! হস্তিনী মালাতেও গঙ্গিনী মালাতে এবং চিত্রিণী
 মালাতে পরমাত্মা কৃষ্ণ যাহা সন্দর্শন করিয়াছেন হে ঈশান !
 সেই সকল বিচিত্র কথা আমাকে বলুন ॥ ৭ ॥

মহাদেব বলিতেছেন, হে পরমেশানি ! অতি বিচিত্র মহদ-
 গুহ পীযুষসদৃশ মহত্তীর্থভূত অতিশয় পুণ্যজনক সর্বসারময়
 বাক্য বাস্তবের রহস্য বলিতেছি সাবধানে শ্রবণ কর ॥ ৮ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

চিত্রগালাস্তু চিত্রিণৈমালাস্তু পরমাত্মান : পরায় স্বরূপেণ কৃফেন যদ্দৃষ্টিমতি
 শেষঃ তৎসর্বং দাস্তুমেবেন যদ্দৃষ্ট মিত্যর্থঃ কথয় সবিষ্ঠরং বর্ণয়েতি
 ভাবঃ ॥ ৭ ॥ ঈশ্বরউবাচেতি । হে পরমেশানি ! অতিচিত্রং অত্যাশৰ্যং
 মহদ্গুহং অচিংগোপ্যং পীযুব সদৃশঃ অমৃতোপরং অতিপুণ্য-
 জনকং মহত্তীর্থং মহত্তীর্থ দ্বারপং সর্বসারময়ঃ জগৎসারভূতং বচঃ সা-
 বধানাবধারয় সাবচিত্রচিত্রং শৃণুত্যর্থঃ ॥ ৮ ॥ বাস্তবেত্যাদি : বাস্ত-

ବାନୁଦେବସ୍ୟ କଟେ ସ୍ତ୍ରୀ ମାଲା ସାଚ କଳାବତ୍ତୀ ।
ପଞ୍ଚଶ ଦକ୍ଷର ଶ୍ରେଣୀ କଳା କୁପେଣ ସାଙ୍କିଣୀ ॥ ୯ ।
ଅବ୍ୟଯା ଅପରିଚିତ୍ତା ନିତ୍ୟ ରୂପା ପରାକ୍ରମା ।
ପଞ୍ଚଶଦକ୍ଷରଂ ଦେବି ମୂର୍ତ୍ତି ବିଗ୍ରହ ଧାରିଣୀ ॥ ୧୦ ॥
ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ ଚ ତଥା ଗୌରୀ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଫୁଟିକ ସମ୍ମିତା ।
ତପ୍ତ ହାଟିକ ବର୍ଣ୍ଣା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ଚ ଶୁନ୍ଦରୀ ॥ ୧୧ ॥

ଭାଷା ।

ବାନୁଦେବ ଯେ ମାଲା କଟେ ଧାରଣ କରିଯାଛେନ ତାହା କଳାବତ୍ତୀ
ଅକାରାଦି ପଞ୍ଚଶଦର୍ମମୟୀ ଓ କଳାକୁପେ ସର୍ବସାଙ୍କି ସ୍ଵରୂପା ॥ ୯ ॥

ଏ କଳାବତ୍ତୀ ମାଲା ନିତ୍ୟରୂପା, ପରମାତ୍ମାସ୍ଵରୂପା । ହେ ଦେବି
ଉତ୍ତର ପଞ୍ଚଶଦକ୍ଷର ବିଗ୍ରହଧାରୀ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଇହା ଅପରିଚିତ୍ତା କେହି
ଇହାକେ ଅଭିନନ୍ଦ କରିତେ ପାରେ ନା ॥ ୧୦ ॥

ହେ ଶୁନ୍ଦରୀ ! କେହ ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ କେହବା ଗୌରବର୍ଣ୍ଣା କେହ ଶୁଦ୍ଧ-
ସ୍ଫୁଟିକବ୍ଦେ ଅଭି ଉତ୍ୱଜ୍ଞାନ କୋନ ଦେବୀ ଡକ୍ଷକାଞ୍ଚନ ବର୍ଣ୍ଣା କେହବା
କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ॥ ୧୧ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦେବସ୍ୟ କଟେ ଯାମାଲା ବିଦ୍ୟାତେ ଇତି ଶେଷଃ ଦାମାଲା କଳାବତ୍ତୀ ପଞ୍ଚଶଦକ୍ଷର
ଶ୍ରେଣୀ ଅକାରାଦି ପଞ୍ଚଶଦର୍ମମୟୀ କଳାକୁପେଣ ସାଙ୍କିଣୀ ସର୍ବସାଙ୍କି ତୁତୀ ॥ ୧ ।
ଅବ୍ୟଯେତ୍ୟାଦି । ଅବ୍ୟଯା ନିତ୍ୟ ଅପରିଚିତ୍ତ ଇଯତ୍ୟାଗରିତ୍ତେ ଶୁନ୍ଦରୀ
ନିତ୍ୟରୂପା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାକ୍ରମ ପରଂତ୍ରମ ସର୍ବରୂପା । ହେ ଦେବି ! ପଞ୍ଚଶଦକ୍ଷରଂ
ଅକାରାଦି ପଞ୍ଚଶଦର୍ମ ମୂର୍ତ୍ତି ମୂର୍ତ୍ତିରଥି ବିଗ୍ରହଧାରିଣୀ ଦେହତୀତ୍ୟଥ ॥ ୧୦ ॥
କଳାବତ୍ତୀଂ ବିଶିଳନଟି ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀତ୍ୟାଦି ଗୌରୀ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣା ଶୁଦ୍ଧକ୍ଷଟିକ ସମ୍ମିତ
ଶୁଦ୍ଧକ୍ଷଟିକ ବଦୁଜ୍ଜଳା ତପ୍ତହାଟିକ ବର୍ଣ୍ଣା ତପ୍ତ କାଙ୍କନମିତା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣାଚ କଦାଚିଂ
କୃଷ୍ଣରପିଣ୍ଡପାତ୍ୟଥ ॥ ୧୧ ॥ ଚିତ୍ରେତ୍ୟାଦି । ଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ମାନବର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ରିତା

চিত্র বর্ণ তথা দেবি নবঘোবন সংযুতা ।
 সদা ষোড়শ বর্ষীয়া সদা চাঞ্জন লোচনা । ১২ ।
 প্রফুল্ল বদনাঞ্জোজা ঈষৎস্মিতমুখী সদা ।
 দাড়িমী বীজ সদৃশ দন্তপঙ্কি রম্ভুভূমা ॥ ১৩ ॥
 মৃণাল সদৃশাকারা বাহুবলী বিরাজিতা ।
 শঙ্খ কক্ষন কেয়ূর নানাভৱণ ভূষিতা ॥ ১৪ ॥

তাষ ।

হে দেবি ! কেহ নানাবর্ণ বিচিরাঙ্গী ষোড়শবর্ষীয়া নবীন-
 স্থির ঘোবনসম্পন্না নেত্রাঞ্জন বিভূষিতা ॥ ১২ ॥

কোন দেবীর মুখমণ্ডল প্রফুল্ল কমলের ন্যায় সমুজ্জ্বল, কেহ
 সর্কারা ঈষকাঞ্জুবদনা দাড়িস্বীজ সদৃশ দন্ত শ্রেণীতে অতি
 সুশোভিতা ॥ ১৩ ॥

কেহ মৃণালতন্তসদৃশ অতি সুক্ষ্মা কেহবা ভূজলতা পরি-
 শোভিতা, শঙ্খ কক্ষন ও কেয়ূরাদি নানাভৱণ ভূষিতা ॥ ১৪ ॥

অন্তর্থঃ ।

নবঘোবন সংযুতা অতি যুবতী ; সদা সর্বদৈব ষোড়শবর্ষীয়া নকদাচি-
 ত্বক্ষেত্রি স্বাবঃ । অঞ্জনলোচনা কজ্জলমেঞ্জো ॥ ১২ ॥ প্রফুল্লবদনাঞ্জোজা
 প্রফুল্ল কমলানন, ঈষৎস্মিতমুখী ঈষকাস্য বদনা, দাড়িমী বীজ সদৃশয়া
 দাড়িব বীজবদতিলোহিতয়া দন্তপঙ্ক্যা দর্ণনশ্রেণ্যা অনুত্তমা অতি
 শোভনা ॥ ১৩ ॥ মৃণালমদৃশাকারা বিষতন্ত বদতি সুক্ষ্মা বাহুবলী
 বিরাজিতা ভূজলতা শোভিতা ; শঙ্খেত্যাদি ; শঙ্খকঙ্কনাদি নানাভৱণ

নানাগন্ধ সুগন্ধেন মোদিতাখিল দিউমুখা !
 ঝুঁড়াক্ষ রচিতামালা জপমালা.বিধারিণী ॥ ১৫ ॥
 এতাঃ সর্বামহেশানি মাতৃকাঃ পরদেবতাঃ ।
 মালাকৃপণ সা দেবী বিষ্ণু কষ্টহিতা সদা ।
 শৃঙ্গ নামানি দেবেশি মাতৃকায়ঃ পৃথক পৃথক ॥ ১৬ ॥
 পূর্ণোদরীস্যা বিরজা শালুলী তদনন্তরঃ ।
 লোলাক্ষী বহুলাক্ষীচ দীর্ঘযোনা প্রকীর্তিতা ॥ ১৭ ॥
 তাষা ।

কোন দেবী নানা স্বরভিগুলে নিখিলদিঙ্গাঙ্গল আমোদিত
 করিয়া বিরাজিত আছেন । কেহবা ঝুঁড়াক্ষনির্মিত জপমালা
 ধারিণী ॥ ১৫ ॥

হে পরমেশানি ! এই সকল পরদেবতা মাতৃকাগণ ও দেবী
 মালাকৃপে সর্বদা বিষ্ণুর কঠে বাস করিতেছেন । হে দেবেশি !
 মাতৃকাগণের পৃথক পৃথক নাম বলিতেছি অবণ কর ॥ ১৬ ॥

মাতৃকা নাম যথা পূর্ণোদরী, বিরজা, শালুলী, লোলাক্ষী,
 বহুলাক্ষী ও দীর্ঘযোনা এই নামধেয়া দেবতা মাতৃকাশক্তি ॥ ১৭ ॥
 অস্ত্রার্থঃ ।

জিসতা ॥ ১৪ ॥ নামাগন্ধ সুগন্ধেন বিবিধ স্বরভি সৌরভেন মোদিতা
 স্বরভীকৃতা অখিলদিঙ্গুখাঃ সকল দিখিভাগায়ঃ সাতগোক্তেত্যর্থঃ ঝুঁড়াক্ষ
 রচিত। মালায়স্যাঃ সা জপমালা রিধারিণী অক্ষসূত্রবতী ॥ ১৫ ॥
 এত। ইত্যাদি এতাঃ পূর্ণোক্তাঃ পরদেবতাঃ পরমদেবতাকৃপা মাতৃকা
 মাতৃকাদেবী মালাকৃপণ বিষ্ণু কষ্টহিতা বাসুদেব হনুম বাসিনীত্যর্থঃ ।
 মাতৃকায়ঃ পৃথক পৃথক প্রত্যেকং নামানি শৃঙ্গ আকর্ণয়েত্যর্থঃ ॥ ১৬ ॥
 পূর্ণোদেবী পূর্ণোদরী নামী কাচিম্বাতুকা, তদনন্তরঃ বিরজা শালুলী
 কাচিম্বাতুকা বিরজা নামী কাচিম্বাতুকাশালুলী নামী ; এবং

সুদীর্ঘমুখী গোমুখ্যৌ দীর্ঘ জিহ্বা তঁথেব চ ।
 কুস্তোদযুর্ককেশীচ তথা বিকৃত মুখ্যপি । ১৮ ।
 আলামুখী ততো জ্ঞেয়া পশ্চাদুক্তাগুখী ততঃ ।
 সুত্রীমুখীচ বিদ্যোত মুখ্যতাঃ স্বরশক্তয়ঃ । ১৯ ।
 মহাকালী সরস্বত্যৌ সর্বসিদ্ধি সমন্বিতে ।
 গৌরীত্রেলোক্য বিদ্যাস্যা মন্ত্রশক্তি স্ততঃপরং ২০

তাষা ।

ইতেও ধিক বলিতেছি; সুদীর্ঘকেশী, গোমুখী, দীর্ঘজিহ্বা
 কুস্তোদরী, উর্ককেশী, ও বিকৃতমুখী ॥ ১৮ ॥

আলামুখী উল্কামুখী সুত্রীমুখী ও বিদ্যোতমুখী এই সকল
 দেবতা স্বরশক্তি ॥ ১৯ ॥

মহাকালী ও সরস্বতী; এই দুই দেবী অনিমাদি অষ্টশক্তি-
 যুক্তা, এবং গৌরী ও ত্রেলোক্য বিদ্যা ইহারা মন্ত্রশক্তি ॥ ২০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

লোলাঙ্কী বহুলাঙ্কী চেত্যাদি বাচানি অস্ত্রার্থানি । লোলাঙ্কী চঞ্চল-
 লোচনা, বহুলাঙ্কী বহুনেত্রা, দীর্ঘঘোন দীর্ঘনাশ ॥ ২১ ॥ সুদীর্ঘমুখী
 আঘৃত বদনা, গোমুখী গবাকৃতি মুখা, দীর্ঘজিহ্বা, বিশৃত রসনা, কুস্তো-
 দরী কুস্তবজ্জ্ঠরা, উর্ককেশী উর্কচিকুরা, বিকৃতমুখী, বিকৃতবদনা ॥ ১৮ ॥
 আলামুখী অদীপ্তমুখা, উল্কামুখী, আলোকিতবদনা, বিদ্যোতমুখী,
 প্রদীপ্তমুখী, এতাউক্তা পুরোদর্শাদি বাহুকাঃ স্বরস্য মাতৃকাঞ্চৰ্ণত অকা-
 রাদি স্বরবর্ণন্য শক্তয়ঃশক্তি রূপিণঃ ॥ ২২ ॥ মহাকালীত্যাদি ।
 সর্বসিদ্ধি সমন্বিত অনিমাদি অষ্টশক্তিযুক্তে মহাকালী সরস্বত্যৌ মহা-
 কালী সরস্বতী তথা ত্রেলোক্য বিদ্যাগৌরীচ মন্ত্রশক্তিঃ মন্ত্রস্যশক্তি অক-

ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି ଭୁତ ମାତା ତଥା ଲଷ୍ମୋଦରୀ ମତା ।
ଦ୍ରାବିଣୀ ନାଗରୀ ଭୂମିଃ ଖେଚରୀଚୈବ ମଞ୍ଜରୀ ॥ ୨୧ ॥
କୁପିଣୀ ବୀରିଣୀ ପଞ୍ଚାତ୍ କାକୋଦର୍ଯ୍ୟପି ପୂତନା ।
ସ୍ୟାନ୍ତଦ୍ରକାଲୀ ଯୋଗିନ୍ୟୌ ଶଞ୍ଚିନ୍ତୀଗର୍ଜିନୀ ତଥା ।
॥ ୨୨ ॥

ତେ କାଳରାତ୍ରି କୁର୍ଜିନ୍ୟୌ କପର୍ଦ୍ଦିନ୍ୟପି ବଜ୍ରୟା ।
ଜୟାଚ ସୁମୁଖୀ ଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟା ରେବତୀ ମାଧବୀ ତଥା । ୨୩ ।

ଭାଷା ।

ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି, ଭୁତମାତା, ଲଷ୍ମୋଦରୀ ଦ୍ରାବିଣୀ, ନାଗରୀ ଭୂମି,
ଖେଚରୀ ମଞ୍ଜରୀ ॥ ୨୧ ॥

କୁପିଣୀ, ବୀରିଣୀ, କାକୋଦରୀ, ପୂତନା, ଭଦ୍ରକାଲୀ, ଯୋଗିନୀ,
ଶଞ୍ଚିନୀ, ଓ ଗର୍ଜିନୀ, ॥ ୨୨ ॥

କାଳରାତ୍ରି କୁର୍ଜିନୀ, କପର୍ଦ୍ଦିନୀ, ବଜ୍ରୟା, ଜୟା, ସୁମୁଖୀ, ଇଶ୍ଵରୀ
ରେବତୀ, ମାଧବୀ, ॥ ୨୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ପେତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୦ ॥ ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି ଅୟାଲପରହତିଃ ଭୁତମାତା କିତ୍ୟାଦିଭୂତ
ଜନନୀ ଲଷ୍ମୋଦରୀ ଦୀର୍ଘଦୀର୍ଘଠର । ଦ୍ରାବିଣୀ ନାଗରୀ, ଭୂମିଃ ଖେଚରୀ, ମଞ୍ଜରୀଚେତି
ମାତୃକାଶକ୍ତି ବିଶେଷଃ ॥ ୨୧ ॥ କୁପିଣୀ ବୀରିଣୀତ୍ୟାଦି ମାତୃକାଶକ୍ତି
ନାମାନି । ଉଦେବତନୋତି । କୁପିଣୀ, ବୀରିଣୀ, କାକୋଦରୀ, ଅପି ସମୁଦ୍ରମେ
ପୂତନୀ, ଭଦ୍ରକାଲୀ, ଯୋଗିନୀ ଶଞ୍ଚିନୀ, ଗର୍ଜିନୀ, ॥ ୨୨ ॥ କାଳରାତ୍ରିଃ
କୁର୍ଜିନୀ କପର୍ଦ୍ଦିନୀ, ବଜ୍ରୟା, ଜୟା ଶୁମୁଖୀ ଇଶ୍ଵରୀ, ରେବତୀ, ମାଧବୀ ॥ ୨୩ ॥

বারুণী বায়সী প্রোক্তা পশ্চাদ্বৃক্ষ বিদারিণী ।
 ততশ্চ সহজা লক্ষ্মী ব্যাপিণী মায়য়া তথা ॥২৪॥
 এতাঞ্চ মাতৃকা দেবি মালায়াৎ সংস্থিতাঃ সদা ।
 যথাতু রুদ্রপীঠস্থ সিন্দুরারুণ বিগ্রহা ।
 বক্তোৎপল কপালাত্যা অলঙ্কৃত কলেবরা ॥২৫॥

ইতি বাস্তুদেব রহস্যে রাধাতত্ত্বে চতুর্থঃ
 পটলঃ ।

তাষা ।

বারুণী, বায়সী, ব্রহ্মবিদারিণী, সহজা, লক্ষ্মী, ব্যাপিণী
 ও মায়া ॥ ২৪ ॥

এই মাতৃকাদেবীগণ সদা মালাতে অবস্থিতি করিতেছেন;
 রুদ্রপীঠস্থ রুদ্রাণীর আয় ইহাদের শরীরকাণ্ডি সিন্দুরবৎ অরূপ-
 বর্ণ; ইহারা সকলেই রক্তোৎপল ও কপালধারিণী এবং নানা-
 ভূষণে ভূষিত ॥ ২৫ ॥

ইতি চতুর্থপটলঃ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

বারুণী, বায়সী, ব্রহ্মবিদারিণী, সহজা লক্ষ্মীঃ, ব্যাপিণী, মায়য়াচেতি । ২৩।
 বারুণী, এতাঃ উক্তাঃ রুদ্রপীঠস্থ রুদ্রপীঠ সংস্থিতা সিন্দুরারুণ বিগ্রহা
 সিন্দুরবদতি লোহিতা রক্তোৎপল কপালাত্যা রক্তপত্র কপাল ধারিণী
 অলঙ্কৃত কলেবরা। নামাভূরণ ভূষিত বিগ্রহা মাতৃকা; সদা সর্বদেব
 মালায়াৎ মাতৃকামালায়াৎ সংস্থিতা আমীদিত্যাদিত্যর্থঃ ॥ ২৫ ॥

ইতি শ্রীজ্ঞানকুমার ভট্টাচার্য কৃতে রাধাতত্ত্ব ব্যাখ্যনে চতুর্থপটলঃ ।

ବାସୁଦେବୋ ମହାବିଷୁଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିଶର୍ଯ୍ୟଃ ଗତଃ ପ୍ରିୟେ ।
 ଏକୈକେନ ମହେଶାନି କୋଟିଶୋ ହଣ୍ଡରାଶୟଃ ।
 ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପ୍ରସୂଯତ୍ତେ ଡିହରାଶିଃ ଶୁଚିଞ୍ଜିତେ । ।
 ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡ ପରମେଶାନି ରଜଃସ୍ତ୍ର ତମୋଘୟଃ ।
 ତମଃ ସନ୍ତଃ ରଜୋ ଦେବି ରଙ୍ଗ ବିଷୁ ପିତାମହଃ । । ।

ଭାଷା ।

ହେ ପ୍ରିୟେ ! ପାର୍ବତି ମାତ୍ର କାଗଣ କୋଟି କୋଟି ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡ ପ୍ରସବ
 କରିତେ ଲାଗିଲେନ ଏବଂ ଏକଏକ ମାତ୍ର କା ହଇତେ ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡ ଉତ୍ସପନ
 ହଇଲ, ହେ ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦହାସେ ! ମହାବିଷୁ ବାସୁଦେବ ଏହି ସକଳ ଦେଖିଯା
 ବିଶ୍ୱାସିତ ହିଲେନ ॥ । ॥

ହେ ପରମେଶାନି ! ସମସ୍ତ ଜଗତ ସନ୍ତ, ରଜ ଓ ତମୋଗୁଣମୟ
 ହରି ବିରିଞ୍ଚି ଓ ହରକପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ ॥ । ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବାସୁଦେବ ଇତ୍ୟାଦି । ହେ ପ୍ରିୟେ ପାର୍ବତି ମହାବିଷୁଦ୍ଧବାସୁଦେବଃ ଦୃଷ୍ଟି
 ମାତ୍ରକାମାହାତ୍ୟମିତି ଶେଷଃ ଆଶର୍ଯ୍ୟଗତଃ ବିଶ୍ୱଯମ ଗମନିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଏକୈକେନ
 ମାତ୍ରକାବରନେ କୋଟିଶଃ ବହୁକୋଟିଯଃ ଅଗୁରାଶୟଃ ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡଃ ପ୍ରସୂ-
 ଦ୍ୟତ୍ତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ହେ ଶୁଚିଞ୍ଜିତେ ବିଶଦମନ୍ଦହାସେ ; ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପ୍ରୟେ-
 କେନ ଡିହରାଶିଃ ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡ ॥ । । । ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡମିତ୍ୟାଦି । ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡ ଜଗତ
 ରଜଃ ସନ୍ତ ତମୋଘୟଃ ତ୍ରିଷ୍ଟଣାଜ୍ଞବଃ । ହେ ଦେବି ତମଃ ସନ୍ତଃ ରଜ ଏତକା ଶ୍ରଦ୍ଧ-
 ତ୍ୟଃ ରୁଜ୍ଜ ବିଷୁ ପିତାମହଃ ଶିବ ବିଷୁ ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡ ॥ । ॥ ସନ୍ତାରଣ ମଂସୁତ୍ୱ-

ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ପରମେଶ୍ୱାନି ସମ୍ପାଦରଣ ସଂୟୁତ ।
ତନ୍ଦ୍ରାଯ୍ୟ ବିଶ୍ୱର ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ହେଲୟା କୋଟି କୋଟିଶଃ ।

॥ ୩ ॥

ଦୃଷ୍ଟିଶର୍ଯ୍ୟ ମହେଶ୍ୱାନି ବିଷ୍ଣୁସ୍ତ ବିଶ୍ୱାସିତଃ ।
ପ୍ରତିଭିଷ୍ଵ ମହେଶ୍ୱାନି ବ୍ରଙ୍ଗାଦ୍ୟଃ ପରମେଶ୍ୱରି । ୪
ପ୍ରତିଭିଷ୍ଵ ବରାରୋହେ ଏତଦ୍ଵିଶ୍ୱାପନ୍ତ ପ୍ରିୟେ ।
ସର୍ବଃ ଦୃଷ୍ଟଂ ମହେଶ୍ୱାନି ଫୁଷେଣ ପରମାତ୍ମନା ॥ ୫ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ଉତ୍ସରି ! ଏହି ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ମହେଶ୍ୱର ସଂୟୁତ ମାତ୍ରକାଗଣ ଐକ୍ଯ
କୋଟି କୋଟି ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମେ ଧାରଣ କରିଯା ଆଛେନ ॥ ୩ ॥

ହେ ମହେଶ୍ୱାନି ! ଐକ୍ଯ ପ୍ରତି ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡେ ବ୍ରଙ୍ଗା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ
ବିରାଜନାନ ଆଛେନ । ବିଷ୍ଣୁ ଇହା ଦେଖିଯା ବିଶ୍ଵିତ ହିଲେନ ॥ ୪ ॥

ହେ ସୁନ୍ଦରି ! ମାତ୍ରକାଗଣ ଯେ ଯେ ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ପ୍ରସବ କରିଯାଛିଲ
ତାହା ସକଳଇ ଏହି ଅଥିଲ ଜଗନ୍ନାଥ ପରମାତ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଏଇକ୍ଯ
ଆନ୍ତୁତ ବ୍ୟାପାର ସକଳ ଦର୍ଶନ କରିଲେନ ॥ ୫ ॥

ଅମ୍ବାର୍ଥଃ ।

ମହେଶ୍ୱାନି ପରିଦୃତ ମହେଶ୍ୱର ପ୍ରାଚୀର ବେଣ୍ଟିଭିମିତି ଯାବେ । ତରିଷ୍ଵ
ମମଞ୍ଚ ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡ ହେଲୟା ଅନ୍ୟାନ୍ୟମେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣୀୟମିତ୍ୟର୍ଗଃ ମାତ୍ରକାନ୍ତି-
ରିତିଶେଷଃ ॥ ୩ ॥ ଦୃଷ୍ଟେତ୍ୟାଦି । ହେ ମହେଶ୍ୱାନି ବିଷ୍ଣୁ ଆଶର୍ଯ୍ୟ
ବିଜୟକରମିତ୍ୟର୍ଥଃ ଦୃଷ୍ଟୁ ବିମିତଃ ଆଶର୍ଯ୍ୟ ଗତ ଇତ୍ୟଗ୍ରଃ । ଅତି ଡିଷ୍ଟେ
ପ୍ରତିବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡଏବ ; ବ୍ରଙ୍ଗାଦ୍ୟଃ ବ୍ରଙ୍ଗା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବାଃ ଆସମ୍ଭିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪ ॥ ଅତି-
ଶ୍ୟାମି । ହେ ବରାରୋହେ ସୁନ୍ଦରି ଅତିଭିଷ୍ଵ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରଙ୍ଗାଣ୍ଡମେବ ଏତଦ୍ଵି-
ଶ୍ୱେପମ୍ବ ଏତଜ୍ଜଗନ୍ନାଥ । ହେ ମହେଶ୍ୱାନି ପରମାତ୍ମନ କୃଷ୍ଣମ ସର୍ବଃ ମାତ୍ରକା-

ଦୃଷ୍ଟଂହି ଭାରତଂ ବର୍ଷଂ ପଞ୍ଚଶତ ପୀଠ ସଂସ୍ଥିତ ।
 ତତ୍ର ସର୍ବାଣି ପୀଠାନି ମହାଭୟ-ୟୁତାନି ଚ ॥ ୬ ॥
 ମଥୁରା ମଞ୍ଜଳଂ ଦେବି ଯତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନେ ଗିରିଃ ।
 ତତ୍ର ବ୍ଲଦୀ ମହାମାୟାଦେବୀ କାତ୍ଯାୟନୀ ପରା ।
 ଆଶ୍ରେ ସଦା ମହାମାୟା ସତତ ଶିବ ସଂୟୁତ ॥ ୭ ॥

ଭାଷା ।

ଏବଂ ତମାଦ୍ୟ ପଞ୍ଚଶତ ପୀଠସଂୟୁକ୍ତ ଭାରତସ୍ଥାନ ଦର୍ଶନ କରି-
 ଲେନ, ତାହାତେ ଯତ ଯତ ମହାପୀଠସ୍ଥାନ ଦେଖିଲେନ ସକଳଇ ଅତି
 ଭୟକ୍ଷର ॥ ୬ ॥

• ହେ ଦେବି ! କେବଳ ମଥୁରାମଞ୍ଜଳ ଶାନ୍ତିସ୍ଥାନ ଦେଖିଲେନ, ସେଥାନେ
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରି ସତତ ବିରାଜମାନ ଆଛେ । ମେହି ମଥୁରାତେ ଶିବ
 ସହିତ ମହାମାୟା ବ୍ଲଦୀଦେବୀ କାତ୍ଯାୟନୀକପେ ସର୍ବଦା ସ୍ଥିତ
 ଆଛେନ ॥ ୭ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଚେତିତ୍ତଃ ଦୃଷ୍ଟଂ ଅପଶାଦିତିଭାବଃ ॥ ୯ ॥ ଦୃଷ୍ଟମିତ୍ୟାଦି । ପଞ୍ଚଶତ
 ପୀଠସଂୟୁକ୍ତଃ ଭାରତଃ ବର୍ଷଃ ଭାରତ ସର୍ବାଖ୍ୟାତାଦେଶଃ ଦୃଷ୍ଟଃ ତତ୍ର ଭାରତବରୈ
 ମହାଭୟ ଯୁତାନି ଅତି ଭୟକ୍ଷରାଣି ସର୍ବାଣିପୀଠାନି ଦୃଷ୍ଟାନି ଵିଷ୍ଣୁନେତି-
 ଶେଷଃ ॥ ୯ ॥ ଅଥୁରେତ୍ୟାଦି । ମଥୁରା ମଞ୍ଜଳଃ ମଥୁରାଖ୍ୟାତମଃ । ଯତ୍ର
 ମଥୁରାଯାଃ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରିଃ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପରିତଃ ଆଶେ ଇତି ଶେଷଃ । ତତ୍ର
 ମଥୁରାଯାଃ ମହାମାୟା ବ୍ଲଦୀଦେବୀ କାତ୍ଯାୟନୀ କାତ୍ଯାୟନୀକପା ସତତ ଶିବ
 ସଂୟୁତ । ସର୍ବଦା ଶିବମିତି ଆଶେ ହିନ୍ୟତେ ॥ ୧ ॥ ମଥୁରା ବ୍ରଜ ମଞ୍ଜଳଃ

শিবশক্তিময়ং দেবি মথুরা ব্রজমণ্ডলং ।
 তবাঙ্গজানি দেবেশি পীঠানি বিবিধানি চ ॥ ৮ ॥
 মথুরা যা মহেশানি স্বয়ংশক্তি স্বরূপিণী ।
 যমুনা যা মহেশানি সাক্ষাৎ শক্তিঃ শুচিস্থিতে । ৯
 গোবর্জনং মহেশানি উদ্ধৃতশক্তি র্বরাননে ।
 নানাবন সমাযুক্তং নারায়ণ সমন্বিতং ।
 নানাপক্ষি গণাকীর্ণং বলীবৃক্ষ সমাকুলং ।
 কোটিরং বহুরম্যং হি নানাবলী সমাকুলং ॥ ১০ ॥
 ভাষা ।

হে দেবি ! মথুরা ও ব্রজমণ্ডল উভয়ই শিবশক্তিময় । হে দেবেশি ! তোমার অঙ্গজত বহুবিধ পীঠস্থান আছে ॥ ৮ ॥

হে মহেশানি ! মথুরা যে পীঠস্থান তাহা শক্তিস্বরূপিণী ।
 হে মহেশানি ! মথুরা ও ব্রজমধ্যবর্তী যে যমুনা আছে তাহাও
 সাক্ষাৎ শক্তিকপা ॥ ৯ ॥

মথুরাতে যে গোবর্জনগিরি আছে তাহা উদ্ধৃশক্তিময় ।
 হে সুন্দরি ! ঐ গোবর্জন গিরি ; নামা উপবন শোভিত ও বহু
 কোটিরবিশিষ্ট অতি মনোহর ॥ ১০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

শিবশক্তি ইয়ঃ শিবশক্ত্যাঙ্গাকৃতং । হে দেবেশি তবাঙ্গজানি স্বদেহ আমি-
 পীঠানি দ্বাদেহ খণ্ডপত্তি স্থানানি । সম্মুক্তিশেষঃ ॥ ৮ ॥ তে মহেশানি
 যা মথুরা সাম্যঃ শক্তিস্বরূপিণী শক্তিকপা । যা যমুনা সাপি শক্তিরিত্য-
 স্থয়ঃ ॥ ৯ ॥ গোবর্জনং গোবর্জনগিরিঃ উদ্ধৃশক্তিঃ আকাশ শক্তিঃ ।
 নানাবন সমাযুক্তং বিবিধবর্ণযুক্তং নারায়ণ সমন্বিতং নারায়ণাধিত্তিতং
 নারায়ণকিংবৈঃ দিবিধবিহৈঃ আকীর্ণং ব্যাপ্তিং বলীবৃক্ষ সমাকুলং স্মতো

ସହସ୍ରଦଳ ପଦ୍ମାନ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟଂ ସର୍ବ ବିମୋହନ ।
ଗୋପ ଗୋପୀ ପରିବୃତ୍ତ ଗେଥୁନୈଃ ପରିତୋ ବୃତ୍ତ ।
॥ ୧୧ ॥

ଏବଂ ବ୍ରଜଂ ମହେଶାନି ଭାରତେଷୁ-ବରାନନେ ।
ଦୃଷ୍ଟାତୁ ବିଶ୍ୱଯା ବିଷ୍ଟୋ ବିଷ୍ଟୁଃ ପଦ୍ମଦଲେକ୍ଷଣ । ୧୨ ।

ଭାଷା ।

ଗୋବର୍ଜନ ଗିରି ସହସ୍ରଦଳ କମଳ ଗର୍ତ୍ତ, ସର୍ବ ବିମୋହନ ଓ
ଗୋପ ଗୋପୀଗଣ ପରିବୃତ୍ତ । ତାହାର ଚତୁର୍ଦିକେ ସର୍ବଦା ବୃଦ୍ଧାବନଙ୍କ
ଗାଭୀଗଣ ବିଚରଣ କରେ ॥ ୧୧ ॥

• ହେ ମହେଶାନି ! କମଳ ଲୋଚନ ବିଷ୍ଟୁ ଏହି କପେ ଭାରତେ ବ୍ରଜ-
ଶାନ ଅବଲୋକନ କରିଯା ବିଶ୍ୱଯାବିଷ୍ଟ ହଇଲେନ ॥ ୧୨ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ତତ୍ତ୍ଵ ପରିଶୋଭିତ । ବହୁରମ୍ୟ ଅତି ମନୋତର ॥ ୧୦ ॥ ମହତ୍ତ୍ଵେତ୍ୟାଦି ।
ଗୋବର୍ଜନ ବିଶିରଣି ; ସହସ୍ରଦଳ ପଦ୍ମା ଅଞ୍ଚମ୍ଭେ ଯମ୍ୟ ତଥେକୁଂ ବିଶ୍ୱ-
ମୋହନ ଅତି ମନୋହର ଗୋଟିପ ଗୋପଗଟେଃ ଗୋପୀଭିତ୍ତି ପରିବୃତ୍ତ ସମ୍ମା-
କୁଳ ପରିତ ; ସମ୍ଭାବ ଗୋଧୁନ୍ତୁତ ବ୍ୟାପ୍ତି ମିତ୍ୟାର୍ଥ ଗୋବର୍ଜନ ଗିରେମର୍ଜ-
ତୈବ ଗାବ ଶ୍ଚର୍ତ୍ତୁତି ଭାବ ॥ ୧୧ ॥ ଏବମିତ୍ୟାଦି । ଏବଂ ମଥୁରା-
ମଣ୍ଡଳବଦିତ୍ୟାର୍ଥ : ବ୍ରଜଂ ବ୍ରଜଶାନ ହର୍ଦାବନମିତି ଯାବ । ପଦ୍ମଦଲେକ୍ଷଣ :
କମଳଦଳ ଲୋଚନ : ମିଷ୍ଟୁ : ଦୃଷ୍ଟୁ ବ୍ରଜମିତି ଶେଷ । ବିଶ୍ୱଯାବିଷ୍ଟ : ବିଶ୍ୱିତ :
ଅଭୁଦିତିଶେଷ ॥ ୧୨ ॥ ହେ ପରମେଶାନି ମଥୁରା ମଥୁରାଶାନ ତବକେଶ-

মথুরা পরমেশানি তব কেশযুতা সদা ।
 কেশ পীঠৎ গহেশানি মথুরা ব্রজমণ্ডলং ॥১৩॥
 তব কেশৎ গহেশানি নানাগন্ধ সমাযুতৎ ।
 নানাপুষ্পেং সমাকীর্ণৎ সুগন্ধি মাল্যসংযুতৎ ।
 অনৈরেং শোভিতৎ তাদৃক্ তব কেশৎ গনোহরৎ ।

॥ ১৪ ॥

তাপ ।

হে দেবি ! মথুরা মণ্ডল তোমার কেশসংযুক্ত হ্রান । হে মহেশানি এই নিমিত্ত মধুর ব্রজ মণ্ডলকে কেশ পীঠ বলিয়া থাকে ॥ ১৩ ॥

হে দেবি তবকেশ কলাপ নানা ঘূরভি পূর্ণ এবং নানা পুষ্প সমাকীর্ণ ও সুগন্ধি মালা বেষ্টিত তোমার ঐ গনোহর কেশ পাশের সৌগন্ধে ভ্রমরগণ চতুর্দিকে পরি ভ্রমণ করে ॥ ১৪ ॥

অন্তার্ভুক্তি ।

যুতাত্মকেশ, মথুরায়ং পঞ্চাহিত্যর্থ । মথুরাত্বজমণ্ডলং মগ্নরামণ্ডলং
 ব্রজস্থনক কেশপাঠিং কেশপতন হ্রানং ॥ ১৩ ॥ কেশৎ বিশিনটি
 ভূবেত্যানি তবকেশৎ নানাগন্ধ সমাযুতৎ নানাঘূরভিমেংবিতৎ নানাপুষ্পে
 বিষিদ্ধযুক্তমেং সমানীয়ৎ শোভিতৎ । ঘূরভমাল্য সংযুতৎ সন্ধাকৰ-
 ণা সংবেষ্টিমিত্যথ ॥ ১৪ ॥ কদরীত্যাদি । তথকবরী কেশপিম্বামৎ

କବରୀ ତବ ଦେବେଶ୍ମ ଦେବାନା ଘପି ମୋହିନୀ ।
 ନାନାରଙ୍ଗ ସମ୍ମାୟୁକ୍ତା ନାନା ସ୍ଥୁତମୟୀ ସଦା ॥ ୧୫ ॥
 କେଶ ଜାଲେନ ମହତା ନିର୍ମିତଃ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳଃ ।
 ମାତ୍ରକାଗଣ ସଂୟୁକ୍ତଃ କାଲିନ୍ଦୀଙ୍ଗଲପୂରିତଃ ॥ ୧୬ ॥
 କାଲିନ୍ଦୀ ତୀର ମାସାଦ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରାଦ୍ୟ ଏବ ଦେବତାଃ ।
 ଜପଃ ଚଞ୍ଚୁ ମ୍ରହେଶାନି କାତ୍ୟାଯନ୍ୟାଃ ସମୀପତଃ ॥ ୧୭ ॥

ଭାଷା :

ହେ ଦେବେଶ ତବ କେଶ ବିନ୍ୟାସ ସନ୍ଦର୍ଶନେ ଦେବଗଣଓ ବିଗୋ-
 ହିତ ହେ, ଏ କବରୀ ନାନା ରଙ୍ଗ ଛୁଫିତ ଓ ନାନା ସ୍ଥୁତମୟୀ ॥ ୧୫ ॥
 , ହେ ଦେବି ! ମାତ୍ରକାଗଣ ସଂୟୁତ ସମ୍ମା ଜଳ ପୂରିତ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ
 କେଶଜାଲେ ନିର୍ମିତ ॥ ୧୬ ॥

ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବଗଣ ସମୁନା ତୀରେ କାତ୍ୟାଯନୀ ସମ୍ମିଦ୍ଧାନେ ତପ-
 ଶ୍ଚରୋଦି କରିଯା ଥାକେନ ॥ ୧୭ ॥

*
 ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦେବାନାଃ ଇନ୍ଦ୍ରାଦିନାଃ ମୋହିନୀ ମୋହନ କାରିଣୀ ନାନାରଙ୍ଗ ସମ୍ମାୟୁକ୍ତା ବିବିଧ
 ଭୂଷଣ ଥିତୀ ନାମାସୁଥମାରୌ ମର୍ମମୌଖ୍ୟଦାୟିନୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୫ ॥ କେଶେ-
 ତ୍ୟାନି । ମହତା ଅତି ବହୁଜଳେ କେଶଜାଲେନ ଚିକୁର କଳାପେନ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳଃ
 ବ୍ରଜସ୍ଥାନଃ ନିର୍ମିତଃ ରଚିତାମିତାର୍ଥଃ । ବ୍ରଜଃ କିଞ୍ଚୁତଃ ତଥବାହ ମାତୃକେତୋଦି
 ମାତୃକାଗଣ ସଂୟୁତଃ ମାତୃକାଭିଃ ପରିବୃତଃ କାଲିନ୍ଦୀଙ୍ଗଲପୂରିତଃ ସମ୍ମା ଜଳ-
 ପୂର୍ବ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୬ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରାଦ୍ୟଃ ଶର୍ମାଦୟେ ଦେବତାଃ କାଲିନ୍ଦୀତୀରଃ
 ସମ୍ମାତଃ ଆସାଦ୍ୟ ଆପ୍ୟ କାତ୍ୟାଯନୀ ବ୍ରଜସ୍ଥା ମହାଦେଵୀ ତ୍ୟାଃ ସମୀପତଃ
 ସମ୍ମିଦ୍ଧୀ ଜପଃ ଚଞ୍ଚୁଃ ଆତ୍ୟାଧୟାମାତ୍ରବିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୭ ॥ କେଶମଣ୍ଡଳ

କାତ୍ୟାୟନୀ ଚ ସା ଦେବୀ କେଶମଣ୍ଡଳ ଦେବତା ।
ସୁନୋପବନେ କେତେ ତରୁପଲ୍ଲବ ଶୋଭିତେ ।
କାତ୍ୟାୟନୀ ମହାମାୟା ସତତଂ ତତ୍ତ୍ଵ ସଂହିତା ॥୧୮॥

ଇତି ବାମୁନେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ
ପଞ୍ଚମ ପଟ୍ଟଳ ।

ଭାଷା ।

ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ସିତା ଯେ କାତ୍ୟାୟନୀ ଦେବୀ ତିନି ତୋମାର କେଶ
ମଣ୍ଡଳ ଦେବତା ଆର ମଥୁରା ବ୍ରଜମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିନୀ ଯେ ସୁନା ତାହାର ତରୁ-
ପଲ୍ଲବ ଶୋଭିତ ଉପବନେ ସର୍ବଦା ମହାମାୟା କାତ୍ୟାୟନୀ ବିରଜମାନା
ଆଛେ ॥ ୧୮ ॥

ଇତି ପଞ୍ଚମ ପଟ୍ଟଳ ।

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଦେବତା କେଶାଦିଷ୍ଟାତ୍ମୀ ଦେବୀ ସା କାତ୍ୟାୟନୀ ସା ମହାମାୟା ତରୁପଲ୍ଲବ
ଶୋଭିତେ ତତ୍ତ୍ଵ ସୁନୋପବନେ ସତତଂ ସଦୈନ ସଂହିତାତ୍ମେ ॥ ୧୮ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀଚର୍ମକୁମାର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
ପଞ୍ଚମ ପଟ୍ଟଳ ।

କାତ୍ୟାଯନୁଯବାଚ ।

ବାସୁଦେବ ମହାବାହୋ ମା ଭୟଃ କୁରୁ ପୁଣ୍ଯ ।
 ମଥୁରାଃ ଗଛ ତାତେତି ତବ ସିଦ୍ଧି ଭବିଷ୍ୟତି ॥ ୧ ॥
 ଗଛଗଛ ମହାବାହୋ ପଦ୍ମିନୀ ସଙ୍କଳାଚର ।
 ପଦ୍ମିନୀ ମଘ ଦେବେଶ ବ୍ରଜେ ରାଧା ଭବିଷ୍ୟତି ।
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାତ୍ରକା ଦେବ୍ୟଃ ସଦା ତସ୍ୟାନ୍ତୁ ଚାରିକାଃ ॥ ୨ ॥

ଭାଷା ।

କାତ୍ୟାଯନୀ ବଲିତେଛେନ ; ହେ ମହାବାହୋ ! ତୁମି ଭର କରିଓ
 ନା । ହେ ତାତ ! ତୁମି ମଥୁରାତେ ଗମନ କର, ତବେଇ ତୋମାର
 ବିଦ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହେବେ ॥ ୧ ॥

ହେ ବାସୁଦେବ ! ତୁମି ଶୀଘ୍ର ମଥୁରାତେ ଗମନ କରିଯା ପଦ୍ମିନୀର
 ସଙ୍କର, ହେ ଦେବେଶ ! ଆମାର ଅଂଶଭୂତା ପଦ୍ମିନୀ ବୃଦ୍ଧାବନେ
 ରାଧା କପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେନ । ଏବଃ ଅନ୍ତାନ୍ତ ମାତ୍ର କାଗଣ
 ଓହାର ଅନୁଚାରିକା ହେବେ ॥ ୨ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ।

କାତ୍ୟାଯନୁଯବାଚେତି । ହେ ତାତ ବାସୁଦେବ ! ଭୟଃ ମାକୁରୁ ମଥୁରାଃ ଗଛ ;
 ତ୍ଵବମିଦ୍ଧିରିଦ୍ୟ ସାଧନଃ ଭବିଷ୍ୟତୀତ୍ୟଥୟଃ । ମଥୁରାଃ ଗଛନ ପୁର୍ବକାମେ ଭବେତି-
 ଭାବଃ ॥ ୧ ॥ ହେ ମହାବାହୋ ଗଛଗଛ ମଥୁରାମିତିଶେଷଃ ପଦ୍ମିନୀରଙ୍ଗଃ
 ପଞ୍ଜିନ୍ୟ ମମାଂଶଭୂତାଯାଃ ସଙ୍ଗଃ ସହବାସଃ ଆଚର କୁରୁ । ହେ ଦେବେଶ !
 ବ୍ରଜ ବୃଦ୍ଧାବନେ ମମ ଅଂଶ ଭୂତିଶେଷଃ ପଦ୍ମିନୀ ରାଧାଭବିଷ୍ୟତୀତ୍ୟଥୟଃ ।
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାତ୍ରକାଃ ସଦା ସର୍ବଦୈବ ତସ୍ୟାରାଧାୟା ଅନୁଚାରିକା ସହଚର୍ଯ୍ୟଃ ଭବିଷ୍ୟ-
 ଜୀତିଶେଷଃ ॥ ୨ ॥ ହେ ଚତୁର୍ବର୍ଗପ୍ରଦାୟିନି ! ଧର୍ମାର୍ଥ କାମମୋକ୍ଷଦାତି ।

ବାହୁଦେବ ଉବାଚ ।

ଶୁଣୁ ମାତ ମ୍ରହାମାଯେ'ଚତୁର୍ବିର୍ଗ' ପ୍ରଦାୟିନି ।
 ତ୍ରାଂ ବିନା ପରମେଶ୍ଵାନି ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧିନ୍ରଜାୟତେ । ୩
 ପଦ୍ମିନୀଂ ପରଷ୍ଠେଶ୍ଵାନି ଶୀଘ୍ରଂ ଦଶର ମୁଳରି ।
 ଅତ୍ୟଯଂ ଗମ ଦେବେଶି ତଦୀ ଭବତି ମାନସଂ ॥ ୪ ॥
 ଇତିଶ୍ରବ୍ଷା ବଚ ସ୍ତସ୍ୟ ବାହୁଦେବସ୍ୟ ତୃକ୍ଷଣାଂ ।
 ଆବି ରାସୀ ଓଦା ଦେବୀ ପଦ୍ମିନୀ ପରସଂଷ୍ଠିତା । ୫ ।

ଭାଷା ।

ବାହୁଦେବ ବଲିତେଛେନ ହେ ମହାମାଯେ ତୁମି ଧର୍ମାର୍ଥ କାମମୋକ୍ଷ-
 ତ୍ୱାକୁ ଚତୁର୍ବିର୍ଗ ପ୍ରଦାନ କାରିଣୀ । ହେ ପରମେଶ୍ଵାନି ତୁମି ରିନା
 ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧି ହୁଏ ନା ॥ ୩ ॥

ହେ ହୁଲରି ! ତୁମି ଶୀଘ୍ର ପଦ୍ମିନୀକେ ଦେଖାଓ, ତବେଇ ଆମାର
 ମନେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ॥ ୪ ॥

ପଦ୍ମିନୀ ଦେବୀ ବାହୁଦେବେର ଏଇ କଂପ ବାକ୍ୟ ଅବଳ କରିଯା
 ତୃକ୍ଷଣାଂ ତାହାର ମନ୍ଦକେ ଆବିଭୁତା ହେଲେନ ॥ ୫ ॥

ଅଞ୍ଚ୍ୟାର୍ଥ ।

ଶୁଣୁ ଆକର୍ଷୟ, ତ୍ରାଂ ବିନା କ୍ରଦତେ ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧି ନ୍ର ଜ୍ଞାୟତେ ନ ଭବତ୍ତୀ-
 ଭ୍ୟର୍ଥ ॥ ୩ ॥ ଶୀଘ୍ରଂ ପଦ୍ମିନୀଂ ଦର୍ଶର ସେମେପାଇୟେନାହିଁ ପଗିନ୍ୟା
 ଦର୍ଶନଂଲଭାନି ତୃକୁରିତ୍ୟର୍ଥ । ତଦୀ ମର ମାନସଂ ଚେତଃ ଅତ୍ୟଯଂ ବିଶ୍ୱସଂ
 ଭବତି । ପଗିନ୍ୟାଦର୍ଶନେ ନୈବାହଂ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସୋଭାମୀତିଭାବ ॥ ୪ ॥
 ପଦ୍ମିନୀ ବାହୁଦେବସ୍ୟ ଇତି ବଚଃ ଶ୍ରୀଜା ତୃକ୍ଷଣାଂ ତଦୈବ ଆବିରାସୀଂ ଅତ୍ୟ-
 କ୍ଷଣାଂ ଗତେତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୫ ॥ ପଦ୍ମିନୀଂ ବିଶିମତି ରୁକ୍ଷେତ୍ୟାଦି । ରୁକ୍ଷ

ରକ୍ତ ବିଦ୍ୟୁଳ୍ଲତା କାରା ପଦ୍ମଗନ୍ଧ ସମସ୍ତି ।
 କୃପେଣ ମୋହଯନ୍ତୀ ସା' ସଥୀଗଣ ସମସ୍ତି ॥ ୬ ॥
 ସହସ୍ରଦଳ ପଦ୍ମାନ୍ତ ମ୍ରଧ୍ୟସ୍ଥାନ ସ୍ଥିତା ସଦା ।
 ସଥୀଗଣ ଯୁତେ ଦେବୀ ଜଗନ୍ତୀ ପରମାକ୍ଷର ॥ ୭ ॥
 ଏକାକ୍ଷରୀ ମହେଶାନି ସା' ଏବ ପରମାକ୍ଷରା ।
 କାଲିକା ଯା ମହାବିଦ୍ୟା ପଞ୍ଚିନ୍ୟା ଇଷ୍ଟଦେବତା ।
 ବାସୁଦେବୋ ମହାବାହୁ ଦୃଷ୍ଟୁ ବିଶ୍ୱଯ ମାଗତଃ ॥ ୮ ॥
 ଭାଷା ।

ପଞ୍ଚିନୀଦେବୀ ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲତାର ଲ୍ୟାଯ ଲୋହିତବଣୀ ଏବଂ ପଦ୍ମଗଙ୍କେ
 ଶୁଗଙ୍କ ଯୁତା ଏବଂ ସ୍ଵିଯ କୃପ ଲାବଣ୍ୟ ସକଳେର ମୋହନ କାରିଣୀ ଓ
 ସଥୀଗଣ ସଙ୍ଗେ ବିହାର କାରିଣୀ ॥ ୬ ॥

ତିନି ସର୍ବଦା ସହସ୍ରଦଳ କମଳେର ମ୍ରଧ୍ୟସ୍ଥାନ ନିବାସୀ ଏବଂ ସଥୀ-
 ଗଣ ପରିବୃତ ହଇଯା ପରମାକ୍ଷର ପରମାତ୍ୟାକେ ଜପ କରିତେଛେ ॥ ୭ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ପଞ୍ଚିନୀ ଯେ କାଲିକାର ଏକାକ୍ଷରୀ ମହାବିଦ୍ୟା
 ଜପ କରିଯାଛିଲେନ ତାହାଇ ପରମାକ୍ଷରା ଶତ୍ରୁ, ପଞ୍ଚିନୀର ଇଷ୍ଟ-
 ଦେବତା । ମହାବାହୁ ବାସୁଦେବ ଏହି କୃପ ପଞ୍ଚିନୀକେ ଦେଖିଯା
 ବିଶ୍ୱଯାନ୍ତି ହିଲେନ ॥ ୮ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲତାକାର । ବିଦ୍ୟୁଲ୍ଲତାବଲୋହିତ । କୃପେଣ ଅକୁପ ଲାବଳାଦିନା ମୋହ-
 ଯନ୍ତୀ ମର୍କେଷାଂ ବିଶ୍ୱଯ ମାପାଦ୍ୟନ୍ତୀତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୬ ॥ ମହାତ୍ୟାଦି । ମର୍କ-
 ଦେବ ସହସ୍ରଦଳ କମଳାନ୍ତର୍କାମିନୀତ୍ୟର୍ଥ । ସଥୀଗଣ୍ୟୁତା ମହଚରିପରିବୃତ ;
 ପରମାକ୍ଷର ୧ ପରମାତ୍ୟାନ ୨ ଜଗନ୍ତୀ ॥ ୭ ॥ ଯା ଏକାକ୍ଷରୀ ପଞ୍ଚିନୀ ଜଣେତି-
 ଶେଷ ୩ ଏକାକ୍ଷରୀ ଏବ ମହାବିକାରିକା ପଞ୍ଚିନ୍ୟା ୪ ଇଷ୍ଟଦେବତା ପଞ୍ଚିନ୍ୟ-
 ରାଧନୀୟ ୫ ମହାବାହୁର୍କାଶୁଦ୍ଧେ ୬ ଦୃଷ୍ଟୁ ପଞ୍ଚିନୀମିତିଶେଷ ୭ ବିଶ୍ୱଯମାଗତ ୮

ପଞ୍ଜିମୁୟବାଚ ।

ବ୍ରଜେ ଗଞ୍ଜ ମହାବାହୋ ଶୀଘ୍ରଂହି ଭଗବନ୍ ପ୍ରତୋ
ଦ୍ଵୟା ସହ ମହାବାହୋ କୁଲାଚାର୍ କରୋମ୍ୟହ୍ ॥ ୯ ॥

- - ବାଞ୍ଛଦେବ ଉବାଚ ।

ଶୃଣୁ ପଞ୍ଜିନି ମେ ବାକ୍ୟଂ କଦାତେ ଦର୍ଶନ୍ ଭବେ ॥
କୃପୟା ବଦ ଦେବେଶି ଜପଂ କିମ୍ବା କରୋମ୍ୟହ୍ ॥ ୧୦ ॥

ଭାଷା ।

ପଞ୍ଜିନୀ କହିତେହେନ, ହେ ମହାବାହୋ ଭଗବନ୍ ପ୍ରଭୁ ବାଞ୍ଛଦେବ ।
ଆପନି ଶୀଘ୍ର ବ୍ରଜେ ଗମନ କରୁନ୍ । ଆମି ଆପନାର ସହିତ
କୁଲାଚାର କରିବ ॥ ୯ ॥

ବାଞ୍ଛଦେବ ବଲିତେହେନ ; ହେ ପଞ୍ଜିନି ଆମାର ବାକ୍ୟ ଅବଳି
କର । କୋନ ସମୟେ ତୋମାର ସହିତ ସାକ୍ଷାଂ ହିଈବେ, ଏବଂ ଆମି
କି ଜପ କରିବ ହେ ଦେବି ! କୃପା କରିଯା ଏହି ବିଷୟ ଆମାକେ
ବଳ ॥ ୧୦ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବିଞ୍ଜିତୋଙ୍ଗୁଡ଼ିତିଭାବଃ ॥ ୮ ॥ ପଞ୍ଜିମୁୟବାଚେତି । ହେ ମହାବାହୋ
ଭଗବନ୍ ଶୀଘ୍ରଂ ବ୍ରଜଃ ବୃଦ୍ଧାବନ୍ ଗଞ୍ଜ ଅହଂ ଦ୍ୱୟମହ କୁଲାଚାରୁଂ କାମାଚି
କରେମି କରିଷ୍ୟାମିତି ଭବିଷ୍ୟଃସାମିପ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନଃ ॥ ୯ ॥ ବାଞ୍ଛତେ
ଉବାଚେତି । ହେ ପଞ୍ଜିନୀ ! ମେ ମନ ବାକ୍ୟଂ ଶୃଣୁ କଦା କୁତ୍ର ହାମେ ତେ
ଦର୍ଶନ୍ ଭବେ ॥ ହେ ଦେବେଶି କୃପୟା, ଅହଂ କିଂ ଅପଂ କରୋମି ତେବେ
ତ୍ୟାର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ପଞ୍ଜିମୁୟବାଚେତି ହେ ଦେବଦେବେଶ ତବାତ୍ରେ ତବ ପୁରୁଷ

ପଦ୍ମିନ୍ୟବାଚ ।

ତବାଗ୍ରେ ଦେବଦେବେଶ ମନ ଜନ୍ମ ଭବିଷ୍ୟତି ।

ଗୋକୁଳେ ମାଥୁରେ ପୀଠେ ବୃକ୍ତଭାନୁ ଗୃହେ ଧ୍ଵବ୍ ॥ ୧୧
ଦୁଃଖ୍ ୨ ନାନ୍ତି ମହାବାହୋ ମନ ସଂସଗହେତୁନା ।

କୁଲାଚାରୋପୟୁକ୍ତା ଯା ସାମଗ୍ରୀ ପଞ୍ଚଲକ୍ଷଣା ।

ମାଲାଯାଂ ତବ ଦେବେଶ ସଦା ସ୍ତାସ୍ୟତି ନାନ୍ୟଥା ॥ ୧୨

ଇତ୍ୟକ୍ର୍ମ । ପଦ୍ମିନୀ ସାତୁ ସୁନ୍ଦର୍ୟ । ଦୃତିକା ତଦା ।

ଅନ୍ତର୍ଧ୍ୟାନ ୨ ତତୋ ଗର୍ବା ମାଲାଯାଂ ସହସାକ୍ଷଣା ॥ ୧୩

ତାଷ ।

ପଦ୍ମିନୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ ଦେବାଦିଦେବ ! ଆମି ତୋମାର
ପୃଷ୍ଠେଇ ମଧୁରା ପୀଠେ ବୃକ୍ତଭାନୁ ଗୃହେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରାହଣ କରିବ ॥ ୧୧ ॥

ହେ ମହାବାହୋ ! ଆମ'ର ସଂସର୍ଣ୍ଣ କୋନ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବେ
ନା । କୁଲାଚାରୋପୟୋଗୀ ଯେ ପଞ୍ଚ ଲକ୍ଷଣ ସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ ଭାବୀ
ସର୍ବଦାଇ ତୋମାର କଟ୍ଟମାଳାତେ ଥାକିବେ ; ଇହାର ଅନ୍ୟଥା ହିବେ
ନା ॥ ୧୨ ॥

ତ୍ରିପୁରା ଦୃତୀ ସେଇ' ପଦ୍ମିନୀ ଦେବୀ ବାଞ୍ଚଦେବକେ ଏହି କୃପ
ବଲିଯା ତେଜଶଳୀ ମାଲାତେ ଅନ୍ତର୍ହିତୀ ହଇଲେନ ॥ ୧୩ ॥
ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଏବ ମାଥୁରପୀଠେ ମଧୁରାଥୋପାଟୀଛାନେ ବୃକ୍ତଭାନୁଗୃହେ ବୃକ୍ତଭାନୁ ବାଜଭବନେ
ମମଙ୍ଗମ ଭବିଷ୍ୟତି ଅହଂ ତବପୂର୍ବିତ ଏବ ଜନିଷେ ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୧ ॥ ହେ
ବେଦେଶ ! ମମ ସଂସଗହେତୁଃ ମମ ମହ୍ୟାମାନ୍ଦୁଃଖ୍ ୨ ନାନ୍ତି ମଦ୍ସାହାଯେଟିନେବ ଦ୍ୱା
ଙ୍କୁଶୀ ଭବିଷ୍ୟମୌତ୍ୟର୍ଥ । କୁଲାଚାରୋପୟୁକ୍ତା ବାମାଚାରୋପ୍ୟାଗିନୀ ଯା ପଞ୍ଚ
ଲକ୍ଷଣପଞ୍ଚ ଅକାରାଶ୍ଵିକ ; ସାମଗ୍ରୀ ଉପକାରିଂ ମଦଃ ତବକଟେଷ୍ଟାସ୍ୟତି ॥ ୧୨ ॥
ଶୁନ୍ଦର୍ୟା ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ଦୃତିକୀ ସ ; ପଦ୍ମିନୀ ଇତି ଉତ୍ତମ । ବାଞ୍ଚଦେବମିତି

*(୯)

বাস্তুদেবোপি তাৎ দৃষ্টা শ্রীরাহিঃ প্রয়োধ্বৎ।
 ত্যক্তুঃ কাশীপুরং রঘ্যং মহাপীঠং দুরাসদং । ১৪
 প্রয়োধ্যুরং পীঠং পদ্মিনী পরমেশ্বরী ।
 যত্র কাত্যায়নী দুর্গা মহামায়া স্বরূপিণী ॥ ১৫ ॥
 নারদাদৈয় শ্রুনিশ্চেষ্টঃ পূজিতা সংস্কৃতা সদা ॥
 কাত্যায়নী মহামায়া যমুনাজলসংস্থিতা । ১৬ ।

ত.ষ্ঠ।

বাস্তুদেবও পদ্মিনীকে অনুর্ধ্বিতা দেখিয়া তৃপ্তিপ্রাপ্ত মহাপীঠ
 কাশীপুরী পরিহ্নাগ করিয়া অতি সহ্রদ গমনে শীরোদ সাগরে
 প্রবেশ করিলেন ॥ ১৪ ॥

তদনন্তর পরমেশ্বরী পদ্মিনী দেবী মহাপীঠ মধুরাতে গমন
 করিলেন । যেখানে মহামায়া দুর্গা কাত্যায়নীকপে সর্বদা
 বিরাজ মান আছেন ॥ ১৫ ॥

নারদাদি দেবৰ্ষি মহার্যগণ সর্বদা যমুনা জল বাসিনী মহা-
 মায়া কাত্যায়নী দেবীকে অর্চনা ও স্তব করিতেন ॥ ১৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

শেষঃ তৎক্ষণাত তটদেব মালায়াৎ পদ্মিনী মালায়াৎ অস্তর্ধ্যনিঃ অদৃশ্যত্ব-
 গতা ॥ ১৭ ॥ বাস্তুদেবে বিষ্ণুরূপি তাৎ পদ্মিনীঃ দৃষ্টা দুরাসদং
 দুপ্তিপ্যাং মহাপীঠঃ ত্যক্তুঃ ক্ষেত্রাক্ষিঃ শ্রীরাধিবং যযৈ
 জগাম ॥ ১৮ ॥ পরমেশ্বরী পরং ব্রহ্ম স্বরূপিণী যত্র মধুরায়াৎ মতো-
 মায়া স্বরূপিণী দুর্গা কাত্যায়নী কৃপণাঞ্চাতি শেষঃ তৎ মাধুরং
 পীঠঃ অধুরাখ্য পীঠিঙ্গনং অয়োধ্য গতবতো ॥ ১৯ ॥ নারদাদৈয়
 নারদাদিভি রচিতিঃ । নারদাদ্য মহার্যঃ সর্বশ্রেণ মধুরী বাসিনীঃ
 কাত্যায়নীঃ ত্রুট্টিপ্রত্যৰ্থঃ ॥ ২০ ॥ তত্র মধুরায়ং যমুনাজলঃ

ସମୁନାୟ । ଜଳଂ ତତ୍ର ସାକ୍ଷାତ୍ କାଲୀ ସ୍ଵର୍ଗପିଣୀ ।
 ବହୁ ପଦ୍ମ ଯୁତଃ ରମ୍ୟଃ ଶୁକ୍ଳ ପୌତଃ ମହେ ଅଭେ । ୧୭
 ରଙ୍ଗଃ କୁର୍ବଃ ତଥାଚିତ୍ରଃ ହରିତଃ ସର୍ବ ମୋହନ ।
 କାଲିନ୍ଦ୍ୟାଖ୍ୟା ମହେଶାନି ସତ୍ର କାତ୍ୟାୟନୀ ପରା । ୧୮
 କାଲିନ୍ଦୀ କାଲିକା ମାତା ଜଗତଃ ହିତ କାନ୍ୟଯା ।
 ସଦାଧ୍ୟାସ୍ତେ ମହେଶାନି ଦେବର୍ଷିସଂସ୍ତତା ପରା । ୧୯ ।

ତାପା ।

କାଲିନ୍ଦୀଜଳ ସାକ୍ଷାତ୍ କାଲୀ ସ୍ଵର୍ଗ ତାହାତେ ନାନାବିଧ କମଳ
 ଅନ୍ଧୁଟିତ ହଇଯା ଅତି ମନୋରମ ଶୁକ୍ଳପୀତାଦି ନାନା ବର୍ଣେ ଅତି
 ଉଞ୍ଜ୍ଜୁଲ ଶୋଭା ସମ୍ପାଦିତ ହଇଯାଛେ ॥ ୧୭ ॥

କାଲିନ୍ଦୀଜଳ ମନୟ ସମୟ ରଙ୍ଗ ବୃଦ୍ଧ ହରିତାଦି ବିବିଧ ବର୍ଣେ
 ବିଚିତ୍ରିତ ହଇଯା ଅତି ମନୋହର ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଯା ଥାକେ । ହେ
 ମହେଶାନି ! ମେହି ସମୁନାତୌରେ କାଲିନ୍ଦୀ ନାମେ କାତ୍ୟାୟନୀ ବିରା-
 ଜିତ ଆଚେମ ॥ ୧୮ ॥

କାଲିକା ମାତା ଜଗତେର ହିତ କାମନାୟ କାଲିନ୍ଦୀ କୃପେ
 ମର୍ଦ୍ଦୀ ମଧୁରାତେ ବାସ କରିତେଛେନ, ହେ ପାର୍କତି ! ଦେବର୍ଷିଗଣ
 ମେହି ପରାକରା କାତ୍ୟାୟନୀର ସ୍ଵର କରେନ ॥ ୧୯ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

କାଲିନ୍ଦୀ ମଲିଲଃ ସାକ୍ଷାତ୍ ଅତ୍ୟଦ୍ଵରଗା କାଲୀଶ୍ଵରପିଣୀ କାଲୀଏବ ଶଥୁରାୟଃ ।
 କାଲିନ୍ଦୀ ତୋୟ କୃପାବତୀର୍ତ୍ତୋର୍ତ୍ତାର୍ଥଃ । ଜଳଃ ବିଶିନ୍ତି ; ବହୁ ପଞ୍ଚଯୁତଃ ବହୁ
 କମଳ ପୁର୍ବଃ । ଶୁକ୍ଳପୀତଃ ଶୁକ୍ଳଃ ପୀତକ କଦାଚିନ୍ଦିତ୍ୟର୍ଥଃ । ମହେ ଅଭେ
 ଅତ୍ୟାଞ୍ଜୁଲଃ ॥ ୧୭ ॥ ରଙ୍ଗଃ ମୋହିତଃ କୁର୍ବଃ ଅମିତଃ ଚିତ୍ରଃ ନାନାବର୍ଣ୍ଣ
 ଚିତ୍ରିତଃ ହରିତଦର୍ଶଃ ସର୍ବମୋହନ ମର୍ମେଷଃ ବିଶ୍ୟ କରମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୮ ॥
 ଜଗତଃ ହିତକାନ୍ୟା । ଜଗନ୍ମଞ୍ଜଲେ ଛୟା ବାଲିକା କାଲିକା ଦେବୀ କାଲିନ୍ଦୀ

ସହସ୍ର ଦଲ ପଦ୍ମାନ୍ତର୍ମଧ୍ୟ ମାଥୁର ମଣ୍ଡଳଂ ।
 କେଶବଙ୍କେ ମହେଶାନି ସୃଷ୍ଟିପଦ୍ମଂ ସତତଂ ଚିତଂ । ୧୦
 ପଦ୍ମମଧ୍ୟ ମହେଶାନି କେଶ ପୀଠଂ ମନୋହରଂ ।
 କେଶବଙ୍କେ ମହେଶାନି ବ୍ରଜଂ ମାଥୁର ମଣ୍ଡଳଂ । ୧୧
 ସତ୍ର କାତ୍ୟାୟନୀ ମାୟା ମହାମାୟା ଜଗନ୍ମହୀ ।
 ବ୍ରଜଂ ବୃନ୍ଦାବନଂ ଦେବି ନାନା ଶକ୍ତି ସମସ୍ତିତଂ । ୧୨

ଭାଷା ।

ହେ ଦେବେଶ ! ଭଗବତୀର କେଶବଙ୍କେ ଯେ ସହସ୍ରଦଲ ପଦ୍ମ
 ସତତ ବିଦ୍ୟମାନ ଛିଲ ତାହା ପତିତ ହିଁଯା ମଥୁରା ମଣ୍ଡଳ ମହାପୀଠ
 ହିଁଯାଛେ ॥ ୨୦ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ସହସ୍ରଦଲ କମଳ ପରିବେଷିତ ଅତି ମନୋହର
 କେଶ ବଙ୍କ ଛିଲ ତାହାଇ ମହାପୀଠ ବ୍ରଜ ମଣ୍ଡଳ ହିଁଯାଛେ ॥ ୨୧ ॥

ଯେଥାନେ ମହାମାୟା ଜଗନ୍ମହୀ କାତ୍ୟାୟନୀ ଦେବୀ ଅଧିଷ୍ଠାନ କରିତେ-
 ଛେନ ; ଦେଇ ମହାପୀଠ ବୃନ୍ଦାବନଧାମ ସର୍ବ ଶକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ॥ ୨୨ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟର୍ଥଃ ।

କାଲିଙ୍ଗୀ ରପା ମଦା ଅଧ୍ୟାତ୍ମେ ବିଦ୍ୟତେ କାଲିକୈବ କାଲିଙ୍ଗୀ ରପେଣ ରଥ-
 ରାଯା ମରତିଷ୍ଠିତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୯ ॥ ସହସ୍ରଦଲ କମଳ ଗତମଧ୍ୟ କେଶବଙ୍କେ
 ଚିକୁର ବିନ୍ୟାସେ ସୃଷ୍ଟିପଦ୍ମଂ ଚିତଂ ତଦେଵ ମାଥୁର ମଣ୍ଡଳଂ ମଥୁରାଧ୍ୟ ପୀଠଙ୍କାନ
 ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ମହେଶାନିତି ପାର୍କତୌ ମଧ୍ୟାଧନଂ ॥ ୨୦ ॥ ପଦ୍ମମଧ୍ୟ କେଶ-
 ପୀଠଂ ଭଗବତୀ କେଶପତିତ ହାନଃ ମନୋହର ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ହେ ମହେଶାନି !
 ଯଦେବ କେଶ ବଙ୍କଂ ତଦେବ ମାଥୁର ମଣ୍ଡଳ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୧ ॥ ସତ୍ର ପୀଠେ
 ଜଗନ୍ମହୀ ମହାମାୟ କାତ୍ୟାୟନୀ ବିଦ୍ୟତେ ତଦେବ ନାନାଶକ୍ତି ସମସ୍ତିତଂ ବୃନ୍ଦା-

ଶକ୍ତିସ୍ତ୍ର ପରମେଶ୍ୱାନି କଳା କପେଣ ସାକ୍ଷିଣୀ ।

ଶକ୍ତିଃ ବିନା ପରଂ ବ୍ରଜ ନିଭାତି ଶବ୍ଦପବ୍ଦ ୧୩

ଇତି ବାସୁଦେବ ରହ୍ୟେ ରାଧାତନ୍ତ୍ରେ
ସତ୍ତ୍ଵ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଭାଷା ।

ହେ ପରମେଶ୍ୱାନି ! ପରମାଶକ୍ତି ସର୍ବତ୍ର କଳା କପେ ସର୍ବ ସାକ୍ଷି-
ଭୂତା ; ହେ ଦେବି ! ଶକ୍ତି ବ୍ୟତିରେକେ ପରଂ ବ୍ରଜ ଓ ଶବେର ନ୍ୟାଯ
ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ତିନିଓ ଶକ୍ତି ବିନା କୋନ ବିଷୟେ ଅଭୁ ହିତେ ପାରେନ
ନା ॥ ୨୩ ॥

ଇତି ସତ୍ତ୍ଵ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବନମିତି ॥ ୨୨ ॥ ହେ ପରମେଶ୍ୱାନି ଶକ୍ତିସ୍ତ୍ର କଳା କପେଣ ସାକ୍ଷିଣୀ ମର୍ବ
ସାକ୍ଷିଭୂତା । ଶକ୍ତିଃ ବିନାପରଂ ବ୍ରଜାପି ଶବ୍ଦପ ବିଭାତି ଅକାଶତେ ଶକ୍ତି
ବ୍ୟତିରେକେଣ ନ କୋପି ଅଭୁ ରିତି ଭାବଃ ॥ ୨୩ ॥

ଇତି ରାଧାତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ସତ୍ତ୍ଵ ପଟ୍ଟଳଃ ।

দেবুয়বাচ ।

ত্ৰজং গত্বা মহাদেবা করোঁ কিৎ পদ্মিনী তদা ।
 কস্য বা ভবনে সাতু জাতা সা পদ্মিনী পরা । ১
 তৎ সৰ্বং পরমেশ্বান বিস্তুরাদ্বদ শক্তি ।
 যদি নো কথ্যতে দেব বিমুঞ্গামি তদা তনুং । ২ ।
 ইশ্বর উবাচ ।

পদ্মিনী পদ্ম গন্ধা সা বৃক্তভানু গৃহে প্ৰিয়ে ।
 আবিৱাসী তদাদেবী কৃষ্ণস্য প্ৰথমং প্ৰিয়া । ৩
 তাৰা ।

পাৰ্বতী জিজ্ঞাসা কৰিতেছেন् হে মহাদেব ! পদ্মিনী ত্ৰজ-
 পুৱে গমন কৰিয়া কি কাৰ্য্য কৰিয়াছিলেন এবং কাহার ভবনে
 বা জন্ম গ্ৰহণ কৰিয়াছিলেন ॥ ১ ॥

হে শক্তি ! ঈ সকল পদ্মিনী বৃত্তান্ত আমাৰ নিকট সবিস্তুৱ
 বৰ্ণন কৰ ; যদি এ বিষয়ে আমাকে বঢ়িনা কৰ তবে আমি
 নিশ্চয় তোমাৰ সাক্ষাৎ দেহ ত্যাগ কৰিব ॥ ২ ॥

মহাদেব বলিতেছেন, হে প্ৰিয়ে ! কৃষ্ণপ্ৰেমময়ী পদ্মগন্ধা
 পদ্মিনী বৃক্তভানু গৃহে আবিৰ্ভূতা হইয়াছিলেন ॥ ৩ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

দেবুয়বাচেতি । হে মহাদেব পদ্মিনী ত্ৰজং গত্বা কিমৰ্থং কস্যবা
 ভবনে জাতি আবিৰ্ভূতেত্যৰ্থঃ ॥ ১ ॥” তদিতি হে শক্তি ! তৎপদ্মিনী
 বিবৃণং বিস্তুৱাদ্বাঙ্গল্যেন বদ যদিনো কথ্যতে তদা তনুং দেহং বিমু-
 খামি ॥ ২ ॥ ইশ্বর উবাচেতি । পদ্মিনী বৃক্তভানু গৃহে আবিৱাসী-
 দুৰ্গমেত্যৰ্থঃ । কৃষ্ণস্য প্ৰথমং প্ৰিয়া আদি প্ৰেমমযীত্যৰ্থঃ ॥ ৩ ॥ কলা

ଚିତ୍ରେ ମାସି ସିତେ ପକ୍ଷେ ନବମ୍ୟାଂ ପୁଷ୍ଯ ସଂୟୁତେ ।
କାଲିନ୍ଦୀ ଜଳ କଲ୍ପାଲେ ନାନା ପଦ୍ମ ଗଣାବୃତେ ।
ଆବିରାସୀ ଭଦ୍ର ପଦ୍ମା ମାୟାଡିଷ୍ଵ ମୁପାଶ୍ରିତା ॥ ୪ ।
ଡିଷ୍ଵଂ ଭୂତ୍ରା ତଦ୍ବା ପଦ୍ମା ସ୍ଥିତା କନକମଧ୍ୟତଃ ।
କୋଟିଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତୀକାଶଂ ଡିଷ୍ଵଂ ମାୟାସମସ୍ତିତଃ ॥ ୫ ।
ପୁଷ୍ଯାୟୁକ୍ତ ନବମ୍ୟାଂ ବୈ ନିଶ୍ୟର୍କେ ପଦ୍ମମଧ୍ୟତଃ ।
ଆବିରାସୀ ଭଦ୍ର ପଦ୍ମା ରଞ୍ଜିନୀ କୁମୁଦପ୍ରତା ।
ତରୁଗାନ୍ଦିତ୍ୟ ସଂକାଶେ ପଦ୍ମେ ପରମ କାନିନି ॥ ୬ ॥

•
ଭାଷା ।

ଚିତ୍ରମାସେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷେ ପୁଷ୍ଯାନକ୍ଷତ୍ରୟୁକ୍ତ ନବମୀ ତିଥିତେ କାଲିନ୍ଦୀ-
ଜଳ ତରମ୍ୟାୟୁକ୍ତ ନାନା ପଦ୍ମ ଗଣାବ୍ରିତ ସ୍ଥାନେ ମାୟାଡିଷ୍ଵ ଆଶ୍ରଯ କରି-
ଯା ଆଂବିଭୂର୍ତ୍ତା ହଇଲେନ ॥ ୪ ॥

ପଞ୍ଜିନୀ କନକ ମଧ୍ୟ ହଇତେ ଡିଷ୍ଵକପ ଧାରଣ କରିଲେନ ; ଏ
ମାୟାମୟ ଡିଷ୍ଵ ପ୍ରତା କୋଟି କୋଟି ଶଶଧରେର ଲ୍ୟାଯ ସମୁଦ୍ରାଳୁ ॥ ୫ ॥

ପୁଷ୍ଯାନକ୍ଷତ୍ରୟୁକ୍ତ ନବମୀ ତିଥିତେ ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତ୍ରି ସମୟେ ଶତମୂଳୀ
କୁମୁଦ ପ୍ରତା ପଞ୍ଜିନୀ ପଞ୍ଜମଧ୍ୟ ହଇତେ ତରୁଗାନ୍ଦିତ୍ୟ ସଙ୍କାଶ ଅତି
ମନୋହର ପଦ୍ମ ବନେ ଉଦିତ ହଇଲେନ ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଆବିରାସୀଦିତ୍ୟାହ ଚିତ୍ରେ ଇତ୍ୟାଦି ପୁଷ୍ଯସଂୟୁତେ ପୁଷ୍ଯାନକ୍ଷତ୍ରେ କାଲିନ୍ଦୀ
ଜଳ କଲ୍ପାଲେ ସୁନ୍ଦରତରଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟେ, ମାୟାଡିଷ୍ଵ ମୁପାଶ୍ରିତ ମାୟାବ୍ରିକ ଡିଷ୍ଵଃ-
ବିଷିତା ॥ ୪ ॥ ପଞ୍ଜିନୀ ସ୍ଵର୍ଗମେତିଭିଷ୍ଵଂ ଭୂତ୍ରାହିତେତ୍ୟର୍ଥଃ ଡିଷ୍ଵଂ ବିଶିଷ୍ଟି
କୋଟିତ ମାୟାମୟମସ୍ତିତ୍ୟ ମାୟାମୟମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫ ॥ ପୁଷ୍ପେତି ପୁଷ୍ଯାନକ୍ଷତ୍ର
ଯୁକ୍ତ ନବମ୍ୟା ଅର୍କରାତ୍ରେ ପଞ୍ଜିନୀ ଆବିରାସୀଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ଅରୁଣେତି ମରୋଦିତ

বৃক্তান্ত পুরং দেবি কালিন্দী পারমেরচ ।
 নামা পদ্মপুরং রম্যং চতুর্বর্গ সমন্বিতং ॥ ৭ ॥
 ডিষ্টজ্যোতির্মহেশানি সহস্রাদিত্য সম্মিতং ।
 তৎক্ষণাত্ত পরমেশানি গাঢ় ধ্বন্তি বিনাশকৃৎ ।
 বৃক্তান্ত শ্রমহাত্মা স কালিন্দীতট মাস্তিঃ ।
 মহাবিদ্যাং মহাকালীং সততং প্রজপেত মুধীঃ ।
 আবিরামী অহামায়া তদা কাত্যায়নী পরা । ৯ ।

ভাষা ।

হে দেবি যমুনাতৌরে বৃক্তান্ত পুর অতি রমণীয় স্থান তাহার
 নাম পদ্মপুর চতুর্বর্গ প্রদ ॥ ৭ ॥

হে মহেশানি ! এ ডিষ্ট জ্যোতিঃ সহস্রাদিত্যের আয়
 উজ্জ্বল ; তাহার প্রভায় তৎক্ষণাত্ত গাঢ় ধ্বন্তকার বিনাশ হইল । ৮ ।

মহাত্মা বৃক্তান্ত যমুনাতৌরে আশ্রয় করিয়া সতত মহা-
 বিদ্যা মহাকালীর আরাধনা করিতে লাগিলেন । এবং মহা-
 মায়া কাত্যায়নী তাহারসাক্ষাত্ত উপস্থিত হইলেন ॥ ৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

সুর্য সঙ্কাশে পঞ্চবনে বৃক্তান্তপুরে জাতেত্যৰ্থঃ ॥ ৩ ॥ বৃক্তেতি ।
 কালিন্দীপারং যমুনাতৌরবর্তি ; নামা পদ্মপুরং পদ্মপুরাভিধং ॥ ৭ ॥
 ডিষ্টেতি মহেশানীতি পার্বতী সম্বোধনং । ডিষ্টং পুনঃ সহস্রসূর্যবৎ
 প্রকাশমন্তঃ গাঢ়চক্রকার বিনাশনক ॥ ৮ ॥ মহাত্মা বৃক্তান্তঃ
 কালিন্দীতট সম্বিধে সর্বদা মহাকালীং প্রজপেদিতি ভাবঃ ॥ ৯ ॥

ଶୁଣୁ ପୁତ୍ର ମହାବାହେ ବୃକଭାନୋ ଅହିଥର ।
ସିଦ୍ଧୋତ୍ସି ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ବରଂ ବରଯ ସାମ୍ପୁତ୍ତ । ୧୦ ।

ବୃକଭାନୁ କବାଚ ।

ସିଦ୍ଧୋତ୍ସ ସତତ୍ତ ଦେବି ଦ୍ଵର ପ୍ରସାଦାନ୍ତ ଶୁରେଶ୍ଵରି ।
ଦ୍ଵର ପ୍ରସାଦା ଅହାମାଯେ ସଥାମୁକ୍ତୋ ତବାଗ୍ୟତ୍ । ୧୧ ।
ଦ୍ଵର ପ୍ରସାଦା ଅହାମାଯେ ଅସାଧ୍ୟ ୨ ନାନ୍ତି ଭୂତଲେ ।
ଆଜ୍ଞାନଃ ସଦୃଶାକାରାଂ କନ୍ୟାଗେକାଂ ପ୍ରଯଚ୍ଛମେ । ୧୨
•
ଭାଷା ।

କାତ୍ଯାଯନୀ କହିତେଛେନ, ହେ ମହାବାତ ! ସଶନ୍ତିନ ବୃକଭାନୁ
ତୋମାର କାର୍ଯ୍ୟ ମିଳି ହଇୟାଛେ ; ଏହିକଣେ ଅଭିଲଷିତ ବର
ପ୍ରାର୍ଥନା କର ॥ ୧୦ ॥

ବୃକଭାନୁ ବଲିତେଛେନ, ହେ ମହାଦେବ ! ଆମି ତୋମାର ଅନୁ-
ଗ୍ରହେ କୃତ କାର୍ଯ୍ୟ ହଇୟାଛି । ହେ ମହାମାଯେ ! ଅନି ତୋମାର
ପ୍ରସାଦତଃ ମୁକ୍ତ ହଇୟାଛି ॥ ୧୧ ॥

ହେ ମହାମାଯେ ! ତୋମାର ଅନୁଗ୍ରହେ ଏହି ଭୂତଲେ କିଛୁଇ
ଅସାଧ୍ୟ ନାଇ । ଏହିକଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ଏହି ଯେ ତୋମାର ସଦୃଶକପା
ଏକଟି କଳ୍ପା ଆମାକେ ପ୍ରଦାନ କର ॥ ୧୨ ॥

ଅସ୍ତ୍ରାର୍ଥ ।

ଶୃଦ୍ଧିତ । ପଞ୍ଚିନୀ ବୃକଭାନୁ ମାହ ; ସଶୋଧର ସଶନ୍ତିନ ବରଂ ବରଯ
ଅଭିଲଷିତ ବରଂ ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟେତି ॥ ୧୦ ॥ ବୃକଭାନୁରୁବାଚେତି । ଅହଂ ମିଳଃ
କୁତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ॥ ; ଦ୍ଵରପ୍ରସାଦାନ୍ତ ତବାନୁଗ୍ରହୀ ॥ ୧୧ ॥ ଶୃଦ୍ଧିତ । ତବପ୍ରସା-
ଦାନ୍ତ ଅସାଧ୍ୟ ୨ ନାନ୍ତି ଆଜ୍ଞାନଃ ସଦୃଶାକାରାଂ ଭୃତ୍ତୁଲ୍ୟାମେହାଃ କମ୍ୟାଃ

ତଚ୍ଛୁଦ୍ବୀ ପରମେଶାନି ତଦା କାତ୍ୟାଯନୀ ପରା ।
 ମେଘଗଣ୍ଡୀରଯା ବାଚା ସଦାହ ବୃକଭାନବେ ॥
 ତଚ୍ଛୁଦ୍ବୀ ମହେଶାନି ପୀଯୁଷ ସଦୃଶଂ ବଚଃ ॥ ୧୩ ॥
 ତତ୍ତ୍ୟା ଦୁଦୀଯ ପତ୍ର୍ୟାନ୍ତ ତୃଷ୍ଟାହଂ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ମୁଦ୍ରର ।
 ଏତକ୍ରି ବଚନଂ ବର୍ଣ୍ଣ ତବ ପତ୍ର୍ୟା ସ୍ମୃତ୍ୟୁଜ୍ୟତେ ॥ ୧୪ ॥
 ଇତୁତ୍ତ୍ଵ । ସହସା ତତ୍ର ମହାମାଯା ଜଗନ୍ମାୟୀ ।
 ଅଦଦୌ ପରମେଶାନି ତତ୍ୟେ ଡିନ୍ଦ୍ର ମନୋହରଃ ॥ ୧୫ ॥
 ଭାଷା ।

ହେ ପାର୍ବତି ! ଅନ୍ତର କାତ୍ୟାଯନୀ ବୃକଭାନୁର ମେଇ ବାକ୍ୟ
 ଶ୍ରବନ କରିଯା ମେଘ ଗଣ୍ଡୀର ସ୍ଵରେ ଯାହା ବଲିଯା ଛିଲେନ ମେଇ ପୀଯୁଷ
 ତୁଳ୍ୟ କଥା ଶ୍ରବନ କର ॥ ୧୩ ॥

ହେ ବୃକଭାନୋ ! ତୋମାର ଭକ୍ତିତେ ଆମି ତୋମାର ପ୍ରତି ଏବଂ
 ତୋମାର ପତ୍ର୍ୟିର ପ୍ରତି ସାତିଶୟ ସଞ୍ଜଟ୍ଟା ହଇଯାଛି । ଆମାର ଏହି
 ବାକ୍ୟ ତୋମାର ପତ୍ର୍ୟିତେ ଶୋଭନ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ॥ ୧୪ ॥

ମହାମାଯା ଜଗନ୍ମାୟୀ ମେଇ କାତ୍ୟାଯନୀ ଦେବୀ ବୃକଭାନୁକେ ଏହି-
 କ୍ରପ ବଲିଯା ତାହାକେ ଅତି ମନୋହର ଏକଟୀ ଡିନ୍ଦ୍ର ଅଦାନ କରି-
 ଲେନ ॥ ୧୫ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଅଯଜ୍ଞ ଦେହିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୨ ॥ ତଦିତି । ପରମେଶାନୀତି ପାର୍ବତୀ ମହେ-
 ଧନ୍ଦ ମେଘଗଣ୍ଡୀରଯା ମେଘଦ୍ଵିନିଦତି ଗଣ୍ଡୀରଯା । ପୀଯୁଷ ସଦୃଶଂ ଅହୁତ
 ବନ୍ଦତି ସୁଶ୍ରାଵ୍ୟଃ ॥ ୧୩ ॥ ଭକ୍ତ୍ୟାତି ଦୁଦୀଯ ପତ୍ର୍ୟାଃ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟିବ ଅହଂ ତୃଷ୍ଟୀ
 ସୁଶ୍ରାଵ୍ୟଃ ॥ ୧୪ ॥ ଇତୀତି । ମହାମାଯା ପଦିନୀ ଏବଂ କଥାର୍ଥା ବୃକ-
 ଭାନବେ ଡିନ୍ଦ୍ର ଦାଦାବିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୫ ॥ ବୃକେତି ବିଶାଳ କଟିଃ ବିଶୁଲ

ବୃକଭାନୁ ଶ୍ରହାତ୍ମାସ ତେଜଗାନାନ୍ତି ହ ଯା ଯଦୀ ।
 ଭାର୍ଯ୍ୟ ତମ୍ୟ ବିଶାଲାକ୍ଷ୍ମୀ ବିଶାଲ କାଟି ମୋହିନୀ ୧୬
 ରତ୍ନ ପ୍ରଦୀପ ମାତାବ୍ୟ ରତ୍ନପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ମାଣ୍ଡିତା ।
 ତମ୍ୟ ହଞ୍ଚେ ତଦା ତାନ୍ତ୍ରଃ ପ୍ରଦଦୌ ଡିବ୍ ମୋହନ ୧୭
 ତେ ଦୂଷ୍ଟୀ ପରମେଶାନି ବିଶ୍ୱଯଂ ପରମଂ ଗତା ।
 ହଞ୍ଚେ କୁନ୍ତାତୁ ଡିବ୍ ବୈ ନିରୀକ୍ଷ୍ୟ ଚ ପୁନଃ ପୁନଃ ୧୮

ଭାଷା ।

ମହାତ୍ମା ବୃକଭାନୁ ତେଜଗାନ ସ୍ଵଗୃହେ ଗମନ କରିଲେନ ତାହାର
 ଭାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ବିପୁଳ ନିତସ୍ଵବତୀ ଓ ବିଶ୍ଵମୋହିନୀ ॥ ୧୬ ॥
 • ସ୍ଵୀଯ ପତ୍ରୀ ରତ୍ନଦୀପ ସମୃଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିଯା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ଉପବିଷ୍ଟ
 ଆଛେନ । ବୃକଭାନୁ ତାହାର ହଞ୍ଚେ ମନୋହର ଡିବ୍ ପ୍ରଦାନ କରି-
 ଲେନ ॥ ୧୭ ॥

ବୃକଭାନୁ ଗେହିଣୀ ମେହିଣୀ ଦେଇ ଡିବ୍ ଅବଲୋକନ କରିଯା ଅତି ବିଶ୍ଵ-
 ତା ହଇଲେନ । ଏବଂ ହଞ୍ଚେ କରିଯା ବାରବାର ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ
 ଲାଗିଲେନ ॥ ୧୮ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ନିତସ୍ଵବତୀ ମୋହିନୀ ଚିତ୍ତରଙ୍ଗିନୀ ॥ ୧୬ ॥ ରତ୍ନତି ; ଆଭାର୍ଯ୍ୟ ଦୀପଯିତ୍ରା
 ରତ୍ନପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଟ୍ଟାଯାଂ । ଭାନୁ ବୃକଭାନୁଃ ସପତ୍ର୍ୟା ହଞ୍ଚେ ଡିବ୍ ଦନ୍ଦାବି-
 ତ୍ୟାର୍ଥଃ ॥ ୧୭ ॥ ତମିତି । ପରମେଶାନୀତି ପାର୍କିତୀ ମୟୋଧନ । ବିଶ୍ୱଯ
 ମଂଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ॥ ୧୮ ॥ ନାନା ପ୍ରକର୍ମୁତ୍ତଂ ବହୁନ୍ତର ଭୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସର୍ବ-

নানা গন্ধযুতং ডিষ্ট সর্বশক্তি সমন্বিতং ।
নানা জ্যোতির্ময়ং ডিষ্ট তৎক্ষণাত্চ দ্বিধা তবৎ^{..}
॥ ১৯ ॥

তত্ত্বাপশ্য মহা কন্যাং পদ্মিনীং কৃষ্ণমোহিনীং ।
রক্ত বিদ্যুল্লতা কারাং সর্ব সৌভাগ্য বর্দিনীং ।
তাং দৃষ্ট্বা পরমেশানি সহসা বিস্ময়ং গতা । ২০ ॥
কীর্তিদোবাচ ।

হে মাতঃ পদ্মিনীকপে কপং সংহর সংহর ।
তত্ত্ব পরমেশানি তত্ত্বপং তৎক্ষণাত্চ প্রিয়ে ।
সংহৃত্য সহসা দেবী সামান্যং কপ মাস্তিতা । ২১
ভাষঃ ।

নানা স্তুরভী পূর্ণ, সর্বশক্তিময় অতি জ্যোতির্মান সেই ডিষ্ট
তৎক্ষণাত্চ দ্বিধণ হইলে ॥ ১৯ ॥

সেই ডিষ্ট মধ্যে বৃক্ষমনোমোহিনী পদ্মিনীকপা কল্প
দেখিলেন । ঐ কল্পার আকৃতি বিদ্যুল্লতার ন্যায় অতি লোহিত
ও সৌভাগ্য বর্দিনী । তাহাকে দেখিবা মাত্র বৃক্তভানু ভার্যা
বিশ্বিতা হইলেন ॥ ২০ ॥

বৃক্তভানু গোহিনী কীর্তিদা বলিতেছেন ; হে মাতঃ ! তুমি
এই পদ্মিনীকপ গোপন কর । তদনন্তর সেই কল্পা ঐ পদ্মিনী
কপ গোপন কারণ ; তৎক্ষণাত্চ সামান্য কপ ধারণ করিলেন । ২১
অস্ত্রার্থঃ ।

শক্তি সমন্বিতং সর্বশক্তি যুতং দ্বিধা অভবৎ । দ্বিধণে কৃতুরিত্যর্থঃ
ডিষ্টমিতি শেষঃ ॥ ২১ ॥ তত্ত্বেতি । তত্ত্ব ডিষ্ট কৃষ্ণমোহিনীং কন্যাং
অগশ্যাদিত্যর্থঃ । অতি লোহিতাং তাঃ কন্যাং দৃষ্ট্বা তৎক্ষণা দেব
বিশ্বিতে কৃতুরিতি ভাবঃ ॥ ২০ ॥ কীর্তিদোবাচ । কীর্তিদঃ দৃক্ষণ্মু

ତତସ୍ତ କୌର୍ତ୍ତିଦା ଦେବୀ କୃପତ୍ତମ୍ୟ ବ୍ୟଲୋକ୍ୟୁ ।
ରଙ୍ଗିନୀ କୁମୁଦାକାରା ରଙ୍ଗ ବିଦ୍ୟୁତ ସମ୍ପ୍ରତା ॥୨୨॥

କନ୍ୟୋବାଚ । ..

ହେ ମାତଃ କୌର୍ତ୍ତି ଦେ ଭଦ୍ରେ ଶ୍ରୀରଂ ପାଯଯ ମୁଦ୍ରି ।
ସ୍ତନଂ ଦେହି ସ୍ତନଂ ଦେହି ତବ କନ୍ୟା ଭବାଗ୍ୟହ୍ । ୨୩
ତୁ ଶ୍ରୁତା ବଚନଂ ତୁ ତୁ ତୁ ପଦ୍ମିନ୍ୟାଃ କମଳେକ୍ଷଣେ ।
ଆପାଯଯୁ ସ୍ତନଂ ତୈସ୍ୟ ପଦ୍ମିନ୍ୟ ନଗନନ୍ଦିନି । ୨୪
ଭାଷା ।

ତୁ ପର କୌର୍ତ୍ତିଦା ଦେବୀ ତାହାର ମେଇ କୃପ ଅବଲୋକନ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ । ତାହାର କୃପ ଶତଭୂଜୀ କୁମୁଦେର ଶ୍ରାଵ ଏବଂ ବିଦ୍ୟୁ-
ତେର ଶ୍ରାଵ ଆଭାୟକ ॥ ୨୨ ॥

ଆନନ୍ଦର କନ୍ୟା ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ ; ହେ କୌର୍ତ୍ତିଦେ ମାତଃ !
ଆମାକେ ଦୁଃଖ ପାନ କରାଓ । ଶ୍ରୀପ୍ରାତିଶ୍ରୀ ଆମାକେ ସ୍ତନ ପ୍ରଦାନ କର
ଆମି ତୋମାର କନ୍ୟା ହଇଲାମ ॥ ୨୫ ॥

କୌର୍ତ୍ତିଦା କନ୍ୟାର ମେଇ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ତାହାକେ ସ୍ତନ ପାନ
କରାଇଲେନ ॥ ୨୬ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଭାର୍ଯ୍ୟ । ହେ ମାତଃ ଇଦଂ ରୂପଃ ସଂହର ଗୋପଯ । ତତଃ କୌର୍ତ୍ତିଦା ବଚନାଃ ମା
ଦେବୀ ତୁକ୍ଷଣାଃ ଅରୂପଃ ଗୋପଯିତ୍ବ । ମାମାନ୍ୟଃ ରୂପଃ ଦ୍ୱାର୍ଯ୍ୟତି ଭାବଃ ॥୨୧॥
ତତ ଇତ୍ୟାଦି । କୌର୍ତ୍ତିଦା ତୁ ତୁ ରୂପ ମପଶ୍ୟଦିତ୍ୟର୍ଥଃ । ରଙ୍ଗିନୀକୁମୁଦାକାରା
ଶତଭୂଜୀ ଅନୁନାତା ॥ ୨୨ ॥ କନ୍ୟୋବାଚେତି । କନ୍ୟା ଅଭିନବଜାତୀ
ଡିଷ୍ଟ୍ରୋପନ୍ନା । ହେ ମାତଃ ଶ୍ରୀରଂ ଦୁଃଖ ପାଯଯ ମାମିତିଶେଷଃ । ମହା ସ୍ତନଂ
ଦେହି ; ଅହ ତବ କନ୍ୟୋତି ଭାବଃ ॥ ୨୩ ॥ ତନ୍ଦିତି । ତୁ ତୁ ତୁ ତୁ
ବନ୍ଦନଃ ଶ୍ରୁତା ଶ୍ରୀଯ ସ୍ତନଂ ପାଯଯଦିତ୍ୟର୍ଥଃ । କମଳେକ୍ଷଣେ, ନଗନନ୍ଦିନୀତି ପା-

চকার নাম তস্যাস্ত ভাঙ্গঃ কীর্তিদয়ামিতঃ ।
 রক্ত বিদ্যুৎপ্রভা দেবী ধন্তে যশ্মাং শুচিশ্চিতে ।
 তস্মাঙ্গু রাধিকা নাম সর্বলোকেষু গীয়তে ॥ ২৫ ॥
 ঈশ্বর উবাচ ।

দিনে দিনে বর্কমান। বৃকভানু গৃহে প্রিয়ে ।
 এবং হি মাথুরে পীঠে চকার ব্রজবাসিনী ।
 তস্মাঙ্গু পদে মাসি কৃষ্ণে হত্তৃ কমলেক্ষণঃ ।

॥ ২৬ ॥

তাৰা ।

অনন্তর বৃকভানু কীর্তিদা দেবীর সহিত তাহার নাম করিলেন। সেই কন্যা বিদ্যুলভার ন্যায় অতি লোহিত বলিয়া তাহার নাম রাধিকা রাখিলেন। এবং ঐ নামই জগন্মিথ্যাত হইল ॥ ২৫ ॥

মহাদেব বলিতেছেন! ঐ কন্যা বৃকভানু গৃহে দিন দিন বৃক্ষ পাইতে লাগিল। তৎপর ভাদ্রমাসে বৃক্ষ অবতীর্ণ হইলেন ॥ ২৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কৰ্তৃ সংস্কারণঃ ॥ ২৪ ॥ চকারেতি কীর্তিদয়ামিতঃ কীর্তিদ; সহিতঃ।
 ভানু কৃকভানুঃ তস্যাঃ কম্যায়া রাধিকেতি নাম চকার ॥ ২৫ ॥ ঈশ্বর
 উবাচেতি। হে প্রিয়ে পার্বতি! দিনে দিনে বর্কমান। অতিদিন মেৰ
 উপচিতবতী। তস্মাং রাধিকা জননাং পরঃ ভাদ্রপদেৱাসি কৃষ্ণঃ অঙ্গঃ
 জাত ইত্যর্থঃ ॥ ২৬ ॥

ইতি শ্রীচক্রকুমার ভট্টাচার্যঃ কৃতে রাধাভক্ত ব্যাখ্যানে
 সপ্তম পটলঃ ।

ମହାଦେବ ଉବାଚ ।

ଶ୍ରୀପାତ୍ରାକ୍ଷି ରହସ୍ୟଂ ପଞ୍ଚିନୀ ମତ ।
ସଂଆପେ ପରମେଶାନି ଦ୍ଵିତୀୟେ ବୃଦ୍ଧରେ ତଦା ॥
କୁର୍ଯ୍ୟା ଦୟତ୍ଵେନ ଦେବେଶି ଶିବଲିଙ୍ଗ ପ୍ରପୁଜନ ॥ ୧ ॥
ଅଜପେଣ ପରମାଂବିଦ୍ୟାଂ କାଳୀଂବ୍ରକାଣ୍ଡପିଣ୍ଡିଂ
ପୁଜୟେ ଦ୍ଵିବିଧୈଃ ପୁଣ୍ୟ ଗନ୍ଧକୈଶ୍ଚ ମୁଗନୋହରୈଃ ।
ଫଳେ ର୍ବହବିଧୈ ଭର୍ତ୍ତେ ପୁଜୟେଣ ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥ ୨ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ ! ହେ ପଦ୍ମପାତ୍ରାକ୍ଷି ଅତି ଗୋପନୀୟ
ପଞ୍ଚିନୀ ଚରିତ ଅବଳ କର । ଦ୍ଵିତୀୟବର୍ଷ ସମୟେ ପଞ୍ଚିନୀ ଯତ୍ରପୂର୍ବକ
ଶିବଲିଙ୍ଗ ଅର୍ଚନା କରିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୧ ॥

ଅନୁତ୍ତର ଗନ୍ଧ ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ପ୍ରଭୃତି ବିବିଧ ଉପହାରେ ଜଗନ୍ନାଥୀ
ମହାବିଦ୍ୟା କାଳିକାର ଆରାଧନାୟ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହଇଲେନ ॥ ୨ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମହାଦେବ ଉବାଚେତି । ଦ୍ଵିତୀୟେ ସଂଆପେ ସଂଆପେ ଉଗହିତେ ସଂ-
ପଞ୍ଚିନୀ ମତ ପଞ୍ଚିନୀ ଚରିତ ତତ୍ତ୍ଵାଯତା । ହେ ଦେବେଶି ଶିବଲିଙ୍ଗ ପ୍ରପୁ-
ଜନ । କୁର୍ଯ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚିନୀତିଶେଷଃ ॥ ୧ ॥ ଅଜପେହିତି । ବ୍ରକ୍ଷାଣ୍ଡପିଣ୍ଡି-
ଜଗନ୍ନାଥୀ । ଗନ୍ଧପୁଣ୍ୟ ଫଳୋପହାରାଦିଭିରିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଭଜେ ଇତି ପାର୍ବତୀ
ମହାତତ୍ତ୍ଵ ॥ ୨ ॥ ପଞ୍ଚିନୀ କାତ୍ୟାୟନୀଂ ଷୌତି ପଞ୍ଚିନ୍ୟବାଚେତି । ହିନ୍ଦ୍ୟୀ

পঞ্চম্যবাচ ।

কাত্যায়নি মহামায়ে মহা যোগিন্য ধীশ্঵রি ।
 দেহি দেহি মহামায়ে বিদ্যা সিদ্ধি মনুভবাং । ৩
 সিদ্ধিঃ বাস্তুদেবস্য দেহি মাত র্মোহস্ততে ।
 জ্ঞাং বিনা ব্রহ্ম নিঃশব্দং নিশ্চলং সততং সদা । ৪
 শরীরস্থং হি কৃষ্ণস্য কৃষ্ণ জ্যোতির্ময়ং সদা ।
 বিনা দেহং পরং ব্রহ্ম শবক্ষণ বদীরিতং ।
 অতএব মহামায়ে ব্রহ্মণঃ কারণং পর ॥ ৫ ॥
 ভাষা ।

তৎপর পঞ্চমী কাত্যায়নীকে স্তব করিতেছেন । হে মহা-
 মায়ে হে যোগকৃপে হে ঈশ্বরি হে কাত্যায়নি আমার স্বার্থসিদ্ধি
 সম্পন্ন কর ॥ ৩ ॥

হে মাতঃ ! তোমাকে নমস্কার করি আমাকে বাস্তুদেব
 সাক্ষাত্কার প্রদান কর । তুমিই জগৎকর্ত্তা তুমি বিনা জগ-
 দীশ্বর ও সর্বদা নিঃশব্দ ও নিশ্চল ॥ ৪ ॥

কৃষ্ণ শরীরস্থ যে কৃষ্ণ জ্যোতির্ময় তব দেহ তত্ত্বতিরেকে
 ব্রহ্মও শববৎ অকর্মণ্য ; হে মহামায়ে ! অতএব তুমিই জগ-
 তের আদি কারণ ॥ ৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

সিদ্ধিঃ স্বার্থসাধমং দেহি সম্পদয়ত্যর্থঃ ॥ ৩ ॥ সিদ্ধিক্ষেত্রি বাস্তুদেবস্য
 সিদ্ধিঃ বাস্তুদেব সাক্ষাত্কারং । নিশ্চলং ব্যাপার হীনমিত্যর্থঃ ॥ ৪ ॥
 শরীরতি কৃষ্ণস্য শরীরস্থং জ্যোতির্ময়ং দেহং বিনা পরং ব্রহ্মাণি শববৎ
 বিশ্বযাপারং । হে মহামায়ে কাত্যায়নি ব্রহ্মণঃ কারণং দ্বয়েবেতি ॥ ৫ ॥

ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ମହେଶ୍ୱାନି ସତତଂ ପରମେଶ୍ୱରୀୟ ।
ସଂପୂଜ୍ୟ ପରଯା ଭକ୍ତ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ମିଃ ଜନ୍ମତୁ ମାନସ ॥
ବରଂ ପ୍ରାପ୍ତା ମହେଶ୍ୱାନି କାତ୍ୟାଯନ୍ୟାଃ ସମୀପତଃ ୧୬
କାତ୍ୟାଯନ୍ୟବାଚ ।

ପଦ୍ମନି ଶୃଗୁ ଘର୍ବାକ୍ୟଃ ଶୀଘ୍ରଃ ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସି କେଶବ ୭
ଇତ୍ୟତ୍ତ୍ୟ । ପରମେଶ୍ୱାନି ଭତ୍ରେବାନ୍ତରଧୀଯତ ।
କାତ୍ୟାଯନୀ ମହାମାୟା ସଦା ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ ॥ ୮ ॥

ଭାଷା ।

ପଦ୍ମନି ଏଇକପେ କାତ୍ୟାଯନୀର ଆରାଧନା କରିଯା ପରମ ଭଡ଼ି
ପୂର୍ବକ ମାନସେ ଲକ୍ଷ ଜପ କରିଯା କାତ୍ୟାଯନୀର ନିକଟେ ବର ପ୍ରାପ୍ତ
ହେଲେନ ॥ ୬ ॥

କାତ୍ୟାଯନୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ ପଦ୍ମନି ! ଆମାର ବାକ୍ୟ ଅବଶ
କର ଶୀଘ୍ର ତୁମି ବାହୁଦେବକେ ପାଇବେ ॥ ୭ ॥

ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ ମହାମାୟା କାତ୍ୟାଯନୀ ଏଇ ମାତ୍ର ବଲିଯା ତଥା-
ତେଇ ଅନ୍ତର୍ହିତା ହେଲେନ ॥ ୮ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଏବମିତି । ପରମେଶ୍ୱରୀୟ ଏବମୁକ୍ତ ଅକାରୋଣ ଆର୍ଥ୍ୟ ଆର୍ଥ୍ୟ ପରଯା ଅଧି-
କରା ଭକ୍ତ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ମିଃ ଜନ୍ମତୁ । କାତ୍ୟାଯନୀ ମର୍ମିତି ଶେଷଃ କାତ୍ୟାଯନୀ ସମୀପତଃ
ବରଂ ପ୍ରାପ୍ତା । କାତ୍ୟାଯନୀ ଡୈମ୍ୟ ବରଂ ଦଦୀବିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୯ ॥ କାତ୍ୟାଯନ୍ୟ-
ବାଚେତି । ଶୀଘ୍ରଃ କେଶବଃ ବାହୁଦେବଃ ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସି ॥ ୧୦ ॥ ଇତି କଥରିଷ୍ଠ
ଅନ୍ତର୍ଧିଯତ ଅନ୍ତର୍ଧ୍ୟାନଃ ଆପେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୧ ॥ ହୁକେତି । ବ୍ରାହ୍ମା ଚଞ୍ଚଳଃ

বৃকভানু সুতা রাধা সখীগণ কৃতা সদা ।
 বর্কমানা সদা রাধা যথা চন্দ্রকলা প্রিয়ে ॥ ৯ ॥
 সর্ব শৃঙ্গার বেশাচ্যা স্ফুরচক্রিত লোচনা ।
 সর্বালঙ্কার সংযুক্তা সাক্ষাৎ শ্রিরিব পার্বতি । ১০
 চার গহনে ঘোরে পদ্মিনী পর সুন্দরী ।
 যা রাধা পরমেশানি পদ্মিনী পরমেশ্বরী ॥ ১১ ॥
 পদ্মস্য বনমাণিত্য সদা তিষ্ঠতি কাগিনি ।
 অন্য মুক্তিৎ ঘহেশানি দৃষ্টা চৈবাঞ্ছন্মিভাঃ ।
 আননঃ সদৃশাকারাঃ রাধামন্যাঃ সমজ্জসা । ১২
 তাষা ।

রাধিকা সখীগণ সমভিয়াহারে চন্দ্রকলার ন্যায় দিন দিন
 বৃকভানু গৃহে বৃক্ষি পাইতে লাগিলেন ॥ ৯ ॥

তাহার বেশ ভূষায় কামানুরাগ প্রকটিত হইতে লাগিল ।
 সচকিত নয়না রাণি সর্বাভরণে ভূষিত হইয়া সাক্ষাৎ লক্ষীর
 ন্যায় শোভা পাইতে লাগিলেন ॥ ১০ ॥

এবং পদ্মিনী গহনবনে পরিভূমণ আরম্ভ করিলেন রাধিকা
 সাক্ষাৎ পরমেশ্বরী পদ্মিনীকপা ॥ ১১ ॥

সর্বদা পদ্মবনে অবস্থান করিতে করিতে আপনার ন্যায়
 অন্ত এক মুক্তি দেখিয়া তাহাকে পরিত্যাগ করিলেন ॥ ১২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ইব বর্কমানা বৃক্ষিঃ গচ্ছতীতি ভাবঃ ॥ ৯ ॥ রাধাঃ বিশ্বিতি সর্বেতি ।
 সর্বশৃঙ্গার বেশাচ্যা সকল কামান্তরণ ভূষিতা ; স্ফুরচক্রিত লোচনা চক্-
 লাঙ্কী ॥ ১০ ॥ চারেতি গহনে অতি নিবিড়, চার বজ্রাম । পরমে-
 শানীতি পার্বতী সম্মোধনঃ ॥ ১১ ॥ পঞ্চস্যেতি হেকারিনি পদ্মস্য
 বৰং আশ্রিত্য তিষ্ঠতি পদ্মিনীতি শেষঃ । আনন্দসংহিতাঃ বস্তুল্যঃ সমজ্জত

ସା ସାତୁ କୃତ୍ରିମା ରାଧା ବୃକ୍ତଭାନୁ ଗୃହେ ସଦା ।
 ଅଯୋନି ସନ୍ତ୍ଵବା ସାତ୍ତ ପଦିନୀ ସା ପରାକ୍ଷରା ॥
 କୃତ୍ରିମା ସା ମହେଶାନି ତମ୍ୟାନ୍ତ୍ତ ଚରିତଂ ଶୃଗୁ ॥ ୧୩ ॥
 ବୃକ୍ତଭାନୁ ଶ୍ରମାତ୍ମା ସ ତମ୍ୟା ବୈବାହିକୀୠ କ୍ରିୟାୠ ।
 କାରଯାମାସ ସତ୍ତ୍ଵନ ପଞ୍ଚବର୍ଷେତ୍ର ମୁନ୍ଦରି ॥ ୧୪ ॥
 ତମ୍ୟାନ୍ତ୍ତଚୋତ୍ୟଂ ବଂଶଂ ସାବଧାନା ବଧାରୟ ।
 ଶ୍ଵଶୁରମ୍ୟ ବୃକ୍ତମ୍ୟାପି ବଂଶଂ ପରମ ମୁନ୍ଦରଂ ॥ ୧୫ ॥

ଭାଷା ।

ବୃକ୍ତଭାନୁ ଗୃହଶ୍ରିତ । ରାଧା କୃତ୍ରିମା, ପଦିନୀ ଅଯୋନି ସନ୍ତ୍ଵବା ।
 ହେ ମହେଶାନି ! କୃତ୍ରିମ ରାଧାର ଚରିତ୍ର ଅବଶ କର ॥ ୧୩ ॥

ମହାତ୍ମା ବୃକ୍ତଭାନୁ ପଞ୍ଚମବର୍ଷ ସମୟେ ସନ୍ତ୍ରପୂର୍ବକ କୃତ୍ରିମ ରାଧାର
 ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପଦନ କରିଲେନ ॥ ୧୪ ॥

କୃତ୍ରିମ ରାଧାର ପିତୃକୁଳ ଓ ଶ୍ଵଶୁର ବଂଶ ବଲିତେଛି ସାବଧାନେ
 ଅବଶ କର ॥ ୧୫ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟାର୍ଥ ।

ତ୍ୟାଜ ॥ ୧୨ ॥ ସେତି । ବୃକ୍ତଭାନୁଗୃହେ ସା ରାଧା ସା କୃତ୍ରିମା ଅଯୋନି
 ସନ୍ତ୍ଵବା ସାତ୍ତ ସା ପଦିନୀ । ହେ ମହେଶାନି କୃତ୍ରିମାଯା ରାଧାଯା ଶୃରିତଂ ଶୃଗୁ ॥
 ॥ ୧୩ ॥ ବୃକ୍ତେତି ମହାତ୍ମା ବୃକ୍ତଭାନୁଃ ପଞ୍ଚବର୍ଷେତ୍ର ପଞ୍ଚମବର୍ଷ ସମୟେ ତମ୍ୟା ରାଧା-
 ଯା ବୈବାହିକୀୠ କ୍ରିୟାୠ ବିବାହ ମଙ୍କାରୁଃ କାରଯାମାସ । ୧୪ ॥ ତମ୍ୟା ଇତି
 ତମ୍ୟା ରାଧାଯାଃ ଶ୍ଵଶୁରମ୍ୟ ବୃକ୍ତମ୍ୟ ପିତୃକ୍ଷ ଉଭୟଃ ବଂଶ ସାବଧାନାବଧାରୟ
 ସାବଧାନ ମାର୍କନ୍ୟ ॥ ୧୫ ॥ ଉତ୍ସର ଉବାଚେତି । ଅତିମୁୟକଃ ଅମର୍ବୂର୍ଧଃ ।

ঈশ্বর উবাচ ।

শ্঵াঙ্গস্তু জটিলা খ্যাতা পতিষ্ঠানেয়া হতিমন্ত্র্যকঃ ।
 ননান্দা কুটিলা নামী দেবরে দুর্মদাতিথঃ ॥ ১৬ ॥
 তিলকং স্মরমাদাখ্যং হরোহরি মনোহরঃ ।
 রোচনো রঞ্জতাড়ক্ষে ঘণে যুক্তপ্রতা করী ॥ ১৭ ॥
 ছত্রং দৃষ্ট্বা প্রতিচ্ছাযং পদ্যঞ্চ মদনাতিথৎ ।
 স্যমন্তকান্য পর্যায়ঃ শঙ্খচূড় শিরোমণিঃ ॥ ১৮ ॥
 পুষ্পবন্তো ক্ষিপলকা সৌভাগ্য মণি রূচ্যতে ।
 কাঞ্ছী কাঞ্ছন চিরাঙ্গি মূপুরে চির গোপুরে । ১৯
 তায় ।

মহাদেব বলিতেছেন, জটিলা শাঙ্করী পতি অতি ক্রোধ
 পরতন্ত্রঃ । ননান্দা কুটিলা, দেবর দুর্মদ ॥ ১৬ ॥

পঞ্চিনী ভূষণ বিবরণ করিতেছেন, স্মরমাদাখ্য তিলক ।
 হরি নামাতিথ মনোহরহারও রোচনাখ্য তাড়ক্ষযুগল ॥ ১৭ ॥

প্রতি নামক ছত্র, মদনাতিথ পদ্ম স্তুমন্তক মণি শোভিত
 শঙ্খচূড় নামে শিরোভূষণ মুকুট ॥ ১৮ ॥

অঙ্গ পলকে যেন পুষ্প ও কাশ পায় কাঞ্ছন চিরিংত কটা-
 স্তুত এবং বিচির মূপুর ॥ ১৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ননান্দা পতিষ্ঠস । দেবরঃ পতিভাতা । দুর্মদমার্মা ॥ ১৬ ॥
 রূধায়া ভূষণং বিবৃণাতি । স্মরমাদাখ্যং তিলকঃ নামাভূষণং তরিনাম-
 কোহারঃ । রোচন নামক জ্ঞাতকঃ ॥ ১৭ ॥ ছত্রিতি স্যমন্তকে ইদি-
 বিশেষঃ ॥ ১৮ ॥ পুষ্পেতি । অঙ্গ পলক শঙ্খঃ সঞ্চারাঃ বাঞ্ছিঃ

ମୁସୁମୁଦନ ଘାବଦ୍ବେ ସୟୋଃ ସିଂହିତ ମାଧୁରୀ ।
 ବାସୋ ମେଘାସ୍ଵରଂ ନାମ କୁଳବିନ୍ଦ ନିଭଂ ସଦା ॥୨୦୧
 ଆଦୟଂ ମୁପ୍ରିୟ ଗ୍ରାହତଂ ରଙ୍ଗମତ୍ୟଂ ହରେଃ ପ୍ରିୟଃ ।
 ମୁଧାଶୋ ଦର୍ପହରଣେ ଦର୍ପାଗା ମଣି ବାନ୍ଧବଃ ॥୨୧୧
 ଶଲାକା ନର୍ମଦା ହୈମୀ ସ୍ଵତ୍ତିକା ନାମ କଙ୍କତିଃ ।
 କନ୍ଦପ କୁହରୀ ନାମ କଟିକା ପୁଞ୍ଜ ଭୁଷିତା ॥୨୨୧

ଭାଷା ।

ସାହାଦେର କଥ ମାଧୁରୀ ମଧୁମୁଦନକେଓ ମୁଖ କରେ । ମାଣିକ୍ୟବଂ
 ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ବନ୍ଦ ପରିଧାନ କରିଯାଛେ ॥ ୨୦ ॥

ସେ ଆଦୟବନ୍ଦ ମେଘାସ୍ଵର ଅର୍ଥାତ୍ ନୀଳାସ୍ତରୀ ଅତି ମନୋହର ।
 ଦ୍ଵିତୀୟ ବନ୍ଦ ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ତାହା ହରିର ଅତିପ୍ରିୟ । ମୁଧାଶ ନାମେ
 ଦର୍ପଗ ତାହା ଅନ୍ୟେର ଦର୍ପହାରୀ ॥ ୨୧ ॥

ସ୍ଵର୍ଗନିର୍ମିତ ଅଞ୍ଜନ ଶଲାକା ହଞ୍ଚେ ଆଛେ ଏବଂ ସ୍ଵତ୍ତିକ ନାମ
 କଙ୍କନ, କନ୍ଦପ କୁହରୀ ନାମ ପୁଞ୍ଜମୟ କଟୀ ଭୂଷଣ ॥ ୨୨ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

କଟୀମୁତ୍ତରଃ ॥ ୨ ॥ ମଧୁମୁଦନେତି । ସୟୋରାଧା ପଗିନ୍ୟୋଃ ମାଧୁରୀ ଦେହ
 ମୌଳଦୟଃ । କୁଳବିନ୍ଦନିଭଂ ମାଣିକ୍ୟ ବନ୍ଦଜ୍ଞଲଃ । ମେଘାସ୍ଵରଂ ନାମ ବାସୋ
 ବମନ ॥ ୨୧ ॥ ଆଦୟମିତି । ଆଦୟଃ ବାସଃ ଅଭାସଃ ମେଘମହୁଶଃ ନୀଳା-
 ସରମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅଭ୍ୟଃ ବମନ ରଙ୍ଗଃ । ମୁଧାଶୋନାମ ଦର୍ପଃ ମଣି ବାନ୍ଧବଃ
 ମନ୍ଥିଚିତ୍ତଃ ॥ ୨୧ ॥ ଶଲାକାକେତି ଶଲାକା ଅଞ୍ଜନ ଶଲାକା । ହୈମୀ ଅର୍ଦ୍ମଯୀ ।
 କଙ୍କତିଃ କଙ୍କନ କଟିକା କଟୀମୁଷଃ ॥ ୨୨ ॥ ସ୍ଵର୍ଦେତି ଅର୍ଦ୍ମଦ୍ଵୀପି ତଡ଼ିହଲୀତି

ସର୍ବମୁଖୀ ତଡ଼ିହଳୀ କୁଣ୍ଡାଖ୍ୟାତା ସନାମତଃ ।
 ନୀପାନଦୀ ତଟେ ସମ୍ୟ ରହସ୍ୟ କଥନ ହଳୀ ॥ ୨୩ ॥
 ମନ୍ଦାରଶ ଧନୁଃ ସ୍ତ୍ରୀଶ ରାଗୋ ହଦୟ ଘନଗୋ ।
 ଛାନିକ୍ୟ ୯ ଦୟିତା ନିତ୍ୟ ୯ ବଲଭା କୁନ୍ଦ ଧସକୀ । ୨୪ ।
 ସଥ୍ୟଃ ଖ୍ୟାତାଃ ସଦା ଭଦ୍ର ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ମୁଖାଃ ।
 ଗଞ୍ଜର୍ବାନ୍ତ କଳାକଣ୍ଠୀ ମୁକଣ୍ଠୀ ପିକ କଣ୍ଠିକା ॥ ୨୫ ॥

ଭାଷା ।

ସର୍ବମୁଖୀ ତଡ଼ିହଳୀ ନାମେ କଦମ୍ବ ବନ ଶୋଭିତ ନଦୀ ତଟେ ରହଣ୍ତ
 କଥୋପକଥନ ହଳ ॥ ୨୦ ॥

ପାରିଜାତ କୁନ୍ଦମ ଧନୁଃ । ଏବଂ ଶରୀର କାନ୍ତି ଓ ଅନୁରାଗ
 ଉତ୍ସର୍ଗ ହଦୟ ଶୋଭନ ବଲଭା କୁନ୍ଦ ଧସକୀ ନାମେ ଛୁଟୀ ପ୍ରିୟ
 ସଥି ॥ ୨୪ ॥

ଅତଃପର ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରଭୃତି ସଥିଗଣେର ବିବରଣ ବଲିତେଛି;
 ଗଞ୍ଜର୍ବା, କଳାକଣ୍ଠୀ, ମୁକଣ୍ଠୀ, ପିକକଣ୍ଠିକା ॥ ୨୫ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ସନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ରହସ୍ୟ କଥନହଳୀ ପ୍ରପନ୍ଥାବଳ ହଳ । ନୀପାନଦୀତଟେ କଦମ୍ବବନ
 ଶୋଭିତ ନଦୀତିବେ ॥ ୨୩ ॥ ମନ୍ଦାରଶେଷତି । ମନ୍ଦାରଃ ପାରିଜାତଃ ଧନୁ
 କାନ୍ତିକ । ଶ୍ରୀଃ କାନ୍ତିଃ ରାଗୋହୃନୁରାଗଃ ଉତୋ ହଦୟମଙ୍ଗଗୋ ମନୋଲୋତ-
 ଛୀଯୌ ॥ ୨୪ ॥ ସଥିଗଣ ଦିବୁଶେତି । ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ମୁଖାଃ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରଭୃ-
 ତଃ । ଗଞ୍ଜର୍ବା କଳାବତୀତ୍ୟାଦି ସନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧଃ ॥ ୨୫ ॥ କଳାବତୀତି ।

କଳାବତୀ ରମୋଜ୍ଞାସା ଶୁଣବତ୍ୟାଦୟଃ ସ୍ମୃତାଃ ।
ସା ବିଶାଖା କୃତାଗୀତି ଗାୟନ୍ତ୍ର୍ୟଃ ସୁଖଦା ହରେଃ ॥୨୬
ବାଦୟନ୍ତ୍ର୍ୟଦ୍ୟ ଶୁଷ୍ଫିରଃ ତାଲଲକ୍ଷ ସନ୍ତ୍ର୍ପି ।
ମାଣିକ୍ୟା ନର୍ମଦା ପ୍ରେମବତୀ କୁମୁଦ ପେଷଳାଃ ॥୨୭ ॥
ଦିବାକୀର୍ତ୍ତି ତନୁହେତ୍ର ସୁଗନ୍ଧା ନଲିନୀ ତୁଯେ ।
ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ରଙ୍ଗ ବତ୍ୟାଖ୍ୟ ରଜକସ୍ୟ କିଶୋରିକେ ॥୨୮

ଭାଷା ।

କଳାବତୀ, ରମୋଜ୍ଞାସା ଓ ଶୁଣବତୀ, ଇହାରା ରମକେଲିର ମହ-
କାରିଗୀ । ବିଶାଖା ନାମେ ସେ ସଥି ମେ ସୁମଞ୍ଜୀତରାରା ବୃକ୍ଷେର
ଶ୍ରୀ ବର୍ଦ୍ଧନୀ କରେ ॥ ୨୬ ॥

ନର୍ମଦା, ପ୍ରେମବତୀ, ମାଣିକ୍ୟା ଓ କୁମୁଦ ପେଷଳା ଅଭୂତି ସଥିଗଲ
ଗଗନମ୍ପଶୀ ବଂଶୀବାଦନେ ବୃକ୍ଷେର ପ୍ରୀତି ସମ୍ପାଦନ କରେ ॥ ୨୭ ॥

ଦିବା ଓ କୀର୍ତ୍ତି ଦୁଇ ସଥି ସୁଗନ୍ଧା ନଲିନୀ ଦୁଇ ସଥି ଏବଂ ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା
ରଙ୍ଗବତୀ ଦୁଇ ସଥି ଇହା ମମାନ ବୟସ୍ତା ଓ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସ୍ଥାନେ ମହ-
ଚରୀର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ॥ ୨୮ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ରମୋଜ୍ଞାସା ରମବତୀ । ବିଶାଖାଦିତି ଗାୟନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାଭିଗ୍ରୀତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ।
॥ ୨୬ ॥ ବାଦେତି । ଶୁଷ୍ଫିରଃ ବଂଶୀବାଦ୍ୟଃ ବାଦୟନ୍ତ୍ର୍ୟ ବାଦନ ତେପୟା ।
ତାଲଲକ୍ଷ ସନ୍ତ୍ର୍ପି ଅଭ୍ୟାକରନ୍ତାଦଃ । ମାଣିକ୍ୟକ୍ରୀତ୍ୟଃ ଦି ଅନାମର୍ଯ୍ୟାତାଃ ସଥି ବିଶେ-
ଷାଃ ॥ ୨୭ ॥ ବିବେତି । ଦିବାକୀର୍ତ୍ତିଦିଵୟଃ ସୁଗନ୍ଧା ମଲିନୀତିଦିଵୟଃ ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା
କ୍ରତୋତିଦିଵୟଃ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସଥିଭୂତଃ ॥ ୨୮ ॥ ପାଞ୍ଜିତି । ପାଞ୍ଜିକୀ

পালিঙ্গি সম সৈরিঙ্গুৰী বৃন্দা কন্দলতাদয়ঃ ।
 ধনিষ্ঠা গুণ বত্যাদ্যা ধৰ্মবেশ্বর গেহগাঃ ॥২৯॥
 কামদা নামধা প্ৰেয়ি সখী ভাব বিশেষ ভাক্ ।
 লবঙ্গমঞ্জুৱী রাগমঞ্জুৱী গুণমঞ্জুৱী ॥ ৩০ ॥
 শুভানু মত্যনুপমা সুপ্ৰিয়া রতিমঞ্জুৱী ।
 রাগলেখা কলাকেলী ভুরিদাদ্যাশ্চ নায়িকাঃ ৩১
 নান্দীমুখী বিন্দুমুখী আদ্যাঃ সন্ধি বিধায়কাঃ ।
 সুহৃৎপদ্ম তয়াখ্যাতাঃ শ্যামলা মঙ্গলাদয়ঃ । ৩২ ।

তাৰঃ ।

পালিঙ্গী, সৈরিঙ্গুৰী, বৃন্দা, কন্দলতা ধনিষ্ঠা গুণবতী ॥ ২৯ ॥
 কামদা লবঙ্গমঞ্জুৱী রাগমঞ্জুৱী ও গুণমঞ্জুৱী প্ৰভৃতি সখীগণ
 সবিশেষ অনুরাগ ভজন ॥ ৩০ ॥

শুভা, অনুমতী, অনুপমা, সুপ্ৰিয়া, রতিমঞ্জুৱী, রাগলেখা,
 কলাকেলী ও ভুরিদাদ্যা প্ৰভৃতি নায়িকা ॥ ৩১ ॥

নান্দীমুখী বিন্দুমুখী শ্যামা ও মঙ্গলা প্ৰভৃতি সখীগণ অতি
 প্ৰিয়তর ও মেলনকাৱিণী ॥ ৩২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

সৈরিঙ্গী প্ৰভৃতয়ঃ সখ্যঃ অনামৰ্খ্যাতাঃ সখীবিশেষাঃ ॥ ২৯ ॥ ৩০ ॥ ৩১ ॥
 নান্দীতি । নান্দীমুখী বিন্দুমুখী আদ্যাঃ সন্ধিবিধায়িকাঃ মেলন সম্পত্তি-
 কাৰ্যাঃ ॥ ৩২ ॥ অতীতি । অতিগুৰুত্বা পৱন্পত্ৰ ইবৱৰ্ত্তাবেন । উক্তে

ପ୍ରତିପକ୍ଷ ତୟା ଶ୍ରେଷ୍ଠା ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ତୁତେ ।
ସମୁହାସ୍ତ୍ରୟରୋଃ ସନ୍ତିକୋଟି ସଂଖ୍ୟା ମୃଗୀ ଦୃଶ୍ୟଃ ॥
॥ ୩୩ ॥

ତୟୋ ରପ୍ତ୍ୟଭୟୋ ଶର୍ମଧ୍ୟେ ସର୍ବଗାଧୁର୍ଯ୍ୟତୋ ଥଧିକା ।
ଶ୍ରୀରାଧା ତ୍ରିପୁରା ଦୂତୀ ପୁରାଣ ପୁରୁଷପ୍ରିୟା ॥ ୩୪ ॥
ଅସମାନ ଶୁଣୋଦୟଃ ଧୂର୍ଯ୍ୟ ଗୋପେନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦନଃ ।
ସମ୍ଯାଃ ପ୍ରାଣ ପରାଞ୍ଜାନାଃ ପରାଞ୍ଜାନତି ବଲ୍ଲ ଭଃ । ୩୫ ।

ଭାଷା ।

ପରମ୍ପର ବୈରଭାବ ହେତୁକ ରାଧା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଏହି ଛୁଇ ସଥି
ଅବାନା ; ଏବଂ ତାହାଦେର କୋଟି ସଂଖ୍ୟ ନାରୀ ମହଚରୀ ଛିଲ ॥ ୩୩ ॥

ରାଧା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଏହି ଛୁଇ ସଥିର ମଧ୍ୟେ ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ପ୍ରିୟା
ତ୍ରିପୁରା ଦୂତୀ ରାଧା ମୌନର୍ଥ୍ୟାତିଶ୍ୟ ହେତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ॥ ୩୪ ॥

ରାଧିକା ଅସମାନ୍ୟ ଶୁଣୋଦୟମେର ଏକାଧାର, ଗୋପେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାହାର ଅଧିନାୟକ । ଏବଂ ତାହାର ଅସଂଖ୍ୟ ସଥିଗଣ ପ୍ରାଣ-
ପେକ୍ଷାଓ ଭଲ୍ଲଭା ଛିଲ ॥ ୩୫ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର୍ଥଃ । ଯତ୍ୟୋ ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲେଯଃ ।, ହଗିଦୃଶ୍ୟଃ ଯୁଵତୀନାମି-
ତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୩ ॥ ତୟୋରିତି । ତୟୋ ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲେଯର୍ଥିନ୍ଦ୍ରଧ୍ୟେ ସର୍ବମାଧୁ-
ର୍ଯ୍ୟତଃ ନିଖିଳ ମୌନର୍ଥ୍ୟ । ଶ୍ରୀରାଧା ଅଧିକା ଶ୍ରେଷ୍ଠା ॥ ୩୪ ॥ ଅସମାନେତି ।
ଅସାଧାରଣ ଶୁଣୋଦୟବତୀ । ଧୂର୍ଯ୍ୟ ଅଧିନାୟକ । ଗୋପେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନ । ଶ୍ରୀନନ୍ଦ-

(୧୨)

ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ସା ମାତୃକାଦିଭ୍ୟ ସ୍ତତ୍ର ଗୋପେନ୍ଦ୍ର ଗେହିନୀ ।
 ବୃଷଭାନୁଃ ପିତା ସମ୍ୟା ବୃଷଭାନୁ ବିଧୋ ମହାନ୍ । ୩୬
 ରତ୍ନଗର୍ଭୀ କ୍ଷିତୋ ଖ୍ୟାତା ଜନନୀ କୀର୍ତ୍ତିଦୀ କ୍ଷୟା ।
 ଉପାସ୍ୟୋ ଜଗତାଂ ଚକ୍ର ଭର୍ଗବାନ୍ ପଦ୍ମବାନ୍ଧବଃ । ୩୭
 ଜପ୍ୟଃ ସ୍ଵାଭୀଷ୍ଟ ସଂସର୍ଗେ କାତ୍ୟାଯନ୍ୟା ମହାମନୁଃ ।
 ପୌର୍ଣ୍ଣଗ୍ରାସୀ ଭଗବତୀ ସର୍ବ ସୌଭାଗ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧିନୀ । ୩୮ ।

ଭାଷା ।

ନନ୍ଦ ଗୋପଗେହିନୀ ସଶୋଦା ପଞ୍ଚାଶ ମାତୃକାଗଣ ହିତେ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ରାଧିକାର ପିତା ବୃଷଭାନୁ ॥ ୩୬ ॥

ରତ୍ନଗର୍ଭୀ କୀର୍ତ୍ତିଦୀଦେବୀ ତାହାର ମାତା ତିନି ଜଗଚ୍ଛକ୍ର ଭଗବାନ
 ପଦ୍ମ ବାନ୍ଧବ ଶୂର୍ଯ୍ୟଦେବେର ଆରାଧନା କରିତେନ ॥ ୩୭ ॥

ଏବଂ ସ୍ଵାଭୀଲାଭେର ଅତ୍ୟାଶ୍ୟାୟ ସର୍ବ ସୌଭାଗ୍ୟଦାୟିନୀ ଭଗ-
 ବତୀ କାତ୍ୟାଯନୀର ମହାମତ୍ତ୍ଵ ଜପ କରିତେନ ॥ ୩୮ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଦୁଃଃ ॥ ୩୯ ॥ ଶ୍ରେଷ୍ଠେତି । ମାତୃକାଦିଭ୍ୟଃ । ପଞ୍ଚାଶ ମାତୃକାଭ୍ୟଃ ।
 ଗୋପେନ୍ଦ୍ର ଗେହିନୀ ସଶୋଦା । ସମ୍ୟା ରାଧାଯାଃ ପିତା ବୃଷଭାନୁଃ ॥ ୩୬ ॥
 ଶୁଷ୍ଟେତି । କୀର୍ତ୍ତିଦୀ କୀର୍ତ୍ତିଦୀ ନାମୀ ଇଷଭାନୁ ଗେହିନୀ । ଜଗତାଂ ଚକ୍ର
 ଶୂର୍ଯ୍ୟଃ ଉପାସ୍ୟଃ ଆରାଧ୍ୟଃ ॥ ୩୭ ॥ ଅପେକ୍ଷିତ । ସ୍ଵାଭୀଷ୍ଟ ସଂସର୍ଗେ ସ୍ଵାଭି-
 ଲଭିତ ଲିଙ୍କ ବିହୟେ ମହାମୁଢ଼ ମହାନଙ୍କଃ ଜପ୍ୟଶିତ୍ତନୀଯଃ ॥ ୩୮ ॥ ପିତେତି ।

ପିତାମହେ ମହୀଭାନ୍ତୁ ବିନ୍ଦୁ ମାତାମହେମତଃ ।
 ମାତାମହୀ ପିତାମହୟୌ ସୁଖଦା ମୋକ୍ଷଦା ଭିଧେ ୩୯
 ରତ୍ନଭାନ୍ତୁଃ ସ୍ଵଭାନୁଶ୍ଚ ଭାନୁଶ୍ଚ ଭାତରଃ ପିତୁଃ ।
 ଭଦ୍ରକୀର୍ତ୍ତି ମହାକୀର୍ତ୍ତିଃ କୀର୍ତ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚ ମାତୁଲଃ ୪୦
 ସ୍ଵସା କୀର୍ତ୍ତି ମତୀ ମାତୁ ଭାନୁମୁଦ୍ରା ପିତ୍ସ୍ଵସା ।
 ପିତ୍ସ୍ଵସ୍ତୁ ପତିଃ କାଶ୍ୟା ମାତୂ ସ୍ଵସ୍ତୁ ପତିଃ କୁଣ୍ଡଃ ୪୧ ।

ଭାଷା ।

ତାହାର ପିତାମହ ମହୀଭାନ୍ତୁ ; ମାତାମହ ବିନ୍ଦୁ, ସୁଖଦା ପିତା
 ମହୀ ମୋକ୍ଷଦା ମାତାମହୀ ॥ ୩୯ ॥

ଭାନ୍ତୁ, ରତ୍ନଭାନ୍ତୁ ଓ ସ୍ଵଭାନ୍ତୁ ଇହାରା ପିତ୍ସ୍ଵ । ଭଦ୍ରକୀର୍ତ୍ତି ମହା-
 କୀର୍ତ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରକୀର୍ତ୍ତି ଏଇ ସକଳ ମାତୁଲ ॥ ୪୦ ॥

କୀର୍ତ୍ତିମତୀ ମାତୂସା ଅର୍ଥାତ୍ ମାନୀ ; ଭାନୁମୁଦ୍ରା ପିତ୍ସ୍ଵସା
 ଅର୍ଥାତ୍ ପିଶୀ । କାଶ୍ୟ ପିତ୍ସ୍ଵସ୍ତୁପତି ଏବଂ କୃଣ ମାତୂସ୍ତ-
 ପତି ॥ ୪୧ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ପିତାମହଃ ପିତୁଃ ପିତା ମାତାମହଃ ମାତୁଃ ପିତା ଶୁଖଦା ପିତୁର୍ମାତା ମୋକ୍ଷଦା
 ମାତୁର୍ମାତା ॥ ୩୧ ॥ ରତ୍ନେତି । ରତ୍ନଭାନ୍ତ୍ବାଦୟଃ ପିତୁବ୍ୟାଃ ଭଦ୍ରକୀର୍ତ୍ତି ଅଭ୍ୟ-
 ଜୟୋ ମାତୁଲାଙ୍ଗ ॥ ୪୦ ॥ ମାତ୍ରଃସା ମାତୁଭଗିନୀ ମାନୀତି ଭାଷା । ପିତୁଃ
 ସ୍ଵସା ପିତୁଭଗିନୀ ପିଶୀତି ଲୌକିକଃ ॥ ୪ ॥ ମାତୁଲି ରାତୁଲ ଆର୍ଦ୍ଦୀ

ମାତୁଲୀ ମେନକାମେନା ସଞ୍ଚୀ ଧାତ୍ରୀତୁ ଧାତକୀ ।
 ଶ୍ରୀଦାମ ପୂର୍ବଜୋ ଭାତା କନିଷ୍ଠା ନନ୍ଦମଙ୍ଗଳୀ ॥ ୪୨ ॥
 ପରମ ପ୍ରେସ୍ତ ସଖ୍ୟସ୍ତ ଲଲିତା ଚ ବିଶାଖିକା ।
 ବିଚିତ୍ରା ଚମ୍ପକ ଲତା ରଙ୍ଗଦେବୀ ଶୁଦେବିକା ॥ ୪୩ ॥
 ତୁଙ୍ଗ ବେଦ୍ୟାଙ୍ଗ ଲେଖାଚ ଇତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରଚ ଗଣାଗତାଃ ।
 ପ୍ରିୟମଥ୍ୟଃ କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷୀ ମଞ୍ଜଲୀ ମାନକୁଞ୍ଜଲା ॥ ୪୪ ॥
 ମାଲତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଲତିକା ମାଧ୍ୱୀ ମଦନାଲସା ।
 ମଞ୍ଜୁମେହା ଶଶିକଳା ଶୁନ୍ଧଧ୍ୟା ମଧୁମେକଣା ॥ ୪୫ ॥

ଭାବ ।

ମେନକା ଓ ମେନା ମାତୁଲାନୀ, ସଞ୍ଚୀ ଓ ଧାତ୍ରୀ ଏହି ଛୁଇ ଉପମାତା ।
 ଶ୍ରୀଦାମ ପୂର୍ବଜଭାତା କନିଷ୍ଠାଭଗିନୀ ଅନନ୍ଦମଙ୍ଗଳୀ ॥ ୪୨ ॥
 ଲଲିତା, ବିଶାଖା, ଚିତ୍ରା, ଚମ୍ପକଲତା, ରଙ୍ଗଦେବୀ, ଶୁଦେବୀ । ୪୩
 ତୁଙ୍ଗବେଦ୍ୟା ଅନ୍ନଲେଖା ଏହି ଅଷ୍ଟ ସଥି ରାଧିକାର ପରମ ପ୍ରେମା-
 ସ୍ପଦ । କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷୀ, ମଞ୍ଜଲୀ ଓ ମାନକୁଞ୍ଜଲା ପ୍ରଭୃତି ରାଧିକାର ପ୍ରିୟ-
 ସଞ୍ଚୀ ॥ ୪୪ ॥

ମାଲତୀ, ଚନ୍ଦ୍ରଲତିକା, ମାଧ୍ୱୀ ମଦନା, ଅଲସା, ମଞ୍ଜୁମେହା, ଶଶି-
 କଳା, ମଧୁମେକଣା ॥ ୪୫ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ରାମୀ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅସିଛି । ଧାତ୍ରୀ ଉପମାତା ॥ ୪୨ ॥ ପରମ ପ୍ରେସ୍ତ ମଥ୍ୟ
 ପରମ ପ୍ରେମାସ୍ପଦୀ ଜୁତାଃ ମହର୍ଯ୍ୟଃ । କାଷ୍ଠ ଇତ୍ୟାହ ଲଲିତେତ୍ୟାଦି ॥ ୪୩ ॥

କମଳା କାମଲତିକା କାନ୍ତଚଢ଼ା ବରାଙ୍ଗନା ।
 ମଧୁରୀ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରେମ ମଞ୍ଜରୀ ତନୁମଧ୍ୟମା ॥ ୪୬ ॥
 କନ୍ଦର୍ପ ମୁନ୍ଦରୀ ମଞ୍ଜୁବେଶୀ ଚାନ୍ଦ୍ୟାସ୍ତ୍ର କୋଟିଶଃ ।
 ରଙ୍ଗାଜୀବିତ ସାଖ୍ୟାତା କଲିକା କେଲିମୁନ୍ଦରୀ । ୪୭
 କାଦସ୍ଵରୀ ଶଶିମୁଖୀ ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ପ୍ରିୟସ୍ଵଦା ।
 ମଦୋଆଦା ମଧୁମତୀ ବାସନ୍ତୀ କଲଭାଷଣୀ ॥ ୪୮ ॥
 ରଙ୍ଗବେଣୀ ମାଲବତୀ କପୂର ତିଲକାଦୟଃ ।
 ଏତା ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରାୟଃ ସାରପ୍ଯ ମାଗତା: ୪୯
 ତାଷା ।

କମଳା, କାମଲତିକା, କାନ୍ତଚଢ଼ା, ବରାଙ୍ଗନା ମଧୁରୀ, ଚନ୍ଦ୍ରିକା
 ପ୍ରେମମଞ୍ଜରୀ ତନୁମଧ୍ୟମା ॥ ୪୬ ॥

କନ୍ଦର୍ପମୁନ୍ଦରୀ ଓ ମଞ୍ଜୁକେଶୀ ଅଭୂତି କୋଟି କୋଟି ସଥୀ ଓ
 କଲିକା, କେଲିମୁନ୍ଦରୀ ॥ ୪୭ ॥

କାଦସ୍ଵରୀ, ଶଶିମୁଖୀ, ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା, ପ୍ରିୟସ୍ଵଦା, ମଦୋଆଦା, ମଧୁ-
 ମତୀ, ବାସନ୍ତୀ, କଲଭାଷଣୀ ॥ ୪୮ ॥

ରଙ୍ଗବେଣୀ, ମାଲବତୀ, ଓ କପୂରତିଲକାଅଭୂତି ସଥୀଗଣ ବୃନ୍ଦା-
 ବନେଶ୍ୱରୀ ରାଧିକାର ଅଂଶକପା ॥ ୪୯ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

॥ ୪୫ ॥ ୪୬ ॥ ୪୭ ॥ ୪୮ ॥ ୪୯ ॥ ୫୦ ॥ କନ୍ଦର୍ପେତି । ଏତାଃ ସଥ୍ୟଃ ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟା
 ରାଧାରାଃ ସାରପ୍ଯ ମାଗତା ଅନ୍ତେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୭ ॥ ୪୮ ॥ ୪୯ ॥ ୫୦ ॥ ଅନୋଡ଼ା

ନିତ୍ୟ ସଖ୍ୟକୁ କନ୍ତୁରୀ ମନୋଜ୍ଞା ମଣିମଙ୍ଗରୀ ।
 ମିଳୁରା ଚନ୍ଦନବତୀ କୌମୁଦୀ ମୁଦିତାଦୟଃ ॥ ୫୦ ॥
 କାନାନାଦି ଗତା ସ୍ତସ୍ୟ ବିହାରାର୍ଥଂ କଲାଇବ ।
 ଅଥ ତସ୍ୟଃ ପ୍ରକାର୍ତ୍ତେ ପ୍ରେସ୍ୟଃ ପରମାନ୍ତୁତାଃ ॥
 ॥ ୫୧ ॥

ବନାଦିତୋପ୍ୟକୁ ପ୍ରେମ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଭବତ୍ତୁଷିତାଃ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀଚ ପଦ୍ମାଚ ଶ୍ରୀମା ସୈକାଚ ତଡ଼ିକା ॥ ୫୨ ॥
 ତାରା ଚିତ୍ରାଚ ଗନ୍ଧର୍ବୀ ପାଲିକା ଚନ୍ଦ୍ରମାଲିକା ।
 ମଙ୍ଗଲା ବିମଲା ନୀଲା ଭବନାକ୍ଷୀ ମନୋରମା ॥ ୫୩ ॥
 ଭାଷା ।

କନ୍ତୁରୀ, ମନୋଜ୍ଞା, ମଣିମଙ୍ଗରୀ, ମିଳୁରା, ଚନ୍ଦନବତୀ, କୌମୁଦୀ
 ଓ ମୁଦିତା ଏହି ସକଳ ରାଧିକାର ନିତ୍ୟ ସଖୀ ॥ ୫୦ ॥

ଅନୁତ୍ତର ସେ ସେ ସଖୀ ବନବିହାରାର୍ଥ ମଙ୍ଗନୀ ହିତ ତାହାଦେର
 ବିବରଣ କରା ଯାଇତେଛେ ॥ ୫୧ ॥

ତାହାରା ସକଳେଇ ପରମା ମୁନ୍ଦରୀ, ନାନାଭରଣ ଭୂଷିତ ଓ ରାଧି-
 କାର ପ୍ରେମାଶକ୍ତା । ସଥା ; ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ, ପଦ୍ମା, ଶ୍ରୀମା, ସୌକା,
 ତଡ଼ିକା ॥ ୫୨ ॥

ତାରା, ଚିତ୍ରା, ଗନ୍ଧର୍ବୀ, ପାଲିକା, ଚନ୍ଦ୍ରମାଲିକା, ମଙ୍ଗଲା, ବିମଲା,
 ନୀଲା, ଭବନାକ୍ଷୀ, ମନୋରମା ॥ ୫୩ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଆହୁତ୍ୟକୁ ନିତ୍ୟ ସଖ୍ୟଃ ॥ ୫୦ ॥ ଅଥ ବନବିହାରାର୍ଥ ସାଃ ସଖ୍ୟଃ କଲାଇବ
 ତାଃ କଥ୍ୟକ୍ତେ ॥ ୫୧ ॥ ଆମ୍ବାଂ ଉତ୍ତାମାଂ ସଥିନାଂ ଶତଶୋ ବ୍ରଦ୍ଧାନି

କଳଳତା ତଥା ମଞ୍ଜୁ ଭାଷିଣୀ ମଞ୍ଜୁ ମେଥଲା ।
କୁମୁଦା କୈରବୀ ପାରୀ ସାରଦାକୀ ବିଶାରଦା । ୫୪ ॥
ଶକ୍ରରୀ କୁମୁଦା କୃଷ୍ଣ ସାରାଙ୍ଗୀ ପ୍ରବିନାଶିନୀ ।
ତାରାବଲୀ ଗୁଣବତୀ ସୁମୁଖୀ କେଲିମଞ୍ଜରୀ ॥ ୫୫ ॥
ହାରାବଲୀ ଚକୋରାଙ୍ଗୀ ଭାରତୀ କାମିନୀତିଚ ।
ଆସାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାନି ଶତଶଃ ଖ୍ୟାତାନୟନୟାନି ସୁଭ୍ରୁବାଂ ।
॥ ୫୬ ॥

ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାସ୍ତ୍ର କଥିତା ସୂର୍ଯ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବରାଙ୍ଗନାଃ ।
ମୁଖ୍ୟାସ୍ତ୍ର ତେଷୁ ସୂର୍ଯ୍ୟସୁ କାନ୍ତାଃ ସର୍ବ ଗୁଣୋତ୍ତମାଃ । ୫୭
ଭାଷା ।

କଳଳତା, ମଞ୍ଜୁ ଭାଷିଣୀ, ମଞ୍ଜୁ ମେଥଲା, କୁମୁଦା, କୌରବୀ, ପାରୀ,
ସାରଦାକୀ, ବିଶାରଦା ॥ ୫୪ ॥

ଶକ୍ରରୀ, କୁମୁଦା, କୃଷ୍ଣ, ସାରାଙ୍ଗୀ, ପ୍ରବିନାଶିନୀ, ତାରାବଲୀ,
ଗୁଣବତୀ, ସୁମୁଖୀ, କେଲିମଞ୍ଜରୀ ॥ ୫୫ ॥

ହାରାବଲୀ, ଚକୋରାଙ୍ଗୀ, ଭାରତୀଓ, କାମିନୀ, ଇତ୍ୟାଦି ଶତ
ଶତ ସଖୀଗଣ ଏବଂ ଅଳ୍ପାଳ୍ପ ଅସଂଖ୍ୟ ରମଣୀ ରାଧିକାର ପ୍ରିୟସଥୀ
ଛିଲ ॥ ୫୬ ॥

ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟକ ବରାଙ୍ଗନା ରାଧିକାର ପ୍ରିୟ ସହଚରୀ ଛିଲ ତମଧ୍ୟେ
ନିମ୍ନଲିଖିତ ସଖୀଗଣ ପ୍ରଧାନା ॥ ୫୭ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଖ୍ୟାତାନୀତଜ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୨ ॥ ୫୩ ॥ ୫୪ ॥ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ବରାଙ୍ଗନାଃ କଥିତାଃ ।
ତେଷୁ ସଖୀ ସୂର୍ଯ୍ୟସୁ ମଧ୍ୟେ ଚଞ୍ଚାବଲ୍ୟାଦୟୀ ମୁଖ୍ୟାଃ ପ୍ରଧାନାଃ । ତାମାଂ ଜନ୍ମ
ମୃଦୁଲାସ ଏବ ॥ ୫୫ ॥ ୫୬ ॥ ପ୍ରସ୍ତ୍ରମଳ୍କତ୍ର ସୁତେ ନବମ୍ୟାଂ ଶକ୍ତିପକ୍ଷେ ଅଯ୍ୟ
ଅହତିରପା ପାଇନୀ ଜାତା । ମହେଶାନି ଶୁଚିଜ୍ଞିତେ ଇତିହୟଃ ପାର୍ବତୀ

রাধা চন্দ্রাবলী ভদ্রা শ্যামলা পালিকাদয়ঃ ।
 জন্মনামাথ সাখ্যাতা মধুমাসে বিশেষতঃ ॥৫৮॥
 পুষ্যক্ষেত্র নবম্যাং বৈ শুক্লপক্ষে শুচিশ্চিতে ।
 জাতা রাধা মহেশানি স্বযং প্রকৃতি পদ্মিনী ॥৫৯
 তামুরেমে মহেশানি স্বযং ক্রুক্ষঃ শুচিশ্চিতে ।
 রঘণং বাসুদেবস্য মন্ত্র সিদ্ধেন্ত কারণং ॥৬০॥
 দেব্যবাচ ।

তো দেবতাপসাং শ্রেষ্ঠ বিস্তারা দ্বন্দ্বীশ্বর ।
 কথং সা পদ্মিনী রাধা সদা পদ্মবন্মে স্থিতা ॥
 পিতুরং মাতুরং ত্যক্তু । আত্মতুল্যাং সসজ্জসা ॥৬১
 ভাষা ।

যথা ; রাধা, চন্দ্রাবলী, ভদ্রা, শ্যামলা ও পালিকা । ইহা-
 দের সকলেই মধুমাসে জন্ম গ্রহণ করিয়া ছিল ॥ ৫৮ ॥

স্বযং প্রকৃতি পদ্মিনী রাধাক্ষেপে শুক্লপক্ষে পুষ্যানক্ষত্রে জন্ম-
 গ্রহণ করিয়াছেন ॥ ৫৯ ॥

হে স্বন্দরি ! কৃষ্ণ স্বযং ঐ সকল স্তুগণের সহিত ত্রীড়া-
 করিয়াছেন । কিন্তু কেবল মন্ত্রসিদ্ধিই ত্রীড়া কারণ ॥ ৬০ ॥

ভগবতী জিজ্ঞাসা করিতেছেন, হে দেবাদিদেব ! তুমি
 আমার নিকট সবিশ্রূত বর্ণন কর যে, কি কারণে সেই পদ্মিনী
 সদা পদ্মবনে অবস্থিতি করিয়া পিতৃ মাতাকে পরিত্যাগ
 করিয়া আত্মতুল্যা রাধাকে পরিত্যাগ করিলেন ॥ ৬১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

সম্বোধনঃ ॥ ৫৭ ॥ তামু সখীমু কৃষ্ণঃ স্বযং বুঝে । তত্ত্বরূপণং মন্ত্রসিদ্ধি
 কারণ মিত্যর্থঃ ॥ ৫৮ ॥ ৫৯ ॥ ৬০ ॥ দেব্যবাচেতি । দেবতাপসাং
 শুরুতপদ্মিনাং । পদ্মিনী কথং পিতুরং মাতুরং ত্যক্তু । আত্মতুল্যাঃ

ପଦ୍ମ ମାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେବେଶ ବୃନ୍ଦାବନ ବିଲାସିନୀ ।
ସଦାଧ୍ୟାତ୍ମେ ମହେଶାନି ଏତକୁହୁହୁ ବଦପ୍ରଭୋ ॥ ୬୨

ଇତି ବାଞ୍ଚୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ
ଅଷ୍ଟମ: ପଟ୍ଟଳ: ।

ଭାଷା ।

ବୃନ୍ଦାବନ ବିଲାସିନୀ ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମବନ ଆଶ୍ରମ କରିଯା ମଦୀ
ବାସ କରିତେନ ଏହି ଗୁହ୍ୟ କଥା ଆମାର ନିକଟ ବଲ ॥ ୬୨ ॥

ଇତି ଅଷ୍ଟମ ପଟ୍ଟଳ: ।

ଅନ୍ତାର୍ଥ: ।

ମମର୍ଜୁତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୬୧ ॥ ହେ ଦେବେଶ ସା ପଦ୍ମିନୀ ବୃନ୍ଦାବନ ବିଲାସିନୀ ମତୀ
କଥଂ ମଦୀ ଅଧ୍ୟାତ୍ମେ ଏତକୁହୁହୁ ବନେତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୬୨ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରକୁମାର ଉତ୍ତାଚର୍ଯ୍ୟ କୃତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
ଅଷ୍ଟମ: ପଟ୍ଟଳ: ।

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚ ।

ସା ରାଧା ମୃଗଶାବାକ୍ଷି ପଦ୍ମିନୀ ବିଷୁଳ ବଲଭା ।
ମହାମାୟା ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ ତ୍ରିପୁରା ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥ ୧ ॥
ତମ୍ୟ ଦୂତୀ ମହେଶାନି ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମଗଞ୍ଜିନୀ ।
କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଦୃଢ଼ଭକ୍ତାତ୍ ପଦ୍ମିନୀ ତମ୍ୟ ବଲଭା ॥ ୨ ॥
ବୃକ୍ତଭାନୋ ଶ୍ରମହେଶାନି ଦୃଢ଼ଭକ୍ତିଃ ଶୁଚିଶ୍ଵିତେ ।
ଦୁଃଖିତୃତ୍ସଂ ଗତା ଦେବୀ ପଦ୍ମିନୀ ଗନ୍ଧମାଲିନୀ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ, ଯେ ରାଧା ମେଇ ବିଷୁଳ ବଲଭା ପଦ୍ମିନୀ ।
ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ମହାମାୟା ଜଗତ୍କର୍ତ୍ତା ଓ ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥ ୧ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ପଦ୍ମଗଞ୍ଜିନୀ ପଦ୍ମିନୀ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀର ଦୂତୀ
ବାସୁଦେବେ ନିତାନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ॥ ୨ ॥

ହେ ପାର୍ବତି ! ବୃକ୍ତଭାନୁ ଅତି ମହାତ୍ମା ଓ କୃଷ୍ଣଭକ୍ତ ପଦ୍ମିନୀ
ସ୍ଵରଂ ଯାହାର ଦୃଃଖିତୃତ୍ସ ସ୍ଵୀକାର କରିଯାଛେ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚେତି । ଯା ରାଧା ସା ଏବ ପଦ୍ମିନୀ ବିଷୁଳିଯେତି ଭାବଃ ॥ ୧ ॥
ତମ୍ୟ ଇତି । ଯା ପରମେଶ୍ୱରୀ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ତମ୍ୟ ଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ କୃଷ୍ଣସ୍ୟାତି
ଭକ୍ତ ॥ ୨ ॥ ବୃକ୍ତେତି ପଦ୍ମିନୀ ସମ୍ୟ ଦୃଃଖିତୃତ୍ସଂ ଗତା ସ ବୃକ୍ତଭାନୁ ରାତିଭକ୍ତ

କୁନ୍ତାତୁ ଶ୍ରନ୍ପାନ୍ତଃ ହି ରାଧାମନ୍ୟାଂ ସସଜ୍ଜୀ ।
 ପଦ୍ମଷଣ୍ଠଃ ସମାଖ୍ରିତ୍ୟ ସମୁନା ଜଳମଧ୍ୟତଃ ॥ ୪ ॥
 ମହାକାଲ୍ୟା ମହାମନ୍ତ୍ରଃ ପ୍ରଜପେ ନିର୍ଜନେବନେ ।
 ଅନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ରାଧା ବୃକ୍ଷଭାଲୁଗୁହେ ହିତା ॥ ୫ ॥
 ପୁର୍ବୋକ୍ତଃ ସନ୍ତୁଷ୍ଟଃ ଦେବି ପଦ୍ମିନୀ କମଳେକ୍ଷଣେ ।
 ତୃତୀୟ ପଦ୍ମିନୀ ଶୃଷ୍ଟଃ ନାନ୍ୟା ପରମେଶ୍ୱରି । ୬ ।

ଭାଷା ।

ରାଧାର ଶ୍ରନ୍ପ ପାନେର ଦମୟ ଅଭୀତ ହଇଲେ ପଦ୍ମିନୀ ପରିତାଗ
କରିଯା ସମୁନା ଜଳମଧ୍ୟ ପଦ୍ମନାନ ଆଶ୍ରଯ କରିଲେନ ॥ ୩ ॥

ଏବଂ ନିର୍ଜନ କାନନେ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ମହାକାଲୀର ମନ୍ତ୍ର ଜପ
କରିତେ ଲାଗିଲେନ ଅନ୍ୟା ପଞ୍ଚା ବୃକ୍ଷଭାଲୁ ଗୁହେଇ ରହିଲେନ ॥ ୫ ॥

ପୁର୍ବ ପୃତୀର୍ଥ ଯେ ଯେ ଶୁଣ କୀର୍ତ୍ତନ କରା ହଇଯାଛେ ତାହା ମବଲାଇ
ପଦ୍ମିନୀ ଶୁଣ ଅନ୍ୟେର ନହେଥା ୬ ॥

ଭାଷ୍ୟାର୍ଥ ।

ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୩ ॥ କୁନ୍ତେତି । ପଦ୍ମଷଣ୍ଠଃ ପଜବନଃ ॥ ୪ ॥ ମହାତି ନିର୍ଜନେ
ବନେ ମହାକାଲ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରଃ ଜପେନିତାର୍ଥ । ଅନ୍ୟା ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ କୁପେଶ ବୃକ୍ଷ-
ଭାଲୁ ଗୁହେ ହିତେତି ଭାବ ॥ ୫ ॥ ପୁର୍ବେତି । ପୁର୍ବୋକ୍ତଃ ସନ୍ତୁଷ୍ଟଃ ତୃତୀୟ
ପଦ୍ମିନୀ ଶୃଷ୍ଟଃ ପଶିନ୍ୟା ଶଙ୍କଯତେ ନାନ୍ୟାଯେତାର୍ଥ ॥ ୬ ॥ ରାଧିକେତି ଚନ୍ଦ୍ର

রাধিকা ত্রিবিধা প্রোক্তা চন্দ্রাতু পদ্মিনী তথা ।
ন পশ্যেৎ পরমেশানি চন্দ্র সূর্যং শুচিশ্চিতে ।
মানবানাং গহেশানি বরাকাণাংহি কা কথা ।
আত্মনোপহৃবৎ কুস্তা পদ্মিনী পদ্মমাণিতা ।
ত্রিপুরায়া মহেশানি পদ্মিনী অমুচারিণী ॥৮ ॥

ইতি বাস্তুদেব রহস্যে রাধাতন্ত্রে
নবম পটলঃ ।

ভাষা ।

একা রাধিকা ত্রিবিধাকারে আবিষ্ট হইলেন । রাধা
পদ্মিনী তেজোময়ী । রাধা স্বয়ং কৃষ্ণ প্রিয়া, পদ্মিনী চন্দ্ৰবলী
কপে রহিলেন । তেজোময়ী জিনি তাঁহাকে চন্দ্ৰস্র্ঘণ
দেখিতে পান না ॥ ৭ ॥

কৃত্ত মনুষ্যের সাধ্য কি যে তাঁহার কপ দেখে । তিনি
আত্মগোপন করিয়া পদ্মবন আক্রম পূর্বক ত্রিপুরা দেবীর
সহচারিণী হইলেন ॥ ৮ ॥

ইতি নবম পটলঃ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

সূর্যং ন পশ্যেৎ অতি গোপনীয়েতিভাবঃ ॥ ৭ ॥ মানবেতি । বরা-
কাণাং কুচ্ছাণাং । মানবাঃ কদাপি নতাঃ পশ্চাত্তীতিভাবঃ ॥ ৮ ॥

ইতি শ্রীচক্রুমার উটাচার্য কৃতে রাধাতন্ত্র ব্যাখ্যামৈ
নবম পটলঃ ।

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ଅତଃପରଃ ମହେଶାନି ଚରିତଃ ପରମାନ୍ତ୍ରତଃ ।
 ଉତ୍ତମଃ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ନରଲୋକ ରମାଯନଃ ॥ ୧ ॥
 ନିଗ୍ଦାମି ବରାରୋହେ ସାବଧାନାବଧାରୟ ।
 ସଂଶ୍ରମ୍ଭା ପରମେଶାନି ଶ୍ରୀବ୍ୟମନ୍ୟଃ ନରୋଚ୍ୟତେ ॥ ୨ ॥

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ଭାରାବତାରଣଃ ଦେବି ଛଳଃ କୃଷ୍ଣ ଶୁଚିଶ୍ମିତେ ।
 ଶାରିରାସୀମହେଶାନି ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ, ହେ ମହେଶାନି ! ଆମି ଅତଃପର
 ପରମାଶର୍ଯ୍ୟ ବାସୁଦେବ ଚରିତ ବଲିତେଛି ଯାହାତେ ନରଲୋକେର ମଙ୍ଗଳ
 ସଂଧିନ ହୟ ॥ ୧ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଆମି ବଲିତେଛି ତୁମି ସାବଧାନେ ଶ୍ରବଣ
 କର । ଯେ କଥା ଶୁଣିଲେ ଅନ୍ତ କଥାତେ କଟି ହୟନ୍ତି ॥ ୨ ॥

ପୁନର୍ବାର ମହାଦେବ ବୁଲିତେଛେ ହେ ଦେବି ! ଭୂଭାର ହରଣକ୍ଷଳେ
 ରାଧା ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ଆବିଭୂତୀ ହଇଲେନ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ଅତଃପରଃ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ଅନ୍ତ୍ରତଃ ଚରିତଃ ନିଗ୍ଦା-
 ମୌତି ପରେଣାୟଃ । ନରଲୋକ ରମାଯନଃ ମାନବ ହିତକରଃ ॥ ୧ ॥ ନିଗ୍ଦା-
 ମୌତି । ନିଗ୍ଦାମି କଥ୍ୟାମି । ସାବଧାନାବଧାରୟ । ସାବଧାନ ମାର୍କର୍ଣ୍ଣୟ-
 ତ୍ୟର୍ଥଃ । ଯହାବୁଦେବ ଚରିତଃ କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ୟଶ୍ରବ୍ୟଃ ନରୋଚ୍ୟତେ ଅନ୍ୟଶ୍ରିମ୍-
 ଆବେଯ ମ ଶୁଚିଭ୍ରତୀତିତ୍ୱାବଃ ॥ ୨ ॥ ଇଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ଭୂଭାର ହରଣାର୍ଥଃ
 ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ଆବିରାସୀତ ଆବିଭୂତୀ ଭବଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩ ॥ ମଥୁରେତି ।

ମଥୁରା ପରମେଶାନି ମହାମାୟା ଜଗନ୍ମହୀ ।
 କେଶପୌଠଂ ବରାରାହେ ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ॥ ୫ ॥
 ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ମହାମାୟା ରାଧା ପଦ୍ମଦଲେଙ୍କଣ ।
 ସତ୍ରାସ୍ତେ ସତତଂ ଦେବି ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ॥ ୬ ॥
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁରଂ ଶାନ୍ତଂ ମୁଖିଞ୍ଚଂ ମୁମନୋହର ।
 ଆବିରାସୀମିତିହେଶାନି ରାଧା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରିୟେ ।
 ସୃଥେ ସୃଥେବରା ରୋହେ ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ।
 ଅନ୍ୟତ୍ର ବିରଲାଦେବୀ ମଥୁରାୟାଂ ଗୃହେ ଗୃହେ ॥ ୭ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ମହେଶାନି ! ଯେଇ ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ମହାମାୟା ଆବିଭୂତା
 ହଇଯାଛେନ ; ସେଇ ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ କେଶ ପୌଠ ୪ ॥

ହେ ଦେବି ! ସେଥାନେ ରାଧା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ସତତ ବିରାଜମାନା
 ଆଛେନ ॥ ୫ ॥

ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁର, ଶାନ୍ତ, ମୁଖ ଓ ମୁମନୋହର ;
 ସେଥାନେ ରାଧା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଆବିଭୂତ ହଇଯାଛେନ ॥ ୬ ॥

ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ସୃଥେ ସୃଥେ ରାଧିକା ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେ ;
 ଅନ୍ୟତ୍ର ଅତି ବିରଲ । କିନ୍ତୁ ମଥୁରାତେ ପ୍ରତି ଗୃହେ ରାଧିକା
 ଆଛେନ ॥ ୭ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

କେଶପୌଠଂ ସତ୍ର ଭଗବତ୍ୟାଃ କେଶାଃ ପତିତା ଭତ୍ର ସଂକ୍ଷାନ ମୁଦ୍ରପତ୍ର ମଭଦ-
 ରିତି ॥ ୪ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରାଚି । ସତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ମହାମାୟା ରାଧାଚାସ୍ତେ ଉଦେବ
 ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳରିତିଭାବଃ ॥ ୫ ॥ ଅତ୍ୟନ୍ତେତି । ହିଞ୍ଚିଙ୍ଗ ମୁଖୀତଳଃ ଆବି-
 ରାସୀଂ ଆବିଭୂତା ॥ ୬ ॥ ସୁଧେଇତି । ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ପ୍ରତି ଗୃହ-
 ମେବରାଧା ଦିରାଜମାମା ଅନ୍ୟତ୍ର ମୁଦ୍ରାପତ୍ର ॥ ୭ ॥ ମର୍କେତି ।

ସର୍ବଶକ୍ତିମୟେ ପୀଠେ ମଥୁରାୟାଂ ଶୁଚିଷ୍ମିତେ ।
 ସତ୍ରାସ୍ତେ ପରମେଶାନି ସାକ୍ଷାଂ କାତ୍ୟାଯନୀପରା ॥ ୮
 କିମସାଧ୍ୟେ ମହେଶାନି ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ।
 ବସନ୍ତାଦ୍ୟା ମହେଶାନି ଋତୁବନ୍ତ ଗୃହେ ଗୃହେ ॥ ୯ ॥
 ନାନାଗନ୍ଧ ଶୁଗନ୍ଧେନ ମୋଦିତା ମଥୁରା ସଦା ।
 କିମସାଧ୍ୟେ ମହେଶାନି ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ॥ ୧୦ ॥
 ସତ୍ରାସ୍ତେ ସା ମହାମାୟା ଯଶୋଦା ଗର୍ଭପଞ୍ଜରେ ।
 ଏତଦ୍ୱାହଲ୍ୟ ବୃତ୍ତାନ୍ତଂ ଭାରତେଷୁ ପ୍ରଗୀଯତେ ॥ ୧୧ ॥
 ଭାଷା ।

ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ସର୍ବଶକ୍ତିମୟ ପୀଠସ୍ଥାନ, ସେଥାନେ ସ୍ଵଯଂ
 କାତ୍ୟାଯନୀ ବାସ କରେନ ॥ ୮ ॥

ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ କିଛୁଇ ଅସାଧ୍ୟ ନାହିଁ । ହେ ମହେଶାନି !
 ଏଥାନେ ସର୍ବଦୀ ଛୟ ଋତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାକେ ॥ ୯ ॥

ମଥୁରା ସ୍ଥାନ ସର୍ବଦୀ ନାନା ସୌଗନ୍ଧ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଏଥାନେ
 କିଛୁଇ ଅସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ॥ ୧୦ ॥

ହେ ମହେଶରି ! ସେଇ ମହାମାୟା ଯଶୋଦା ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟେ
 ଆବସ୍ଥାନ କରିତେନ । ଏହି ସକଳ ବାହଲ୍ୟ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଭାରତେ ସବିଶେଷ
 ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଛେ ॥ ୧୧ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ମଥୁରା ପୀଠେ ସର୍ବଶକ୍ତି ମୟମିତି ॥ ୮ ॥ କିମିତି ମଥୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ
 ନ କିମପ୍ୟସାଧ୍ୟେ ସର୍ବମେଳ ସାଧ୍ୟମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ବସନ୍ତାଦ୍ୟା ଋତୁବନ୍ତ ମଈବ
 ଗୃହେ ଗୃହେ ବିରାଜିତେ ॥ ୯ ॥ ନାମେତି । ମଥୁରା ମଈବ ନାମା ଶୁରତି
 ପୁରେତି ଭାବଃ ॥ ୧୦ ॥ ସତ୍ରେତି । ଯଶୋଦା ଗର୍ଭପଞ୍ଜରେ ଯଶୋଦାଯା

ব্যাসোক্ত মেতৎ সর্বংহি ব্যাসো মম তম্ভঃ সদা ।
 মম দেহধরে। ব্যাসঃ সততং পরমেশ্বরি ॥ ১২ ॥
 ভাজ্জ্বে মাস্যসিতেপক্ষে অষ্টম্যাংবরবর্ণনি ।
 নিশ্চয়ক্ষে রোহিণীযুক্তে হরিরাবিরভূৎপ্রিয়ে ॥ ১৩ ॥
 যথা বিষ্ণু স্থথা মায়া আবিভূতা বরাননে ।
 মহামায়াতু যা দেবী কৃষ্ণক্ষে নিবাসিনী ॥ ১৪ ॥

ভাষা ।

সমস্ত ভারত বেদব্যাস প্রণীত ; ব্যাসদেব আমার অংশ । ১২
 হে শুন্দরি ! ভাজ্জমাসের কৃষ্ণাঞ্জলীতে অর্দ্ধরাত্রি সময়ে
 হরি আবিভূত হইলেন ॥ ১৩ ॥
 যেমন কৃষ্ণ অবতীর্ণ হইলেন তেমন মহামায়াও আবিভূতা
 হইলেন ॥ ১৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

গর্ভাক্ষরে । ভারতেষ্য মহাভারতাদৌ অগীয়তে কীর্ত্যতে ॥ ১৫ ॥
 ব্যাসেতি যম্ভহাস্তারতং ব্যাসেন কথিতং স ব্যাসঃ মর্মাংশতুডঃ ॥ ১২ ॥
 ভাজ্জহৈতি । ভাজ্জকৃষ্ণাঞ্জল্যা নিশ্চয়ক্ষে হরির্জ্ঞাতঃ ॥ ১৩ ॥ যথা হরির্জ্ঞাত
 যথা মহামায়াপি জ্ঞাতেজ্যর্থঃ ॥ ১৪ ॥ উপর উচ্চাচেতি । হরি

ଈଶ୍ୱର ଉଚ୍ଚାଚ ।

ହରିତି ନିଷ୍ଠଗଃ ସାକ୍ଷାତ୍ ବରେ ବର ହିତପ୍ରିୟେ ।
 ଶରୀରଂ ହି ମହେଶାନି ପ୍ରକୃତିଃ ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥
 ନିର୍ବ୍ଲଯ ବିଗ୍ରହ ମାୟାଂ ହରି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟଃ ସଦା ॥ ୫
 ଅଫୁଲ ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କଃ ଚତୁର୍ବୀହ ସମ୍ବିତଃ ।
 ଶ୍ରୀବନ୍ଦେବ କୌଣ୍ଠତୋଦୀପ୍ତଃ ହଦୟ ବଜୁମିଭଃ ।
 ପୀତାମ୍ବର ଧୂରଃ ଦେବ ଦଲିତାଞ୍ଜଳି ଚିକଣଃ ॥ ୧୬ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ପୁନର୍ଦୀର ବଲିତେହେମ, ହେପ୍ରିୟେ ପାର୍ବତି ! ବିଷ୍ଣୁ
 ତ୍ରିଷ୍ଣାତୀତ ତାହାର ଶରୀର ପ୍ରକୃତି କପିଣୀ । ବାସୁଦେବ
 ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଶରୀର ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ମାୟାମୟ ଶରୀର ଧାରଣ
 କରିଲେନ ॥ ୧୫ ॥

ବାସୁଦେବେ କିବା ମନୋହର ଘୃଣି ; ବିକଶିତ ଶୈତ କମଳେର
 ନ୍ୟାୟ ନୟନଦୟ, କର୍ଣ୍ଣ ମକରାଙ୍କତି ଅତି ମନୋହର କୁଣ୍ଠ । ଚାରିହନ୍ତ,
 ଶ୍ରୀବନ୍ଦେବ ଚିକ୍ରିତ ଅତି ବିଷ୍ଣୁ ବକ୍ଷଃଷ୍ଟଲେ କୌଣ୍ଠତମଣି ଦୀପି
 ପାଇତେହେ ; ପୀତାମ୍ବର ପରିଧାନ, ଦଲିତାଞ୍ଜଳିନେର ନ୍ୟାୟ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ
 ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୬ ॥

ଅସ୍ତ୍ର୍ୟାର୍ଥଃ ।

ନିର୍ଣ୍ଣଳ ତ୍ରିଷ୍ଣାତୀତଃ ନିର୍ବ୍ଲୟ ତ୍ୟଜ୍ୟ । ବିଗ୍ରହ ଶରୀରଃ ॥ ୧୫ ॥ ଅଫୁ-
 ମେତି । ଅଫୁଲ ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କଃ ବିକଶିତ ଶୈତାରବିନ୍ଦ ନୟମଃ । ମକରାଙ୍କତି
 କୁଣ୍ଠଃ ମକର ସଦୃଶ କର୍ଣ୍ଣମଃ । ଶ୍ରୀବନ୍ଦେବ ଚିହ୍ନବିଶେଷଃ କୌଣ୍ଠତୋମଣି
 ବିଶେଷଃ ତାତ୍ୟା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହଦୟ । ଚିକଣ ଉଦୀପ୍ତଃ ॥ ୧୬ ॥ ସାତ୍ରଦେତି ।

সারদেন্দু প্রসম্ভাস্যং শঙ্খচক্রাদি ধারিণং ।
 মালয়া শোভিতং দেবং চতুর্বাহু ধরং সদা ॥ ১৭ ॥
 কিঞ্চিণীং কটি মধ্যেতু ধারযন্তঃ মনোহরং ।
 কেয়ুরাঙ্গদবলয়ে রতীব সুন্দরং প্রিয়ে ।
 ত্রিপুরয়া মহেশানি দত্তমালা মনোহরং ॥ ১৮ ॥
 এবং মায়া বিগ্রহং ধৃত্বা ক্রুষঃ পরাণপরঃ ।
 বসুদেবগৃহে দেবি দেবকী গর্ত সন্তবঃ ।
 আবিরাসী মহেশানি ক্রুষঃ পদ্ম দলেক্ষণঃ ॥ ১৯ ॥
 ভাষা ।

শরৎকালীন পূর্ণচন্দ্রের ন্যায় প্রসম্ভ বদন ভূজ চতুর্ষয়ে
 শঙ্খচক্র গদাপদ্ম বিরাজমান আছে। বনমালা শোভিত
 কলেবর ॥ ১৭ ॥

কটিদেশে কিঞ্চিণীযুক্ত মনোহর কাঞ্চীগুণ, ইন্দ চতুর্ষয়
 কেয়ুর বলয়াদি ভূষিত; ত্রিপুরাদেবীর প্রদত্ত মাতৃকা মালা
 ধারণ করাতে অতি রমণীয় ॥ ১৮ ॥

পরাণপর কৃষ উক্ত কৃপ মায়াময় বিগ্রহ ধারণ করিয়া বসু-
 দেব গৃহে দেবকী গর্ত হইতে আবির্ভূত হইলেন ॥ ১৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

শরৎ পূর্ণ চন্দ্রবৎ প্রসম্ভবদনং। মালয়া বন কুসুম অজা ॥ ১৭ ॥ কিঞ্চিন-
 মিতি কিঞ্চিণীং ক্ষুদ্র ছটিকাং কটিমধ্যে ধারযন্তঃ । ত্রিপুরা অবস্ত
 মাতৃকা মালা ধারণেনাতি সুস্করমিত্যর্থঃ ॥ ১৮ ॥ এবমিতি এবৎ উক্ত
 কৃপেন মায়া বিগ্রহং মায়াময় শরীরং ধৃত্বা পরাণপরঃ পদালোচনঃ কৃষঃ
 বসুদেব গৃহে আবিরাসীং আবির্ভূতোহভূদিত্যর্থঃ ॥ ১৯ ॥ এবমিতি

ଏବଂ ଶକ୍ତ ମହୋତ୍ସ୍ଵା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରମୋ ହବ୍ୟଯଃ ।
 ତଏବ ମହେଶାନି ଶକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗ ହରିଃ ସଦା ॥ ୨୦ ॥
 କାର୍ଯ୍ୟକାରଗଯୋ ଶର୍ମଧ୍ୟ ମହାମାୟାସ୍ତିତଃ ସଦା ।
 ନକାର୍ଯ୍ୟ କାରଣଞ୍ଚାତ୍ର ଈଶ୍ୱରଃ କମଳେକ୍ଷଣଃ ॥ ୨୧ ॥
 କାର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ କାରଣଟେଥିବ ମହାମାୟା ଜଗନ୍ମହୀ ।
 ମାୟା ବିଗ୍ରହ ମାତ୍ରିତ୍ୟ ହରି ରାବିରଭୂତ ସ୍ଵରଂ । ୨୨ ।
 ଈଦମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କାପଂହି ଦୃଷ୍ଟା ବିଶ୍ୱଯ ମାଗତଃ ।
 ପିତା ମାତା ମହେଶାନି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ବିଶ୍ୱଯଂ ଗତଃ ॥ ୨୩ ॥

ଭାଷା ।

• ଏବଂ ଶକ୍ତ କୃପୀ ସମାନ ବିଶୁଦ୍ଧ ଜନ୍ମ ପ୍ରାହ୍ଲଦ କରିଲେନ ବଲିଯା
 ହରି ଶକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗ ବାଚ୍ୟ ହଇଲ ॥ ୨୦ ॥

କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ ଓ ଏହି ଉତ୍ତରେର ମଧ୍ୟେ ମହାମାୟାସ୍ତିତ ହରିକେଇ
 କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବଲା ଯାଏ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ପଦ୍ମ ଲୋଚନ କୃଷ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଓ
 କାରଣ ନାହିଁ । ହରି ମାୟାମର ବିଗ୍ରହ ଧାରଣ କରିଯା ସ୍ଵରଂ ଆବି-
 ଭୂତ ହଇଯାଛିଲେନ ॥ ୨୧ ॥ ୨୨ ॥

ପିତା ମାତା ପ୍ରଭୃତି ସକଳେଇ ଏହି କପ ଅନ୍ତୁତ କପ ଦର୍ଶନେ
 ବିଶ୍ୱଯାସ୍ତିତ ହଇଲେନ ॥ ୨୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ଶକ୍ତମହୀଁ ଶକ୍ତକୃପୀ । ଅବ୍ୟରୋ ନିତ୍ୟଃ । ଅତଏବ କୃଷ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ କାପଂ
 ଜଗଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୦ ॥ କାର୍ଯ୍ୟତି । କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣଯୋ ଶର୍ମଧ୍ୟ ଈନକମପି
 କୃଷ୍ଣ ଅପିଷ୍ଠ ସମ୍ମେବ ମହାମାୟେତି । ତମ୍ୟ ବିଗ୍ରହଏବ ମାୟାମର ଈତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୧
 ॥ ୨୨ ॥ ଇତ୍ୟତି ଈଦମୁକ୍ତ କାପଂ ବିଶ୍ୱଯ ମାଗତୋ ବିଶ୍ୱିତୋ ଦୃଷ୍ଟି ॥ ୨୩ ॥

বসুদেব উবাচ ।

নমস্ত্বভ্যং ভগবতে ক্লবণ্য বৈকুণ্ঠ গ্রেথসে ।
 এতজ্ঞপৎ মহাবাহো সংহরাণ্ড মহাবিভো ॥২৪॥
 এতচ্ছুভ্রা বচস্তস্য বসুদেবস্য পাৰ্বতি ।
 বিধৃত্য প্রাকৃতৎ কপৎ নরলোক বিড়ম্বনৎ ॥২৫॥
 প্রাকৃতৎ হি মহেশানি বিগ্রহং যচ্চ সুন্দরি ।
 তদেব প্রাকৃতৎ মায়াৎ ব্রহ্মাণ্ড ব্যাপিনীৎ পরাং ।
 ॥ ২৬ ॥

ভাষা ।

বসুদেব উক্ত প্রকার অন্তুত কপ ধারী কুমার দেখিয়া ইশ্বর
 বোধে স্তব করিতেছেন। হে ভগবন ! বৈকুণ্ঠ পতি বৃষ্ট
 তোমাকে নমস্কার করি; হে বিভো ! তুমি এই কপ হরণকর । ২৪।
 ভগবান বসুদেবের এই বাক্য শ্রবণ করিয়া স্থায় কপ অপ-
 হরণ পূর্বক লোক বিড়ম্বনার্থ প্রাকৃত কপ ধারণ করিলেন ॥ ২৫।
 হে সুন্দরি ! প্রাকৃত বিগ্রহে যাহা কিছু বিদ্যমান আছে
 তাহাই ব্রহ্মাণ্ড ব্যাপিনী মহামায়া ॥ ২৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বসুদেবঃ কুমার মন্তৃত কপৎ দৃষ্টি । ইশ্বরেৱায়মিতি মিশ্চিত্য স্তোতি বসুদেব
 উবাচেতি ॥ ২৩ ॥ এতদিতি বসুদেব বচন মাকর্ণ নরলোক মোহনীয়ঃ
 প্রাকৃতৎ কপৎ দণ্ডী ॥ ২৪ ॥ প্রাকৃতানিতি হরেৰ্ণৎ প্রাকৃতৎ কপৎ টমৰ
 ব্রহ্মাণ্ড ব্যাপিনী প্রকৃতিকপণী গায়েত্যর্থঃ ॥ ২৫ ॥ বিধৃত্যেতি হরিঃ

ବିଧୂତ୍ୟ ପ୍ରାକୃତଂ କୁପଂ କୁଷଃ ପଦ୍ମଦଲେଙ୍ଘଣଃ ।
 ବାଲ୍ୟ କୈଶୋର ପୌଗଣ୍ଡ କର୍ମାପି ହରି ମେଥସଃ । ୨୭
 ଦିବସେ ଦିବସେ ଦେବି ସଚ୍ଚକ୍ରେ କରଲେଙ୍ଘଣଃ ।
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପନଂ ଦେବି ସାରାଞ୍ଚନାରଂ ପରାଞ୍ଚପରଂ ।
 ତତ୍ତ୍ଵେହଂ ସଂପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି ସାବଧାନା ବଧାରୟ । ୨୮ ।
 ଦେବ୍ୟବାଚ ।

କୁଷସ୍ୟ ବିଗ୍ରହଂ ଦେବ ପରମେଶ ପୁରାତନ ।
 ନାନାଲଙ୍ଘଣ ସଂଯୁକ୍ତଂ ନାନାକୃପ ଧରଂ ସଦା ।
 ତତ୍ତ୍ଵସର୍ବଂ ପରମେଶାନ ବିନ୍ଦୁରଂ ବଦ ଶକ୍ତର ॥ ୨୯ ॥
 ଭାଷା ।

ପଦ୍ମ ଲୋଚନ କୃଷ ପ୍ରାକୃତ ଦେହ ଧାରଣ କରିଯା କ୍ରମତଃ ବାଲ୍ୟ
 କୌମୋର ଓ ପୌଗଣ୍ଡ କାଳ ଅତି ବାହିତ କରିଲେନ ॥ ୨୭ ॥

ହେ ଦେବି କୃଷ ପ୍ରତିଦିନ ସେ ସେ କ୍ରୀଡା କରିଯାଛେନ ତାହା
 ଅତି ଗୋପନୀୟ, ସେଇ ମାରତର ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ ଆମି ତୋମାର
 ନିକଟ ବଲିତେଛି ସାବଧାନେ ଶ୍ରବଣ କର ॥ ୨୮ ॥

ପାର୍ବତୀ ପୁନର୍ବାର ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛେନ ହେ ମହାଦେବ ! ନାନା
 ଲଙ୍ଘଣ ସଂଯୁକ୍ତ ବିବିଧିକାର କୃଷଦେହ ଆମାର ନିକଟ ସବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣନ
 କର ॥ ୨୯ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଆକୃତଃ କୁପମାହ୍ୟ ବାଲ୍ୟାଦି ପୌଗଣ୍ଡାନ୍ତଃ କାଳ ମତିବାହ୍ୟଭାିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୭ ॥
 ଦିବେତି । ବାଲୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରତିଦିନ କୃତ ବ୍ୟାପାରଂ ତବ କଥୟାମୀତିଭାବଃ । ୨୮
 ଦେବ୍ୟବାଚେତି ହିଂର ଶଖୀରଂ ପରମେଶ ପୁରାତନ ଇତି ମହାଦେବ ମହେ-

ঈশ্বর উবাচ ।

উক্তরেখা যবশ্চক্রং ছত্ৰং পদ্ম ধ্বজাকুশং ।
 বজ্রং তথাষ্ঠ কোণঞ্চ স্বস্তিকানাঞ্চতুষ্টয়ং ॥৩০॥
 পঞ্চজন্ম ফলস্তত্ত্ব দক্ষিণে চরণে হরেঃ ।
 শঙ্খাস্বরং ধনুষ্টৈব গোপ্যাদাখ্যং ত্রিকোণকং ।
 ॥ ৩১ ॥

অর্দ্ধচন্দ্রত্রয়ঃ কুস্তো জন্মুফল চতুষ্টয়ং ।
 পাদমূলে তদালীনং দ্বাত্রিংশ দুপলক্ষণং ॥৩২॥
 তাৰা ।

মহাদেব বলিতেছেন, হে পাৰ্বতি ! শ্রবণ কৰ আমি বৃক্ষ-
 দেহে যে যে লক্ষণ আছে তাহা বলিতেছি । দক্ষিণ পাদে উক্ত
 রেখা, যব, চক্র, ছত্ৰ, ধ্বজ, পদ্ম, অঙ্গ, অষ্টকোণ বজ্র, স্বস্তিক
 চতুষ্টয়, পঞ্চ জন্মুকল, শঙ্খ, অস্বর, ধনুঃ ও ত্রিকোণ গোপ্যাদ
 ইত্যাদি বিবিধাকার চিহ্ন আছে ॥ ৩০ ॥ ৩১ ॥

এবং বামপাদে অর্দ্ধচন্দ্রত্রয়, কুস্ত জন্মুফল চতুষ্টয় ইত্যাদি
 দ্বাত্রিংশৎ চিহ্ন বিদ্যমান আছে ॥ ৩২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ধনং। বিস্তুরং বদ বাহল্যেন কথয় ॥ ২৯ ॥ ঈশ্বর উবাচেতি । হঠি
 র্দক্ষিণ চরণং উক্তরেখাদি চিহ্নিতঃ । যবে যবাকার রেখা বিশেষঃ ।
 চক্রাদ্বাপেয়বং তত্ত্বাকার চিহ্নাহিত রিত্যার্থঃ ॥ ৩০ ॥ ৩১ ॥
 অর্কেতি । পাদমূলে বামপাদতলে অর্দ্ধচন্দ্রাদি দ্বাত্রিংশৎ চিহ্নাবি
 শ্রচিত্তামৌত্যার্থঃ ॥ ৩২ ॥ অন্যদিতি । হে চাৰ্বণি শুভ্রি অন্যৎ উক্ত

ଅନ୍ୟଚ ଶୃଗୁ ଚାର୍ବିଙ୍ଗ ବ୍ରକ୍ଷ ବିଗ୍ରହ କାରଣ ।
 ହୃଦୟ କପଂ ଦେବେଶ ସର୍ବଶକ୍ତି ସମସ୍ତିତ ॥ ୩୩ ॥
 ସବଞ୍ଚତ୍ରଂ ପୁଷ୍ପମାଳା ବଲଯା କାଞ୍ଚିକୁନ୍ତମା ।
 ମାଳା ମଧ୍ୟେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରଂ କମଳଙ୍କ ଧ୍ଵଜତ୍ତଥା ॥ ୩୪ ॥
 ଉର୍ଦ୍ଧରେଥା ଚାର୍ଦ୍ଧପାଦେ ଅକ୍ଷୁଶ ଥରଣାସୁଜେ ।
 ଦକ୍ଷେଶ୍ଵରଂ ମହେଶାନି ମୀନଙ୍କ ପଦମୂଳଯୋ ॥ ୩୫ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ସୁନ୍ଦରି ! ବ୍ରକ୍ଷଦେହ ସ୍ଵଚକ ଆର ସେ ଯେ ଚିହ୍ନ ଆଛେ ତାହାଓ
 ବଲିତେଛି ଶ୍ରବନ କର । ହେ ଦେବି ! କୃଷ୍ଣ କପେ ସର୍ବ ଶକ୍ତି ବିରାଜ
 ମାନ ରହିଯାଛେ ॥ ୩୩ ॥

କୃଷ୍ଣ ଶରୀରେ ସବ, ଚତ୍ର, ପୁଷ୍ପମାଳା ବଲଯ ଓ କାଞ୍ଚିଗୁଣେ
 ଶୋଭିତ ; ମାଳାମଧ୍ୟେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର, କମଳ ଓ ଧ୍ଵଜ ବର୍ତ୍ତମାନ
 ଆଛେ ॥ ୩୪ ॥

ଅର୍ଦ୍ଧ ପାଦେ ଉର୍ଦ୍ଧ ରେଖା ପାଦ ମୂଳେ ଅକ୍ଷୁଶ ଚିହ୍ନ ଦକ୍ଷିଣ ପାଦେ
 ଶଙ୍ଖ ଉତ୍ତର ପାଦେ ମୀନ ଚିହ୍ନ ॥ ୩୫ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ସବ ଚିହ୍ନାଦୟଧିକଂ ବ୍ରକ୍ଷଶରୀର ନିରପଣଂ ଚିହ୍ନଃ ଶୃଗୁ ॥ ୩୩ ॥ ସବେତି
 ପୁଷ୍ପମାଳା ବନକୁମ୍ଭମ୍ଭକ୍ । କାଙ୍କି କଟିତୁଷଣଂ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରଂ ଧ୍ଵଜକମାଳା ମଧ୍ୟ ଏ
 ବାନ୍ଧିତିଭାବଃ ॥ ୩୪ ॥ ଉର୍ଦ୍ଧେତି । ପଦମ୍ୟାର୍ଦ୍ଧଭାଗେ ଉର୍ଦ୍ଧରେଥା ସମସ୍ତ ପାଦ
 ଅକ୍ଷୁଶ ଚିହ୍ନବିଦ୍ୟର୍ଥ । ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣେ ଶଙ୍ଖର୍ଥ ମୀନ ଚିହ୍ନକୋଣର ଚରଣର୍ଥୋ
 ରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୩୫ ॥ ଗଦାମିତି । ତ୍ରପାଦେ ଗଦାକାର ଚିହ୍ନମପି ବିଦ୍ୟତେ ।

ଗଦାଙ୍କ ଶୋଭନାତ୍ତତ୍ତ୍ଵ ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦଶ ପ୍ରିୟେ ।
 ଏବଂ ନାନାବିଧି ଭଦ୍ରେ ଲକ୍ଷଣ ପରମାନ୍ତ୍ରତଃ । ୩୬ ।
 ଲକ୍ଷଣ ପରମେଶାନି ସର୍ବଶକ୍ତି ସମସ୍ତିତ ।
 ନାନା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଦେହ ଅଧାନା ଅକୁତି ପରା ।

॥ ୩୭ ॥

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠ ପରମେଶାନି ନିତ୍ୟ ପ୍ରକୃତିକପିଣ୍ଡୀ ।
 ଏବଂ ନାନାବିଧି ଭଦ୍ରେ ଶକ୍ତ୍ୟାଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷିତ । ୩୮ ।
 ଇତି ବାଚୁଦେବ ରହମ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ
 ଦଶମ ପଟ୍ଟଳ ।

ତାବା ।

ତାହାତେ ଗଦା ଚିହ୍ନ ଏବଂ ସମ୍ପ୍ରଦଶ ପ୍ରକାର ପରମାନ୍ତ୍ର ବିବିଧ
 ପ୍ରକାର ଲକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟି ହୁଯ । ୩୬ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! କୃଷ୍ଣଦେହର୍ଥିତ ଚିହ୍ନ ସକଳ ସର୍ବ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ
 ଓ ଦେହ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପ୍ରକୃତି ସ୍ଵକପ । ୩୭ ॥

ହେ ଈଶ୍ୱର ! କୃଷ୍ଣଦେହ ଜ୍ୟୋତିଃ ସାକ୍ଷାଂ ନିତ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ସ୍ଵକପ ।
 ହେ ଭଦ୍ରେ ! କୃଷ୍ଣଦେହ ଉତ୍ତର ବିବିଧ ଲକ୍ଷଣେ ଲକ୍ଷିତ । ୩୮ ॥

‘ଇତି ଦଶମ ପଟ୍ଟଳ ।

ଅଞ୍ଚାର୍ଥ ।

ଏବ ମୁକ୍ତ ପ୍ରକାର ପରମାନ୍ତ୍ର ନାନାବିଧ ଚିହ୍ନ ଦରିଗାଦେ ଦିଦ୍ୟତ ଇତ୍ୟାର୍ଥ । ୩୬ ।
 ଲକ୍ଷଣରିତି ହରେଦେହ ନାନା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଅଧାନା ଅକୁତି ଭୃତ୍ୟ-
 ରିତ୍ୟାର୍ଥ । ୩୭ ॥ ଜ୍ୟୋତିରିତି । ଅକୁତି ରେବ ହରି ଦେହେ ଜ୍ୟୋତିରପେଣ-
 ଦିର୍ଭତୀତି ଭାବ । ୩୮ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀଚର୍ମକୁମାର ଭାଷାଚାର୍ଯ୍ୟ କୃତ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
 ଦଶମ ପଟ୍ଟଳ ।

—

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ରହସ୍ୟଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟଂ ଜଗମୋହନ ସଂଜ୍ଞକଂ ।
 ସେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟା ପରମେଶ୍ଵାନି ସାଧକସ୍ୟଚ ସନ୍ତବେଣ ॥ ୧ ॥
 ଶ୍ରୀଷ୍ଟାତୁ ସାଧକ ଶ୍ରେଷ୍ଠୋ ଇଷ୍ଟେଶ୍ୱର୍ୟ ଘବାନ୍ତୁ ଯାଏ ।
 ତୃତୀୟଂ ଶୂନ୍ୟ ଚାର୍ବିଙ୍ଗ କଥଯାମି ତବାନ୍ୟେ ॥ ୨ ॥
 ଗୁହାଦ୍ୟ ଗୁହତମଂ ହଦ୍ୟଂ ପରମାନନ୍ଦ କାରଣଂ ।
 ଅତ୍ୟନ୍ତୁ ତୁ ରହସ୍ୟାନଂ ରହସ୍ୟଂ ପରମଂ ଶିବଂ । ୩

ତାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ, ଏହି ପରମ ରହଣ୍ତ ଅତି ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ
 ଇହାର ଭାବ କେହିଁ ବୁଝିତେ ପାରେ ନା । ହେ ଈଶ୍ୱର ! ଏହି ରହଣ୍ତ
 କଥା ଅବଳ କରିଲେ ସାଧକେର ଅଭିଲଷିତ ଫଳାତ ହୁଯ । ହେ
 ସୁନ୍ଦରି ମେହି ମକଳ କଥା ଆମି ତୋମାର ନିକଟ ବଲିତେଛି ଅବଳ
 କର ॥ ୧ ॥ ୨ ॥

ଏହି ବାଞ୍ଛଦେବ ରହଣ୍ତ ଅତି ଗୋପନୀୟ, ହଦୟଙ୍କମ, ପରମାନନ୍ଦ-
 ପ୍ରଦ, ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଜନକ, ଓ ପରମ ମଞ୍ଜଳ କର ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ : ।

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ଯଦ୍ୱାନୁଦେବ ରହସ୍ୟଂ ଶ୍ରୀଷ୍ଟା ସାଧକୋତ୍ୱିଲାଦିତ ଫଳଂ
 ଲଭତେ ପରମ ଗୁହ୍ୟଂ ତୃତୀୟକଥାମି ଶୂନ୍ୟ ଦ୍ୱାମିତି ଶେଷ : ॥ ୧ ॥ ୨ ॥ ଶୁଣେତି ।
 ଈଦ୍ୟ ତୃତୀୟକଥାମି ଶୂନ୍ୟ । ହଦ୍ୟଂ ହଦୟଙ୍କମଂ ପରମାନନ୍ଦ ଜମକମିତ୍ୟର୍ଥ : । ଶିବଂ
 ଶେଷକର ॥ ୩ ॥ ଦୂର ତେତି । ଅତି ଦୁଃଖ ପରମ କୋପି ମାନ୍ୟ କାରଣ ।

(୧୫)

দুল্ভানাঞ্চ পরমং দুল্ভতং সর্বমোহনং ।
 সর্বশক্তিগ্রযং দেবি সর্বতন্ত্রেষু গোপিতং ॥ ৪ ॥
 নিত্যং বৃন্দাবনং নাম সতী কেশোপরি স্থিতং ।
 পুনর্বৃক্ষ সুখৈশ্঵র্যং নিত্যমানন্দ ঘব্যযং ॥ ৫ ॥
 বৈকুণ্ঠ সদৃশাকারং স্বযং বৃন্দাবনং ভূবি ।
 যচ্চ বৈকুণ্ঠ মৈশ্বর্যং গোকুলে তৎপ্রতিষ্ঠিতং ।
 বৈকুণ্ঠ বৈভবং দেবি দ্বারকায়াং প্রকাশিতং ।
 যদুক্ষ শক্তি সংযুক্তং নিত্যং বৃন্দাবনাশ্রযং ॥ ৭ ॥
 ভাষা ।

ত্রিভুবনের ছল্লভ, সর্বমোহনকারী, সর্বশক্তিযুক্ত ও সুকল
 তন্ত্রে গোপিত ॥ ৪ ॥

দক্ষস্বতা সতী দেবীর কেশ পীঠোপরি বিনির্মিত এই
 বৃন্দাবন স্থান নিত্য, নিত্যানন্দময় ও নিত্য স্বর্থ সম্পর্ক প্রদ । ৫ ।

এই বৃন্দাবন প্রথিবীতে বৈকুণ্ঠ তুল্য স্থান । বৈকুণ্ঠে যে যে
 স্বর্থ সম্পর্ক বিদ্যমান আছে গোকুলে ও তাহা প্রতিষ্ঠিত রহি-
 যাচ্ছে ॥ ৬ ॥

বৈকুণ্ঠ বিভব সকলই বৃন্দাবনে প্রকাশিত; এবং সর্বশক্তি-
 ময় ব্রহ্ম ও বৃন্দাবনকে আশ্রয় করিয়াছেন ॥ ৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

যুধ্যতে সর্বেব মোহন্তীতিভাবঃ । এতম্ কৃত্বাপি তচ্চে অকাশিত নিত্য-
 র্থঃ ॥ ৪ ॥ নিত্যমিতি সতী দক্ষসন্ত্যা ভগবতী তস্যাঃ কেশ পীঠো-
 পরি নির্মিতং । ব্রহ্ম সুখৈশ্বর্যং নিত্যস্বর্থ সম্পদ্যুক্তং ॥ ৫ ॥ বৈকু-
 ণ্টেতি । বৃন্দাবন স্থানং বৈকুণ্ঠ স্বর্থ কারণবিত্যর্থঃ । বৈকুণ্ঠে যদে-
 খ্যাতিকুণ্ডলিকং গোকুলেপি তদজ্ঞাতি ভাবঃ ॥ ৬ ॥ বৈকুণ্ঠেতি । বৈভবং
 সম্পর্ক । শক্তিসংযুক্তং ব্রহ্ম বৃন্দাবন এবাজ্ঞাতিভাবঃ ॥ ৭ ॥ উদ্বিতি ।

ତେବୁଲେ ମାଥୁରଂ ବୃଦ୍ଧାବନ ମଧ୍ୟେ ବିଶେଷତଃ ।
 ଜୟୁଷ୍ମୀପେ ଘହେଶାନି ଭାରତଂ ବିଷୁମୋହନଂ ॥୮॥
 ନିଗୃତଂ ବିଦ୍ୟତେ ବିଷୁଃ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମବଧିଷ୍ଠିତଂ ।
 ମହୁପତ୍ର କଗଳାକାରଂ ମାଥୁର ମଣ୍ଡଳଂ ॥ ୯ ॥
 ଶକ୍ତି ଚକ୍ରୋପରି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗ ବୈଷ୍ଣବ ମନ୍ତ୍ରତଂ ।
 କର୍ଣ୍ଣିକା ପତ୍ର ବିସ୍ତାରଂ ରମ୍ୟଂ ବୈ କଥିତଂ ପ୍ରିୟେ ॥

॥ ୧୦ ॥

ଭାଷା ।

ଜୟୁଷ୍ମୀପ ମଧ୍ୟେ ଏହି ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୁର ଅତି ପ୍ରିୟତମ । ବିଶେ-
 ସତଃ ମଥୁରା ମଣ୍ଡଳ ଅତି ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ॥ ୮ ॥

ମଥୁରା ମଣ୍ଡଳ ସହଶ୍ରଦ୍ଧଳ ପଞ୍ଚାକାର ଏହି ସ୍ଥାନେ ବିଷୁ ସର୍ବଦା
 ଗୃହଭାବେ ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେନ ॥ ୯ ॥

ଶକ୍ତି ଚକ୍ରୋପରିଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭିଷୁମାମ ଅତି ଅନୁଭାକାର ;
 ଇହାର କର୍ଣ୍ଣିକା ବିସ୍ତାର ଅତି ମନୋରମ ॥ ୧୦ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବୃଦ୍ଧାବନ ମଧ୍ୟେ ମଥୁରାମଣ୍ଡଳମେର ଅଧାନ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଏବଂ ଜୟୁଷ୍ମୀପ ମଧ୍ୟ
 ଭାରତବର୍ଷାଖ୍ୟଃ ସ୍ଥାନ ରେବ ବିଷୁପ୍ରିୟମିତି ॥ ୮ ॥ ନିଗୃତମିତି । ନିଗୃତ-
 ମିତି ଶୁଣ୍ଡଂ ସଥା ତଥେତି ଭାରତବର୍ଷ ଆସ୍ତରିତଃ ମଥୁରାମଣ୍ଡଳଂ ସହଶ୍ରଦ୍ଧଳ
 ପଞ୍ଚାକାର ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୯ ॥ ଶକ୍ତୀତି ବିଷୁପ୍ରିୟଃ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗ ଶକ୍ତି ଚକ୍ରୋପରି-
 ଷ୍ଠିତ ମିତି ॥ ୧୦ ॥ ଅମେତି । ପରମାର୍ଥ ଧାଦଶ କ୍ରମକ୍ରମି ସ୍ଥାନ ଧାଦଶ

କ୍ରମଶେ । ଦ୍ୱାଦଶାରଣ୍ୟଃ ନାମାନି କଥଯାପିତେ ।
 ଭଦ୍ର ଶ୍ରୀଲୋହ ଭାଗ୍ନୀର ମହାତାଳ ଖଦୀରକାଃ ॥ ୧୧ ॥
 ବହୁନା କୁମୁଦଃ କାମ୍ୟଃ ମୁଦୁ ବୃଦ୍ଧାବନ ସ୍ତଥା ।
 ବିଶେଷଃ ଶୃଗୁ ବକ୍ଷ୍ୟାଗି କ୍ରମଃ ପରମ ସୁନ୍ଦରି ॥ ୧୨ ॥
 ଭଦ୍ରଙ୍କ ତାପସୀ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ତାପିନୀ ଶ୍ରୀବନ ସ୍ତଥା ।
 ଧୂମା ଲୌହ ବନଃ ଭଦ୍ରା ଭାଗ୍ନୀର ମୁଦ୍ରଙ୍କ ବନଃ ॥ ୧୩ ॥
 ମହାତାଳ ବନଃ ଭଦ୍ରେ ଜ୍ଞାଲିନୀ ପରମା କୁଳା ।
 ରୁଚିସ୍ତ ଖଦିରଃ ଭଦ୍ରେ ବନଃ ପରମ ଶୋଭନଃ ॥ ୧୪ ॥
 ଭାଷା ।

କ୍ରମଶ ଦ୍ୱାଦଶ ବନେର ନାମ ତୋମାର ନିକଟ ବଲିତେଛି । ଭଦ୍ର-
 ବନ, ଶ୍ରୀବନ, ଲୌହବନ, ଭାଗ୍ନୀରବନ, ମହାବନ, ତାଲବନ, ଖଦିରବନ,
 ବହୁବନ, କୁମୁଦବନ, କାମ୍ୟବନ, ମୁଦୁବନ ଓ ବୃଦ୍ଧାବନ । ହେ ସୁନ୍ଦରି !
 ଏହି ଦ୍ୱାଦଶ ବନେର ବିଶେଷ ତୋମାର ନିକଟ ବଲିବ ॥ ୧୧ ॥ ୧୨ ॥

ରାଧିକାର ଏକ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ଏକ ଏକ ବନ କପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇ-
 ଯାହେ ଭାହାର ବିଶେଷ ଏହି । ଭଦ୍ରବନ ତାପସୀମୂର୍ତ୍ତି, ଶ୍ରୀବନ ତାପିନୀ-
 ମୂର୍ତ୍ତି, ଧୂଭାଗ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ଲୌହବନ, ଭଦ୍ରାଗ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ଭାଗ୍ନୀରବନ ॥ ୧୩ ॥

ହେ ପ୍ରିୟେ ଜ୍ଞାଲିନୀମୂର୍ତ୍ତି ମହାବନ ଓ ତାଲବନ ଏବଂ ରୁଚିମୂର୍ତ୍ତି
 ଖଦିରବନ ଏହି ସକଳ ବନ ଅତି ମନୋହର ॥ ୧୪ ॥

ଅସ୍ତ୍ରାର୍ଥ ।

ବନ ନାମାନି କଥାମୀତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୧ ॥ ବହୁମେତି ଦ୍ୱାଦଶବନମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧାବନମୟ
 ବିଶେଷଃ ଶୃତ୍ୟର୍ଥ । ଦ୍ୱାଦଶବନାନି ଯଥା ; ଭଦ୍ରବନଃ ଶ୍ରୀବନଃ ଲୌହବନଃ ଭାଗ୍ନୀର
 ବନଃ ମହାବନଃ ତାଲବନଃ ଖଦିରବନଃ ବହୁବନଃ କାମ୍ୟବନଃ କୁମୁଦବନଃ ବୃଦ୍ଧାବନ-
 କ୍ଷେତ୍ର ॥ ୧୨ ॥ ଭଜେତି । ପଶିମ୍ୟା କୃତ୍ତିବିଶେଷ ଏବ ବନକପେଣାବତୀର୍ଣ୍ଣେତି ।

ସୁମୁଖୀ ବହନା ଭଦ୍ରେ କୁମୁଦଂ ଭୋଗଦା ପ୍ରିୟେ ।
 ବିଶ୍ଵା ମଧୁବନଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ବୃଦ୍ଧାଚ ଧାରିଣୀ ତଥା । ୧୫ ।
 କାମ୍ୟକ୍ଷମାଲିନୀ ଦେବି ମହଦ୍ଵନଂ କ୍ଷମା ତଥା ।
 ବନ ମୁଖ୍ୟ ଦ୍ୱାଦଶୈତାଃ କାଲିନ୍ଦ୍ୟାଃ ସମ୍ପ ପଶ୍ଚିମେ । ୧୬ ।
 ଅନ୍ୟଚେତ୍ରେ ପବନଂ ଭଦ୍ରେ କୁର୍ବଙ୍କ୍ରୀଡ଼ା ରସସ୍ତଳ ।
 କଦମ୍ବ ଥଣ୍ଡିକଂ ନନ୍ଦବନଂ ନନ୍ଦୀଶ୍ୱରଂ ପ୍ରିୟେ । ୧୭ ।
 ନନ୍ଦମାନନ୍ଦ ସୁପ୍ତକ୍ଷମ ପଲାଶା ଶୋକ କେତକୀ ।
 ସୁଗନ୍ଧି ମୋଦନଂ କୌଲ ମମ୍ତଂ ଭୋଜନ ସ୍ତଳ । ୧୮ ।
 ଭାଷା ।

ସୁମୁଖୀମୂର୍ତ୍ତି ବହବନ ଭୋଗଦାମୂର୍ତ୍ତି କୁମୁଦବନ ବିଶ୍ଵାମୂର୍ତ୍ତି ମଧୁବନ,
 ଧାରିଣୀମୂର୍ତ୍ତି ବୃଦ୍ଧାବନ ॥ ୧୫ ॥

ମାଲିନୀମୂର୍ତ୍ତି କାମ୍ୟବନ କ୍ଷମାମୂର୍ତ୍ତି ମହାବନ । ଏଇ ଦ୍ୱାଦଶବନ
 ସର୍ବବନ ପ୍ରଧାନ ; କାଲିନ୍ଦୀର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗେ ବିଦ୍ୟମାନ ॥ ୧୬ ॥

କଦମ୍ବ ଥଣ୍ଡିକା ନନ୍ଦବନ ଓ ନନ୍ଦୀଶ୍ୱର ବନ ପ୍ରଭୃତି ଆର ଆର ସେ
 ଉପବନ ଆଛେ ତାହା କୃଷ୍ଣର କ୍ରୀଡ଼ା ରସସ୍ତଳ ॥ ୧୭ ॥

ନନ୍ଦନ ଓ ଆନନ୍ଦ ନାମେ ଛୁଇ ବନ କୃଷ୍ଣର ଶଯନ ସ୍ଥାନ । ପଲାଶ
 ଅଶୋକ ଓ କେତକୀ ବନେ କୃଷ୍ଣ ଗଞ୍ଜାମୋଦ ସୁର୍ଖ ସେବା କରେନ ।
 କୌଲବନ ଅମୃତାସ୍ତାଦନ ସ୍ଥାନ ॥ ୧୮ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥ ।

ପରିମ୍ୟା ସାତାପନୀ ମୂର୍ତ୍ତି କ୍ଷଦେବ ଭଜିବନଂ ଏବ ମନ୍ୟାତ୍ମାପି । ଏତଦ୍ୱାଦଶବନ
 ମେବ ଅଧାରଂ ତତ୍ତ୍ଵ କାଲିନ୍ଦ୍ୟାଃ ପଶ୍ଚିମେତାଗେ ସମ୍ପବନଂ ବିହୃତେ ॥ ୧୩ ॥
 ॥ ୧୪ ॥ ୧୫ ॥ ୧୬ ॥ ଅନ୍ୟନିତି ଅନ୍ୟତ କଦମ୍ବ ଥଣ୍ଡିକାଦି ଦ୍ୱାଦଶବନଂ
 ପରମ କୁର୍ବଙ୍କ୍ରୀଡ଼ା ବୁନ୍ଦିଲ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୭ ॥ ନନ୍ଦେତି । ନନ୍ଦବନଂ ସୁପ୍ତଃ

ମୁଖ ପ୍ରସାଦନଂ ବୃଦ୍ଧ ହରଣଂ ଶେଷ ଶାଯିକ ।
 ଶ୍ୟାମପୂର୍ବ୍ୟଂ ଦଧିଗ୍ରାମଂ ବୃଷତାଳୁ ପୁରଂ ତଥା । ୧୯ ।
 ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱିପଦ ଫିଞ୍ଚବ ରାସ କ୍ରୀଡ଼ିଷ୍ଟ ଧୂମରଂ ।
 କେମୁଦ୍ରମଂ ସରୋବୀନଂ ନବମଂ ମୁକଚନ୍ଦନ । ୨୦ ।
 ସଂଖ୍ୟା ବନମ୍ୟ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ଦିନଂ ସାଧନ ସିଦ୍ଧିଦାଃ ।
 ପୁର୍ବୋକ୍ତଂ ଦ୍ୱାଦଶାରଣ୍ୟ ପ୍ରଧାନଂ ବନ ମୁଦ୍ରମଂ । ୨୧ ।
 ତତ୍ରୋତ୍ତରେ ଚତୁର୍ଥଙ୍କ ବନଙ୍କ ସମୁଦ୍ରା ହତ ।
 ନାନାବିଧ ରସକ୍ରୀଡ଼ା ନାନା ଲୀଲାଘୟ ଶ୍ଲେଷ । ୨୨ ।

ଭାଷା ।

ବନ ପ୍ରଦେଶେ ବୃଦ୍ଧମହରଣ ପ୍ରଭୃତି ନାନାବିଧ ମୁଖ ସେବାଯ କାଳ-
 ବର୍ତ୍ତନ କରେନ ॥ ୧୯ ॥

ସଙ୍କେତ, ଦ୍ୱିପଦ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ଆର କତକଣ୍ଠିଲି ବନ ଆଛେ ତା-
 ହାତେ କୃଷ୍ଣ ରାସକ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ବିବିଧ ଆମୋଦ କରିବେନ ॥ ୨୦ ॥

ଉଦ୍‌ଦ୍ଵାତ୍ରିଂଶଦିନ ସାଧନ ସିଦ୍ଧିପଦ କିଞ୍ଚ ପୁର୍ବୋକ୍ତ ଦ୍ୱାଦଶବନ
 ସର୍ବବନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ କୃଷ୍ଣର ପ୍ରିୟତମ ॥ ୨୧ ॥

ଏହି ସକଳ ବନେର ଉତ୍ତରେ ଚତୁର୍ଥ ବନ ନାମେ ଏକ ବନ ଆଛେ
 ତାହା ସର୍ବବନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ରମଲୀଲା ଶ୍ଲେଷ ॥ ୨୨ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ଶୟବନବନ । ଅଭୂତବନଂ ଭୋଜନ ଶ୍ଲେଷ ॥ ୧୮ ॥ ମୁଖେତି ମୁଖକର ବୃଦ୍ଧ-
 ତରଣାଦିକ ମିତିଭାବ ॥ ୧୯ ॥ ସଙ୍କେତତେତି ସଙ୍କେତବନଂ ରାସକ୍ରୀଡ଼ା ଶ୍ଲେ-
 ହିତଯର୍ଥ ॥ ୨୦ ॥ ସଂଖ୍ୟେତି । ଇଥି ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶଦିନ ତତ୍ର ପୁର୍ବୋକ୍ତଂ ଦ୍ୱାଦଶ-
 ବନ ପ୍ରଧାନମିତଯର୍ଥ ॥ ୨୧ ॥ ତତ୍ରେତି । ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶଦିନମୋତ୍ତରେ ନାନା-

ଦଲ କେଶର ବିନ୍ଦୁର ରହସ୍ୟ ଘୀରିତଃ କ୍ରମାଂ ।
ସହସ୍ରପତ୍ର କମଳଃ ଗୋକୁଳାଖ୍ୟଃ ଶୁଚିଶ୍ଵିତେ ॥
ତେଜକର୍ଣ୍ଣିକା ମହଦ୍ଵାମ କ୍ରମସ୍ୟ ସ୍ଥାନ ମୁକ୍ତମଃ ॥ ୨୩ ॥

ଇତି ବାସୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ
ଏକାଦଶଃ ପଟଳ ।

ଭାଷା ।

ପଦ୍ମେରଦଲ କେଶର ବିନ୍ଦୁର ରହସ୍ୟ କ୍ରମତ ତୋମାର ନିକଟ ବଲି-
যାଛି । ଗୋକୁଳ ସ୍ଥାନ ସହସ୍ରଦଲ କମଳ, ତେଜକର୍ଣ୍ଣିକା ଅତି ପ୍ରଧାନ
ସ୍ଥାନଁ ଓ କୃଷ୍ଣର ଅତିପ୍ରିୟ ॥ ୨୩ ॥

ଇତି ଏକାଦଶ ପଟଳ ।

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଶ୍ରୀଭାବୁଃ ଚତୁର୍ବିନମିତି ॥ ୨୨ ॥ ଦଲେତି । ପତ୍ର କେଶରାଦୀନଃ ରହସ୍ୟଃ
କ୍ରମାଂ କଥିତଃ । ସହସ୍ରଦଲଃ ଯେତକମଳଃ ତଦେଵ ଗୋକୁଳମିତି ॥ ୨୩ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀଅକୁମାର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ହୃଦେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
ଏକାଦଶ ପଟଳଃ ।

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚ ।

ତତ୍ତ୍ଵାପରି ସ୍ଵର୍ଗପୀଠେ ମଣି ମଣ୍ଡପ ମଣ୍ଡିତେ ।
 ଦକ୍ଷିଣାଦି କ୍ରମାଦିକୁ ବିଦିକୁ ଦଲ ମୀରିତେ । ୧ ।
 ସଦଲେ ଦକ୍ଷିଣେ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଶୁହାଦ୍ ଶୁହତମ୍ ପ୍ରିୟେ
 ତତ୍ରାବାସ୍ ମହାପୀଠ୍ ନିଗଗାଗଗ ଶୁନ୍ଦର୍ ॥ ୨ ॥
 ଯୋଗୀଜ୍ଞେରପିଦୁଙ୍ଗ ପ୍ରୟେ ସତ୍ୟେ ପୁଂସା ମଗୋଚର୍
 ଦଲମାଦେ ହିତୀଯକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ଵହସ୍ୟେ ଦୟେ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ, ତତ୍ତ୍ଵାପରି ମଣି ମଣ୍ଡପ ଭୂଷିତ ସ୍ଵର୍ଗପୀଠେ
 ଦକ୍ଷିଣାଦି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଓ ଅଗ୍ନାଦି ଚତୁର୍କୋଣେ ଅଷ୍ଟଦଲ ବିଦ୍ୟମାନ
 ଆଛେ ॥ ୧ ॥

ହେ ପ୍ରିୟ ! ଦକ୍ଷିଣଦିକେ ସେ ଦଲ ଆଛେ ତାହା ଅତି ଗୋପ-
 ନୀୟ ; ସେଇ ଦଲୋପରି ଅତି ଶୁନ୍ଦର ମହାପୀଠ ଆଛେ ॥ ୨ ॥

ଏ ମହାପୀଠ ଯୋଗଗଗେରେ ଛୁପୁଥିଯ ଓ ସର୍ବ ପୁରୁଷେର ଅଗୋ-
 ଚର । ହେ ପ୍ରିୟେ ଆଦ୍ୟଦଲ ଓ ହିତୀଯଦଲ ଉଭୟରୁ ଅତି ଗୋପ-
 ନୀୟ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚେତି । ସ୍ଵର୍ଗପୀଠେ ଅବର୍ଗମନେ ମଣ୍ଡିତେ ଶୋଭିତେ । ଦିକୁ
 ଦକ୍ଷିଣାଦି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକୁ ବିଦିକୁ ଅଗ୍ନାଦି ଚତୁର୍କୋଣେ ॥ ୧ ॥ ସଦଳମିତି ।
 ଦକ୍ଷିଣାଦିର୍ଥିଦଲେ ଅତି ଗୋପନୀୟ ॥ ୨ ॥ ଯୋଗୀତି । ଅସମଦଳେ ହିତୀଯ-
 ଦଲକୁ ଅତି ଗୋପନୀୟ ଶୁଣି ଅଧାନେ ବୁଦ୍ଧି ଦୁଃ୍ଖାଗ୍ୟମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୩ ॥ ପୁର୍ବ-

ପୁର୍ବେଦଲଂ ତୃତୀୟଥିଂ ତତ୍ର କେଶୀ ନିପାତିତା ।
 ଗଞ୍ଜାଦି ସର୍ବତୀର୍ଥଥିଂ ତଦଲେ ସମ୍ବନ୍ଧୁଣଂ ସଦା ॥ ୫ ॥
 ଚତୁର୍ଥ ଦଲ ଈଶାନଯାଂ ସିଙ୍କ ପୌଟେପ୍ରସିତ ପ୍ରଦଂ ।
 କାତ୍ୟାୟନ୍ୟ ଚର୍ଚନାଦୋଗୀ ସତ୍ର ଲେଭେ ପତିଂହରିଂତ୍ରି
 ବନ୍ଦ୍ରାଳକ୍ଷାର ହରଣଂ ତଦଲେ ସମ୍ବନ୍ଧାହତଂ ।
 ଉତ୍ତରେ ପଞ୍ଚମଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଦଲଂ ସର୍ବ ଦଲୋତ୍ତମଂ ॥ ୬ ॥

ଭାଷା ।

ପୁର୍ବଦିଷ୍ଟି ତୃତୀୟଦଲେ କେଶୀନାମେ ଅଛିର ନିପତିତ ହିନ୍ଦାଚେ । ଏବଂ ଗଞ୍ଜାଦି ନିଖିଲ ତୀର୍ଥ ଏହି ଦଲେ ବିଦ୍ୟମାନ ଆଚେ ॥ ୫ ॥
 ଈଶାନକୋଣେ ସେ ଦଲ ତାହା ଚତୁର୍ଥ ଏହି ଦଲ ସର୍ବାତୀଷ୍ଠ ଫଳପ୍ରଦ ।
 ଗୋପୀଗଣ ଏହିଦଲେ କାତ୍ୟାୟନୀର ଅର୍ଚନା କରିଯା ହରିକେ ପତି
 କପେ ଲାଭ କରିଯାଇଲି ॥ ୫ ॥

ଉତ୍ତରେ ପଞ୍ଚମଦଲ ଇହା ସର୍ବଦଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏହି ଦଲେ କୃଷ୍ଣ ଗୋପୀ-
 ଗଣେର ବନ୍ଦ୍ରାଳକ୍ଷାର ହରଣ କରିଯାଇଛେ ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ତି । ପୁର୍ବଦିଷ୍ଟି ତୃତୀୟଦଲେ ଗଞ୍ଜାଦି ସର୍ବତୀର୍ଥଂ ସଦା ବିରାଜିତ ଇତିଭାବଃ ॥ ୫
 ଚତୁର୍ଥେତି ଈଶାନଯାଂ ଚତୁର୍ଥଦଲଂ ସିଙ୍କକ୍ଷେତ୍ର ମଭିଲଷିତ ପ୍ରଦକ୍ଷେତ୍ର । ଯତ୍ରଦଲେ
 ଗୋପୀ କାତ୍ୟାୟନୀ ମର୍ଜନିତ୍ବା ହରିଂ ପତିଂ ଲେଭେ ॥ ୫ ॥ ବର୍ଜେତି । ଚତୁର୍ଥ-
 ଦଲଏବ କୃଷ୍ଣ ଗୋପୀନାଂ ବନ୍ଦ୍ରାଳକ୍ଷାରାଦି ଜହାର । ଉତ୍ତରେ ପଞ୍ଚମଂ ଦଲଂ
 ସର୍ବଦଲ ଶ୍ରେଷ୍ଠମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୬ ॥ ବର୍ଜେତି ସତ୍ର ପଞ୍ଚମଦଲେ ଷାବଧାନିତ୍ୟ । ଡିକ୍ଷା-

(୧୬)

ସତ୍ରେ ହାଦଶାଦିତ୍ୟ ଦଲକୁ କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ୍ବନ୍ଧ ।
 ବାୟବ୍ୟାନ୍ତ ଦଲଙ୍କ ସର୍ପଙ୍କ ଭଦ୍ରକାଳୀ ହୁଦଃ ଶୁତଃ ॥୭॥
 ଦଲୋଭମୋଭମ୍ବ ଦେବି ପ୍ରଧାନଙ୍କ ଦଲ ମୁଚ୍ୟତେ ।
 ସର୍ବୋଭମ୍ବ ଦଲଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଶ୍ଚିମେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦଲଙ୍କ ।୮।
 ଯଜ୍ଞ ପତ୍ରୀଗଣାନାକୁ ସଦୀପ୍ରସିତ ବରପ୍ରଦଃ ।
 ଅହ୍ସୁରୋପି ନିର୍ବାଣଙ୍କ ଲେଭେ ସତ୍ର ଦଲେ ପ୍ରିୟେ ।୯

ଭାଷା ।

ବାୟକୋଣେ ଯେ ଦଲ ତାହା ସତ୍ର, ସର୍ବଦଲ ପ୍ରଧାନ ଏହି ଦଲେ ହା-
 ଦଶାଦିତ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେନ, ଇହା କର୍ଣ୍ଣିକା ତୁଳ୍ୟ ଏବଂ ଇହାକେ
 କାଳୀକ୍ରଦ ବଲେ ॥ ୭ ॥

ପଶ୍ଚିମଦିକେ ଯେ ଦଲ ତାହା ସମ୍ବନ୍ଧଦଲ ଏହି ଦଲ ଅତି ପ୍ରଧାନ
 ଓ ସର୍ବଦଲମୋଭମ୍ବ ॥ ୮ ॥

ଏହି ଦଲେ ଯଜ୍ଞ ପତ୍ରୀଗଣ ଅଭୀଷ୍ଟ ଲାଭ କରିଯାଛିଲ ଏବଂ ଅହ୍ସୁ-
 ର ମୁକ୍ତିପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୟ ॥ ୯ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥ ।

ଶ୍ରୀତିଶେଷଃ । ଏତଦଲଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣିକା ତୁଳ୍ୟ । ବାୟବ୍ୟାନ୍ତ ସର୍ପଦଲଙ୍କ ତତ୍ର ଭଦ୍ରକାଳୀ
 ତୁଦଃ ॥ ୭ ॥ ମନେତି ପଶ୍ଚିମେ ସର୍ବଦଲଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦଲଙ୍କ ତିଷ୍ଠତିଶେଷଃ ।
 ॥ ୮ ॥ ସଜ୍ଜେତି । ତତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧଦଲେ ସର୍ପତ୍ରୀଗଣ ଇଲ୍ଲିତଃ ବରଃ ଲେଭିରେ
 ଅହ୍ସୁରୋପି ନିର୍ବାଣ ମୁକ୍ତିଙ୍କ ଲେଭେ ଇତିଭାବଃ ॥ ୯ ॥ ବ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ଈନ୍ଦ୍ରତ୍ୟା

ବ୍ରକ୍ଷଗୋ ମୋହନ୍ ତତ୍ତ୍ଵ ଦଲ୍ ବ୍ରକ୍ଷ ହୁଦାବଧି ।
 ନୈଞ୍ଚତ୍ୟାନ୍ତ ଦଲ୍ ପ୍ରୋକ୍ତ ଘଟିଗ୍ ବ୍ୟୋଗସାତନ୍ ୧୦
 ଶଞ୍ଚଚୂଡ଼ବଧ ସ୍ତର ନାନାକେଲି ରମସଙ୍କଳ୍ ।
 ଏତଦୃଷ୍ଟ ଦଲ୍ ଭଦ୍ରେ ବୃଦ୍ଧାରଣ୍ୟାନ୍ତର ସ୍ଥିତଂ ॥ ୧୧ ॥
 ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂଦାବନ୍ ରମ୍ୟ ସମୁନାଯାଃ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ୍ ।
 ଅଧିଷ୍ଠାତା ତତ୍ତ୍ଵ ଶଙ୍କୁ ଲିଙ୍ଗ୍ ଗୋପୀଶ୍ଵରାଭିଧଃ ॥ ୧୨ ॥

ଭାଷା ।

ନୈଞ୍ଚତ୍ୟାନ୍ତଦିକେ ଅଷ୍ଟମଦଲ ଆଛେ ଇହା ବ୍ରକ୍ଷମୋହନକାରୀ ଓ ବ୍ରକ୍ଷ ହୁଦାବଧି ବିଷ୍ଣୁ ॥ ୧୦ ॥

ଏହି ଦଲେ ଶଞ୍ଚଚୂଡ଼ ବଧ ହଇଯାଛିଲ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ରମକେଲି ସମ୍ପାଦିତ ହିତ । ବୃଦ୍ଧାବନ ମଧ୍ୟେ ଏହି ଅଷ୍ଟଦଲ ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେ ॥ ୧୧ ॥

ଅଭି ରମଣୀୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂଦାବନ ଧାମ ସମୁନାର ମଧ୍ୟଗତ । ଗୋପୀ-
 ଶ୍ଵର ନାମେ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ ଇହାର ଅଧୀଶ୍ଵର ॥ ୧୨ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ସଦ୍ଵେଷମଳ୍ ତତ୍ତ୍ଵମୋହନ୍ ବ୍ରକ୍ଷହୁଦାବଧି ରିଷ୍ଟିର୍ ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ଶାଖେ-
 ତି । ଅତ୍ରେବ ଦଲେ ଶଞ୍ଚଚୂଡ଼ାନ୍ତରବଧଃ । ଏତଦଲ୍ ବୃଦ୍ଧାବନ ମଧ୍ୟଗତ ନାନା-
 ରମସଙ୍କଳ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୧ ॥ ଶ୍ରୀମଦିତି । ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂଦାବନ ଅଭି ରମଣୀୟ ତ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-
 ଦିଷ୍ଟାତା ଶଙ୍କୁ ଗୋପୀଶ୍ଵରାଧ୍ୟ ଲିଙ୍ଗରୂପେଣ ବିରାଜିତେ ॥ ୧୨ ॥ ତଦିତି । ଏତ

ତଥାହେ ସୋଡଶଦଲେ ମାହାତ୍ମ୍ୟ କ୍ରମ ଉର୍ଯ୍ୟତେ ।
ନୈର୍ବତ୍ୟାଦି କ୍ରମାଂଶୋକ୍ତଃ ଆଦକ୍ଷିଣ୍ୟଃ ସଥାତଥଃ ।

॥ ୧୩ ॥

ମହେପଦଃ ମହକ୍ଷାମ ଅଧାନଃ ଭଦ୍ର ସୋଡଶ ।
ଅର୍ଥମଞ୍ଚ ଦଲଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ମାହାତ୍ମ୍ୟଃ କର୍ଣ୍ଣିକା ସମଃ । ୧୪
ତଦଲେ ମଧୁବନଃ ଶ୍ରୋକ୍ତଃ ତତ୍ତ୍ଵ ଆଦୁରଭୁକ୍ତରିଃ ।
ଆଦ୍ୟଃ କେଶର ମାପୂଜ୍ୟଃ ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ ମୀଶର । ୧୫

ଭାଷା ।

ଏই ଅଷ୍ଟଦଲେର ବହିର୍ତ୍ତାଗେ ସୋଡଶ ଦଲ ଆଛେ ତାହାର ମାଯା
ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ନୈର୍ବତ୍ୟାଦି କ୍ରମେ ଏହି ସୋଡଶଦଲ ଆଛେ । ୧୩ ।

ଏହି ସୋଡଶଦଲେର ଅର୍ଥମଦଳ ମହେପଦ ଓ ମହକ୍ଷାମ ଏବଂ
କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ । ୧୪ ॥

ଏହି ଦଲେ ମଧୁବନ ଆଛେ ଏବଂ ଏଥାନେଇ ହରି ଆବିଭୂତ ହଇୟା
ଛିଲେନ । ଆଦ୍ୟ କେଶର ସକଳେର ପୂଜ୍ୟ ଓ ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ ଉତ୍ସର
ସ୍ଵର୍କପ । ୧୫ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଦଷ୍ଟଦଲ ବାହେ ସୋଡଶଦମମ୍ୟ ମାହାତ୍ମ୍ୟଃ କଥ୍ୟତେ । ଏତଥ ସୋଡଶଦଲଃ ନୈର୍ବ-
ତ୍ୟାଦି କ୍ରମେ ସଥାଯଥଃ ହିତମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ୧୩ ॥ ମହଦିତି ଏତଥ ସୋଡଶ-
ଦଲଃ ମହେଶାନଃ ଅଧାନଃ । ଅର୍ଥମଃ ଦଲଃ କର୍ଣ୍ଣିକା ଭୂମ୍ୟଃ । ୧୪ ॥ ତଦି-
ତି । ଅର୍ଥମଦଳ ଏବ ମଧୁବନଃ ତତ୍ତ୍ଵ ହରିଃ ଆଦୁରଭୁକ୍ତ । ୧୫ ॥ ଚତୁର୍ବୁଜ-

ଚତୁର୍ବୁଜେ ମହାବିଷ୍ଣୁଃ ସର୍ବ କାରଣ କାରଣ ।
 ଅଧିଷ୍ଠିତ ଦେବ ଦେବ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦଲୋତ୍ତମେ । ୧୬ ।
 ସତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରପତି ଦେବୋ ଭୂତେଷ୍ଵର ଉମାପତି ।
 ଦଲ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମାଧ୍ୟାତ । କିଞ୍ଚିଲ୍ଲିଲା ରମ୍ଭଳ । ୧୭ ।
 ଥଦିରଙ୍ଗେତି ତତ୍ତ୍ଵେବ ଦଲକ୍ଷ ସମୁଦ୍ରାହୃତ ।
 ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦଲ । ପ୍ରୋକ୍ତ । ମାହାତ୍ୟଃକର୍ଣ୍ଣିକା ସମ । ୧୮ ।

ଭାଷା ।

ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦଲୋତ୍ତମେ ସର୍ବକାରଣ ଦେବ ଦେବ ଚତୁର୍ବୁଜ ମହା-
 ବିଷ୍ଣୁ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଆହେନ ॥ ୧୬ ॥

ସେଇ କ୍ଷେତ୍ରେ ଅଧିପତି ଭୂତେଷ୍ଵର ଉମାପତି ମହାଦେବ । ବି-
 ଖ୍ୟାତ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଲ ଲୀଲା ରମ୍ଭଳ ॥ ୧୭ ॥

ଏହି ଦଲେତେ ଥଦିରବନେ ତ୍ରୀକ୍ଷଣ ନାନାବିଧ ରମକେଳି କରି-
 ଦେନ । ଏହି ଦଲ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଇହାର ମାହାତ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ ॥ ୧୮ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ମିତି । ସର୍ବକାରଣ ଜଗତୀଜ । ଅଧିଷ୍ଠିତ ଆମୀନମିତ୍ୟର୍ଥ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ଦଲୋତ୍ତମେ ଅଧିବଳେ ॥ ୧୩ ॥ ସତ୍ରେତି । ସତ୍ରବଳେ ଉମାପତି । ଶିବ ।
 ଅଧିଷ୍ଠର । ଲୀଲାରମ୍ଭଳ । ଜୀଡା କୌତୁକାଗାର ମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୪ ॥ ଥଦି-
 ରେତି । ତତ୍ତ୍ଵେବ ଦ୍ଵିତୀୟବଳେ ଥଦିର ସମାଦୀନିତିକାର । କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ । କର୍ଣ୍ଣି-
 କା ଭୂଷ୍ୟ ମାହାତ୍ୟ ॥ ୧୫ ॥ ତତ୍ରେତି । ଦ୍ଵିତୀୟବଳେ ଗୋବର୍ହନ ପର୍ବତେ

ତତ୍ର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରେ ନିତ୍ୟ ରମ୍ୟ ଫଳାଦିକ ।
 ଦଲେ ତୃତୀୟକ । ଭଦ୍ରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠୋଭମୋତ୍ତମ ॥ ୧୯
 ହରି ସମ୍ୟ ପତିଃ ସାଙ୍କାଳ୍ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମହିତୃତ ।
 ଚତୁର୍ଥ ଦଲମାଧ୍ୟାତ । ମହାକୁତ ରମ୍ୟଲ ॥ ୨୦ ॥
 କଦମ୍ବ ଭାଣ୍ଡୀ ତତ୍ରୈବ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ରମାଶ୍ୱର ।
 ଶିଖ । ହଦ୍ୟ ପ୍ରିୟ ରମ୍ୟ ଦଲକୁ ସମୁଦ୍ରାହତ ॥ ୨୧

ତାଷା

ଏହି ଦଲମଧ୍ୟେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବତେ ହରି ନିତ୍ୟ ରମ୍ୟ ଫଳାଦି ଭୋଗ କରେନ । ହେ ଶୁନ୍ଦରି ତୃତୀୟଦଲ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଓ ଧର୍ମୋତ୍ସମ ॥ ୧୯ ॥

ବିଧ୍ୟାତ ଚତୁର୍ଥଦଲ ରହଣ୍ଟ ରମକେଳି ସ୍ଥାନ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧାରୀ ହରି ଯାହାର ମାଙ୍କାଳ ଅଧିପତି ॥ ୨୦ ॥

ପଞ୍ଚମଦଲେ କଦମ୍ବ ଭାଣ୍ଡୀର ପ୍ରଭୃତି ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ରମାଶ୍ୱର ବିବିଧ କୃଷକେଳି ବନ ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେ ; ଏହି ସ୍ଥାନ ଅଭି ଶିଖ, ମନୋ-

ଅନ୍ତାର୍ଥ ।

ବହୁତର ରମ୍ୟଫଳ ଅନ୍ତୀତି । ତୃତୀୟ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ॥ ୧୯ ॥ ଦରିଦ୍ରିତି ।
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଧାରୀ ହରି ସମ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର । ଚତୁର୍ଥଦଲ ମାଶ୍ୟ ରମ୍ୟନିଃ ॥ ୨୦ ॥
 କର୍ମହେତି । ତତ୍ରୈବ ଚତୁର୍ଥଦଲେ କଦମ୍ବବନୀ ଭାଣ୍ଡୀରବନକେତି । ଶିଖ । ଜୁମ୍ବି-
 ତଳେ ହଦ୍ୟ ମନୋରମ ॥ ୨୧ ॥ ମନୌଖରମିତି । ମନୌଖରାତିଧ ପଞ୍ଚମ-

ନନ୍ଦୀଶ୍ୱରଂ ଦଲଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ତତ୍ତ୍ଵ ନନ୍ଦାଲୟଂ ପ୍ରିୟେ ।
 କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ ମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ପଞ୍ଚମଂ ଦଲମୁଚ୍ୟତେ ॥ ୨୧ ॥
 ତଦ୍ଵିଷ୍ଟାତ୍ ଗୋପାଳୋ ଧେନୁପାଲନ ତୃପରଃ ।
 ଦଲଂ ସର୍ଷଂ ସଦ କ୍ଷୋଭଂ ତତ୍ତ୍ଵ ବୃନ୍ଦାବନଂ ଶୂତଂ ୨୩
 ସପ୍ତମଂ ବହୁନା ରମ୍ୟ ଦଲଂ ରମ୍ୟ ପ୍ରକାର୍ତ୍ତିତ ।
 ଦଲାଷ୍ଟଗଂ ତାଲବନଂ ତତ୍ତ୍ଵ ଧେନୁ ବଧଃ ଶୂତଃ ॥ ୨୪ ॥

ଭାଷା ।

ହର ଓ ପ୍ରୟତିର ; ଇହାର ବିଶେଷ ନାମ ନନ୍ଦୀଶ୍ୱର ଦଲ ଏଥାନେ
 ନନ୍ଦରାଜେର ଭବନ ଇହାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣିକା ତୁଳ୍ୟ ॥ ୨୧ ॥ ୨୨ ॥

ସର୍ଷଦଲ ନିର୍ଭୟ ସ୍ଥାନ ତାହାତେ ବୃନ୍ଦାବନ ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେ ;
 ଇହାର ଅଧିପତି ଧେନୁପାଲନ ତୃପର ଗୋପାଲଙ୍କପୀ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ହରି । ୨୩
 ସପ୍ତମଦଲ ଅତି ରମ୍ୟ ଓ ସର୍ବପ୍ରଧାନ କୀର୍ତ୍ତି ଆଛେ । ଅଷ୍ଟମଦଲ
 କୃଷ୍ଣ କ୍ରୀଡ଼ା ରମୟାନ ଏବଂ ଏଥାନେ ଧେନୁ ନାମକ ଅସ୍ତ୍ରରେର ବିନାଶ
 ହଇଯାଛିଲ ॥ ୨୪ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦଲେ ନନ୍ଦାଲୟ ମାସିଦିତ୍ୟର୍ଥ । ଅସ୍ୟାପି ମାହାତ୍ମ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣିକା ମମରିତ । ୨୫ ।
 ତନ୍ଦିତ । ଧେନୁପାଲନ ତୃପରଃ ଗୋଚାରଣ ନିରତ । ଗୋପାଲଙ୍କପୀ ହରି ।
 ସର୍ଷଦଲମ୍ୟାଧିପତି ରିତ୍ୟର୍ଥ । ଅତ୍ରେବ ଦଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ମନ୍ତ୍ରିତିଭାବ ॥ ୨୬ ॥
 ସପ୍ତମଦଲ ମତି ମନୋହର । ଅଷ୍ଟମଦଲେ ତାଲବନ ମାସି-

ନବଗ୍ରହ କୁମୁଦାରଣ୍ୟେ ଦଲେ ରଘ୍ୟେ ଶୁଚିଶ୍ମିତେ ।
 କାମ୍ୟାରଣ୍ୟେ ଦଲେ ହଦ୍ୟେ ପ୍ରଧାନେ ସର୍ବକାରଣ୍ୟ ॥ ୨୫
 ବ୍ରକ୍ଷସ୍ଥାନେ ଦଲେ ତତ୍ର ବିଷ୍ଣୁ ବୃଦ୍ଧ ସମସ୍ତିତେ ।
 ହୃଦ୍ୟକ୍ରୀଡ଼ା ରମ୍ଭାନେ ଦଶମ୍ବ ଦଲମୁଚ୍ୟତେ ॥ ୨୬ ॥
 ଦଲମେକାଦଶେ ପ୍ରୋକ୍ତେ ଭକ୍ତାମୁଗ୍ରାହ କାରଣ୍ୟ ।
 ସେତୁବନ୍ଦସ୍ୟ ନିର୍ମାଣେ ନାନାରଙ୍ଗ ରମ୍ଭଲେ ॥ ୨୭ ॥

ଭାଷା ।

ନବମଦଲେ କୁମୁଦବନ ଆଛେ ଇହା ଅତି ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ ଏବଂ ଏଥା-
 ନେଇ କାମ୍ୟବନ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଯାଛେ । ଏହି ଦଲ ଅତି ମନୋହର
 ଓ ସର୍ବକାରଣ ॥ ୨୫ ॥

ଦଶମଦଲ ବ୍ରକ୍ଷସ୍ଥାନ ଏହି ଦଲେ ବିଷ୍ଣୁ ବିବିଧକ୍ରମେ ବିରାଜ କରି-
 ତେବେନ । ଏବଂ ଇହାକେଇ କୃଷ୍ଣକ୍ରୀଡ଼ା ରମ୍ଭାନ ବଲେ ॥ ୨୬ ॥

ଏକାଦଶଦଲ ଭକ୍ତବୃଦ୍ଧେର ବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ । ଏଥାନେ ସେତୁବନ୍ଦ
 ନିର୍ମିତ ହଇଯାଛିଲ ଏବଂ ବୃକ୍ଷ ନାନାର୍କପ ରମକେଳି କରିଯା ଥା-
 କେନ ॥ ୨୭ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଦିତି ॥ ୨୮ ॥ ନବମମିତି । ନବମଦଲେ କୁମୁଦବନରେ କାମ୍ୟବନକେତି । ହଦ୍ୟେ
 ମନୋହରେ । ସର୍ବକାରଣ୍ୟେ ସର୍ବହେତୁ ଭୂତମିତି ॥ ୨୯ ॥ ବ୍ରକ୍ଷେତି । ଦଶମ-
 ଦଲେ ବ୍ରକ୍ଷସ୍ଥାନେ ଅତ୍ୟେବ ଦଲେ ବିଷ୍ଣୁ ରୀହବିଧେ ରମକ୍ରୀଡ଼ାଂ ଚକାରେତି । ୨୬ ।
 ଦଲମିତି । ଏକାଦଶଦଲେ ହରିର୍ଭକ୍ତ ମନୋହର୍ଥେ ଶୂରମ୍ଭାମ୍ବାମ ମେତୁବନ୍ଦାରିକ୍
 ନାନାରମକ୍ରୀଡ଼ାଂ ଚକାରେତି ॥ ୨୭ ॥ ଭାଗୀରେତି । ସହାତୀରବନେ ଉଦେବ

ଭାଗୀରଂ ଦ୍ୱାଦଶଦଲଂ ବନଂ ରମ୍ୟଂ ମନୋହରଂ ।
 କୃଷ୍ଣଃ କ୍ରୀଡ଼ାରସ ସ୍ତର କୁମୁଦାଦି ମହାଯତଃ ॥ ୨୮ ॥
 ଅଯୋଦ୍ଧଶ ଦଲଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ତତ୍ତ୍ଵ ଭଦ୍ରବନଂ ଶୂତଂ ।
 ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦଲଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ସର୍ବ ସିଦ୍ଧିପ୍ରଦଂ ଶ୍ଳଙ୍କଂ ॥ ୨୯ ॥
 ଶ୍ରୀବନଂ ତତ୍ତ୍ଵ ରୁଚିରଂ ସର୍ବୈଶ୍ଵର୍ୟସ୍ୟ କାରଣଂ ।
 କୃଷ୍ଣଲୀଲାଗୟ ଦଲଂ ଶ୍ରୀକାନ୍ତି କୌର୍ତ୍ତିବର୍ଦ୍ଧନଂ ॥ ୩୦ ॥

ଭାଷା ।

- ଦ୍ୱାଦଶଦଲେ ଭାଗୀର ଏବଂ ଆଛେ ଇହା ଅତି ରମଣୀୟ ସ୍ଥାନ ଏବଂ
କୃଷ୍ଣ ଏଥାନେ ନାନାବିଧ କୁମୁଦ ମହାଯେ ରମକେଳି କରେନ ॥ ୨୮ ॥
- ଅଯୋଦ୍ଧଶଦଲ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାହାତେ ଭଦ୍ରବନ ଆଛେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଦଲ
ସର୍ବ ସିଦ୍ଧିପ୍ରଦ ବଲିଯା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଛେ ॥ ୨୯ ॥
- ପଞ୍ଚଦଶଦଲେ ଅତି ମନୋହର ସର୍ବ ସମ୍ପଦଂ ଶ୍ରୀବନ ଆଛେ ।
ଇହା କୃଷ୍ଣଲୀଲା ରମଯ ସ୍ଥାନ ଏବଂ ଶ୍ରୀ, କାନ୍ତି ଓ କୌର୍ତ୍ତିବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ ।

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଦ୍ୱାଦଶଦଲ । ଅତ୍ର କୃଷ୍ଣଃ କୁମୁଦାଦି ମହାଯେନ ନାନାରମକ୍ରୀଡ଼ା ମକୋଟୋ-
ଦିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୮ ॥ ଅଯୋଦ୍ଧଶମିତି । ଅଯୋଦ୍ଧଶଦଲଂ ଭଦ୍ରବନ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ-
ଦଲଂ ସର୍ବସିଦ୍ଧିପ୍ରଦ ॥ ୨୯ ॥ ଶ୍ରୀତି । ତତ୍ତ୍ଵେବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଦଲେ ଶ୍ରୀବନ ମତି
ମନୋହର । ଶ୍ରୀକାନ୍ତ୍ୟାଦିବର୍ଜନ । ସର୍ବସମ୍ପଦ ଅଦମିତି ॥ ୩୦ ॥ ମଜ-
(୧୭)

ଦଲଂ ପଞ୍ଚଦଶଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ତତ୍ର ନୌକାହରଣଂ ଶୁଭଃ ।
 କଥିତଃ ଯୋଡ଼ଶ ଦଲଂ ମାହାତ୍ମ୍ୟଃ କର୍ଣ୍ଣିକା ସଙ୍ଗଃ ୩୧
 ମହାବନଃ ଦଲଂ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ତନ୍ତ୍ରାତ୍ମେ ଶୁଷ୍ଟି ମୁଖ୍ୟଃ ।
 ବାଲ୍ୟକ୍ରୀଡ଼ା ରମ୍ଭନ୍ତର ବନ୍ଦମାର୍ଜନ ଭଞ୍ଜନଃ । ୩୨ ।
 ପୃତନାଦି ବଧ ସ୍ତର ସମଲାର୍ଜୁନ ଭଞ୍ଜନଃ ।
 ଅଧିଷ୍ଠାତା ତତ୍ରବାଲୋ ଗୋପାଳଃ ପଞ୍ଚମାଦିକଃ ୩୩

ଭାଷା ।

ଏହି ଦଲେ କୃଷ୍ଣ ନୌକାହରଣ କେଲି କରିଯାଛେ । ଯୋଡ଼ଶଦଲ
 ମର୍ବପ୍ରଧାନ ଇହାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣିକା ତୁଳ୍ୟ ॥ ୩୦ ॥ ୩୧ ॥

ଏହି ଦଲେତେ ମହାବନ ନାମେ ବନ ଆଛେ, ଏଥାନେ କୃଷ୍ଣ ଶୁଷ୍ଟି-
 କ୍ରୀଡ଼ା କରିବେଳ । ଏବଂ ବନ୍ଦ ବାଲକଗଣେର ମହିତ ବାଲ୍ୟକ୍ରୀଡ଼ା
 ଏଥାନେଇ ହିତ ॥ ୩୨ ॥

ଗୋପାଳ ପଞ୍ଚମବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଥାନେ ଥାଁକିଯା ପୃତନା ଓ ସମଲା-
 ର୍ଜୁନ ନାମେ ଅନୁର ବିନାଶ କରେଲ ॥ ୩୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମିତି । ପଞ୍ଚଦଶଦଲଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ତତ୍ର ପଞ୍ଚଦଶଦଲେ ନୌକାହରଣାଦି କ୍ରୀଡ଼ାରମ୍ଭଃ ।
 ଯୋଡ଼ଶଦଲଃ କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ ମାହାତ୍ମ୍ୟମିତି ॥ ୩୧ ॥ ମହେତି । ଅତ୍ର ଦଲେ
 କୃଷ୍ଣଃ ବନ୍ଦମେ ଝାଲୈଶ୍ଚ ମିଲିତଃ ମନ୍ତ୍ର ଅତି ଶୁଷ୍ଟି ବାଲ୍ୟକ୍ରୀଡ଼ା ରମ୍ଭ ଶୁପାଗତଃ
 ଇତିଭାବଃ ॥ ୩୨ ॥ ପୃତମେତି । ଅତ୍ରେବ ଦଲେ ପଞ୍ଚମାଦିକେ ବାଲ ଗୋପାଳଃ
 ପୃତନାବଧଃ ସମଲାର୍ଜୁନ ବଧ ମକରୋଦିତି ଭାବଃ ॥ ୩୩ ॥ ମାହେତି ନାହା

ନାମାଦୀଯୋଦରଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ରସାର୍ଣ୍ଵଃ ।
 ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦଲଗାଥ୍ୟାତଃ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦଲୋତ୍ତମଃ ॥ ୩୪ ॥
 ହୃଷକ୍ରୀଡ଼ା ରସ ସ୍ତର ବିହାର ଦଲମୁଚ୍ୟତେ ।
 ମିଦି ପ୍ରଧାନ କିଞ୍ଚଳକ୍ଷଂ ବନଥ୍ ସମୁଦ୍ରାହୃତଃ ॥ ୩୫ ॥
 ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟବାଚ ।

ବୃନ୍ଦାବନ୍ସ୍ୟ ମାହୃତ୍ୟଃ ରହସ୍ୟଃ ବା କିମନ୍ତୁତଃ ।
 ରସଃ ପ୍ରେମତଥାନନ୍ଦଃ ସର୍ବଂଗେ କଥୟ ପ୍ରତୋ । ୩୬ ॥

ଭାଷା ।

ହରି ଦାମୋଦର ନାମେ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ରସାସ୍ତାଦେ ନିଯତ ଛିଲେନ ।
 ଏହି ବିଧ୍ୟାତ ଦଲ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସର୍ବୋତ୍ତମ ॥ ୩୪ ॥

ଏହିଦଲେ ନିଯତ ବୃଷ୍ଟ କ୍ରୀଡ଼ା ହୁଏ ଏହି ଜଳ୍ୟ ଇହାକେ ବିହାର ଦଲ
 ବଲେ । ଏହିଦଲ କେଶର ମର୍ବ ମିଦିଦାତା କୁପେ ବର୍ଧିତ ॥ ୩୫ ॥

ପାର୍ବତୀ ପୁନର୍ବୀର ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛେନ । ବୃନ୍ଦାବନେର
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଓ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ରସ ଆମାର ନିକଟ ବାହ୍ୟକୁପେ
 ବର୍ଣ୍ଣନ କର ॥ ୩୬ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦାମୋଦରଃ ଦାମୋଦରାଥ୍ୟଃ ପ୍ରେମାନନ୍ଦରରୁରସାର୍ଣ୍ଵଃ ପ୍ରୋବନନ୍ଦ ପୁଃ ॥ ୩୪ ॥
 ହୃଷେତି । ତତ୍ତଵଦଲେ ହୃଷକ୍ରୀଡ଼ା ରସଃ ହୃଷଃ କ୍ରୀଡ଼ା ଶୁଖ ଶୁଗୁତୁଙ୍କ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ।
 କିଞ୍ଚବୁଲକଃ କେଶରଃ ॥ ୩୫ ॥ ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟବାଚେତି । ଆହୃତଃ ବୃନ୍ଦାବନ
 ମାହୃତ୍ୟଃ ପ୍ରେମରସ ମାନନ୍ଦ ରସଥ ମେ କଥୟେତିଭାବଃ ॥ ୩୬ ॥ ସତ୍ରେତି ।

যত্র বৃন্দাদি পূর্লকৈঃ প্রেমানন্দাশ্রম বর্ষিতঃ ।
 কিং পুনশ্চেতনা যুক্তে বিষ্ণুভক্তিঃ কি মুচ্যতে ॥ ৩৭ ॥
 কথিতংতে প্রিয়তমং গুহাদ্গুহতমং প্রিয়ে ।
 রহস্যানাং রহস্যং দুল্লভানাশ্চ দুল্লভং ॥ ৩৮ ॥
 ভারতে গোপিতং দেবি কেশপীঠং ঘনোহরং ।
 ব্ৰহ্মাদি বাঞ্ছিতং স্থানং দেবগন্ধৰ্ম সেবিতং ॥ ৩৯ ॥

তায় ।

যেখানে তক্ষলতা প্রভৃতি অচেতন পদার্থও প্রেমানন্দাশ্রম
 বর্ণন করে ; সেখানে চেতনাযুক্ত মানবাদির আর কথা কি ?
 কৃষ্ণ ভক্তির কি অপার মহিমা ॥ ৩৭ ॥

মহাদেব বলিতেছেন হে প্রিয়ে পার্বতি তোমার নিকট
 অতি দুর্লভ রহস্য কথা বলিয়াছি ॥ ৩৮ ॥

হে দেবি কেশপীঠ ভারতে অতি গোপনীয় স্থান । ব্ৰহ্মাদি
 দেবগণ সর্কার্দা ইহা বাঞ্ছা করেন, এবং দেবগণ ও গন্ধর্মগণ
 সদা সেবা করে ॥ ৩৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

যত্র বৃন্দাবনে । প্রেমানন্দাশ্রম বর্ষিতং পাতিতং চেতনাবতাং যা দিষ্টভক্তি
 সা বিমুচ্যতে ॥ ৩৭ ॥ কথিতেতি । তেতৰ প্রিয়তমং গোপনীয়ং দুর্লভং
 রহস্যং কথিত মিত্যৰ্থ ॥ ৩৮ ॥ ভাৱতেতি । ভাৱতে ভাৱতবৰ্ষে । এতৎ
 কেশপীঠং বৃন্দাবনং গোপনীয়ং, যৎ পীঠং ব্ৰহ্মাদয়োপি বাঞ্ছিতি ॥ ৩৯ ॥

ପଞ୍ଚଶମାତ୍ରକାୟକୁଳଂ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦମୟଂ ପ୍ରିୟେ ।

ସତ୍ର କାତ୍ୟାୟନୀ ମାୟା ମହାମାୟା ଜଗମୟା ॥ ୪୦ ॥

କିମ୍ବାଧ୍ୟଂ ଘରେଶାନି ପୂଜ୍ୟା ତତ୍ର ବରାନନେ ।

ଲତାକଳ୍ପଂ ଘରେଶାନି ବୃନ୍ଦେତି କଥିତଂ ପ୍ରିୟେ । ୪୧

ଲତାକଳ୍ପଂ ଘରେଶାନି ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟଂ କାତ୍ୟାୟନୀ ପରା ।

ଅତଏବ ଘରେଶାନି ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରେଃ ପରିସଂପ୍ରତଂ । ୪୨

ଭାଷା ।

ଏହି ସ୍ଥାନ ପଞ୍ଚଶ ଆତ୍ମକାୟକୁଳ ଓ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଧାମ । ସେଥାନେ
ମହାମାୟା ଜଗମୟା କାତ୍ୟାୟନୀ ବିରାଜମାନା ଆଛେନ ॥ ୪୦ ॥

• ଏହି କାତ୍ୟାୟନୀ ଦେବୀର ଆରାଧନା କରିଲେ କିଛୁଇ ଅସାଧ୍ୟ
ଥାକେନା ହେ ଘରେଶର ବୃନ୍ଦା ଶଦେର ଅର୍ଥ ଲତା ଓ କଳ ॥ ୪୧ ॥

ହେ ଘରେଶାନି ବୃନ୍ଦାବନେ କାତ୍ୟାୟନୀ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଲତାକଳ୍ପ କପେ
ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ । ଅତଏବ ଯୋଗିଗଣ ସଦା ସ୍ତବ କରିଯା
ଥାକେ ॥ ୪୨ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥା ।

ପଞ୍ଚତି । ଅକାରାଦି ପଞ୍ଚଶମାତ୍ରକାର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତଂ କେଶପାଠଂ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦମୟଂ
ସତ୍ର ମହାମାୟା କାତ୍ୟାୟନୀ ବିରାଜତେ ॥ ୧୦ ॥ କିମିତି । ତତ୍ର ବୃନ୍ଦାବନେ
କାତ୍ୟାୟନୀ ପୂଜ୍ୟାଚେତ୍ନ କିମପ୍ଯ ସାଧ୍ୟଂ ସ୍ୟାଦିତି । ବୃନ୍ଦାଶଦେନ ଲତାକଳ୍ପ
ମନ୍ତ୍ରଧୀରୁତେ ॥ ୧୧ ॥ ଲତତି । ବୃନ୍ଦାବନହିଁତଂ ସେ ଲତାକଳ୍ପଂ ତଦେବ
କାତ୍ୟାୟନୀ ଅତଏବ ବୃନ୍ଦାବନଃ ଯୋଗୀନୈଃ ମେବ୍ୟତେ ଇତି ଭାବଃ ॥ ୧୨ ॥

ଅପ୍ସରୋଭିଷ ଗଞ୍ଜକୈରେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତଂ ନିରନ୍ତର ।
 ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂବନଂ ରଗ୍ୟଂ ପୁର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ରମାଶ୍ରୟ ॥ ୪୩ ॥
 ଭୂମି ଚିନ୍ତାମଣିଷ୍ଠୋଯଂ ସତତଂ ରମ ପୂରିତ ॥ ୪୪ ॥
 ବୃକ୍ଷଃ ଶୂରକ୍ରମ ଶ୍ଵତ୍ର ଶୂରଭୀ ବୃଳ ସେବିତ ।
 ପୁର୍ଣ୍ଣ ପରମେଶାନି ପଞ୍ଚାଶ୍ରେ କଲଯାୟୁତ ॥ ୪୫ ॥
 ଆନନ୍ଦେ ସନ୍ତ ଦେବେଶ ପ୍ରକୃତିଃ ପରମେଶ୍ଵରୀ ।
 ସା ଭୂମିଃ ପରମେଶାନି ସାତୁ ପୃଥ୍ବୀ ବରାନନେ ॥ ୪୬ ॥

ଭାଷା ।

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭୂବନଧାନେ ଅପ୍ସରା ଓ ଗଞ୍ଜର୍ବଗନ ମଦୀ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ କରିଯା ଥାକେ । ଏଥାନେ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ସାଙ୍କାତ୍ର ବିରାଜମାନ ଆଛେ ।
 ବୃଦ୍ଧାବନ ଭୂମି ଚିନ୍ତାମଣି ସ୍ଵର୍କପ, ଓ ଜଳ ଅମୃତ ରମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୪୩ ॥ ୪୪ ॥

ବୃଦ୍ଧାବନେର ବୃକ୍ଷ ସକଳ କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ତୁଳ୍ୟ ନାନାକ୍ରମ ମୌଗଙ୍କ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏବଂ ବୃଦ୍ଧାବନ ସ୍ଥାନ ପଞ୍ଚାଶ୍ରେ କଳଯାୟୁକ୍ତ ଓ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଧାମ ॥ ୪୫ ॥

ହେ ଦେବେଶ ପ୍ରକୃତି ଦେବୀ ବୃଦ୍ଧାବନେର ମୂର୍ଦ୍ଧିମାନ ଆନନ୍ଦ ;
 ବୃଦ୍ଧାବନ ଭୂମି ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟଂ ଭୂତଧାତ୍ରୀ ପୃଥ୍ବୀ ॥ ୪୬ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଅପ୍ସର ଇତି । ଅପ୍ସରୋ ଗଞ୍ଜର୍ବଦିଭି ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃଦ୍ଧାବନଂ ନିତ୍ୟ
 ସୁଖାଶ୍ୟ ନିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୩ ॥ ଭୂମି ବୃଦ୍ଧାବନ ଭୂମିଶିଖାମଣି
 ରତ୍ନଲକ୍ଷିତ କ୍ରଳପ୍ରଦଃ । ତୋର୍ଯ୍ୟ ଜଳଂ ରମ ପୂରିତ ସର୍ବରମ ପୂର୍ଣ୍ଣମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୪ ॥
 ବୃକ୍ଷଇତି । ବୃକ୍ଷଃ ବୃଦ୍ଧାବନ ବୃକ୍ଷଃ ଶୂରକ୍ରମଃ କଞ୍ଚକର୍ମଃ । ପଞ୍ଚାଶ୍ରେ କଳଯା ପଞ୍ଚାଶ
 ଆତ୍ମକ ବର୍କପ୍ରଯା ॥ ୪୫ ॥ ଆନନ୍ଦ ଇତି । ସା ପାଇନି ମା ଏବ ଆନନ୍ଦ
 ଯୀତି । ସା ଭୂମିଃ ମାତ୍ରବ ପୃଥ୍ବୀ । ବରାନନେ ଇତି ପାର୍ବତୀ ସହେତୁନଂ ॥ ୪୬

ତୋଯং ରସଂ ବରାରୋହେ ସ୍ଵରଂ ପ୍ରକୃତିରୁତ୍ତମା ।
 ଦ୍ରବସ୍ତ ପ୍ରକୃତିର୍ମାୟା ତରୁଭିଶ୍ଚଣ୍ଡିକା ସ୍ଵରଂ ॥୪୭॥
 ଶ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ପୁରୁଷୋବିଷୁକ୍ତଦଶାଂଶ ସମୁନ୍ତବଃ ।
 ବିଷୁକ୍ତ ପରମେଶାନି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଶକ୍ତି ରିତୀରିତା ॥୪୮॥
 ଅଂଶାସ୍ତ ପରମେଶାନି କଳା ପ୍ରକୃତିରପିଣ୍ଡି ।
 ବୟଃ କୈଶୋରକଂ ତତ୍ର ନିତ୍ୟମାନନ୍ଦ ବିଗ୍ରହ ॥୪୯॥

ଭାଷା ।

ହେ ପୁନରି ବୃନ୍ଦାବନ ଜଳ ଅମୃତ ସ୍ଵରୂପ । ବୃନ୍ଦାବନ ବୃକ୍ଷ ସକଳ
ମାୟାମୟ ପ୍ରକୃତିରପା ସ୍ଵରଂ ଚଣ୍ଡିକା ॥ ୪୭ ॥

ବୃନ୍ଦାବନ ଶ୍ରୀଗଣ ସ୍ଵରଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ପୁରୁଷଗଣ ସକଳଇ ବିଷୁର
ଅଂଶ । ଏବଂ ଭଗବାନ ବିଷୁର ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି ॥ ୪୮ ॥

ହେ ଈଶାନି ବିଷୁର ଅଂଶ ହିତେ ପ୍ରକୃତିର ଉତ୍ତବ ହୟ । କୃଷ୍ଣର
ବାଲ୍ୟ କୈଶୋର ପ୍ରଭୃତି ବୟସ ମୁଣ୍ଡିମାନ ଆନନ୍ଦ ସ୍ଵରୂପ ॥ ୪୯ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ତୋଯମିତି । ସଜ୍ଜମ୍ ତଦେବତୋଯଂ ପ୍ରକୃତିରପା ମାୟାମୟୀ ଚଣ୍ଡିକା
ଅମରପେଣାବତୀର୍ଣ୍ଣ ॥ ୪୭ ॥ ଶ୍ରୀତି । ବୃନ୍ଦାବନ ଜ୍ଞାଯେ ଲଙ୍ଘାରପାଃ ।
 ବିଷ୍ଣୋରଂଶଃ ପୁରୁଷଃ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରୂପାଶକ୍ତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୮ ॥
 ଅଂଶାହିତି । ଅଂଶ । ବିଷ୍ଣୋରଂଶ । ବାଲ୍ୟକୈଶୋବାଦିକଂ ସହସ୍ର ଶକ
ମେବ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ବିଅହ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୯ ॥ ଗତିରିତି । ଗତିଃ ଆଭାବିକ
ଗମନମେବ ନାଟ୍ୟଂ ନୃତ୍ୟଂ କଥା ଆଲାପାବର ଗାନଂ । ନିରୁତ୍ୟରୁଂ ସଟ୍ଟେବ ହାଲ୍ୟ

গতিন্যাট্যং কথা গানং স্মিতবক্তুং নিরস্তরং ।
 শুন্দসারৈঃ প্রেমপূর্ণং মানবৈ স্তুত্বনাশুয়ৈঃ ॥৫০॥
 পুনর্বৃক্ষ মুখে ঘণ্টং স্ফুর মুর্ত্তিত তন্মুরং ।
 গত্যাদি স্মিতবক্তুন্তং শুন্দসভাদিকঞ্চ ষৎ ।
 তৎসর্বং কুরুতে কপং সততং কমলেঙ্ঘণে ॥৫১॥
 যত্তু কোকিল ভৃঙ্গাদ্যাঃ কুজঙ্গ কলং মনোহরং ।
 কপোত শুক সঙ্গীত মুম্বত্বানি সহস্রকং ।
 ভুজঙ্গ শক্র নৃত্যাট্যং সকান্তানোদ বিভ্রমং ॥৫২॥
 ভাষা ।

শ্রীকৃষ্ণের গমনে নৃত্য দর্শন হয় কথা শ্রবণে গান শ্রবণ হইয়া থাকে। তাহার বক্তু সর্বদাই মধুর হাস্ত পূর্ণ। বৃন্দাবন বাসি মানবগণ তাহার বদন সদা প্রেমপূর্ণ অবলোকন করে । ৫০।

শ্রীকৃষ্ণের মুখ কমলে সতত পূর্ণব্রহ্মের আভা স্ফুরিত হয়। তাহার গতি, কথা ও হাস্তবদন সর্বদ্বা শুন্দ সত্ত্বসারময়। তাহার কৃপ অমুপম ॥ ৫১ ॥

কোকিল, ভৃঙ্গ ও শুক প্রভৃতি যে মধুর সঙ্গীত করে তাহারাও বৃক্ষ মুখ নির্গত বাক্যে উন্মত্ত হয়। এবং ভুজঙ্গ নক্ষ প্রভৃতি হিংস্র জন্ত ও বৃক্ষ কৃপে মোহিত হয় ॥ ৫২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পূর্বং বদন মিত্যর্থঃ । তদন বাসিনো মানবাঃ প্রেমপূর্ণাঃ ॥৫০॥ পুনর্বিতি ।
 শক বৃন্মুর্ত্তিত তন্মুরং ব্রহ্মময় শৃঙ্গিঃ প্রকাশিতেত্যর্থঃ । গত্যাদি গবৰ
 কথমং স্মিত বক্তুং সহাস্যবদনং একত্ব সকলমেব ব্রহ্মণে। কৃপমিত্যর্থঃ ॥৫১
 অস্ত্রিতি । কুজং পকিনাদঃ কলং অব্যক্ত মধুরং অন্যথ স্থথ কুঁধীদিকঞ্চ

ନାନାବିର୍ଗେଚ କୁମୁଦୈ ଶ୍ଵଦନଂ ପରିପୂରିତଃ ।
 ଶୁଖଂ ଦୁଃଖଂ ମହେଶାନି ପ୍ରକୃତିଃ ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥ ୫୩ ॥
 କୋକିଲାଦ୍ୟାଶ ସା ପ୍ରୋକ୍ତା ମଧୁନି କୁମୁଦାନ୍ତକାଃ ।
 ତାଃ ସର୍ବାଃ ପରମେଶାନି ପ୍ରକୃତିଃ ପରମେଶ୍ୱରୀ ।
 ଅତଏବ ମହେଶାନି ବ୍ରକ୍ଷଣଃ କାରଣ ଶିବା ॥ ୫୪ ॥
 ମନ୍ଦ ମାରୁତ ସଂୟୁକ୍ତଃ ବମ୍ବନ୍ତବାତ ସଂୟୁତଃ ।
 ପୁର୍ଣ୍ଣଦୁନିତ୍ୟାଭ୍ୟଦୟଂ ଶୂର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ଦାଂଶୁ ସେବିତଃ ॥ ୫୫
 ଭାଷା ।

ନାନାବିଧ ବର୍ଣ୍ଣ କୁମୁଦ ମକଳ ବ୍ଲଦାବନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯାଛେ । ଶୁଖ ଓ
 ଦୁଃଖ ସ୍ଵଯଂ ପ୍ରକୃତି ॥ ୫୩ ॥

ବମ୍ବନ୍ତକାଳେ କୋକିଲ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ମତ ହଇଯା ଗାନ କରେ
 ତାହାଓ ପ୍ରକୃତି । ହେ ମହେଶ୍ୱର ! ଅତଏବ ପ୍ରକୃତି ବ୍ରଙ୍ଗେର ଓ
 କାରଣ ॥ ୫୪ ॥

ବ୍ଲଦାବନେ ସଦା କାଳ ମନ୍ଦ ବମ୍ବନ୍ତ ବାୟୁ ବହିତେଛେ । ପୁର୍ଣ୍ଣଦୁ
 ନିତ୍ୟା ଉଦିତ ଆଛେନ ଏବଂ ଶୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ମନ୍ଦ କିରଣେ ବ୍ଲଦାବନ ମେବା
 କରିତେଛେନ ॥ ୫୫ ॥

ଅଶ୍ୱାର୍ଥଃ ।

ମକଳମେବ ପ୍ରକୃତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୨ ॥ ନାମେତି । ନାନାବିର୍ଗେଚ କୁମୁଦୈ ଶ୍ଵଦନଂ
 ପୂରିତ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୩ ॥ କୋକିଲା ଇତି । କୋକିଲାଦ୍ୟା ବ୍ଲଦାବନ
 ରିହଙ୍କାଃ ମମଞ୍ଚାଏବ ଅସ୍ଯଂ ପ୍ରକୃତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅକୃତେ ଜୀଗନ୍ଧର୍ମରପଞ୍ଚାଂ ବ୍ରକ୍ଷଣ
 କାରଣ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୪ ॥ ଅମ୍ବେତି । ଇସନ୍ତ ପରମ ହିମୋଲ୍ୟାଶୁତଃ ବମ୍ବନ୍ତବାତ
 ପୁର୍ବକ । ମୈଦେଵ ପୁର୍ବେଶ୍ୱରଦେତି ଶୁର୍ଯ୍ୟାମନ୍ଦଃ ଯଥା ତପତି ବ୍ଲଦାବନ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ୫୫

ଅଦୁଃଖ ଲୋକ ବିଚ୍ଛେଦ ଜରା ମରଣ ବର୍ଜିତ ।
 ଅକ୍ରୋଧ ଗତ ମାତ୍ରମ୍ୟ ମତିନ୍ଦ୍ରିୟ ନିରହଙ୍ଗ୍ରହିତ । ୫୬
 ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦମୃତ ରମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମ ସୁଧାର୍ଗବ ।
 ଶ୍ରୀଗାତୀତ ମହଦ୍ଵାମ ପୁରିତ ପୂର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତିଭିଃ ।
 ଶ୍ରୀହାଦ ଶ୍ରୀହତମ ଗୃଥ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧାବନସ୍ଥିତ ॥ ୫୭ ॥
 ଗୋବିନ୍ଦାଜ୍ୟୁରଜଃ ସ୍ପଶାମିତ୍ୟ ବୃଦ୍ଧାବନ ଭୁବି ।
 ସମ୍ସ୍ଯ ସ୍ପର୍ଶନ ମାତ୍ରେଣ ପୃଥ୍ବୀ ଧନ୍ୟାଚ ଭାରତେ । ୫୮ ।
 ଭାଷା ।

ବୃଦ୍ଧାବନେ କାହାରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ବିଚ୍ଛେଦ ନାହିଁ ଏବଂ ଜରା ମରଣ ଓ
 ନାହିଁ । ଏବଂ କ୍ରୋଧ ନାହିଁ ମତତା ନାହିଁ ସକଳେଇ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ୟ ଓ
 ଅହଙ୍କାର ଶୂନ୍ୟ ॥ ୫୬ ॥

ବୃଦ୍ଧାବନ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଅମୃତ ରମ ସ୍ଥାନ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମାର୍ଗବ ସର୍ବପ
 ତ୍ରିଶ୍ରୀଗାତୀତ ମହଦ୍ଵାମ ସର୍ବଶକ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ସ୍ଥାନ ଅତି ଗୋପ-
 ନୀୟ ॥ ୫୭ ॥

ବୃଦ୍ଧାବନ ଭୂମି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପଦ ରଜ ସ୍ପର୍ଶେ ସର୍ବଦା ପବିତ୍ର । ଯାହାର
 ସ୍ପର୍ଶେ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟେ ଭାରତ ବର୍ଷ ଧର୍ଯ୍ୟ ହଇଯାଛେ ॥ ୫୮ ॥

ଆଶ୍ରାର୍ଥଃ ।

ବୃଦ୍ଧାବନେ ଦୁଃଖ ଜରାମରଣାଦିକ ନାତି କ୍ରୋଧ ମାତ୍ରମ୍ୟାଦିକ ମପିତଥା ।
 ଅଭିନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟକ୍ଷାବଃ ନିରହଙ୍ଗ୍ରହିତ ମହଙ୍କାର ଶୂନ୍ୟମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୬ ॥ ପୁରେତି
 ବୃଦ୍ଧାବନ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ରମାସ୍ପଦ ପ୍ରେମାମୃତ ମାଗରକୁଳପଙ୍କ ସର୍ବ ଶକ୍ତିଭିଃ ପରି
 ପୂର୍ବମତି ଗୋପନୀୟ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୭ ॥ ଗୋବିନ୍ଦେତି ସମ୍ୟ ପାଦ ରଜସ୍ପର୍ଶୀଖ
 ପୃଥିବୀ ସମ୍ୟାତିବତି ତମେଗାବିନ୍ଦ ପାଦରଜଃ ସ୍ପର୍ଶନ ବୃଦ୍ଧାବନେ ମଦୈବ ସତ୍ତନ-

মহাকল্প তরু ছায় গোবিন্দ স্থান মব্যয়ৎ ।
মুক্তি স্তুতন সংস্পর্শা মাহাত্ম্যাদ্বি বিমুতে ।
তত্ত্বাদ সর্বাত্মনা দেবি হৃদিষ্টৎ কুরু তত্ত্বনৎ ॥৫৮॥

ইতি বামুদেব রহস্যে রাধাতত্ত্বে দ্বাদশঃ
পটলঃ ।

তারা ।

বৃন্দাবন গোবিন্দের বসতি স্থান কল্পজ্ঞম ছায়ায় অতি
মনোহর । বৃন্দাবন স্পর্শে মুক্তিলাভ হয় ইহার মাহাত্ম্য
লোক মায়া বিমুক্ত হইয়া থাকে । হে দেবি এই বৃন্দাবন স্থানকে
সদা হৃদয়ে রাখ ॥ ৫৯ ॥

ইতি দ্বাদশঃ পটলঃ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

তীতি ভাবঃ ॥ ৫৮ ॥ মহেতি গোবিন্দ স্থানৎ বৃন্দাবনং মহাকল্পজ্ঞম
চায়া শীতলঃ । বৃন্দাবন সংস্পর্শাদেব মুক্তির্বতি মাহাত্ম্যাদ্বৃন্দাবন
মাহাত্ম্যাদ বিশুচ্যতে নায়াবিচ্ছিন্নাভবতি ॥ ৫৯ ॥

ইতি আচন্দ্রকুমার ভট্টচার্যাকৃতে রাধাতত্ত্ব ব্যাখ্যানে
দ্বাদশঃ পটলঃ ।

ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟବାଚ ।

ସଦି ବୃନ୍ଦାବନ୍ ଦେବ ଜରା ମରଣ ବର୍ଜିତ ।
 ଅଦୁଃଖ ଶୋକ ବିଚ୍ଛେଦ ମତ୍ରୋଧ । ସଦି ଶୂଳଭୃତ୍ ॥ ୧ ॥
 ତୃକ୍ତଥ ପରମେଶାନ ପୂତନା ନିଧନ ଗତ ।
 ବୃଷାମୁରଶ କେଶୀଚ ଶଞ୍ଚ ଦୂତାଦୟୋ ପରେ ॥ ୨ ॥
 ତୃକ୍ତଥ ପରମେଶାନ ହୃଦୟଃ କ୍ରୋଧ ମବାନ୍ତବାନ ।
 ସଦ୍ୟେବ ପରମେଶାନ ସତତ ବ୍ରଜ ମଣ୍ଡଲ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ପାର୍ବତୀ ଜିଜାମୀ କରିତେଛେ ହେ ମହାଦେବ ! ବୃନ୍ଦାବନ ସ୍ଥାନ
 ସଦି ଜରା ମରଣ ବର୍ଜିତ ହୟ ଓ ତଥାତେ ଶୋକ ଦୁଃଖ, ବିରହ ଓ
 କ୍ରୋଧାଦି ନା ଥାକେ । ହେ ପରମେଶ୍ଵର ! ତବେ କେନ ପୂତନା, ବୃଷା-
 ମୁର, କେଶୀ, ଶଞ୍ଚାମୁରାଦି ଦୈତ୍ୟଗଣ ବୃନ୍ଦାବନେ ନିଧନ ଆପ୍ନ
 ହେଲ ॥ ୧ ॥ ୨ ॥

ହେ ଈଶ୍ଵର କ୍ରୋଧହୀନ ବୃନ୍ଦାବନେ କୃଷ୍ଣର କେନ କ୍ରୋଧ ହେଲ ।
 ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ କ୍ରୋଧ ରହିତ ଓ ସର୍ବଶକ୍ତିମୟ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଶ୍ରୀପାର୍ବତ୍ୟବାଚେତି । ପାର୍ବତୀ ମହାଦେବଃ ପୃଷ୍ଠତି । ଯଦି ବୃନ୍ଦାବନ
 ଜରାମରଣ ଶୋକବିଚ୍ଛେଦାଦି ରତ୍ନି ରତ୍ନି । ଶୂଳ ଶୂଳିତି ମହାଦେବ ମନ୍ଦେ-
 ଧରଣ ॥ ୧ ॥ ତଦିତି । ହେ ପରମେଶାନ ତୃକ୍ତଥ ପୂତନା ହୃଦୟାମୁରାଦି
 ନିଧନ ବୃନ୍ଦାବନେ ମନ୍ତ୍ରବତୀତି ଭାବଃ ॥ ୨ ॥ ତଦିତି । ହୃଦୟ କଥଃ ବା
 କ୍ରୋଧ ପରେ ତବତି । ଏବଃ ଉତ୍ତରପଂ ଜରାମରଣାଦି ରତ୍ନିତଃ ॥ ୩ ॥

ସର୍ବା ବାଧାନି ନିର୍ମୂଳଃ ସର୍ବ ଶକ୍ତିମୟଃ ସଦା ।
 ସର୍ବାନନ୍ଦମୟଃ ଦେବ କେଶ ପୀଠଃ ମନୋହରଃ ॥ ୪ ॥
 ତେବେଥଃ ପରମେଶାନ ଉତ୍ତପାତଃ ବ୍ରଜ ମଣିଲେ ।
 ଗୋପୀନାଥ ପରମେଶାନ କଥଃ କାମୋଦ୍ଭବଃ ପ୍ରତୋ ।
 କୁଷେଣ ବା ଦେବକୀ ପୁତ୍ରଃ ସଦାକାମ ଯୁତଃ କଥଃ ॥ ୫ ॥
 ସମୁନାୟା ମହାଦେବ ଜଳଞ୍ଜାମୃତ ପୂରିତଃ ।
 ଏତକ୍ଷଣ ସଂଶୟଃ ଛିନ୍ନ ମହାଦେବ ଦୟାନିଧେ ॥ ୬ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ମହାଦେବ କେଶ ପୀଠ ବ୍ରଜଧାମ ସର୍ବ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସର୍ବାନନ୍ଦମୟ
 ଓ ମନୋହର ଏଥାନେ କୋନ କପ ବିଷ ସନ୍ତ୍ଵାବନା ନାହିଁ ॥ ୪ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ତବେ ବୃଦ୍ଧବନେ ବିବିଧ ଉତ୍ତପାତ ହଇଲ କେନ ;
 କେନଇ ବା ଗୋପୀଦିଗେର କାମୋଦ୍ଭବ ହଇଯାଛିଲ । ଏବଂ ଦେବକୀ
 ପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବା କେନ ଏତ କାମାତୁର ହଇଯାଛିଲେନ ॥ ୫ ॥

ଏବଂ ସମୁନାର ଜଳ କେନ ଅମୃତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛିଲ ହେ ଦୟାନିଧେ !
 ଆମାର ଏଇ ସକଳ ସଂଶୟ ଛେଦ କର ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥ ।

ମର୍କେତି । ସକଳ ବିଷ ରହିତଃ ସର୍ବ ଶକ୍ତି ମଯଙ୍କ ବୃଦ୍ଧାବନ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪ ॥
 ତନ୍ଦିତି । ହେ ପରମେଶାନ ଶତ୍ରୁ । କଥଃ ବ୍ରଜ ମଣିଲେ ଉତ୍ତପାତ ମମଙ୍ଗଳଃ
 ଗୋପୀନାଥ କାମୋଦ୍ଭବଶ କଥରିତି ଭାବଃ କୁଷେଣ ବା କାମାତୁର ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫ ॥
 ସମୁନେତି । ସମୁନାଜଳଃ କଥମୟୁତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ୟାଦି ସଂଶୟଃ ଛିନ୍ନ ଖଣ୍ଡଯ ।
 ଦୟାନିଧେ ଇତି ମହାଦେବ ସଂର୍ବାଧିରଃ ॥ ୬ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ହେ ଭଜେ

ଆଇଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ସାଧୁ ଅଷ୍ଟଂ ସ୍ଵରାତ୍ରେ ରହ୍ୟଂ ପରମାନ୍ତ୍ରତଃ ।
 ରହ୍ୟଂ ଶୃଣୁ ଦେବେଶି ଗୁହାଦ୍ ଗୁହ୍ୟତମଃ ପରଃ ୧୧
 କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷଣ କାରଣଃ ଦେବି ଜାଗ୍ରଦାଦିମୁ ବର୍ତ୍ତତେ ।
 ଜାଗ୍ରତ୍ ସ୍ଵପ୍ନ ସ୍ଵମୁଣ୍ଡିକ୍ଷଣ ତୁରୀୟଃ ପରମଃ ପଦଃ ॥୮॥
 ତୁରୀୟଃ ବ୍ରଙ୍ଗ ନିର୍ବାଣଃ ମହାବିଷ୍ଣୁଃ ଶୁଚିଶ୍ଵିତେ ।
 ସଦା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟଃ ଶୁଦ୍ଧଃ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବର୍ଜିତଃ ॥୯
 ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ ହେ ଶୁନ୍ଦରି ! ତୁମି ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
 ରହ୍ୟ କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଯାଉ । ଏଇ ଗୁହ୍ୟତମ ବିଷୟ ଆମି
 ବଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ କର ॥ ୭ ॥

ଜାଗ୍ରତ୍ ସ୍ଵପ୍ନ ଓ ସ୍ଵମୁଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଅବଶ୍ଵା ପ୍ରଭେଦେ ଜଗତେର
 କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ହଇଯା ଥାକେ । ଉଚ୍ଚ ଅବଶ୍ଵା ସକଳ ଅଚୈତନ୍ତ୍ରେର
 କାର୍ଯ୍ୟ ॥ ୮ ॥

ଅଚୈତନ୍ତ୍ର ନାଶ ହଇଯା ବିଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନେ ହୟ ହିମେଇ ଲୋକ
 ବ୍ରଙ୍ଗ ନିର୍ବାଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୟ । ଯିନି ଇଶ୍ୱର ତିନି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ କାର୍ଯ୍ୟ
 କାରଣ ବର୍ଜିତ ॥ ୯ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ସାଧୁ ଶୀଳେ ଜ୍ଞଯା ସାଧୁ ଅଷ୍ଟଂ ମହାନ୍ ଅଶ୍ଵଃ କୃତଃ । ଅତି ଶୁଦ୍ଧ ମହୁତ ରହ୍ୟଃ
 ଶୂନ୍ୟତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୮ ॥ କାର୍ଯ୍ୟେତି । କାର୍ଯ୍ୟଃ ଅବୟବୀ ଭୂତଃ କାରଣଃ ହେତୁଃ
 ଜାଗ୍ରତ୍ ସ୍ଵପ୍ନ ସ୍ଵମୁଣ୍ଡିମୁ ସଦୈବ ବର୍ତ୍ତତେ । ତୁରୀୟଃ ଉପହିତ ଚିତନ୍ୟମ୍ୟାଧିର
 ଭୂତ ମନୁପହିତ ଚିତନ୍ୟଃ ॥ ୮ ॥ ତୁରୀୟବିଭି ବ୍ରଙ୍ଗ ନିର୍ବାଣଃ ବ୍ରଙ୍ଗ ସାକ୍ଷାତ୍
 କାରଣ । ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ସ୍ଥ ତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବର୍ଜିତଃ ମିତ୍ୟ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୯ ॥

নিরীহং নিশ্চলং দেবি সততং বিষ্ণুরূপধূক ।
 বস্তুদেবোহপি দেবেশি বিষ্ণোরংশাত্মকঃ সদা । ১০
 ত্রিপুরায়াঃ প্রসাদেন পদ্মিনী সঙ্গাগতঃ ।
 কৃষ্ণরূপং সমাখ্যিত্য বৃন্দাবন কুটীরকে ॥ ১১ ॥
 কৃষ্ণভূত্বাচকঃ শব্দোণশ নিবৃত্তি বাচকঃ ।
 তয়োরেক্যং যদাযাতি শুন্দ সম্ভাত্মকে। হরিঃ । ১২

ভাষা ।

হে দেবি ! ঈশ্বরের কোন চেষ্টা নাই গতি নাই । বিষ্ণু
 কপধারী বস্তুদেব তনয় সত্ত্ব গুণাত্মিত সাক্ষাৎ ঈশ্বর । ত্রিপুরা-
 দেবী প্রসাদে বৃন্দাবনে কৃষ্ণ রূপ আশ্রয় করিয়া পদ্মিনীর
 সহিত সঙ্গ করিয়াছেন ॥ ১০ ॥ ১১ ॥

কৃষ্ণ এই শব্দের বর্ণার্থ বলিতেছি । কৃষ্ণ শব্দে ভূমি
 বোধ হয় ও নকার নিবৃত্তি বাচক এই উভয় যোগে কৃষ্ণ এই শব্দ
 হইয়াছে ॥ ১২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

নিরীহেতি বিষ্ণুরূপধূক যদুক্ত তরিষ্ণলং । বাস্তুদেবো। ত্রিষ্ণোরংশঃ
 ত্রিপুরাঃ প্রসাদেন কৃষ্ণরূপ মাখ্যিত্য বৃন্দাবন কুটীরে পদ্মিনী সঙ্গঃ প্রাপ্ত
 ইত্যর্থঃ ॥ ১০ ॥ ১১ ॥ কৃষ্ণ শব্দস্যার্থমাহ কৃষ্ণরিতি কৃষ্ণশব্দে
 তুবাচকঃ নকারে। নিবৃত্তি বোধক স্থয়োঃ কৃষ্ণকারয়ো র্ষদেক্যং কৃষ্ণ ইতি
 পদং শুক্ত তত্ত্বসংজ্ঞাকঃ ॥ ১২ ॥ তত্ত্বেতি । তত্ত্ব কৃষ্ণে বৃক্ষ শব্দ বাচ্যং

ତତ୍ତ୍ଵେବ ସହସା ଦେବି ବ୍ରଙ୍ଗ ଶକ୍ତ ସ୍ୟଃ ସ୍ମୃତଃ ।
 ବ୍ରଙ୍ଗ ଶକ୍ତସ୍ତ ଦେବେଶ କୁଷ୍ଠଃ ସତ୍ତ୍ଵ ଗୁଣାଶ୍ରୟଃ ॥୧୩॥
 ତୁରୀୟଃ ସଦି ଦେବେଶ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ସହ ସତ୍ତ୍ଵଃ ।
 ପୁରୁଷଃ କୃଟ କୃପସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବର୍ଜିତଃ ॥ ୧୪ ॥
 ତ୍ୱାତୁ ପୁରୁଷୋ ବିଷ୍ଣୁଃ ସଚିଦାନନ୍ଦ ବିଗ୍ରହଃ ।
 ପ୍ରକୃତଃ ପରମେଶାନି କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବିଗ୍ରହଃ ॥୧୫॥

ଭାଗୀ ।

ହେ ଦେବି ! ମେଇ କୃଷ୍ଣ ପଦାଭିଧ ବ୍ୟକ୍ତିତେଇ ବ୍ରଙ୍ଗ ଶକ୍ତ ପ୍ରେୟୁକ୍ତ
ହୟ । ଅତେବ କୃଷ୍ଣହି ସ୍ୟଃ ବ୍ରଙ୍ଗ ॥ ୧୩ ॥

ହେ ଦେବେଶ ! ସଥନ ବ୍ରଙ୍ଗ ପ୍ରକୃତି ମହିତ ଯୁକ୍ତ ହନ ତଥନ
ତାହାକେ କୃଟଶ୍ଶ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବିହୀନ ପୁରୁଷ ବଲା ସାଯ ॥ ୧୪ ॥

ଅତେବ ମେଇ ସଚିଦାନନ୍ଦ ସ୍ଵର୍ଗପ ପୂରୁଷ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ୟଃ ପ୍ରକୃତି
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ କୃପ ॥ ୧୫ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ସ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵେବ କୃଷ୍ଣଃ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ତୁରୀୟମି । ସଦା ଅନୁହିତି ଚିତ୍ତମ୍ୟ
ପ୍ରକୃତ୍ୟାମହ ମିଳିତଃ ତମା କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ବର୍ଜିତଃ କୃଟଶ୍ଶଃ ପୁରୁଷ ଉଚ୍ୟତେ
ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୧ ॥ ତ୍ୱାଦିତି । ବିଷ୍ଣୁ ନିର୍ତ୍ତ ଜାନ୍ମାନନ୍ଦ ଅକୁପଃ ପ୍ରକୃତଃ
କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ କୃପେତି ॥ ୧୨ ॥ ନେତି । ଦୈଖ୍ୟଃ ସ୍ୟଃ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ରହିତଃ

ନ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ଦେବି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ କଦାଚନ ।
 ଅକୃତ୍ୟା ସହ୍ୟୋଗେନ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ଈଶ୍ୱରଃ ॥୧୬॥
 ଦୁର୍ଧ୍ୟୟା ପରମେଶାନି ତବ ମାୟା ସମାତନୀ ।
 ତବ କେଶୋନ୍ତବା ଦେବି ନିତ୍ୟ ବ୍ରଜ ପୁରୀ ସଦା ।୧୭।
 ସନ୍ଦ୍ୟଦୁକ୍ତଂ ମହେଶାନି କାରଣ କ୍ରୋଧାଦିକଂ ପ୍ରିୟେ ।
 ତେ ସର୍ବଂ ପରମେଶାନି ଅକୃତିଃ ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥୧୮।

ଭାଷା ।

ହେ ଦେବି ! ଈଶ୍ୱର ସ୍ଵର୍ଗ କଥନଓ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ନହେନ କିନ୍ତୁ
 ଅକୃତିର ସହ୍ୟୋଗେ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ ଉଭୟଇ ତିନି ॥ ୧୬ ॥

ହେ ପରମେଶାନି ! ମାୟାର ମାୟା କେହ ବୁଝିତେ ପାରେ ନା ।
 ହେ ଦେବି ! ବ୍ରଜପୁରୀ ତୋମାର କେଶ ପୌଠ ହିତେ ଉତ୍ତପ୍ନ୍ନ ହି-
 ଯାଛେ ॥ ୧୭ ॥

ହେ ପ୍ରିୟେ ! ବୃଦ୍ଧାବନେ କାମକ୍ରୋଧାଦିର ବିଷୟ ଯାହା ପୂର୍ବେ
 ଜିଜ୍ଞାସା କରିଯାଇ ତାହା କେବଳ ମାୟାମଯୀ ଅକୃତିର କାର୍ଯ୍ୟ ॥ ୧୮ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

କିନ୍ତୁ ଅକୃତ୍ୟା ସହ୍ୟୋଗେନ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣତା ଭାଗ୍ନବତୀତି ଭାବଃ ॥ ୧୬ ॥
 ଦୁର୍ଧ୍ୟୟେତି ଦୁର୍ଧ୍ୟୟା ଦୁର୍ଜ୍ଞେଯା ଜ୍ଞାନମଶକ୍ତ୍ୟେତି ଯାବଦ । ସମାତନୀ ନିତ୍ୟା ।
 ତବକେଶୋନ୍ତବା ବୃଦ୍ଧାବନପୁରୀ ବ୍ରକ୍ଷ ନିକେତନ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୭ ॥ ସଦିତି ।
 ବୃଦ୍ଧାବନ ବାସିନାଂ କାମକ୍ରୋଧାଦିକଂ ସନ୍ଦ୍ୟଦୁକ୍ତଂ ତେ ସର୍ବଂ ଅକୃତେ ଶ୍ରାହାର୍ଯ୍ୟ
 ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୮ ॥ ସାମ୍ବଦେମ୍ୟେତି । ହେ ଲୋଲେଚପଲେ । ଅଳ୍ପମେଧ୍ୟି

ବାସୁଦେବସ୍ୟ ସଜ୍ଜନ୍ମ ଶୁଣୁ ଲୋଲେହଙ୍ଗମେଥ୍ସି ।
 ତେ ସର୍ବଂ ପରମେଶାନି ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧେଷ୍ଟ କାରଣ ॥୧୯
 ସମ୍ୟ ସମ୍ୟଚ ଦେବେଶ ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଜାଯାତେ ।
 ତମ୍ୟ ତମ୍ୟଚ ଦେବେଶ ଦେବତ୍ୱ ପରମେଶ୍ୱରି ॥ ୨୦ ॥
 ଭୁଲୋକେ ପରମେଶାନି କେଶ ପୀଠେ ବରାନନେ ।
 କୁଳାଚାରସ୍ୟ ସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଃ ପଦ୍ମିନୀ ସଞ୍ଜମାଗତଃ ॥୨୧॥

**ଇତି ବାସୁଦେବ ରହ୍ୟେ ରାଧାତନ୍ତ୍ରେ ତ୍ରୈଯୋଦଶ
ପଟ୍ଟଳଃ ।**

ଭାଷା ।

ଆର ବାସୁଦେବ ଯେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଯାଛେନ କେବଳ ବିଦ୍ୟା
ସିଦ୍ଧିଇ ତାହାର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ॥ ୧୯ ॥

ହେ ଦେବି ! ଯାହାର ଯାହାର ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧି ହଇଯାଛେ ତାହାରାଇ
ଦେବତ୍ୱ ଲାଭ କରିତେ ପାରିଯାଛେ ॥ ୨୦ ॥

ହେ ଦେବି ! କେବଳ କୁଳାଚାର ସିଦ୍ଧି କାମନାତେଇ ବାସୁଦେବ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଯା ପଦ୍ମିନୀ ସଞ୍ଜପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛେ ॥୨୧॥

ଇତି ତ୍ରୈଯୋଦଶ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମଃ ଯଗମାଲୋଚିତବିତି । ବାସୁଦେବେ ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧ୍ୟାର୍ଗମେନ ଜନ୍ମ ଲେଭେ
ଇତି ଭାବଃ ॥ ୧୯ ॥ ଯମେ, ତି ଯେ ଯେ ବିଦ୍ୟାସିଦ୍ଧି ସତ୍ୱର ଦେବ ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥୨୦ ॥
ଭୁଲୋକେ ଇତି । ଭୁଲୋକେ ପୃଥିବ୍ୟା । କେଶପୀଠେ ବୃଦ୍ଧାବନେ । କୁଳାଚାର
ମିଳିଲାଭାଟୀର ବାସୁଦେବଃ ପଦ୍ମିନୀ ସଞ୍ଜ ଗତ ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୧ ॥

**ଇତି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରକୁମାର ଭୂଟାଚାର୍ଯ୍ୟ କୃତେ ରାଧାତନ୍ତ୍ରକ୍ଷେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
ତ୍ରୈଯୋଦଶଃ ପଟ୍ଟଳଃ ।**

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ସହସ୍ର ପତ୍ରେ ପଦ୍ମସ୍ୟ ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟଂ ବରାଟିକଂ ।
 ଅକ୍ଷୟଂ ନିତ୍ୟମାନନ୍ଦଂ ଗୋବିନ୍ଦ ସ୍ଥାନ ଘବ୍ୟଯଂ ।
 ସତୀକେଶାଂ ସମୁଦ୍ରତଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମ ସୁଖାଶ୍ରୟଂ ॥୧୧
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟେମୁଚ୍ଚ ସ୍ଥାନେମୁଚ୍ଚ ବାଲ୍ୟ ପୌଗଣ୍ଡ ଯୌବନଂ ।
 ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ ବିହାରେମୁଚ୍ଚ କୁଳ କୈଶୋର ବିଶ୍ରାହଂ ॥୧୨୧
 କାଲିନ୍ଦୀ ତରଣାନନ୍ଦି ଭଙ୍ଗ ସୌରତ ଘୋହିତଂ ।
 ପଦ୍ମୋଂ ପ୍ରଲାଦ୍ୟେଃ କୁମୁଦୈ ର୍ଣାନାବର୍ଣ୍ଣ ସମୁଜ୍ଜଳଂ ।୩

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ, ମହାଦୟନ ପଦ୍ମ ମଦ୍ୟ ବୃନ୍ଦାବନ ଅତି ଅର୍ପିନ୍ଦି ସ୍ଥାନ । ସତୀର କେଶ ହଇତେ ଇହାର ଉତ୍ତପତ୍ତି ହଇଯାଛେ ଏଥାନେ ସର୍ବଦା ମୃଦ୍ଗିମାନ ଆନନ୍ଦ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମରମୟ ବିଦ୍ୟୁମାନ ଆଛେ ॥ ୧ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ଶ୍ରୀହରିର ବାଲ୍ୟ ପୌଗଣ୍ଡାଦି କାଳ ଗତ ହଇଯାଛେ ବୃନ୍ଦାବନେ ହରି କୈଶୋରାବସ୍ଥାତେଇ ବିହାର କରିଯାଛେ ॥ ୨ ॥

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କାଲିନ୍ଦୀତରଣେ ଅତି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିତେନ । ଯମୁନା ଜଳ ନାନା ସୌରଭେ ଆମୋଦିତ ଓ ପଦ୍ମ ଉତ୍ତପଳ ପ୍ରଭୃତି କୁମୁଦେ ଶୋଭମାନ ଛିଲ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ।

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ବୃନ୍ଦାବନେ ସହଶରମ ପଦ୍ମସ୍ୟ ବରାଟିକଂ ଧରଂ ।
 ଆନନ୍ଦଃ ଆନନ୍ଦମର୍ଯ୍ୟ । ସତୀ କେଶାଂ ପାର୍ଵତୀ ଚିକୁରାଂ ସମୁଦ୍ରତ ମୃଦ୍ଗପର
 ନିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧ ॥ ଅନେକତି । ବୃନ୍ଦାବନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କର୍ମସଂ ବାଲ୍ୟାଦିକ ସମୟଃ
 ବୃନ୍ଦାବନ ବିହାରରୁ କୈଶୋର ମନ୍ୟାହିତିବର୍ତ୍ତତେ ॥ ୨ ॥ କାଲିନ୍ଦୀ

ଚକ୍ର ବାକାଦି ବିହିଗେ ନାନା ମଞ୍ଜୁ କଳସନୈଃ ।
 ଶୋଭମାନଂ ଜଳଂ ରଗ୍ୟଂ ଅତୀବ ସୁଘନୋହରଂ ୧୫
 ତ୍ୟୋଭୟ ତଟୀରମ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ ନିର୍ମିତା ।
 ଗଞ୍ଜା କୋଟୀ ଗୁଣଂ ପୁଣ୍ୟ ସତ୍ରମ୍ପଶ୍ରୋ ବରାଟିକଃ ୧୫
 କର୍ଣ୍ଣିକା ମହିମା କିନ୍ତୁ ସତ୍ର କ୍ରୀଡ଼ା ରତୋ ହରିଃ ।
 କାଲିନ୍ଦୀ କର୍ଣ୍ଣିକା କୁଷଭିନ୍ନମେକ ବିପ୍ରହଂ ॥ ୧୫
 ଯୋଜାନୀୟାଃ ସବେ ଧନ୍ୟା ଦେବିତେ କଥିତଂ ଯା ।

'୧ ୬ ॥

ଭାଷା ।

ଚକ୍ର ବାକାଦି ବିହଗଗଣେ ମଞ୍ଜୁ କଳ ସ୍ଵନେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କାଲିନ୍ଦୀ
 ଜଳ ଅତି ମନୋହର ଓ ସୁଶୋଭିତ ॥ ୫ ॥

ସମୁନାର ଉତ୍ସ ତଟସ୍ଥ କାଞ୍ଚନ ନିର୍ମିତ, ଓ ତାହାର ଜଳମ୍ପଶ୍ରୋ
 ଗଞ୍ଜାଜଳ ସ୍ପର୍ଶ ହିତେ କୋଟିଗୁଣ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଦ ॥ ୫ ॥

କୃଷ୍ଣ କ୍ରୀଡ଼ା ସ୍ଥାନ ସମୁନା କର୍ଣ୍ଣିକା ସମ ମାହାତ୍ମ୍ୟବତୀ । କାଲିନ୍ଦୀ
 କର୍ଣ୍ଣିକା ଓ କୃଷ୍ଣ ଦେହ ଯେ ଏକ ବଲିଯା ଜାନେ ମେ ଏହି ମହୀତଳେ ଧନ୍ତ
 ଏହି ବାକ୍ୟ ଆମି ତୋମାକେ ବଲିଲାମ ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

କୁଷବିପ୍ରହଂ ବିଶିନ୍ତି । କାଲିନ୍ଦୀ ତରଗାମନ୍ଦି ଗୁଣପାତ୍ର କୌତୁକବଃ ॥ ୩ ॥
 ଚକ୍ରତି । କାଲିନ୍ଦୀ ଜଳଂ ମଞ୍ଜୁ କଳସନୈ ରବ୍ୟକ ମୁଦୁରନଦିନ୍ଦିଚକ୍ର ବାକାଦିଭି-
 ରିହିଗେ: ଶୋଭମାନା ରିତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୪ ॥ ତ୍ୟୋଭ୍ୟତି । ଉତ୍ସ ତଟୀ ଉତ୍ସଯତୋରଂ ।
 ଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନନିର୍ମିତା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗଠିତ । କାଲିନ୍ଦୀ ଜଳମ୍ପଶ୍ରୋ ଗଞ୍ଜାଜଳମ୍ପର୍ଣ୍ଣ କୋଟି-
 ସ୍ଥଳ ଅନୁଭତି କୁଦିତି ଭାବଃ ॥ ୫ ॥ କର୍ଣ୍ଣିକେତି । ସତ୍ର କୃଷ୍ଣ: କ୍ରୀଡ଼ାରତ କୁତ୍ରର
 କର୍ଣ୍ଣିକା ମାହାତ୍ମ୍ୟ: । କାଲିନ୍ଦୀ କର୍ଣ୍ଣିକ୍ୟୋ ମାହାତ୍ମ୍ୟ: ଯୋଜାନୀୟାଃ ମଧ୍ୟଃ ॥

ଦେବୁୟବାଚ ।

ଦେବଦେବ ମହାଦେବ ରହସ୍ୟଂ ବଦ ଶକ୍ର ।

କଃ କୃଷ୍ଣଃ ପରମେଶାନ କାଲିନ୍ଦୀକା ବୃଷତ୍ତଜ୍ଞ ॥୭॥

କର୍ଣ୍ଣିକାକା ମହେଶାନ ବିସ୍ତାରାହୁଦ ଶକ୍ର ।

ଏତତ୍ତ୍ଵଂ ମହାଦେବ କୃପା କଥୟ ପ୍ରତୋ ॥ ୮ ॥

ଇଥର ଉବାଚ ।

କାଲିନ୍ଦୀ କାଲିକା ସାଙ୍ଗାତ୍ କୃଷ୍ଣମ୍ୟାନୁଗ୍ରହାୟବୈ ।

କୁଣ୍ଡଳାହୃତି ରାପେଣ ବ୍ରଜଂ ବ୍ୟାପ୍ୟହି ତିଷ୍ଠିତି ॥୯॥

ଭାଷା ।

‘ପାର୍ବତି ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେଛେନ ହେ ଦେବଦେବ ! ଏହି ରହଣ୍ୟ
କଥା ଆମାର ନିକଟ ବଲ ଯେ, କେବା କୃଷ୍ଣ ଏବଂ କେଇବା କାଲିନ୍ଦୀ ॥୭॥

ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣିକାକେ ଏହି ରହଣ୍ୟ କଥାର ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ଆମାର ନିକଟ
ସବିନ୍ତର ବର୍ଣନ କର ॥ ୮ ॥

ମହାଦେବ ବଲିଲେଛେନ ସ୍ଵୟଂ କାଲିକା ଦେବୀ କୃଷ୍ଣମ୍ୟଗ୍ରହାର୍ଥ
କାଲିନ୍ଦୀରପ ଧାରଣ କରିଯା କୁଣ୍ଡଳାକାରେ ବ୍ରଜଧାମ ବ୍ୟାପ ଆ-
ଛେନ ॥ ୯ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

॥୬॥ ଦେବୁୟବାଚେତି କୃଷ୍ଣଃ କଃ କାଲିନ୍ଦୀଚକ୍ର ଇତି ରହସ୍ୟଂ ବଦେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୭ ॥

କର୍ଣ୍ଣିକା କା ହେ ମହେଶାନ ଏତତ୍ତ୍ଵଂ ବିସ୍ତରାହୁତ୍ୟେନ କଥୟେତି
ଶ୍ଵରଃ ॥ ୮ ॥ ଇଥର ଉବାଚେତି କାଲିକା କାଲିକା ଦେବୀ ଆହ୍ୟାଶକ୍ଷି
ରିତ୍ୟର୍ଥଃ । କୁଣ୍ଡଳାହୃତି ରାପେଣ ମଣ୍ଡଳାକାରହିତ୍ୟ ॥ ୯ ॥ କୃଷ୍ଣ ଇତି ।

କୁଷଣ୍ଠ ପରମେଶାନି ପ୍ରକୃତିଃ ପୁରୁଷଃ ସଦା ।
 କର୍ଣ୍ଣିକା ଜଗତାଂ ମାତା ମହାମାୟା ଜଗନ୍ମହୀ ॥୧୦॥
 ଅତଏବ ମହେଶାନି ବିଷ୍ଣୁଃ କୁଷଣ୍ଠ ମାଗତଃ ।
 ତ୍ସାତ୍ର କାଲିକା ଦେବି କାଲିନ୍ଦୀ ପରମେଶ୍ୱରୀ ॥୧୧॥
 କର୍ଣ୍ଣିକା କୁଣ୍ଡଳୀ ନିତ୍ୟା କୁଷଣ୍ଠଃ ସତ୍ୟ ଘୟୋ ହରିଃ ।
 କୁଷଣ ଶଦୋ ମହେଶାନି ନିବୃତ୍ତେଃ ସନ୍ତ ମାତ୍ରତଃ ॥
 ଏକତ୍ୱଃ ଜ୍ଞାଯତେ ଦେବି ତଦା କୁଷଣ ଈତି ସ୍ମୃତଃ ॥୧୨॥

ଭାଷା ।

ହେ ଈଶ୍ୱର ! କୁଷଣ ସ୍ଵଯଂ ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷାତ୍ୟକ ବ୍ରକ୍ଷ ; ଜଗମାତା
 ମହାମାୟା କର୍ଣ୍ଣିକା କପ ଧାରନ କରିଯାଛେ ॥ ୧୦ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଏହି ହେତୁ ବିଷ୍ଣୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ ।
 ଏବଂ କାଲିକା ଦେବୀ କାଲିନ୍ଦୀଙ୍କପା ହଇଯାଛେ ॥ ୧୧ ॥

କର୍ଣ୍ଣିକା କୁଳକୁଣ୍ଡଳିନୀ ଶକ୍ତି, କୁଷଣ ସତ୍ୟ ମୟ, ହେ ମହେଶାନି !
 ସଂମାର ସନ୍ତ ନିବୃତ୍ତି ହଇଯା ସଥଳ ଐକ୍ୟ ବୋଧ ହୟ ତଥଳ କୁଷଣ ଶଦୋର
 ଭାବାର୍ଥ ଜାନା ଯାଇ ॥ ୧୨ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ହେ ମହେଶାନି କୁଷଣ ପୁରୁଷଃ କାଲିକା ପ୍ରକୃତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ଆତ୍ମ-
 ଏବେତି । ଅତଏବ ଅକୃତ୍ୟନ୍ତ ରୋଧ ତଏବ । କାଲିକା ଦେଖି କାଲିନ୍ଦୀଙ୍କପ
 ମାହାର ବ୍ରଜେ ତିଷ୍ଠିତିଭାବଃ ॥ ୧୧ ॥ କର୍ଣ୍ଣିକେତି କାଲିକା ପର୍ଯ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣିକା
 କୁଣ୍ଡଳୀ କୁଳକୁଣ୍ଡଳିନୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୨ ॥ ଦେବୁବାଚେତି । ଗୋବିନ୍ଦମ୍ଭୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ

ଦେବୁଯବାଚ ।

ଗୋବିନ୍ଦମ୍ୟ କିମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଃ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଃ ବସାକୃତିଃ ।
 ତେ ସର୍ବଃ ଶୋତୁ ମିଛାମି କଥରସ ଦୟାନିଧେ ॥ ୧୩
 ମଧ୍ୟେ ବୃନ୍ଦାବନେ ରଖେ ମଞ୍ଜୁ ମନ୍ଦାର ଶୋଭିତେ ।
 ଯୋଜନାବୃତ ତଦ୍ଵିକ୍ଷେଃ ଶାଖା ପଲ୍ଲବ ବିସ୍ତୃତେ ॥ ୧୪ ॥
 ମହେ ପଦଃ ମହାକ୍ରମ ମହାନନ୍ଦ ରମାଶ୍ରୀଯଃ ।
 ପୁରାଣ କୁମୁଦୈ ଗନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଭାନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ଦେବିତେ ॥ ୧୫ ॥

ଭାଷା ।

ପୁନର୍କାର ଦେବୀ ବଲିତେଛେନ, ଗୋବିନ୍ଦ କପେର କି ଆଶର୍ଯ୍ୟ
 ମହିମା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ବସା ଓ ଆକୃତି ଏହି ସକଳ ଆମାର ଶୁଣିତେ
 ଇଚ୍ଛା ହଇଯାଛେ ତାହା ବଲ ॥ ୧୩ ॥

ବୃନ୍ଦାବନ ମଧ୍ୟେ ଏକ ଯୋଜନ ବିସ୍ତୃତ ଅଭି ମନୋହର ମନ୍ଦାର
 ପାଦପ ଶୋଭିତ ସ୍ଥାନ ଆଛେ ॥ ୧୪ ॥

ଏ ସ୍ଥାନେ ମୁଦ୍ରିପଦ ଲାଭ ହୁଏ ଏବଂ ଏ ମହକ୍ରମ ମର୍ବାନନ୍ଦ ରମେର
 ଏକାଧାର ବିବିଧ ସୁଗନ୍ଧି କୁମୁଦ ଶୋଭିତ ପାରିଜାତ ବୃକ୍ଷ ଶ୍ରେଣୀ
 ବିଶିଷ୍ଟ ॥ ୧୫ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ବସଃ ଆକୃତିକୁ ଶୋତୁ ମିଛାମି ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ମେନ ବଦେତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୩ ॥ ମଧ୍ୟ
 ଇତି । ମଞ୍ଜୁମନ୍ଦାର ଶୋଭିତେ ମନୋହର ବଞ୍ଚିକମ ଭୂଷିତେ । ତଦ୍ଵିକ୍ଷେଃ
 କଞ୍ଚକବୁଟିକରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୪ ॥ ମହାଦିତି । ମହେପଦଃ ଶକ୍ତଶାନଃ ମହାମନ୍ଦ
 ରମାଶ୍ରୀଯ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦମଯ ରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୫ ॥ ତତ୍ତ୍ଵେତି । ତତ୍ତ୍ଵଯନ୍ଦାବନେ

তত্রাধঃস্তে সিদ্ধপীঠে সতী কেশ বিনির্মিতে ।
 সপ্তাবরণকং স্থানং শ্রতি মৃগ্যং নিরস্তরং ॥১৬॥
 তত্র শুন্ধং হেম পীঠং মণি মণিত মণপং ।
 তত্ত্বধ্যে মঞ্জু রত্নং ঘোগ পীঠং সমুজ্জুলং ॥১৭॥
 তদষ্টকোণ নির্মাণং নানা দীপ্তি মনোহরং ।
 তত্ত্বোপরিচ মাণিক্য স্বর্গ সিংহাসন স্থিতং ॥১৮॥

ভাষা ।

তাহার অধোদেশে সতীকেশ বিনির্মিত সিদ্ধ পীঠ আছে,
 তাহা সপ্ত আবরণে আবৃত । ঐ স্থান বেদেরও অন্ত সংক্ষ-
 নীয় ॥ ১৬ ॥

তচুপরি বিশুদ্ধ স্বর্গ পীঠ ও মণিভূষিত মণপ আছে,
 তত্ত্বধ্যে রত্ন নির্মিত অতি সমুজ্জুল মনোহর ঘোগ পীঠ
 আছে ॥ ১৭ ॥

ঐ ঘোগ পীঠ অষ্টকোণ বিশিষ্ট নানা উজ্জুল পদার্থে দীপ্ত-
 মান । তচুপরি মাণিক্য সিংহাসন ॥ ১৮ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

অধঃস্তে অধোদেশে পার্শ্বতী কেশ রচিতে সিদ্ধ ক্ষেত্রে । শ্রতি মৃগ্যং
 বেদবিবেচিতং ॥ ১৬ ॥ তত্ত্বতি । তত্র সিদ্ধপীঠে । মণ্ডুরিত মণপ-
 মণি তত্র হেম পীঠং স্বর্বাসনং । তত্ত্বধ্যে হেম পীঠেোপরি ঘোগপীঠং
 ঘোগাসনবিভ্যৰ্থং ॥ ১৭ ॥ তদিতি । তদূ ঘোগাসনং অষ্টকোণ নির্মাণং
 অষ্টকোণ বিশিষ্টং । তত্ত্বোপরি ঘোগাসনেোপরি ॥ ১৮ ॥ গোবিদ্যেতি ।

ଗୋବିନ୍ଦସ୍ୟ ପ୍ରିୟଂ ହାନଂ କିମସ୍ୟ ମହିମୋଚ୍ୟତେ ।
 ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦଂ ତତ୍ତ୍ଵଂ ସଂଶ୍ଲଂ ବଲ୍ଲରୀବୃନ୍ଦ ସେବିତଂ । ୧୯
 ଦିବ୍ୟ ବ୍ରଜ ବଯୋକପଂ ବଲ୍ଲରୀ ପ୍ରିୟ ବଲ୍ଲଭଂ ।
 ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ନିଯାତୈ ଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟଂ ବ୍ରଜବାଲୈକ ବଲ୍ଲଭଂ । ୨୦
 ଘୋବନେ ଭିନ୍ନ କୈଶୋରଂ ମୁବେଶାଙ୍କତି ବିଗ୍ରହଂ ।
 ଶାନ୍ତାନନ୍ଦଂ ପରଂ ଜ୍ୟୋତି ଦଲିତାଙ୍ଗନ ଚିକଣଂ । ୨୧

ଭାଷା ।

ଏହି ହାନ ଗୋବିନ୍ଦେର ଅତିଶ୍ୟ ପ୍ରିୟତର ଶୁତରାଂକ୍ରି ହାନେର
 ମହିମା ଆର କି ବର୍ଣନ କରିବ । ଏ ହାନେ ଗୋବିନ୍ଦ ଲତାବୃନ୍ଦେ
 ପରିସେବିତ ହଇଯା ସଦା ବିରାଜ କରେନ ॥ ୧୯ ॥

* ଏ ଗୋବିନ୍ଦ, ଦିବ୍ୟ ବ୍ରଜ ବଯୋକପଧାରୀ ବୃନ୍ଦାବନେର ମହେଶ୍ୱର୍ୟ
 ଓ ବ୍ରଜ ବାଲକଗଣେର ଅତି ପ୍ରିୟ ॥ ୨୦ ॥

ଏ ମୂର୍ତ୍ତିର ଘୋବନ ସ୍ମରେ ଓ କୈଶୋର କପ ପ୍ରକାଶିତ ଥାକେ ।
 ଉହା ଅତି ଶୁଦ୍ଧ ଶରୀରଧୂରୀ, ଶାନ୍ତ, ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଆନନ୍ଦ ସ୍ଵର୍ଗପ, ଓ
 ଦଲିତ ଅଞ୍ଜନେର ନ୍ୟାୟ ଉଚ୍ଛ୍ଵୁଳ ଶ୍ରାମବର୍ଣ୍ଣ ॥ ୨୧ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରିୟାନମ୍ୟ ମହିମା ମାହାର୍ଯ୍ୟଂ କି ଶୁଚ୍ୟତେ । ବଲ୍ଲରୀବୃନ୍ଦ ସେବିତଂ
 ଦିବ୍ୟରୀତାକଳ୍ପ ଶୋଭିତଂ ॥ ୧୯ ॥ ଦିବ୍ୟେତି ଦିବ୍ୟକୁପେଣ ବୟମାଚ ମନୋ-
 ହର ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ବ୍ରଜବାଲୈକ ବଲ୍ଲଭଃ ବ୍ରଜବାଲୈକ ପ୍ରିୟଃ ॥ ୨୦ ॥ ଘୋବନ
 ଇତି । ଘୋବନ ସମୟେପ କେଶୋରପ ମାବିକୃତ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଦଲିତାଙ୍ଗନ
 ଚିକଣଃ ମନିତ କଞ୍ଜଳବର୍ଣ୍ଣ ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୧ ॥ ଅନାଦିନିତି ।

ଅନାଦିମାଦି ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ନନ୍ଦ ଗୋପ ପ୍ରିୟାଞ୍ଜଳି ।
 ସୃତି ଯତ୍ରୀମର୍ଜନ ନିତ୍ୟ ଗୋପୀକୁଳ ମନୋହର ॥ ୨୨ ॥
 ପର ଧାର ପର କପ ଦିଭୁଜ ଗୋପୀକେଷ୍ଵର ।
 ବୃଦ୍ଧାବନେଶ୍ଵର ଧ୍ୟାଯେ ନିଷ୍ଠ ଗୌତ୍ୟକାରଣ ॥ ୨୩ ॥
 ନବୀନ ନୀରଦ ଶ୍ରେଣି ସୁନ୍ଦିନ ମଞ୍ଜୁ ମଞ୍ଜୁଲ ।
 ଫୁଲେନ୍ଦୀବର ସୃତାନ୍ତି ସୁଖସ୍ପର୍ଶ ସୁଖାଞ୍ଚଳ ॥ ୨୪ ॥
 ଦଲିତାଞ୍ଜନ ପୁଞ୍ଜାତ ଚିକଣ ଶ୍ୟାମ ମୋହନ ।
 ସୁନ୍ଦିନ ନୀଲ କୁଟିଲାଶେଷ ଦୌରତ କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୨୫ ॥

ଭାଷା ।

ଅନାଦି ଉଗଦାଦି ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର ଗୋବିନ୍ଦ ନନ୍ଦ ରାଜାର ଅତି ପ୍ରିୟ
 ପୁତ୍ର ଗୋପୀଜନେର କୁଳ ମନୋହାରୀ ॥ ୨୨ ॥

ପରମଧାର ଦିଭୁଜ ଗୋପୀକେଷ୍ଵର ଦ୍ରିଷ୍ଟାତୀତ ବୃଦ୍ଧାବନେ-
 ଶ୍ଵର ॥ ୨୩ ॥

ନବୀନ ନୀରଦ ଶ୍ରେଣିର ଘ୍ୟାୟ ଅତି ମନୋହର ସୁନ୍ଦିନ ପ୍ରକୁଳ
 କମଳେର ଘ୍ୟାୟ ମୁଖ କମଳ, ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶ ଅତି ସୁଖ କର ॥ ୨୪ ॥

ଶ୍ୟାମେର ମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ଦଲିତ ଅଞ୍ଜନେର ଘ୍ୟାୟ ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ଓ ସ୍ଥିର
 ଏବଂ ନୀଲ ଧର୍କ କୁଣ୍ଡଳେ ଅତି ଶୋଭମାନ ॥ ୨୫ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଆଦି ତୃତୀୟ ସର୍ବାଦ୍ୟ ଆଣେଶ୍ଵର ପରମାଞ୍ଚାନ ॥ ୨୨ ॥ ପରମିତି ।
 ପରଧାର ତ୍ରିକୁଳପ ତ୍ରିଷ୍ଟଗୈୟକ କାରଣ ସମ୍ମରଜନମେ । ଶଙ୍ଖାତୀତ ॥ ୨୩ ॥
 ନବୀନେତି । ନବୀନ ଜଳଧର ଶ୍ୟାମ ପ୍ରକୁଳ ପରାବଦ କାନ୍ତିଯୁତ ସୁଖସ୍ପର୍ଶ
 କୋରଳାଞ୍ଜଳ ଶୁଖାଞ୍ଜଳ । ସର୍ବମୁଖନିକେତନମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୪ ॥ ଦଲିତେତି ।
 ଦଲିତାଞ୍ଜନ ପୁଞ୍ଜବ ଶ୍ୟାମ କଲେବର ମିତ୍ୟର୍ଥ । କୁଟିଲାଶେଷ ଶୋଭିତ କୁଣ୍ଡଳେ-
 ନାତି ମନୋହର ॥ ୨୫ ॥ ତୀର୍ମିତି । କୁଣ୍ଡଳମେଯାର୍କ ଦକ୍ଷିଣାଗେବଜୀକୃତା

ତଦୂର୍କୁ ଦକ୍ଷିଣେ ଭାଗେ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଚଢ଼ା ମନୋହରା ।
 ନାନାରଙ୍ଗେ ଜ୍ଞାଲେ ରାଜଚିନ୍ତଖଣ୍ଡଲ ମଣିତ ॥ ୨୬ ॥
 ମୟୁର ପୁଛ୍ଛ ପ୍ରଚାତ୍ୟ ଚଢ଼ା ଚାରୁ ବିଭୁଷିତ ।
 କଚିଦବର୍ଷ ଦଲ ଶ୍ରେଣୀ ମନୋଜ୍ଞ ମୁକୁଟାଷ୍ଟିତ ॥ ୨୭ ॥
 ନାନାଭରଣ ମାଣିକ୍ୟ କିରୀଟ ଭୂଷିତ କଟି ।
 ଲୋଲାଲକାବୃତ ରାଜ୍ୟ କୋଟିନ୍ଦୁ ସଦୃଶାନନ୍ଦ ।
 ॥ ୨୮ ॥

ଭାଷା ।

ମନ୍ତ୍ରକୋପରି ଦକ୍ଷିଣଭାଗେ ମନୋହର ଚଢ଼ା ବକ୍ରଭାବେ ରହି-
 ଯାଛେ । ଏହି ଚାକ୍ ଚଢ଼ା ନାମ ରଙ୍ଗେ ସମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ଓ ଶିଥଣ୍ଡ ପୁଛ୍ଛ
 ଭୂଷିତ ॥ ୨୬ ॥

କଥନ ବା ମୟୁର ପୁଛ୍ଛ ଶୋଭିତ ଚଢ଼ାଧାରୀ , କଥନଓ ବର୍ଷି ପୁଛ୍ଛ
 ଭୂଷିତ ମୁକୁଟ ଧାରୀ ॥ ୨୭ ॥

ଏହି କିରୀଟ ନାନାବିଧ ମାଣିକ୍ୟ ମଜ୍ଜିତ ; ଚଞ୍ଚଳ ଅଳକାବୃତ ମୁଖ,
 କୋଟି ଶଶି ସଦୃଶ ॥ ୨୮ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଚଢ଼ା ବିଦ୍ୟତେ ଇତିଶେଷ । ନାନାରଙ୍ଗେ ସମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ଶିଥିପୁଛ୍ଛ ଶୋଭିତକ୍ଷେ-
 ତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୬ ॥ ମଜୀରେତି । ମଜୀରଂ ମୁଖୁରଂ । କଚିନ୍ଦୁର ପୁଛ୍ଛାଷିତ
 ମନୋହର ମୁକୁଟ ଶୋଭିତ ॥ ୨୭ ॥ ନାମେତି କଟିଦେହ ନାନାଭରଣ-
 ହିତ ମାଣିକ୍ୟର ଭୂଷିତମିତି । ଚଞ୍ଚଳାଲକ ଶୋଭିତ ବଦଳମିତ୍ୟର୍ଥ ॥
 ॥ ୨୮ ॥ କତ୍ତୁରୀତି ସୁଗମାଭିକୃତ ନାମାରାଗ । ଗୋଟେଠମା ଲିଙ୍ଗ

କନ୍ତୁରୀ ତିଳକଂ ଭାଜମଞ୍ଜୁ ଗୋରୋଚନାଚିତଃ ।
 ନୌଲେନ୍ଦୀବର ସୁନ୍ଦିକ୍ଷ ସୁଦୀର୍ଘ ଦଳ ଲୋଚନଃ ॥ ୨୯ ॥
 ଉପତ ଜ୍ଞାତାଶେଷ ଶ୍ଵିତସାଚୀ ନିରୀକ୍ଷଣଃ ।
 ମୁଚାରମତ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ନାନାକୁପ ନିରକ୍ଷଣଃ ।
 ନାସାଗ୍ର ଗଜମୁକ୍ତାଂ ଶୁ ମୁଖୀକୃତ ଜଗତଭ୍ରମଃ । ୩୦ ।
 ସିନ୍ଦୁରାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦିକ୍ଷ ଓଷ୍ଠାଧର ମନୋହର ।
 ନାନାରତ୍ନୋଳ୍ଲମ୍ବନ୍ତ୍ସର୍ ଏକରାକୁତି କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୩୧ ॥

ତଥା ।

ଲଙ୍ଗାଟେ କନ୍ତୁରୀତିଳକ, ସର୍ବାଙ୍ଗ ଗୋରୋଚନାଲିପି । ସୁନ୍ଦିକ୍ଷ
 ନୌଲେନ୍ଦୀବର ସଦୃଶ ସୁଦୀର୍ଘ ନୟନ ॥ ୨୯ ॥

ଈବଦ୍ଵକ୍ତ ଉପତ ଜ୍ୟୁଗମ ; କିବା ଭଙ୍ଗିପୂର୍ବ ଦୃଷ୍ଟି, ଦେହ ସୌନ୍ଦର୍ୟ
 ବଚନାତୀତ । ନାସାଗ୍ରହିତ ଗଜମୁକ୍ତା ତ୍ରିଜଗଣ ସ୍ନିଫ୍ କରିଯାଛେ । ୩୦ ।
 ମନୋହର ଓଷ୍ଠାଧର ବିଶ୍ଵକ୍ଷ ସିନ୍ଦୁରେର ଘ୍ୟାଯ ଅର୍ବନ ବର୍ଣ୍ଣ । କର୍ଣ୍ଣ
 ସୁଗଲେ ନାନାରତ୍ନ ଖଚିତ ଏକରାକୁତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡଳ ॥ ୩୧ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ବିଶ୍ଵାହ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ନୌଲେନ୍ଦୀବରବର୍ଣ୍ଣ ସୁନ୍ଦିକ୍ଷାୟତ ନୟନ ॥ ୨୯ ॥
 ଉପତେତି । ଉପତ କଳତ୍ୟାତିର୍ଯ୍ୟଥୀକ୍ଷଣ । ନାନାକୁପ ନିରକ୍ଷଣଃ ବିବିଧକୁପ
 ଧାରିଗନ୍ । ନାସାଗ୍ରହିତ ଗଜମୁକ୍ତମଃ ତ୍ରିଭୁବନଃ ସୁନ୍ଦିକ୍ଷାକୃତ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୦ ॥
 ସିନ୍ଦୁରତି । ଓଷ୍ଠାଧର୍ବ ସିନ୍ଦୁରଦେତି ଲୋହିତଃ । ନାନାରତ୍ନୋଳ୍ଲମ୍ବନ୍ତ୍ସର୍
 ମିର୍ଜିତ ଏକରାକ୍ତାର କୁଣ୍ଡଳ ଯୁତ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୧ ॥ କରେତି କର୍ମହିତ ଉତ୍ୟଗମ

କର୍ଣ୍ଣେପଲ ଶୁମନ୍ଦାର କୁମୁଦୋତ୍ତମ ଭୂଷିତ ।
ତୈଲୋକ୍ୟାନ୍ତୁତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍ରୀବା ମନୋହର ।
॥ ୩୨ ॥

ଅନ୍ତରୁରମଞ୍ଜୁମାଣିକ୍ୟ କହୁକଠ ବିଭୂଷିତ ।
ଶ୍ରୀବନ୍ଦସକୌନ୍ତଭୋରଙ୍କ ମୁକ୍ତାହାରଲସତ୍ତ୍ଵିଯ ।
॥ ୩୩ ॥

ଭାଷା ।

ଏବଂ କୁମରଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାରିଜାତ କର୍ଣ୍ଣେପଲ କପେ ଶୋଭମାନ
ହଇତେଛେ । ତ୍ରିଭୁବନେ ଏକପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବତ ; ବର୍କ ଗ୍ରୀବାର
ଅତି ମନୋହର ଶୋଭା ହଇଯାଛେ ॥ ୩୨ ॥

ଗଲଦେଶେ ମାଣିକ୍ୟ ଦୀପି ପାଇତେଛେ ଏବଂ ରେଖାତ୍ରଯ
ଅତି ମନୋହର । ବନ୍ଦଃହୁଲେ ଶ୍ରୀବନ୍ଦସ ଚିହ୍ନ ଓ କୌନ୍ତଭ ମଣି
ଶୋଭିତ ହଇତେଛେ ଏବଂ ଲମ୍ବମାନ ମୁକ୍ତାହାର ଶୋଭା ପାଇ-
ତେଛେ ॥ ୩୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ।

ମନ୍ଦାରାଭ୍ୟାମତି ଭୂଷିତ ମିତ୍ୟର୍ଥ । ତ୍ରିଭୁବନେ ଉଦ୍ଧାନ୍ତୁତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ୟ ।
ନାଭୀତିଭାବ । ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ରୀବର୍ଯ୍ୟ ଅତି ମନୋରମ ॥ ୩୨ ॥ ପ୍ରେସି ।
ଉଦ୍ୟମନୋହର ମାଣିକ୍ୟ ଶୋଭିତ ତ୍ରିରେଖାହିତ କଠ । ବନ୍ଦଃ ହୁଲେ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ
ଚିହ୍ନ କୌନ୍ତଭ ଅନିଶ୍ଚାନ୍ତିତ ॥ ୩୩ ॥ କମାହେତି । ଶୁମନଃ କୁମର ।
କଦମ୍ବାଦିଭି । ପୁଣ୍ୟେଭୁବିତ ମିତି ଯାବ । କରେ କକ୍ଷନ କେଯୁର । କଟ୍ୟାଏ

କଦମ୍ବ ମଞ୍ଜୁମନ୍ଦାର ସୁନ୍ଦରୀନାଦାର ଭୂଷିତ ।
 କରେ କଙ୍କନ କେଯୁର କିକିନୀ କଟି ଶୋଭିତ ॥ ୩୪
 ମଞ୍ଜୁମଞ୍ଜୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀମଦଭିଜୁ ବିରାଜିତ ।
 କପୂରାଣ୍ଡଳ କନ୍ତୁରୀ ବିଲମ୍ବ ଚନ୍ଦନାକିତ ॥ ୩୫ ।
 ଗୋରୋଚନାଦି ସଂମିଶ୍ର ଦିବ୍ୟାଙ୍ଗ ରାଗ ଚିତ୍ରିତ ।
 ଗନ୍ତୀର ନାଭୀ କମଳ ଲୋମରାଜିଲତାସୁଜଂ ॥ ୩୬ ।

ଭାଷା ।

କଦମ୍ବ ମନ୍ଦାର ଅଭୂତି ମନୋହର କୁମ୍ଭ ସକଳ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ବିନ୍ଦୁଷ୍ଟ
 ରହିଯାଛେ । ହତଦୟ କେଯୁର ଓ କଙ୍କନ ଭୂଷିତ, କଟିଦେଶେ କିକିନୀ
 ଯୁକ୍ତ କାଞ୍ଚିତ୍ତାଣ୍ଣି ॥ ୩୪ ॥

ମନୋହର ହୃଦୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଦଦୟ ଶୋଭିତ ହଇଯାଛେ ଏବଂ
 ସର୍ବାଙ୍ଗେ କପୂର, ଅଣ୍ଡକ, ଚନ୍ଦନ ଓ କନ୍ତୁରୀ ପ୍ରଲେପନ ॥ ୩୫ ॥

ଗୋରୋଚନା ମିଶ୍ରିତ ବିବିଧ ରଙ୍ଗନଦୟେ ଅଙ୍ଗ ଚିତ୍ରିତ । ଗନ୍ତୀର
 ନାଭିଦେଶ; ତଥା ହିତେ ମାଲାର ଆୟ ଲୋମରାଜୀ ଉଥିତ ହଇଯା
 ଶୋଭା ପାଇତେଛେ ॥ ୩୬ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ: ।

କିକିନୀ କୃଷ୍ଣ ମିତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୩୪ ॥ ମଞ୍ଜୁ ଇତି ମନୋହର ରୂପୁରେଣ ଶୋଭିତ
 ଚରଣେ କପୂରାଦି ରୂପଲିଙ୍ଗାତ୍ ମିତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୩୫ ॥ ଗୋରୋଚନେତି ।
 ଗୋରୋଚନୀ କୃତଦିଵ୍ୟାଙ୍ଗ ରାଗ: । ଗନ୍ତୀରଃ ନିମ୍ନ ଲୋମଙ୍ଗେଣି ଲତାଧୂତ
 ରାଗ: ॥ ୩୬ ॥ ସ୍ତ୍ରୁତେତି । ଜ୍ଞାନସ୍ଵର୍ଗ ସୁନିତ: । ପାଦଗର୍ବଃ ଖର

ସୁବୃତ୍ତ ଜାନୁ ଯୁଗଳ୍ ପାଦ ପଦ୍ମ ମନୋହର ।
 ଧଜ ବଜୁକୁଶାନ୍ତୋଜ କରାଞ୍ଜୁ ତଳ ଶୋଭିତ । ୩୭
 ନଥେନ୍ଦ୍ର କିରଣ ଶ୍ରେଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରକ୍ଷେକ କାରଣ ।
 ସୌଗୀନ୍ଦ୍ରେଃ ସନକାଦ୍ୟେଶ ତଦେବାହୁତି ଚିନ୍ତ୍ୟତେ ।

॥ ୩୮ ॥

ତ୍ରିଭୁବନ ଲଲିତାଶେଷ ଲାବଣ୍ୟ ସାରନିର୍ମିତ ।
 ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍ ଗ୍ରୀବ ଜିତାନନ୍ତ କୋଟି କନ୍ଦର୍ପ ମୁନ୍ଦର । ୩୯

ଭାଷା ।

ଜାନୁ ଯୁଗଳ୍ ସୁବଲିତ, ବୃତ୍ତବ୍ରତ ଓ ପାଦପଦ୍ମ ଅତି ମନୋହର
 ତାହାତେ ଧଜ ବଜୁକୁଶ ଚିହ୍ନ ଆଛେ ॥ ୩୭ ॥

ନଥ ଚନ୍ଦ୍ରର କିରଣ ରାଜୀତେ ବୋଧ ହୟ ଏହି ଦେହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରକ୍ଷେରଣ
 କାରଣ । ଏହି ଆକୃତି ସୌଗୀନ୍ଦ୍ର ଦେବେନ୍ଦ୍ରଗଣ ସଦା ଚିନ୍ତା କରେନ । ୩୮

ତ୍ରିଭୁବନ ଦେହ ସେନ୍ ଜଗତେର ଲାବଣ୍ୟମାରେ ନିର୍ମିତ । ଏବଂ
 ସର୍ବ ଗ୍ରୀବାଦେଶେର ଶୋଭା କୋଟି କନ୍ଦର୍ପ ଶୋଭାକେ ଜୟ କରି-
 ରାହେ ॥ ୩୯ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ବଜ୍ରାଦି ଚିକରୁତ . ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୭ ॥ ନଥେନ୍ଦ୍ର କିରଣ ଶୋଣ୍ୟା-
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରକ୍ଷେତ୍ରମିତି ଅଭିଯତେ ॥ ୩୮ ॥ ତ୍ରିଭୁବନ । ତ୍ରିଭୁବନାକାରେଣ
 ନିଖିଳ ଲାବଣ୍ୟ ନିର୍ମିତମିତି ଜାଗ୍ୟତେ । ମୌନଦେହ୍ୟେଶ କୋଟି କନ୍ଦର୍ପ ଜିତ
 ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୯ ॥ ବାମେତି । ବାମଗଣ୍ଡାର୍ପତ ଶକ ରଥସର୍ବ କୁଳଙ୍କ । ଅପା-

বামাং শার্পিত সদগুম্ফুরং কাঞ্চন কুণ্ডলং ।
 অপান্নেন্তু সন্মের কোটি মন্থ মন্থ মন্থ ॥ ৪০ ॥
 কুঞ্জিতাধর বিন্যস্ত বংশী মঞ্জু কলম্বনৈঃ ।
 জগন্নযং মোহযন্তং মঞ্চং প্রেম সুখার্ণবে ॥ ৪১ ॥

দেব্যবাচ ।

দেব দেব মহাদেব সংসারার্ণব তারক ।
 ধ্যানং পরম গোপ্যং হি বিষ্ণোরমিত তেজসঃ ।
 ॥ ৪২ ॥

ভাষা ।

বাম গুঙ্গলে কাঞ্চন কুণ্ডল শোভাপাইতেছে । অপান্ন
 বীক্ষণে কোটি কোটি কামদেবেরও মনোলোভ হয় ॥ ৪০ ॥

কুঞ্জিত অধরে মনোহর বংশী রহিয়াছে ; তাহার মধুর কল-
 মনে ত্রিজগৎ মোহিত হইয়া সুখার্ণবে মঞ্চ হয় ॥ ৪১ ॥

দেবি বলিতেছেন । হে সংসারার্ণব তারক ! দেবাদিদেব
 মহাদেব । অমিততেজা বিষ্ণুর ধ্যান অতি গোপনীয় ॥ ৪২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কেব নেত্রপ্রাপ্তবীক্ষণেন । কোটি মন্থ মন্থ কোটি কলম্বনৈতি
 সুক্ষমং ॥ ৪০ ॥ কুঞ্জিতি । অধর বিন্যস্ত বংশীরাদনৈঃ সুখার্ণবে
 মঞ্চং ত্রিজুনং মোহযন্তমিত্যৰ্থঃ ॥ ৪১ ॥ দেব্যবাচেতি । গোপ্যং গোপ-
 নীরং । অমিত তেজসঃ কসীম মাহাত্ম্য ॥ ৪২ ॥ এতদিতি এতৎ সর্বং

ଏତେ ସର୍ବଂ ମହାଦେବ ବିଷ୍ଣୁରାଷ୍ଟ୍ର ଶକ୍ତି ।

କୃପ୍ୟା କଥିଯେଶାନ କୁଳାଚାରସ୍ୟ ସାଧନ ॥ ୪୩ ॥
ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ନିଗଦାମିଶ୍ରଗୁ ପ୍ରୌଢ଼େ ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗେ ସହିତ ୧ ନିଗଦାମି ଶ୍ରଗୁ ପ୍ରିୟେ ୧୪୫
ହାଁ ବିନା ପରମେଶାନି ଜଗଚ୍ଛୁଜ ଘୟଂ ସଥା ।

ତତୈବ ପରମେଶାନି କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ବର ବର୍ଣ୍ଣିନି ।

କୁଳାଚାର ନିରିତି ୨ ହି ଏତେ ସର୍ବଂ ବରାନନେ ୧୫୫
ଇତି ବାଞ୍ଚୁଦେବ ରହ୍ୟେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଃ ପଟଳଃ ।

ତାଷା ।

ହେ ମହାଦେବ ! ଏଇ ସକଳ ଆମାର ନିକଟ ବିଷ୍ଣୁର କପ ବଲ ଏବଂ
କୃପା କରିଯା କୁଳାଚାର ମାଧନ ଆମାକେ ଜାନାଓ ॥ ୪୩ ॥ .

ମହାଦେବ ବଲିତେହେନ ହେ ଶୁନ୍ଦରି ! ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗ ବାଞ୍ଚୁଦେବ
ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଆମି ତୋମାର ନିକଟ ସମସ୍ତ ବଲିବ ତୁମି ଶ୍ରବନ କର ॥ ୪୪ ॥

ହେ ଶୁନ୍ଦରି ! ଯେମନ ଭାଯାମୟୀ ତୁମି ବିନା ଏଇ ଜଗତ ମଂସାର
ମାଲାବର୍ତ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ୍ତ ତେମନ କୃଷ୍ଣର କୁଳାଚାର ବ୍ୟତିରେକେ ଜଗତେ
ମକଳାଇ ନିଷ୍ଫଳ ॥ ୪୫ ॥ ଇତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଃ ପଟଳଃ ।

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଧ୍ୟାନଂ କୁଳାଚାର ମାଧନକ୍ଷେତି ॥ ୪୩ ॥ ଇଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ପ୍ରୌଢ଼େ ଆଜ୍ଞେ
ମାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗେ ସହିତ ୨ ସକଳାବୟବୀଧିତଃ ॥ ୪୪ ॥ ହାମିତି । ଶ୍ରଜମୟଃ
ମାଲାବର୍ତ୍ତ । କୁଳାଚାର ନିରିତଃ କୃଷ୍ଣେୟତଦିତି ॥ ୪୫ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରକୁମାର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପଟଳଃ ।

ଈଶ୍ଵର ଉବାଚ ।

ଧ୍ୟାନ ତ୍ବରିଂ ମହେଶାନି ସାବଧାନାବଧାରୟ ।
 ଶରୀରଂ ହି ବିନାଦେବି ନହିଁ ଧ୍ୟାନଂ ପ୍ରଜ୍ଞାୟତେ । ୧
 ଶରୀରଂ ପ୍ରକୃତେ କୃପଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରକ୍ଷେକ କାରଣଂ ।
 ବୃନ୍ଦାଲତା ସମ୍ବାଧ୍ୟାତା ତବକେଶ ସମୁଦ୍ରବା ॥ ୨ ॥
 ସନ୍ଦାରଂ ପରମେଶାନି କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷଂ ମନୋହର ।
 ସୁରତିଃ ପ୍ରକୃତିର୍ଯ୍ୟାତ୍ମ କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷମୟଂ ପ୍ରିୟେ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ ହେ ଦେବି ! ଆମି ଧ୍ୟାନ ତ୍ବରି ବଲିତେଛି
 ସାବଧାନେ ଅବଶ କର । ଶରୀର ସ୍ଥିତିରେକେ ଧ୍ୟାନ ହିତେ ପାରେ
 ନା ॥ ୧ ॥

ଶରୀର ପ୍ରକୃତିର କୃପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରକ୍ଷେକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ତୋମାର
 କେଶେଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୃନ୍ଦାଲତାର ଉତ୍ତପ୍ତି ହିୟାଛେ ॥ ୨ ॥

ମନ୍ଦାର ମନୋହର କଳ୍ପବୃକ୍ଷ । କଳ୍ପବୃକ୍ଷମୟ ସେ ସୁରଭି ତାହା
 ପ୍ରକୃତି ସ୍ଵକୃପ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ଈଶ୍ଵର ଉବାଚେତି । ଧ୍ୟାନ ତ୍ବରି ଧ୍ୟାନ ସାଧାର୍ଥ୍ୟ । ଶରୀରଂ ବିନା-
 ଧ୍ୟାନଂ ମ ମନ୍ତ୍ରବତୀତି ଭାବଃ ॥ ୧ ॥ ଶରୀରମିତି । ବ୍ରକ୍ଷମୟ ପ୍ରକୃତିକୃପ
 ମେବ ଶରୀର ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨ ॥ ସମ୍ବାଦରିତି । କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ସନ୍ଦାର ଶବ୍ଦ
 ବାଚ୍ୟ । ସୁରତିଃ ଜୁଗକଃ ॥ ୩ ॥ ଡତ୍ରେତି । ବୃନ୍ଦାବନ ଶାଖାପରମହାନି

ତତ୍ତ୍ଵଶାଖା ପଲ୍ଲବାନି ମାତୃକାନ୍ୟକ୍ଷରାଣି ୮ ।
 ତତ୍ତ୍ଵ ମତ୍ତାନି ପୁଞ୍ଜାନି ଅଳ୍ପତିଂ ବିଦ୍ଵି ସୁନ୍ଦରି ॥ ୫ ॥
 ସିଙ୍କ ପୀଠଂ ବରାରୋହେ ସର୍ବଶକ୍ତିମୟଂ ସଦା ।
 ସନ୍ତ୍ଵାବରଗକଂ ତତ୍ତ୍ଵ ସାଙ୍କାଣ ଅଳ୍ପତି ମୁତ୍ତମାଂ । ୫ ।
 ଯୋଗ ପୀଠଂ ମହେଶାନି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳଂ ବା ବରାନନେ ।
 ଯଦୁକୁ ଅଷ୍ଟକୋଣକୁ ଯୋନି କପା ସନାତନୀ ॥ ୬ ॥

ଭାଷା ।

ମାତୃକାର ଅକ୍ଷର ସକଳ ତାହାର ଶାଖା ପଲ୍ଲବ । ହେ ସୁନ୍ଦରି !
 ଏହି ଶକର୍ତ୍ତା ଅଳ୍ପତି ॥ ୮ ॥

ହେ ଦେବି ସର୍ବ ଶକ୍ତିମୟ ସେ ସିଙ୍କ ପୀଠ ତାହା ସନ୍ତ୍ଵାବରଗ ସଂଯୁକ୍ତ
 ସୟଂ ଅଳ୍ପତି ॥ ୫ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ଯୋଗ ପୀଠ ଅତି ସମୁଜ୍ଜୁଲ । ପୂର୍ବେ ସେ
 ଅଷ୍ଟକୋଣ ଯୋଗପୀଠ ବଲିଯାଛି ତାହା ନିତ୍ୟ ଯୋନି କପ ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ମାତୃକା ସର୍ବାନୀତ୍ୟର୍ଥ । ବିଦ୍ଵି ଜାନୀହି ॥ ୪ ॥ ନିଷେତି । ସିଙ୍କ ପୀଠଂ
 ଶିଙ୍କକେତ୍ରଂ ସର୍ବଶକ୍ତିମୟଂ ସର୍ବଶକ୍ତ୍ୟାତ୍ମକମିତ୍ୟର୍ଥ । ୧ ସନ୍ତ୍ଵାବରଗକଂ ସନ୍ତ୍ଵାଙ୍କା-
 କର ଗରିବୁତଂ ॥ ୫ ॥ ଯାଗେତି । ସୋଗପୀଠଂ ସୋଗାସରଂ । ଉଜ୍ଜ୍ଵଳଂ
 ଡେଜେବି । ସାଙ୍କାଣ ଅଳ୍ପତିଂ ସ୍ୟଂ ଅଳ୍ପତି କପ ମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୬ ॥ ମାନିଂ-

ମାଣିକ୍ୟ ରଚିତ ୯ ଦେବି ସିଂହାସନ ମନୁଷ୍ୟ ।
 ଦଲମର୍ଣ୍ଣ ୧ ମହେଶାନି ତବୈବ ଅଷ୍ଟ ନାୟିକା ॥ ୭ ॥
 ଗୋବିନ୍ଦମ୍ୟ ପ୍ରିୟ ୨ ସତ୍ତ୍ଵ ସୁଖ ମତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୁତ ।
 ପ୍ରିୟ ୩ ପ୍ରୀତିର୍ମହେଶାନି ସତତ ୪ ଶକ୍ତି କୃପିଣୀ ।
 ବଲରୀ ଗୋପିକା ୫ ବ୍ଲଙ୍କ ୬ କୃଷ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକରୀ ସଦା ।
 କଳାକର୍ପା ମହେଶାନି ଗୋପିକା ଶକ୍ତି କୃପିଣୀ । ୮
 ଭାଷା ।

ହେ ଦେବି ! ଅତି ଉତ୍ତମ ସିଂହାସନ ମାଣିକ୍ୟ ରଚିତ ତାହାର ସେ
 ଅଷ୍ଟଦଲ ଆଛେ ତାହା ତୋମାର ଅଷ୍ଟ ନାୟିକା ॥ ୭ ॥

ଗୋବିନ୍ଦେର ପ୍ରିୟ ସେ ସୁଖ ତାହା ଅତି ଅନ୍ତୁତ । ହେ ମହେ-
 ଶାନି ଶକ୍ତି କୃପିଣୀ ପ୍ରକୃତିତେ ଗୋବିନ୍ଦେର ସମ୍ବିଧିକ ପ୍ରୀତି
 ଆଛେ ॥ ୮ ॥

ବଲରୀବ୍ଲଙ୍କ ସଦା ବୃକ୍ଷର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ୍ତି ଶକ୍ତି କୃପିଣୀ ଗୋପିକା-
 ଗନ ପ୍ରକୃତିର ଅଂଶ ॥ ୯ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

କ୍ରେତି । ମାଣିକ୍ୟ ରଚିତ ସିଂହାସନେ ଯଦ୍ଦିକୋଣ ୧ ଦଲ ୨ ଦୈଵାଷ୍ଟ ନାୟିକା
 ଶକ୍ତି ୩ ସହଚାରିଣୀ ॥ ୧ ॥ ଗୋବିନ୍ଦମ୍ୟ ସତ୍ତ୍ଵପ୍ରିୟ ୪
 ପ୍ରୀତି ଭାଜର ୫ ପ୍ରୀତି ୬ ସଞ୍ଚୋର ୭ ମକଳମେବ ଶକ୍ତିରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୮ ॥
 ବଲରୀତି । ବୁଦ୍ଧା ଗୋପିଗଣୋପି ହୃଦ କାର୍ଯ୍ୟ ୮ ସାଧ୍ୟତୀତ୍ୟର୍ଥ । ଶକ୍ତି
 କଳାକର୍ପେଣ ଗୋପିକା ୯ କ୍ରପା । ୯ ॥ ବୟ ଇତି । ହୃଦୟ ବହୋଲାବଣ୍ୟ ।

ବୟୋଲାବଣ୍ୟ କୃପଞ୍ଚ ସର୍ବଂ ପ୍ରକୃତି ରୁଚ୍ୟତେ ।

ବାଲ ପୌଗଣ୍ଡ କୈଶୋରଂ ସର୍ବଂ ପ୍ରକୃତି ସ୍ଵର୍ଗମୃତଂ ।

॥ ୧୦ ॥

ଏତଭ୍ରୁ ପରମେଶାନି ସ୍ଵର୍ଗଂ ଶକ୍ତି ରତ୍ନଂ ପ୍ରିୟେ ।

ସଦୁଭ୍ରୁ ପରମେଶାନି ଦଲିତାଙ୍ଗନ ଚିକଣ ॥ ୧୧ ॥

ମହାକାଳୀ ମହାମାୟା ସ୍ଵର୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵରପିଣୀ ।

ଅନାଦି ପ୍ରକୃତିଂ ବିଦ୍ଵି ଆଦିଶ ପ୍ରକୃତିଃ ସ୍ଵର୍ଗ ।

॥ ୧୨ ॥

ଭାଷା ।

ଗୋବିନ୍ଦେର ବୟୋଲାବଣ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ସକଳଇ ପ୍ରକତି ଏବଂ ବାଲ
ଗୋଗଣ ପ୍ରଭୃତି ଅବସ୍ଥାଓ ପ୍ରକୃତି ଭିନ୍ନ ଆର କିଛୁଇ ନହେ ॥ ୧୦ ॥

ଶକ୍ତି ଅବସ୍ଥାଓ ପ୍ରକୃତି ଭିନ୍ନ ଆର କିଛୁଇ ନହେ । ହେ ପରମେ
ଶାନି ! ଦଲିତାଙ୍ଗନ ଚିକଣ ସେ କଷେର କୃପ ବଲିଯାଛି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣ
କୁପିଣୀ ମହାମାୟା ମହାକାଳୀ । ଏବଂ ଆଦି ଓ ଅନାଦି ସକଳଇ
ପ୍ରକୃତି ॥ ୧୧ ॥ ୧୨ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ଦିକ୍ ବାଲ୍ୟ ପୌଗଣ୍ଡାଦିକଂ ସର୍ବମେବ ଅକୃତିରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ୧. ଏତଦିତି ।
ଏତହୟୋରପାଦିକଂ ଶକ୍ତିରପ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୧ ॥ ମହେତି । ସ୍ଵର୍ଗ ମହା
କାଳୀ ଏବ ଗୋବିନ୍ଦମ୍ୟ ଶତ୍ରୀରୁଂ ବର୍ଣ୍ଣ ଅତେବ ଦଲିତାଙ୍ଗନ ଚିକଣଂ ଗୋବିନ୍ଦ
ଶରୀରମିତି ॥ ୧୨ ॥ ନମ୍ଦେତି । ହୃଦୟ ନମ୍ଦ ଗୋପିପ୍ରୟଃ । ଆଜ୍ଞାନା

নন্দ গোপস্য দেবেশি কৃষ্ণস্তু সর্বদা প্রিয়ঃ ।
 আচ্ছানা জাগ্রতে বস্তু আচ্ছাজঃ স উদ্বাহ্তঃ ॥৩
 পুষ্ট পুত্র ইতি ধ্যাতো নন্দস্য বর বর্ণনি ।
 এতৎ সর্বং বরারোহে শক্তিকাপং মনোহরং ॥৪
 মনশ্চ পরমেশানি স্বয়ং শক্তি রভুৎ প্রিয়ে ।
 নবীন নীরদৌষস্তু সএব কালিকা তমুঃ ॥ ৫ ॥

ভাষা ।

হে দেবেশি ! কৃষ্ণ সর্বদা নন্দগোপের অতি প্রিয় ।
 আজ্ঞা হইতে বে জন্মে তাহাকেই আত্মজ বলে ॥ ৩ ॥

গোবিন্দ নন্দগোপের পালকপুত্র । হে দেবি ! মনোহর
 শক্তি কপাই সকলের কারণ ॥ ৪ ॥

হে প্রিয়ে পার্বতি ! গোবিন্দের মন স্বয়ং শক্তি কপ, আর
 নবীন নীরদের ঘ্যায় বে গোবিন্দের, শরীর তাহা কালিকা
 তমু ॥ ৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

থবেহের আচ্ছাজঃ পুত্রঃ ॥ ৩ ॥ পুষ্ট ইতি । পুষ্ট পুত্রঃ পালিত পুত্র
 ইতি । এতৎ সকল মেব অচুতি রূপ মিত্যর্থঃ ॥ ৪ ॥ অথ ইতি ।
 অমঃ শক্তিরভুৎ বো নবীন নীরদঃ বৃত্ত মেষঃ সএব কালীকাত্মুঃ কালী
 শরীর মিত্যর্থঃ ॥ ৫ ॥ স ইতি । স নবীন নীরদ মেষঃ । হে দেবি !

ସାତକାନ୍ତି କଲାଜେଯା ପ୍ରକୃତିଃ ପରମା ପରା ।
 ଦଲିତାଙ୍ଗନ ପୁଞ୍ଜାଭ୍ ସଦୁକ୍ତଂ ପରମେଶ୍ୱରି ॥ ୧୬ ॥
 ଶକ୍ତିକପା ବରାରୋହେ ସତତଂ ମୋହିନୀ କଲା ।
 ମୋହିନୀ ପ୍ରକୃତିର୍ମାଯା କଲାକପା ଶୁଚିଚିତ୍ତେ ॥ ୧୭ ॥
 ସଏବ ପରମେଶାନି କଲା ମାୟା ସ୍ଵରପିଣୀ ।
 ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଚଢ଼ଂ ମହେଶାନି ସଦୁକ୍ତଂ ବର ବର୍ଣ୍ଣିନି ॥ ୧୮ ॥

ଭାଷା ।

ପରମ ପ୍ରଧାନା ଯେ ଶକ୍ତି ତାହା ତୋମାର କାନ୍ତି, ତାହାତେଇ
 ଗୋବିନ୍ଦେର ଦେହଦଳିତ ଅଞ୍ଚନେର ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହଇଯାଛେ ॥ ୧୬ ॥
 ହେ ଦେବି ! ମୋହିନୀକଲା ସର୍ବଦା ଶକ୍ତି କପା ପ୍ରକୃତି
 ତାହାତେଇ ଜଗତ ମୋହିତ ହଇଯା ଆଛେ ॥ ୧୭ ॥

ଆର ସେଇ କଲାକପା ମହାମାୟାଇ ଗୋବିନ୍ଦେର ଶିରୋପାରି
 ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଭାବେ ଚଢା ହଇଯାଇହିଯାଛେ ॥ ୧୮ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ତେ ତବ କାନ୍ତିକଲା । ଦଲିତାଙ୍ଗନାଦିକଂ ସଦ୍ଵ୍ୟାମ ରଗ ମୁକ୍ତଂ ସା ମୋହିନୀ
 ଶକ୍ତିଃ । ମୋହିନୀ ଶକ୍ତିରପିଣୀ ତବ କଲାକପା ମହାମାୟା ପ୍ରକୃତିରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥
 ॥ ୧୬ ॥ ୧୭ ॥ ସାହବେତି । ହେ ମହେଶାନି ! ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଚଢାଦିକଂ ସଦୁକ୍ତଂ
 ସା ମାୟାକପିଣୀ ତବ କଲା ॥ ୧୮ ॥ ସେତ୍ତି । ସା ମାୟାମହୀକଲା ବିଶମୋହନ

ସା ଦୃତୀ ପ୍ରକୃତିଶ୍ଵାସୀ ସତତଂ ବିଶ୍ଵ ମୋହିନୀ ।
 କୁଣ୍ଡଲୀ ଶକ୍ତି ସଂୟୁକ୍ତା ଯୋନି ମୁଦ୍ରା ସମସ୍ତି ॥୧୯॥
 ସନ୍ଦୂଳଂ ମାଲତୀ ମାଲା ସା ମଦା ମାଲତୀ କଳା ।
 ଚଢ଼ାୟା ବନ୍ଧନୀ ସାତୁ କୁଣ୍ଡଲୀ ସା ପ୍ରକାର୍ତ୍ତି ॥୨୦॥
 ନୀଲକଞ୍ଚସ୍ୟ ପୁଛ୍ଛତ୍ତ ଯୋନି ମୁଦ୍ରା ବରାନନେ ।
 ମୁକୁଟଂ ପରମେଶାନି ସାକ୍ଷାତ୍ ଶକ୍ତି-ସ୍ଵର୍ଗପଣୀ ॥୨୧॥

ତାଥା ।

ଦେଇ ମାଯାମୟୀ ଅକୃତି ଦେବୀ ଗୋବିନ୍ଦେର ଦୃତୀ ହଇଯା ବିଶ୍ଵ
 ସଂସାର ମୋହିତ କରିଯାଛେ । ଏ କୁଳ କୁଣ୍ଡଲିନୀ ଶକ୍ତି ଯୋନି
 ମୁଦ୍ରାୟୁକ୍ତ ॥ ୧୯ ॥

ମାଲତୀ ମାଲା ଯେ ବଲିଯାଛି ତାହା ମାଲତୀ କଳା । ଆର ଚଢ଼ା
 ବନ୍ଧନୀ ଶକ୍ତି ଓ ସୟଂ କୁଳ କୁଣ୍ଡଲିନୀ ॥ ୨୦ ॥

ଗୋବିନ୍ଦ ବେଶ ସମ୍ପାଦକ ଯେ ମୟୂର ପୁଛ ଓ ମୁକୁଟ ତାହାଓ ସୟଂ
 ଯୋନି ମୁଦ୍ରାକରଣ ଶକ୍ତି ॥ ୨୧ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

କାରିନୀ ଅକୃତିଃ କୁଣ୍ଡଲୀ ଶକ୍ତିମୁକ୍ତା ଯୋନି ମୁଦ୍ରାକରଣ ତବ ଦୃତୀ ଅକ୍ରମ-
 ତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୯ ॥ ଯଦିତି । ମାଲତୀମାଲା ଯନ୍ତ୍ରନୀ ସା ମାଲତୀକଳା । ଯା
 ଚଢ଼ାୟା ବକିନୀ ସା କୁଣ୍ଡଲିନୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୦ ॥ ନୌଲେତି । ନୀଲକଞ୍ଚସ୍ୟ ବୟୁରସ୍ୟ ।
 ହକ୍କ ଦୁଷ୍ଟଂ ଯମ୍ଭୁର ପୁଛ ମୁକୁଟାଦିକଃ ତଦପି ଶକ୍ତି ଅକ୍ରମରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୧ ॥

ଲୋଲାଲକା ସ୍ଵତଂ ସ୍ଵତଂ କୋଟିନ୍ଦୁ ସନ୍ଦଶାମନଃ ।
 ସାକ୍ଷାତ୍ ଶକ୍ତିର୍ମହେଶାନି ଚନ୍ଦ୍ରମ୍ୟ ପରମା କଳା ॥ ୨୨ ॥
 କଳା ସୋଡ଼ଶ ସଂୟୁକ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ରମା ବରବର୍ଣ୍ଣନି ।
 ଅତଏବ ମହେଶାନି ଚନ୍ଦ୍ରମା ଶକ୍ତି ରାଗିଣୀ ॥ ୨୩ ॥
 କନ୍ତୁ ରୀତିଲକଃ ସତ୍ତ୍ଵ ରୋଚନାତିଲକଃ ପ୍ରିୟେ ।
 ଦୀପ୍ତି ଶକ୍ତିଃ ମହେଶାନି ପ୍ରକୃତିଃ ପରମେଷ୍ଠରୀ ॥
 ॥ ୨୪ ॥

ଭାଷା ।

ଚଞ୍ଚଳ ଅଲକାନ୍ତ କୋଟି ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ସେ ଆନନ ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରେର
 ପରମା କାଳାକପ ଶକ୍ତି ॥ ୨୨ ॥

ହେ ମୁନ୍ଦରି ! ସୋଡ଼ଶ କଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ତାହାଓ ଚନ୍ଦ୍ରମାକପୀ
 ତୋମାର ଶକ୍ତି ॥ ୨୩ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ଗୋବିନ୍ଦ ଲଳାଟେ ସେ କନ୍ତୁ ରୀ ତିଲକ ଓ
 ଗୋରୋଚନା ପ୍ରଲେପ ତାହାଓ ତୋମାର ଦୀପ୍ତି ଶକ୍ତି ପ୍ରକୃତି ॥ ୨୪ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଲୋଲେତି । କୋଟିନ୍ଦୁ ସଦୃଶ ଲୋଲାଲକ ଜୁଦିତଃ ସତ୍ତ୍ଵକାନନଃ ଦୈବ ଚନ୍ଦ୍ରମା
 କାଳାକପ ଶକ୍ତିରିତି ॥ ୨୨ ॥ କଲେତି । ସୋଡ଼ଶକଳା ସଂୟୁକ୍ତଚନ୍ଦ୍ରମାଃ
 ଶକ୍ତିରାଗିଣୀ ସୁଯୁକ୍ତ ଶକ୍ତିରିତି ॥ ୨୩ ॥ କନ୍ତୁରୀତି । କନ୍ତୁରୀ ତିଲକଃ
 ଗୋରୋଚନାଦିକଙ୍କ ଦୀପ୍ତିଶକ୍ତିଃ ତେଜଃ ଶକ୍ତିରାଗା ପ୍ରକୃତିରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୪ ॥

(୨୨)

ନୀଲେନ୍ଦ୍ରୀ ବରସୁନ୍ଦିଷ୍ଟଃ ସଦୁକ୍ତଃ ଦୀର୍ଘଲୋଚନଃ ।
 କଳାମୁଖୀ ହୃତଃ ଦେବି ପୂର୍ବୋକ୍ତା ପରମେଶ୍ୱରି ॥ ୨୫ ॥
 ଉତ୍ତରଃ ମହେଶାନି ପୂର୍ବୋକ୍ତଃ ପରମେଶ୍ୱରି ॥ ୨୬ ॥
 କଳା ମୁଞ୍ଚଃ ସଦା ତେଜଃ ବ୍ରଙ୍ଗଣଃ କାରଣଃ ପରା ।
 କିମନ୍ୟଦୁହନା ଦେବି ସର୍ବଶକ୍ତିମନଃ ପ୍ରିୟେ ॥ ୨୭ ॥
 ଏତଭ୍ୟ ପରମେଶାନି ବିଗ୍ରହଃ ସଦୁଦାହରତଃ ।
 ହୃତସ୍ୟ ପରମେଶାନି ଗୁଣାତୀତସ୍ୟ ଚ ପ୍ରିୟେ ।
 ଏତଭ୍ୟ ପରମେଶାନି ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଶକ୍ତି ରତ୍ନଃପରଃ ॥ ୨୮ ॥

ତାଷା ।

ହେ ଦେବି ! ନୀଲେନ୍ଦ୍ରୀର ସଦୃଶ ଯେ ସୁନ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟତ ଲୋଚନ
 ସଲିଯାଛି ତାହା ତୋମାର ଜଗନ୍ମୁଖକାରି ପ୍ରକୃତି ରୂପା ମୋହିନୀ
 କଳା ॥ ୨୯ ॥

ହେ ଦେବି ! ତୋମାର କଳା ସକଳ ବ୍ରକ୍ଷେର କାରଣ ଓ ମୁଞ୍ଚକାରୀ ।
 ଆର ଅଧିକ କି ସଲିବ ହେ ପ୍ରିୟେ ! ସକଳଇ ତୋମାର ଶକ୍ତି ॥ ୨୩ ॥

ହେ ପରମେଶ୍ୱରି ! ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ କଫେର ସେ ଶରୀର ସଲିଯାଛି
 ତାହା ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଶକ୍ତି ଭିନ୍ନ ଆର କିଛୁଇ ନହେ ॥ ୨୭ ॥

ଅସ୍ତ୍ରାର୍ଥଃ ।

ନୀଲେନ୍ଦ୍ରି । ନୀଲେନ୍ଦ୍ରୀ ବର ସତ୍ୟଃ ସୁରିଷ୍ଠାଯତ ଲୋଚନଃ ତ୍ୱ ପୂର୍ବୋକ୍ତା
 ଅହୃତି ରୂପା ଶକ୍ତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ । ସୁରୀହୃତଃ ତୁବନ ମୋହନ ॥ ୨୦ ॥ କଲେତି ।
 ହେ ଦେବି ! ବହନା ବାହଲେନ କିଃ କଥରାମି ସର୍ବଦେବ ଶକ୍ତିବୟ ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୬ ॥
 ଏତଦିତି । ଏତ୍ୱ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବିଜାହ ସୁକ୍ତଃ ସଦୁଦାହରତଃ ଅଯେତି ଶେଷଃ । ଗୁଣ-
 ତୀତସ୍ୟ ମିଷ୍ଟନ୍ମୟ । ହୃତସ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟାର ସୁକ୍ତଃ ଉଦେବ ଅଧାରା ଶକ୍ତି
 ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୭ ॥ ମିରିତି । ଅଦା ବିଜୁ ବିଜାହରିତ ଚିନ୍ମୟଃ ଶରୀର

নিরক্ষরা মহেশানি কারণং পরমেশ্বরী ।
 বিগ্রহ রহিতো বিষ্ণুর্যদা তবতি শুন্দরি ॥ ২৮ ॥
 তদৈব অঙ্গরং ব্রহ্ম সততং নগনলিনি ।
 স বিগ্রহো যদা বিষ্ণুঃ শব্দত্বক্ত তদাভবেৎ ।
 সর্বেষাং কারণাঞ্চেব শব্দ ব্রহ্ম পরাঞ্পরং ॥ ২৯ ॥
 শব্দ ব্রহ্মণি দেবেশি পর ব্রহ্মণি চৈবহি ।
 সততং কারণং দেবি পরা প্রকৃতি কপিণী ॥ ৩০ ॥

তারা ।

হে মহেশ্বরি ! যখন কৃষ্ণ শরীর রহিত হন তখন তাঁহাকে
 নিরক্ষর ব্রহ্ম বলা যায় ॥ ২৮ ॥

আর যখন তিনি শরীর ধারীহন তখন তাঁহাকে অঙ্গর কপী
 শব্দ ব্রহ্ম কহে । এই শরীর পরাঞ্পর ও এই জগতুপতির অধি-
 তীয় কারণ ॥ ২৯ ॥

হে দেবি ! শব্দ ব্রহ্ম ও পরং ব্রহ্ম উভয়েই সর্বদা জগৎ
 কারণীভূত প্রকৃতি রহিয়াছেন ॥ ৩০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

হীন শৌরৈব নিরক্ষরং ব্রহ্ম ভবতি । যদা পুনঃ শরীরযুত শুদ্ধ অঙ্গরং
 কার্য্যকারণ রূপং মায়াময়মিতি ॥ ২৮ ॥ তদৈবেতি । যদাবিষ্ণুঃ
 স বিগ্রহঃ স শরীরশুদ্ধ অঙ্গরং সর্বেষাং কারণং । পরাঞ্পরং সর্বেষা-
 তম ॥ ২৯ ॥ শচেতি শব্দ অয়ে স বিগ্রহে ব্রহ্মণি পরং ব্রহ্মণি চিঙ্গপচ
 সততং সর্বশিশুপি অকৃতিরভূতি ভাবঃ ॥ ৩০ ॥ পরমেতি । অকৃতি-

পরমানন্দ সন্দেহঃ বিশ্রাহঃ প্রকৃতি স্তম্ভঃ ।
 অতএব ঘঙ্গাতীতি বিকুঁঃ পদ্ম দলেক্ষণঃ ।
 শুণাতীতং সদা দেবি নহি প্রাকৃত মহতি ॥৩১॥

ইতি বাস্তুদেব রহস্যে রাধাতত্ত্বে শঞ্চদশ
 পটলঃ ।

তারা ।

গোবিন্দের প্রকৃতিময় তনু পরমানন্দ প্রবাহ স্বরূপ অতএব
 পদ্ম লোচন শুণাতীত বিকুঃ প্রাকৃত কপ গ্রহণ করেন না ॥ ৩১ ॥

ইতি পঞ্চদশ পটলঃ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

অয়ঃ ব্রহ্ম শরীরঃ পরমানন্দজমকঃ শুণাতীতং বিশ্রেণঃ ব্রহ্ম আকৃতঃ প্রাকৃতি
 সংসর্গং নহি ভজতে ॥ ৩১ ॥

ইতি শ্রীচক্রকুমার ভট্টাচার্যকৃতে রাধাতত্ত্ব ব্যাখ্যামে পঞ্চদশ পটলঃ ।

ଦେବୁୟବାଚ ।

ପରମଂ କାରଣଂ ହୁଅଗୋ ଗୋବିନ୍ଦେତି ପରାୟପରାୟ ।
ବୃଦ୍ଧାବନେଶ୍ୱରଂ ନିତ୍ୟଂ ନିଷ୍ଠାଗୈସ୍ୟେକ କାରଣଂ ॥ ୧ ॥
ତମ୍ୟାନ୍ତୁତୁମ୍ୟ ମାହାତ୍ୟଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଯେବଚ ।
ତମ୍ଭାହି ଦେବ ଦେବେଶ ଶ୍ରୋତୁ ଗିର୍ଜାମ୍ୟହଂ ପ୍ରତୋ । ୨
ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ସଦଜ୍ଞି ନଥଚନ୍ଦ୍ରାଂଶୁ ମହିମାନେହ ବିଦ୍ୟତେ ।
ତମ୍ଭାହାତ୍ୟଂ କିଯଦେବି ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ ସ୍ଵଂ ସଦା ଶୃଙ୍ଗ । ୩
ତାଷା ।

ଦେବି ବଲିତେଛେନ, ପରାୟପର ପରମ କାରଣ କଷଣ ବନ୍ଦାବନେଶ୍ୱର
ନିଷ୍ଠାଗ ବ୍ରକ୍ଷେର ଅଦ୍ଵିତୀୟ କାରଣ ॥ ୧ ॥

ମେହି ଅନ୍ତୁତ ମାହାତ୍ୟଶାଲୀ ଗୋବିନ୍ଦେର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଶୁନିତେ ଇଚ୍ଛା ହଇଯାଛେ । ହେ ଦେବେଶ ଶକ୍ତର ! ତାହା ଆମାର
ନିକଟ ବଳ ॥ ୨ ॥

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେମ, ହେ ଦେବି ! ଯାହାର ଚରଣ ନଥ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ
ମାହାତ୍ୟ ଓ ଅଞ୍ଚ କାହାର ନାହିଁ ତାହାର ମାହାତ୍ୟ ଆର କି ବଲିବ
ତବେ ସଥାମତି କିଞ୍ଚିତ ବଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ କର ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଦେବୁୟବାଚେତି । ବୃଦ୍ଧାବନେଶ୍ୱରଂ ହୃକୁଳପି ଏକ ସର୍ବ କାରଣ ଯିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୪ ॥
ତମ୍ୟ ବୃଦ୍ଧାବନେଶ୍ୱରମ୍ୟ ଅନ୍ତୁତ ମାହାତ୍ୟଂ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ।
ଦିକମହଂ ଶ୍ରୋତୁଗିର୍ଜାମି ତବଦେତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୫ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ବନିତି ।
ସମ୍ୟ ନଥଚନ୍ଦ୍ର ମାହାତ୍ୟମଦି ମରିଦାତେ ଜୀବିତେ । ତମ୍ୟ ମାହାତ୍ୟଂ କିର୍ଣ୍ଣ
ସଥାମତି ଉଚ୍ୟତେ ଶୃଙ୍ଗ ॥ ୬ ॥ ତମିତି । ତମ୍ୟ କଳାକୋଟିଯଂ ଶାନ୍ତିବ ତରକ

তৎকলা কোটি কোট্যৎশা ব্রহ্ম বিষ্ণু মহেশ্বরাঃ
স্তুতি হিত্যাদিনা যুক্তা স্তিষ্ঠতি তস্য বৈভবাত্মণ
তদেহ বিলসৎকাস্তি কোটি কোট্যৎশ চক্রমাঃ ।
তৎশ্যাম দেহ কিরণঃ পরানন্দ রসামৃতঃ ॥৫॥
পরমাত্মা কৃচিজ্ঞপী নিষ্ঠুর্গস্যেক কারণং ।
তদজ্ঞু পক্ষজ্ঞ শ্রীমমথ চক্র সম প্রতং ।
আহঃ পূর্ণং ব্রহ্মগোপি কারণং দেব দুর্লভং ।
॥৬॥

তাস্থা ।

সেই গোবিন্দের কলার কোটি কোটি অংশ, ব্রহ্ম ও
মহেশ্বর, স্তুতিশ্চিতি প্রদয় কার্যে নিযুক্ত ইইয়া রহিয়াছেন ॥৪॥

তাহার দেহ শোভাকর কাস্তির কোটি কোটি অংশ শশধর ও
সেই শ্যাম দেহ কিরণ পরমানন্দ রসামৃত স্বরূপ ॥ ৫ ॥

গোবিন্দ কদাচিত্প পরমাত্মা কপী হন । ত্রিষ্টুতীত
গোবিন্দের অজ্ঞুপঘ মোহন চক্র । অতএব তাহাকেই দেব
ছুর্ভ পূর্ণ ব্রহ্ম কারণ বলে ॥ ৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বিষ্ণু মহেশ্বরাঃ হিত্যাদি কর্ত্তারঃ সতি তিষ্ঠতি ভাবঃ ॥ ৪ ॥ অদেহ
ইতি । তদেহ কাস্তি কোট্যৎশ শব্দে চক্রমাঃ পূর্বচক্রঃ । তস্য শ্যামদেহ
কিরণঃ পরমানন্দ রসামৃত বরণঃ ॥ ৫ ॥ পরবেত্তি । পরমাত্মা কদাচি-
তিকপী রূপবান् । নির্ভুত্য উপাড়তস্য ব্রহ্মণঃ কারণং তস্যাত্মি পঞ্চ-
বিয়ং ব্রহ্মকারণ মারঃ ॥ ৬ ॥ তদিতি । তস্য স্মর্মাত্মতেব

ତେଷପଶ୍ ପୁଞ୍ଜ ଗନ୍ଧାଦି ନାନା ସୌରତ ସନ୍ତବଃ ।
ତେପିଯା ପଦିନୀ ଦୂତୀ ରାଧିକା କୃଷ୍ଣ ବଲଭା ।
ତେକଳା କୋଟି କୋଟିୟଃ ଶା ଲଲିତାଦ୍ୟ ବରାନମେ ।

॥ ୧ ॥

ଦେବୁବାଚ ।

ଦେବ ଦେବ ମହାଦେବ ଶୂଳପାଣେ ପିନାକ ଧୂକ ।
ଏତଦ୍ରହସ୍ୟଃ ପୂର୍ବୋକ୍ତଃ ବିସ୍ତାର୍ୟ କଥୟ ଅଭୋ । ୮ ।

ଭାଷା ।

ତୀହାର ସ୍ପର୍ଶେତେଇ ପୁଞ୍ଜଗଣ ସୌରତ ପ୍ରାଣ ହଇଯାଛେ । ତୀହାର
ପିଯା ପଦିନୀ ଦୂତୀ, କୃଷ୍ଣ ବଲଭା ରାଧିକା । ଓ ସେଇ ପଦିନୀର
କଳା କୋଟି କୋଟି ଅଥ୍ଶ ଲଲିତାଦି ସଥୀଗଣ ॥ ୭ ॥

ଦେବୀ ବଲିତେହେନ, ହେଦେବାଦିଦେବ ! ପିନାକଧାରୀ ଶୂଳପାଣି
ମହାଦେବ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏହି ରହଣ୍ତା ବିସ୍ତାର କଥେ ଆମାର ନିକଟ ବଳ ॥ ୮ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ପୁଞ୍ଜାଦୈରାଃ ନାନା ରୂପର ଶନ୍ତବଃ । ତୁ ଯ ପିଯା ଦୂତୀ ପଦିନୀ କୃଷ୍ଣପିଯା
ରାଧିକେତ୍ୟର୍ଥଃ । ତେଷ୍ୟଃ ପାରିବ୍ୟାଃ କୋଟିକୋଟିଶତାଃ କଳାର ଲଲିତାଦ୍ୟଃ
ନଥ୍ୟ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୯ ॥ । ଦେବୁବାଚେତି । ହେ ମହାଦେବ ! ଏତେ ଧୂକ ରହ୍ୟଃ
ଅପକେନ କଥୟେତି ଭାବଃ ॥ ୧୦ ॥ । ଇହର ଉବାଚେତି । ହାତୁକାଦେବଙ୍ଗ

ଶିଖର ଉବାଚ ।

କଳାବତୀ ସାତୁ ଦେବୀ ମାତ୍ରକା ସା ବରାନନେ ।
 ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ମହାମାୟା ତ୍ରିପୁରା କଣ୍ଠ ସଂସ୍ଥିତା ॥୯॥
 ତ୍ରିପୁରା କଣ୍ଠ ସଂସ୍ଥା ସା ମାଲା ସୌଭାଗ୍ୟ ବର୍କିନୀ ।
 ପଦ୍ମିନୀ ଚିତ୍ରିଣୀଚୈବ ହଞ୍ଜିନୀ କାମିନୀ ପରା ॥ ୧୦ ॥
 ପଦ୍ମିନୀ ପରମାଶ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ କୃପ ଲାବଣ୍ୟ ଶାଲିନୀ ।
 ପଦ୍ମିନୀ ତୁ ମହେଶାନି ସ୍ଵର୍ଗ ବ୍ରକ୍ଷ ପ୍ରକାଶିନୀ ॥୧୧ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ ହେ ଶୁଦ୍ଧରି ! କଳାବତୀ ଯେ ମାତ୍ରକା
 ଦେବୀ ତିନି ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ମହାମାୟା ଓ ତ୍ରିପୁରା କଣ୍ଠ ସଂସ୍ଥିତା ॥ ୯ ॥

ହେ ଦେବି ! ତ୍ରିପୁରା କଣ୍ଠ ସଂସ୍ଥିତା ସୌଭାଗ୍ୟ ବର୍କିନୀ, ପଦ୍ମିନୀ,
 ଚିତ୍ରିଣୀ, ହଞ୍ଜିନୀ ଓ କାମିନୀ ଏହି ଚତୁର୍ବିଧ ମାଲା ଆଛେ ॥ ୧୦ ॥

ପଦ୍ମିନୀ ମାଲା ପରମାଶ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ କୃପ ଲାବଣ୍ୟବତୀ । ହେ ମହେଶାନି !
 ପଦ୍ମିନୀ ମାଲା ସ୍ଵର୍ଗ ବ୍ରକ୍ଷ ପ୍ରକାଶିନୀ ଶକ୍ତି ॥ ୧୧ ॥

ଆସ୍ତ୍ରାର୍ଥ ।

ସା କଳାବତୀ ଶକ୍ତିଃ ମାତ୍ରକ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ମହାମାୟା ତ୍ରିପୁରା କଣ୍ଠ ବା ସିନୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ୧ ।
 ତ୍ରିପୁରେତି । ତ୍ରିପୁରାକଣ୍ଠ ସଂହିତା ସା ମାତ୍ରକ ମାଲା ମା ସୌଭାଗ୍ୟ ବର୍କିନୀ ।
 ପଦ୍ମିନୀ ଚିତ୍ରିଣୀଦି ପଦ୍ମବିଦ୍ୟା ମାଲା ମୁର୍ଖ ଫୁଲେତିତାର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ । ପଦ୍ମି-
 ନୀତି । ପଦ୍ମିନୀ ମାଲା ସା ମାଲା ମା ପରମାଶ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ କଳାବନ୍ୟବତୀ ବ୍ରକ୍ଷ ପ୍ରକା-
 ଶିନୀ ମାର୍ଯ୍ୟା ଶକ୍ତିଃ ॥ ୧୧ ॥ । ବ୍ରକ୍ଷଃ ପରମାକଳା ସା ପଦ୍ମିନୀ

ବ୍ରକ୍ଷଗଃ ପରମେଶାନି ପଞ୍ଜିନୀ ପରମା କଳା ।
ତସ୍ୟା ଦେବ୍ୟାଶ୍ଚ ପଞ୍ଜିନ୍ୟା ବ୍ରକ୍ଷାଙ୍ଗଃ କୋଟି କୋଟିଶଃ
॥ ୧୨ ॥

ଅସାଦାଂ ପରମେଶାନି ରୁଦ୍ର ବିଶୁ ପିତାମହଃ ।
ସୃଷ୍ଟିଶିତ୍ୟାଦି ସଂହାରୈ ସ୍ତିଷ୍ଠିତ୍ୱ ସତତଃ ପ୍ରିୟେ ୧୩
ତଦେହ ବିଲସଂକାନ୍ତିଃ ପରା ଅନୁତି କପିଣୀ । ।
ତସ୍ୟାନ୍ତ କୋଟି କୋଟିୟଂଶ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପ୍ରକୃତିଃ ପରା ।
॥ ୧୪ ॥

ଭାଷା ।

ବ୍ରକ୍ଷେର ପରମକଳା ସେ ପଞ୍ଜିନୀ ତାହା ହିତେ କୋଟି କୋଟି
ବ୍ରକ୍ଷାଙ୍ଗ ଉତ୍ତପ୍ତ ହେ ॥ ୧୨ ॥

ଏବଂ ତାହାର ଅସାଦାନ୍ତି ରୁଦ୍ର, ବିଶୁ, ଓ ବ୍ରକ୍ଷା ସଂହାର ପାନନ
ଓ ଯୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଯତ ଆଛେନ ॥ ୧୩ ॥

ପଞ୍ଜିନୀର ଦେହ କାନ୍ତିଇ ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ତାହାର କୋଟି କୋଟି
ଅଂଶ ଚନ୍ଦ୍ରମା ॥ ୧୪ ॥

ଅସ୍ୟାଧର୍ମ ।

ତସ୍ୟାଃ କୋଟି କୋଟି ବ୍ରକ୍ଷାଙ୍ଗ ଆଶ୍ରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୨ ॥ ଅସାଦାନ୍ତି ।
ରୁଦ୍ର ବିଶୁ ପିତାମହଃ ଶିବବିଶୁ ବିରିକ୍ଷୟ ଯୁଦ୍ଧାନ୍ତି କର୍ତ୍ତର୍ଯ୍ୟ ନାନ୍ତଃ ତସ୍ୟାଃ
ପଞ୍ଜିନ୍ୟାଃ ଅଭ୍ୟକ୍ତ ତିଷ୍ଠିତି ତାବଃ ॥ ୧୦ ॥ ଭରିତି । ପଞ୍ଜିନୀ
ଦେହ କାନ୍ତିରେବ ଅନୁତିଃ । ତସ୍ୟାଃ କୋଟି କୋଟିୟଂଶେବ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୫ ।

କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଶ୍ୟାମ ଦେହସ୍ତ ସ୍ୱୟଂ କାଳୀ ଜଗନ୍ମହୀ ।
 ତଦେହ କିରଣୈ ଦେବି ପରାନନ୍ଦ ରସାମୃତୈଃ ॥୧୫॥
 ଆହଃ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଙ୍ଗଳୋହପି କାରଣଂ ଦେବ ଦୁର୍ଗମଂ ।
 କୃଷ୍ଣସ୍ୟାଙ୍ଗେ ଘରେଶାନି ସୌରଭଂ ଯଦୁଦାହତଂ ।
 କଳା ସୌରଭ ବିଜେନ୍ନୋ ସାକ୍ଷାତ ଅକୃତି କପିଣୀ ।

॥ ୧୬ ॥

ପାର୍ବତ୍ୟ ବାଚ ।

ଆହଃ ପୁନ ବ୍ରଙ୍ଗଲୋହପି କାରଣଭ୍ରଂହି ଦୁର୍ଗମଂ ।
 ତ୍ରୈକଥଂ ପରମେଶାନ କୃଷ୍ଣଃ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାଂପରଃ ॥୧୬॥
 ଭାଷା ।

କୃଷ୍ଣେର ଯେ ଶ୍ୟାମଦେହ ତାହା ସ୍ୱୟଂ ଜଗନ୍ମହୀ କାଲିକା ଦେବୀ ।
 ହେ ଦେବି ! ତାହାର ଦେହ କିରଣ ପରମାନନ୍ଦ ରସ ସ୍ଵରୂପ ॥ ୧୫ ॥

ହେ ଦେବି ! କୃଷ୍ଣେର ଯେ ଅଞ୍ଚମୌରଭ ବଲିଯାଛି ତାହାଦେବେର
 ଦୁର୍ଗମ ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରଙ୍ଗେର କାରଣ ମୌରଭ କଳା ଅକୃତି ॥ ୧୬ ॥

ପାର୍ବତୀ ବଲିତେଛେନ । ହେ ମହାଦେବ ! ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରଙ୍ଗେର କାରଣ
 ସହି ଏତିଇ ଦୁର୍ବୋଧ ହଇଲ ତବେ କି କପେ କଷଃ ପରାଂପର ବ୍ରଙ୍ଗ
 ହଇଲେନ ॥ ୧୭ ॥

ଅମ୍ବାର୍ଥଃ ।

କୃଷ୍ଣମେଯତି । କୃଷ୍ଣସ୍ୟଯଃ ଶ୍ୟାମଦେହଃ ମୀ ସ୍ୱୟଂ କାଳୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ତଦେହ କିରଣୈ
 ପରମାନନ୍ଦ ରସାମୃତୈ ପରମାନନ୍ଦ ଜନଟକଃ ॥୧୬॥
 ଆହରିତି । ଆହଃ କଥରିତି । ଦେବ ଦୁର୍ଗମଂ ଦେବାମୌନାମପି ଦୁର୍ଜେଷ୍ଟଃ ।
 କୃଷ୍ଣସ୍ୟାଙ୍ଗ ମୌରଭଂ ଅକୃତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୧ ॥ ପାର୍ବତ୍ୟଦ୍ୟାଚେତି । ବ୍ରଙ୍ଗ
 କାରଣଭ୍ରଂଷ ସହି ଦୁର୍ଗମଃ ଦୁର୍ଜେଷ୍ଟଃ । ତ୍ରୈକଥଂ କୃଷ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଙ୍ଗେ ॥ ୧୭ ॥ ବେଦ-

ବେଦ ଗମ୍ୟଂ ଘରେଶାନ ଯଦି ନସ୍ୟାଂ ପିନାକ ଧୂକ ।
 ପରଂ ବୁନ୍ଧନି ବେଦେଚ ଭେଦୋ ନାନ୍ତି କଦାଚନ ॥୧୮॥
 ଯୋ ବେଦଃ ମ ପରଂ ବୁନ୍ଧ ତଦେବ ବେଦ କପ ଧୂକ ।
 ବେଦେ ବୁନ୍ଧନି ଚୈକହୁଂ ପୁର୍ବବୁନ୍ଧ ଇଦଂ ସ୍ମୃତଂ ॥୧୯॥
 ନିରୀହୋ ନିଶ୍ଚଲୋ ବେଦଃ ପୁର୍ବବୁନ୍ଧ ସନାତନଃ ।
 ବେଦନ୍ତ ଅକୃତିର୍ଥାୟା ବୁନ୍ଧଗଂ କାରଣ ପରା ॥ ୨୦ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ପିନାକଧାରିନ ! ଯଦି ବ୍ରଙ୍ଗ ବେଦଗମ୍ୟ ନା ହୟ ତବେ ପରଂ
 ବ୍ରଙ୍ଗ ଓ ବେଦେତେ କି ପ୍ରତ୍ୱେ ଆଛେ ॥ ୧୮ ॥

ସେ ବେଦ ସେଇ ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ଓ ସେଇ ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ସେଇ ବେଦ କପ-
 ଧାରୀ ଅତ୍ୟବ ବେଦ ବ୍ରଙ୍ଗେର ସେ ଏକଜ୍ୟ ତାହାକେ ପୂର୍ବ ବ୍ରଙ୍ଗ ବଲେ । ୧୯
 ବେଦ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ନିଶ୍ଚଲ ସନାତନ ପୁର୍ବବ୍ରଙ୍ଗ । ଏବଂ ବେଦଇ
 ମାଯାମୟ ଅକୃତି ଓ ବ୍ରଙ୍ଗେର କାରଣ ॥ ୨୦ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଗମ୍ୟହିତ । ଯଦି ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ବେଦଗମ୍ୟଂ ବେଦବୋଧ୍ୟଂ ମସ୍ୟାନ୍ତମାବେଦେ ବ୍ରଙ୍ଗଧି
 ଭେଦୋନାନ୍ତିତ ଭାବଃ ॥ ୧୮ ॥ ସ ଇତି । ଯୋ ବେଦ ତଦେବ ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ
 ସ୍ଵପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ସାରା ବେଦଃ ଅତ୍ୟବ ବେଦ ବ୍ରଙ୍ଗଣେ ଭେଦୋ ନାନ୍ତି ॥ ୧୯ ॥
 ନିରୀହ ଇତି । ନିରୀହ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ନିଶ୍ଚଲଃ ପ୍ରକଳ୍ପ ବ୍ରହ୍ମିତଃ । ବେଦଃ ବ୍ରଙ୍ଗଗଂ
 କାରଣ ମାଯାମୟୀ ଅକୃତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୦ ॥ ତନ୍ଦିତି । ବେଦଗମ୍ୟଂ ବେଦ-

ତେବେକଥିଂ ପରମେଶାନ ବେଦଗମ୍ୟଂ ପୂର୍ବାତନ୍ ।
ଏତକିଛି ହାଦୟେ ଦେବ ସଂଶୟଂ ଶଳ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ॥ ୨୧ ॥

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ଅକ୍ଷରଂ ନିଷ୍ଠାଣଂ ବୁଦ୍ଧ ପରଂ ବୁଦ୍ଧେତି ଗୀଯାଇତେ ।
ସଞ୍ଚାରଂ ସ୍ୟାମ ସଦା ବୁଦ୍ଧ ଶଳ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ ତନୁଚୟାତେ ॥ ୨୨ ॥
ଶୁଣ ସ୍ତୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତିର୍ମାରୀ ନିଷ୍ଠା ଯଦି ଜ୍ଞାଯାଇତେ ।
ତଦାସ୍ୟାମ ସଞ୍ଚାରଂ ବୁଦ୍ଧ ଅନ୍ୟଥା ନିଶ୍ଚଳଂ ସଦା ॥ ୨୩
ଭାଷା ।

ହେ ଦେବ ଈଶ୍ୱର ! ତବେ କି ପ୍ରକାରେ ସନାତନ ବ୍ରକ୍ଷ ବେଦ
ବଲିଯା ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରବାଦ ହଇଯାଛେ । ଆମାର ମନେ ଏହି ସଂଶୟ
ହଇଯାଛେ ତାହା ଭୂମି ସମୁଲେ ଉକ୍ତାର କର ॥ ୨୧ ॥

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ ସିନି ନିଷ୍ଠାଣ ବ୍ରକ୍ଷ ତାହାକେ ଅକ୍ଷର ବଳା
ବାଯ । ଆର ସିନି ସଞ୍ଚାର ବ୍ରକ୍ଷ ତାହାକେ ଶଳ୍ୟ ବ୍ରକ୍ଷ ବଲେ ॥ ୨୨ ॥

ମାୟାମୟୀ ପ୍ରକତି ବ୍ରକ୍ଷେର ଶୁଣ ; ସୁଖନ ବ୍ରକ୍ଷ ସପ୍ରକତି ହର
ତଥନ ତିନି ସଞ୍ଚାର ଅନ୍ୟଥା ନିଶ୍ଚଳ ॥ ୨୩ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥ : ।

ବୌଦ୍ଧୀ । ଏତେ ମହଶୟକପଂ ହସ୍ତର ଶୈଳ୍ୟଂ ଉଚ୍ଚର ସବିଦ୍ୱର କଥନେନ ସଂଶୟଃ
ଛିଛି ॥ ୨୧ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମକ୍କରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ତମେବ ପରଂ
ବ୍ରକ୍ଷ ସଂମନ୍ତରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ଡଃଶକ ବ୍ରକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାତେ ॥ ୨୨ ॥ ଶୁଣ ଈତି । ବ୍ରକ୍ଷଶୋ
ଶୁଣ ଏବ ଅକ୍ଷତିଃ । ସଦା ଏକ ବୌଦ୍ଧମୟୀ ତଦୈବ ସଞ୍ଚାର ଅନ୍ୟଥା ନିଶ୍ଚଳ
ରିତ୍ୟର୍ଥ : ॥ ୨୩ ॥ ନିଶ୍ଚଳ ମିତି । ନିଶ୍ଚଳଂ ବ୍ରକ୍ଷ କମ୍ୟ ଜ୍ଞେୟଂ ତବେବ

ନିଶ୍ଚଲେ ହି ଯହେଶାନି କସ୍ୟ ଗମ୍ୟେ କଦା ଭବେ ।
ଗମ୍ୟେନ ପରମେଶାନି ତେନ କିଂ ଭବତି ପ୍ରିୟେ ॥ ୨୪ ।
ବେଦଗମ୍ୟେ ସଦା ବୁନ୍ଦ ନିଶ୍ଚର୍ଣ୍ଣ ସଞ୍ଚଣ୍ଣ ସନ୍ଦା ।
ବେଦାଗମ୍ୟେ ହି ସନ୍ଦର୍ଭ ତଦେବ ନିଶ୍ଚଲେ ସଦା ॥ ୨୫ ।
ଶକ୍ତ ବୁନ୍ଦ ପରଂ ବୁନ୍ଦ ବୁନ୍ଦବ୍ୟ ମିହୋଚ୍ୟତେ ।
ଶକ୍ତ ବୁନ୍ଦ ବିନା ଦେବି ପରମ୍ଭ ଶବ କପବ୍ୟ ॥ ୨୬ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ମହେଶ୍ୱର ! ନିଶ୍ଚର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଙ୍ଗ କାହାର ଓ ବୋଧ ଗମ୍ୟ ହିତେ
ପାରେ ନା । ସୁତରାଂ ଅଗମ୍ୟ ନିଶ୍ଚର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଙ୍ଗର ଆରାଧନ ହିତେ
ପାରେ ନା ॥ ୨୪ ॥

ବେଦ ଗମ୍ୟ ବ୍ରଙ୍ଗ ନିଶ୍ଚର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସଞ୍ଚଣ୍ଣ ଏଇ ବ୍ରଙ୍ଗ ନିଶ୍ଚଲ ନିରୀହ
ଜୀବନମର ॥ ୨୫ ॥

ଶକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗ ଓ ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ଏଇ ଦ୍ଵିବିଧ ବ୍ରଙ୍ଗ ସେ ସର୍ବିତ ହିଲ
ତଥାଧ୍ୟ ଶକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗ ବ୍ୟାଜ୍ଞିତେକେ କେବଳ ପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ଯିନି ତିନି
ଶବଦ ନିଶ୍ଚଲ ॥ ୨୬ ॥

ଅଶ୍ରୁର୍ଥଃ ।

ଅପିକ୍ତ ଦେତ୍ୟର୍ଥଃ । ଗମ୍ୟେନ ବୋଧ୍ୟେନ ତେନ ବ୍ରଙ୍ଗଣା କିଂ ଭବତି । ବ୍ରଙ୍ଗ-
ଜୀବନେ କିନ୍ତୁବେଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୪ ॥ ବେଦେତି । ସଞ୍ଚଣ୍ଣ ବ୍ରଙ୍ଗବେଦଗମ୍ୟେ
ନିଶ୍ଚର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଙ୍ଗବେଦଗମ୍ୟେ ନିଶ୍ଚଲ ॥ ୨୫ ॥ ଶବେତି । ଶକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗପରଂ
ବ୍ରଙ୍ଗତି ହିତୟଃ ବ୍ରଙ୍ଗୋଚ୍ୟତେ । ଶକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗ ବିନାପରଂ ବ୍ରଙ୍ଗାପି ଶବଦ
ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୬ ॥ ତଥାଦିତି । ତଥାଂ ପରଂବ୍ରଙ୍ଗ ମାତୃକାବୁ

ତମ୍ଭାଣ ଶକ୍ତି ମହେଶାନି ମାତୃକାକ୍ଷର ସଂୟୁତ ।
 ମାତୃକା ପରମାରାଧ୍ୟା କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଜନନୀ ପରା ॥ ୨୭ ॥
 ଇତି ବାମୁଦେବ ରହ୍ସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ ଷୋଡ଼ଶଃ
 ପଟଳଃ ।

ଭାଷା ।

ହେ ମହେଶ୍ୱର ! ଅତେବ ମାତୃକାକ୍ଷର ସଂୟୁକ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗାଈ ଶକ୍ତିଶକ୍ତ
 ମାତୃକା ଦେବୀ ପରମାରାଧ୍ୟା ଓ କୃଷ୍ଣ ଜନନୀ ॥ ୨୭ ॥
 ଇତି ଷୋଡ଼ଶ ପଟଳ ।

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ସଂୟୁତ । ପରମାରାଧ୍ୟାମାତୃକାଦେବୀ କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଜନନୀ ॥ ୨୭ ॥
 ଇତି ଶ୍ରୀଚକ୍ରମାର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୃତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
 ଷୋଡ଼ଶ ପଟଳ ।

ঈশ্বর উবাচ ।

পদ্মিন্যজ্যুরজঃ স্পর্শাং কোটিদ্বিষং প্রজায়তে
পদ্মিনী ত্রিপুরাদৃতী কৃষকার্য করীসদা ॥ ১ ॥
পার্বত্য বাচ ।

গোবিন্দাবণ্য দেব তথা পারিসদঃ প্রতো ।
তৎসর্বং বদ দেবেশ কৃপয়া পরমেশ্বর ॥ ২ ॥
ঈশ্বর উবাচ ।

রাধয়া সহ গোবিন্দং রত্নসিংহাসন স্থিতং ।
পুর্বোক্ত কৃপলাবণ্যং দিব্যসুগন্ধরং প্রিয়ে ॥ ৩ ॥
ভাষা ।

মহাদেব বলিতেছেন ত্রিপুরা দূতী বৃক্ষ কার্য সাধিনী
পদ্মিনীর চরণ রেণু স্পর্শে কোটি কোটি ব্রহ্মাণ্ড উৎপন্ন হয় । ১ ।

পার্বতী বলিতেছেন হে পরমেশ্বর ! গোবিন্দ চরণ
মাহাত্ম্য ও তাহার সমস্ত পরিবার আমার নিকট বল ॥ ২ ॥

মহাদেব বলিতেছেন হে প্রিয়ে পার্বতি ! পুর্বোক্ত
কৃপলাবণ্য শালী গোবিন্দ দিব্য মাল্য ও বসন পারিধান করিয়া
রাধার সহিত রত্নসিংহাসনে উপবিষ্ট আছেন ॥ ৩ ॥

অন্তর্থঃ ।

ঈশ্বর উবাচেতি । কৃষ কার্য সাধিন্যাঃ পদ্মিন্যঃ শচরণ রজঃস্পর্শাং
কোটি ব্রহ্মাণ্ড স্ফুৎপদ্মাতে ইত্যার্থঃ ॥ ১ ॥ পার্বত্য বাচেতি । হে প্রতো !
গোবিন্দাবণ্যঃ গোবিন্দস্য সংসর্গিগণং পারিসদঃ পারিসদগণাম্ হন
কথয়েত্যার্থঃ ॥ ২ ॥ ঈশ্বর উবাচেতি । রাধা সহিতং রত্ন সিংহাসন
হিতং পুর্বোক্ত কৃপলাবণ্যাদিযুডঃ গোবিন্দঃ ॥ ৩ ॥ ত্রিতলেতি ।

ତ୍ରିତ୍ଯ କପ ସୁନ୍ଦିନ୍ଦଃ ଗୋପୀଲୋଚନ ଚାତକ ।
 ତୁର୍ବାହେ ଷୋଗ ପୌଠେ ରଙ୍ଗସିଂହାସନୀବୁତେ ॥୫॥
 ଅତ୍ୟତ୍ର ରତ୍ନାବେଶାଃ ପ୍ରଧାନାଃ କୁଞ୍ଜ ବଲ୍ଲତାଃ ।
 ଲଲିତାଦୟାଃ ଅକୃତ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରୀ ପଞ୍ଜିନୀ ରାଧିକାଦୟଃ ।
 ସଂମୁଖେ ଲଲିତା ଦେବୀ ଶ୍ୟାମାଚ ତମ୍ୟ ଚୋତ୍ତରେ ।
 ଉତ୍ତରେ ଶ୍ରୀମତୀ ଧନ୍ୟ ଈଶାନେଚ ହରିପ୍ରିୟା ॥ ୬ ॥

ତାରୀ ।

ତାହାର ତିତ୍କଳ ସୁନ୍ଦିନ୍ଦ କପେ ଗୋପୀଗଣେର ଲୋଚନ ଚକୋର
 ପରିତ୍ତଶ୍ରୀଗେ ଷୋଗ ପୌଠେପରି ରଙ୍ଗସିଂହାସନେ
 ମର୍ବାଜେ ଝୀଡ଼ା ବେଶ ଭୁଷିତ କୁଞ୍ଜବୟନ୍ତଗଣ ଓ ଲଲିତାଦୀ ଅଷ୍ଟମସଥୀ
 ଏବଂ ପଞ୍ଜିନୀ ଓ ରାଧା ଉପବିଷ୍ଟ ଆଛେନ ॥ ୪ ॥ ୫ ॥

ସଂମୁଖେ ଲଲିତା ମଥୀ ବସିଯା ଆଛେ ଉତ୍ତରେ ଶ୍ୟାମା ମଥୀ ।
 ଉତ୍ତରଦିକେ ଶ୍ରୀମତୀ, ଈଶାନକୋଣେ ହରିପ୍ରିୟା ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ତ୍ରିତ୍ଯକରପଃ ତ୍ରିତ୍ଯ ବନ୍ଦବିଗ୍ରହ । ରାଧିକାଲୋଚନ ଚାତକ । ରାଧିକାଲୋଚନମ
 ଅନ୍ତର୍ଥ । ତୁର୍ବାହେ ଗୋବିନ୍ଦମ୍ୟ ପାର୍ବ୍ତୀଦି ବହିର୍ଭାଗେ ॥ ୫ ॥ ଅତ୍ୟଦେତି ।
 ମର୍ବାଜେହାହର୍ଦେମ ଝୀଡ଼ାବେଶ ଧାରିଣ୍ୟଃ ଲଲିତାଦୟାଃ ଅଷ୍ଟୋ ଅକୃତ୍ୟ
 ରାଧିକା ପଞ୍ଜିନୀରୟବିଶକ୍ତିତ ଭାବଃ ॥ ୬ ॥ ସଂମୁଖେ ଇତି । ହୃଦୟ
 ସଂମୁଖେ ଲଲିତା ମଥୀ । ତମ୍ୟ ଲଲିତା ପଞ୍ଜିନୀରୟ । ଈଶାନେ ଈଶାନ୍
 ପିତ୍ରିତାଗେ ॥ ୬ ॥ ବିଶେତି । ବିଶାଖା ବିଶାଖା ନାହିଁ ମଥୀରେଷ୍ଟି

ବିଶାଖାଚତ୍ରଥା ପୁର୍ବେ କୃତସ୍ୟ ପ୍ରିୟ ଦୂର୍ତ୍ତିକା ।
 ପଦ୍ମାଚ ଦକ୍ଷିଣେ ତଡ଼ା ନୈର୍ବତି କ୍ରମଶଃ ହିତା ।
 ଏତାନ୍ତ ପରମେଶାନି ପଦ୍ମିନ୍ୟ ଅଷ୍ଟନାୟିକା ॥ ୭ ॥
 ଅପରଂ ଶୂନ୍ୟ ଚାର୍ବିଙ୍ଗ କୁଳାଚାରସ୍ୟ ସାଧନ୍ ।
 ଯୋଗ ପୀଠସ୍ୟ କୋଣାଟେ ଚାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରିୟ ।
 ପ୍ରଧାନାଃ ପ୍ରକୃତିଶାର୍ଟେ କୃତସ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଦାଃ ॥ ୮ ॥

ତଃଷା ।

ବିଶାଖା ସଥୀ ପୂର୍ବଦିକେ ଯିନି କଷେର ଦୌତ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ କରିଯା
 ଥାକେନ ଦକ୍ଷିଣଦିକେ ପଦ୍ମା ସଥୀ ନୈର୍ବତିକୋଣେ ତଡ଼ା ସଥୀ ଆଛେ ।
 ଏଇ କପ ପର୍ଯ୍ୟାୟ କ୍ରମେ ପଦ୍ମିନୀର ଅଷ୍ଟନାୟିକା ଭାଷ୍ଟଦିକେ
 ଆଛେ ॥ ୭ ॥

ହେ ଶୁଦ୍ଧରି ! ତୋମର ନିକଟ ତାର କୁଳାଚାର ସାଧନ ବଜି-
 ତେଛି ଅବଶ କର । ଯୋଗପୀଠେର କୋଣାଟେ ପରମ କ୍ରପବତ୍ତୀ
 ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ବସିଯା ଆଛେ । ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରଧାନା ସଥୀ କୃଷେର କାର୍ଯ୍ୟ
 ମିଳି ପ୍ରଦା ॥ ୮ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

କ୍ରମଶଃ ନୈର୍ବତ୍ୟାଦି କ୍ରମତଃ ଅଷ୍ଟସଥ୍ୟଃ ସମୁଗବିଷ୍ଟାଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୯ ॥ ଅପ-
 ରମିତି । ହେ ଚାର୍ବିଙ୍ଗ ଶୁଦ୍ଧରି ! ଅପରଂ ଅନ୍ୟଭ୍ୟୋକାଧିକଂ କୁଳାଚାର
 ସାଧନ୍ ଶୂନ୍ୟ । ଯୋଗପୀଠସ୍ୟ ଅଟେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଆସିଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ହୃଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟସାଧିକର୍ଯ୍ୟଃ

ପଦ୍ମିନୀ ତ୍ରିପୁରା ଦୂତୀ ସା ରାଧା କୃଷ୍ଣମୋହିନୀ ।
 ଚଞ୍ଜାବଲୀ ଚଞ୍ଜରେଖା ଚିତ୍ରା ମଦନ ମଞ୍ଜରୀ ।
 ପ୍ରିୟାଚରୀ ମଧୁମତୀ ଶଶିରେଖା ହରିପ୍ରିୟା ॥ ୯ ॥
 ସମ୍ମୁଖାଦି କ୍ରମାଦିକୁ ବିଦିକୁଚ ଯଥାସ୍ଥିତାଃ ।
 ସୋଡ଼ଶ ପ୍ରକତି ଶ୍ରେଷ୍ଠାଃ ଅଧାନାଃ କୃଷ୍ଣ ବଲ୍ଲଭା: ୧୦ ।
 ବ୍ଳନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ ରାଧା କୃଷ୍ଣମ୍ୟ ଭୟଦାୟିନୀ ।
 ଅଭିନ୍ନ ଗୁଣ ଲାବଣ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାତୀବ ବଲ୍ଲଭା ॥ ୧୧ ॥

ତାଥା ।

ସେ ରାଧିକା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କପେ କୃଷ୍ଣେର ମନୋମୋହନ କରେନ ତିନି
 ତ୍ରିପୁରା ଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ । ଚଞ୍ଜାବଲୀ, ଚଞ୍ଜରେଖା, ଚିତ୍ରା, ମଦନ-
 ମଞ୍ଜରୀ, ମଧୁମତୀ, ଶଶିରେଖା, ଓ ହରିପ୍ରିୟା ॥ ୯ ॥

ଏই ସକଳ କୃଷ୍ଣେର ପ୍ରିୟମନ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ମୁଖାଦି କ୍ରମେ ବିରିଦିକେ
 ଯଥା ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥିତ ଆଛେ ଏତମ୍ଭୟେ ସୋଡ଼ଶ ପ୍ରକତି ଅଧାନା କୃଷ୍ଣେର
 ଅତି ପ୍ରିୟା ॥ ୧୦ ॥

କୃଷ୍ଣେର ଅଭ୍ୟଦାତ୍ରୀ ବ୍ଳନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୀ ରାଧା କୃଷ୍ଣେର ଅଭିନ୍ନ କୃପ
 ଲାବଣ୍ୟବତ୍ତି ଓ ସ୍ତ୍ରୀଯ ଦେହ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେ ଅତି ପ୍ରିୟତମା ॥ ୧୧ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଅଧାନା ଅଷ୍ଟୌମୀଥ୍ୟ: ॥ ୮ ॥ ପଦ୍ମିନୀତି ଯା ତ୍ରିପୁରାଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀଈବ
 ରାଧା କୃଷ୍ଣମନୋମୋହିନୀତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୯ ॥ ସମୁଖେତି ଚଞ୍ଜାବଲୀ ଚଞ୍ଜରେଖା ଅର୍ଚ-
 ତ୍ୟଃ ସଥ୍ୟଃ କୃଷ୍ଣମ୍ୟ ସମ୍ମୁଖାଦିକ୍ରମେଣ ଦିକ୍ଷା ବିଦିକୁଚହିତା ଇତ୍ୟର୍ଥ: ॥ ୧୦ ॥
 ବୁଦ୍ଧେତି । ବୁଦ୍ଧାବନେଶ୍ୱରୀ ରାଧା କୃଷ୍ଣମ୍ୟାତିର୍ମଞ୍ଜଣ ଲାବଣ୍ୟବତ୍ତି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେ
 ଦେହ ଶୋଭଯା ବଲ୍ଲଭା ପ୍ରିୟତମା ॥ ୧୧ ॥ ମନୋହରେତି । ବିରିଦିବେଶା

ମନୋହରା ସିଞ୍ଚ ବେଶା କିଶୋରୀ ବୟସୋଜ୍ଜ୍ଵଳା ।
 ନାନାବର୍ଗ ବିଚିତ୍ରାଭାଃ କୌଷେଯ ବସନୋଜ୍ଜ୍ଵଳାଃ ।
 ଏତାଙ୍କ ପରବେଶାନି ଘୋଡ଼ଶ ସ୍ଵର ମୁର୍ଦ୍ଧିଯଃ ।
 ସା ପୂର୍ବୋତ୍ତା ଘୋଡ଼ଶୈକା ମହାମାୟା ଜଗମୟା । ୧୨ ।
 ତଦ୍ଵାହେ ଗୃହମଧ୍ୟକ୍ଷେ ଯୋଗ ପୀଠାବୃତେ ଶୁଭେ ।
 ସଂମୁଖେ ତତ୍ତ୍ଵ ସାଧନ୍ୟା ଗୋପକନ୍ୟାଃ ସହସ୍ରଶଃ । ୧୩ ।

ଭାଷା ।

ରାଧିକା କୃଷେର ମନୋହାରିଣୀ ସିଞ୍ଚବେଶା ଓ ନବଦୌରନ
 ମଞ୍ଚମା, ସଥିଗଣ ନାନାବର୍ଗ ଚିତ୍ରିତ ବସନ ପରିଧାନ କରିଯା ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ
 ଶୋଭାଧାରଣ କରିଯାଛେ । ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଏହି ଘୋଡ଼ଶ ସଥି
 ଅଧାନା ବଲିଯା କୀର୍ତ୍ତି ହଇଲ ଇହାରା ସ୍ଵରମୁର୍ତ୍ତି ; ଯାହା ପୂର୍ବେ
 ଜଗମୟା ମହାମାୟା ବଲିଯା ଉକ୍ତ ହଇଯାଛେ ॥ ୧୨ ॥

ତଦ୍ଵାହିଦେଶେ ଗୃହମଧ୍ୟ ଯୋଗ ପୀଠୋପରି ଶୁଭାସନେ ସହସ୍ର
 ସହସ୍ର ଗୋପକନ୍ୟା ସଂମୁଖେ ରହିଯାଛେ ॥ ୧୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

କୁମଣୀଯବେଶା କିଶୋରୀବୟମା ଯୌବନ ପୁର୍ବବୟମା । କୌଷେଯ ବସନୋଜ୍ଜ୍ଵଳା
 ପଟ୍ଟବଜ୍ଜ ପରିଧାନାଃ । ଘୋଡ଼ଶ ସ୍ଵରମୁର୍ତ୍ତିଃ ମାତୃକାନ୍ତର୍ଗତ ଘୋଡ଼ଶ ସ୍ଵରା
 ଏବ ମହାରାଜେ ନାବିଜ୍ଞାତାଃ ॥ ୧୨ ॥ ତଦ୍ଵାହ ଇତି । ତଦ୍ଵାହିର୍ଭାଗେ ଯୋଗ
 ପୀଠାସନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସଂମୁଖେ ସହସ୍ରଶା ଗୋପକନ୍ୟା ଆସରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୩ ॥

ଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ ବର୍ଣ୍ଣତାଃ ସୁପ୍ରସମାଃ ସୁଲୋଚନାଃ ।
 କୋଟି କନ୍ଦର୍ପ ଲାବଣ୍ୟଃ କିଶୋର ବସାସିତାଃ ॥୧୪
 ଦିବ୍ୟାଲଙ୍କାର ଭୂଷାଭି ନାସାଗ୍ର ଗଜ ମୌଳିକାଃ ।
 ବିଚିତ୍ର କେଶାଭରଣ ଶାରୁ ଚଞ୍ଚଲ କୁନ୍ତଳାଃ ॥ ୧୫ ॥
 କୃତ୍ସମୁଖୀ ହୃତାକାରାଃ ସଦୃତି ହୃଦୟାଲମ୍ବନାଃ ।
 କୃଷ୍ଣ ଗୃହ ରହସ୍ୟାନି ଗାୟତ୍ର୍ୟଃ ପ୍ରେମବିନ୍ଦଲାଃ ॥ ୧୬ ॥

ଭାଷା ।

ତାହାରା ସକଳେଇ ଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନର ନ୍ୟାୟ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରସମ୍ମର୍ତ୍ତି
 ଓ ସୁଲୋଚନା । ତାହାଦେର ଘୋବନ କପ ଲାବଣ୍ୟ କୋଟି କନ୍ଦର୍ପ
 ପରାଜିତ ହୟ ॥ ୧୪ ॥

ଏ ସକଳ ସଖୀଗଣ ସକଳେଇ ଦିବ୍ୟ ଅଲଙ୍କାର ଭୂଷିତ । ନାସାଗ୍ରେ
 ଗଜମୁଖା ଶୋଭିତ ଏବଂ ବିବିଧ ଭୂଷଣେ କବରୀ ଶୋଭା ପାଇତେହେ
 ଓ ଚଞ୍ଚଲ ମନୋହର କେଶ ଶୋଭା ଅତି ଅତୁଳ ॥ ୧୫ ॥

ତାହାଦେର ଆକାରେ କୃଷ୍ଣ ମୋହିତ ହନ । ତାହାଦେର ଚିତ୍ତ
 ବୃତ୍ତି ଅତି ଉତ୍ସମ କେବଳ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତିଇ ତାହାଦେର ଅଭିଲାଷ ।
 ସର୍ବଦା କୃଷ୍ଣେର ଶୁଣୁଳୀଳା ଗାନ କରିତେ କରିତେ ବିନ୍ଦଲ ହୟ ॥ ୧୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଶୁଦ୍ଧେତି । ଶୁଦ୍ଧକାଞ୍ଚନ ବନ୍ଦତୁ ଜ୍ଞଳାଃ । କୋଟି କନ୍ଦର୍ପାନ୍ଧିକ ଲାବଣ୍ୟବତ୍ୟଃ ।
 ସର୍ବାଏବ କିଶୋରବସଃ ॥ ୧୪ ॥ ଦିବ୍ୟେତି । ବିବିଧ ଭୂଷାଭିଭୂତିଭିତଃ ।
 ନାସାଗ୍ରେ ଗଜମୌଳିକ ଧାରିଣ୍ୟଃ ॥ ୧୯ ॥ ହୃଷେତି । ତାସାମାକାରେଇବ
 ହୃଷେ ଯୁଦ୍ଧେ ତ୍ରବତୀତିଭାବଃ । ମନ୍ତ୍ରତ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରମୁଠୀମେନ ହୃଷେ ଲାଗମ୍ବା ଅତି-
 ଜ୍ଞାଯୋଧୀମାନଃ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟାକାରଃ । ପ୍ରେମବିନ୍ଦଲଃ ହୃଷେ ପ୍ରେମମୁଠଃ ॥ ୧୬ ॥

ନାନା ବୈଦିକ୍ଷ ନିପୁଣୀ ଦିବ୍ୟବେଶ ଧରାସିତାଃ ।
ସୌନ୍ଦର୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଲାବଣ୍ୟାଃ କଟାକ୍ଷାତି ମନୋହରାଃ ॥ ୧୭ ।
ଏକାନ୍ତା ଶକ୍ତା ଗୋବିନ୍ଦେ ତଦଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶନୋତ୍ସୁକାଃ ।
ଲାବଣ୍ୟ ଲଲିତା ଦୀପ୍ତା କୃତ୍ସନ୍ୟାନ ପରାୟଣାଃ ॥ ୧୮ ।
ତାସାନ୍ତ ସଂମୁଖେ ଧନ୍ୟା ଗୋପକନ୍ୟାଃ ସହସ୍ରଶଃ ।
ଶ୍ରତି କନ୍ୟା ମହେଶାନି ସହସ୍ରାୟୁତ ସଂଘୁତାଃ ॥ ୧୯ ।

ଭାଷା ।

ତାହାରୀ ନାନା ଅକାର ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ଅତି ଶିକ୍ଷିତ ଏବଂ ଦିବ୍ୟ
ବେଶଧାରୀ । ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଓ ଲାବଣ୍ୟେ ଜଗତ ମୋହିତ ହୁଏ କଟାକ୍ଷ
ଅତି ମନୋହର ॥ ୧୭ ॥ ।

ଗୋବିନ୍ଦେ ନିତାନ୍ତ ଆସନ୍ତା ଓ ଗୋବିନ୍ଦାଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶନେ ସମୁଦ୍ର-
ସୁକା । ମନୋହର ଶରୀର ଲାବଣ୍ୟେ ଦୀପ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟା । ସଦା ବୃକ୍ଷ
ଚିନ୍ତାଯ ରତ ॥ ୧୮ ॥ ।

ତାହାଦେର ସଂମୁଖେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଗୋପକନ୍ୟା ଓ କୋଟି କୋଟି
ଶ୍ରତି କନ୍ୟା ରହିଯାଛେ ॥ ୧୯ ॥

ଅଞ୍ଚାର୍ଥଃ ।

ନାନେତି । ବୈଦିକିନିପୁନାଃ ନାନା ଚାତୁର୍ୟ କୁଶଳାଃ । ସୌନ୍ଦର୍ୟର ଶରୀର
କାନ୍ତ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟବଲାବଣ୍ୟବତ୍ୟାଃ । କଟାକ୍ଷେଣ ହୃଦ୍ଦିଭ୍ରତ୍ୟା ଅତି ମନୋହାରିଣ୍ୟାଃ ॥
୧୭ ॥ ଏକାନ୍ତେତି । ଗୋବିନ୍ଦେ ନିତାନ୍ତାନୁରତ୍ନାଃ । ଗୋବିନ୍ଦାଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶନ
ସମୁଦ୍ରସୁକାଃ । ଲାବଣ୍ୟ ଲଲିତାଃ କାନ୍ତି ମନୋହରାଃ । ହୃଦ୍ଦିଚିନ୍ତନ ଡେ
ପରାଃ ॥ ୧୮ ॥ ଡାସାମିତି । ଡାସାଂ ସଂମୁଖେପି ସତତଶୋ ଗୋପ
କନ୍ୟାଃ ମତ୍ତେତିଭାବଃ । ମହାର୍ୟାୟୁତ ସଂଘୁତାଃ କୋଟି କନ୍ୟା ସହିତାଃ ॥ ୧୯ ॥

তৎপৃষ্ঠে মুনিকন্যাশ সৌম্য কপা মনোহরাঃ ।
 রাধায়াং ঘণ্ট মনসঃ শ্বিত সাচী নিরীক্ষণাঃ ॥ ২০ ॥
 অন্দিরস্য ততো বাহ্যে প্রিয় পারিষদাবতে ।
 তৎ সমান বয়োবেশাঃ সমান বল পৌরুষাঃ ॥ ২১ ॥
 সমান কপ সম্পন্নাঃ সমানা গুণ কর্মতিঃ ।
 সমান স্বর সংগীত বেণুবাদন তৎপরাঃ ।
 স্বর্ণ বেদ্যস্তরস্থে চ স্বর্ণাভরণ ভূষিতাঃ ॥ ২২ ॥
 ভাষা ।

তৎ পশ্চান্তাগে মুনিকন্যা ; তাহাদের অতি মনোহর সৌম্য
 স্ফুর্তি । নিরস্তর রাধার প্রতি মন নিবেশিত করিয়া শ্বিতমুখে
 সরল দৃষ্টি করিতেছে ॥ ২০ ॥

তৎপরে মন্দিরের বহির্ভাগে কঢ়ের সমান বর্ণ বিক্রমশালী
 পারিষদগণ রহিয়াছে ॥ ২১ ॥

তাহারা সকলেই কঢ়ের সমান ক্রপলাবণ্য সম্পন্ন ও সমান
 গুণ কর্ম শীল এবং সমান স্বরসংযোগে বৎশীবাদন করিয়া
 স্বর্ণবেদী মধ্যে নানা আভরণে ভূষিত হইয়াছে ॥ ২২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

তদিতি । ঝড়িকন্যা পশ্চান্তাগে মুনিকন্যাঃ শাস্ত্রকপাঃ । রাধায়াং
 নিয়তচিত্তাঃ ॥ ২০ ॥ অন্দিরেতি । ততো অন্দিরবাহ্যে বহির্ভাগে ।
 সমান বেশাঃ তুল্যবেশাঃ । সমান বল বিক্রমাঃ ॥ ২১ ॥ সমানেতি ।
 সমান কুপ লাদণ্য বত্যঃ সমান গুণ কর্মশালিণ্যাঃ । সমান স্বর সংষে-
 গেন কৃত সংগীতাঃ । অর্থ বেদ্যস্তরস্থে স্বর্ণবেদি অধ্যয়িতে ॥ ২২ ॥

স্তোকং কৃষ্ণ স্মৃতদ্বাদৈয়ে গোপালৈ রম্ভতামৃতৈঃ।
 শৃঙ্খ বেত্র বেণু বৌণা বয়োবেশাকৃতি স্বনৈঃ।
 তদগুণ ধ্যান সংযুক্তে গীর্যতে রসবিহুলৈঃ । ২৩
 তদ্বাহে স্মৃতভী বৃন্দেঃ সবৎস রসবিহুলৈঃ।
 চিত্রাপিতৈশ তজ্জপৈঃ সদা নন্দাক্ষ বর্ষিতিঃ ॥

২৪ ॥

ভাষা

কৃষ্ণ স্মৃত প্রভৃতি গোপালগন শৃঙ্খ, বংশী প্রভৃতি বাদ্য-
 বাদন করিয়া নানা বেশ ভূষায় শোভিত হইয়া স্বর সংযোগে কৃষ্ণ
 শুণানুবাদ গান করে। তত্ত্বহিতাগে স্মৃতভী প্রভৃতি গাতীগন
 স্ব স্ব বৎসগণে পরিবৃত হইয়া চিত্রাপিতৈর আয় তজ্জপ দেখিতে
 দেখিতে ও আনন্দাক্ষ বর্ণন করিতেছে ॥ ২৩ ॥ ২৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

স্তোক মিতি। স্তোক মলপং যথাতথেতি কৃষ্ণস্মৃতদ্বাদৈয়ে গোপালৈঃ
 শৃঙ্খ বেণু প্রভৃতি বাদনের তদগুণ সংকীর্তনঃ ক্রিয়ত ইতি ভাবঃ ॥ ২৩ ॥
 তদ্বাহে ইতি। স্মৃতভী বৃন্দে গাতী সমূহেঃ বৎস সহ রসবিহুঃ চিত্রা-
 পিতৈঃ চিত্র পুঞ্জলিকা বহিষ্ঠলৈঃ আনন্দাক্ষ বর্ষিতিঃ কৃষ্ণ প্রেমানন্দ বাস্প-
 মৰহসজ্জন্মিঃ ॥ ২৪ ॥ পুলকেতি। পুলকেন প্রেমানন্দেন আকুলালৈঃ

ପୁଲକାକୁଳ ସର୍ବାତ୍ମେ ଯୋଗୀଶ୍ଵର ରିବବିଶ୍ଵିତାଃ ।
କ୍ଷରତ୍ ପଯୋତି ଗୋବିନ୍ଦେ ଲଞ୍ଛଳକୈ କୃପାନ୍ବିତଃ

॥ ୨୫ ॥

ତଥାହେ ଆଚୀରେ ଦେବି କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମୁଜ୍ଜୁଲେ ।
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକୁ ଯହୋଦ୍ୟାନ ନାନା ସୌରଭ ଘୋହିତେ ॥ ୨୬ ।
ପଞ୍ଚମେ ସଂମୁଖେ ଶ୍ରୀମତ ପାରିଜାତ କ୍ରମାଲୟେ ।
ତତ୍ରାଧଃସେ ସ୍ଵର୍ଗପୀଠେ ସ୍ଵର୍ଗ ମନ୍ଦିର ଘଣ୍ଡିତେ ॥ ୨୭ ॥

ଭାଷା ।

ଏ ଗାନ୍ଧୀ ନକଲେର ସର୍ବାଙ୍ଗ ପୁନକିତ ହେଇଯା ଯୋଗୀଶ୍ଵରଗଣେର
ଆୟ ବିଶ୍ଵିତ ଚିତ୍ରେ ଦଶାୟମାନ ରହିଯାଛେ । ତାହାରେ ହଞ୍ଚିଧାରା
ପଡ଼ିତେଛେ ॥ ୨୫ ॥

ତଥାହିର୍ଭାଗେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ମନୋହର ସୌରଭ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଞ୍ଚାଦ୍ୟାନ
ତଥାହେ କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟେର ଆୟ ସମୁଜ୍ଜୁଲ ସ୍ଵର୍ଗ ଆଚୀର ଆଛେ ॥ ୨୬ ॥

ପଞ୍ଚମଦିକେ ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପାରିଜାତ କ୍ରମାଲୟ, ତାହାର
ଆଧୋଦେଶେ ସ୍ଵର୍ଗ ମନ୍ଦିରେ ଯୋଗପୀଠ ଆଛେ ॥ ୨୭ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବିବଶ ଶରୀରେଃ । କ୍ଷରତ୍ ପଯୋତିଃ ମୁଖ୍ୟ କ୍ଷରୀରେଃ ॥ ୨୫ ॥ ତଥାହେ
ଇତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମୁଜ୍ଜୁଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଦତି ଡେଜାନ୍ତିନି । ନାନାସୌରଭ ଘୋହିତେ
ନାନାଜ୍ଞଗକି ଘୋହିତେ ॥ ୨୬ ॥ ପଞ୍ଚମେ ଇତି । ପାରିଜାତକ୍ରମାଲୟେ କୁଳଗ-
ରୁକ୍ଷ ବିକେତନେ । ତତ୍ରାଧଃସେ ପାରିଜାତ କ୍ରମାଲୟେ ॥ ୨୭ ॥ ତନ୍ମଧ୍ୟ ଇତି ।

ତମଥେ ମଣି ମାଣିକ୍ୟ ରତ୍ନସିଂହାସନୋଜ୍ଞଲଂ ।
 ତତ୍ରୋପରି ପରାନନ୍ଦଂ ବାସୁଦେବଂ ଜଗନ୍ନାଥଂ ॥୨୮॥
 ତ୍ରିଷ୍ଣୁଗାତୀତ ଚିନ୍ଦ୍ରପଂ ସର୍ବକାରଣ କାରଣମ् ।
 ଇନ୍ଦ୍ରନୀଲ ମଣି ଶ୍ୟାମ ନୀଲ କୁଞ୍ଚିତ କୁଞ୍ଚଲଂ ॥୨୯॥
 ପଦ୍ମପତ୍ର ବିଶାଳାକ୍ଷଂ ମକରାକୃତି କୁଞ୍ଚଲଂ ।
 ଚତୁର୍ବୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ମହଙ୍କାମ ଜ୍ୟୋତିର୍କପଂ ସନାତନଂ ॥୩୦॥

ଭାଷା ।

ଏ ଯୋଗ ପୌଠୋପରି ସମୁଜ୍ଞଲ ମାଣିକ୍ୟ ଥଚିତ ରତ୍ନ ସିଂହାସନ ;
 ତତ୍ରୋପରି ପରମାନନ୍ଦ ସ୍ଵର୍ଗପ ତ୍ରିଷ୍ଣୁଗାତୀତ ଜଗନ୍ନାଥ ସର୍ବକାରଣ
 ଜ୍ଞାନମୟ ବାସୁଦେବ ଆଛେନ । ତାହାର ସମୁଜ୍ଞଲ ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ର ନୀଲମଣିର
 ନ୍ୟାୟ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ଓ ନୀଲ କୁଟିଲ କେଶ ॥ ୨୮ ॥ ୨୯ ॥

ପଦ୍ମପତ୍ରେର ନ୍ୟାୟ ବିଶାଳଲୋଚନ, କର୍ଣ୍ଣ ମକରାକୃତି ଶୁର୍ବର
 କୁଞ୍ଚଲ ଏ ବାସୁଦେବ ମୁଣ୍ଡି ଚତୁର୍ବାହ ଜ୍ୟୋତିର୍ମାୟ । ଯିନି ମହଙ୍କାମ
 ସନାତନ ॥ ୩୦ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥ ।

ହର୍ବ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ମାଣିକ୍ୟ ନିର୍ମିତ ରତ୍ନଖଚିତ୍ତାସନ । ପରାନନ୍ଦ ପରମାନନ୍ଦ
 ହରପଂ ॥ ୨୮ ॥ ତ୍ରିଷ୍ଣୁଗାତୀତ ମିତ୍ୟାଦି ଝୋକ ଅଯେଣ ରତ୍ନସିଂହାସନରୁ
 ବାସୁଦେବ ବିଶିନ୍ତି ତଦପି କୁରୋଧଂ ॥ ୨୯ ॥ ୩୦ ॥ ୩୧ ॥ ରହିଶୀତି ।

ଆଦ୍ୟନ୍ତରହିତ୍ ॥ ନିତ୍ୟ ॥ ପ୍ରଧାନ ॥ ପୁରୁଷେଶ୍ୱର ॥
 ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମ ଧାରିଣ ॥ ବନମାଲିନ ॥
 ପୀତାସର ମତି ନିଙ୍କ ॥ ଦିବ୍ୟଭୂଷଣ ଭୂଷିତ ॥ ୩୧ ॥
 କୁଞ୍ଜିଣୀ ସତ୍ୟଭାମାଚ ନାଗର୍ଜିତ୍ୟାଚ ଲକ୍ଷଣ ॥ ୩୨ ॥
 ମିତ୍ର ବିନ୍ଦୀ ସୁନନ୍ଦାଚ ତଥା ଜ୍ଞାନ୍ୟବତୀ ପ୍ରିୟା ।
 ମୁଶ୍ମିଲାଚାନ୍ତି ମହିଷୀ ବାସୁଦେବୀ ବୃତ୍ତାନ୍ତତ ॥ ୩୩ ॥
 ଉଦ୍‌ଭବାଦ୍ୟାଃ ପରିଷଦାବୃତା କ୍ଷତ୍ରକ୍ଷିତି ତେପରାଃ ।
 ଉତ୍ତରେ ଦିବ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନେ ହରିଚନ୍ଦନ ସଞ୍ଚିତେ ॥ ୩୪ ॥

ତାଷା ।

ଆଦ୍ୟନ୍ତରହିତ, ନିତ୍ୟ, ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷେଶ୍ୱର, ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମଧାରୀ,
 ବନମାଲା ବିଭୂଷିତଗାତ୍ର, ପୀତାସର ପରିଧାନ ଓ ଦିବ୍ୟଭୂଷଣେ
 ଭୂଷିତ ॥ ୩୧ ॥

କୁଞ୍ଜିଣୀ ସତ୍ୟଭାମା, ନାଗର୍ଜିତ୍ୟ, ଲକ୍ଷଣ ମିତ୍ରବିଜ୍ଞ୍ୟା, ସୁନନ୍ଦା,
 ଜ୍ଞାନ୍ୟବତୀ, ଓ ମୁଶ୍ମିଲା ପ୍ରଭୃତି ଅଷ୍ଟ ମହିଷୀ ବାସୁଦେବକେ ପରି-
 ବେଷ୍ଟନ କରିଯା ରହିଯାଛେ ॥ ୩୨ ॥ ୩୩ ॥

ଉତ୍ତରଦିକେ ହରିଚନ୍ଦନ ଚର୍ଚିତ ଦିବ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନେ ଉଦ୍ୟାନି କଷ
 ପାରିଷଦଗଣ ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହଇଯା କ୍ଷବ କରିତେଛେ ॥ ୩୪ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

କୁଞ୍ଜିଣୀ ସତ୍ୟଭାମାଦ୍ୟାଃ ସଥ୍ୟଃ କୃଷ୍ଣ ମହିଷ୍ୟଃ । ତାତ୍ରବ ବାସୁଦେବଃ ପରିମୃତ୍ୟ
 ହିତାଃ ॥ ୩୨ ॥ ୩୩ ॥ ଉତ୍କରେତି । ଉତ୍କର୍ବାଦ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରକ୍ଷିତି ପରାୟଳାଃ ।
 ପରିଷଦଃ ପରିବାରଦ୍ରେଷ୍ମ ମହଚରାଃ । ହରିଚନ୍ଦନ ଶର୍ତ୍ତେ କଷ୍ଟୁରୀ କୁଗଙ୍କ ପୁର୍ବେ ।

তত্ত্বাদস্ত্র স্বর্ণ পীঠে মণি মণ্ডপ মণিতে ।
 তস্য ঘন্থেতু মাণিক্য দিব্য সিংহাসনেজ্জুলে ॥
 ॥ ৩৫ ॥

তত্ত্বাপরিচ রেবত্যা সহিতঞ্চ হলাযুধঃ ।
 ঈশ্঵রস্য প্রিয়ানন্ত অভিন্ন গুণ কপিণঃ ॥ ৩৬ ॥

ভাষা ।

তাহার অধঃ স্থলে মণি মণ্ডপ ভূষিত স্বর্বর্ণ পীঠ মধ্যে
 মাণিক্য ভূষিত সমুজ্জুল দিব্য সিংহাসন ॥ ৩৫ ॥

তত্ত্বাপরি রেবতী সহিত হলাযুধ ঈশ্বর প্রিয়, অভিন্ন কপী
 অনন্ত দেব বলরাম ॥ ৩৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

॥ ৩৫ ॥ তত্ত্বতি । পীঠে পীতবর্ণে । মণি মণ্ডপ মণিতে মণি বির্মিত
 মণ্ডপ ভূষিতে । মাণিক্য রচিত দিব্য সিংহাসনে ॥ ৩৫ ॥ তত্ত্বতি ।
 তত্ত্বপরি রেবত্যা সহিতঃ বলরামঃ । অনন্তঃ হলাযুধঃ ঈশ্বরাভিন্ন রূপ
 শালিঙ্গঃ ॥ ৩৬ ॥ শুক্রতে হলাযুধঃ বিশিমতি । শুক্র শুক্রটক দদতি

ଶୁଦ୍ଧ ଫୁଟିକ ସକାମ୍ବ ରକ୍ତାମ୍ବୁଜ ଦଲେକ୍ଷଣ ।
 ନୀଳ ପଦ୍ମାମ୍ବର ଧରଂ ଦିବ୍ୟ ଗନ୍ଧାମୁ ଲେପନ ।
 କୁଞ୍ଜାମୁକ୍ତ ସଦଗଣ୍ଠ ଦିବ୍ୟ ଭୂଷାସୁଗମ୍ବର ॥ ୩୭ ॥
 ମଧୁପାନ ସଦାସକ୍ତଂ ସଦା ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ଲୋଚନ ।
 ଜଗମୋହନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସାଧକ ଶ୍ରେଣି ବେଷ୍ଟିତ ।
 ॥ ୩୮ ॥

ଭାଷା

ଶୁଦ୍ଧ ଫୁଟିକେର ନ୍ୟାୟ ଶୁଭ ଦେହ ରକ୍ତ ପଦ୍ମ ଦଲେର ନ୍ୟାୟ ମୋହିତ
 ଲୋଚନ, ନୀଳପଦ୍ମ ଓ ନୀଳାମ୍ବର ଧାରୀ; ଦିବ୍ୟ ଗନ୍ଧାମୁଲେପନେ ସର୍ବାଙ୍ଗ
 ପ୍ରଲିପ୍ତ ଗଣ୍ଠ ସ୍ଥଳେ କୁଞ୍ଜ ଦିବ୍ୟ ଭୂଷଣ ଓ ବନମାଳା ପରିଧାନ କରି-
 ରାହେନ ॥ ୩୭ ॥

ସଦା ମଧୁପାନେ ଆସକ୍ତ ଚିତ୍ତ ହେଉଥାତେ ଲୋଚନ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହିତେଛେ,
 ଦେହ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତ୍ରିଜଗତ ମୋହିତ ହୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ସାଧକ ଶ୍ରେଣୀ
 ବେଷ୍ଟିତ ଆଛେ ॥ ୩୮ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥ ।

ଶୁଦ୍ଧ ରକ୍ତନେତ୍ର । ନୀଳପଦ୍ମ ବର୍ଜଂ ପରିଦଧାନ । ଦିବ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ନିଷ୍ଠାକ୍ଷଃ
 ଗୁରୁତ୍ଵରେ ଦିବ୍ୟ କୁଞ୍ଜ ॥ ୩୭ ॥ ମହିତି ମଧୁପାନେର ସଦା ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ଲୋଚନ ।
 ଦେହ ଶୋଭଯା ବିରମୋହନ । ଭକ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ପରିବେଷ୍ଟିତ ॥ ୩୮ ॥ ଅମିତତ୍ତ୍ଵ ।

ଅସିତାସୁଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଭ ମର ବିନ୍ଦଲେକ୍ଷଣ ।
 ଦିବ୍ୟାଲକ୍ଷାର ତୁଷାଟ୍ୟଃ ଦିବ୍ୟ ମାଲ୍ୟାନ୍ତୁ ଲେପନଃ ତଳ
 ଜଗନ୍ମୁଖୀ ହୃତାଶେଷ ସୌନ୍ଦର୍ୟାଶ୍ଚର୍ୟ ବିଗ୍ରହ ।
 ପୁର୍ବୋଦ୍ୟାନେ ମହାରଯେ ସୁରକ୍ଷମ ସମାପ୍ନ୍ୟାୟେ ॥ ୪୦ ॥
 ତସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ହିତେରାଜ ଦିବ୍ୟ ସିଂହାସନୋଙ୍କୁ ଲେ ।
 ଶ୍ରୀମତ୍ୟା ଉଷ୍ୟା ଶ୍ରୀମଦନିରୁଦ୍ଧଃ ଜଗତ୍ପତି । ୪୧

ଶ୍ରୀ ଭାଷା ।

ଅସିତ ପଦ୍ମର ନ୍ୟାୟ ଦେହ ଆଭା ଅରବିନ୍ଦ ଦଲେର ନ୍ୟାୟ ଦିବ୍ୟ
 ଲୋଚନ ଦିବ୍ୟ ଅଲକ୍ଷାରେ ଶୋଭିତ ସର୍ବ ଗାତ୍ରେ ଅନୁଲେପନ
 ପରିଲେପ ॥ ୩୯ ॥

ମହାରମ୍ୟ ସୁରକ୍ଷମ ଶୋଭିତ ପୁର୍ବୋଦ୍ୟାନ ମଧ୍ୟେ ସମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ଦିବ୍ୟ
 ସିଂହାସନୋପରି ଶ୍ରୀମତୀ ଉଷ୍ୟାର ସହିତ ଜଗତ୍ପତି ଅନିକନ୍ଧ
 ଆଛେନ ତାହାର ଦେହ ଶୋଭାର ତ୍ରିଜଗତ ମୁଖ ହୟ ॥ ୪୦ ॥ ୪୧ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମୀଳପର ବଦେହ ସୌଭାଗ୍ୟଃ ପାଦଲେକ୍ଷଣ । ଦିବ୍ୟାଲକ୍ଷାର ଶୋଭିତଃ ଦିବ୍ୟ
 ମାଲାଧାରିଣ । ଅନୁ ଲେପେନ ରିଷ୍ଟ ଶରୀର ॥ ୩୯ ॥ ଜଗଦିତି ।
 ଅଶେଷ ଦେହ ଶୋଭାର ଜଗନ୍ମୋହଯତ୍ତିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅତି ମନୋହର ପୁର୍ବୋଦ୍ୟାମା
 ଧିଷ୍ଟିତହିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୦ ॥ ତସ୍ୟେତି ଦିବ୍ୟ ସିଂହାସନୋପରି ଉଷ୍ୟା ସାର୍ଵଂ ଜଗତ୍-
 ପତି ମନୀରୁକ୍ତଃ ॥ ୪୧ । ସାଙ୍କେତି । ଅନିକନ୍ଧ ବିଶିମତି । ସମଶ୍ୟାମଃ

সান্দ্রানন্দং ঘনশ্যামং সুস্থিষ্ঠং নীল কৃষ্ণলং ।
 নীলোৎপল দল স্থিষ্ঠং চারু চঞ্চল লোচনং ॥৪২
 সুদ্রমতা লতাভঙ্গ সুকপোলং সুনাসিকং ।
 সুগ্রীবং সুন্দরং বক্ষং সুস্বরং সুমনোহরং ।
 কিরীটিনং কুণ্ডলিনং কণ্ঠ ভূষাদি ভূষণং ॥৪৩॥
 যশ্ছু যশ্ছীর মাধুর্য মাশচর্য রূপ শোভিতং ।
 পূর্ণব্রহ্ম সদানন্দং শুন্দং সত্ত্বাত্মকং প্রভুং ॥৪৪॥

তাত্ত্ব ।

ঐ অনিকৃত্ব সুস্তিমান আনন্দ স্বরূপ ঘন নীলবৎ শ্যাম দেহ
 কাস্তি ; কর্ণে সুস্থিষ্ঠ কুণ্ডল নীলোৎপল দলের গ্রায় সুস্থিষ্ঠ
 চারু চঞ্চল লোচন ॥ ৪২ ॥

উপ্রতি ভঙ্গুর জ্যুগল, মনোহর নাসিকা ও গুণস্থল গ্রীবাদেশ
 অতি সুন্দর, বক্ষস্থল অতি বিস্তৃত । অতি মনোহর স্বর ;
 কিরীট, কুণ্ডল ও বিবিধ কণ্ঠ ভূষায় স্বশোভিত ॥ ৪৩ ॥

মনোহর মূপুর শোভায় শোভিত 'ইইয়া পূর্ণ ব্রহ্ম সদানন্দ
 শুন্দ সত্ত শুণোপেত প্রভু অধিষ্ঠিত আছেন ॥ ৪৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ঘনবৎশ্যাম কলেবরং নীলকৃষ্ণল ধারিণং চঞ্চল লোচনং ॥ ৪২ ॥ জ্যু
 গ্রীবাদেশ ভঙ্গুর প্রায়বিত্যর্থঃ । সুগ্রীবং গ্রীবাদেশমতি সুন্দরং
 সুস্বরং মধুর স্বরেণ গীয়মানং ॥ ৪৩ ॥ মশু ইতি । মনোহর মূপুর
 শোভয়া অন্তুত রূপ ধারিণমিত্যর্থঃ । শুন্দ সত্ত্বাত্মকং বিশুক সত্ত শুণো-

ତେସ୍ୟୋଦେହ ଚାନ୍ତରୀକ୍ଷେଚ ବିଭୁଂ ସର୍ବେଶ୍ଵରେଶ୍ଵର ।
ଅନାଦି ମାଦି ଚିରପଂ ଚିଦାନନ୍ଦ ପରଂ ବିଭୁଂ ।

॥ ୪୫ ॥

ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ ମବ୍ୟକ୍ତଂ ଅକ୍ଷରଂ ନିତ୍ୟ ମବ୍ୟଯଃ ।
ସମ୍ମେର ପୁଞ୍ଜ ମାଧୁର୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଶ୍ରୀମ ବିଶ୍ରହ ।

॥ ୪୬ ॥

ଭାଷା ।

ତଦୁଦ୍ଧିଭାଗେ ନଭୋମଣ୍ଡଲେ ଅନାଦି ଚିରପ ଚିଦାନନ୍ଦ ସ୍ଵର୍ଗ
ଜଗଦାଦିଭୂତ ହରି ରହିଯାଛେ ॥ ୪୫ ॥

ଇନି ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ମନାତନ ଅବ୍ୟଯ ଓ ନିଶ୍ଚଳ ପୁରୁଷ ।
ସମ୍ମିତ ମୁଖ ପଦ୍ମର ଶୋଭା ଅତି ମନୋହର । ସୌନ୍ଦର୍ୟେର ତୁଳନା-
ହୀନ ଶ୍ରୀମ କୃପୀ ସ୍ଵର୍ଗ ନାରାୟଣ ॥ ୪୬ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥ ।

ପେତଂ । ଅଭୂମୀଶ୍ଵର ॥ ୪୪ ॥ ତେସ୍ୟତି । ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳେ ।
ଅନାଦିଃ ଆଦ୍ୟହୀନଂ ଆଦିଃ ଜଗଦାଦିଭୂତ । ଚିରପଂ ଜ୍ଞାନମୟ ॥ ୪୫ ॥
ତ୍ରିଗୁଣାତୀତ । ସତ ରଜ ତ୍ରମୋଷଗତିତଯ ହୀନ । ଆକରଂ ନିଶ୍ଚଳଂ ଅବ୍ୟଯଃ
ନିତ୍ୟଃ ଅବ୍ୟକ୍ତଂ ଅନ୍ତକାଶତମିତି । ସମ୍ମିତ ବଦମଂ ଶୋଭାପୂର୍ବ । ଶ୍ରୀମ-
ବିଶ୍ରହ ନୀଳ କଲେବର ॥ ୪୬ ॥ ଅରବିଦେତି । ପଦ୍ମଦଳର ଶୁଦ୍ଧିର୍ଜ

অরবিন্দ দলশ্বিঞ্চ সুদীর্ঘ লোল লোচনং ।
 কিরীট কুণ্ডলোক্তাসি জগত্ত্বয় মনোহরং ॥৪৭॥
 চতুর্ভুজং শঙ্খচক্র গদাপদ্মোপ শোভিতং ।
 কঙ্কণাঙ্গদ কেয়ুর কিঞ্চিন্নী কটিশোভিতং ॥৪৮॥
 শ্রীবৎস কৌস্তুভং রাজমুনমালা বিভূষিতং ।
 মঞ্জু মুক্তা ফলোদার হারদ্যোতিত বক্ষসং ।
 হেমাম্বুজ ধরং শ্রীমদ্বিনতা সুত বাহনং ॥ ৪৯ ॥

ভাষা ।

অরবিন্দ দলের আয় সুদীর্ঘ চঞ্চল লোচন । শিরোপারি
 মুকুট, গুণ্ঠলে মনোহর কুণ্ডল দেহ কান্তিতে ত্রিগঙ্গ সমৃজ্জুল
 হইয়াছে ॥ ৪৭ ॥

চতুর্ভজে শঙ্খচক্র গদা ও পদ্ম বিদ্যমান রহিয়াছে । কঙ্কন
 ও অঙ্গদ শোভিত হস্ত, কটীদেশে কিঞ্চিন্নীযুক্ত কাঞ্চীগুণ ॥৪৮॥

শ্রীবৎস ও কৌস্তুভ চিহ্নিত বক্ষঃস্থলে বনমালা শোভা পাই-
 তেছে । তাহাতে মনোহর মুক্তাহার লস্মান রহিয়াছে । হেম
 পদ্মধারী সনাতন বিষ্ণু বিনতানন্দন গৰুড়োপারি অধিষ্ঠিত ॥৪৯॥

অন্ত্যার্থঃ ।

শিঞ্চলেঞ্চ কিরীটেন মুকুটেন কুণ্ডলেন কর্ত তৃষ্ণাচ উদ্ধাসি সমৃজ্জুলং । ৪৭ ।
 চতুর্ভিতি । শঙ্খচক্র গদাপদ্ম শোভিতং চতুর্ভজং কঙ্কণ বলয়াদি তুষিতঃ ।
 কট্যাং সুজ ঘট্টকা শোভিত কাঞ্চীগুণং ॥ ৪৮ ॥ । শ্রীতি শ্রীবৎসঃচিহ্ন
 বিশেষঃ কৌস্তুভামণি বিশেষঃ । লস্মান মনোহর মুক্তাহারেণ শোভিত
 বক্ষঃস্থসং । বিনতানন্দে গৰুড় সমুপারি হিতমিত্যর্থঃ ॥ ৪৯ ॥ উভয়

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ଵତୀଭ୍ୟାଙ୍ଗ ସଂଶୁଭୋ ଭୟ ପାଞ୍ଚ କଂ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରକ୍ଷ ମୁଖେଶ୍ୱର୍ୟଃ ପୂର୍ଣ୍ଣନଳ୍ଦ ରସାଶ୍ରୟଃ ॥ ୫୦ ॥
 ମୁନୀଜ୍ଞାଦୈଯଃ ଶ୍ରୁତ୍ୟଗାନଃ ଦେବ ପାଞ୍ଚ ଦ ବେଷ୍ଟିତଃ ।
 ସର୍ବ କାରଣ କାର୍ଯ୍ୟଶଃ ଅରେ ଦ୍ୟାଗେଶ୍ୱରେ ଶ୍ଵର ।
 ॥ ୫୧ ॥

ତତ୍ରାଥୋ ଦେବି ପାତାଲେ ଆଧାର ଶକ୍ତି ସଂୟୁତେ ।
 ମଣି ମଞ୍ଚପ ମଧ୍ୟଭେ ମଣି ସିଂହାସନୋଜ୍ଜୁଲେ । ୫୨ ।

ତାଣା ।

ଉତ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ଵ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ଵତୀ ବିରାଜିତ ଆଛେନ, ନିତ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ
ମଞ୍ଚଦ ଉପଭୋଗେ ପୂର୍ଣ୍ଣବ୍ରକ୍ଷ ନାରାୟଣ ପୂର୍ଣ୍ଣନଳ୍ଦ ରସେର ଆଶ୍ରୟ ॥ ୫୦ ॥

ନାରଦାଦି ମୁନିଗଣ ମଦା ଶ୍ଵର କରିତେହେନ । ଦେବଗଣ ପାରିଷଦ-
କପେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ ବନ୍ଦିଆ ଆଛେନ । ମେହି ସର୍ବ କାରଣ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ-
ଶ୍ଵର ନାରାୟଣକେ ମକଳେ ଶ୍ରୀରଣ କରେ ॥ ୫୧ ॥

ହେ ଦେବି ପାର୍ବତି ! ତଦଧୋଭାଗେ ପାତାଲେ ଆଧାର ଶକ୍ତି
ଆଛେ ତତ୍ପରି ମଣି ମଞ୍ଚପ ମଧ୍ୟେ ସମୁଜ୍ଜୁଲ ରତ୍ନ ସିଂହାସନ
ଆଛେ ॥ ୫୨ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ପାର୍ଶ୍ଵ ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ସରସ୍ଵତୀଚ ସମୁପବିଷ୍ଟେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୦ ॥ ଶୁଣିତି । ଶୁନିଜ୍ଞାଦୈଯଃ
ଦେବର୍ତ୍ତି ରାଜର୍ତ୍ତିଭିନ୍ନ । ଦେବ ପାରିଷଦଗଣ ବେଷ୍ଟିତଃ ନିଧିଲ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ
କର୍ତ୍ତାର ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୧ ॥ ତତ୍ରେତି । ତମ୍ୟାଧୋଭାଗେ ପାତାଲେ ଆଧାର
ଶକ୍ତି ସହିତେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳେ ମଣି ମିର୍ଜିତ ସିଂହାସନ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୨ ॥ ତହାହୁ

তহাহে স্ফটিকাদ্যৈচঃ প্রাচীরাদি মনোহরৈঃ ।
 চতুর্দিক্ষু বৃত্তে দিব্যে প্রতিবিষ্ট সমুজ্জ্বলে ॥ ৫৩ ॥
 উদ্যানে পুষ্প সৌরভ্য মুক্তীকৃত জগত্ত্বয়ে ।
 আস্তে সুরাসুরগণেঃ সিঙ্ক চারণ সেবিতো ॥ ৫৪ ॥
 দিব্যাঙ্গ ঘঞ্জু সৌন্দর্য যথা ভূষণ বাহনৈঃ ।
 যথেপিসত বর প্রার্থে স্তুতিজ্বু ভজনোৎসুকৈঃ ।

॥ ৫৫ ॥

তাষা ।

তাহার বহির্ভাগে চতুর্দিগে অতি উচ্চ মনোহর স্ফটিক
 প্রাচীর তাহাতে সমস্ত বস্ত্র প্রতিবিষ্ট পতিত হওয়াতে মনোহর
 শোভা হইয়াছে ॥ ৫৩ ॥

তাহার মনোহর উদ্যানপুষ্প সৌগন্ধে জগত্ত্বয় মোহিত
 হইতেছে । সুর, অস্ত্র, সিঙ্ক ও চারণ গণ নিয়ত সেবা করি-
 তেছে ॥ ৫৪ ॥

মনোহর সৌন্দর্যশালী দিবাঙ্গধারী দেবগণ বর প্রার্থী হইয়া
 তাহার পাদপদ্ম ভজন লালসায় স্ব স্ব ভূষণ বাহনে শোভিত
 হইয়া আগমন করিতেছে ॥ ৫৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ইতি । স্ফটিকাদি নির্মিত উচ্চ মনোহর প্রাচীরে শচ্ছর্দিক্ষু আবৃতে । ৫৩
 উদ্যান ইতি । পুষ্প সৌগন্ধেন জগত্ত্বয় মুক্তীকৃতে উদ্যানে । সিঙ্কগণে-
 চারণগণেশ সেবিতে ॥ ৫৪ ॥ দিব্যেতি । অস্ত্রাভিনষ্টিত বরে স্তুতি
 স্বপ্নাদ ভজমাত্তিলামৈ রিত্যৰ্থঃ ॥ ৫৫ ॥ তদিতি । এতেষাং দক্ষিণে

ତଦକ୍ଷିଣେ ମୁନିଗଟେଃ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ଵାବ୍ିତାହୀତିଃ ।
ତତ୍କି ସାଧନାଧିର୍ମେ ବାଞ୍ଛ୍ୟତେ ଭକ୍ତି ତୃପରୈଃ ।

॥ ୫୬ ॥

ତୃପୃଷ୍ଠେ ଯୋଗିମୁଖୈଶ୍ୟଚ ସନକାଦେଶହୀତିଃ ।
ଆଜ୍ଞାରାମୈଶ୍ୟ ଚିଙ୍ଗପୈ ଶ୍ରମ୍ଭୁର୍ତ୍ତି ତୃପରୈଃ

॥ ୫୭ ॥

ଭାଷା ।

ତାହାର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗେ ଶୁଦ୍ଧ ସତ୍ତ୍ଵାବ୍ିତ ମୁନିଗଟ ଭଜନ
ସାଧନାର୍ଥ ଭକ୍ତି ତୃପର ହଇଯା ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଭକ୍ତିର ପରାକାର୍ତ୍ତ ଅନ୍ଦର୍ଶନ
କରିତେଛେ ॥ ୫୬ ॥

ତୃ ପୃଷ୍ଠ ଦେଶେ ସନକାଦି ମହାତ୍ମା ଯୋଗିଗଟ ଚିଙ୍ଗପୀ ଆତ୍ମ-
ଚିନ୍ତା କରିତେଛେ ଓ ତାହାରେ ଜ୍ଞାନ ନେତ୍ରେ ଦେଇ ଚିଙ୍ଗପ ମୂର୍ତ୍ତି ଅତି
ବିବ୍ରିତ ହିତେଛେ ॥ ୫୭ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଶୁଦ୍ଧମତ ଶୁଦ୍ଧମୁକ୍ତ ଶୁଦ୍ଧଜନ ପରାଯନେଃ । ବାଞ୍ଛ୍ୟତେ ଆର୍ଯ୍ୟତେ ହରିଭଜନ ମିତି
ଶେଷଃ ॥ ୫୮ ॥ ତନ୍ଦିତି । ତୃପୃଷ୍ଠେ ତେଷାଂ ମୁନିଗଣାଂ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପେ ।
ଆଜ୍ଞାରାମେ ଆଜ୍ଞାତସ୍ତ ବିଚାରଯନ୍ତି ରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୯ ॥ ହଦ୍ୟେତି ।

হৃদয়াকৃত তত্ত্বানৈ র্মাণে ন্যস্ত লোচনেঃ ।
সমাধ্য সিদ্ধ গঙ্কবৈঃ স বিদ্যা ধর কিম্বরেঃ ॥
তদধি ভজনা কামে বাঞ্ছ্যতে হষ্ট মানন্দেঃ ।

॥ ৫৮ ॥

তদগ্রে বৈষ্ণবাঃ সর্বেচাস্তুরীক্ষে সুখাসনে ।
পদ্মাদলা বদ্মাদ্যাশ্চ কুমার শুক উদ্ববাঃ ॥৫৯॥

ভাষা ।

সাধ্য, সিদ্ধ, গঙ্কব, বিদ্যাধর ও কিম্বরগণ মাসাগে লোচনস্তু
করিয়া তত্ত্বানে একাগ্র চিত্ত হইয়া হষ্টমনে ঐ পাদ পঞ্চ ভজনা
বাঞ্ছা করিতেছেন ॥ ৫৮ ॥

তাহার অগ্র ভাগে পদ্মাদল, অবদ, কুমার, শুক ও উদ্বব
প্রভূতি বৈষ্ণবগণ আকাশ প্রদেশে সুখাসনে আসীন
আছে ॥ ৫৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

হৃদয়ে মনসি আকৃতঃ জনিতঃ তস্যেষ্঵রস্যধ্যানঃ যেষাং তথোচিতঃ র্মাণে
ন্যস্তানি অর্পিতানি লোচনানি যেষাং তৈঃ এতেন তেষাং মনঃ হিতৰ
মায়াতঃ । সাধ্য সিদ্ধগঙ্কব বিদ্যাধর কিম্বরগণাশ্চ সহিতে রিত্যৰ্থঃ ।
বাঞ্ছ্যতে আর্থ্যতে । হষ্টমানন্দেঃ সক্ষট্টে রিত্যৰ্থঃ ॥ ৫৮ ॥ তদিতি ।
তেষাং সিদ্ধগণানামগ্রে অক্ষয়ীক্ষে আকাশে পদ্মাদলাবদ্মাদ্যাঃ বৈষ্ণব
ইন্দ্ৰকৃতগণাঃ ॥ ৫৯ ॥ পুনর্বিত সর্বগাত্রেঃ অকাশিত-

ପୁଲକାଙ୍କୁର ସର୍ବାଜୈଃ କ୍ଷୁରେ ପ୍ରେମ ସମାକୁଲୈଃ ।
 ରହସ୍ୟ ପ୍ରେମ ସଂୟୁକ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗ୍ମାକ୍ଷରୋ ଘନୁଃ ॥ ୬୦ ।
 ଗନ୍ଧିଚୂଡ଼ାମଣିଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ସର୍ବ ମନ୍ତ୍ରେକ କାରଣ ।
 ସର୍ବ ଦେବସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରାଣଂ କୁବଳ ମନ୍ତ୍ରସ୍ତ ଜୀବନ ॥ ୬୧ ॥
 ଶ୍ରୀକୃବଜଃ ସର୍ବ ମନ୍ତ୍ରାଣଂ କୁବଳ ମନ୍ତ୍ରସ୍ତ କାରଣ ।
 ସର୍ବେଷାଂ କୁବଳ ମନ୍ତ୍ରାଣଂ କୈଶୋରମତି ହେତୁକ ।
 କୈଶୋରଂ ସର୍ବ ମନ୍ତ୍ରାଣଂ ହେତୁ ଚୂଡ଼ାମଣି ଘନୁଃ ।

॥ ୬୨ ॥

ତାଥା ।

ତାହାରା କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମ ରାମେ ସମାକୁଳ ହୋଇଥେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ପୁଲକା-
 ଙ୍କୁରିତ ହିଇଯାଛେ ଏବଂ ଏ ବୈଷ୍ଣବଗଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାତ୍ମକ ଅଭି-
 ଗୋପନୀୟ ମନ୍ତ୍ର ମାନସେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିତେଛେ ॥ ୬୦ ॥

ଏ ଦ୍ୱାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ସର୍ବ ମନ୍ତ୍ରେର ଚୂଡ଼ାମଣି ସ୍ଵର୍ଗପ ଓ ସର୍ବ ମନ୍ତ୍ରେର
 କାରଣ । ଯେହେତୁ କୃଷ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତାନ୍ତ ଦେବ ମନ୍ତ୍ରେର ଜୀବନ ବଲିଆ
 ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆହେ ॥ ୬୧ ॥

ସେମନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସର୍ବ ଦେବେର କାରଣ ତତ୍କପ କୃଷ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର ଓ ସର୍ବ
 ମନ୍ତ୍ରେର କାରଣ ସ୍ଵର୍ଗପ । ବିଶେଷତଃ ସର୍ବ ପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣ ମନ୍ତ୍ରେର ମଧ୍ୟେ
 ଏହି ଦ୍ୱାକ୍ଷର କୌଶୋର ମନ୍ତ୍ର ସମାଧିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଏହି
 କୌଶୋର ମନ୍ତ୍ରକେଇ ମମନ୍ତ୍ର କୃଷ୍ଣ ମନ୍ତ୍ରେର କାରଣ ବଲା ଯାଏ ॥ ୬୨ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ପ୍ରେମୋଞ୍ଚୁର୍ତ୍ତ ରିତ୍ୟର୍ଥଃ । ବର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗ୍ମାକ୍ଷରଃ ବର୍ଣ୍ଣଯାତ୍ମକଃ ମନୁର୍ମତଃ ॥ ୬୦ ॥
 ଅନ୍ତେତି । ମଞ୍ଜଚୂଡ଼ାମଣିର୍ମଳରାଜଃ । କୃଷ୍ଣମଙ୍ଗଃ ସର୍ବ ମନ୍ତ୍ରେଯ ଜୀବନଂ କାରଣ
 ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୬୧ ॥ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଇତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମଜାଦିଗତିଃ କୃଷ୍ଣମ୍ୟ

মনসৈব প্রকুর্বন্তি পূর্ণ প্রেম সুখাম্বনঃ ।
বাঞ্ছন্তি তৎপদাত্তোজৎ নিশ্চলঃ প্রেম সাধনঃ

॥ ৬৩ ॥

তথাহে স্ফটিকাদুর্যচ্ছঃ প্রাচীরে সুমনোহরে ।
পুষ্পেশ শ্঵েত রক্তাদৈয়ে শচ্চুর্দিক্ষু সমুজ্জুলে ।

॥ ৬৪ ॥

ভাষা ।

ঐ বৈষ্ণবগণ পূর্ণ প্রেম সুখাভিলাষী হইয়া মানসে চিন্তা
করিতেছে। এবং প্রেম ভক্তি সাধন কৃষ্ণ পাদ পদ্ম বাঞ্ছা
করিতেছে ॥ ৬৩ ॥

তাহার বহির্ভাগে স্ফটিক নির্মিত অতি উচ্চ মনোহর
প্রাচীর ; তাহার চতুর্দিকে শ্বেত, রক্তাদি মনোহর কুমুদনাশি
অস্ফুটিত হইয়া সমুজ্জুল শোভাধারণ করিতেছে ॥ ৬৪ ॥

অন্ত্যার্থঃ ।

ইকশোরং মজং সর্ব মজ্জকারণ মিত্যর্থঃ ॥ ৬২ ॥ মনসেতি । প্রেম-
সুখাভানো বৈষ্ণব মনসা কৃষ্ণ পাদাত্তোজৎ বাঞ্ছন্তি । প্রেম সাধনঃ
প্রেমভক্তি কারণঃ ॥ ৬৩ ॥ তথাহে ইতি । তোঁ বহির্ভাগে স্ফটিক
নির্মিত প্রাচীর বেষ্টিত বিবিধ কুমুদ শোভিত ইত্যর্থঃ ॥ ৬৪ ॥ শুক-

ଶୁକ୍ଳଃ ଚତୁଭୁର୍ଜଃ ବିଷ୍ଣୁଃ ପଞ୍ଚମ ଦ୍ଵାରପାଲକ ।
 ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମ କିରୀଟାଦିଭିରାବୃତ ॥ ୬୫ ॥
 ରଙ୍ଗଃ ଚତୁଭୁର୍ଜଃ ବିଷ୍ଣୁଃ ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାଧର ।
 କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଲୋ ଦୀପ୍ତଃ ଦ୍ଵାରପାଲକ ମୁକ୍ତରେ ॥ ୬୬ ॥
 ଗୌରଃ ଚତୁଭୁର୍ଜଃ ବିଷ୍ଣୁଃ ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାଯୁଧ ।
 କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଲାଦୈଶ ଶୋଭିତ ବନମାଲିନ ।
 ପୂର୍ବଦ୍ଵାରେ ପ୍ରତିହାର ନାନାଭରଣ ଭୂଷିତ ॥ ୬୭ ॥

ଭାଷା ।

ଏ ସିଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରେ ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମଧାରୀ, କିରୀଟାଦି ଭୂଷିତ
ଚତୁଭୁର୍ଜ ବିଷ୍ଣୁ ପଞ୍ଚମଦ୍ଵାରେ ଦୌବାରିକକପେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଆଛେନ । ୬୫

ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମଧାରୀ କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଲାଦି ଭୂଷିତ ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ
ଚତୁଭୁର୍ଜ ବିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ତରଦ୍ଵାରେ ଦ୍ଵାରପାଲ ରହିଯାଛେ ॥ ୬୬ ॥

କିରୀଟ କୁଣ୍ଡଲାଦି ଭୂଷଣେ ଶୋଭମାନ ଶଙ୍କଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମଧାରୀ
ବନମାଲାଦି ନାନାଭରଣ ଭୂଷିତ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ବିଷ୍ଣୁ ପୂର୍ବଦ୍ଵାରେ ପ୍ରତିହାରୀ
କପେ ବିରାଜିତ ଆଛେନ ॥ ୬୭ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ମିତି । ପଞ୍ଚମଦ୍ଵାରପାଲଃ ପଞ୍ଚମଦ୍ଵାରହିତ । କିରୀଟାଦିଭିନ୍ନ କୁଟାଦିଭି-
ରିତି ॥ ୬୫ ॥ ଉତ୍ତରଦ୍ଵାରପାଲଃ ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ଚତୁଭୁର୍ଜ ଶଞ୍ଚକ୍ର ଗଦାପଦ୍ମ
ଧାରିଗ୍ରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୬୬ ॥ ଗୌରମିତି । ପୂର୍ବଦ୍ଵାରପାଲଃ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ
ବିଷ୍ଣୁ । ବନମାଲିମଃ ବନମାଲାଧାରିଣ ॥ ୬୭ ॥ ହରମିତି । ଦକ୍ଷିଣ

কৃষ্ণবর্ণং চতুর্বাহুং শঙ্খচক্রাদি ভূষিতং ।
 দক্ষিণ দ্বারপালস্ত শ্রীবিষ্ণুং চিন্তয়েদ্বরিং ॥ ৬৮ ॥
 ইত্যে তৎ পরমেশানি সপ্তাবরণ মুক্তমং ।
 সপ্তাবরণ সংযুক্তাং রাধিকাং পদ্মিনীং পরাং ।
 এতদাবরণং তত্ত্বে সপ্তশক্তিঃ স্বয়ং প্রিয়ে ॥ ৬৯ ॥

ইতি বাস্তুদেবরহস্যে রাধাতন্ত্রে সপ্তদশ পটলঃ ।

তাত্ত্বা ।

কৃষ্ণবর্ণ চতুর্বাহু শঙ্খচক্র গদাপদ্মধারী বিষ্ণু দক্ষিণদ্বারে
 দ্বারপাল কপে আছেন এই কপে ভগবান বিষ্ণুকে চিন্তা করি-
 তেছে ॥ ৬৮ ॥

হে পরমেশানি ! এই উত্তম সপ্তাবরণ সংযুক্ত বৃন্দাবন স্থান
 কেশপীঠ । গ্রীবপ সপ্তাবরণ যুক্তা রাধিকা পদ্মিনী । আর এই
 সপ্তাবরণ যাহা বলিলাম ; হে মুন্দরি ! তাহা স্বয়ং শক্তি
 স্বকপ ॥ ৬৯ ॥

ইতি সপ্তদশ পটলঃ ।

অন্তর্থার্থঃ ।

দ্বারপালং কৃষ্ণবর্ণং বিষ্ণুং । চক্রাদিধারিণং চিন্তয়েদিতি সর্বেষা-
 মস্তয়ঃ ॥ ৬৮ ॥ সপ্তেতি । রাধিকা সপ্তাবরণ সংযুক্তা সপ্তাবরণং
 অকৃতি শক্তিরিত্যর্থঃ ॥ ৬৯ ॥

ইতি শ্রীচক্রকুমার ভট্টাচার্যকৃতে রাধাতন্ত্রে ব্যাখ্যানে
 সপ্তদশঃ পটলঃ ।

ଦେବୁୟବାଚ ।

ଅପରୈକଂ ମହା ପ୍ରେମା ପୃଷ୍ଠାନ୍ତି ବୃଷତସ୍ତଜ ।
ଏକୋବିଷୁ ବୀଶୁଦେବ ଏକା ପ୍ରକୃତିରୀଶ୍ଵରୀ ।
ତୃକଥଂ ତମ୍ୟ ନାନାତ୍ମଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ପରମେଶ୍ୱର ॥ ୧ ॥

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚ ।

ଶୃଗୁ ଦେବି ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି ରହସ୍ୟ ମତି ଗୋପନ ।
ଏକୋବିଷୁ ଶ୍ରମହେଶାନି ନାନାତ୍ମଂ ଗତବାନ୍ ସଥା ॥ ୨ ॥

ଭାଷା ।

ପାର୍ବତି ବଲିତେଛେନ ; ହେ ବୃଷବାହନ ! ଆମାର ପ୍ରତି ତୋମାର
ସାତିଶୟ କୃପା ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦେଖିଯା ପୁନର୍ବାର ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛି,
ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ମହୀବିଷୁ ବୀଶୁଦେବ ଏକ ଏବଂ ପ୍ରକୃତି ଇଶ୍ଵରୀ ଓ
ଏକା ତବେ କେନ ତାହାଦେର ନାନାକୃପ ଦେଖିତେଛି ; ଆମାର ଏହି
ସନ୍ଦେହ ତଙ୍ଗନ କରିଯା ବଲ ॥ ୧ ॥

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ ; ହେ ଦେବି ! ଏକ ବିଷୁ ଓ ଏକ ପ୍ରକୃତି
କି ପ୍ରକାରେ ନାନାକ୍ରମୀ ହଇଯାଛେନ ଏହି ଗୋପନୀୟ ରହସ୍ୟ କଥା
ବଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ କର ॥ ୨ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥ ।

ଦେବୁୟବାଚେତି । ମହାପ୍ରେମା ହୁଏ ମମ ନିରତିଶୟ ପ୍ରେମତ୍ତା । ଅପରଂ
ଏକଂ ଅର୍ଥଂ କରୋମୀତ୍ୟର୍ଥ । ବୀଶୁଦେବମ୍ୟ ପ୍ରକୃତେରେ କର୍ତ୍ତାଂ ନାନାତ୍ମଂ ଅନେକ
ରମ୍ଭଂ କର୍ତ୍ତାଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ବଦେତିଶେଷ ॥ ୧ ॥ ଇଶ୍ଵର ଉବାଚେତି । ହେ
ଦେବି ବିଷୁର୍ଧ୍ୱା ନାନାତ୍ମଂ ଗତବାନ୍ ଏତଜୁହୟଂ ବଦାମି ଶୃଗୁତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨ ॥

ବ୍ରଜାଗୁ ବ୍ୟାପିନୀ ସମ୍ମାନ ପ୍ରକୃତିଃ ପରମେଶ୍ୱରୀ ।
ଶ୍ରୀପୁଂ ଭାବେନ ଦେବେଶି ସର୍ବଂ ବ୍ୟାପ୍ୟ ଜଗନ୍ମହୀ ।

॥ ୩ ॥

ସା ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷକପେଣ ସର୍ବଂ ବ୍ୟାପ୍ୟ ବିଜ୍ଞୁତତେ ।
ବାସୁଦେବୋ ମହାବିଷ୍ଣୁ ଶ୍ରୀଗାତୀତଃ ପରେଶ୍ୱରଃ ॥ ୪ ॥
ସତ୍ରପଂ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ତେ ସତ୍ୟଂ କମଳେକ୍ଷଣେ ।
ଯଦୁକ୍ରଂ ହୃଦ୍ୱାରପଂ ହି ବିଦ୍ୟାମିଦ୍ଵେହି କୃରଗଂ ॥ ୫ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ଈଶ୍ୱରି ! ବ୍ରଜାଗୁ ବ୍ୟାପିନୀ ପ୍ରକୃତି ଦେବୀ ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଭାବେ
ସମସ୍ତ ଜଗଂ ବ୍ୟାପିଯା ରହିଯାଛେ ॥ ୩ ॥

ମେଇ ଶ୍ରୀକପା ପ୍ରକୃତି ଦେବୀ ପୁରୁଷ କପେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ
ହିତେଛେ । ମହାବିଷ୍ଣୁ ବାସୁଦେବ ତ୍ରିଶ୍ରୀଗାତୀତ ପରମେଶ୍ୱର ॥ ୪ ॥

ହେ କମଳାକ୍ଷି ! ବାସୁଦେବର ସେ କଥା ଦେଖିତେଛ ତାହା କେବଳ
ବିଦ୍ୟା ମିଦ୍ଵିର ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟଥା ତାହାର କୋନ ଅକ୍ରମିମର୍କପ ନାହି ॥ ୫ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବ୍ରଜାଗୁତି । ଅକୃତିର୍ଥତୋ ବ୍ରଜାଗୁ ବ୍ୟାପିନୀ ଅତଃ ଶ୍ରୀପୁଂ ଭାବେନ ଜଗ-
ବ୍ୟାପ୍ୟ ତିଷ୍ଠିତିଭାବଃ ॥ ୩ ॥ ମେତି । ସାଙ୍କାପ୍ରକୃତିଃ ପୁରୁଷ କପେଣ
ସର୍ବଂ ଜଗବ୍ୟାପ୍ୟ ବିଜ୍ଞୁତତେ ପ୍ରକାଶିତ । ବିଷ୍ଣୁକୁଣ୍ଡଗାତୀତଃ ପରମେଶ୍ୱରଃ
ଅକୃତିରେବ ସର୍ବମିତିଭାବଃ ॥ ୪ ॥ ସଞ୍ଚପମିତି । ବାସୁଦେବସ୍ୟ ରଗଧାରଗଂ
ତଦ୍ୱିଦ୍ୟାମିଦ୍ଵ୍ୟାର୍ଥମେବେତି । କମଲେକ୍ଷଣେ ଇତି ପାର୍ବତୀ ସହୋଦମଂ ॥ ୫ ॥

ସା ରାଧା ପଦ୍ମିନୀଜେଯା । ତ୍ରିପୁରାରାଃ ଶୁଚିଶ୍ଚିତେ ।
 ଅନ୍ୟାଶ୍ଚ ନାୟିକା ଯାତ୍ରେ ତାଜେଯା । ଅଷ୍ଟନାୟିକାଃ ।
 ବାଞ୍ଚଦେବେ ମହାବିଷ୍ଣୁ ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ପ୍ରସାଦତଃ ।
 ନାନାଦେହ ଧରୋଭୂତ୍ଵା ନାନା କର୍ମ ସମାଚରନ् ॥ ୭ ॥
 କୃଷ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତିଃ ସମାଖ୍ରିତ୍ୟ ପଦ୍ମିନ୍ୟ ସହ ମୁନ୍ଦରି ।
 ଜପେଦିଦ୍ୟାଃ ଘରେଶାନି ମହାକାଳୀଃ ସୁରେଶରୀଃ ।
 ॥ ୮ ॥

ଭାଷା ।

ଯେ ରାଧିକାକେ ଦେଖିଯାଇ ତିନି ତ୍ରିପୁରାଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ । ଆର
 ତାହାର ଯେ ଅନ୍ୟ ନାୟିକାଗଣ ତାହାରାଓ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀର ଅଷ୍ଟ-
 ନାୟିକା ॥ ୬ ॥

ମହାବିଷ୍ଣୁ ବାଞ୍ଚଦେବ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀର ଅମୁଗ୍ରହେ ନାନାଦେହଧାରୀ
 ହଇଯା ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିତେଛେ ॥ ୭ ॥

ବାଞ୍ଚଦେବ କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତି ଆତ୍ମ୍ୟ କରିଯା ପଦ୍ମିନୀର ସହସ୍ରାଗେ ମହ-
 କାଳୀ ମହାବିଦ୍ୟାର ଆରାଧନ କରେନ ॥ ୮ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦେତି । ସା ରାଧା ସା ତ୍ରିପୁରାଯାଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ ଅନ୍ୟା ସା ରାଧାମଥ୍ୟାତ୍ମା
 ତ୍ରିପୁରାଯା ଅଷ୍ଟନାୟିକା ଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୬ ॥ ବାଞ୍ଚଦେବ ଇତି । ବାଞ୍ଚଦେବ
 ତ୍ରିପୁରାଯା ଅମୁଗ୍ରହେଣର ନାନା ଦେହଧାରୀଭୂତ୍ଵା ନାନା କାର୍ଯ୍ୟମାଚରନ୍ କୃଷ୍ଣ-
 ମୂର୍ତ୍ତିମାଖିତ୍ୟ ପଦ୍ମିନ୍ୟାସହ ମହାକାଳୀଃ ଦିଦ୍ୟାଃ ଜପେଦିତ୍ୟର୍ଥ । ୭ ॥ ୮ ॥

এবং বৃন্দাবনং ভদ্রে আশ্রিত্য সততং হরিঃ ।
বাস্তুদেবো হরিঃ সাক্ষাৎ কৃষ্ণেহভুৎ কঘলেক্ষণঃ ॥

॥ ৯ ॥

আবিভূত্য মহাবিষ্ণু শ্রথুরায়াৎ বরাননে ।
চতুর্বাহু যুতো বিষ্ণু রাবিরাসীৎ স্বযং হরিঃ । ১০।
দ্বারে দ্বারে তথা উক্তে অধোভাগে চ পার্বতি ।
দ্বারকায়াৎ বসন্ত কৃষ্ণ স্তনুত্যাগং যদাচরণ ।
বাস্তুদেব মহাবিষ্ণো কৃষ্ণতেজোহবিষ্ণুন্ত ॥ ১১।

তাৰা ।

হে সুন্দরি ! এই কপে হরি বৃন্দাবন আশ্রয় করিয়া বস্তুদেব
গৃহে কৃষ্ণকপে স্বযং আবতীর্ণ হইয়াছেন ॥ ৯ ॥

চতুর্বাহুধারী মহাবিষ্ণু শ্রথুরাতে আবিভূত হইয়া স্বযং
প্রকাশিত হইলেন ॥ ১০ ॥

হে পার্বতি ! কৃষ্ণ বৃন্দাবনে ও শ্রথুরাতে দ্বারে দ্বারে, উক্তে
ও অধোভাগে বিহার করিয়া দ্বারকাপুরে বসতি পূর্বক যখন
দেহত্যাগ করেন তৎসময়ে কৃষ্ণতেজ মহাবিষ্ণুতে লীন হয় । ১১।

অস্ত্রার্থঃ ।

এবমিতি । উক্ত প্রকারেণ হরির্বৃন্দাবন মাখিত্য অযং হরিঃ কৃষ্ণরপে
কুলিত্যর্থঃ ॥ ৯ ॥ আবিরিতি । মহাবিষ্ণুঃ স্বযং হরিঃ আবিভূত্য
শ্রথুরায়া মাবিরাসীৎ উৎপন্ন ইত্যর্থঃ ॥ ১০ ॥ দ্বার ইতি শ্রথুরায়াৎ
অতিদ্বারে উক্তে অধোভাগে চ বসন্ত বসতিৎ কুর্বন্ত হরির্দদা তনুত্যাগম-
চরণ দেহং জহাবিত্যর্থঃ । তদাদেহত্যাগ সময়েব মহাবিষ্ণো মহাবিষ্ণু

ଅତଏବ ମହେଶାନି ବାସୁଦେବଂ ବିନାପ୍ରିୟେ ।
 ବ୍ରକ୍ଷତ୍ତ ମନ୍ୟଦେବେଷୁ ନହିଁ ସାତି କଦାଚନ ॥ ୧୨ ॥
 ନାନାସ୍ତଃ ଭଜତେ ଦେବି ବାସୁଦେବଃ ସଦାବ୍ୟଯଃ ।
 ସଞ୍ଜପଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ତସ୍ୟ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ସୁନ୍ଦରି ।
 ତଞ୍ଜପଞ୍ଚ ସଗଦ୍ଧାବୈ ନାନାସ୍ତଃ ଭଜତେ ହରିଃ ॥ ୧୩ ॥
 କାଯୁବ୍ୟହଂ ମହେଶାନି ଧୃତ୍ତା ସତ୍ତର ମଚ୍ୟତଃ ।
 ଶୁଦ୍ଧ ଦେହଂ ସମାପ୍ରିତ୍ୟ ତ୍ରିପୁରାପଦ ପୂଜନାଂୟ ॥ ୧୪ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ମହେଶାନି ! ଏଇ କାରଣେଇ ବାସୁଦେବ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟଦେବେ
 କଦାଚ ବ୍ରକ୍ଷତ୍ତ ନାହିଁ କେବଳ ବାସୁଦେବଇ ପରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ॥ ୧୨ ॥

ହେ ଦେବି ! ଏକ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦରୂପୀ ବାସୁଦେବ ନାନାରୂପୀ ହିୟା-
 ଛେନ୍ । ହେ ସୁନ୍ଦରି ! ତାହାର ସେ ନାନା ରୂପ ଦେଖିତେ ପାଓ ତାହାର
 ଆର କୋଣ କାରଣ ନାହିଁ । କେବଳ ବାସୁଦେବ କୃଷ୍ଣଇ ନାନା କାରଣେ
 ନାନା ରୂପୀ ହିୟା ଥାକେନ ॥ ୧୩ ॥

ହରି ତ୍ରିପୁରା ପଦାର୍ଥନ ପ୍ରଭାବେ ଅତି ଶୁଦ୍ଧତର ବିବିଧଦେହ
 ଧାରଣ କରିଯା ନାନା ରୂପୀ ହିୟାଛେନ ॥ ୧୪ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ତେଜେମି କୃଷ୍ଣତେଜଃ ଅବିଷ୍ଟ ମହାବିଷ୍ଟତେଜଃ କୃଷ୍ଣତେଜେମୌରୈକ୍ୟମତବଦି-
 ତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୨ ॥ ନାମେତି । ଅବ୍ୟଯୋ ନିତ୍ୟଃ ବାସୁଦେବଃ ସଦ । ନାନାସ୍ତଃ
 ଭଜତ ବଞ୍ଚରୂପ ମାତ୍ରୟେନିତ୍ୟର୍ଥଃ । ହେ ସୁନ୍ଦରି ! ବାସୁଦେବସ୍ୟ ସଞ୍ଜପଂ
 ଦୃଶ୍ୟତେ ମହାବିଷ୍ଟତେଜପଂ ଗତ୍ତା ପ୍ରାପ୍ୟ ନାନାସ୍ତଃ ଭଜତେ ଆଶ୍ରଯତ୍ତେ-
 ତ୍ୟର୍ଥଃ । କାଯୁବ୍ୟହଂ କାଯୁବ୍ୟହଂ ଦେହସୁହଂ ଧୃତ୍ତା ଆଶ୍ରିତ୍ୟ
 ତ୍ରିପୁରାପଦାର୍ଥନାଦେବ ନାନାରୂପୋତ୍ୱବଦିତ୍ତିଭାବଃ ॥ ୧୪ ॥ ସଦିତି ।

যদ্যদুক্তা মহেশানি সনকাদ্যা বরাননে ।
 যদ্যদুক্তা মহেশানি বিষ্ণু সংহা স্তথা পরে ।
 তে সর্বে কুল শাস্ত্রজ্ঞা মন্ত্রসাধন তৎপরাঃ ॥১৫॥
 যা যা উক্তা নায়িকাস্তা কুলশাস্ত্র প্রকাশিকাঃ ।
 যদ্যদুক্তং বরারোহে কুল শাস্ত্র প্রকাশকং ।
 গৌরং ক্লয়ং তথারুক্তং শুকৃং নগনন্দিনি ।
 তে সর্বে বাস্তুদেবস্য গৌরাদ্যা অংশ কৰ্পিণঃ ॥১৬

তাষা ।

হে মহেশানি ! সনকাদি মুনিগণও নানা প্রকার বিষ্ণু যাহা
 বলা হইয়াছে ইহারা মন্ত্র সাধনের জন্য কুলাচার তৎপর হইয়া-
 ছেন ॥ ১৫ ॥

আর কুলশাস্ত্র প্রকাশিকা যে যে নায়িকা বর্ণিত হইয়াছে এবং
 কুলশাস্ত্র প্রকাশক গৌর, শুক্র, রক্ত ও কৃষ্ণ প্রভৃতি যে সকল বর্ণ
 কথিত হইয়াছে তাহা সমস্তই কৃষ্ণের অংশ ॥ ১৬ ॥

অস্যার্থঃ ।

সনকাদ্যাঃ সনকাদয়ো বিষ্ণুসংহা বিষ্ণু সমুহী যদুক্তাত্তেএব কুলশাস্ত্রজ্ঞ
 মন্ত্রসাধন নিরতাঃ । মন্ত্রসিদ্ধার্থমের বিষ্ণু র্নামারূপধরে ত্রিভবীদত্তি-
 স্তাৰাঃ ॥ ১৫ ॥ যা যা ইতি । যা অষ্টনায়িকা উক্তা স্তাৰের কুলাচার
 প্রকাশ কোরিণ্যাঃ । কৃষ্ণস্য গৌররূপাদিকং যদহৃকুপমুক্ত তদপি কুলাচার
 সাধন হেতু ভুতং । তে গৌরাদ্যা গৌররূপাদয়োত্তপি বাস্তুদেবস্যাংশা ।
 ॥ ১৬ ॥ বাস্তুদেব ইতি । কৃষ্ণ ক্রিপুরাগদমৰ্জিযিত্বা বাস্তুদেবোত্তু-

বামুদেবঃ স্বযং কৃষ্ণ ত্রিপুরাপদ পূজনাত ।
 রেবত্যাদ্যাস্ত্রাঃ প্রোক্তা রুক্ষিণ্যাদ্যষ্টকং প্রিয়ে
 উষয়া সহদেবেশি অনিলুক্ত উষোচ্যতে ॥ ১৭ ॥
 বলরামো যস্ত দেবো দেবি শক্তিধরঃ স্বযং ।
 যদ্যদুক্তং মহেশানি যাশ্চান্যাবর বর্ণনি ।
 তৎ সর্বং পরমেশানি মাতৃকা বিশ্বমোহিনী ॥ ১৮ ॥
বামুদেবো মহাবিষ্ণু নিষ্ঠগঃ সততং প্রিয়ে ।
 সাধয়ে দ্বিবিধাং বিদ্যাং পূর্ণ ব্রহ্ম স্বরূপিণীং ।

॥ ১৯ ॥

ভাষা ।

ত্রিপুরা পদ পূজন প্রভাবে কৃষ্ণ স্বযং বামুদেব হইয়াছেন ।
 রেবতী কক্ষণী প্রভৃতি, স্বযং অকৃতি ॥ ১৭ ॥

হে দেবেশি ! বলরাম স্বযং শক্তিধর আর অস্ত্রাত্ম যে সকল
 নায়িকা বলা হইয়াছে ইহারা সকলেই বিশ্বমোহিনী মাতৃকার
 মাহাত্ম্য ॥ ১৮ ॥

ত্রিষ্ণুগাতীত বামুদেব মহাবিষ্ণু সর্বদা পূর্ণ ব্রহ্ম স্বরূপিণী
 মহাবিদ্যা সাধনা করেন ॥ ১৯ ॥

অস্যার্থঃ ।

দ্বিত্যার্থঃ । রেবত্যাদ্যাঃ যা উক্তা রুক্ষিণ্যাদয়ো যা অষ্টমায়িকা উক্তা
 উষয়াসহ অনিলুক্তোয় উচ্যতে । বলরামো য উক্তঃ অন্যান্যানিঃনি
 উক্তানি তানি সর্বাণি বিশ্বমোহন মাতৃকাঙ্ক্রণোত্যার্থঃ ॥ ১৭ ॥ ১৮ ॥
 বামুদেব ইতি । মহাবিষ্ণুবামুদেবঃ সদৈব নিষ্ঠগঃ । পূর্ণব্রহ্মরূপণৈং

নিষ্ঠ শং সততং বিষ্ণু গুণস্ত প্রকৃতিঃ পরা ।
 ততস্ত সংশ্লেষা বিষ্ণুঃ প্রকৃত্যাঃ সঙ্গমাত্মিতঃ ॥২০॥
 বাস্তুদেবো মহাবিষ্ণুঃ শঙ্খচক্র গদাধরঃ ।
 এতদ্বি তৃষ্ণ দেবি বিগ্রাঃ প্রকৃতেঃ সদা ।
 নিরিন্দ্রিয়ো মহাবিষ্ণু স্তস্যাং শঃ কৃষ্ণ এব চ ।

॥ ২১ ॥

ভাষা ।

বিষ্ণু সর্বদা নিষ্ঠ পরমা প্রকৃতি গুণ স্বরূপ । যখন
 বাস্তুদেব প্রকৃতির সহিত স্বসঙ্গত হন তখন তিনি সংশ্লেষ হইয়া
 থাকেন ॥ ২০ ॥

মহাবিষ্ণু বাস্তুদেব যে শঙ্খচক্র গদাপদ্ম ধারণ করিয়াছেন
 তাহাও প্রকৃতির বিগ্রহ । তিনি স্বয়ং নিরিন্দ্রিয় তাহার অংশ
 কৃষ্ণ ॥ ২১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বিবিধাঃ বিদ্যাং সাধয়েদিত্যর্থঃ ॥ ১৯ ॥ নিষ্ঠ ইতি । বাস্তুদেবঃ
 সদৈব বিষ্ট শঃ প্রকৃতিরেব শুণ্যস্তরপঃ যদা প্রকৃত্যা সহিতোবিষ্ণু সদৈব
 সংশ্লেষ অন্যথা নির্ষেষণঃ ॥ ২০ ॥ বাস্তুদেব ইতি । মহাবিষ্ণুর্বাস্তুদেবস্য
 শঙ্খচক্রাদি যন্তুষ্ণ তৎসকলমূৰ্ত্তি প্রকৃতের্মুৰ্ত্তি বাস্তুদেবস্য । মহাবিষ্ণু
 নিরিন্দ্রিয়ঃ নিরবয়বঃ স্তস্যাংশঃ কৃষ্ণোপি নিরিন্দ্রিয় ইত্যর্থঃ ॥ ২১ ॥

ଦେବୁୟବାଚ ।

ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିତ୍ୟଂ ନିଷ୍ଠାଗୈସ୍ୟକ କାରଣ ।
ତୋ ଦେବ ତାପସ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥମେବ ତ୍ରବୀଷିମେ ॥ ୨୨ ।
ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ନିଗଦାମି ଶୂଣୁ ପ୍ରୌଢ଼େ ସନ୍ଦେହେ ତବ ଶୁନ୍ଦରି ।
ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରୋ ସଞ୍ଚ ବିଷେଗାରଙ୍କ ଶଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ ॥ ୨୩ ।
ଶରୀର ହି ଘହେଶାନ ମୂଳ ପ୍ରକୃତିରୀଶ୍ୱରୀ ।
ତତ୍ରାଞ୍ଚ ମହାବିଷୁଦ୍ଧନୋରୁଦ୍ଧୋ ବରାନନେ ॥ ୨୪ ॥
ଭାଷା ।

ଦେବି ବଲିତେଛେ, ହେ ଦେବତାପସ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଯଦି ବୃନ୍ଦାବନଧାମ
ନିତ୍ୟ ଓ ନିଷ୍ଠାଗେର ଏକ କାରଣ ତବେ କେନ ତୁମ ଆମାର ନିକଟ
ଏହି କପ ବଲିତେଛ ॥ ୨୨ ॥

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ, ହେ ଯୁବତି ! ଅବଶ କର ଆମି ତୋମାର
ସନ୍ଦେହ ଭଙ୍ଗନ କରିତେଛ । ଯିନି ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱର ତିନି ବିଷୁଦ୍ଧ
ଅଂଶ ॥ ୨୩ ॥

ତାହାର ଶରୀର ମୂଳପ୍ରକୃତି, ଆଜ୍ଞା ମହାବିଷୁଦ୍ଧ, ମନ ସ୍ଵର୍ଗ କର୍ତ୍ତ,
ହେ ଶୁନ୍ଦରି ! ଏହି କପେ ବିଷୁଦ୍ଧ ବିଗ୍ରହଧାରୀ ହଇଯାଛେ ॥ ୨୪ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଦେବୁୟବାଚେତି । ଦେବତାପସଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେବତଗିରି ଅଧାନ । ବୃନ୍ଦାବନେଶ୍ୱରମ୍ୟ
ନିଷ୍ଠାଗୈସ୍ୟକ କାରଣମ୍ୟ ଏବଂ ବୃନ୍ଦାବନ କ୍ରୀଡ଼ାଦିକଂ କଥଃ କିମ୍ପରକାରଙ୍କ ତ୍ରବୀଷି
କଥହୁଲି ॥ ୨୨ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ଝୌଡ଼େ ଯୁବତି । ଯୋ ବୃନ୍ଦାବନେ-
ଶରଃ ମଃ ବିଷେଗାରଙ୍କଃ । ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ ଅମିକଃ ॥ ୨୩ ॥ ଶରୀରମି ।
ହଙ୍କ ଶରୀରଙ୍କ ଅହୃତିଃ । ଆଜ୍ଞା ହୃଦୟା ମହାବିଷୁଦ୍ଧମଃ କୃଷ୍ଣ ମନଃ କୁର୍ଜଃ ।

কৃষ্ণদেহ মিদং উত্ত্বে স্বযং কালী স্বকপিণী ।
 রাধাতু পরমেশ্বানি পমিনী পরমা কলা ।
 দ্বয়োঃ সংযোগ মাত্রেণ কৃষ্ণঃ পূর্ণঃ প্রকীর্তিঃ ।

॥ ২৫ ॥

কেশ পীঠে ঘহেশানি ব্রজেমধ বনে প্রিয়ে ।
 অতএব ঘহেশানি বাসুদেবস্য পার্বতি ॥ ২৬ ॥

তাষা ।

আর এই যে কৃষ্ণ দেহ দেখিতেছ ইহা স্বযং কালীস্বকপিণী
 রাধা পমিনীর কলাস্বকপ, এই উভয়ের সংযোগ মাত্রে কৃষ্ণ পূর্ণ
 ব্রক্ষ হইয়াছেন ॥ ২৫ ॥

হে ঘহেশানি ! সেই পূর্ণব্রক্ষ শ্রীকৃষ্ণ কেশপীঠ ব্রজধাম ও
 মথুরাতে বাস করেন বলিয়া ঐ উভয় স্থান তাঁহার অতিশয়
 প্রিয়তর ॥ ২৬ ॥

অন্ত্যার্থঃ ।

ঈশ্বরঃ ॥ ২৪ ॥ কৃষ্ণ ইতি । হে উচ্চে ! সাধুশীলে । কৃষ্ণদেহঃ অয়ঃ
 কালী পমিনী পরমাকলারাধা । দ্বয়োর্মূহাকালী পমিন্যোঃ সংযোগ
 মাত্রেইব কৃষ্ণঃ পূর্ণস্বঃ গতবানিত্যার্থঃ ॥ ২৫ ॥ কেশ ইতি । কেশপীঠে
 পার্বতী কেশপতিত স্থানে । ব্রজে বৃদ্ধবনে মথুরায়ঃ বাসুদেব-
 স্যাংশঃ কৃষ্ণঃ অয়ঃ তগবান অভুৎ আবির্ভূতো । ব্রক্ষস্থো ব্রক্ষঃ স্থটে
 জগতি তগঃ দিনা মিদ্যতে । তগব্যতিরেকেণ ব্রক্ষ স্থটির্ন তথ-

ଅଂଶୋହଭୂତ ପରମେଶାନି କୁକୁଳସ୍ତ ଭଗବାନ୍ ସ୍ଵର୍ଗ ।
 ଭଗଂ ବିନା ମହେଶାନି ବ୍ରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟୌ ନବିଦ୍ୟତେ ॥ ୨୭ ।
 ତବକେଶ ନିର୍ମିତ୍ତଂ ହି ଏତେ ସର୍ବଂ ବିଡ଼ୁବନ୍ ।
 ତବକେଶଂ ମହେଶାନି ବର୍ଣ୍ଣତ୍ତଂ ନୈବ ଶକ୍ୟତେ ॥ ୨୮ ।
 ସଦା ବ୍ରଙ୍ଗଣି ଦେବେଶ ତବକେଶ ବିଡ଼ୁବନ୍ ।
 ତବକେଶ ମୁଗଙ୍କେନ ନିଶ୍ଚଲଂ ସଚଲଂ ଭବେ ॥ ୨୯ ।

ଭାଷା ।

ହେ ପରମେଶାନି ! ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ଵର୍ଗ ଭଗବାନେର ଅଂଶସ୍ଵକପ । ହେ
 ମହେଶାନି ! ବ୍ରଙ୍ଗ ହଞ୍ଚି ଭଗ ବିନା ସମ୍ଭବିତେ ପାରେ ନା ॥ ୨୭ ॥

ହେ ଦେବି ! ତୋମାର କେଶ ନିର୍ମିତ ଏହି ସମସ୍ତ ଜଗତ ହଇ-
 ଯାଛେ । ତୋମାର କେଶ କେହ ବର୍ଣ୍ଣା କରିତେ ସମର୍ଥ ହୟ ନା ॥ ୨୮ ॥

ହେ ଦେବେଶ ! ତୋମାର କେଶେ ଏହି ସମସ୍ତ ବ୍ରଙ୍ଗାଣ ମୋହିତ
 ହଇଯାଛେ ଏବଂ ତୋମାର କେଶ-ମୁଗଙ୍କେଇ ସକଳ ଭୂବନ ନିଶ୍ଚଲ
 ହଇଯାଛେ ॥ ୨୯ ॥

ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ।

ତୌତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୬ ॥ ୨୭ ॥ ତବେତି । ତବ କେଶଂ ବର୍ଣ୍ଣତ୍ତଂ ନ ଶକ୍ୟତେ ।
 ତବ କେଶ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ମତୁତ ମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୮ ॥ ସଦେତି । ତବକେଶ ମୁଗଙ୍କେ-
 ନୈବ ନିଶ୍ଚଲମପି ସଚଲଂ ଭବେଦିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୯ ॥ ଏତଦିତି । ଏତଜ୍ଞାଧି-
 ତତ୍ତ୍ଵଂ ଭାଗବତଂ ଭଗବତୋବିଷ୍ଫେଃ ସମସ୍ତୀୟଂ । ବାଞ୍ଚଦେବମ୍ୟ ରହମଂ

ଏତ କ୍ରାଗବତଃ ତତ୍ତ୍ଵଃ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ଯିଦଃ ଶୂତଃ ।
 ବାମୁଦେବସ୍ୟ ଦେବେଶ ରହସ୍ୟ ମତି ଗୋପନଃ ॥ ୩୦ ॥
 ବାମୁଦେବୋ ମହାବିଷ୍ଣୁ ଭଗବାନ୍ ପ୍ରକୃତିଃ ସ୍ଵଯଃ ।
 ପ୍ରକୃତେ ବାମୁଦେବସ୍ୟ ହୁକେଣଃ ଇତି କୀର୍ତ୍ତିତଃ ॥ ୩୧ ॥

ଇତି ବାମୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ଅଷ୍ଟାଦଶ
 ପଟ୍ଟଳଃ ।

ତାମ ।

ହେ ଦେବେଶ ! ଏହି ଭାଗବତ ତତ୍ତ୍ଵଈ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ନାମେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।
 ବାମୁଦେବ ରହସ୍ୟ ଅତି ଗୋପନୀୟ ଓ ଅତି ଦୂର୍ଲଭ ॥ ୩୦ ॥

ବାମୁଦେବ, ମହାବିଷ୍ଣୁ ଓ ପ୍ରକୃତିର ମିଳିଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କପେ ଅବତାର
 ହଇଯାଛେ । କୃଷ୍ଣ, ବାମୁଦେବ ଓ ପ୍ରକୃତିର ଅଂଶ ॥ ୩୧ ॥

ଇତି ଅଷ୍ଟାଦଶ ପଟ୍ଟଳ ।

ଅନ୍ତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ଅତି ଗୋପନଃ ॥ ୩୦ ॥ ବାମୁଦେବ ଇତି । ଭଗବାନ୍ ବାମୁଦେବଃ ସ୍ଵଯଃ ପ୍ରକୃତି-
 ରିତ୍ୟର୍ଥଃ । କୃଷ୍ଣ ପ୍ରକୃତେ ବାମୁଦେବସ୍ୟଚାଂଶ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୧ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରକୁମାର ଭାଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁତେ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ
 ଅଷ୍ଟାଦଶଃ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

କୃଷ୍ଣାହି ପରମେଶାନି ବାସୁଦେବାଂଶ ସଂଜ୍ଞକାଃ ।
କୃଷ୍ଣ ବୃଦ୍ଧାବନାଧୀଶଃ ଗୌରଃ ବିଷ୍ଣୁଃ ତଥାପିଷେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରଙ୍ଗଃ ତଥାଦେବି ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁଃ ଶୁଚିଶ୍ଵିତେ ॥୧୧
ବାସୁଦେବସ୍ୟ ସଃ ଶଞ୍ଚଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାବିଷ୍ଣୁଃ ସ ଉଚ୍ୟତେ ।
ଚକ୍ରଃ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ଗୌରଃ ତୃତୀପରି କୌର୍ତ୍ତିତଃ ॥୧୨ ।

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ, ହେ ପରମେଶାନି ! ବାସୁଦେବର ଅଂଶ-
ମୂର୍ତ୍ତ ଅନେକପ୍ରକାର କୃଷ୍ଣ ଆହେ, ଏହି ଜନ୍ମାଇ ବୃଦ୍ଧାବନେଶର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ, ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଓ କଥନ ବା ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ଏହି ପ୍ରକାରେ ବିବିଧ କୃପ
ଧାରଣ କରିଯା ଏକ ବିଷ୍ଣୁ ଅନେକକୃପ ହିଁଯାଛେନ ॥ ୧ ॥

ବାସୁଦେବର ଯେ ଶଞ୍ଚ ତାହାଇ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ବିଷ୍ଣୁ, ବାସୁଦେବର ଯେ
ଚକ୍ର ତାହାଇ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ବିଷ୍ଣୁ ବଲିଯା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ॥ ୨ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । କୃଷ୍ଣ ! ଅନେକ କୃଷ୍ଣପିଣ୍ଡ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ଅଃଶାଃ ।
କୃଷ୍ଣମ୍ୟାମେକହମାହ । ବୃଦ୍ଧାବନେଶରଃ କୃଷ୍ଣ ଗୌରଃ ଗୌରାଙ୍ଗଃ ଶୁକ୍ଳଃ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ
ରଙ୍ଗଃ ରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ୟାଦି ॥ ୧ ॥ ଶୁକ୍ଳ ରଙ୍ଗାଦିକଃ କୃଷ୍ଣ ବିଦୁଶୋତି ।
ବାସୁଦେବସ୍ୟ ସଃ ଶଞ୍ଚଃ ସଏବ ଶୁକ୍ଳ କୃଷ୍ଣ । ବାସୁଦେବସ୍ୟ ସଞ୍ଚକ୍ରଃ ତଦେବ ଗୌର

যৎপদ্মং পরমেশানি রক্তে বিষ্ণুঃ সএব হি ।
 সা গদা পরমেশানি বিষ্ণেরমিত তেজসঃ ।
 সাচৈব পরমেশানি শ্রীবিষ্ণু র্বিষ্ণমোহনঃ ॥৩॥
 কৃষ্ণচ দ্বিভুজে বিষ্ণুঃ সততং পদ্মিনী প্রিযঃ ।
 বাস্তুদেবো মহা বিষ্ণুঃ শক্তিদ্বয়ঃ সমন্বিতঃ ॥ ৪ ॥
 লক্ষ্মী সরস্বতীভ্যাঞ্চ সংযুতঃ সর্বদা হরিঃ ।
 পূর্ণত্বক্ষ বাস্তুদেব অতএব বরাননে ॥ ৫ ॥

তাৰা ।

বাস্তুদেবের করকমলস্থিত যে পদ্ম তাহাই রক্তবর্ণ বিষ্ণু ।
 আৱ বাস্তুদেবের যে গদা তাহাই পীতবর্ণ কৃষ্ণ ও বিষ্ণমোহন ॥৩॥
 যিনি দ্বিভুজ কৃষ্ণ তিনি পদ্মিনীর অতি প্রিয় । মহা বিষ্ণু
 বাস্তুদেব শক্তিদ্বয়মুক্ত ॥ ৪ ॥

হরি সর্বদা লক্ষ্মী ও সরস্বতীর সহিত মিলিত থাকেন,
 অতএব বাস্তুদেব পূর্ণত্বক্ষ ॥ ৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কৃষ্ণঃ ॥ ২ ॥ যদিতি । বাস্তুদেবস্য যৎপদ্মঃ স রক্তে বিষ্ণুক্তচ্যতে ।
 অক্তলতেজসে । বিষ্ণোর্মাগদা সাএব কৃষ্ণ ইত্যর্থঃ ॥ ৩ ॥ কৃষ্ণমোর্যতি ।
 কৃষ্ণস্য যে । দ্বিভুজঃ সএব পদ্মিনীপ্রিয়ে । বিষ্ণুরিত্যর্থঃ । বাস্তুদেবঃ শক্তিদ্বয়
 মুক্তঃ ॥ ৪ ॥ বাস্তুদেব শক্তিদ্বয়ঃ বিদুগোতি লক্ষ্মীতি । হরিঃ লক্ষ্মী
 সরস্বতীভ্যাঃ শক্তিদ্বয়াভ্যাঃ মুক্ত ইত্যর্থঃ । অতএব শক্তি ঘোণাদেব ॥ ৫ ॥

ବାସୁଦେବୋ ମହେଶାନି ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରକୃତିରୀଶ୍ଵରୀ ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାତୁ ପ୍ରକୃତିର୍ମାଯା ବାସୁଦେବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ହରିଃ ୧୬ ।
ଦେବୁବାଚ ।

ଦେବ ଦେବ ମହାଦେବ ଶୂଳପାଣେ ପିଣ୍ଡାକଥ୍ରୁକ ।
ସୃଷ୍ଟିତଃ ମହାଦେବ ରାଧାପଦ୍ମ ବନାଶ୍ରିତା ।
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀତୁ ଯା ରାଧା ବୃକ୍ତଭାନୁ ଗୃହେଷ୍ଟିତା ।
ତୁର୍ମୁଖଃ ପରମେଶାନ ବିସ୍ତାର୍ଯ୍ୟ କଥୟ ପ୍ରତୋ ॥୭॥

ଭାଷା ।

ହେ ମହେଶାନି ! ବାସୁଦେବ ସ୍ଵର୍ଗ ଈଶ୍ଵରୀ ପ୍ରକୃତି ଶ୍ରେଷ୍ଠା ଶଙ୍କି,
ବାସୁଦେବ ସ୍ଵର୍ଗ ହରି ॥ ୬ ॥

ଦେବୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ ଦେବଦେବ ଶୂଳପାଣେ ! ତୁମି ସେ ପୁର୍ବେ
ବଲିଯାଛୁ, ରାଧା ପଦ୍ମବନ ଆଶ୍ରଯ କରିଯାଛେନ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଓ ବୃଦ୍ଧା-
ବନେ ବିହାର କରିତେଛେନ ଓ ରାଧିକା ବୃକ୍ତଭାନୁ ଆଲୟେ ଜୟତ୍ରାହଳ
କରିଯାଛେନ ଏହି ସକଳ ବିଷୟ ବିସ୍ତାରକପେ ଆମାର ନିକଟ ବଳ ॥ ୭ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ : ।

ବାସୁଦେବ ଇତି । ବାସୁଦେବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରକୃତଃ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବୃକ୍ତଭା । ମାତ୍ର
ସର୍ବମୟାମତିକ୍ରମଶୀଳୀ ॥ ୬ ॥ ଦେବୁବାଚେତି । ହେ ଶୂଳପାଣେ । ପୁର୍ବ
ସୃଷ୍ଟିତଃ ଅଜ୍ଞୀକୃତଃ ତରିକ୍ଷାର୍ଥ୍ୟ କଥମେତ୍ୟବ୍ୟବଃ । ତୃତୀୟନ ମେବ କିମିତ୍ୟାହ

কৃষ্ণেন সহদেবেশ রাধা সংসর্গ মাণিতা ।
 ইয়ে হি সংশয়ং দেব ছিকি ছিকি কৃপানিথোঁ
 ঈশ্বর উবাচ ।

এত জ্ঞাগবতং তন্ত্রং রাধাতন্ত্রং মনোহরং ।
 অতীব মুক্তরং শুন্ধুৰ নির্মলং পরমং পদং । ৯।

ভাষা ।

আর রাধিকা ষে কৃষ্ণের সংসর্গ লাভ করিয়াছিলেন, আমার
 এই সকল বিষয়ে অনেক সংশয় আছে, হে কৃপাকর ! তুমি অমু-
 গ্রহ পূর্বক তাহা চেন্দ কর ॥ ৮ ॥

মহাদেব বলিতেছেন, মনোহর রাধাতন্ত্র অতি বিশুদ্ধ ও
 নির্মল এই পরমপদ রাধাতন্ত্রে তগবন্তু সবিশেষ বর্ণিত
 আছে ॥ ৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

রাধাতি ॥ ৯ ॥ কৃষ্ণনেতি । রাধাচজ্ঞাবলী কেন অকারেণ কৃষ্ণ
 সহ সংসর্গমাণিতা আশ্চ এতৎ সংশয়ং হিকি সমুক্তরসামেন সংশয় মিরামং
 কুর্বিত্যৰ্থ ॥ ৮ ॥ ঈশ্বর উবাচেতি । এতদিতি । জ্ঞাগবতং জ্ঞাগ-
 জ্ঞানিত অকাশক । নির্মলং বিশুদ্ধং পরমং পদং অতিপরিত ॥ ৯ ॥

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରମେଶାନି ସାଧକାଃ ସୁରବିଗ୍ରହାଃ ।
 ହଦୟେ ସଂପୁଟେ କୃତ୍ଵା ନବାଞ୍ଜିତ୍ୟନ୍ୟ ଦେବହି ॥
 ଏତଭ୍ରତଃ ମହେଶାନି ସୁଶ୍ରାବ୍ୟେ ସୁଖ ବର୍ଦ୍ଧନଃ ।
 ଏତକୁ ପରମଃ ଶୁଦ୍ଧଃ ସାରାତ୍ ସାରତରଃ ପ୍ରିୟେ ।
 ଏତକୁ ପଦ୍ମିନୀ ତତ୍ତ୍ଵଃ ଶ୍ରୀମନ୍ତାଗବତଃ ସ୍ମୃତଃ । ୧୧ ।
 ଯେମୁ ଯେମୁ ଶାନ୍ତ୍ରେମୁ ଗାୟତ୍ରୀ ବର୍ତ୍ତତେ ପ୍ରିୟେ ।
 ପଞ୍ଚବିବେଣ୍ଠପାଥ୍ୟାନଃ ସତ୍ରତ୍ରେମୁ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
 ପଦ୍ମିନ୍ୟାଶ୍ଚ ଶୁଦ୍ଧାଥ୍ୟାନଃ ତତ୍କାଗବତଃ ସ୍ମୃତଃ । ୧୨
 ଭାଷା ।

ହେ ପରମେଶାନି ! ଯାହା ଶୁନିବାମାତ୍ର ହୁରାହର ସାଧକପତ୍ର
 ଧାରଣ କରିଯା ଅନ୍ୟ ବାଞ୍ଛା ପରିତ୍ୟାଗ କରେ ॥ ୧୦ ॥

ହେ ପରମେଶାନି ! ଏହି ରାଧାତ୍ମକ ସୁଶ୍ରାବ୍ୟ ଓ ସୁଖବର୍ଦ୍ଧନ । ହେ
 ପ୍ରିୟେ ! ଅତିଶୁଦ୍ଧ ପରମପଦ ସାରାତ୍ସାରତର ଏହି ରାଧାତ୍ମକ ପଦ୍ମିନୀ
 ତତ୍ତ୍ଵ ବଲିଯା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ॥ ୧୧ ॥

ହେ ପ୍ରିୟେ ପାର୍ବତି !* ସେ ସେ ତତ୍ରେତେ ଗାୟତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟମାନ
 ଆଛେ, ପଞ୍ଚ ବିଷୁର ଉପାଥ୍ୟାନ ଦୃଷ୍ଟି ହୟ ଏବଂ ପଦ୍ମିନୀ ଶୁଦ୍ଧାଥ୍ୟାନ
 ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଛେ ମେଇ ମେଇ ତତ୍ରକେ ଭାଗବତ ବଳା ଯାଇ ॥ ୧୨ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଯଦିତି । ଯଦିରାଧାତ୍ମକଃ ହଦୟସଂପୁଟେ ହଦିମଧ୍ୟେ କୃତ୍ଵା ସାଧକାଃ କିଞ୍ଚିତନ୍ୟଃ
 ନବାଞ୍ଜି ଅଭିନଷ୍ଟି ଅଭିନଷ୍ଟି ତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ଏତଦିତି । ସୁଶ୍ରାବ୍ୟେ ଶ୍ରୀମନ୍ତାଗବତ
 ସୁଖ ସାଧକ । ଶୁଦ୍ଧଃ ଗୋପନୀୟ ସାରାତ୍ସାରଃ ଅଭିନ୍ଦେଷ୍ଟ । ପଦ୍ମିନୀ ତତ୍ତ୍ଵ
 ପଞ୍ଚବିବେଣ୍ଠପାଥ୍ୟାନ ବିଶିଷ୍ଟ ॥ ୧୧ ॥ ଭାଗବତକ୍ଷଣଃ କଥୟତି ରୈଛିତି । ସେମୁ
 ସେମୁ ଶାକେ ଗାୟତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟତେ । ପଞ୍ଚ ବିଷୁରପାଥ୍ୟାନ ଦୃଶ୍ୟତେ ପଦ୍ମିନ୍ୟା
 ଶୁଦ୍ଧାଥ୍ୟାନଙ୍କ ସତ ଦୃଶ୍ୟତେ ଇତି ଶେଷଃ ତଦେବ ଭାଗବତ ମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୨ ॥

যেমু যেমু পুরাণেমু তন্ত্রেমু বর বর্ণিনি ।
 নাস্তিচে পূর্ণ গায়ত্রী তথাচ প্রকৃতেষ্ট'গঃ ।
 পঞ্চবিক্ষেপাখ্যানং যেমু তন্ত্রেমু দৃশ্যতে ।
 তবৈভাগবত শ্রেষ্ঠ ঘন্যচেব বিড়ম্বনং ॥ ১৩ ॥
 বাসুদেবো মহাবিষ্ণু শ্রদ্ধুরায়াৎ বরাননে ।
 আবিরাসীমহাবিষ্ণু স্ত্রিপুরা পদ পূজনাং ॥ ১৪ ॥
 আবিভূতা মহামায়া প্রথমং পরমেশ্বরী ।
 ভাদ্রে মাস্যসিতে পক্ষে হরিরাবিরভূৎ স্বয়ং ।
 ॥ ১৫ ॥

তাৰা ।

হে সুন্দরি ! যে যে পুরাণে কি তন্ত্রে পূর্ণ গায়ত্রী ও প্রকৃতির শুণ বর্ণিত নাই সেই সেই তন্ত্র ও পুরাণ বিড়ম্বনা মাত্র ।
 যে তন্ত্রেতে পঞ্চবিষ্ণুর উপাখ্যান আছে সেই তন্ত্র শ্রেষ্ঠ বলিয়া জানিবে ॥ ১৩ ॥

মহাবিষ্ণু বাসুদেব ত্রিপুরা পদার্জন প্রভাবে মধুরাতে আবিভূত হইয়াছেন ॥ ১৪ ॥

প্রথমতঃ মহামায়া প্রকৃতি দেবী আবিভূত হইলেন তৎপরে ভাদ্রমাসের কৃষ্ণাষ্টমী তিথিতে হরি আবিভূত হইলেন । ১৫
 অস্ত্র্যর্থঃ ।

যেহেতি । ষেমু ষেমু তক্ষেমু পূর্ণগায়ত্রী প্রকৃতেষ্ট'গঃ পঞ্চবিক্ষেপাখ্যানং ন দৃশ্যতে তৰ্ব ভাগবতং তৎশাস্ত্রং লোকনিড়ম্বনং লোকমোহ কারণমিত্যর্থঃ ॥ ১৩ ॥ বাসুদেব ইতি । মহার্ক্ষিষ্ণু বাসুদেব ত্রিপুরাপদং পূজযিত্বা মধুরায়া আবিরাসীমিত্যর্থঃ ॥ ১৪ ॥ আবিরিতি । অথবং পূর্বমেব মহামায়া আবিভূতা ততো ভাদ্রমাসি হরিঃ অমূর্বাবিভূত ইত্যর্থঃ ॥ ১৫ ॥ উথেতি । ইচক্ষে ইচত্রেমানি পাঞ্চগঙ্কিনী পঞ্চসৌগু-

ତଥାଚୈତ୍ର ପଦେମାସି ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷେ ଚ ପଦ୍ମିନୀ ।
ଆବିଭୂତା ଯହେଶାନି ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମଗନ୍ଧିନୀ ।
ବୃକତାନୁ ଗୃହେ ଦେବି ତଥାଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରିୟେ ॥ ୧୬ ॥
କାଲିନ୍ଦୀ ଗହରେ ଦେବୀ ନାନା ପଦ୍ମ ସମାବୃତେ ।
ଶୁକ୍ଳେ ରକ୍ତେ ଶ୍ରଥାପୀତେଃ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣେଃ ସୁଶୋଭନେଃ ।
ଅନୈଯଶ ବିବିଧେଃ ପୁଞ୍ଜେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣେଃ ସୁବାସିତେଃ
ହଂସ କାରଣ୍ଡାକୀର୍ଣ୍ଣେଃ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷିକ୍ଷଚ ଶୋଭିତେଃ
ଗନ୍ଧର୍ବାନ୍ତର ସଂହୈଶ ବେଷ୍ଟିତେ କମଳାନନେ ॥ ୧୭ ॥

ଭାଷା ।

ତୃପରେ ଚୈତ୍ର ମାସେ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷେ ପଦ୍ମଗନ୍ଧିନୀ ପଦ୍ମିନୀ ବୃକତାନୁ
ଗୃହେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ରୂପେ ଆବିଭୂତା ହଇଲେନ ॥ ୧୬ ॥

ହେ କମଳାନନେ ! କାଲିନ୍ଦୀ ଗହର ମଧ୍ୟେ ନାନା ପଦ୍ମ ସମାବୃତ
ଶୁକ୍ଳ ରକ୍ତ ପୀତ କୃଷ୍ଣପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନାବିଧ ସୁଶୋଭନ ପୁଞ୍ଜ
ଶୋଭିତ, ହଂସ କାରଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ବିହଙ୍ଗମଗଣେ ଅଲକ୍ଷ୍ମି ଓ ଦେବ
ଗନ୍ଧର୍ବଗଣେ ସେବିତ ସ୍ଥାନେ ପଦ୍ମିନୀ ଆବିଭୂତା ହଇଲେନ ॥ ୧୭ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବଢ଼ି ବୃକତାନୁ ଗୃହେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀରପେଣାବିଭୂତା ॥ ୧୬ ॥ କୁତ୍ର ପଦ୍ମିନୀ ଆବିଭୂତା ହତ୍ୟାହ କାଲିନ୍ଦୀତି । ରକ୍ତ ପୀତାଦି ବିଵିଧ ପଦ୍ମମାକୁଣେ ।
ଅନୈଯଃ କୃଷ୍ଣରକ୍ତାଦି ବିଶିଥ ଶୁଗଙ୍କ କୁତ୍ରମୈଶ ଶୋଭମାନେ । ହଂସ କାରଣ୍ଡାଦି ନାନାବିହଙ୍ଗ ଶୋଭିତେ ଗନ୍ଧର୍ବଦେବଗଣୈଶ ବେଷ୍ଟିତେ କାଲିନ୍ଦୀ ଗହରେ
ପଦ୍ମିନୀ ଆବିଭୂତେଯର୍ଥଃ ॥ ୧୭ ॥ ଯଦୁନେତି । ଶଜ୍ଜଦୀଗାନ୍ଦି ବିବିଧବାଦିବାଦିର

মৃদঙ্গ শঙ্খবীণাভি নাদেন পরিপূরিতে ।
 তন্মধ্যে রঞ্জ পর্যক্ষে নানারঞ্জ বিচিত্রিতে ॥ ১৮ ॥
 ধর্মার্থ কামমোক্ষাণাং সাক্ষাদ্বাতরি চিন্ময়ে ।
 তন্মধ্যে পরমেশানি রঞ্জসিংহাসনং মহৎ ।
 পঞ্চশ আতুকা যুক্তং চতুর্বেদ যুতং সদা ।
 নারদাদৈয় শ্রু নিশ্চেষ্টবেষ্টিতং পরমেশ্বরি ॥ ১৯ ॥

ভাষা ।

তৎক্ষণাত় ঐ স্থান মৃদঙ্গ ভেরী শঙ্খপ্রভৃতি বাদ্য শব্দে
 পূরিত হইল । নানারঞ্জ বিচিত্রিত স্বর্ণ খটাতে পঞ্চনী উপ-
 বেশন করিলেন ॥ ১৮ ॥

ঐ স্থানে ধর্মার্থ কামমোক্ষাত্মক চতুর্বর্গপ্রাহ অতিমহৎরঞ্জ
 সিংহাসন ছিল ॥ ১৯ ॥

ঐ রঞ্জ সিংহাসন পঞ্চশআতুকাযুক্ত চতুর্বেদ সমৰ্পিত ।
 নারদাদি মুনিগণ স্তব করত ঐ সিংহাসনকে চতুর্দিকে বেষ্টিত
 করিয়াছেন ॥ ১৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পূরিতে । রঞ্জ পর্যক্ষে অর্থটোয়াৎ ॥ ১৮ ॥ ধর্মার্থকাম
 মোক্ষাত্মক চতুর্বর্গপ্রাদে । চিন্ময়ে অভৌতিকে । রঞ্জসিংহাসনং রঞ্জ-
 নিশ্চিত মাসনং পঞ্চশআতুকা বর্ণযুতং চতুর্বেদ যুতফেত্যর্থঃ । নার-
 দাদিচিন্মু নিপটনে রেষ্টিতং ॥ ১৯ ॥ তত্রেতি । তত্র রঞ্জাসনে কাত্যা-

তত্ত্বাত্মে পরমেশানি নিত্যা কাত্যায়নী শিবা ।
 কাত্যায়ন্যা বামভাগে সিংহমাণিত্য পদ্মিনী ।
 তদধ্যাত্মে ঘৃহেশানি যাবৎ কুক্ষ সমাগমঃ ॥ ২০ ॥
 সংপূজ্য বিধিবলিঙ্গং পার্থিবং পরমেশ্বরং ।
 পূজয়ে দ্বিবিধেং পূর্ণেরূপচারৈ শ্রমনোহরৈঃ ।
 সংপূজ্য বিধিবন্তক্ত্যা প্রজপেমন্ত্র মুভৱং । ২১ ।
 কাত্যায়ন্যা মহামন্ত্রৎ শূণ্যস্ত নগনন্দিনি ।
 ওঁ হুঁ কাত্যায়নী মহামায়ে মহাযোগিন্যধীশ্বরি
 নন্দগোপমুতৎ কুক্ষং পতিং মে কুরুতে নমঃ ।

॥ ২২ ॥

ভাষা ।

মেই সিংহাসনে সনাতনী কাত্যায়নী দেবী অধিষ্ঠিত আছেন
 কাত্যায়নীর বামভাগে পদ্মিনী সিংহ আশ্রয় করিয়া কৃক্ষসমাগম
 পর্যন্ত বিদ্যমান ছিলেন ॥ ২০ ॥

পদ্মিনী বিধানক্রমে পার্থিব শিবলিঙ্গ বিধি মনোহর
 পুষ্পোপচারাদি দ্বারা অর্চনা করিয়া প্রগাঢ় ভক্তি পূর্বক কাত্যা-
 যনী মন্ত্র জপ করিয়াছিলেন ॥ ২১ ॥

হে নগনন্দিনি ! কাত্যায়নী মহামন্ত্র বলিতেছি শ্রবণ কর ।
 এই বলিয়া পার্বতীর নিকট কাত্যায়নী মন্ত্র বলিলেন ॥ ২২ ॥
 অস্ত্রার্থঃ ।

যনী আত্মবিদ্যতে । কাত্যায়ন্যা বামভাগে পদ্মিনী সিংহমধিষ্ঠায় কুক্ষ
 গমন কালগর্যক্ষ মধিতিষ্ঠতীত্যর্থঃ ॥ ২০ ॥ সংপূজ্যেতি । পার্থিবং
 শূণ্যস্ত শিবলিঙ্গং বিধিধেং পূর্ণাদ্যপহারৈঃ পূজয়ে । বিধিবৎ পূজয়িত্বা
 উত্তমৎ মুক্ত প্রজপেন্দিত্যর্থঃ ॥ ২১ ॥ কাত্যায়ন্যাইত্যাদি । শূণ্য
 আকর্ণয় ও ত্রীমিত্যাদি কুরুতে নম ইত্যস্ত এব কাত্যায়নী মুক্তঃ ॥ ২২ ॥

হীঁ ওঁ এতক্ষণবতীঁ বিদ্যাঁ কাত্যায়ন্যাঃ
প্রতিষ্ঠিতাঁ ।

প্রজপেৎসততংবিদ্যাঁপঞ্জিনীপমুমালিনী ॥২৩ ।
কতিচিদ্বিসে দেবি আবিরাসীজ্ঞগন্ময়ী ।
কাত্যায়নী মহাবিদ্যা স্বয়ং মহিষমর্দিনী ॥২৪॥

কাত্যায়ন্যবাচ ।

কাঞ্চ কুঞ্জ পলাশাক্ষি কথমেকাকিনীপ্রিয়ে ।
কিমথ মাগতাভদ্রে সাম্পৃতং কথম প্রিয়ে ॥২৫॥

তঃষা ।

পঞ্জিনী এই মন্ত্র এবং অন্য আর এক মন্ত্র এই উভয় মন্ত্রই
জপ করিতে লাগিলেন ॥ ২৩ ॥

কতিপয় দিবস মধ্যেই মহিষ মর্দিনী জগন্ময়ী মহাবিদ্যা
কাত্যায়নী দেবী স্বয়ং আবির্ভূতা হইলেন ॥ ২৪ ॥

কাত্যায়নী বলিতেছেন । হে কুঞ্জপলাশাক্ষি তুমি কে ?
কি নিমিত্ত একাকিনী এখানে আসিয়াছ ॥ ২৫ ॥

অন্তর্থাঃ ।

হীমিতি । হীঁ ওঁ ইতি মন্ত্রান্তরং । এতম্বেশে সাগবতীঁ বিদ্যাঁ
কাত্যায়নীঁ জপেৎ পঞ্জিনীতিশেষঃ ॥ ২৩ ॥ কতিচিদিতি । কতিচিত্
কতিপয় দিবাভ্যন্তর এব কাত্যায়নী স্বয়ং তস্যা বির্বৃত্বেত্যর্থঃ মহিষমর্দিনী
মহিষাসুর বিঘাতিনী ॥ ২৪ ॥ কাত্যায়ন্যবাচেতি । কাত্যায়নী সাক্ষা-
ক্তুষ্টৈব পঞ্জিনীমাহ কাঞ্চমিতি একাকিনী কাঞ্চং কিমৰ্থমাগতা তৎক্ষয়ে-
ত্যর্থঃ ॥ ২৫ ॥ পঞ্জিন্যবাচেতি । হে মহামায়ে ! কাত্যায়নি কুঝে-

ପଦ୍ମବ୍ୟବାଚ ।

କାତ୍ୟାୟନି ମହାମାୟେ ନମସ୍ତେ ହର ବଲଭେ ।

ଫୁଷ୍ଟମାତ ନମସ୍ତ୍ଵଭ୍ୟଃ ଭୂଯୋ ଭୂଯୋ ନମ୍ୟହ୍ ॥୨୬॥

କଃ ପିତା ମମ ଦେବେଶି କମ୍ୟାହ୍ ପରମେଶ୍ୱରି ।

ତ୍ରିପୁରା ଜଗତାହ୍ ମାତାହ୍ ତ୍ସ୍ୟଃ ପରିଚାରିକା ॥୨୭

ମମ ନାମ ମହେଶାନି ପଦ୍ମିନୀ ପରମେଶ୍ୱରି ।

ବାସୁଦେବସ୍ୟ ଚାର୍ବଙ୍ଗି କଦାମେ ଦର୍ଶନ୍ ଭବେ ॥୨୮॥

କାତ୍ୟାୟନୁବ୍ୟବାଚ ।

ମାତ୍ୟଃ କୁରୁଷେପୁତ୍ରି ଫୁଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସି ସାମ୍ପ୍ରତଃ ।

ଭାଷା ।

ପଦ୍ମିନୀ ବଲିତେଛେନ । ହେ ମହାମାୟେ ! ହେ ହର ବଲଭେ !
ହେ କୃଷ୍ଣ ଜନନି ! ହେ କାତ୍ୟାୟନୀ ! ତୋମାକୋ ଭୂଯୋଭୂଯଃ ନମକାର
କରି ॥ ୨୬ ॥

କେ ପିତା କେ ମାତା ଆମି କାହାର ; ଏ ସକଳ କିଛୁଇ ଜାନି
ନା । ଆମି ଜଗନ୍ମାତାଁ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀର ପରିଚାରିକା ॥ ୨୭ ॥

ହେ ପରମେଶାନି ! ଆମାର ନାମ ପଦ୍ମଗଞ୍ଜିନୀ ପଦ୍ମିନୀ । କତ
ଦିନେ ଆମାର କୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନ ହେବେ ॥ ୨୮ ॥

କାତ୍ୟାୟନୀ ବଲିତେଛେନ । ହେ ପୁତ୍ରି ! ତୁମି ଭୟ କରିଓ ନା

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଭୂଯଃ ପୁନ୍ୟଃ ପୁନ୍ୟଃ ନମ୍ୟମୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୬ ॥ କ ଇତି । ହେ ଦେବି ! ମମ
ପିତା କଃ ମାତାପି କେତି ମଜାନେ ଅହ୍ ତ୍ରିପୁରା ପରିଚାରିକା ପଦ୍ମିନୀ ଇତ୍ୟେବ
ଜାନାମି ॥ ୨୭ ॥ ମରେତି ହେ ଦେବି ! ମମ ନାମ ପଦ୍ମିନୀ କମ୍ବା ବାସୁଦେବସ୍ୟ
ଦର୍ଶନ୍ ଭବେତ୍ତଃ କଥ୍ୟେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୮ ॥ କାତ୍ୟାୟନୁବ୍ୟବାଚେତି । ହେ ପୁତ୍ରି

হেমন্তে চ শিতে পক্ষে পৌর্ণমাস্যং শুচিশ্চিতে ।
 বাস্তুদেবেন দেবেশি তব সঙ্গে ভবিষ্যতি ॥২৮॥
 অকার্য্যং বাস্তুদেবস্য তবসঙ্গং বিনা প্রিয়ে ।
 তব সঙ্গাদ্বি চাৰ্বজ্ঞি কৈবল্যং পরমং পদং । ৩০।
 ভাজ্জে মাস্যাসিতে পক্ষে রোহিণ্যামৃষ্টমীতিৰ্থো ।
 আবিৱাসীমহাবিষ্ণু নন্যথা গদিতং মম ।
 ইত্যুক্তু । সা মহামায়া তত্ত্বেবান্তর ধীয়ত । ৩১।

ভাষা ।

শীঘ্ৰই কৃষ্ণলাভ হইবে । হেমন্তকালে শুক্লপক্ষে পৌর্ণমাসীতে
 তোমার কৃষ্ণ সঙ্গ হইবে ॥ ২৯ ॥

তোমার সঙ্গ বিনা কৃষ্ণের কোন কার্য্য নাই । হে শুন্দরি !
 তোমার সঙ্গেতে কৈবল্য পদ লাভ হয় ॥ ৩০ ॥

ভাজ্জে মাসে কৃষ্ণ পক্ষে রোহিণী নক্ষত্রবৃত্ত অষ্টমী তিথিতে
 মহাবিষ্ণু আবিভূত হইবেন মহামায়া কাত্যায়নী এই কৃপ বলিয়া
 সেই স্থানেই অস্তুর্হিত হইলেন । ৩১ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

হং তয়ং মা কুরুষে । শীঘ্ৰমেব কৃষ্ণং প্রাপ্যসীতি । হেমন্তে হেমন্তকালে ।
 শুচিশ্চিতে ইতি পার্বতী সম্বৰ্ধনঃ ॥ ২৯ ॥ অকার্য্যমিতি । বাস্তু-
 দেবেন তব সঙ্গোবিনা কিমপি ন কর্তব্যমিতিভাবঃ । তব সঙ্গাদেব শুক্ল-
 লাভে ভবেন্তিত্যৰ্থঃ ॥ ৩০ ॥ ভাজ্জ ইতি । ভাজ্জেসামি কৃষ্ণপক্ষে
 রোহিণীনকত্তে কৃষ্ণ আবির্তনিষ্যতীতি ভাবঃ । কাত্যায়নী ইতি উক্তু
 অস্তুর্হিতাঙ্গুদিতি ॥ ৩১ ॥ তত ইতি । ততঃ কাত্যায়নী বচনাদেব ।

ତତୋହଷ୍ଟ ଘନାଭୁଷ୍ମା ପଦ୍ମିନୀ କମଳେକ୍ଷଣ ।
 ସିଂହାସନ ସମାଧିତ୍ୟ କାତ୍ୟାଯନ୍ୟାଃ ଶୁଚିଶ୍ଵିତେ ।
 ସଂଶ୍ଲିତାପଦ୍ମିନୀରାଧାସାବଦ୍ରବ୍ୟସମାଗମଃ ॥ ୩୨ ॥
 ଅନ୍ୟାଭି ଗୋପକନ୍ୟାଭି ବର୍ଦ୍ଧମାନା ଗୃହେ ଗୃହେ ।
 ତାଃ ସର୍ବାଃ ପରମେଶା ନିଦେବକନ୍ୟାଃ ସହସ୍ରଶଃ ॥ ୩୩ ॥
 କୁଷ୍ଣ ଦେବକୀପୁତ୍ରୋ ନନ୍ଦଗେହେଚ ମୁନ୍ଦରି ।

ଭାଷା ।

ତଦନ୍ତର ପଦ୍ମିନୀ ହଷ୍ଟମନା ହଇୟା କାତ୍ୟାଯନୀର ସିଂହାସନ
 ଆଶ୍ରମ କରିଯା କୃଷ୍ଣ ସମାଗମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଲେନ ॥ ୩୨ ॥

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୋପକନ୍ୟାଗଣେର ସଙ୍ଗେ ପଦ୍ମିନୀ ନିଜ ଗୃହେ ବୃଦ୍ଧି
 ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ପଦ୍ମିନୀର ସହଚରୀକନ୍ୟାଗମ ସକଳି ଦେବ-
 କନ୍ୟା ॥ ୩୩ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥ ।

ହଷ୍ଟମନା ମାନୁଷଚେତାଃ କାତ୍ୟାଯନ୍ୟାଃ ସିଂହାସନ ମାଧିତ୍ୟ କୁଷ୍ଣସମାଗମଃ
 ସାବଦ ତହେ ଇତି ଭାବଃ ॥ ୩୨ ॥ ଅନ୍ୟାଭିରିତ । ଅନ୍ୟାଭି ଗୋପ-
 କନ୍ୟାଭିଃ ସହେତ୍ୟର୍ଥ । ବର୍ଦ୍ଧମାନା ବର୍ଦ୍ଧତେ । ତାଃ ସର୍ବାଗୋପକନ୍ୟାଃ
 ସର୍ବାଶ୍ରମ ଦେବକନ୍ୟାଃ ॥ ୩୩ ॥ କୁଷ୍ଣଇତି । ଦେବକୀପୁତ୍ରଃ କୁଷ୍ଣ ନନ୍ଦଗୋପଃ

দিনে দিনে ঘহেশানি বর্জিতে কমলেক্ষণে ।
বালপৌগঙ্গ কৌশোর বয়সা কমলেক্ষণে ॥ ৩৪ ॥

ইতি রাধাতন্ত্রে উনবিংশতি পটলঃ ।

ভাষা ।

হে সুন্দরি ! দেবকীপুত্র কৃষ্ণ নন্দ গৃহে দিনে দিনে বর্জন
শাল হইয়া বাল্য পৌগঙ্গ ও কৌশোর সময় অহিবাহিত
করিলেন ॥ ৩৪ ॥

ইতি উনবিংশ পটলঃ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

গেহে বাল্যপৌগঙ্গ কৌশোর বয়সা দিনে দিনেবর্জিতে বর্জিতে
ভবতীত্যর্থঃ ॥ ৩৪ ॥

**ইতি শ্রীচক্রকুমার ভট্টাচার্যহৃতে রাধাতন্ত্রে ব্যাখ্যানে
উনবিংশ পটলঃ ।**

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ରହସ୍ୟଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟ ମୁଦ୍ରଣଂ ସୁଵନୋହରଂ ।
 ନିଗଦାମି ବରାରୋହେ ସାବଧାନାବ ଧାରଯ ॥ ୧ ॥
 କୃକ୍ଷସ୍ୟ ପରମେଶାନି ପରୀବାରାନ୍ ଶୃଙ୍ଗ ପ୍ରିୟେ ।
 ମାନ୍ୟୋଭ୍ରାତା ଭୁବୋଦାସ୍ୟ ବୟସ୍ୟଃ ସେବକାଦୟଃ
 ଗୋଷ୍ଠେ ସହଚରାକ୍ଷେବ ପ୍ରେୟସ୍ୟଶ୍ଚ ପୁରଃ କ୍ରମାଂ ॥ ୨ ॥
 ବରିଷ୍ଠେ ବ୍ରଜଗୋଷ୍ଠାନାଂ ସକ୍ରକ୍ଷସ୍ୟ ପିତାମହଃ ।
 ବରୀଯମୀତି ବିଖ୍ୟାତା ମହୀମାନ୍ୟ ପିତାମହୀ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ, ହେ ପାର୍ବତି ! ଅତି ମନୋହର ପରମ
 ଗୋପନୀୟ ବାସୁଦେବ ରହସ୍ୟ ତୋମାକେ ବଲିତେଛି, ସାବଧାନେ
 ଅବଣ କର ॥ ୧ ॥

ହେ ପ୍ରିୟେ ପାର୍ବତି । ଭ୍ରାତା ବୟସ୍ୟ ସେବକ ଓ ଗୋଷ୍ଠେ ସହଚର
 ପ୍ରଭୃତି କୃକ୍ଷେବ ପରିବାରଗଣ ବଲିତେଛି ଅବଣ କର ॥ ୨ ॥

ଯିନି ବ୍ରଜବାସି ଗନେର ବୃଦ୍ଧ ତିନି କୃକ୍ଷୁଦେବେର ପିତାମହ ଓ
 ବ୍ରଜମାତ୍ରା ମହିନାମୀ ବ୍ରଜବୃଦ୍ଧା କୃକ୍ଷେବ ପିତାମହୀ ॥ ୩ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ହେ ଶୁଦ୍ଧରି ! ପରମଂ ରହସ୍ୟଂ ନିଗଦାମି ବ୍ରଦୀମି
 ସାବଧାନାବଧାରଯ ସାବଧାନଂ ଶୃଙ୍ଗ ॥ ୧ ॥ କୃକ୍ଷସ୍ୟ ଇତି । କୃକ୍ଷସ୍ୟ ପରୀ-
 ବାରାନ୍ ପିତାଦି ପରିବାର ବର୍ଗାନ୍ ଶୃଙ୍ଗ । କୃକ୍ଷପରିବାରାନ୍ ବଞ୍ଚ୍ୟାମି
 ଇତି ॥ ୨ ॥ ବରିଷ୍ଠ ଇତି । ଯଃ କୃକ୍ଷସ୍ୟ ପିତାମହଃ ପିତୃପିତା ସ
 ବ୍ରଜଗୋଷ୍ଠାନାଂ ବରିଷ୍ଠଃ ଅଧାନଃ । ଯା ପିତାମହୀ ମା ବରୀଯମୀ ମାମ୍ୟ ॥ ୩ ॥

মাতামহো মহোৎসাহঃ স্যাদস্য স্মুখীভিধঃ ।
 খ্যাতা মাতামহী গোষ্ঠপাটলানাম ধ্বেয়তঃ ॥ ৪ ॥
 পিতা ব্রজাপিতানন্দে নন্দোভুবন বন্দিতঃ ।
 মাতাগোপ ঘশোদাত্রী ঘশোদা ঘোদ নেদুরা ॥ ৫ ॥
 উপনন্দে অভিনন্দশ পিতৃব্যো পূর্বজো পিতুঃ ।
 পিতৃব্যোভ কনীয়াৎসৌস্যাতানন্দসনন্দনৌ ॥ ৬ ॥
 পিতৃস্বসৃ পতিনীলো নন্দিনীতু পিতৃস্বসা ॥ ৭ ॥
 মাতৃস্বসৃ পতিনন্দঃ স্বসামাতু র্শশ্বিনী ॥ ৭ ॥

তাষা ।

মহোৎসাহ মাতামহ ; বিনি মাতামহী তিনি স্মুখী নামে
 বৃন্দাবনে বিধ্যাত ॥ ৪ ॥

ব্রজবাসীগণের আনন্দ বর্দন ত্রিভুবন মান্য নন্দরাজ তাঁহার
 পিতা ও গোপ বৃন্দের ঘশোদাত্রী ঘশোদা কৃষ্ণের মাতা ॥ ৫ ॥

উপনন্দ ও অভিনন্দ দুই ব্যক্তি কৃষ্ণের জেষ্ঠ তাত ও নন্দ
 সনন্দ নামা দুই জন কনিষ্ঠ পিতৃব্য ॥ ৬ ॥

নন্দিনী পিতৃস্বসা অর্থাৎ পিসী, নীল পিতৃস্বসৃ পতি ।
 মাতৃস্বসৃ পতিনন্দ ও র্শশ্বিনী মাতৃস্বসা অর্থাৎ মাসী ॥ ৭ ॥

অস্যার্থঃ ।

মাতামহ ইতি । মহোৎসাহঃ কৃষ্ণ মাতামহঃ মাতুঃ পিতা পাটলা-
 মাসী মাতামহী ॥ ৪ ॥ পিতেতি । নন্দঃ পিতা ঘশোদা মাতা ।
 ব্রজাপিতানন্দঃ ব্রজে বৃন্দাবনে অর্পিতান্যন্ত আনন্দোয়েন সঃ । ঘশো-
 দাত্রী র্শশ্বিনী ॥ ৫ ॥ উপইতি । উপবন্দাভিনন্দে পিতৃব্যো পিতৃ-
 আকরো । কনিষ্ঠ পিতৃব্যোভ নন্দসনন্দনৌ ডৱাৰানৌ ॥ ৬ ॥ পিতৃ-
 ইতি । পিতৃগিনীগতির্মীলঃ পিতৃগিনী নন্দিনী । মাতুর্গিনী
 পতিনন্দঃ মাতৃস্বসা র্শশ্বিনী ॥ ৭ ॥ তাৰিণেতি । তাৰিণী জটিলা

ତାରଣ୍ଗୀ ଜଟିଲା ଭେଲା କରାଲା କର ବାଲିକା ।
 ସର୍ବରା ମୁଖରାଘୋରା ସଟ୍ଟା ମାତାମହୀସମାଃ ॥ ୮ ॥
 ପିଙ୍ଗଲଃ କପିଲଃ ପିଦୋଗାଠରଃ ପୀଠପଟ୍ଟିଶୌ ।
 ଶକ୍ରରଃ ସଞ୍ଚବୋତ୍ତମେ ବିଦ୍ୟାଦ୍ୟାଜନକୋପମାଃ ॥ ୯ ॥
 ତରଙ୍ଗାକ୍ଷୀ ତରଣିକା ଶୁଭଦା ମାଲିକାଙ୍ଗଦା ।
 ବେଂସଳା କୁଶଲାତାଲୀ ମେଦୁରାଦ୍ୟାଃ ଅଶ୍ଵପମାଃ ॥ ୧୦ ॥
 ଅସ୍ଵାଥ ଅସ୍ତିକାଚିବ ଧାତ୍ରକା ସ୍ତନ୍ୟଦାୟିନୀ ।
 ଶୁଲତା ଗୋତମୀଯାମୀ ଚଣ୍ଡିକାଦ୍ୟା ଦିଜନ୍ତ୍ରିରଃ ॥ ୧୧ ॥

ଭାଷା ।

ତାରଣ୍ଗୀ, ଜଟିଲା, ଭେଲା, କରାଲା, କରବାଲିକା, ସର୍ବରା, ମୁଖରା,
 ଘୋରା ଓ ସଟ୍ଟା ଏହି ବୃଦ୍ଧା ରମଣୀଗଣ କ୍ଷେତ୍ରର ମାତାମହୀ ତୁମ୍ୟ ॥ ୮ ॥

ପିଙ୍ଗଲ, କପିଲ, ପିଦୋ, ମାଠର, ଶକ୍ରର, ଶଞ୍ଚବ, ଓ ଭୃଦ୍ଧ ତାହାରା
 କ୍ଷେତ୍ରର ପିତୃତୁମ୍ୟ ॥ ୯ ॥

ତରଙ୍ଗାକ୍ଷୀ, ତରଣିକା, ଶୁଭଦା, ମାଲିକା, ଅଙ୍ଗଦା, ବେଂସଳା,
 କୁଶଲା, ତାଲୀ ଓ ମେଦୁରା ଇହାରା କ୍ଷେତ୍ରର ମାତୃତୁମ୍ୟ ॥ ୧୦ ॥

ଅସ୍ଵା, ଅସ୍ତିକା, ଧାତ୍ରକା, ଶୁଲତା, ଗୋତମୀ, ଯାମୀ ଓ ଚଣ୍ଡିକା
 ଅଭୃତି ଦିଜ ଦ୍ଵୀପଗଣ କ୍ଷେତ୍ରର ସ୍ତନ୍ୟଦାୟିନୀ ॥ ୧୧ ॥

ଅସ୍ତ୍ରାର୍ଥଃ ।

ଅଭୃତଯେ ମାତାମହୀସମା ମାତାମହୀତ୍ତଲ୍ୟାଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୮ ॥ ପିଙ୍ଗଲ ଇତି ।
 ପିଙ୍ଗଲକପି ଲାଦଯଃ ଜରକୋପମାଃ ପିତୃତ୍ତଲ୍ୟଃ ॥ ୯ ॥ ତରଙ୍ଗାକ୍ଷୀତି ।
 ତରଙ୍ଗାକ୍ଷୀତରନିକାଦଯଃ ଅଶ୍ଵପମାଃ ମାତୃତ୍ତଲ୍ୟଃ ॥ ୧୦ ॥ ଅସ୍ତେତି ।
 ଅସ୍ଵା ଅସ୍ତିକାଦଯଃ ସ୍ତନ୍ୟଦାୟିନୀ । ଶୁଲତା ଗୋତମୀ ଅଭୃତଯଃ ଦିଜନ୍ତ୍ରିଯଃ
 ଅତିରାମି ଦିଜଭାର୍ଯ୍ୟଃ ॥ ୧୧ ॥ ଅଗ୍ରେତି । ବସ୍ୟାନାଃ ସମବ୍ୟକ୍ତ

অগ্রগামী বয়স্যানাং প্রলম্ব স্তম্যচাগ্রজঃ ।
 সমুদ্রঃ কুণ্ডলোদগ্নী মণ্ডলোমী পিতৃব্যজাঃ ॥১২॥
 বয়স্যাঃ কৃফচন্দ্রস্য ফুটুর্বত্র চতুর্বিধা ।
 স্তুহৎসখা প্রিয়সখা প্রিয়নর্মসখা স্তথা ॥ ১৩ ॥
 স্তুহদো মণ্ডলী ভদ্রভদ্র বদ্ধন গোভটাঃ ।
 কুলবীরো মহাভীমো দিব্যশক্তিঃ স্তুরপ্রভঃ ॥ ১৪ ॥
 বনস্থিরাদয়ে জ্যেষ্ঠকল্পাঃ সংরক্ষণায়বৈ ।
 বিশাল বৃষত্তো জম্বি দেবপ্রস্তবকথপাঃ ।
 মন্দার কুম্ভমাপীড় মণিবন্ধকরাঃ সমা ॥ ১৫ ॥
 তাষা ।

কৃফচন্দ্রের বয়স্তুগণ চারিভাগে বিভক্ত । যথা স্তুহদ, সখা,
 প্রিয়সখা ও প্রিয়নর্মসখা ॥ ১৩ ॥

অসম জ্যেষ্ঠ ভাতা কৃষ্ণের বয়স্তুবর্গের প্রধান । সমুদ্র,
 কুণ্ডল, দগ্নী ও মণ্ডলোমী ইহারা পিতৃব্য পুত্র ॥ ১২ ॥

মণ্ডলী, ভদ্র, ভদ্রবন্ধন, গোভট, কুলীর, মহাভীম, দীব্য-
 শক্তি ও স্তুরপ্রভঃ ইহারা কৃষ্ণের স্তুহদ ॥ ১৪ ॥

বিশাল, বৃষত্ত, জম্বি, দেবপ্রস্ত ও বকথপ ইহারা অগ্রজের
 আয় বনে বনে রক্ষা কার্য্য নিযুক্ত ছিলেন । মন্দার কুম্ভমাপীড়
 ইহায় হস্তে মণি বদ্ধন করেন ॥ ১৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বঙ্গমাং অগ্রগামী অধিনঃ প্রলম্বঃ প্রলম্বনাম । পিতৃব্যজাঃ পিতৃব্য-
 পুত্রাঃ ॥ ১২ ॥ বয়স্যাইতি । কৃফচন্দ্র চতুর্বিধা বয়স্যাঃ আসমিত্যর্থঃ ।
 প্রিয়নর্মসখা কেলিব্যাপার বস্তুঃ ॥ ১৩ ॥ স্তুহদ ইতি । মণ্ডলী-
 ভদ্র অভুতয়ঃ স্তুহদঃ বাক্ষবাঃ ॥ ১৪ ॥ বনস্থিরাঃ ইতি । জ্যেষ্ঠকল্প-
 বৃক্ষবাঃ সংরক্ষণায় স্তুক্ষণার্থঃ বনে বনে অমস্তৌতি । বিশালেতি সর্বঞ্চেব

ମନ୍ଦାରଶ୍ଚନନ୍ଦଃ କୁନ୍ଦଃ କଲିନ୍ କୁଲିକାଦୟଃ ।
 କନିଷ୍ଠକଳ୍ପାଃ ସେବାଯାଃ ସଥାଯୋରିପୁନିଗ୍ରହଃ ॥୧୬
 ଅଥ ପ୍ରିୟସଥା ଦାମ ଶୁଦ୍ଧାମ ବଶୁଦ୍ଧାମକାଃ ।
 ଶ୍ରୀଦାମାଦ୍ୟଃ ସଦାସତ୍ତ୍ଵ ଶ୍ରୀଦାମାନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧକଃ ।
 ସମ୍ମତ ମିତ୍ରସେନାନାଂ ଭଦ୍ରସେ ନଶ୍ଚଭୂପତିଃ ॥ ୧୭ ॥
 ରମୟଣ୍ଟ ପ୍ରିୟସଥାଃ କେଲିଭିଃ ର୍ବିବିଧୈରମ୍ଭୀ ।
 ନିଯୁକ୍ତ ଦଶ୍ୟୁଦ୍ଧାଦି କୌତୁକୈରପି କେଶବ ॥ ୧୮ ॥

ଭାଷା ।

ମନ୍ଦାର ଚନ୍ଦନ, କୁନ୍ଦ କଲିନ୍ ଓ କୁଲିକ ଇହାରା କନିଷ୍ଠେର ଆୟ
 ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ରତ ଆଛେ ଏବଂ ଶତ୍ରୁ ବିନାଶେ ପରମ ଶୁଦ୍ଧଦ ॥ ୧୬ ॥

ଦାମ, ଶୁଦ୍ଧାମ, ବଶୁଦ୍ଧାମ, ଓ ଶ୍ରୀଦାମ ଇହାରା ଆନନ୍ଦ ବର୍ଦ୍ଧନକାରୀ
 ପ୍ରିୟସଥା ଏବଂ ଭଦ୍ରସେ ସମ୍ମତ ମିତ୍ରସେନାଦିଗେର ଅଧୀଶ୍ଵର ॥ ୧୭ ॥

ପ୍ରିୟ ଶୁଦ୍ଧଦଗନ ସଦା ବିବିଧକେଲି ଓ ଯୁଦ୍ଧାଦି କୌତୁକ ଦ୍ଵାରା
 କୁଷ୍ଫେର ସହିତ କ୍ରୀଡ଼ା କରିବ ॥ ୧୮ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥ ।

ମନ୍ଦାର କୁଶୁମେନ ଧୂତ ମନିବକାଃ ॥ ୧୫ ॥ ମନ୍ଦାର ଇତି । ମନ୍ଦାର ଅଭ୍ୟତଃ
 କନିଷ୍ଠା ବାଙ୍କବାଃ ସେବାଯାଃ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ନିରତା ଇତ୍ୟର୍ଥ । ରିପୁନିଗ୍ରହଃ ।
 ଶତ୍ରୁନିଗ୍ରହକାରିଣଃ ॥ ୧୬ ॥ ଅଥେତି । ଦାମଶୁଦ୍ଧାମାଦୟଃ ପ୍ରିୟସଥାଯଃ ।
 ସମ୍ମତ ମିତ୍ରସେନାନାଂ ଅଧିପତି ରଥିନାୟକଃ ମିତ୍ରମେଳଃ ॥ ୧୭ ॥ ରମୟଣ୍ଟିତ ।
 ଅମ୍ବି ଶ୍ରୀଦାମାଦ୍ୟଃ ପ୍ରିୟସଥାଃ ବିବିଧୈ ର୍ବିଜାପ୍ରକାରେଃ କେଲିଭିଃ କ୍ରୀଡ଼ାଭିଃ
 ନିଯୁକ୍ତ ଦଶ୍ୟୁଦ୍ଧାଦି କୌତୁକୈଶ କେଶବ ୨ କୁଷ୍ଫ ୨ ରମୟଣ୍ଟ କ୍ରୀଡ଼ାଯନ୍ତେ ॥ ୧୮ ॥
 ଶ୍ରୀବଲାକୁମାରଭୂତପୁରଃ ମ ମନ୍ଦନ ବିଦଙ୍କ୍ଷାଭ୍ୟାଃ ମହ ପ୍ରିୟନର୍ଜମଥା ॥

সুবলার্জুন গন্ধর্ব বসন্তোজ্জ্বল কোকিলাঃ ।
 সনন্দন বিদঞ্চাভ্যাং প্রিয়নর্মসথাঃ স্মৃতাঃ ॥১॥
 তদ্বস্যস্ত নাত্ত্বে যদমীষাং ন গোচরঃ ।
 শ্রীদাম নন্দনস্ত্র সৌহৃদানন্দ সুন্দরঃ ।
 বিলাসি শেখরো যস্য বিলাসন বশীকৃতঃ ॥ ২০॥
 মধুমঙ্গল পুষ্পাদয়া পরিহাস বিদূষকাঃ ।
 বিবিধাঃ সেবকাস্তস্যচৈক সখ্য পরায়ণাঃ ॥ ২১॥
 রক্তকঃ পত্রকঃ পাত্রী মধুকাষ্ঠা মধুত্রতঃ ।
 তদ্বেগুশ্চ মুরলী ঘষ্টি পাশাদি ধারণঃ ॥ ২২ ॥
 ভাষা ।

সুবল, অর্জুন, গন্ধর্ব ও বসন্তোজ্জ্বল কোকিলগণ ইহারা
 আমোদ কার্য কোশলে কৃষ্ণের নর্মসথা ॥ ১৯ ॥

শ্রীকৃষ্ণের এমন কোন রহস্য কার্য ছিল না যে শ্রীদাম
 প্রভৃতি বয়স্ত্রগণ না জানিত। উক্ত প্রিয় সুহৃদানন্দের কৃষ্ণের
 আনন্দ বক্রন করিত এবং কৃষ্ণ ইহাদের বিলাসে বশ্য
 ছিলেন ॥ ২০ ॥

মধু মঙ্গল প্রভৃতি কতিপয় বয়স্ত্র কৃষ্ণের বিদূষক এবং
 শ্রীকৃষ্ণের অনেক বয়স্ত্র ভূত্য কার্য সাধনে নিযুক্ত ছিল ॥ ২১ ॥

রক্তক, পত্রক, পাত্রী, মধুকষ্ঠ ও মধুত্রত ইহারা কৃষ্ণদেবের
 মুরলী, শৃঙ্গ, ঘষ্টি ও পাশাদি বহন করিত ॥ ২২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

প্রিয়া নর্মসথাশ্চ ॥ ১৯ ॥ তত্ত্বহস্যেতি । শ্রীকৃষ্ণস্য এতজ্ঞুৎ রহস্যং নাত্তি
 যজ্ঞহস্যং অমীষাং শ্রীদামাদীনাং নগোচরঃ অজ্ঞাতঃ ॥ ২০ ॥ মধু-
 মঙ্গলেতি । মধুমঙ্গলাদয়াঃ বিদূষকাঃ পরিহাস বৌতুক কারিণঃ ।
 তদ্বস্য কৃষ্ণস্য বিবিধাঃ সেবকা আসন্নিত্যর্থঃ ॥ ২১ ॥ রক্তকইতি । রক্তক
 পাত্র অভুতয়ঃ সদৈব বেগুশ্চ মুরলী পাশান্ধারযন্ত্রীতি ত্বাবঃ ॥ ২২ ॥

ପୃଥୁକାଃ ପାର୍ଶ୍ଵଗାଃ କେଲି କଳାଲାପ କଳାକୁରାଃ ।
ପଞ୍ଜବୋ ମଙ୍ଗଳଃ ଫୁଲଃ କୋମଳଃ କପିଲାଦୟଃ ।
ଶୁବିଲାକ୍ଷ ବିଶାଲାକ୍ଷ ରସାଲ ରସ ଶାଲିଲଃ ॥ ୨୩ ।
ଜୟୁନଦ୍ୟାଶ ତାନ୍ତ୍ରିଲ ପରିକାର ବିଚକ୍ଷଣାଃ ।
ପଯୋଦ ବାରିଦାଦ୍ୟାନ୍ତ ନୀର ସଂକାର କାରିଣଃ ।
ବନ୍ଦ୍ରୋପକାର ନିପୁନାଃ ସାରଙ୍ଗ କୁବଲାଦୟଃ ॥ ୨୪ ॥
ପ୍ରେମକନ୍ଦ ମହାଗନ୍ଧ ସୌରିଙ୍ଗ୍ରୁ ମଧୁ କନ୍ଦଲାଃ ।
ମକରନ୍ଦ ଦୟଶ୍ଚାମୀ ଶୃଙ୍ଗାର ରସ କାରିଣଃ ॥ ୨୫ ॥

ଭାଷା ।

ପୃଥୁକ ଓ ପାର୍ଶ୍ଵଗ ଇହାରା କେଲି ସମ୍ପାଦକ । ପଞ୍ଜବ, ମଙ୍ଗଳ,
ଫୁଲ, କୋମଳ, କପିଲ, ଶୁବିଲାକ୍ଷ ଓ ବିଶାଲାକ୍ଷ ଇହା କୃଫେର ବିବିଧ
ରସ ସମ୍ପାଦକ ଛିଲ ॥ ୨୩ ॥

ଜୟୁନଦ୍ୟ ଅଭୂତି ଭୂତ୍ୟଗଣ ତାନ୍ତ୍ରିଲ ସଂକାରେ ବିଲକ୍ଷଣ ଅଭିଭୂତ
ଓ ପଯୋଦାଦି ଭୂତ୍ୟବର୍ଗ ଜଳମଂକାର ଚତୁର ଏବଂ ସାରଙ୍ଗ କୁବଲାଦି
ଇହାରା ବନ୍ଦ୍ରମଂକାରେ ନିୟୁକ୍ତ ଛିଲ ॥ ୨୪ ॥

ପ୍ରେମକନ୍ଦ, ମହାଗନ୍ଧ, ସୌରିଙ୍ଗ୍ରୁ, ମଧୁକନ୍ଦଲ, ଓ ମକରନ୍ଦ ଇହାରା
ଶୃଙ୍ଗାରରସ ବନ୍ଦ୍ରକ ଛିଲ ॥ ୨୫ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ପୃଥୁକା ଇତି । ପୃଥୁକ ପାର୍ଶ୍ଵକାନ୍ଦୟେ ରସପୂର୍ଣ୍ଣାଳାଗ କାରିଣ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୩ ॥
ଜୟୁନଦ୍ୟା ଇତି । ଜୟୁନଦ୍ୟାଦୟ ତାନ୍ତ୍ରିଲ ପରିଚାରକାଃ ତାନ୍ତ୍ରିଲାଦି ଧୌତ କର୍ମନି
ବିଚକ୍ଷଣାଃ ନିପୁଣାଃ । ପଯୋଦ] ବାରିଦାଦ୍ୟାଦୟମେ । ଜଳମଂକାର କାରିଣଃ
ଜଳଶୁଦ୍ଧି ବିଧାଯିନଃ । ସାରଙ୍ଗ କୁରଙ୍ଗାଦୟଃ ବନ୍ଦ୍ରମଂକାର ସାଧିନଃ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥
୨୪ ॥ ପ୍ରେମେତି । ପ୍ରେମକନ୍ଦାଦୟନ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାରରସ ସମ୍ପାଦକାଃ ; ଅମୀଶୃଙ୍ଗାର
ରସାରୁ କୁଳତାଃ ସମ୍ପାଦନ୍ତୀତି ଭାବଃ ॥ ୨୫ ॥ ଅନ୍ତମ ଇତି । ଅନ୍ତମଃ

সুমনঃ কুসুমোজ্জাস পুষ্পহাস হরাদয়ঃ ।
 গঙ্কাঙ্গ রাগ মাল্যাদি পুষ্পালক্ষ্মিতি কারিণঃ ॥২৬॥
 দক্ষাঃ সুরঙ্গ ভদ্রাঙ্গ কপূর কুসুমাদয়ঃ ।
 নাপিতাঃ কেশ সংস্কারে মর্দনে দর্পণার্পণে ॥২৭॥
 কোষাধি কারিণঃ স্বচ্ছ সুশীতল শুণাদয়ঃ ।
 বিমলঃ কমলাদ্যাশ্চ স্থালী পীঠাধি কারিণঃ ॥২৮॥
 ধনিষ্ঠা চন্দন কলা শুণ মালা রতি প্রতা ।

ভাষা ।

সুমন, কুসুমোজ্জাস ও পুষ্পহার ইহারা গঙ্কমাল্য ও পুষ্পাদি দ্বারা কৃষ্ণের অঙ্গরাগ ও অলক্ষ্মিতি কার্য্য সম্পাদন করিত ॥ ২৬ ॥

সুরঙ্গ, ভদ্রাঙ্গ প্রভৃতি নাপিতগণ কেশসংস্কার, অঙ্গমর্দন ও দর্পণ প্রদানে বিশেষ চতুর ছিল ॥ ২৭ ॥

অগ্ন্যান্ত কতিপয় সদ্গুণশালী বয়স্ত্রগণ কৃষ্ণের কোষাধি-কারে নিযুক্ত ও কমল বিমল প্রভৃতি পাকাদিপাত্রে এবং পীঠাদি আসনাধিকারে নিযুক্ত ছিল ॥ ২৮ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কুসুমোজ্জাসাদয়ঃ গঙ্কাঙ্গরাগঃ গক্ষেন চন্দনাদিনা অঙ্গরাগঃ অঙ্গনু-লেপণঃ মাল্যাদি পুষ্পালক্ষ্মিতিকারিণঃ মাল্যাদিনা পুষ্পেশ্চ অলক্ষ্মিতি রঞ্জ-লক্ষণঃ এতানি কর্তৃৎ শীলমেষাঃ তথোক্তাঃ ॥ ২৬ ॥ দক্ষা ইতি ।
 সুরঙ্গাদয়ো নাপিতাঙ্গোর কারিণঃ । কেশসংস্কারে কুসুমপরিকারে মর্দনে সহাহনে দর্পণার্পণে আদর্শদানে দক্ষাঃ পারগাঃ ॥ ২৭ ॥
 কোষেভ্যাদি । স্বচ্ছসীতল শুণাদয়ঃ কোষাধি কারিণঃ ধনাদ্যারু রুক্ষকাঃ । বিমল কমলাদয়ঃ স্থালী পীঠাধিকারিণঃ পাত্রাসনাদি রুক্ষকাঃ ॥ ২৮ ॥ ধনিষ্ঠা প্রভৃতয়ো নীর্ব্যঃ শুণ-

ଭବାନୀନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭା ଶୋଭା ରଞ୍ଜାଦ୍ୟଃ ପରିଚାରିକାଃ ।
 ଗୃହ ସଂମାର୍ଜ୍ଜନେ ଦକ୍ଷାଃ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟସୁ କୋବିଦାଃ ।
 ଚେଟ୍ୟଃ କୁରଙ୍ଗୀ ଭୁଙ୍ଗାରୀ ସୁଲବ୍ବା ଲଞ୍ଛିକାଦୟଃ ॥୨୯॥
 ଚତୁରଶ୍ଚାରଣୋ ଧୀମାନ୍ ପେଶଲାଦ୍ୟାଶ୍ଚରୋତ୍ତମାଃ ।
 ଚରଣ୍ଠି ଗୋପ ଗୋପୀୟ ନାନାବେଶେନ ସେ ସଦା ୩୦ ।
 ବୃନ୍ଦାବୃନ୍ଦାରିକବେନା ସୁବଲାଦ୍ୟାଶ୍ଚ ଦୃତିକାଃ ।
 କୁଞ୍ଜାଦି ସଂକ୍ଷିଳ୍ୟାଭିଜ୍ଞା ବୃନ୍ଦା ତାମ୍ଭ ବରୀଯନୀ ।୩୧।

ଭାଷା ।

ଧନିଷ୍ଠା, ଚନ୍ଦନକଳା, ଶୁଣ ମାଲା, ରତ୍ନପ୍ରଭା, ଭବାନୀ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା ଶୋଭା, ଓ ରଞ୍ଜାଦି ପରିଚାରିକାଗମ ଗୃହସଂମାର୍ଜନ ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ସୁଚତୁରା ଛିଲ । କୁରଙ୍ଗୀ ଓ ଭୁଙ୍ଗାରୀ ହୁଇ ମଥୀ କୃଷ୍ଣରଦାସ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିତ ॥ ୨୯ ॥

ଚତୁର ଚାରଣ ଓ ପେଶଳ ପ୍ରଭୃତି କୃଷ୍ଣର ଉତ୍କର୍ଷଚର ଇହାରା ସର୍ବଦା ନାନାକପ ବେଶଧାରଣ କରିଯା ଗୋପ ଗୋପାଗଣେର ନିକଟ ବିଚରଣ କରେ ॥ ୩୦ ॥

ବୃନ୍ଦା, ବୃନ୍ଦାରିକା, ଓ ସୁବଲା ଇହାର କୃଷ୍ଣର ଦୃତି । ଯାହାରା କୁଞ୍ଜାଦି ମଂକାର କରେ । ଇହାଦେର ମଧ୍ୟେ ବୃନ୍ଦା ପ୍ରଧାନା ॥ ୩୧ ॥

ଅସ୍ତ୍ର୍ୟାର୍ଥଃ ।

ସଂମାର୍ଜନେ ଗୃହଶୂନ୍କି କର୍ମଣି ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟସୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିବିଧ ବ୍ୟାପାରେସୁ କୋବିଦାଃ ନିପୁଣାଃ କୁରଙ୍ଗୀଭୁଙ୍ଗାରୀ ପ୍ରଭୃତୀଶ୍ଚେଟ୍ୟଃ ଦାମ୍ୟ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୯ ॥
 ଚତୁର ଇତି । ଧୀମାନ୍ ତଦାଖ୍ୟୋ ଗୋପଃ ଚାରଣଃ ଦୁଃଃ । ପେଶଲାଦ୍ୟା ଶ୍ଚତୁରଶ୍ଚର ଅଧିନାନାଃ ସଦା ନାନାବେଶେନ ଗୋପଗୋପୀୟ ଚରଣ୍ଠି ସଞ୍ଚଦଂ ବ୍ରଜନ୍ତି ॥ ୩୦ ॥ ବୁନ୍ଦେତି ବୃନ୍ଦା ବୃନ୍ଦାରିକାଦ୍ୟଃ ଦୃତିକାଃ କୁଞ୍ଜାଦି ସଂକାର କର୍ମଣି ଦକ୍ଷା । ତାଙ୍କ ଦୃତି କାଞ୍ଚ ମଧ୍ୟେ ବୃନ୍ଦାବରୀଯନୀ ପୂର୍ବ ଯୁବତି ॥ ୩୧ ॥

নর্তকাশচন্দ্ৰ হাসেন্দু হাসচন্দ্ৰ সুখাদয়ঃ ।
 সুধাকর সুধাদান সারঙ্গাদ্যা মৃদঙ্গিনঃ ॥ ৩২ ॥
 কালান্তরস্থে দেবেশি বাদ্য সৌগুণ সাগরাঃ ।
 কালকষ্ঠঃ সুধাকষ্ঠঃ শূককষ্ঠ। দয়োপ্যমী ॥ ৩৩ ॥
 সর্ব প্রবন্ধ নিপুণ। রসজ্ঞা স্তানকারিণঃ ।
 নির্লেজকস্ত সুমুখো দুর্লভো রঞ্জনাদয়ঃ ॥ ৩৪ ॥
 পুণ্যঃ পুঁজি স্তথা ভাজ্য বাসিনদ্যাশ্চ ডিণ্ডিমঃ ।
 বৰ্দ্ধকি বৰ্দ্ধমানাখ্যাঃ খট্টাদি কটকারকাঃ ॥ ৩৫ ॥
 ভাষা ।

চন্দ্ৰহাস, ইন্দুহাস ও চন্দ্ৰ সুখ ইহারা কৃত্যদেবের নর্তক এবং
 সুধাকর, সুধাদান ও সারঙ্গ ইহারা মৃদঙ্গাদি বাদ্যধারণ করে ॥ ৩৪ ॥

কালকষ্ঠ সুধাকষ্ঠ ও শূককষ্ঠ ইহারা সময়ামুষামী বাদ্য
 বাদন করে ॥ ৩৩ ॥

নির্লেজ, সুমুখ, ছৰ্লোভ ও রঞ্জনপ্রভৃতি ভৃত্যগণ মানা-
 প্রকার প্রবন্ধ রচনা করিত ও সংগীতকালে তান ধারণ করে ॥ ৩৫ ॥

পুণ্য, পুঁজি, ভাগ্যবাশি; ডিণ্ডিম, বৰ্দ্ধকি ও বৰ্দ্ধমান ইহারা
 খট্টাদি রচনা কার্যে ব্যাপ্ত ছিল ॥ ৩৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

নর্তক। ইতি । চন্দ্ৰহাসাদ্য। নর্তক। নৃত্যকাৰ্য সম্পাদকাঃ । সুধা-
 করাদ্য। সুদঙ্গিনঃ সুদঙ্গ বাদন তৎপরাঃ ॥ ৩২ ॥ কালান্তরেতি।
 অমী কালকষ্ঠাদয়ঃ কালান্তরস্থাঃ কালপর্যায় মৰলস্য হায়িনঃ । বাদ্যসৌ-
 গুণসাগরাঃ বাদ্যকর্ম কুশলাঃ ॥ ৩৩ ॥ সর্ব ইতি । নির্লেজ কান্দয়ঃ
 সর্ব প্রবন্ধ নিপুণঃ সর্বশিল্প প্রবক্ষে কাৰ্ব্ব্যাদৌ নিপুণ। দক্ষাঃ ॥ ৩৪ ॥
 পুণ্য ইতি । পুণ্যাদ্যাঃ ডিণ্ডিমাঃ বাদ্য বিশেষ বাদকাঃ । বৰ্দ্ধক্যাদয়ঃ
 খট্টাদৌ তল্পাবিধায়িনঃ ॥ ৩৫ ॥ সুচিত্রেতি । সুচিত্র বিচিত্রৌ

ସୁଚିତ୍ରଶ ବିଚିତ୍ରଶ ଚିତ୍ର କର୍ମକରା ବୁଝୋ ।
 ସର୍ବକର୍ମକରାଃ କୁଣ୍ଡକଣ୍ଡୋଲକଟୁନାଦିଯଃ ॥ ୩୬ ॥
 ଧୂମଲା ପିଙ୍ଗଲା ଗଞ୍ଜା ପିଶାଙ୍ଗୀ ମାନକଣ୍ଠନୀ ।
 ହଂସୀ ବଂସୀ ତ୍ରିରେଥାଦ୍ୟାବୈଚିକ୍ୟାସ୍ୟ ମୁପ୍ରିଯାଃ ।
 ପଦ୍ମଗନ୍ଧ ପିଶଙ୍ଗାକ୍ଷେତ୍ରୀ ବଲୀବନ୍ଧାରତିପ୍ରିଯା ॥ ୩୭ ॥
 ସୁରଙ୍ଗାସ୍ୟଃ କୁରଙ୍ଗାସ୍ୟ ଦଧିକୋ ନାଭିଥଃ କପିଃ ।
 ସ୍ୟାମୁ ଅଗରକାଶ୍ଚାଲୌ ରାଜହଂସଃ କଳସନଃ ॥ ୩୮ ॥
 ବୃଦ୍ଧାବନ୍ତ ମହୋଦ୍ୟାନ୍ତ ଶ୍ରେଯୋସିଃ ଶ୍ରେଯସାଯାଚ ।
 କ୍ରୀଡ଼ାଗିରିସଥାର୍ଥାଖ୍ୟଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ତଗୋବର୍ଦ୍ଧନୋଯତଃ ॥ ୩୯
 ଭାଷା ।

ସୁଚିତ୍ର ଓ ବିଚିତ୍ର ଏହି ହୁଇ ଜନ ଚିତ୍ର କର୍ମକାରକ । କୁଣ୍ଡ,
 କଣ୍ଡୋଲ ଓ କରଣ୍ଡକ ଇହାରା ସର୍ବ କର୍ମ କାରକ ॥ ୩୬ ॥

ଧୂମଲା, ପିଙ୍ଗଲା, ଗଞ୍ଜା, ପିଶାଙ୍ଗୀ, ମାନକଣ୍ଠନୀ, ହଂସୀ,
 ବଂସୀ, ତ୍ରିରେଥା ଓ ବୈଚିକୀ ଏହି ସକଳ ଦାସୀଗଣ କୃଷ୍ଣର ଅତି ପ୍ରିୟ ॥ ୩୭ ॥

କୁରଙ୍ଗାସ୍ୟ, ସୁରଙ୍ଗାସ୍ୟ, ଦଧିକୋନ, ଓ କପିପ୍ରାତ୍ମତି ପ୍ରିୟ ଭୂତ୍ୟ ।
 ଏବଂ ବୃଦ୍ଧାବନେ ଅମର କୋକିଳ ଓ ରାଜହଂସର୍ବଦାକଳସନ କରିତ ॥ ୩୮ ॥

ମହୋଦ୍ୟାନ ବୃଦ୍ଧାବନ ମୁକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଯେଥାନେ ଶ୍ରୀମାନ
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରି କ୍ରୀଡ଼ା ସ୍ଥାନ ॥ ୩୯ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ହୋ ଚିତ୍ରକର୍ମକାରକୋ । କୁଣ୍ଡକାଦୟଃ ସର୍ବକର୍ମ କାରିଣଃ ॥ ୩୬ ॥ ଧୂ-
 ଲାତି । ଧୂମଲା ପ୍ରାତ୍ମତି କୁରଙ୍ଗାସ୍ୟ ମୁପ୍ରିଯାଃ ପ୍ରୀତି ମଞ୍ଜୁଦିକାଃ ॥ ୩୭ ॥
 ସୁରଙ୍ଗାସ୍ୟ ଇତି । ସୁରଙ୍ଗାସ୍ୟାଦୟଃ କୁରଙ୍ଗାସ୍ୟ ପ୍ରୀତିରାଃ ସେବକାଃ ଇତି ଶେଷଃ ॥
 ୩୮ ॥ ବୃଦ୍ଧାବନ ମିତି । ମହୋଦ୍ୟାନ୍ତ ବୃଦ୍ଧାବନ୍ତ ନିଃଶ୍ଵେଷସାମ୍ଯ ମୋଜାଯ
 ଶ୍ରୀମଙ୍ଗଳ ଅଦଃ । ଯତୋ ଅଶ୍ଵିନ ବୃଦ୍ଧାବନେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଃ କ୍ରୀଡ଼ାଗିରିଃ
 କ୍ରୀଡ଼ାପର୍କତଃ ॥ ୩୯ ॥ ଘାଟ ଇତି । ମାନସ ଗଙ୍ଗାୟ ପବଜୋନାମ ଘାଟଃ

ঘাটোমানস গঙ্গায়াঃ পবনেনাম বিশ্রুতঃ ।
 সুবিকাশ তরানাম তরিষ্ঠত্ব বিরাজতে ।
 নামানন্দীশ্঵রং দেবি মন্দিরং স্ফুরদিন্দিরং ॥৪০ ॥
 আহ্লাদী মণ্ডপস্তুত্র গঙ্গাশেলা মনেজ্জুলঃ ।
 আমোদ বর্দ্ধনোনাম পবনোমোদ বাসিতঃ ॥৪১ ॥
 কুঞ্জাঃ কাম মহাভীম মন্দারমনিলাদয়ঃ ।
 অগ্রোধ রাজভাণীর কদম্ব কদলীগণাঃ ॥ ৪২ ॥

তাম্ভ ।

বৃন্দাবনে মানস নামে গঙ্গার ঘাট বিদ্যমান আছে। ঐ ঘাটে সুবিকাশ নামে তরণী ও ঘাটোরি নন্দিকেশ্বর নামে মন্দির নির্মিত রহিয়াছে ॥ ৪০ ॥

বৃন্দাবনে আহ্লাদী নামে মণ্ডপ সমৃজ্জুল গঙ্গাশেল সকল আছে। আমোদ বর্দ্ধন নামে পবন সদা সুগন্ধ বহন করিতেছে ॥ ৪১ ॥

কদম্ববন, মহাবন, বৃন্দাবন, অগ্রোধবন ও ভাণীরবনপ্রভৃতি কুঞ্জ সকল কংক বিহার স্থল ॥ ৪২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

অবতরণ স্থানঃ। যত্র মানস গঙ্গায়া সুবিকাশ তরানাম তরি নৌকা বিরাজতে। নন্দীশ্বরং নাম মন্দির মিত্যর্থঃ ॥ ৪০ ॥ আহ্লাদীতি। আহ্লাদীনাম মণ্ডপঃ বিশ্রাম গৃহঃ। গঙ্গাশেলঃ উজ্জ্বলাসনঃ। মোদ-বাসিতঃ সৌগন্ধপূর্ণঃ আমোদ বর্দ্ধনোনাম পবনঃ ॥ ৪১ ॥ বুঝ। ইতি। কাম মহাভীমাদয়ঃ কুঞ্জাঃ কৌতুক স্থানানি ॥ ৪২ ॥ ইতুনতি। মহাভীরুৎ ভূতায়। যমুনা সাখেলাতৌর্থঃ। যত্র যমুনায়াঃ

ସମୁନାୟ ମହାତୀର୍ଥେ ଖେଳାତୀର୍ଥ ଘିହୋଚ୍ୟତେ ।
 ପରମ ପ୍ରେସ୍ତରୀସାର୍କିଂ ସଦାୟତ୍ର ଶୁଖେରତିଃ ॥ ୪୩ ॥
 ଲୀଲାପଦ୍ମ ସଦାସ୍ମେରେ ଗେଣୁକଶ୍ଚତ୍ର କାରକଃ ।
 ଶିଙ୍ଗିନୀ ଘଞ୍ଜୁ ଲଶରେ ମାନବକାଟନୀଯୁଗ ।
 ବିଲାସ କର୍ମିକ ନାମ କାର୍ମ୍ମୁକ ଅର୍ଥଚିତ୍ରିତ ॥ ୪୪ ॥
 ମନ୍ତ୍ରଘୋଷେ ବିଷାଗୋହସ୍ୟ ବଂଶୀ ଭୁବନମୋହନ ।
 ରାଧାକୃମୀନ ବଡ଼ିଶୀ ମହାନନ୍ଦାତି ଧାପିଚ ।
 ସ୍ଵତ୍ତୁ ସ୍ଵତ୍ତୁ ବନ୍ଧନୋ ବେଣୁଥ୍ୟାତୋ ମଦନବର୍କନ ॥ ୪୫ ॥

ତାଷା ।

ମହାତୀର୍ଥ ଯେ ସମୁନା ତାହା କୃଷ୍ଣର ଜଳ କ୍ରୀଡା ସ୍ଥାନ । ଯେଥାନେ
 କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସଦା ପରମ ପ୍ରେସ୍ତରୀ ସଥିଗଲ ସଙ୍ଗେ ନାନାବିଧ ରତ୍ନ
 କରେନ ॥ ୪୩ ॥

ଲୀଲାପଦ୍ମ କୃଷ୍ଣର ବିଲାସ କର୍ମିକ ନାମକ ବିଚିତ୍ର ଧନୁକେର ଶର ।
 ଧନୁକେର କୋଟିଦ୍ୱୟ ଶିଙ୍ଗିନୀ ଗୁଣେ ଆବଦ୍ଧ ॥ ୪୪ ॥

ମନ୍ତ୍ରଘୋଷ ନାମେ କୃଷ୍ଣର ଶୂଙ୍ଗ, ବଂଶୀ ଭୁବନ ମୋହନକାରୀ ତାହାର
 ରାଧା ରାଧା ଏହି ଶବ୍ଦେ ବଡ଼ିଶେର ଶ୍ରାୟ ଜଗତକେ ଆକର୍ଷଣ କରେ ।
 ଏବଂ ଏ ବଂଶୀ ଯେ ଛୁଟୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଛେ ତାହାର ଶବ୍ଦେ ତ୍ରିଭୁବନେର
 ମଦନ ବର୍କନ ହୁଯ ॥ ୪୫ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ପରମ ଅଷ୍ଟୟା ପରମ ପ୍ରେସ୍ତରୀସ୍ୟାମହ ଶୁଖେରତିଃ ଶୁଖେରମଣ ମିତିଭାବଃ ॥ ୪୩ ॥
 ଲୀଲେତି । ଲୀଲାପଦ୍ମ କ୍ରୀଡାକମଳ ସଦାସ୍ମେରେ ସଦୈବ ଅନ୍ତକୁଟିତ ।
 ଶିଙ୍ଗିନୀ ଧନୁର୍ଧରଃ । ଅଟନୀଯୁଗ । କୋଟିଦ୍ୱୟ । କାର୍ମ୍ମୁକ ଧନୁଃ । ଅର୍ଥଚିତ୍ରିତ
 ଶୁବର୍ଣ୍ଣଭୂଷିତ ॥ ୪୪ ॥ ଅନ୍ତ ଇତି । ବିଷାଗ ଶୂଙ୍ଗଃ ଭୁବନମୋହନ ତ୍ରିଭୁବନ-
 ଶୂଙ୍ଗକାରୀ ବଂଶୀ ଓସ୍ୟ ସନ୍ତୁବଜ୍ଞାନ ରାଧାକରପ ମୌରସ୍ୟ ମଦନ ବର୍କନ ବଡ଼ିଶୀ
 ଭୂତନୀତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୪୫ ॥ ପାଣୀବିତି । ପାଣୋହିଷ୍ଠେ ପଣ୍ଠରଶୀକାରୀ ଦୋହନୀ

ପାଣୀପଣୁ ବଶୀକାରୌ ଦୋହନ୍ୟ ମୃତଦୋହନୀ ।
 ଅର୍ଦ୍ଧାପାତି ସହୋରଙ୍କା ନବରତ୍ନାକିତାଭୁଜେ ।
 ଅଙ୍ଗଦୈରଙ୍ଗଦାତିକେ ଚିକଣେନାମ କଙ୍କଣେ ॥ ୪୬ ॥
 କିକିଣୀରୁଣ ବଞ୍ଚାର ମଞ୍ଜୀରୌ ହେସଗଞ୍ଜନୌ ।
 କୁରଙ୍ଗନୟନାଚିତ୍ତ କୁରଙ୍ଗହର ଶିଖିତୋ ॥ ୪୭ ॥
 ହାରସ୍ତାରା ବଲୀନାମ ମନିମାଳା ତଡ଼ିଏପ୍ରତଃ ।
 ବନ୍ଧରାଧା ପ୍ରତିକୁତି ନିଷ୍କୋହଦୟ ମୋଦନଃ ।
 କୌଣ୍ଡଭାଥ୍ୟାମନିର୍ଯ୍ୟେନପ୍ରବିଷ୍ଟେହଦିଶୋଭନଃ ॥ ୪୮ ।

ଭାଷା ।

କୃଷ୍ଣର ହଞ୍ଚେ ଯେ ଦୋହନ ପାତ୍ର ଆଛେ ତାହା ପଣ୍ଡବରେର ବଶୀ-
 କରଣ କରେ । ରତ୍ନ ନିର୍ମିତ ନବ କଙ୍କଣେ ଅତି ମନୋହର ଶୋଭା
 ବର୍କନ କରିତେଛେ ॥ ୪୬ ॥

କିକିଣୀ ଓ ଶୁଦ୍ଧୁରେର କଣୁ ଶୁଦ୍ଧୁ ଶକ୍ତେ ହେସ ତିରକୃତ ହୟ ଏବଂ
 କୁରଙ୍ଗ ନୟନାଦିଗେର ଚିତ୍ତ ଆକର୍ଷଣ କରେ ॥ ୪୭ ॥

ତାରାବଲୀ ନାମେ ସେ ହାର କୃଷ୍ଣର ଗଲଦେଶେ ଲସମାନ ଆଛେ
 ତାହା ବିଦ୍ୟତେର ଅତ୍ୟାର ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ । କୃଷ୍ଣର ହଦୟେ ରାଧା ନାମାକ୍ଷିତ
 ଏକ ନିକ୍ଷ ଆଛେ ଏବଂ ବକ୍ଷଃହ୍ଲେ କୌଣ୍ଡଭ ନାମେ ମଣି ଝାହି-
 ରାଛେ ॥ ୪୮ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଅହୁତଦୋହନ୍ୟୌ ଦୋହନପାତ୍ରୌ । ଫୁଲେବାହୌ ଚିକଣେ ମୟୁଜ୍ଜ୍ଵଳେ କଙ୍କଣେ
 ହଞ୍ଚ ଭୂଷଣେ ଟତ୍ୟାର୍ଥଃ ॥ ୪୬ ॥ କିକିଣୀତି । ହେସଗଞ୍ଜନ୍ୟୌ ହେସରବ
 ବିନିଜ୍ଜକୋ ମଞ୍ଜୀରୌ ଶୁଦ୍ଧୁରୌ । କୁରଙ୍ଗନୟନାନାଂ ଚିତ୍ତକୁର ଜାଗି ଶିଖି-
 ଭାବି ହ୍ୟୋତୋ ॥ ୪୭ ॥ ହାରେତି । ତାରା ବଲୀନାମ ହାରଃ କଣ୍ଠକୁରଙ୍ଗ
 ଅକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷଃ ବିଦ୍ୟା ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳଃ ମାଳା ମନିଶିତ ହାରଃ ॥ ୪୮ ॥

କୁଣ୍ଡଲେ ମକରା କାରେ ରତ୍ନିରାଗାଦି ବର୍ଜନେ ।
 କିରିଟିଂ ରତ୍ନିରାଗାଦି ଚାନ୍ଦାଚାନ୍ଦର ଡାମର ।
 ନାନାରତ୍ନ ବିଚିତ୍ରାଖ୍ୟଂ ମୁକୁଟିଂ ଶ୍ରୀହରେବିର୍ଦୁଃ । ୪୯ ।
 ପତ୍ରପୁଞ୍ଜମୟୀ ମାଲା ବନମାଲା ପଦାବଧି ।
 ବୈଜୟସ୍ତ୍ରୀତ କୁମୁଦୈଃ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ର୍ବିନିର୍ମିତା ॥ ୫୦ ॥
 କାଶ୍ଚିତ୍ କୁଷଙ୍ଗଗାନ୍ଧାନ୍ୟଃ ପରିବାର ତୟାମୁତାଃ ।
 ଗାନ୍ଧୀମୁଖ୍ୟଶ୍ରଦ୍ଧନ୍ୟଶେଷ୍ଟୋଭ୍ରାନ୍ତିକାଦିକାଃ ॥ ୫୧ ।

ଭାଷା ।

କରେ ମକରାକୃତି କୁଣ୍ଡଲ ତାହାତେ ସକଳେର ରତ୍ନିରାଗ ବର୍ଜନ ହୟ ।
 ଚାନ୍ଦା ଶୋଭିତ ମୁକୁଟ ମନ୍ତ୍ରକେ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ ॥ ୪୯ ॥

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରେର ଗଲନ୍ଧିତ ପତ୍ର ପୁଞ୍ଜ ରଚିତ ମାଲା ପଦାବଧି ଦୋଳି-
 ତେଛେ ଏବଂ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ରିତ କୁମୁଦ ପତକ ଉଡ଼ିନ ହି-
 ତେଛେ ॥ ୫୦ ॥

ସାଙ୍ଗୀ, ବ୍ରଜାଣୀଓ, ଭୃଙ୍ଗାରିକା ପ୍ରଭୃତି କତିପଯ ଶ୍ରୀ କଷ୍ଟର
 ପୋଷ୍ୟ ବର୍ଗ ବଲିଯା ପରିଗଣିତ ॥ ୫୧ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

କୁଣ୍ଡଲ ଇତି । ମକରାକାରେ ମକରବଦତି ଭଜିମତୀ । କୁଣ୍ଡଲେ କର୍ଣ୍ଣୁଷଣେ ।
 ରତ୍ନ ରାଗାଦି ବର୍ଜନେ ରତ୍ନାରାଗାଦିପକେ । କିରିଟିଂ ମୁକୁଟିଂ ॥ ୫୨ ॥
 ପତ୍ରେତି ପଦାବଧି ଆପାନଲବି ବନପତ୍ର ପୁଞ୍ଜମୟୀ ମାଲାଲହତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ।
 ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣଃ କୁମୁଦୈଃ ବିନିର୍ମିତା ରଚିତା ବୈଜୟସ୍ତ୍ରୀ ପତାକା ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୫୦ ॥
 କାଶ୍ଚିନିତି । ଅନ୍ୟାଃ କାଶ୍ଚିତ୍ କୁଷଙ୍ଗଗା ଅପର ପରିବାରମୁତାଃ ତେଷାମପି
 ପରିବାରେ ବିଦ୍ୟତେ ॥ ୫୧ ॥ ପୁର୍ବେତି ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟସତରୀ ଅନ୍ୟାଃ

পূর্ণবৎসতরী তুঙ্গী কক্খটীনাম কক্ষটী ।
 কুরঙ্গী রঙ্গিনীখ্যাতা চকোরী চাকুচঙ্গিকা ॥ ৫২ ॥
 অহোরাত্ৰং চরিত্রাণি ললিতা বিশ্বনাথয়োঃ ।
 পঠন্তী চিৰিয়াবাচা ঘাচিত্ৰং কুৱতে সখী ।
 নিবহন্তি নিজেকুঞ্জে মৃদঙ্গ বেণুরাধিকা ॥ ৫৩ ॥

ইতি রাধাতত্ত্বে বিংশতি পটলঃ ।

তাৰা ।

পূর্ণা, বৎসতরী, তুঙ্গী, কক্খটী, কক্ষটী, কুরঙ্গী, রঙ্গিনী
 চকোরী ও চঙ্গিকা প্রভৃতি সখীগণ অহোরাত্ৰ স্বললিত বাক্যে
 রাধাকৃষ্ণের চরিত গান করে এবং ললিতা সখী চিৰ পটে প্রতি-
 মৃত্তি চিৰিত কৱিয়া উভয়ের প্রীতি বৰ্জন করে ও রাধিকাকে
 কুঞ্জে লইয়া থায় ॥ ৫২ ॥ ৫৩ ॥

ইতি বিংশতি পটলঃ ।

অস্তাৰ্থঃ ।

সখ্য ইত্যৰ্থঃ ॥ ৫২ ॥ অহো রাত্মিতি । ললিতাসখী অহোরাত্ৰং
 দিবা নিশি বিশ্বনাথয়োঃ রাধাকৃষ্ণয়ো শচরিতাণি পঠন্তী চিৰং রাধাকৃ-
 ষ্টি লেখনং কুৱতে ॥ ৫৩ ॥

ইতি শ্রীচক্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্যহৃতে রাধাতত্ত্ব ব্যাখ্যানে
 বিংশতিপঠলঃ ।

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ଶୁଣୁଦେବି ପରଂ ତତ୍ତ୍ଵଂ ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟ ଘୋଗିନି ।
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁରଂ ଶାସ୍ତ୍ରଂ ସର୍ବଜାନୋତ୍ତମୋତ୍ତମଂ ॥୧॥
 ମୋହତ୍ୱା ଭତ୍ତା ରୋକ୍ଷଂ ବଶତା କାମତମନଃ ।
 ଲୋଲତା ମଦମାତ୍ରସର୍ଯ୍ୟଂ ହିଁ ସାଥେଦ ପରିଶ୍ରମଃ ।
 ଅସତ୍ୟଂ କ୍ରୋଧ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଆଶକ୍ଷା ଚିନ୍ତବିଭ୍ରମଃ ।
 ବିଷମତ୍ୱଂ ପରାପୋକ୍ଷା ଦୋଷା ଅଷ୍ଟାଦଶ ମୃତ୍ତାଃ ॥୨॥
 ଅଷ୍ଟାଦଶ ମହାଦୋଷ ରହିତାତ୍ତଗବତମୁଃ ।
 ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ୟମୟୀ ସତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନାନନ୍ଦ କୃପିଣୀ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ସଲିତେଛେ, ହେ ଦେବ ! ପରମତତ୍ତ୍ଵ ବାଞ୍ଚୁଦେବ ରହସ୍ୟ
 ସଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ କର । ଇହା ଅତି ମନୋହର ଓ ସର୍ବ ଜ୍ଞାନେର
 କାରଣ ॥ ୧ ॥

ମୋହ, ତତ୍ତ୍ଵଭାବ, ରୋକ୍ଷ, ବଶତା, କାମ, ଲୋଲତା, ମଦ, ମାତ୍ର-
 ସର୍ଯ୍ୟ, ହିଁ ସା, ଥେଦ, ପରିଶ୍ରମ, ଅସତ୍ୟ, କ୍ରୋଧ, ଆକାଙ୍କ୍ଷା, ଆଶକ୍ଷା,
 ଚିନ୍ତବିଭ୍ରମ, ବିଷମତା ଓ ପରାପୋକ୍ଷା ଏହି ଅଷ୍ଟାଦଶ ପ୍ରକାର ଦୋଷ
 କଥିତ ଆଛେ ॥ ୨ ॥

ତଗବାନ କୃଷି ଶରୀର ଏହି ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦୋଷ ରହିତ ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ୟମୟ,
 ନିତ୍ୟ ଓ ନିତ୍ୟ ଜ୍ଞାନା ନନ୍ଦ କୃପୀ ॥ ୩ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଈଶ୍ୱରଉବାଚେତି । ହେଯୋଗିନି ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟସର୍ବଜାନୋତ୍ତମଂତତ୍ୱଂ ଶୁଣ ॥ ୧ ॥
 ମୋହ ଇତି । ମୋହାମୟୋ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପ୍ରକାରା ଦୋଷା ଦୋଷଦ୍ଵେନ ଗ୍ରାହି ॥ ୨ ॥
 ଅଷ୍ଟାଦଶ ଇତି । ତଗବତ୍ତମୁଃ ତଗବଜ୍ଞାନୀର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍କାଷ୍ଟାଦଶଦୋହତୀମା । ସର୍ବ-
 ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ୟମୟୀ ଅନିମାଦ୍ୟକ୍ତ ଶକ୍ତି ମୁକ୍ତା ॥ ୩ ॥ ନେତି ତମ୍ୟତଗବତୋ ମାଂସ ମେଦଃ

নসত্যপ্রকৃতা মূর্তি শ্রাংস যেদোষ্টি সন্তবা ।
 যোগাচৈব ঘহেশানি সর্বাঙ্গা নিত্য বিগ্রহঃ ॥৪॥
 যোবেতি তৌতিকং দেহং বাসুদেবস্য পার্বতি ।
 তৎকৃষ্টা প্যথবা স্পৃষ্টা ব্রহ্মত্যাগবাপ্তু যাউ ॥৫॥
 ইত্থর উবাচ ।

ত্রিবিষ্ণীর্ণং ত্রিগন্তীরং ত্রিখর্বং সুমনোহরং ।
 পঞ্চদীর্ঘং পঞ্চ সূক্ষ্মং ষট্কৃত্যং সপ্ত রক্তিমা ॥৬॥
 বিগ্রহে লক্ষণং জ্ঞেযং বাসুদেবস্য পার্বতি ।
 ভাষা ।

কৃষ্ণ শরীর মাংস শোণিত মেদ ও অস্তি নির্মিত আকৃত
 নহে । তিনি যোগ বলে নিত্য বিগ্রহ ধারণ করিয়াছেন ॥ ৪ ॥

যে ব্যক্তি তগবান কৃষ্ণ দেহকে তৌতিক বোধ করে তাহাকে
 দর্শন কিম্বা স্পর্শ করিলে ব্রহ্মত্যা পাপ ভাগী হয় ॥ ৫ ॥

মহাদেব বলিতেছেন কৃষ্ণ শরীরে তিনটা স্থান বিষ্ণীর্ণ,
 তিনটা গন্তীর, তিনটা ধৰ্ম, পঞ্চ দীর্ঘ, পঞ্চ সূক্ষ্ম, ছয়টা উচ্চ
 এবং সপ্তস্থান রক্তিম আছে ॥ ৬ ॥

কৃষ্ণ শরীরের এই লক্ষণ বলিলাম হে পার্বতি ! বিষ্ণীর্ণ গন্তী-
 রাদি যাহা বলিয়াছি তাহার বিশেষ বলিতেছি অবগ কর ।

অস্যার্থঃ ।

সন্তবা তনুর্বাতি স সর্বাঙ্গা সর্ববয়ঃ যোগাং নিত্য বিগ্রহঃ নিত্য-
 শরীরঃ ॥ ৫ ॥ যইতি । যোগনঃ বাসুদেবস্য তৌতিকং পঞ্চকৃতাঙ্গাকং
 দেহং দেতি জানাতি । তৎ ইত্থরস্য পঞ্চকৃতাঙ্গাকদেহ শ্বীকৃতারং
 দৃষ্টা স্পৃষ্টা বা ব্রহ্মত্যাং ব্রহ্ম ব্যক্তিমিত পাপং অবাপ্তু যাউ ॥৫॥ ইত্থর-
 উবাচেতি । বাসুদেবশরীরে তৌগ্রহানানি বিজীর্ণানি অপঙ্কানি ।
 ত্রিলি গন্তীরাণি তৌলি অর্কাণি পঞ্চদীর্ঘাণি পঞ্চ সূক্ষ্মাণি তুলং উচ্চং সপ্ত-
 স্থান রক্তিমিত্যার্থঃ ॥ ৬ ॥ বিগ্রহে ইতি । বিগ্রহে শরীরে । কপোলো

ନାଭିକଟ୍ଟିଂ କପୋଲୌଚ ତଥାବକ୍ଷଃ ସ୍ତଳେ ହରେଃ ।
 ତ୍ରିବିସ୍ତ୍ରୀଗଂ ତ୍ରିଗଣ୍ଠୀରଂ ତ୍ରିଖର୍ବ ସ୍ଵଂ ହରେର୍ବିଦୁଃ ॥ ୭ ॥
 ଖର୍ବତା ତ୍ରିଯୁ ବିଜ୍ଞୟା ନଥ କେଶାଧରେସୁଚ ।
 ନାଭୋ ହଞ୍ଚେ ନେତ୍ରେ ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟ କବଯୋ ବିଦୁଃ ୮
 ପାନିପାଦୌଚ ହଞ୍ଚେ ନେତ୍ରୟୋ ହଞ୍ଚୁଯୋ ସ୍ତ୍ରୀ ।
 ଦୀର୍ଘତାପକ୍ଷ ବିଜ୍ଞୟା ବାନ୍ଧୁଦେବସ୍ୟ ପାର୍ବତି ॥ ୯ ॥
 ଶ୍ରୀବାଯାଂ ମଧ୍ୟଦେଶେତୁ ଜଜ୍ଞାଯାଂ ଦନ୍ତ କୁନ୍ତଲେ ।
 ସୁନ୍ଦରତା ପକ୍ଷ ବିଜ୍ଞୟା ବାନ୍ଧୁଦେବସ୍ୟକାମିନି ॥ ୧୦ ।

ଭାଷା ।

ନାଭି, କଟ୍ଟ କପୋଲ ଓ ବକ୍ଷଃ ସ୍ତଳାଦି ସ୍ଥାନ ବିଶେଷେର କୋନ କୋନ
 ସ୍ଥାନତ୍ରୟ ବିସ୍ତ୍ରୀଗ କୋନ ସ୍ଥାନ ବା ଗଣ୍ଠୀର ଏହି କପ ଖର୍ବ ଦୀର୍ଘ
 ଇତ୍ୟାଦି ॥ ୭ ॥

ପଣ୍ଡିତ ଗଣ କୁକ୍ଷେର ନଥେ, କେଶେ ଓ ଅଧରେ ଖର୍ବତା, ନାଭି ହଞ୍ଚ
 ଓ ନେତ୍ରେ ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ଥାକେନ ॥ ୮ ॥

ହେ ପାର୍ବତି ! ହଞ୍ଚ ପାଦ ଓ ନେତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ପକ୍ଷ ସ୍ଥାନ ଦୀର୍ଘ
 ବାନ୍ଧୁଦେବ ଶରୀରେର ଏହି ଲକ୍ଷଣ ଜାନିବେ ॥ ୯ ॥

ଶ୍ରୀବା, କାଟୀ ଦେଶ, ଜଜ୍ଞା ଓ କେଶ ବାନ୍ଧୁଦେବେର ଏହି ପକ୍ଷସ୍ଥାନ
 ଶୁଭ୍ରା ॥ ୧୦ ॥

ଅମ୍ୟାର୍ଥ ।

ଗଣ୍ଠୋ । ବିଦୁର୍ଜନନ୍ତି ॥ ୧ ॥ ଖର୍ବତେତି । ନଥକେଶାଧରେସୁ ତ୍ରିଯୁହାମେସୁ
 ଖର୍ବତା । ନାଭୋ ହଞ୍ଚେ ନେତ୍ରେ ଗାନ୍ଧୀର୍ଯ୍ୟ ଗଣ୍ଠୀରଭ୍ୟ । ବିଦୁଃ ଜାନନ୍ତି ।
 କବଯଃ ପଣ୍ଡିତଃ ॥ ୮ ॥ ପାଣିତି । ପାନ୍ଦାଦିମୁ ପକ୍ଷରୁ ହାନେସୁ ଦୀର୍ଘତା ।
 ବାନ୍ଧୁଦେବସ୍ୟ ପାନିପାଦାଦୟୋ ଦୀର୍ଘାଇତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୯ ॥ ଶ୍ରୀବାଯାମିତି । ଶ୍ରୀବାଯାଂ
 ଗଲମେଶେ ମଧ୍ୟଦେଶେ କଟ୍ଟାଂ ଜଜ୍ଞାଯାଂ ଦଙ୍କେ କୁନ୍ତଲ କେଶେଚ କୁକ୍ଷ୍ମତା
 ବଜେତରୁ । ଜାନୀଯାଂ ॥ ୧୦ ॥ ପାଦମ୍ୟୋରିତି ପାଦମ୍ୟେ କରସ୍ଵୟେ ନାଭୋ

ପାଦଯୋଃ କର୍ଣ୍ୟୋନ୍ମାତ୍ତୋ ବକ୍ତ୍ରେ ନାସା ପୁଟ୍ଟହୟେ ।
 ନେତ୍ରଯୋଃ କର୍ଣ୍ୟୋଚୈଚବ ହରେଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତିମା ॥୧୧॥
 ନାସାଗ୍ରୀବାଙ୍କଳ ବକ୍ଷଃ ଶିରଃ କଟିବୁ ପାର୍ବତି ।
 ତୁଞ୍ଚସ୍ତ୍ରଂ ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ୍ଚକାଯ ଲକ୍ଷଣ ।
 ଶରୀରଂ ପରମେଶାନି ଏତଜ୍ଞଲକ୍ଷଣ ସଂୟୁତ ॥ ୧୨ ॥
 ଏତେ ସର୍ବଂ ବରାରୋହେ ସ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତିରୀଖରୀ ।
 ବାଞ୍ଚୁଦେବୋ ମହାବିଷ୍ଣୁଃ ଅଦୀପ କାଲିକା ଇବ ।
 ଇଦଂ ଶରୀର ମାଣିତ୍ୟ ନାନାଲକ୍ଷଣ ସଂୟୁତ ॥ ୧୩ ॥
 ବିଷ୍ଣୁସ୍ତ ସଗୁଣୋଭୂତ୍ବା ନିଷ୍ଠ'ଗୋପି ଶୁଚିଚ୍ଛିତେ ।

ଭାଷା ।

ପାଦ, କର୍ଣ୍ଣ ନାତି ବକ୍ଷ, ନାସିକା ନେତ୍ର କର୍ଣ୍ୟ ବାଞ୍ଚୁଦେବେର ଏହି ସମ୍ପୁ ହାନେ ରକ୍ତିମା ପ୍ରକାଶିତ ହୟ ॥ ୧୧ ॥

ନାସା, ଗ୍ରୀବା, କ୍ଷମା, ବକ୍ଷ, ମନ୍ତ୍ରକ, ଓ ନିତସ ହେ ପାର୍ବତି !
 ବାଞ୍ଚୁଦେବେର ଏହି କରେକଟି ହାନ ଉଚ୍ଚ । ହେ ପରମେଶାନି ! ଦ୍ୱାତ୍ରିଂ-
 ଶ୍ଚ ଚିନ୍ତିତ ବାଞ୍ଚୁଦେବ ଶରୀର ଜଗନ୍ତ କାରଣ ॥ ୧୨ ॥

ହେ ସ୍ଵର୍ଗରି ! ଏହି ସକଳଇ ସ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ! ମହାବିଷ୍ଣୁ ବାଞ୍ଚୁଦେବ
 ଅଦୀପ କଲିକାକର ଶରୀର ଆଶ୍ରମ କରିଯାଛେ ॥ ୧୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ବକ୍ତ୍ରେ ନାସିକାହୟେ ନେତ୍ରହୟେ କର୍ଣ୍ୟହୟେ ଏତେମୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହାନେମୁ ତୁଳ-
 ବର୍ଣ୍ଣଂ । ୧୧ ॥ ନାମେତି । ହେପାର୍ବତି ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟ ନାସାଦିଷ୍ଟ୍ରୁ
 ହାନେମୁ ତୁଳବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚତା । ତୁଳଶରୀର ମେତାଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶତକଳ ସଂୟୁତ ॥
 ବିଜେଯ ॥ ୧୨ ॥ ଏତାଦିତି । ଏତେ ସର୍ବଂ ବାଞ୍ଚୁଦେବସ୍ୟ ଶରୀରାଦିକ-
 ସ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତିଃ ଅଚାବିଷ୍ଟ ର୍କାଞ୍ଚୁଦେବଃ ସ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ନିଃଶରୀରଃ ଅଦୀପ କପିକା-
 ଇବ ॥ ୧୩ ॥ ବିଷ୍ଣୁରିତି । ନିଷ୍ଠ'ଗୋ ବିଷ୍ଣୁଃ ସମ୍ମଣେ ତୁଟେବ କର୍ମକର୍ତ୍ତା

କର୍ମକର୍ତ୍ତା ସଦା ବିଷୁ ରନ୍ୟଥା ନିଶ୍ଚଲଃ ସଦା ।
 ଶରୀରଂ କାଲିକା ସାକ୍ଷାତ୍ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ନାନ୍ୟଥା । ୧୪
 ବୃଦ୍ଧାବନ ରହସ୍ୟ ସୃମହାମାୟା ସ୍ଵର୍ଗ ପ୍ରିୟେ ।
 ଶକ୍ତିଂ ବିନା ଘରେଶାନି ପରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ଶବାକୃତି । ୧୫ ।
 କୁଷ୍ମଣ୍ୟ ନ ଥଚନ୍ତ୍ରଭା କୋଟିବ୍ରକ୍ଷ ସମ୍ପର୍ତ୍ତା ।
 କିମ୍ବସାଧ୍ୟ ସ୍ଵରେଶାନି ବାସୁଦେବସ୍ୟ କାମିନି । ୧୬ ।
 ଏକୈକ ନ ଥଚନ୍ତ୍ରେୟ କୋଟିବ୍ରକ୍ଷ ସମ୍ପର୍ତ୍ତ ।
 ସର୍ବଂହି କୁଷ୍ମଦେବସ୍ୟ ତ୍ରିପୁରାପଦ ପୂଜନାତ ॥ ୧୭ ॥

ଭାଷା ।

ନିଗ୍ରଣ ବାସୁଦେବ ପ୍ରକୃତିର ଆଶ୍ରଯେ ସଞ୍ଚାର ହିୟା କର୍ମ କର୍ତ୍ତା
 ହିୟାଛେ । ପ୍ରକୃତି ସହାୟ ବ୍ୟକ୍ତିରେକେ ବିଷୁ ନିଶ୍ଚଲ । ବିଷୁ
 ଶରୀର ସାକ୍ଷାତ୍ କାଲିକା ଦେବୀ ॥ ୧୪ ॥

ବୃଦ୍ଧାବନ ରହସ୍ୟ ଯାହା ଦେଖିତେଛ ସକଳଇ ପ୍ରକୃତିର କାର୍ଯ୍ୟ
 ପ୍ରକୃତି ବ୍ୟକ୍ତିରେକେ ପରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ଶବାକୃତି ॥ ୧୫ ॥

କୃଷ୍ଣର ନଥ ଚନ୍ଦ୍ରାତ୍ମୀ କୋଟି ବ୍ରକ୍ଷ ସମ । ହେ କାମିନି ! ଏହି
 ତ୍ରିଭୁବନେ ବାସୁଦେବେର କିଛୁଇ ଅସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ॥ ୧୬ ॥

କୃଷ୍ଣର ଏକ ଏକ ନଥେ କୋଟି ବ୍ରକ୍ଷ ସମ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଜ୍ୟୋତି ।
 ହେ ଦେବି ! କୃଷ୍ଣର ଏହି ସକଳ ମାହାତ୍ୟାହି ତ୍ରିପୁରା ପୂଜନେର
 ଫଳ ॥ ୧୭ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଅମ୍ବ୍ୟଥା ନିଷ୍ଠ'ନଶ୍ଚେତ ନିରିକ୍ଷିଯଃ ॥ ୧୪ ॥ ବୃଦ୍ଧାବନେତି । ସୃବୃଦ୍ଧାବନ
 ରହସ୍ୟାଦିକ୍ରତ୍ୟେନ୍ ମହାମାୟା । ଶକ୍ତିଂ ବିନାପରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ଶବବରିଶେଷଟ୍ଟି । ୧୫
 କୁଷ୍ମଣ୍ୟ ନ ଥଚନ୍ତ୍ରନୀପ୍ରାୟଃ କୋଟିବ୍ରକ୍ଷମାଃ । ହେ କାମିଦି ! ବାସୁ-
 ଦେବସ୍ୟ କିମପି ନା ସାଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟତେ ॥ ୧୬ ॥ ଏକୈକେତି । କୁଷ୍ମଣ୍ୟାଦିକ୍ରତ୍ୟ-
 ଅଯାଦିକ୍ରତ୍ୟ ତ୍ରିପୁରାପଦପୂଜନ କମ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୭ ॥ ଦେବ୍ୟବାଚେତି ।

দেবুঃবাচ ।

দেবদেব মহাদেব সংসারাণ্ব তারক ।
কৃপয়া কথ্যতাং দেব পদ্মিনী তত্ত্ব মুক্তমং ।
কথ্যতাং পদ্মিনী তত্ত্বং কৃপয়াপরমেশ্বর ॥১৮॥

ঈশ্বর উবাচ ।

পদ্মিনী রাধিকাদৃতী ত্রিপুরায়াঃ শুচিশ্চিতে ।
প্রত্যহং কুরুতে দেবি কুলাচারং স্ফুর্দুর্ভতং ॥১৯॥
নানাতন্ত্রেষু যচ্ছোক্তং কুলাচরণ মুক্তমং ।
তৎসর্বং পরমেশানি পদ্মিনী পরমান্তুতং ॥২০॥

ভাষা ।

পার্বতী জিজ্ঞাসা করিতেছেন, হে সংসারাণ্বতারক মহাদেব
কৃপাকরিয়া পদ্মিনী তত্ত্ব আমার নিকট বল ॥ ১৮ ॥

মহাদেব বলিতেছেন; ত্রিপুরাদৃতী পদ্মিনী রাধিকা
কপে প্রত্যহ অতি গোপনীয় পরম দুর্ভত কুলাচার সাধন
করেন ॥ ১৯ ॥

যে সকল কুলাচার নানা তত্ত্ব গোপিত হে পরমেশানি !
পদ্মিণী দেই সকল কুলাচার সাধন করেন ॥ ২০ ॥

অস্যার্থঃ ।

হে মহাদেব কৃপয়া অমুগ্রহেণ পঞ্জলৌ তত্ত্বং কথ্যতামিত্যার্থঃ ॥ ১৮ ॥ ঈশ্বর
উবাচেতি । হে পার্বতী ত্রিপুরায়া দৃতী পদ্মিনী রাধিকাকুপেগাবতীর্ণা
সত্তী অতিদিনং কুলাচার সাধনং কুরুতে ॥ ১৯ ॥ আমেতি । আমা
তজ্জ্বল বৎকুলাচার স্ফুর্তং তৎসর্বমেব পদ্মিনী কুরুক্ষে ইতিভাবঃ ॥ ২০ ॥

ବିସ୍ମୃଜ୍ୟ ବହୁଧା ମୂର୍ତ୍ତିଂ ନାୟିକାଂ ପଦ୍ମମାଲୟା ।
 କୋଟିଶସ୍ତ୍ର ମହେଶାନି ସୃଷ୍ଟିବୈ ପଦ୍ମିନୀପ୍ରିୟେ ॥୨୧॥
 ପଦ୍ମିନୀ ପରମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା ରାଧିକା କୃଷ୍ଣମୋହିନୀ ।
 ହେମତେ ପ୍ରଥମେଗ୍ରୀ ହେମାନ୍ତଂ ନଗନନ୍ଦିନି ।
 ସଥେଚ୍ଛୟା ମହେଶାନି କୁଳାଚାରଂ କରୋତ୍ତିହ ॥୨୨॥
 କାଯବ୍ୟହଂ ସମାନ୍ତିତ୍ୟ ପୁଣ୍ୟରୀକ ନିଭେକ୍ଷଣଃ ।
 ରେମେଗୋଗୋପଗୋପୀଯୁପଦ୍ମିନୀସୃଷ୍ଟିଷୁକ୍ରମା ॥୨୩
 କୁଷେତୋପି ବହୁଧାମେନେ ଆୟାନଂ କୁଲସାଧନେ ।

ତାଷା ।

ହେ ପ୍ରିୟେ ! ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମ ମାଲାତେ ସ୍ଵିଯ ମୂର୍ତ୍ତି ବିସର୍ଜନ
 କରିଯା ରାଧାକପ ସୃଷ୍ଟିକରିଲେନ ॥ ୨୧ ॥

ପରମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା ପଦ୍ମିନୀ କୃଷ୍ଣମୋହନ ରାଧା ଶକ୍ତି ଧାରଣ କରିଯା
 ହେମତେର ପ୍ରଥମ ମାସେ ସଥେଚ୍ଛ କପେ କୁଳାଚାର ସାଧନ କରିତେ
 ଲାଗିଲେନ ॥ ୨୨ ॥

ପୁଣ୍ୟରୀକାଙ୍କ କୃଷ୍ଣ ବହୁକପ ଧାରଣ କରିଯା ଗୋପ ଓ ଗୋପୀ ଗଣେର
 ସହିତ ବିବିଧ କ୍ରୀଡ଼ା କରିଯାଛିଲେନ ॥ ୨୩ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଦିଲ୍ଲିଜ୍ୟେତି । ହେ ପ୍ରିୟେ ପାର୍ବତି । ଗର୍ଭମାଲାଯଂ ବହୁଧା ମୂର୍ତ୍ତିଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ
 କୋଟିଶୋ ସୃଷ୍ଟିଃ ସୃଷ୍ଟି । ଉତ୍ତପାଦିତା ॥ ୨୧ ॥ ପଦ୍ମିନୀତି । କୃଷ୍ଣମୋହିନୀ
 ପଦ୍ମିନୀ ହେମତେ ଅଧିମେ ମନ୍ଦି ସଥେଚ୍ଛୟା କୁଳାଚାର ସାଧନଂ କରୋତ୍ତିତି-
 ତାବଃ ॥ ୨୨ ॥ କାଯେତି । କାଯବ୍ୟହଂ ବହୁଶ୍ରୀରଂ ପୁଣ୍ୟରୀକ ନିଭେକ୍ଷଣଃ
 ଦିତପଅମେତଃ । ରେମେକ୍ରୀଡ଼ିତି ॥ ୨୩ ॥ କୃଷ୍ଣଇତି । ବାହୁଦେବୋପି
 କୁଳାଚାର ସାଧନାର୍ଥଃ । ଆୟାନଂ ସ୍ଵଦ୍ଵରପଂ ବହୁଧାମେନେ । ପୁର୍ବୋକ୍ତ ଶକ୍ତ୍ୟ-

বহুকামং সমাশ্রিত্য কৃষ্ণং কমললোচনঃ ।
 পূর্বোক্ত তত্ত্ববৎসর্বৎ কুলাচারং করোত্তিসঃ ॥২৪॥
 নায়িকাপূজনাদেবিকালিকাপূজিতাত্ত্বেৎ ॥২৫॥
 সপ্তপীঠে সপ্তলক্ষং জপ্তু সিদ্ধীশ্঵রোহরিঃ ।
 পদ্মিনীং বামভাগেত্ত সংস্থাপ্য বরবর্ণিনি ॥২৬॥
 কামাখ্যাতি মুখোভূম্বা ব্যাপকং ন্যাসমস্তুতৎ ।
 পীঠদেবীং প্রপূজ্যাথ পদ্মিন্যাদেহ ষষ্ঠিমু ॥২৭॥

তারা ।

কৃষ্ণ কুলাচার সাধনে আত্মাকে নানা কপ বোধ করিলেন।
 এবং কমলোচন কৃষ্ণ বহু কাম আশ্রয় করিয়া পূর্বোক্ত তত্ত্বানু-
 সারে কুলাচার সাধন করিতেন ॥ ২৪ ॥

পরমাখ্যর্য অষ্টকোন পীঠ সমন্বিত। অষ্টনায়িকা পূজা
 করিলেন। অষ্টনায়িকা পূজনে কালিকা পূজিত হন ॥ ২৫ ॥

কৃষ্ণদেব সপ্তপীঠে পদ্মিনীকে বামভাগে রাখিয়া সপ্তলক্ষ
 জপ করিয়া সিদ্ধ হইলেন ॥ ২৬ ॥

কৃষ্ণ পদ্মিনীর দেহ ষষ্ঠিতে কামাখ্যাতিমুখী হইয়া ব্যাপ-
 কন্তাস করিয়া পীঠদেবীর পূজা করিলেন ॥ ২৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

সারেণ কুলাচার সাধনং করোতি ॥ ২৪ ॥ নায়িকেতি । অষ্টগীঠ
 শিতানা ষষ্ঠিনায়িকানাং পূজনাদেব কালিকাপূজনং ত্বেবিতি তাবৎ ॥২৫॥
 সম্প্রতি । হে বরবর্ণিনি পদ্মিনোং বামভাগে সংস্থাপ্য সপ্তপীঠে সপ্তলক্ষং
 জপ্তু সিদ্ধীশ্বরো ত্বেবিতি ॥ ২৬ ॥ কামাখ্যেতি । কামাখ্যা ষেমি
 পীঠে তদতি মুখোভূম্বা পরিম্যাঃ শরীরে ব্যাপক ন্যাস মাচয়ে
 ইক্ষিজ্ঞাত ॥ ২৭ ॥ বেষ্টি । ষেষ্ট বেষ্টু ত্বেষ্টু বৎকুলাচার সাধন

ଯେମୁ ଯେମୁ ତତ୍ତ୍ଵେ ସମ୍ଯଦୁତ୍ତଃ ଶୁଚିଶ୍ଚିତେ ।
 ସଂପୂଜ୍ୟ ବିଧିବଦ୍ଗଞ୍ଜେ କୃପଚାରେ ମନୋହରେ ।
 ଇଷ୍ଟଦେବୀଃ ମହାକାଳୀଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ବିଧିବତ୍ତଦ ॥ ୨୮
 ସଂପୂଜ୍ୟ ବିଧିବଦେବୀଃ ପଦ୍ମିନ୍ୟା ଅଙ୍ଗସତ୍ତ୍ୟ ।
 ଲକ୍ଷେକ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵପ୍ରତ୍ତି ଓଡ଼ିଯାନ ତତ୍ତ୍ଵବିଶେଷ ୨୯
 ତ୍ରୈପୌଠଃ ସୋନିମୁଦ୍ରାଖ୍ୟଃ ସଂପୂଜ୍ୟପ୍ରଜପେନ୍ଦ୍ରିରଃ ।
 ନିଜେଷ୍ଟଦେବୀଃ ସଂପୂଜ୍ୟଜପେନ୍ଦ୍ରିକ୍ଷଃ ସମାହିତଃ ॥ ୩୦ ।
 ଓଡ଼ିଯାନକ୍ଷେତ୍ରଯୁଗଃ କାମାଖ୍ୟା ଯୋନିମଣ୍ଡଳ ।
 କାମକପେ ତତୋଗଭ୍ରାତତ୍ରକାତ୍ୟାଯନୀଃ ଶିବାଃ ॥ ୩୧ ।

ଭାଷା ।

ଯେଥେ ତତ୍ତ୍ଵରେ ଯେଥେ କୃପ କୁଳାଚାର ସାଧନ କମ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଛେ
 ହୟିକେଶ ସେଇ ସେଇ ବିଧାନମୁଦ୍ରାରେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ ଧୂପ ଦିପାଦି ବିବିଧ
 ଉପଚାରେ ଇଷ୍ଟଦେବୀ ମହାକାଳୀର ଅର୍ଚନା କରିଲେନ ॥ ୨୮ ॥

କୃଷ୍ଣଦେବ ବିଧାନକ୍ରମେ ପଦ୍ମିନୀ ଶରୀରେ ମହାଦେବୀର ଅର୍ଚନା
 କରିଯା ଲକ୍ଷସଞ୍ଚକ ଜପ କରିଲେନ ତଦନ୍ତର କାମକପେ ପ୍ରହାନ
 କରିଲେନ ॥ ୨୯ ॥

କାମକପେ ଯେ ଯୋନିଗୌଠ ଆଛେ ତାହାତେ ନିଜେଷ୍ଟଦେବୀର
 ଅର୍ଚନା କରିଯା ସମାହିତ ଚିତ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଜପ କରିଲେନ ॥ ୩୦ ॥

ତଦନ୍ତର ମିଦ୍ଦକ୍ଷେତ୍ର ସୋନି ମଣ୍ଡଳାଧିଷ୍ଠିତ କାମାଖ୍ୟାତୀର୍ଥେ
 କାତ୍ୟାଯନୀର ଅର୍ଚନା କରିଲେନ ॥ ୩୧ ॥

ଅନ୍ତ୍ରାର୍ଥଃ ।

ଶୁକ୍ଳଃ ତେହତେନେବଅକାରେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଦିଭି କୃପଚାରେର୍ଷାକାଳୀ ରିଷ୍ଟ-
 ରିଷ୍ଟାଃ ଜତିତି ॥ ୨୮ ॥ ସଂପୂଦ୍ୟେତି । ପଦ୍ମିନ୍ୟା ଅଙ୍ଗ ସତ୍ତ୍ୟ ପଦ୍ମିନ୍ୟା
 ଅକ୍ଷ ନାମିକାନ୍ତୁ । ସୋଗପୌଠଃ ଯୋଗାସନ । ଅତ୍ର ଓଡ଼ିଯାନମିତି
 ପାଠାନ୍ତର ॥ ୨୯ ॥ ତତ୍ତ୍ଵିତ । ତ୍ରୈପୌଠଃ ସୋଗପୌଠଃ । ସୋନିମୁଦ୍ରାଖ୍ୟଃ
 ସୋନିଚକ୍ରାନ୍ତର ॥ ସମାହିତଃ ସୁମଧୁର ॥ ୩୦ ॥ ଓଡ଼ିଯାନମିତି ।

কামৰূপং মহেশানি ব্রহ্মণে মুখমুচ্যতে ।
 তত্ত্বলক্ষ্মং মহেশানি প্রজ্ঞপ্য বিধিবন্ধুরিঃ ॥ ৩২ ॥
 ততোজালন্ধুরং গম্ভী কৃষ্ণসংপূজ্য ঈশ্বরীং ।
 জালন্ধুরং মহেশানি স্তনদ্বয় মুদ্বাহৃতং ।
 তত্ত্বেব লক্ষ্মং জপ্তু বৈকৃষ্ণং পদ্মাদলেক্ষণং ॥ ৩৩ ॥
 ততঃ পূর্ণগিরৌ গম্ভী চণ্ডীং সংপূজ্য সন্তুরং ।
 তত্ত্বলক্ষ্মং হরিজনপ্তু । মন্তকে বরবর্ণনি ॥ ৩৪ ॥

ভাষা ।

হে পরমেশ্বর ! যোনিমণ্ডল কামাখ্যা অতি মহাতীর্থ
 সেই স্থলে বিধানক্রমে দেবীর পূজা সমাপন করিলেন ॥ ৩২ ॥

তদনন্তর জালন্ধুরে গমন পূর্বক ইষ্টদেবীর আরাধনা করি-
 লেন । জালন্ধুরে ভগবতীর স্তনদ্বয় পতিত হইয়াছিল সেই
 স্থানে কৃষ্ণ লক্ষজপ করিলেন ॥ ৩৩ ॥

তদনন্তর পূর্ণ গিরিতে গমন পূর্বক চণ্ডীর অর্চনা করি-
 লেন । এবং ঐ পর্বতের শিখরদেশে যাইয়া পঞ্চিনী মন্তকে
 জপ করিলেন ॥ ৩৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ওড়ডিয়ানং মিক্ষক্ষেত্র বিশেষঃ । কাত্যায়নীং শিবাং জগেদিতি
 শেষঃ ॥ ৩১ ॥ কামৰূপমিতি । কামৰূপং যোনিপীঠং । তত্ত্ব কামৰূপে
 লক্ষ্মং জগেদিতি ভাবঃ ॥ ৩২ ॥ তত ইতি । জালন্ধুরং পীঠ বিশেষঃ ।
 তত্ত্ব ভগবত্যাঞ্জনদ্বয়ং পতিত মাসীং । তত্ত্বাপি লক্ষ্মং মন্ত্রং জগেদিতি
 ভাবঃ ॥ ৩৩ ॥ তত ইতি । পূর্ণগিরৌ পূর্ণাত্মে পর্বতে চণ্ডীং সংপূজ্য
 মন্তকে চণ্ডী মন্তকোপরি লক্ষ্মং জগেদিতি ভাবঃ । বরবিনীতি পাৰ্বতী
 সংহোধনঃ ॥ ৩৪ ॥ মূলেতি । পঞ্চিন্যাদেহ যতিমু-পঞ্চনীশ্বরীরেষু

মূলদেবীঁ প্রপূজ্যাথ পদ্মিন্যাদেহ ঘষ্টিষ্ঠু ।
 প্রজপ্য পরমেশ্বানি লক্ষঃ পরম দুর্লভঃ ॥ ৩৫ ॥
 কামচক্রান্তরে পীঠে বিন্দুচক্রে মনোহরে ।
 যজেদেবীঁ মহামায়াঁ সদাদিক্করিবাসিনীঁ ॥ ৩৬ ॥
 পীঠেপীঠে মহেশ্বানি জপ্তু । হৃষঃ সমাহিতঃ ।
 সপ্তপীঠে সপ্তলক্ষঃ জপ্তু । সিদ্ধীশ্বরোহরিঃ ॥ ৩৭ ॥
 এবমেব প্রকারেণ সিদ্ধোভুক্তরিভ্যয়ঃ ।
 হেমস্তে খাতুকালেচ কুলসাধন মাচরেৎ ॥ ৩৮ ॥

তাষা ।

অনন্তর পদ্মিনীরদেহ ঘষ্টিতে মূলদেবীর পূজা করিয়া হরি
 একাগ্রচিত্তে লক্ষ জপ করিলেন ॥ ৩৫ ॥

কামচক্র ও বিন্দুচক্র প্রভৃতি যত্ন করিয়া মহামায়া কাত্যায়নীর
 আরাধনায় প্রবৃত্ত হইলেন ॥ ৩৬ ॥

এইব্যপে নানাপীঠে ও নানা সিদ্ধক্ষেত্রে জপ পূজা সমাধা
 করিয়া সপ্তপীঠে সপ্তলক্ষ জপ করিয়া হরি সিদ্ধ হইলেন ॥ ৩৭ ॥

হরি এই প্রকারে সিদ্ধ হইয়া হেমস্তের প্রথম মাসে কুলা-
 চার সাধনে তৎপর হইলেন ॥ ৩৮ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

মূলদেবীঁ ইষ্টবিদ্যাঃ সংপূজ্য লক্ষঃ জপেদিতি ॥ ৩৫ ॥ কামেতি ।
 কামচক্র মধ্যে বিন্দুচক্র মধ্যেচ দিক্করি বাসিনীঁ দিগ্দক্ষাধিষ্ঠাত্রীঁ
 মহামায়াঁ জপেৎ পূজয়েদিতি ॥ ৩৬ ॥ পীঠে ইতি । সকল পীঠ এব
 হরিঃ সমাহিতঃ সুসংযতঃ সহ দেবী মার্যাদয়ে । অগ্রিচ সপ্তপীঠে
 সপ্তলক্ষঃ জপেদিত্যৰ্থঃ ॥ ৩৭ ॥ এবমিতি । এব মূর্কপ্রকারেণ মহা-
 দেবীমার্যাদ্য সিদ্ধোভু । অব্যয়ঃ সন্তাতুঃ । হেমস্তে খাতুকে
 কুলসাধন মাচরেদিতি যাবৎ । ৩৮ ॥ বৃক্ষাবনে ইতি । কুটীরে কুঞ্জে

বৃন্দাবনে মহারণ্যে কুটীরে পল্লবাবৃতে ।
 যমুনোপবনে শোকে নবপল্লব শোভিতে ॥ ৩১ ॥
 হংস কারণবাকীর্ণে দাত্যহগণ কুজিতে ।
 ময়ুর কোকিলবৃতে নানাপক্ষি সমাবৃত ।
 শরচচন্দ্র সহস্রেণ শোভিতে অজমগুলে ॥ ৪০ ॥
 অজভূমিং মহেশানি শ্যামভূমিং সদাপ্রিয়ে ।
 যত্কালী মহামায়া মহাকালী সদাস্থিতা ।
 তত্ত্ববৃক্ষং মহেশানি স্বয়ং কালীতমালকং ॥ ৪১ ॥

তার্যা ।

মহারণ্য বৃন্দাবনে, নবপল্লবাবৃত কুটীরে অশোকবন শোভিত
 যমুনার উপবনে কুলাচার সাধন করিতে লাগিলেন ॥ ৩১ ॥

কৃষ্ণের কুলাচার সাধন স্থানে হংস কারণব প্রভৃতি বিহঙ্গম-
 গণে সমাকৌর ; জনকাক ও চাকত প্রভৃতি পক্ষীগণের মধুর
 কুজনে পরিপূর্ণ ময়ুর কোকিলাদিবিহগ সমূহে বিভূষিত
 এবং পুর্ণশরচচন্দ্রের চন্দ্রিকায় সমাবৃত ॥ ৪০ ॥

অজভূমি শ্যামসুন্দরের অতিপ্রিয় ষেখানে মহামায়া কাত্যা-
 যনী শর্করা বিদ্যমান আছেন এবং স্বয়ং মহাকালীতমাল কপে
 বিরাজ করিতেছেন ॥ ৪১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পল্লবাবৃতে পল্লবশোভিতে যমুনায়া উপবনে অশোকবন শোভিতে । ৩১ ।
 হংসকারণবৈঃ পক্ষিভি রাকুলে দাত্যহগণ কুজিতে চাতকা-
 বিভিঃ পক্ষিভির্মাদিতে । সহস্রপূর্ণ শরচচন্দ্র শোভিতে অজমগুলে ।
 বহারেবী মায়া ধরেদিতি শেষঃ ॥ ৪০ ॥ অজেতি । অজভূমিং বৃন্দাবন
 স্বামৈ শ্যামভূমিং কৃষ্ণ প্রিয়স্থানং । যত্ত মহামায়া কাত্যাযনী ছিতা যত্ত
 তমাল বৃক্ষঃ স্বয়ং কালী ॥ ৪১ ॥ কদম্বমিতি । অজমগুলে যৎকম্ব

କଦୟଂ ପରମେଶାନି ତ୍ରିପୁରା ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ।
 କଲ୍ପବୃକ୍ଷମର୍ମଂ ତତ୍ତ୍ଵେତମାଲଂହି କଦୟକଂ ॥ ୪୨ ॥
 ତବକେଶ ସମୁହେନ ନିର୍ମିତଂ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳଂ ।
 ଅଜେବ୍ରଜମହେଶାନି ପୁଣ୍ୟରୀକ ନିଭକ୍ଷଣଃ ।
 ହୁତେ ସୁଦୁକ୍ଷରେଦେବୀ କାଳୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତାଂ ଗତା । ୪୩
 କୃଷ୍ଣମ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧିତ୍ୱାଂ ପଞ୍ଚାଦାବିରତ୍ତୁଂପ୍ରିୟେ ।
 ବରଂ ବରଯରେପୁଣ୍ୟ ସନ୍ତୋମନ୍ତି ବର୍ତ୍ତତେ ॥ ୪୪ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ପରମେଶାନି ! ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ଯେ କଦମ୍ବବୃକ୍ଷ ତାହା ସ୍ଵର୍ଗ
 ତ୍ରିପୁରା । ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ତମାଲ କଦମ୍ବାଦି ତକଗଗ କଲ୍ପବୃକ୍ଷ ତୁଳ୍ୟ ॥ ୪୨ ॥
 ହେ ଦେବି ! ତୋମାର କେଶନିର୍ମିତ ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ଗମନ କରିଯା
 ପୁଣ୍ୟରୀକାଙ୍କ ନାନା ପ୍ରକାର ଦୁଃଖର ତପଶ୍ଚରଣ କରିଲେ କାଳୀ ମାଙ୍ଗାଂ
 କାର ଅନ୍ଦାନ କରିଲେ ॥ ୪୩ ॥

କୃଷ୍ଣର ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧି ପ୍ରଭାବେ କାଳୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେଇଯା ବଲିତେଛେ,
 ରେ ପୁଣ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ତୋମାର ମନେ ଯେ ବରେର ଇଚ୍ଛା ହୟ ତାହା ଗ୍ରହଣ
 କର ॥ ୪୪ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ତୁମ୍ଭୟରୁ ତ୍ରିପୁରା । ତମାଲଂ କଦମ୍ବବୃକ୍ଷମର୍ମଂ ॥ ୪୨ ॥ ତବେତି ।
 ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳ ତବକେଶ ସମୁହେନ ନିର୍ମିତଂ । ହେ ମହେଶାନି ପୁଣ୍ୟରୀକ ନିଭକ୍ଷଣ
 କୃଷ୍ଣଃ ତ୍ରଜେ ଦୁଃଖମେ ବ୍ରଜମ ଗଛମ୍ କାତ୍ୟାଯନୀ ମାରିଧୟେଦିତି ଶେଷକୁ ।
 ଦୁଃକ୍ଷରେ ଦୁଃଖମାଧ୍ୟେ ତପମି ହୁତେ ଆଚରିତେ ସତି କାଳୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷି
 ବଜୁବ ॥ ୪୩ ॥ କୃଷ୍ଣମ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧ୍ୟବନ୍ଧୁଂ ଆବି ବ୍ରଜମାହା-
 ମାଯେତି ଶେଷ । ତତୋ ମହାମାୟା କୃଷ୍ଣ ସୁବାଚ ରେପୁତ୍ରତେବ ବର୍ମନ ବର୍ତ୍ତତେ
 ତୁମ୍ଭୟରୁ ବର୍ଯ୍ୟ ଗୃହାଣ ॥ ୪୪ ॥ କୃଷ୍ଣ ଉଦ୍‌ବାଚେତି । ହେ ମହେଶାନି ସଦିତ୍ୱ

কৃষ্ণ উবাচ ।

মমসাঙ্কা অহেশানি যদিষ্঵ পরমেশ্বরী ।
 নমাগ্যহং জগন্মাত শচরণেতে নতোম্ভ্যহং ॥৪৫॥
 অসাধ্যং নাস্তি দেবেশি মমকিঞ্চিৎ শুচিস্মিতে ।
 সংমুখেসা মহামায়া প্রত্যক্ষা পরমেশ্বরী ॥ ৪৬॥
 কলৌতু ভারতেবর্ষে তবকীর্তি র্বিষ্যতি ।
 হৃদগুণোৎ কীর্তনং বৎসপ্রচরিষ্যতি নান্যথা ।
 ইত্যুক্তুসা মহামায়া তত্ত্বেবান্তরধীয়ত ॥ ৪৭ ॥

ইতি রাধাত্মকে একবিংশতি পটলঃ ।

তাৰা ।

কৃষ্ণ বলিতেছেন হে দেবি ! তুমি আমাকে দর্শন দিয়াছ
 অতএব তোমার চরণে নমস্কার করি ॥ ৪৫ ॥

তুমি ষে আমার সম্মুখে উপস্থিত হইয়াছ ভাস্তবে এ
 ভুবনে আমার অসাধ্য কিছুই নাই ॥ ৪৬ ॥

কলিযুগে ভারতবর্ষে তোমার কীর্তি প্রচারিত হইবে এবং
 মোকে তোমার শুণ কীর্তন করিবে মহামায়া এই বলিয়া অন্ত-
 হিতা হইলেন ॥ ৪৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

অম সাঙ্কাত প্রত্যক্ষীভূতাতে তব চরণে নমস্যামি নমস্করোমি ॥ ৪৫ ॥
 অসাধ্যমিতি । স্মি মম সাঙ্কাতুভূতায়াং সত্যাঃ অম কিম্পি অসাধ্যং
 অস্মাপ্যং নাতি । স্মি মৎ সংমুখে হিতায়া মহং সর্বমেব কর্তৃৎ
 সমৰ্থোন্নিঃ ॥ ৪৬ ॥ কলাবিতি । কলিযুগে ভারতবর্ষে তবকীর্তিভিত্তি-
 ষ্যতি উৎপন্নয়তে । হে বৎস বাসুদেব তবশুণ কীর্তনং প্রচরিষ্যতি
 অপকং ত্বিষ্যতি । অহামায়া ইতি উক্তু বাসুদেবমিতি শেহঃ তত্ত্বে
 অন্তর্ভুক্ত অন্তহিতাকৃৎ ॥ ৪৭ ॥

ইতি একবিংশতি পটলঃ ।

ତତ୍ତକାଳୀ ମହାମାୟା ପଦ୍ମିନ୍ୟ ସଦୁବାଚହ ।
 ତତ୍ତ୍ଵଶୁଷ୍ଟ ବରାରୋହେ ରାଧିକା ତତ୍ତ୍ଵମୁତ୍ତମ ॥ ୧ ॥
 ଶୁଷ୍ଟପଦ୍ମିନି ମହାକ୍ୟଂ ସାମ୍ପ୍ରତଂ ସତ୍ତ୍ଵମାୟନ ।
 ତୃତୀଯିତ୍ତିକ୍ରମେ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ କୃଷକାର୍ଯ୍ୟକରୀସଦା ॥ ୨ ॥
 ସଦାତ୍ମଂ ଦୂତିକେ ରାଧେ ବ୍ରଜବାସୀ ତବଧୁ ବୁବୁ ।
 କୃଷଗୋବିନ୍ଦେତିନାମ୍ବୋ ମଧ୍ୟେ ଶକ୍ତିସ୍ତ୍ର ଘେବହି ॥ ୩ ।
 ତତ୍ତ୍ଵମ୍ଭରଂ ପରମେଶାନି ସାବଧାନା ବଧାରଯ ।

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ ତଦନନ୍ତର ମହାମାୟା କାଳୀ ପଦ୍ମିନୀକେ
 ଯାହା ବଲିଯାଛେନ, ହେ ପାର୍ବତି ! ତାହା ଶ୍ରବନ କର ॥ ୧ ॥

କାଳୀ ପଦ୍ମିନୀକେ ବଲିତେଛେନ, ହେ ପଦ୍ମିନି ! ଅତି ରମୟ
 ଆମାର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କର । ହେ ପ୍ରିୟେ ! ତୁମି କୃଷକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିକା
 ଦୂତୀ ॥ ୨ ॥

ହେ ପଦ୍ମିନି ! ତୁମି ଦୂତୀ ହଇୟା ବ୍ରଜବାସିନୀ ହୁଏ । କୃଷ ଓ
 ଗୋବିନ୍ଦ ଏହି ନାମ ଦୟେର ମୈଧ୍ୟେ ତୁମି ଶକ୍ତିକ୍ରମ ॥ ୩ ॥

ହେ ପଦ୍ମିନି ! ମେହି ସଶକ୍ତିକ କୃଷ ଗୋବିନ୍ଦ ମତ୍ତ ତୋମାକେ

ଅସ୍ୟାର୍ଥ ।

ତତ ଇଟି । ତଦନନ୍ତରଂ ମହାମାୟା ପଦ୍ମିନ୍ୟ ସଦୁବାଚ ତୃତୀୟ । ରାଧିକା-
 ତତ୍ତ୍ଵ ରାଧିକାରହୟ ॥ ୧ ॥ ପଦ୍ମିନୀଂ ଅତି କାଳ୍ୟକିଃ । ହେ ପଦ୍ମିନି
 ମହାକ୍ୟ ଶୁଷ୍ଟ । ରମୟମ ରମୟମୁତ୍ତମ । କୃଷକାର୍ଯ୍ୟକରୀ କୃଷଦ୍ୟ କୁଳାଚାର
 ସାଧନ ସମ୍ପାଦାୟିତ୍ରୀ ॥ ୨ ॥ ସଦେତି । ତୃତୀ କୃଷ ଗୋବିନ୍ଦେ ନାମରୟମ
 ଶକ୍ତି ଭୂତ୍ୱା ବ୍ରଜେ ଗଛେତି । ତୃତୀ କୃଷ ଗୋବିନ୍ଦ ନାମୋହ ଶକ୍ତି ରିତ୍ୟର୍ଥ । ୩ ।
 ତଦିତି । ତତ୍ତ୍ଵମ୍ଭରଂ କୃଷ ଗୋବିନ୍ଦନାମାଞ୍ଚକ । ମଜମିତ୍ୟର୍ଥ । ନବାର୍ଥ ମଞ୍ଚଃ

(ওঁ কৃষ্ণরাধে গোবিন্দ ওঁ)

নবাঞ্জ ঘন্টাদেবেশি কথিতঃ কৃলেক্ষণে ॥ ৪ ॥
 কৃষ্ণ বা পরমেশ্বানি গোবিন্দং বা বরাননে ।
 সর্বং প্রকৃতিময়ং দেবি নান্যথাতু কদাচন ॥ ৫ ॥
 বাস্তুদেবস্তু দেবেশি গোপী সর্বস্ব সম্পূর্ণং ।
 চিন্তয়ে দনিশং কৃষ্ণেরাধা রাধাপরাক্ষরং ॥ ৬ ॥
 অনেনৈব বিধানেন কৃষ্ণঃ সত্ত্বগুণাশ্রয়ঃ ।
 পদ্মিন্যাসহ ঘোগেন কৃষ্ণেরক্ষ ঘরোভবেৎ ॥ ৭ ॥
 ভাষা ।

বলিতেছি সাবধানে শ্রবণ কর । ওঁ কৃষ্ণ রাধে গোবিন্দ ওঁ
 এই নবাক্ষর মন্ত্র তোমার নিকট বলিলাম ॥ ৪ ॥

হে সুন্দরি ! কৃষ্ণ ও গোবিন্দনাম যাহা বলিলাম তাহা
 সকলই প্রকৃতিময় । প্রকৃতি ভিন্ন আর কিছু দেখা ষায় না ॥ ৫ ॥

হে দেবেশি ! গোপীগণের অতি গোপনীয় পরম ধন বাস্তু-
 দেব সর্বদা রাধা রাধা এই পরাক্ষর চিন্তা করেন ॥ ৬ ॥

সত্ত্বগুণাশ্রয় কৃষ্ণ এই বিধানানুসারে পদ্মিনীর সহযোগে
 প্রক্ষময় হইলেন ॥ ৭ ॥

অস্যার্থঃ ।

নবাঞ্জরোমনুঃ কথিত উক্তঃ ॥ ৪ ॥ কৃষ্ণমিতি । কৃষ্ণং কৃষ্ণনাম গোবিন্দং
 গোবিন্দেভিনাম সর্বমেব প্রকৃতিময়ং । এতস্যান্যথা কৃষ্ণপিনেতি
 ভাবঃ ॥ ৫ ॥ বাস্তুদেব ইতি । গোপী সর্বস্বসম্পূর্ণং গোপীনামাবরণ
 মধ্যহিতং ধৰৎ । রাধা রাধেতি পরাক্ষরং পরম মধুং চিন্তয়ে
 অঙ্গপেৎ ॥ ৬ ॥ অনেনৈবেতি । এবস্তুকারেম কৃষ্ণঃ পঞ্জীয় সাহায্য
 মাঞ্জিত্য ব্রহ্ময়ো প্রবেৎ ॥ ৭ ॥ পঞ্জীয়তি । সাক্ষাত্কৃষ্ণ অরূপিণী

ପଦ୍ମିନୀ ରାଧିକାଷ୍ଟେ ସାଙ୍କାନ୍ତୁଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗପିଣୀ ।
 ମହାବିଦ୍ୟମୁପାଈୟେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅରେ ସଦା ।
 ତତ୍ତ୍ଵଦେବ ସହସାଦେବି ସାବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧିଦାତୁବୁବଂ ॥ ୮ ॥
 ମହାବିଦ୍ୟାଂ ବିନାଦେବି ସଂଶ୍ଵରେ କୃଷ୍ଣରାଧିକାଂ ॥
 ତମ୍ୟତମ୍ୟଚ ଦେବେଶ ବ୍ରଙ୍ଗହତ୍ୟା ପଦେ ପଦେ ॥ ୯ ॥
 ମହାବିଦ୍ୟାଂ ମହେଶାନି ପୂଜ୍ୟରେତ୍ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତଃ ।
 ଗୋପନୀୟାଂ ମହାବିଦ୍ୟାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦେବ ବରାନନେ ॥ ୧୦ ॥

ଭାଷା ।

ସାଙ୍କାନ୍ତୁଙ୍କ ସ୍ଵର୍ଗପିଣୀ ପଦ୍ମିନୀ ରାଧା ମହାବିଦ୍ୟାର ଆରାଧନା
 କରାତେ ମହାବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧିଦାତିନୀ ହିଲେନ ॥ ୮ ॥

ହେ ଦେବି ! ମହାବିଦ୍ୟା ସ୍ଵଭିରେକେ ସେ ସେ ସ୍ଵଭି ରାଧାକୃଷ୍ଣ
 ଅରଣ କରେ ମେଇ ମେଇ ସ୍ଵଭି ପଦେ ପଦେ ବ୍ରଙ୍ଗହତ୍ୟାର ପାପଭାଗୀ
 ହୟ ॥ ୯ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ଅୃତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣକ ମହାବିଦ୍ୟାର ଆରାଧନା
 କରିବେ କୋନ କ୍ରମେ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନା ॥ ୧୦ ॥

ଅସ୍ୟାର୍ଥ ।

ପଦ୍ମିନୀ ରାଧିକା ତୁର୍ତ୍ତା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅରେ ତତ୍ତ୍ଵଦେବ ହୃଦୟ କାଳରେ ମ । ପଦ୍ମିନୀ
 ସିଦ୍ଧିଦାତାହିତାଦାତିବେ ॥ ୮ ॥ ମହାବିଦ୍ୟାତି । ସେ । ମହାବିଦ୍ୟାଂ
 ବିନାକୃଷ୍ଣ ରୁଧିକାଂ ଅରେ ତମ୍ୟ ପଦେପଦେ ବ୍ରଙ୍ଗହତ୍ୟା ଭବେ ମ ବ୍ରଙ୍ଗବଜନିତ
 ପାପଭାଗୀ ଭବତୀତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୯ ॥ ମହେତି । ମହାବିଦ୍ୟାଂ ସମ୍ଭବତଃ ଅଞ୍ଜପେ
 ସର୍ବଦେବ ପୋପଯେକ କଦାଳି ବିଦ୍ୟାନପ୍ରକାଶ୍ୟ ॥ ୧୦ ॥ ରାଧେତି ।
 ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଭଜମେ ଗୋପନୀୟତ୍ୟା ଅନ୍ତରଶ୍ୟକତ୍ୱାଂ ଅକ୍ଷଟମେବ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ॥

রাধাকৃষ্ণ মহেশানি স্মরেন্তু প্রকটায়বৈ ।
 প্রকটং পরমেশানি রাধাকৃষ্ণ মহর্নিশং ॥ ১১ ॥
 স্মরণং বাসুদেবস্য গোবিন্দস্য যথা তথা ।
 রামস্য কৃষ্ণদেবস্য স্মরণং যথা তথা ।
 মহাবিদ্যা মহেশানি ন প্রকাশ্যা কদাচন ॥ ১২ ॥
 ইতি তত্ত্বং মহেশানি অতিগুপ্তং মনোহরং ।
 দমনং কালীয়স্যাপি যমলাঞ্জুন ভঙ্গনং ॥ ১৩ ॥
 ভঙ্গনং শকটস্যাপি তৃণাবর্ত বধস্থা ।
 বককেশি বিনাশক পর্বতস্যচ ধারণং ॥ ১৪ ॥

তাৰা ।

কেবল মহাবিদ্যার উপাসনাই গোপনে করা বিধেয়, কিন্তু
 রাধাকৃষ্ণের আরাধনা প্রকাশ্যভাবে করিলে দোষ নাই ॥ ১১ ॥

বাসুদেব মন্ত্র, গোবিন্দ মন্ত্র, রাম মন্ত্র ও কৃষ্ণ মন্ত্র, যথা তথা
 স্মরণ করিতে পারে । কিন্তু মহাবিদ্যার মন্ত্র কখনও প্রকাশ
 করিবে না ॥ ১২ ॥

হে মহেশানি ! কালীয়দমন ও যমলাঞ্জুনভঙ্গনপ্রভৃতি যে
 কৃষ্ণ লীলাতত্ত্ব তাহা অতি মনোহর ও গোপনীয় ॥ ১৩ ॥

শকটাসুর ভঙ্গন, তৃণাবর্তবধ, বক কেশি বিনাশ পর্বত
 অস্ত্রার্থঃ ।

তদেতি ভাবঃ ॥ ১১ ॥ স্মরণমিতি । বাসুদেবস্য স্মরণং যথাতথা স্থান
 সময়াদি বিচারেন্মাত্রীতি ভাবঃ । রামস্য ভজনমপি তথ্যেত্যর্থঃ ॥ ১২ ॥
 ইতীতি । ইতি তত্ত্বং বাসুদেব পঞ্চমী রহস্যং । কালীয়স্য কালীয়
 নামস্য । যমলাঞ্জুল ভঙ্গনং যমলাঞ্জুল নামাসুরনিপাতমং ॥ ১৩ ॥
 ভঙ্গনমিতি । শকটস্য শক্তাস্ত্রস্য । তৃণাবর্ত বধাদিদৎ এতদম্বৃতকৃষ্ণস্য

ଦାବାନଲସ୍ୟ ପାନଥିଂ ସଦ୍ୟନ୍ୟେ ଶୁଚିଶ୍ମିତେ ।
 କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ପରମେଶାନି ସଦ୍ୟତ କୃତ୍ୟତ ବରାନନେ ।
 ତୃତୀୟସର୍ବଂ ପରମେଶାନି କାଲିକାଯାଃ ପ୍ରସାଦତଃ ॥୧୫
 ବୃଦ୍ଧୋତ୍ସବାଦିକଂ ଦେବି ସର୍ବଂକେଶବଜ୍ଞପ୍ରିୟେ ।
 ଦୃଶ୍ୟାଦୃଶ୍ୟଂ ବରାରୋହେ ମହାମାୟା ସ୍ଵରପକ୍ଷ ।
 ଶକ୍ତିଂବିନାମହେଶାନିନକିଞ୍ଚିଦିଦ୍ୟତେପ୍ରିୟେ ॥୧୬॥

ଦେବୁବାଚ ।

ପୂର୍ବଂ ଯୃତ୍ସୂଚିତଂ ଦେବ ରାଧାଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀଦୟ ।
 ତୃତୀୟ ଜ୍ଞଗଦୀଶାନ ବିସ୍ତାର୍ୟ କଥର ପ୍ରତୋ ॥୧୭॥

ତାବା ।

ବିଦାରଣ ଦାବାନଲ ପାନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେ ସକଳ କୃଷ୍ଣର କାର୍ଯ୍ୟ ତାହା
 ସକଳାଇ ମହାବିଦ୍ୟା କାଲିକା ଦେବୀର ପ୍ରସାଦ ଲଭ୍ୟକଳ ॥ ୧୪ ॥ ୧୫ ॥

ବୃଦ୍ଧୋତ୍ସବାଦି ଯେ ସକଳ କେଶବେର କାର୍ଯ୍ୟ ଗୋଚର ଓ ଅଗୋ-
 ଚର ଆଛେ ତୃତୀୟମୁଦ୍ରାଯାଇ ମହାମାୟା ସ୍ଵରପ ହେ ମହେଶାନି ! ଶକ୍ତି-
 ଭିନ୍ନ ଆର କିଛୁ ନାହିଁ, ଶକ୍ତିଇ ସ୍ଵକଳେର କାରଣ ॥ ୧୬ ॥

ପାର୍ବତୀ ବଲିତେଛେନ । ହେ ଜ୍ଞଗଦୀଶ୍ୱର ! ତୁମ ଯେ ଆମାର
 ନିକଟ ରାଧା ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଦୁଇ କୃଷ୍ଣ ଶକ୍ତିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଯାଇ ତାହା
 ବିଶେଷ କୁପେ ବଲୁନ୍ ॥ ୧୭ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଯଦୁ ସତ୍ୟକର୍ମ ସର୍ବମେବକାଲିକା ପ୍ରସାଦାତ୍ ସମ୍ପାଦିତେ ॥ ୧୪ ॥ ୧୫ ॥
 ବୃଦ୍ଧେତି । କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ବୃଦ୍ଧୋତ୍ସବାଦିକଂ ଦୃଶ୍ୟାଦୃଶ୍ୟଂ ସତ୍ୟକର୍ମ ତୃତୀୟମେବ
 ଶକ୍ତିରିତ୍ୟର୍ଥଃ ଶକ୍ତିଂ ବିନା କିଞ୍ଚିଦପି ନ ବିଦିତେ ଶକ୍ତିମୟ ମେବ ଜ୍ଞଗଦିତି
 ତାବଃ ॥ ୧୬ ॥ ଦେବୁବାଚେତି । ହେ ମହାଦେବ ପୂର୍ବଃ ପୂର୍ବମ୍ଭିନ୍ନ ରାଧା
 ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକଥ ଯୁଦ୍ଧଂ ତୃତୀୟର୍ବରଣଂ ବିସ୍ତାର କୁପେଣ କଥମ୍ ॥ ୧୭ ॥

ঈশ্বর উবাচ ।

পদ্মিনী ত্রিপুরাদূতী রাধিকা কৃষ্ণমোহিনী ।
 তস্যাদেহ সমুক্তুতা রাধা চন্দ্রাবলীতথা ॥ ১৮ ॥
 বৃক্তামুক্তুতা সাক্ষাৎ কমলোৎপলগঙ্গিনী ।
 পদ্মিনী সদৃশাকারা কপলাবণ্য সংযুতা ॥ ১৯ ॥
 সুবেশা পরমাশৰ্য্যা ধন্যামানময়ীমদা ।
 কৃষ্ণস্য বামপাশ্চস্থা পদ্মিনী পদ্মমালিনী ॥ ২০ ॥
 অন্যাস্ত শৃণুদেবেশি শক্তীঃপরম মুন্দরীঃ ।
 চন্দ্রপ্রভা চন্দ্রবতী চন্দ্রকান্তিঃ শুচিস্মিতে ॥ ২১ ॥

তাষা ।

মহাদেব বলিতেছেন । হে দেবি ! কৃষ্ণ মোহিনী পদ্মিনী
 ত্রিপুরা দূতী তাঁহার দেহ হইতে রাধা ও চন্দ্রাবলী উক্তুতা
 হইয়াছেন ॥ ১৮ ॥

পদ্মিনীর সদৃশ আকার ও কপলাবণ্যবতী পদ্মগঙ্গিনী রাধা
 বৃক্তামুক্তুতা ॥ ১৯ ॥

পদ্মিনীরবেশশোভা অতি সুন্দর তিনি সর্বদা মানময়ী ও
 কঁফের বামপাশ্চে বিরাজ করিতেছেন ॥ ২০ ॥

হে দেবি ! অস্ত্রাত্ম পরম মুন্দরী কৃষ্ণ সখীগণ বলিতেছি
 অবণ কর । চন্দ্রপ্রভা, চন্দ্রাবতী, চন্দ্রকান্তি ॥ ২১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ঈশ্বর উবাচেতি । পদ্মিনীতি ত্রিপুরাদূতী যা পদ্মিনী তস্যাদেহঃ-
 রাধা চন্দ্রাবলীৰূপ সুৎপলবিত্যর্থঃ ॥ ১৮ ॥ বুকেতি । কমলোৎপল
 গঙ্গিনী পঞ্চ মৌগল্যযুতা । কৃপলাবণ্যযুতা বিশেষ কৃপলাবণ্য-
 বতী ॥ ১৯ ॥ সুবেশতি । সুবেশা বিবিধ বেশাভরণ শোভিতা ।
 অময়ী ক্লেশা সহিষ্ণুৎ ঈষৎ ক্লেশেনব অচুর মানবতী ॥ ২০ ॥
 অন্যাস্তিতি । হে দেবি পার্কিতি । অন্যাশচজ্জ প্রতাদয়ঃ শক্তীঃ শৃণু ॥ ২১ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରକଳାଦେବି ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖାଚ ପାର୍ବତି ।

ଚନ୍ଦ୍ରକିତା ମହେଶାନି ରୋହିଣୀଚ ଧନିଷ୍ଠିକା ॥ ୨୨ ॥

ବିଶାଖା ମାଧ୍ୟବୀଚୈବ ମାଲତୀଚ ତଥାପିଯେ ।

ଗୋପାଲୀ ରଙ୍ଗରେଖାଚ ପାରାଖ୍ୟାଚ ବରାନନେ ॥ ୨୩ ॥

ସୁଭଜ୍ଞା ଭଦ୍ରରେଖାଚ ସୁମୁଖା ସୁରତିଷ୍ଠଥା ।

କଲହ୍ସୀ କଳାପୀଚ ସମାନ ବୟସଃ ସଦା ॥ ୨୪ ॥

ସମାନ ବୟସଃ ସର୍ବା ନିତ୍ୟକୁତନ ବିଗ୍ରହାଃ ।

ସର୍ବାଭରଣ ଭୂଷାତ୍ୟ । ଜପମାଲା ବିଧାରିକାଃ ॥ ୨୫ ॥

ଅନ୍ୟାଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମାନାର୍ଯ୍ୟସ୍ତତ୍ରମ୍ଭ୍ୟଃ କୋଟି କୋଟିଶଃ ॥

ତାମାଂ ଚିତ୍ତଃ ଚରିତ୍ରଃ ନଜାନନ୍ତି ବନୌକମଃ ॥ ୨୬ ॥

ଭାଷା ।

ଚନ୍ଦ୍ରା, ଚନ୍ଦ୍ରକଳା, ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା, ଚନ୍ଦ୍ରକିତା, ରୋହିଣୀ, ଧନିଷ୍ଠା, ବିଶାଖା, ମାଧ୍ୟବୀ, ମାଲତୀ, ଗୋପାଲୀ, ରଙ୍ଗରେଖା, ପାରାଖ୍ୟା, ସୁଭଜ୍ଞା, ଭଦ୍ରରେଖା, ସୁମୁଖା, ସୁରତି, କଲହ୍ସୀ ଓ କପାଲୀ ଇହାରା ସକଳେଇ ରାଧାର ସମାନ ବୟସୀ ॥ ୨୨ ॥ ୨୩ ॥ ୨୪ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସଖୀଗଣ ପ୍ରତିଦିନ ହୁତନ ବିଗ୍ରହ ଧାରଣ କରେନ ଏବଂ ନାନାବେଶ ଭୂଷାତେ ଶୋଭିତ, ଇହା ସକଳେଇ ଜପମାଲା ଧାରଣ କରିଯା ଆଛେ ॥ ୨୫ ॥

ହେ ଦେବି ! ଏଇକପ ଅଞ୍ଚାନ୍ତ କୋଟି କୋଟି ରାଧିକାର ସଖୀ ଛିଲ ତାହାଦିଗେର ଚିତ୍ତ ଓ ଚରିତ୍ର ବୃଦ୍ଧାବନବାସୀରା ଜ୍ଞାତ ନହେ ॥ ୨୬ ॥
ଅନ୍ୟାଃ ।

ଅନ୍ୟାଃ ଶକ୍ତିରାହଚନ୍ଦ୍ରତ । ଶୋକଦୟେ ତାମାଂ ଶକ୍ତିନାଂ ନାମାନ୍ୟେର କେବଳାନି । ଅତଃ ସୁଗମଃ ॥ ୨୨ ॥ ୨୩ ॥ ୨୪ ॥ ସମାପ୍ତି । ସର୍ବାଃ ଶକ୍ତ୍ୟ ଏବ ସମୀମ ବୟସଃ ରାଧିକା ସମବ୍ୟକ୍ଷଃ । ନିତ୍ୟ ହୁତନ ବିଗ୍ରହଃ ବେଶଭୂଷାଦି ପରିବର୍ତ୍ତନେ ହୁତନବ୍ୟପ୍ତିଯମନଃ ॥ ୨୫ ॥ ଅନ୍ୟାଇତି । ଅନ୍ୟାଃ ଏତାଭ୍ୟାମ ପରାଃ ଶକ୍ତ୍ୟଃ କୋଟିଶୋଭିତ ତାମାଂ ଚିତ୍ତ ଚରିତ୍ରାନି

ପ୍ରସ୍ତୁତେ ବିଲୀଯତେ ସତତ୍ୟ ନିଶିମଧ୍ୟତଃ ।
 ସର୍ବାଃ ପତ୍ରପଲାଶାକ୍ଷା ଚଞ୍ଚାଟ୍ୟା ବରବର୍ଣ୍ଣିମି ॥ ୨୭ ॥
 ପଦ୍ମନୀକଣ୍ଠ ସଂଶ୍ଲାଘ୍ୟା ପଦ୍ମମାଳା ମନୋହରା ।
 ମାଲାଯାଃ ପରମେଶାନି ଗୁଣାନ୍ବକ୍ତୁ ନଶକ୍ୟତେ ॥ ୨୮ ॥
 ନିଗଦାନି ସଥାଜ୍ଞାନ୍ ତବଶକ୍ତ୍ୟା ବରାନନେ ।
 ସଥାମମ ମହେଶାନି ଜ୍ଞାନଯୋଗ ସମସ୍ତିତ ॥ ୨୯ ॥
 ସଦ୍ୟଦୁକ୍ତଃ କୁରୁଙ୍କି ତ୍ରିପୁରାପଦପୂଜନାଃ ।
 କିମସାଧ୍ୟଃ ମହେଶାନି ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ପ୍ରସାଦତଃ ॥ ୩୦ ॥
 ଇତି ଦ୍ୱାବିଂଶ ପଟଳଃ ।

ଭାବା ।

ହେ ହୁନ୍ଦରି ! ଆର ଆର କତ କତ ସଖୀ ନିଶି ମଧ୍ୟେ ଉ୍ତ୍ତପନ୍ନ
 ହିଡେଛେ ଏବଂ ଲୟ ପାଇତେଛେ । ରାଧିକାର ସଖୀଗଣ ସକଳେଇ
 ଚଞ୍ଚକାନ୍ତିର ନ୍ୟାଯ ଅତି ମନୋହରା ॥ ୨୭ ॥

ହେ ଦେବି ! ପଦ୍ମନୀ କଟ୍ଟିତ୍ତା ସେ ପଦ୍ମମାଳା ଆଛେ ତାହା ଅତି
 ମନୋହର ଏବଂ ତାହାର ଗୁଣବର୍ଣନ କରିତେ ଆମାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୨୮ ॥

ହେ ହୁନ୍ଦରି ! ସଥାମତି କିଞ୍ଚିତ୍ ବଲିତେଛି ; ତୋମାର
 କୃପାବଳେ ଆମାର ସତ୍ତ୍ଵର ଶକ୍ତି ହୟ ବଲି ଶ୍ରବନ କର ॥ ୨୯ ॥

ଆମି ସେ ସେ ରହଣ୍ୟ କଥା ବଲିଯାଛି ତାହା ସକଳେ ତ୍ରିପୁରା
 ପାଦ ପୂଜନେର ଫଳ । ତ୍ରିପୁରାଦେବୀର ପ୍ରସାଦେ ଏହି ଜଗତେ କିଛୁଇ
 ଆସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ॥ ୩୦ ॥ ଇତି ଦ୍ୱାବିଂଶ ପଟଳଃ ।

ଅମ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବନୈକମୋ ବନବୀଲିନଃ ନଜାନପ୍ତି ॥ ୨୬ ॥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଇତି । ତାଃ ଶକ୍ତ୍ୟଃ
 ନିଶିମଧ୍ୟତ ଏବ ପ୍ରସ୍ତୁତେ ଉ୍ତ୍ତପନ୍ଦ୍ୟତେ ବିଲୀଯତେଚ । ତାଃ ସର୍ବା ଏବ
 ଚଞ୍ଚାଟ୍ୟା ଚଞ୍ଚବ୍ୟ ଲାବଣ୍ୟବତୀଃ ॥ ୨୭ ॥ ପଦ୍ମନୀତି । ପଦ୍ମନୀ କଟ୍ଟିଲିତ୍ତା ସା
 ମନୋହରା ମାଳା ତମ୍ୟ ଗୁଣାନ ବକ୍ତ୍ୟ ନଶକ୍ୟତେ କୋପି ତ୍ରଦ୍ଵିଗାନ ବକ୍ତୁ
 ର ମର୍ମଃ ॥ ୨୮ ॥ ନିଗଦାମୀତି । ସଥାଜ୍ଞାନ୍ ସଥାମତି ନିଗଦାମି
 କଥୟାମି ॥ ୨୯ ॥ ସଦ୍ୟଦୁକ୍ତଃ ତ୍ରମକଳରେବ ତ୍ରିପୁରା
 ପ୍ରସାଦ ଫଳ । ତ୍ରିପୁରା ପ୍ରସାଦାଃ କିମର୍ପ ଅମ୍ୟାର୍ଥ ନାତ୍ତିତି ଭାବ ॥ ୩୦ ॥

ଇତି ଦ୍ୱାବିଂଶ ପଟଳः ।

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ନିଗଦାମି ଶୃଙ୍ଗ ପ୍ରୌଢ଼େ ରହସ୍ୟ ମତି ଗୋପନଂ ।
 ଦିବସେ ଦିବସେ ଫୁକେଣ ଗୋପାଟୀଲେଃ ସହ ପାର୍ବତି ॥
 କୁଳାଚାରଂ ମହେପୁଣ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି ପ୍ରସାଧକ ।
 ରହସ୍ୟଂ ସତତ ଦେବି କରୋତି ହରି ରବ୍ୟୟଃ ॥
 ନିଶି ମଧ୍ୟେ ମହେଶାନି ନାରୀଭିଃ ସହ ପାର୍ବତି । ।
 ଏକଦା ପରମେଶାନି ହରି ଭୁବନମୋହନଃ ।
 ନୌକା ମାରୁଛ ଦେବେଶ ସମୁନାଯା ବରାନନେ ॥ ୨ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ ହେ ସ୍ଵଲ୍ପରି ! ଅତି ନିଗୃତ କୃଷ୍ଣ ରହସ୍ୟ
 ତୋମାର ନିକଟ ବଲିତେଛି ଆବଶ କର । ହେ ପାର୍ବତି ! କୃଷ୍ଣ ଦିବା-
 ଭାଗେ ଗୋପ ବାଲକେର ସହିତ ମହେପୁଣ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧିର କାରଣ କୁଳା-
 ଚାର ସାଧନ କରେନ । ଏଥିଂ ନିଶିଯୋଗେ ଗୋପନାରୀଗଣେର ସଞ୍ଜେ
 କୁଳାଚାର ସାଧନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାକେନ ॥ ୧ ॥

ହେ ପରମେଶାନି ! ଭୁବନମୋହନ କୃଷ୍ଣ ଏକଦା ସମୁନା କୁଲେ
 ନୌକାରୋହଣ କରିଯା ନାନାବିଧ କୁଳାଚାର ସାଧନ କରିଯା ଛିଲେନ ॥ ୨ ॥

ଟୀକା ।

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ରହସ୍ୟ ଅରୁପ ତତ୍ତ୍ଵ । ଦିବସେ ଦିବସେ ଅତିଦିନ ।
 ଗୋପାଟୀଲେଃ ଗୋପବାଲଟକଃ । ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି ଅସାଧକ । ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି କାରି । ନାରୀ-
 ଭି ଗୋପନାରୀଭିରିତି ॥ ୧ ॥ ଏକଦେତି । ଭୁବନମୋହନଃ ତ୍ରିଜଗନ୍ଧାନୋ-
 ହର ରଗଃ । ନୌକା ମାରୁଛ ଓରଣୀ ଘଟଯିଷ୍ଟା ॥ ୨ ॥ ରାଜେତି । ରାଜ-

রাজমার্গে মহাদুর্গে বহলোক সমাকুলে ।
 হস্ত্যশ্চ রথ পত্রীনাং সংকুলে পথি মধ্যতঃ । ৩।
 যৎকৃতং পরমেশানি কৃষেনে পদ্ম চক্ষুষা ।
 নিগদামি বরারোহে তরিথগুং ঘনোহরং ॥ ৪ ॥

অদৃশ্যা সর্ব জন্মনাং মহামায়া স্বরূপিণী ।
 নানা রত্নময়ী শুঙ্কা স্বয়ং প্রকৃতি কৃপণী ॥ ৫ ॥

হংসকারাণবা কীর্ণি অমরৈঃ পরিসেবিতা ।
 নানাগন্ধ সুগন্ধেন মোদিতা পরমেশ্বরী ॥ ৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কমললোচন কৃষ্ণ রাজমার্গে মহাবনে, লোক সমাজে, ও হস্ত্যশ্চ রথ পদ্মাতি সংকুল পথিমধ্যে নানাপ্রকার কুলাচার সাধন করিতেন ॥ ৩ ॥

হে স্বন্দরি ! পদ্মলোচন কৃষ্ণ যে নৌকাখণ্ড কৃপ কুলাচার সাধন করিয়া ছিলেন তাহা বলিতেছি শ্রবণ কর ॥ ৪ ॥

প্রকৃতি কৃপণী যে মহামায়া তিনি সর্ব প্রাণীর অগোচর শুঙ্ক তেজঃ স্বরূপা নানা রত্নময়ী ॥ ৫ ॥

হংসকারাণব প্রভৃতি বিহঙ্গমগনে সমাকীর্ণ অমরগন পরিসেবিত ও নানাপ্রকার সুগন্ধে আমোদিত ॥ ৬ ॥

টীকা ।

মার্গে মথুরা রাজধানী বজ্রানি হস্ত্যশ্চ রথপত্রীনাং হস্তি ঘোটক পদ্মাতীনাং । ৩ ॥ যদিতি । পদ্মচক্ষুষা কৃষেন যৎকৃতিরথগু নৌকাখণ্ড কেলিঃ কৃতং তৎ নিগদামি শৃণু ॥ ৪ ॥ অদৃশ্যতি । পঞ্জিনী সর্ব জন্মনাং অদৃশ্য । পঞ্জিনী দধি পিতৃযার্থং মথুরাং গচ্ছতীতি কোপি ন জানাতীতিভাবঃ ॥ ৫ ॥ হংসেতি । হংসকারাণবাদিতিঃ পঙ্কজিভূতাকীর্ণি । নানা সুগন্ধেন দৌগক্ষপূর্ণা ॥ ৬ ॥ নামেতি । নানাক্রপধরা ক্ষণে ক্ষণ

ନାନାକୁପ ଧରା ତତ୍ତ୍ଵେ ଦିବ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଗଣ ବେଷ୍ଟିତା ।
 ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ଘରେଶାନି ନାନାକୁପ ଧରା ସଦା ॥ ୭ ॥
 କଦାଚିତ୍ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣତା ରତ୍ନବର୍ଣ୍ଣ କଦାପି ଚ ।
 ହରିଦ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କଦାଚିତ୍ ସା ଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ କଦାପିବା ॥ ୮ ॥
 ଏବଂ ବହୁବିଧା କପା ନୌକା କାଲୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରିୟେ ।
 ଏବଂ ଭୂତାନ୍ତ ସା ନୌକା ସ୍ଵରମାବି ରଭୁଞ୍ଚପ୍ରିୟେ । ୯
 ପଞ୍ଜିନୀ ସହିତଃ କୁକେଣ ରାତ୍ରୋ ସ୍ଵପ୍ନେ ଦଦଶ୍ଵହ ।
 ଆବିଭୂତ ମହାମାୟା ରାତ୍ରୋ କିର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଦୁର୍ବାଚହ ॥
 କୁବତ୍ୟ ପରମେଶାନି ରାଧିକାରୀୟେ ତଥା ପ୍ରିୟେ । ୧୦

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ହେ ଦେବି ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ନାନାପ୍ରକାର କୃପଧାରିଣୀ ଓ ଦିବ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଗଣ
 ପରିବେଷ୍ଟିତ ॥ ୭ ॥

କଥନ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କଥନ ରତ୍ନବର୍ଣ୍ଣ କଥନ ହରିଦ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କଥନ ବା ନାନା
 କୁପ ବର୍ଣ୍ଣମୟୀ ॥ ୮ ॥

ଉତ୍କର୍ପା ଓ ଏବଞ୍ଚକାର ନାନା କୃପଧାରିଣୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କାଲିକାଦେବୀ
 ନୌକାକପେ ଆବିଭୂତା ହଇଲେନ ॥ ୯ ॥

ପଞ୍ଜିନୀର ସହିତ କୃଷ୍ଣ ନିଶ୍ଚିଯୋଗେ ଏହି ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲେନ ଯେ
 ମହାମାୟା ଆବିଭୂତ ହଇଯା ବଲିତେଛେନ ॥ ୧୦ ॥

ଟିକା ।

ଏବଂ ବେଶେ ପରିବର୍ତ୍ତ୍ୟଭୂତି ॥ ୭ ॥ କଦାଚିତି । କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣ ଏବ ନାନାବର୍ଣ୍ଣ-
 ଧାରିଣୀ । କଦାଚିତ୍ ଶୁକ୍ଳା କଦାଚିତ୍ବା ରଜା ଇତ୍ୟାଦି ॥ ୮ ॥ ଏବିତି ।
 ଏବଂ ପ୍ରକାରେଣ ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣ ଭୂତ୍ୱା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କାଲୀ ଏବ ନୌକା ରମେଶାବି ରଭୁ-
 ଦିତିଭାବଃ ॥ ୯ ॥ ପଞ୍ଜିନୀତି । ପଞ୍ଜିନୀସହିତଃ ପଞ୍ଜିନୀ କୁକୁର୍ଶ ରାତ୍ରୋ
 ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଦଦର୍ଶ ହପାଦପୂରଣେ । ସ୍ଵପ୍ନ ବିବରଣ ମାହ ଆବିରିତି । ମହାମାୟା
 କାଲୀ ରାତ୍ରୋ ଆବିଭୂତ ସାଙ୍କାନ୍ତୁତା ହକ୍ଷାଯା ରାଧିକାରୀୟେ ସ୍ଵଦୁର୍ବାଚ ତ୍ୱରିଷ୍ଟୁ । ୧୦ ।

কালিকোবাচ ।

শৃণু বৎস মহাবাহো সিদ্ধোঁহসি কমলেক্ষণ ।
 নৌকা কপেণ তো বৎস অহং কালী নচান্যথা ॥
 শয়না মধ্যমার্গেতু তিষ্ঠামি ত্রিদিনং স্ফুত ।
 রাধিয়া সহ রে পুত্র কুরু ক্রীড়াং জপং কুরু ॥
 তদা ত্বং সহসা বৎস প্রাপ্নোষি স্ফুখ মুক্তবৎ ।
 ইত্যুক্ত । সহসা মায়া কালী বৃন্দাবনেশ্বরী !!
 পদ্মিনী সঙ্গমে কালে তত্ত্বেবা স্তর ধীয়ত ॥ ১৩ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কৃষ্ণের শ্বশাবস্থায় কালিকা বলিতেছেন, হে বৎস কৃষ্ণ !
 আমার বাক্য অবগ কর তুমি সিদ্ধ হইয়াছ আমি কালী তোমার
 নৌকাকপে আবিভুত হইলাম ॥ ১১ ॥

আমি শয়না মধ্যমার্গে তিন দিন অবস্থিতি করিব । হে পুত্র
 তুমি রাধিকার সহিত ক্রীড়া ও জপ কর ॥ ১২ ॥

হে বৎস তাহাতে তুমি উত্তম স্ফুখ প্রাপ্ত হইবে । মহামারা
 বৃন্দাবনেশ্বরী কালিকাদেবী এইকপ বলিয়া অস্তর্হিতা হইলেন । ১৩

টীকা ।

কালিকোবাচেতি । হে বৎস কৃষ্ণ শৃণু ত্বং সিদ্ধোঁসি অহং কালী তব
 নৌকাকপেণ দিভুত । নচান্যথা এতশ্চিন্ম সংশয়ে নাস্তিতিভাবঃ ॥ ১১ ॥
 যমুনেতি । অহং দিনত্রয়ং ব্যাপ্ত শয়না পথিমধ্যে তিষ্ঠামি । ‘ত্বং রা-
 ধিয়া সহ জলক্রীড়াং জপং কুর্বিতিভাবঃ ॥ ১২ ॥ তদেতি । তদৈ জল-
 ক্রীড়ায়াং উত্তমং স্ফুখং প্রাপ্নোষি ; বৃন্দাবনেশ্বরী কালী ইতি উক্ত । ৩-

ତତଃ କୁଷେଣ ମହା ବାହୁ ରାଶିତୋ ଅନ୍ୟତ ଶରୀରକ ୯
ନନ୍ଦ ଗୋପଗୃହେ ଚାନ୍ୟତ ସୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ପ୍ରସୟୌ ହରିଃ ୧୪
ସତ୍ତର ୯ ପ୍ରସୟୌ ଦେବି କୁଷଃ ପଦ୍ମ ଦଲେକ୍ଷଣଃ ।
କାଳୀକପା ୧ ମହା ନୌକା ୧ ରାଜମାର୍ଗ ସମୀପଗ ୧୫
ସତ୍ତର ୧ ତତ୍ର ଗଞ୍ଜାବୈ ପୁଣ୍ୟରୀକ ନିଭେକ୍ଷଣଃ ।
ନମସ୍କତ୍ୟ ମହା ନୌକା ୨ ଶ୍ରୀଦାମାଦି ତିରନ୍ଧିତଃ ।
ଆକୁହ ପରମେଶାନି ଇଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟା ୨ ଜପେଦରିଃ ୧୬

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ତଦନନ୍ତର କୃଷ ନନ୍ଦ ଗୋପଗୃହେ ଏକ କୃତିମ ବ୍ରପ ରାଧିଯା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ପଞ୍ଚିନୀ ସଙ୍ଗମ ଲାଭ ମାନ୍ସେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଲେନ ॥ ୧୪ ॥

ପଦ୍ମ ଦଲେକ୍ଷଣ କୃଷ ସେ ରାଜମାର୍ଗ ନୌକାକପା ମହାକାଳୀ ଆ-
ଛେନ ତଥାଯ କ୍ରତ୍ବେଗେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଲେନ ॥ ୧୫ ॥

ପୁଣ୍ୟରୀକାକ୍ଷ କୃଷ ସତ୍ତର ଗମନେ ନୌକା ସମୀପେ ଉପସ୍ଥିତ ହଇ-
ଯା ଶ୍ରୀଦାମାଦି ବୟନ୍ୟ ବର୍ଗେର ଅହିତ ନୌକାରୋହଣ ପୂର୍ବକ ଇଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟା
ଜପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୧୬ ॥

ଟୀକା ।

ତୈବ ଅର୍ଦ୍ଦଧୌ ॥ ୧୩ ॥ ତତ ଇତି । ତତଃ କୁଷଃ ନନ୍ଦ ଗୋପଗୃହେ ଅନ୍ୟତ
ଶରୀର ୧ ଆଶ୍ରିତଃ ଏକ ୧ ଶରୀର ୧ ନନ୍ଦ ଗୋପଗୃହେ ଶ୍ଵାପଯିତ୍ରା ଅଯୟୌ ଗତ-
ବାହୁ ॥ ୧୪ ॥ ସତ୍ତରମିତି । କୁଷଃ ସତ୍ତର ୧ ଶୀତ୍ର ୧ କାଳୀକପା ୧ ମହାନୌକା ୧
ଜଗାମ ଇତି ଶେଷଃ ॥ ୧୫ ॥ ସତ୍ତରମିତି । ହରିଃ ଶ୍ରୀଦାମାଦିତ୍ତଃ ସାହିତଃ
ତତ୍ର ନୌକା ସମୀପେ ଗଞ୍ଜା କାଳୀକପା ୧ ମହାନୌକା ମାରୁହ ଇଷ୍ଟ ବିଦ୍ୟା ୨
ଜପେ ॥ ୧୬ ॥ ଅଜମିତି । ହରିଃ ରାତ୍ରିଶେଷେ ମନ୍ତ୍ର ୧ ବନ୍ଧୀକ୍ଷ ବାହୁ-

মন্ত্রং জপ্তু । রাত্রিশেষে বৎশীঁঁক্ষণ বাদয়ন হরিঃ ।
 জগতাং মোহনী বৎশী মহাকালী স্বয়ং প্রিয়ে ।
 একাক্ষরেণ দেবেশি বাদয়ন মধুর ধ্বনি ।
 একাক্ষরং তৃৰ্য্য বীজং স্তুৰ্ণাং চিত্ত মনোহরং ।
 বাদয়ন মুরলীং কৃষ্ণ ইষ্ট বিদ্যাৎ জপেৎ প্রিয়ে ।
 প্রাতঃকৃত্যৎ সমাসাদ্য কৃষ্ণঃ স্বস্ব গণেযুতঃ ।
 ইষ্ট বিদ্যাং জপিষ্ঠা বৈ পূর্ণ ব্রহ্মময়ীং প্রিয়ে ।
 বাদয়ন মুরলীং কৃষ্ণঃ শূঙ্গং বেণুং তথা পরং ২০
 অস্ত্রার্থঃ ।

হে প্রিয়ে কৃষ্ণদেব ইষ্ট মন্ত্র জপ করিয়া রাত্রিশেষে বৎশী-
 বাদন আরম্ভ করিলেন । কৃষ্ণের বৎশী জগন্মোহনকারী স্বয়ং
 কালিকাদেবী ॥ ১৭ ॥

একাক্ষর মন্ত্র উচ্চারণ পূর্বক বৎশীতে মধুর ধ্বনি করিতে
 লাগিলেন । একাক্ষর তৃৰ্য্যরৌজ স্তুদিগের চিত্ত সমাকর্ষণ করে ॥ ১৮ ॥

হে প্রিয়ে ! কৃষ্ণদেব বয়স্ত বর্গের সহিত মুরলী বাদন
 করতঃ প্রাতঃকৃত্য সমাধা করিয়া ইষ্ট বিদ্যা জপ করিতে প্রবৃত্ত
 হইলেন ॥ ১৯ ॥

হে পার্বতি কৃষ্ণ ইষ্ট বিদ্যার আরাধনা করিয়া পুনর্বার
 মুরলী শৃঙ্গ এবং অস্ত্রাঙ্গ বিবিধ বাদ্যবাদনে তৎপর হইলেন ॥ ২০
 টীকা ।

যন্ত গতঃ । কৃষ্ণস্য বৎশী জগতাং মোহনী স্বয়ং জাহুতিঃ ॥ ১৭ ॥ একা-
 ক্ষরমিতি । একাক্ষরেণ বৎশীৎবাদয়তি । একাক্ষরে। মনুঃস্তুৰ্ণাং চিত্ত।
 কৰ্ষণ কারণং ॥ ১৮ ॥ বাদয়মিতি । কৃষ্ণঃ অগণেঃ শ্রীদামাদিদিতিঃ সহিতঃ
 প্রাতঃকৃত্যৎ সমাসাদ্য সমাপ্ত্য মুরলীং বৎশীঁঁবাদয়ন ইষ্ট বিদ্যাং মহা-
 কালীং জপেদিতি ॥ ১৯ ॥ ইষ্টেতি । কৃষ্ণঃ পূর্ণব্রহ্মময়ী মিষ্টি বিদ্যাঃ

କାତ୍ୟାୟନୀଃ ନମ୍ରତ୍ୟ ହରିଃ ପଦ୍ମ ଦଲେକ୍ଷଣଃ ।
 ଖେଳଯେଦ୍ଵିବିଧାଂକ୍ରୀଡାଂତରିଜନ୍ୟାଂବରାନନେ ॥ ୨୧ ।
 ଏତଶ୍ଚିନ୍ ସମୟେ ଦେବି ରାଧା ଭୁବନମୋହିନୀ ।
 ସଥୀଗଣେ ସହିତା ରଙ୍ଗିନୀ କୁମୁଦ ପ୍ରଭା । ୨୨ ।
 ନାନା କଟାକ୍ଷ ସଂୟୁକ୍ତା ହାସ୍ୟୁକ୍ତା ବରାନନେ ।
 ସଂପୂଜ୍ୟ ରଞ୍ଜିତାଣ୍ଡ ସା ଅମୃତୈ ର୍ବର ବର୍ଣ୍ଣନି ॥ ୨୩ ।
 ଜଗାମ ସମୁନା କୁଳଃ ଗବ୍ୟ ବିକ୍ରଯଣ ଛଳାଂ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀଃ ସମାଦାୟ ଗବ୍ୟ ମାଦାୟ ସମ୍ବରଃ ॥ ୨୪ ॥

* ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ପଦ୍ମପତ୍ରାକ୍ଷ ହରି କାତ୍ୟାୟନୀକେ ନମ୍ରାର କରିଯା ତରଣୀର ଉପ-
 ରେ ବିବିଧ ପ୍ରକାର କ୍ରୀଡା ଆରଣ୍ଟ କରିଲେନ ॥ ୨୧ ॥

ଏମତ ସମୟେ ଶତମୂଳୀ କୁମୁଦପ୍ରଭା ଭୁବନମୋହିନୀ ରାଧା ସଥୀ-
 ଗଣ ସମଭିବ୍ୟାହରେ ନାନାପ୍ରକାର କଟାକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୂର୍ବକ ରଞ୍ଜ
 ଭାଣ୍ଡ ସକଳ, ଦଧି, ଦୁର୍ଫ୍଱ଳ, ନବନୀତ ଓ କୌରସରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯା
 ସହାୟ୍ୟବଦନେ ଗବ୍ୟ ବିକ୍ରଯାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଲେନ ॥ ୨୨ ॥ ୨୩ ॥

ହେ ଶୁନ୍ଦରି ! ରାଧିକା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକେ ସଙ୍ଗେ କରିଯା ଗବ୍ୟ ବିକ୍ରଯ-
 ଛଳେ ସମୁନାତୀରେ ଉପଶ୍ରିତ ହଇଲେନ ॥ ୨୪ ॥

ଟିକା ।

ଜଗିତ୍ରୀ ଶୁରଲୀ ଶୁକ୍ଳାଦିକଂ ବାଦଯତୀତି ଶେଷଃ ॥ ୨୦ ॥ କାତ୍ୟାୟନୀମିତି ।
 କୁମୁଦଃ କାତ୍ୟାୟନୀଃ ନମ୍ରତ୍ୟ ଅନ୍ତମ ତାରିଜନ୍ୟାଂ ଲୌକାଭ୍ୟାଂ ବିବିଧାଂ କ୍ରୀଡାଂ
 ଖେଳଯେଣ ॥ ୨୧ ॥ ଏତଶ୍ଚିନ୍ ହିତି । ଭୁବନମୋହିନୀ ତ୍ରିଜଗନ୍ଧୋହନ ରପ-
 ଲାବଗ୍ୟବତୀ । ରଙ୍ଗିନୀ କୁମୁଦପ୍ରଭା ଶତମୂଳୀ କୁମୁଦ ବଦତି ଲୋହିତାଙ୍ଗୀ । ୨୨ ।
 ନାମା କଟାକ୍ଷ ସଂୟୁକ୍ତା ବିବିଧ ଭଜି ମନ୍ଦତିଃ । ଅମୃତୈଃ କୌର
 ଶରୀଦିଭିଃ ॥ ୨୩ ॥ ଜଗାମେତି ଗବ୍ୟ ବିକ୍ରଯଣ ଛଳାଂ ଦଧ୍ୟାଦି ବିକ୍ରଯଣ
 ସ୍ୟାଜେନ ସମୁନାକୁଳ : ଜଗାମ ଗତବତୀ ॥ ୨୪ ॥ ଦୁର୍କଷାନୁ ଶୁହାଦିତି ବୁବ-

বৃকভানু গৃহা দেবি নির্গত্য পদ্মিনী ততঃ ।
অন্যাভি গোপ কন্যাভির্বেষ্টিতা রাধিকা সদা ।

॥ ২৫ ॥

সৰ্ব শৃঙ্গার বেশাচ্য স্ফুর চক্রিত লোচনা ।
মুখারবিন্দ গন্ধেন তাসাং দেবি বরাননে ।
মোদিতাঃ পরমেশানি দেব গন্ধর্ব কিম্বরাঃ । ২৬।
তচ্ছগুষ্ঠ বরারোহে রহস্য মতি গোপনং ।
নৌকা সম্মিথি মাগত্য কুক্ষায় ঘদুবাচসা ॥ ২৭ ॥

ইতি রাধাতন্ত্রে অয়োবিংশ পটলঃ ।

অস্ত্রার্থঃ ।

তদনন্তর পদ্মিনী বৃকভানু গৃহ হইতে নির্গত হইয়া অন্যান্য
সখীগণ সঙ্গে প্রস্থান করিলেন ॥ ২৫ ॥

রাধিকা সমস্ত শৃঙ্গারোচিত বেশাতরণে ভূষিত হইয়া চলি-
লেন। তাহাদের মুখারবিন্দসৌরভে দেব, কিম্বর ও গন্ধর্বগণ
মোহিত হইল ॥ ২৬ ॥

হে পার্বতি ! পদ্মিনী নৌকা সমীপে উপস্থিত হইয়া কৃষ্ণ-
দেবকে যাহা বলিয়া ছিলেন সেই রহস্য কথা শ্রবণ কর ॥ ২৭ ॥

ইতি অয়োবিংশ পটলঃ ।

টীকা ।

তামোঃ পিতৃগৃহাঃ । অন্যাভি শঙ্গাবলী প্রভৃতিভি গোপকম্যাভিঃ
সহিতের্থঃ ॥ ২৫ ॥ সর্বেতি । সৰ্ব শৃঙ্গার বেশাচ্য। শৃঙ্গারোচিত
বেশাতরণ ভূষিতা । তাসাং গোপীনাং মুখ স্ফুরেন দেন। দয়োগী
মুহূর্ষীতিভাবঃ ॥ ২৬ ॥ তদিতি । সারাধা নৌকা সমীপং ধস্তা কুক্ষায়
হদুবাচ তজ্জহস্যং শৃপুষ্ট ॥ ২৭ ॥ ইতি অয়োবিংশ পটলঃ ।

ପାର୍ବତ୍ୟବାଚ ।

ଏତଜ୍ଞହସ୍ୟଃ ପରମଃ କୁଳସାଧନ ମୁଦ୍ରମଃ ।
କୁପଯା ପରମେଶାନ କଥୟନ୍ତ ଦୟାନିଧି ॥ ୧ ॥

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ଶୁଣୁ ପାର୍ବତି ବକ୍ଷ୍ୟାମି ପଦ୍ମିନୀ ତତ୍ତ୍ଵ ମୁଦ୍ରମଃ ।
ଅତି ଗୁଣ୍ଠଃ ଗହ୍ୟପୁଣ୍ୟ ଅପ୍ରକାଶ୍ୟଃ କଦାଚନ ॥ ୨ ॥
ଏତେ ସର୍ବଃ ମହେଶାନି ତବଲୀଲା ଦୂରତ୍ୟଯା ।
ତବଲୀଲା ଦୂରାଧର୍ମୀ କୁର୍ବନ୍ତପ୍ରେମ ବିବର୍କିନୀ ॥ ୩ ॥

ଭାଷା ।

ପାର୍ବତୀ ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛେ, ହେ ଦୟାନିଧି ମହାଦେବ !
କୃପା କରିଯା ଏହି କୁଳ ସାଧନ ରହସ୍ୟ ଆମାର ନିକଟ ବଳ ॥ ୧ ॥

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେ, ହେ ପାର୍ବତି ! ସର୍ବୋତ୍ତମ ପଦ୍ମିନୀ ତତ୍ତ୍ଵ
ଆମାର ନିକଟ ବଲିତେଛି । ଏହି ପଦ୍ମିନୀ ଅତିଗୁଣ୍ଠ,
ପୁଣ୍ୟ ଜନକ
ଓ ଅତି ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ॥ ୨ ॥

ହେ ମହେଶ୍ୱର ! ଏହି ସକଳଇ ଦୁରଧିଗମ୍ୟ ତବ ଲୀଳା ସାଧାରଣେର
ବୁଦ୍ଧିର ଅଗମ୍ୟ ଓ କୃଷ୍ଣର ପ୍ରେମ ବୃଦ୍ଧି କରୁ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ପାର୍ବତ୍ୟବାଚେତି । ହେ ଦୟାନିଧି ! କୁପାମର ଏତଜ୍ଞହସ୍ୟ ନୌକାଥତ
ବୃତ୍ତାଙ୍କୁ କୁପଯା ମଧ୍ୟବୁନ୍ଧିତେଣ କଥମ ॥ ୧ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ହେ ପାର୍ବତି !
ଅତି ଗୋପ୍ୟଃ ପଦ୍ମିନୀ ତତ୍ତ୍ଵଃ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ଶୁଣୁ ତ୍ରମିତି ଶେଷଃ । ଏତଜ୍ଞହସ୍ୟ
କଦାପି ଏ ଅକାଶନୀୟମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨ ॥ ଏତଦିତି । ଏତ୍ୟସର୍ବମେବ ତବ-
ଲୀଲା । ଦୂରତ୍ୟଯା ଦୂରେ ଯା । କୁର୍ବନ୍ତପ୍ରେମ ବିବର୍କିନୀ କୁର୍ବନ୍ତପ୍ରେମ ସମ୍ପାଦି-
କେତି ॥ ୩ ॥ ରାଧିକେତି । ଯା ରାଧିକା ସା କୁର୍ବନ୍ତ ବାଗୁତ୍ୱା ପଦ୍ମିନୀ । ସଃ

রাধিকা পদ্মিনী যাসা কৃষ্ণ দেবস্য বাঞ্ছিবা ।
 বাস্তুদেবাংশ সন্তুতঃ কৃষ্ণঃ পদ্মদক্ষেণঃ ॥ ৪ ॥
 পদ্মিনী সততং তস্য কৃষ্ণস্য বাঞ্ছিবাপ্রিয়ে ।
 আগত্য সন্ত্বরং তত্ত্ব পদ্মিনী পদ্মগঙ্গিনী ॥ ৫ ॥
 কাত্যায়ন্যাঃ প্রসাদেন ব্রজবাসিন্য এবহি ।
 অজেপুরনিশং কুচ্ছং চতুর্বর্গ প্রদায়কং ॥ ৬ ॥
 রাজমার্গে মহেশানি নানারঞ্জ বিভূষিতে ।
 কদম্ব পাদপচ্ছায়া তমাল বনশোভিতে ॥ ৭ ॥

তাণ্ডা ।

যিনি পদ্মিনী তিনিই রাধিকা আর কৃষ্ণ বাস্তুদেবের অংশ ॥ ৪
 কৃষ্ণমোহিনী গঘগঙ্গিনী পদ্মিনী সন্ত্বর নৌকা সমীপে উপ-
 স্থিত হইয়া কুচ্ছবীজ কপ একাক্ষর ইষ্ট বিদ্যা জপ করিতে
 লাগিলেন ॥ ৫ ॥

কাত্যায়নীর প্রসাদে ব্রজ বাসিনী যুবতিগণ সকলেই চতুর্বর্গ
 প্রদ কুচ্ছাখ্য একাক্ষর মন্ত্র জপ করিতে প্রবৃত্ত হইলেন ॥ ৬ ॥

হে মহেশানি ! নানারঞ্জ বিভূষিত কদম্বাদি পাদপচ্ছায়া
 শোভিত যমুনারাজমার্গে পঘগঙ্গিনী পদ্মিনী রঞ্জ বিভূষিতা
 নৌকা দেখিতে পাইলেন ॥ ৭ ॥ ৮ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কৃষ্ণঃ স বাস্তুদেবস্য অংশোৎপন্ন ইতি ॥ ৪ ॥ পদ্মিনীতি । কৃষ্ণস্য বাঞ্ছ-
 িবা কৃষ্ণ বাঞ্ছিপুরা । পঘগঙ্গিনী পঘসৌগঞ্জপুরা । কুচ্ছাখ্যং কু-
 মিত্যেকাক্ষরং মন্ত্রঃ জপেদিতিশেষঃ । কৃষ্ণমোহিনী কৃষ্ণবশীকরণসা-
 ধিনী ॥ ৫ ॥ কাত্যায়ন্যা ইতি । ব্রজবাসিন্যশ্চজ্ঞাবলী অভূতঝোলার্থঃ
 কুচ্ছবীজঃ অজেপুরিত্যর্থঃ ॥ ৬ ॥ রাজেতি রাজমার্গে রাজপথি নানারঞ্জ
 বিভূষিতে স্বর্ণাদি খচিতে ॥ ৭ ॥ কালিঙ্গীতি । পদ্মিনী । রাজ-

କାଲିନ୍ଦୀ ରାଜମାର୍ଗେତୁ ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମଗଞ୍ଜିନୀ ।
 ସତ୍ରାପଶ୍ୟମହେଶ୍ୱାନି ନୌକାଂ ରତ୍ନ ବିଭୂଷିତାଂ । ୮
 ପ୍ରଗମ୍ୟ ମନସା ନୌକାଂ ନାମା ବ୍ରକ୍ଷ ପ୍ରବାହିନୀଂ ।
 ଜପେତ କୁର୍ଚ୍ଛଂ ମହାବୀଜ ମନିଶଂ କମଳେକ୍ଷଣେ । ୯
 ଏତମ୍ଭିନ୍ ସମୟେ ଦେବି ଜଗନ୍ମାତା ଜନ୍ମଯୀ ।
 ତତାନ ମୋହିନୀଂ ମାଯାଂ ପ୍ରାକୃତସ୍ୟେବ ପାର୍ବତି । ୧୦
 ପଦ୍ମିନୀମୁୟବାଚ ।

ତୋ କୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ ପୁତ୍ରସ୍ତ୍ରୁଂ ସତ୍ତ୍ଵରଂ ଶୃଗୁ ମହଚଃ ।
 ଆଗତାହଂ ମହାବାହୋ ଗୋକୁଳାଦେବକୀମୁତ ।
 ପାରଂ ପାରଯ ଭଦ୍ରଂ ତେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟୁଂ ମେ ଗୋପନନ୍ଦନ । ୧୧
 ଭାଷା ।

ହେ କମଳାକ୍ଷ ! ପଦ୍ମିନୀ ମେଇ ବ୍ରକ୍ଷସ୍ଵରପିଣୀ ନୌକା ମାନସେ
 ପ୍ରଗମ କରିଯା ସର୍ବଦା ମହାମତ୍ତ୍ଵ କୁର୍ଚ୍ଛବୀଜ ଜପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ୯
 ଏମତ ସମୟେ ଜଗନ୍ମାତା ଜଗନ୍ମଯୀ ମହାମାୟା ପ୍ରାକୃତେର ଆୟ
 ଏକ ମୋହିନୀ ମାୟା ବିସ୍ତାର କୁରିଲେନ ॥ ୧୦ ॥

ପଦ୍ମିନୀ ବଲିଲେନ ହେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ମହାବାହୁ କୃଷ୍ଣ ! ଆମାର ବାକ୍ୟ
 ଅବଶ କର ; ଆମି ଗୋକୁଳ ହିତେ ଆସିଯାଛି । ହେ ଦେବକୀନନ୍ଦନ !
 ଆମାକେ ଶୀଘ୍ର ସ୍ମୁନା ପାରେ ନୟନ କର ॥ ୧୧ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ମାର୍ଗେ ରତ୍ନବିଭୂଷିତାଂ ନୌକାଂ ଅପଶ୍ୟତ ଦନ୍ଦଶ୍ରେତ୍ୟର୍ଥଃ । ୮ ॥ ଅନ୍ତର୍ମୟେତି ।
 ମାଯା ବ୍ରକ୍ଷସ୍ଵରପିଣୀଂ ନୌକାଂ ମନସାପ୍ରଗମ୍ୟ ମହାବୀଜଃ କୁର୍ଚ୍ଛଃ ଜପେତ ॥ ୯ ॥
 ଏତମ୍ଭିନ୍ନିତି । ଏତମ୍ଭିନ୍ ସମୟେ ପଦ୍ମିନୀ ଜପକାଳେ ଜଗନ୍ମାତା ମହାମାୟା
 ମୋହିନୀଂ ମାୟାଂ ତତାନ ଅକାଶଯାମାସ । ଆକୃତୋଜନେୟଥା ସୁହୃତ୍ତ ତଥା
 ପଦ୍ମିନୀ ମହାମାୟା ମାୟା ସୁହୃତୀତିଭାବଃ ॥ ୧୦ ॥ ପଦ୍ମିନ୍ୟବାଚେତି ।
 ତୋ ନନ୍ଦନ୍ତ ମହଚଃ ଶୃଗୁ ଅହଂ ଗୋକୁଳାଦାଗତା ଶୀଘ୍ରଂ ପାରଂ ପାରଯ ମାଂ

কৃষ্ণ উবাচ ।

আগচ্ছ মৃগশাবাক্ষি কুত্র যাস্যসি তত্ত্বদ ।
 রঞ্জ ভাণ্ডেষু কিং দ্রব্যং দধিদুঞ্ছং ঘৃতস্তথা । ১২ ॥
 তঙ্গুক্তু । সত্ত্বরং ফুফেণ রাধামাহৃষ্য পার্বতি ।
 ততঃ ফুফেণ মহাবাহ স্তা স্তাঃ সর্বাশ্চ গোপিকাঃ
 নৌকায়াৎপ্রাবিশত্তু গ্রং রাধিকাং কমলেক্ষণে । ১৩
 শৃণু প্রাজ্ঞে মম বচো দানং দেহি ময়ি প্রিয়ে ।
 দানং বিনা কদাচিত্তু নহি পারং করোম্যহং । ১৪

ভাষা ।

কৃষ্ণ বলিলেন, হে মৃগশাবাক্ষি ! আগমন কর এবং কোথায়
 যাইবে বল । তোমাদের রঞ্জ ভাণ্ডে দধি ছফাদি দেখিতেছি
 কেন ॥ ১২ ॥

কৃষ্ণ এই কথা বলিয়া রাধাকে আকর্ষণ পূর্বক দধি ছফাধি
 ভক্ষণ করিয়া সমস্ত গোপীগণ ও রাধিকাকে নৌকায় আরোহণ
 করাইলেন ॥ ১৩ ॥

হে প্রিয়ে ! আমার কথা শ্রবণ কর শীত্র তরপণ্য প্রদান কর
 দান প্রদান ব্যতিরেকে কোন প্রকারেও পার গমন করিতে
 পারিবা না ॥ ১৪ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

যন্মুমাপারং ময়েত্যর্থঃ ॥ ১১ ॥ হৃষ্ণ উবাচেতি । হে মৃগশাবলোচনে !
 আগচ্ছকুত্র যাস্যসি রঞ্জভাণ্ডে কিং জ্বর্যমতি তত্ত্বদ ॥ ১২ ॥ উদিতি ।
 হৃষ্ণ তজ্জ্বল ভাণ্ডহিতং দধিদুঞ্ছাদিকং তঙ্গুক্তু রাধিকাং অন্যান্য গোপীগবানপি
 আহৃষ্য নৌকাং আবিশৎ নৌকামাবোহয়ামাসাম ॥ ১৩ ॥ শৃণুতি ।
 দানং পারং পণ্যং বিনাকথমপি পারং ন করোমি । ১৪ ॥

ରାଧିକୋବାଚ ।

ଶୁଣୁ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହେ କମ୍ପଦାନଂ ସଦସ୍ଵମେ ।
ନାୟକଙ୍ଗଂ କଦାପ୍ରାପ୍ତଂ କମ୍ପାଦା କଗଲେକ୍ଷଣ ॥ ୧୫ ॥

କୃଷ୍ଣ ଉବାଚ ।

ନାୟକଙ୍ଗଂ ସଦାପ୍ରାପ୍ତଂ ଯମ୍ପାଦା । ତବତେନ କି ।
ନୃପତେଃ କଂସରାଜସ୍ୟ ଅହଂଦାନୀ ସୁନିଶ୍ଚିତ୍ ୧୬
ଅତେବ କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷି ଅହଂ ଦାନୀ ନଚାନ୍ୟଥା ।
କ୍ରୟ ବିକ୍ରଯଣେଚୈବ ଗମନାଗମନେ ତଥା ॥ ୧୭ ॥

ଭାଷା ।

ପଞ୍ଚମୀ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, ହେ କୃଷ୍ଣ ! କାହାକେ ଦାନ ଦିତେ
ହଇବେ ଏବଂ ତୁମି କାହାର କର ଗ୍ରହଣେ ନିଯୁକ୍ତ ହଇଯାଇ ତାହା ବଳ ॥ ୧୫
ହେ ଯୁଗଲୋଚନେ ! କ୍ରୟ ବିକ୍ରଯେ ଓ ଗମନାଗମନେ ଆମି କଂସ-
ରାଜେର କର ଗ୍ରହଣ କରିଯା ଥାକି । ଆମି ଭିନ୍ନ ଆର କରାଇଛି
କେହ ନାହିଁ ॥ ୧୭ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ : ।

ରାଧିକୋବାଚେତି । କମ୍ପଦାନଂ କୋଦାନଂ ଗୃହୀର୍ଯ୍ୟତୀତ୍ୟର୍ଥ : । ସ୍ଵର୍ଗ କମ୍ପ
ନାୟକଙ୍ଗ ଦାନାଦାନ କର୍ମନି ନିଯୁକ୍ତ : ॥ ୧୫ ॥ କୃଷ୍ଣ ଉବାଚେତି । ଅହଂ କମ୍ପ-
ଦାନୀ କମ୍ପଦାନାନୀସ୍ଵର୍ଗ ଆଶ୍ରମାନିତି ତେବ ତବକି । କିମପି ଅଯୋଜନଂ
ବାନ୍ଧୁତ୍ୟର୍ଥ : । ଅହଂ କଂସରାଜ୍ୟ ଦାନୀ ॥ ୧୬ ॥ ଅତେବେତି । ଯହଂ
ଦାନମଦେଖିବା କୋପି କ୍ରୟବିକ୍ରଯେ ଗମନାଗମନକୁ କର୍ତ୍ତୁଂ ନ ଶକୋତୀତିଭାବ : ॥
॥ ୧୭ ॥ ସମୁନେତି । ସମୁନୀଜପାନେଚ ଅହଂ ଦାନୀ ଯୋଗି ସମୁନାଜଳ

যমুনাজল পানেচ পারে বা রোহণে তথা ।
 অহং দানী সদাতত্ত্বে যৌবনস্য তথা প্রিয়ে । ১৮
 সামান্য যৌবনেচেব কোটিষ্঵র্গং হরাম্যহং ।
 যৌবনং তত্ত্ব যদ্বষ্টং ত্রেলোক্যেচাতি দুর্লভং । ১৯

চন্দ্রাবল্যবাচ ।

শৃঙ্গু কৃষ্ণ মহাবাহো পারং কুরু যথোচিতং ।
 দানং নাস্তি ত্রজেগোপন্দগোপস্যশাসনাং । ২০

তাৰা ।

যে কেহ এখানে যমুনার জলপান করে কিন্তু পার গমন কৱিয়া থাকে তাহার কর দিতে হয় । আমি যৌবন ভিন্ন অন্য দান গ্রহণ কৱি না ॥ ১৮ ॥

তুমি যদি আমাকে এই সামান্য যৌবন কর প্রদান কর তবে আমার কোটি স্বর্গলাভ হইবে । তোমার এই যৌবন দেখিতেছি ইহা ত্রিভুবনের দুর্লভ পদাৰ্থ ॥ ১৯ ॥

চন্দ্রাবলী বলিতেছেন হে কৃষ্ণ ! নন্দগোপের শাসনে ব্রজ-পুরে করদানের বিধি নাই তথাপি আমরা তোমাকে যথোচিত কর দিতেছি তুমি আমাদিগকে পার কর ॥ ২০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পানং করোতি সোপি মহং দানং দদাতীত্যর্থঃ । অহং তব যৌবনস্য-দানী মচাৰ্থাদেঃ ॥ ১৮ ॥ সামান্যেতি । তব সামান্য যৌবনে কোটি-স্বর্গং হরামি তবয়ং যৌবনং দৃষ্টং ত্রিভুবন দুর্লভং ॥ ১৯ ॥ চন্দ্রাবল্যবাচেতি । হে কৃষ্ণ ! পারং কুরু নন্দগোপস্য শাসনাং বৃক্ষাবনে দানং নাস্তি ॥ ২০ ॥ নন্দ ইতি । তব পিতামহঃ ধর্মাজ্ঞা সত্য

ନନ୍ଦୋମହାତ୍ମାଗୋପାଳ ପିତାତେ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ।
 ଧର୍ମାତ୍ମା ସତ୍ୟବାଦୀଚ ସର୍ବ ଧର୍ମେସୁ ତୃପରଃ ॥ ୨୧ ॥
 ତବମାତା ସଶୋଦାଚ ଏତଚ୍ଛୁ ସ୍ଵାବଚ କ୍ଷବ ।
 ପ୍ରହାରେଃ କରଜନୈଯଶ୍ଚ କୁରୁତ୍ୱାଂ ତାଡ଼ିଯିଷ୍ୟତି ।
 ପାରଂ କୁରୁତ୍ୱମହମାନ ତୋ ସଦିଚ୍ଛେଃ କ୍ଷେମମାତ୍ରାନଃ ॥ ୨୨
 କୃଷ୍ଣ ଉବାଚ ।

ଦାନଂ ଦେହି କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷି ଗୋରସମ୍ୟ ଜନେ ଜନେ ।
 ଯୌବନମ୍ୟତଥାଦାନଂ ଦ୍ରତଂ ଦେହି ପୃଥକପୃଥକ ୨୩

ଭାଷା ।

ହେ ଗୋପାଳ ! ତୋମାର ପିତା ନନ୍ଦରାଜ ଅତି ମହାତ୍ମା,
 ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ସର୍ବ ଧର୍ମେ ତୃପର ॥ ୨୧ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୋମାର ମାତା ସଶୋଦା ଏହି କୃପ ବାକ୍ୟ ଶୁଣିଲେ
 ତୋମାକେ କରପ୍ରହାରେ ତାଡ଼ନ କରିବେ । ହେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ! ସଦି
 ଆପନାର ଭାଲ ଇଚ୍ଛା କର ତୁବେ ଆମାଦିଗଙ୍କେ ପାର କର ॥ ୨୨ ॥

କୃଷ୍ଣ ବଲିତେଛେନ, ହେ କୁରୁତ୍ୱମଯନେ ! ତୋମରା ପ୍ରତ୍ୟେକେ
 ଦଧି ଦୁର୍ଖାଦିର କର ପ୍ରଦାନ କର ଏବଂ ଶୀଘ୍ର ଯୌବନ ପ୍ରଦାନ କରିଯା
 ରାଜଦାନ ହିତେ ନିଷ୍ଠତି ଲାଭ କର ॥ ୨୩ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ବାଦୀଚ । ସମେତଦୌରାତ୍ମ୍ୟମାଟିକୀର୍ତ୍ତିତିଭାବଃ ॥ ୨୧ ॥ ତବେତି ତବ ମାତା
 ସଶୋଦା ତବ ଏତନ୍ଦମଗ୍ରହଣ ଅନ୍ତା କରଜନୈଯଃ ପ୍ରହାରେ ସ୍ଵାଂ ତାଡ଼ିଯିଷ୍ୟତି ।
 ସଦି ଆପନଃ କୈମନ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧଃ ଇଚ୍ଛଃ ତାନୀଶ୍ୱରଂ ପାରଂ କୁରୁ ॥ ୨୨ ॥ କୃଷ୍ଣ ଉବା-
 ଚେତି । ଗୋରସମ୍ୟ ଦୁର୍ଖମ୍ୟ । ଅହମମ୍ୟଦର୍ଥାଦିକଂ ନ ଗ୍ରହିଷ୍ୟାମି । ମହାପୃଥକ ପୃଥକ
 ଅ ସ ଯୌବନଦାନଂ ଦେହିତିଭାବଃ ॥ ୨୩ ॥ ଅନ୍ୟାନୀତି । ତବ ହଦି ବଞ୍ଚନି

অন্যানি গুহ্যরত্নানি বর্ততে হন্দি ষক্তব ।
 চৌরাসিভুং কুরঙ্গাক্ষি কুতো ষাস্যসি মৎপুরঃ ।
 কস্যাহত্য ধনং তত্ত্বে বহুমূল্যং মনোহরং ॥২৪॥
 মনোগে দৃঃঃতে তত্ত্বে দৃষ্টা হন্দয় সংশ্লিষ্টং ।
 হন্দয়ে তব ষক্তত্বে রত্নং ত্রেলোক্য মোহনং ।
 এতদ্রত্নং সমালোক্য কস্যচিত্তং ন দৃঃঃতে ॥২৫॥
 হন্দি ষব্দিদ্যতে তত্ত্বে পদ্মরাগ সমপ্রতং ।
 এতদ্রত্নং কুতোলক্ষ্মুরাং ষাস্যসি প্রিয়ে ॥২৬॥
 ভাষা ।

হে প্রিয়ে ! তোমাদের হন্দয়ে পরি অস্তান্ত গুপ্ত রত্ন আছে
 তোমরা ঈ সকল রত্ন চুরি করিয়া কি প্রকারে পার গমন করিবে ।
 তোমরা কাহার এই মনোহর রত্ন অপহরণ করিয়া যাইতেছে ॥২৪॥

তোমাদের হন্দয়স্থ রত্ন দেখিয়া আমার সাতিশয় মানসিক
 ক্লেশ হইতেছে । এই ত্রিভুবন মোহন রত্ন দেখিলে কাহার চিত্তে
 না ব্যথা জন্মে ॥ ২৫ ॥

হে কুরঙ্গাক্ষি ! তোমার হন্দয়ে যে পদ্ম সম প্রভ রত্ন দেখি-
 তেছি ইহা কোথা হইতে লাভ করিয়া মথুরায় যাইবে ॥ ২৬ ॥

অস্তার্থঃ ।

অন্যানি স্তুরূপাণি ষান্যবর্তত্বে তান্যগিদেহি । মৎপুরঃ, মৎসমীপে
 দৃঃঃ কস্য রস্তমাহত্য ষাস্যসি । দৃঃঃ চৌরাসি চৌরঙ্গুরভাসি ॥ ২৪ ॥
 মন ইতি । তে তব হন্দয়হিতং রত্নং । যে যম মনঃ দৃঃঃতে পরিত্বেষ্টেভবতি ।
 এতদ্রত্নং দৃষ্ট্যা কস্যচেতো ন দৃঃঃতেত্পত্যতি ॥ ২৫ ॥ হন্দীতি । তব ষব্দিদ্য
 রাগ সমপ্রতং ষজ্ঞং বিদ্যতে এতদ্রত্নং কুতো কস্যালক্ষ্মুরাং ষাস্যসি ॥
 ॥ ২৬ ॥ ষজ্ঞস্তুনিতি । পঞ্চরাগাদিরত্নং গুরুহীমং তৰহন্দিহিতং ষজ্ঞং

ସତ୍ତ୍ଵଂ ପଦ୍ମରାଗାଦି ଗନ୍ଧହୀନଂ ସଦାସଥି ।
 ଅହଂଗନ୍ଧଯୁତଂ ରତ୍ନଂ ହଦୟେ ତବ ସଂଶ୍ଲିଷ୍ଟଂ ॥ ୨୭ ॥
 କାମସନ୍ଦୀପନଂ ନାମ ରତ୍ନଂ ତୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ।
 ନାନାପୁଣ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧେନ ଘୋଦିତଂ ତବ ଶୁନ୍ଦରି ॥ ୨୮ ॥
 କଦମ୍ବ କୋରକାକାରଂ ହଦୟେ ତବ ବର୍ତ୍ତତେ ।
 ଆଚ୍ଛାଦ୍ୟ ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵେନ ସଂପୁଟଂ ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନୈଃ ॥ ୨୯ ॥
 କୁତୋଳକୁଣ୍ଡାସି କସ୍ୟାପି ଚୌରାତେ ନିଶ୍ଚିତାମତିଃ ।
 ଅଦ୍ୟ ସର୍ବଂ ଅନେଷ୍ୟାମି ବହୁରତ୍ନାଦିକଥଃ ସ୍ତ୍ରୀ ॥ ୩୦ ॥
 ଭାଷା ।

ପଦ୍ମ ରାଗାଦିରତ୍ନ ଗନ୍ଧ ବିହୀନ । ତୋମାର ହଦୟଶ୍ଵିତ ଏହି ରତ୍ନ
ସଦା ସଦ୍ଗନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୨୭ ॥

ହେ ଶୁନ୍ଦରି ତୋମାର ହଦୟଶ୍ଵିତ ଏହି ରତ୍ନ କାମ ସନ୍ଦୀପନକାରୀ
ତୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ଓ ନାନା ପୁଣ୍ୟର ମୌରତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୨୮ ॥

ତୋମରା କଦମ୍ବ କୋରକାକାର ଏହି ରତ୍ନକେ ହଦୟୋପରି ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵେ
କର ପୁଟେ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଯା ରାଖିଯାଛ ॥ ୨୯ ॥

ହେ ପ୍ରିୟେ ! ତୁମି କୋଥା ହିତେ ଏହି ରତ୍ନ ଲାଭ କରିଯାଛ ।
ନିଶ୍ଚଯ ତୋମାର ଚୌର ବୁଜ୍ଜି ଦେଖିତେଛି ; ଅଦ୍ୟ ତୋମାର ଏହି ସମସ୍ତ
ରତ୍ନ ଆମି ହରଣ କରିବ ॥ ୩୦ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ତ୍ୱରତ୍ନଗନ୍ଧଯୁତଂ । ଏତମ୍ୟ ଗଙ୍କେନାହ ମୋହିତୋମି ॥ ୨୭ ॥ କାମେତି ।
 ଏତତ୍ୱରଂ କାମସନ୍ଦୀପନଂ କାମୋଦୀପକ । ନାନାପୁଣ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧେନ ଘୋଦିତଂ
ଅହଙ୍କର୍ଯ୍ୟ । ୨୮ ॥ କଦମ୍ବେତି । କଦମ୍ବ କଲିକାବଦତି ବର୍ତ୍ତୁଳ । ସଂ-
ପୁଟେ ରାବରଟେ ରିତ୍ୟାର୍ଥ ॥ ୨ ॥ କୁଞ୍ଚ ଉବାଚେତି । କୁତୋଳକୁଣ୍ଡାସି ଏହି-
ଅର୍ଜୁମିତି ଶେଷ । ଚୌରା ଚୌରକର୍ଣ୍ଣାଚିତି । ଅଦ୍ୟ ସର୍ବଂ ରତ୍ନାଦିକ ॥
ଅନେଷ୍ୟାମି ଗୁହୀର୍ଯ୍ୟାମୀତ୍ୟାର୍ଥ ॥ ୩୦ ॥ ଚୌରେତି । ସର୍ବା ଏବ ଚୌର ଆୟା

চৌরপ্রায়া নিরীক্ষ্যত্বে এতাঃ সর্বাশ্চ যোষিতঃ ।
 এতচ্ছুল্লা বচস্য পদ্মিনী পদ্মগঙ্কিনী ।
 সন্দর্ভেষ্টপুটা ক্রুদ্ধা কিয়দ্বাক্য মুবাচহ ॥৩১॥

ইতি বাস্তুদেব রহস্যে রাধাতন্ত্রে চতুর্বিংশ পটলঃ ।

তাষা ।

তোমাদিগের সকলকে চৌরপ্রায় দেখিতেছি এই কথা
 শুনিয়া পদ্মিনী ক্রোধ ভরে ওষ্ঠ দংশন করত বলিতে
 লাগিলেন ॥ ৩১ ॥

ইতি চতুর্বিংশ পটল ।

অস্ত্রার্থঃ ।

চৌরকর্ম রতা নিরীক্ষ্যত্বে দৃশ্যত্বে । যোষিতঃ নার্যঃ । সন্দর্ভেষ্টপুটা
 কোপেন সন্দর্ভেষ্টাধরা ॥ ৩১ ॥

ইতি চতুর্বিংশ পটলঃ ।

ପାର୍ବତ୍ୟବାଚ ।

ହୃଦୟସେୟାକ୍ଷିଂ ତତଃ ଶ୍ରୁତା ପଦ୍ମିନୀକିମକରୋତ୍ତଦା ।
ଏତେ ଶୁତୀକ୍ଷଂ ଦେବେଶ ରହ୍ୟଂ ହୃପ୍ୟାବଦ ॥ ୧ ॥

ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ ।

ଶୁଣୁ ପାର୍ବତି ବକ୍ଷ୍ୟାମି ସୁଦୁକ୍ଷଂ ପଦ୍ମିନୀ ପୁରା ।
ହୃଦୟାଯ ନିଷ୍ଠୁରଂ ବାକ୍ୟଂ ଲୋଲମଧ୍ୟ ବରାନନେ ॥ ୨ ॥

ପଦ୍ମିନ୍ୟବାଚ ।

ଶୁଣୁ ପୁତ୍ରନନ୍ଦମୁନୋ ସଶୋଦାନନ୍ଦ ବର୍ଦ୍ଧନ ।
ସ୍ତ୍ରୀହୀନଃ ସତତଂ ଭ୍ରମି ଜନ୍ମ ଗୋପ ଗୃହେ ସତଃ । ୩ ।

ଭାଷା ।

ପାର୍ବତୀ ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛେ; ହେ ମହାଦେବ ପଦ୍ମିନୀ କୃଷ୍ଣର
ଏଇକପ ଦୁର୍ମାକ୍ୟ ଶୁନିଯା କି କରିଲେନ ତାହା ବଳ । ୧ ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛନ ହେ ପାର୍ବତି ! ପଦ୍ମିନୀ କୃଷ୍ଣର ନିଷ୍ଠୁର
ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ଯାହା ବଲିଯାଛିଲେନ ତାହା ବଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ କର । ୨ ।

ପଦ୍ମିନୀ ବଲିତେଛେ । ହେ ନନ୍ଦପୁତ୍ର ସଶୋଦାନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧନ ! ଶ୍ରବଣ
କର ; ତୁମ ଗୋପଗୃହେ ଜନ୍ମଗ୍ରାହଣ କରିଯାଛ ଅତ୍ୟଥ ତୋମାର
ଶ୍ରୀ ବିନଷ୍ଟ ହଇଯାଛେ ॥ ୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ପାର୍ବତ୍ୟ ବାଚେତି । ହୃଦୟବଚନମାକର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ମିନୀ କିମକରୋଦାଚଚାର ଏତତ୍ତ୍ଵ-
ହ୍ୟଂ ବଦ ॥ ୧ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚେତି । ପଦ୍ମିନୀ ହୃଦୟ ସୁଦୁବାଚ ତତ୍କଷ୍ୟାମି
ଶୁଣୁ । ନିଷ୍ଠୁରଂ ପରୁଷଂ । ଲୋଲମଧ୍ୟ କୃଶ ମଧ୍ୟ ଏତୁପାର୍ବତୀ ମହେ-
ଧନ୍ୟ ॥ ୨ ॥ ପଦ୍ମିନ୍ୟ ବାଚେତି । ହେ ନନ୍ଦ ଶୁନୋଶୁଣୁ ସତତ୍ସବ ଗୋପଗୃହେ ଜନ୍ମ
ଅତ୍ସ୍ଵଂ ଜୀହୀନଃ ମୌଭାଗ୍ୟ ବର୍ଜିତଃ ॥ ୩ ॥ ନନ୍ଦସେୟତି । ଅଂ ନନ୍ଦମ୍ୟ

নন্দস্য পোষ্য পুত্রস্ত্রং গব্যচৌরো ভবান্সদা ।
 বিনানন্দং সদা স্বংহি সৎকর্ম রহিতঃ সদা ॥৪॥
 ন মাতা ন পিতা বন্ধুং স্বকীয়ং পরমেববা ।
 আদ্যস্ত রহিতস্যাপি ন লজ্জু । তব বিদ্যতে ॥৫॥
 নিলজ্জস্ত্রং সদামৃত পরাঞ্চয় পরঃ সদা ।
 পরদাররত স্ত্রংহি পরদ্রব্য পরায়ণঃ ।
 পরদ্রোহী সদাগোপ পরবেশ যুতঃ সদা ॥৬॥

তামা ।

হে কৃষ্ণ ! তুমি নন্দরাজের পোষ্যপুত্র হইয়া গব্য চুরি করিয়া
 ভক্ষণ কর । তুমি সর্বদা কেবল আমোদে কাল কর্তৃন করিতেছ ।
 তোমার কোন সৎকর্ম নাই ॥ ৪ ॥

তোমার মাতা নাই, পিতা নাই, বন্ধু বান্ধব নাই, কুল নাই
 তথাপি তোমার লজ্জু হয় না ॥ ৫ ॥

হে নিলজ্জু ! তুমি সদা পরাঞ্চয়ে বাস কর পরদাররত ও
 পরদ্রব্যাভিলাষী পরদ্রোহ তোমার নিত্য ব্যবসায় সদা পরবেশে
 অমগ কর ॥ ৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পোষ্যপুত্রঃ পাল্যপুত্রঃ গব্যচৌরঃ সদৈব দধি দুষ্কাদিকং চোরয়সীত্যর্থঃ ।
 সৎকর্ম রহিতঃ কুকর্মরূপঃ ॥ ৪ ॥ নমাতেতি । তব মাতাপিতা বন্ধুশ্চ
 কোণ নাশ্চি । তব লজ্জান দিদ্যতে ॥ ৫ ॥ নিলজ্জেতি । স্বংনিলজ্জঃ
 লজ্জাহীনঃ । পরাঞ্চয় পরঃ পরভাগ্য জীবী । পরদাররতঃ পরনারী-
 দিহাস্তী । পরদ্রব্য পরায়ঃ পরদ্রব্যচৌরঃ । পরদ্রোহী পরহিংসকঃ ॥ ৬ ॥

ଗୋପଚାରୀ ସଦାଗୋପୀ ସଙ୍ଗତ ସ୍ତୁଂହି ଶାଶ୍ଵତଃ ।
 ଗୋଦୋହନରତୋ ନିତ୍ୟଂ ଗବ୍ୟଚୌରୋ ଭବାନ୍ୟତଃ । ୭
 ଗୋହନ୍ତା ପକ୍ଷିହନ୍ତାଚ ଦ୍ରୀଘାତୀ ଅନୁପାତକୀ ।
 ଗୋପାଲୋହି ସତ ସ୍ତୁଂହି ବହ କିଂ କରଥାମିତେ । ୮

କୃଷ୍ଣ ଉବାଚ ।

ସୃକଥୟାମି ତୃସତ୍ୟଂ ନାନ୍ୟଥା ବଚନ୍ ତବ ।
 ଦାନ୍ ଦେହି କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷି ନତ୍ୟଜାମି କଦାଚନ ॥ ୯ ॥

ଭାଷା ।

ତୁମି ସଦା ଗୋଚାରଣ କର, ଏବଂ ଗୋପ ଦ୍ରୀ ହରଣ ତୋମାର ନିୟତ
 କାର୍ଯ୍ୟ ଗୋଦୋହନ କରିଯା ଗବ୍ୟ ଚୁରି ତୋମାର ଜୀବିକା ॥ ୭ ॥

ତୁମି ଗୋହନ୍ତା, ପକ୍ଷିହନ୍ତା, ଦ୍ରୀଘାତୀ ଅନୁ ପାତକୀ ଅତ୍ରେବ
 ତୋମାକେ ଆର କି ବଲିବ ॥ ୮ ॥

ବୃକ୍ଷ ବଲିତେଛେନ, ତୁମି ଯାହା ଯାହା ବଲିଲେ ତାହା ସକଳୀଁ ସତ୍ୟ
 କିଛୁଇ ମିଥ୍ୟା ନହେ ; ଏଇକଣ ଆମାକେ ଦାନ ଦେଓ ଆମି ତୋମାର
 କୋନ କଥାଯ ଭୁଲିଯା ଦାନ ପରିଭ୍ୟାଗ କରିବ ନା ॥ ୯ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଗୋପଚାରୀତି । ଗୋପଚାରୀ ଗୋଚାରଣ ଶୀଳଃ । ଗୋପିସଙ୍ଗତଃ ଗୋପନାରୀ
 ସଙ୍ଗଂ ଆଶ୍ରମଃ । ଗୋଦୋହନ ରୁତଃ । ଗାତ୍ରୀ ଦୋହନକାରୀ ॥ ୧ ॥ ଗୋହଜ୍ଞେତି ।
 ସ୍ତୁଂ ଗୋହନ୍ତା ଗୋଘାତୀ ପକ୍ଷି ହନ୍ତା ପକ୍ଷି ଘାତୀ । ଅନୁପାତକୀ ମହେପାପକର୍ଷ
 ରୁତଃ । କତ୍ତୁଂ ଗୋପାଳଃ ଅତଃ କିଂ ବହ କଥୟାମି ॥ ୮ ॥ ହୃକୁରୁବାଚେତି ।
 ହେ ଯୁବତି ସ୍ତୁଂ ସ୍ତୁରମାଚରଣାଦିକଂ କଥୟାମି ତୃସତ୍ୟଂ ଦାନ୍ ଦେହି । ଅହୁ
 ତବ କଥାଯ ଦାନ୍ ନତ୍ୟଜାମି ॥ ୯ ॥ ପରିନୁଯୋବାଚେତି । ଅଖିନ ଦେଶେ

পঞ্চম্যবাচ ।

অস্মিন् দেশে মহীপালঃ কংসঃ সত্য পরায়ণঃ ।
বিদ্যমানে মহীপালে কংসে সত্য পরাক্রমে ।
কদাচিদপিকষ্টেচম দানং প্রদাবহৎ ॥১০॥

কৃষ্ণ উবাচ ।

চক্রবর্তী নৃপত্রেষ্ঠঃ কংসঃ সর্ব গুণাশ্রযঃ ।
তস্যাধিকারে সতত মহৎ দানী স্ফুরিষ্টিঃ ॥ ১১ ।
হৃদিতে মৃগশাবাক্ষি স্থির সৌদামিনীপ্রভৎ !
পশ্যামি তব যত্নং দানার্থং দেহি সত্ত্বরং ॥ ১২ ॥

তাষা ।

পঞ্চিনী বলিতেছেন, হে কৃষ্ণ ! এই দেশের অধীশ্বর রাজা
কংস বিদ্যমানে আমরা কখন কাহাকে দান প্রদান করি
নাই ॥ ১০ ॥

বৃষ্ণি বলিতেছেন, কংস মহারাজ সমাগরা ধরার অবিভীক্ষ
অধীশ্বর আমি তাহার নিযুক্তক্রপে দান অদিয় করি ॥ ১১ ॥

হে সুন্দরি ! তোমার হৃদয়ে যে স্থির সৌদামিনীপ্রভ রত্ন
দেখিতেছি তাহা শৌভ্র আমাকে দান কর ॥ ১২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

কংসঃ মহীপালঃরাজঃ । কংসেরাঙ্গি মহীপালেসতি কদাচিদপি দানং
নদনৌ ॥ ১০ ॥ কৃষ্ণ উবাচেতি । চক্রবর্তী সমাগরা ধরায় অবিভীক্ষে-
ধীশ্বরঃ কংসঃ তস্যাধিকারে অহৎ দানী দান প্রহল নিয়োগনৈ ॥ ১১ ॥
হৃদীতি । স্থিরসৌদামিনীপ্রভঃ তত্ত্বিংপুজ বস্তুজ্ঞানং । হৃদিহিতঃস্তন
রঞ্জমেবদানং দেহীতিভাবঃ ॥ ১২ ॥ দানবিতি । দানৎসু মথুরঃ

ଦାନଂ ଦତ୍ତା କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷି ମଥୁରାଂ ଗଛ ଶୁନ୍ଦରି ।
ଅନ୍ୟଥା ସଂହରିଷ୍ୟାମି ରତ୍ନକୁ ସପରିଚନ୍ଦନ ॥ ୧୩ ॥

ରାଧିକୋବାଚ ।

ଗୋପାଳ ବହବୋ ଦୋଷା ବିଦ୍ୟନ୍ତେ ସତତଂ ତବ ।
ଶୁଣୁ ଗୋପାଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତଂ ମମ ରତ୍ନସ୍ୟ ସାମ୍ପ୍ରତଂ ୧୪ ।
ହଦୟନ୍ତଃ ସଦେତତ୍ତ୍ଵ ରତ୍ନଂ ତୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ।
ଶ୍ଵନସ୍ତ ଶ୍ଵବକାକାରଂ ପରଂ ବ୍ରକ୍ଷ ସ୍ଵରପିତଃ ॥ ୧୫ ॥

ଭାଷା ।

ହେ କୁରଙ୍ଗାକ୍ଷି ! ଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିଯା ମଥୁରାତେ ଗମନ କର
ଅନ୍ୟଥା ତୋମାଦେର ସମସ୍ତ ପରିଚନ ଓ ରତ୍ନ ଅପହରଣ କରିବ ॥ ୧୩ ॥

ରାଧିକା ବଲିତେହେନ, ହେ ଗୋପାଳ ! ତୁମি ବହ ଦୋଷାକର ଇହା
ଆମାଦେର ବିଲକ୍ଷଣ ଜାନା ଆଛେ ; ଏଇକଣ ଏହି ରତ୍ନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବଲି-
ତେହି ଶ୍ରବଣ କର ॥ ୧୪ ॥

ହେ କୃକୁଳ ! ଆମାଦେର ହଦୟେ ସେ ତୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ରତ୍ନ ଦେଖି-
ତେହ ଇହା ଶ୍ଵନ କପି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରକ୍ଷ ॥ ୧୫ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ଗଛ ସଦିନଯଜ୍ଞମି ତମ । ତବ ସର୍ବଂଧନଂ ବଜ୍ରାଦିକଙ୍କ ହରିଷ୍ୟାମୀତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୧୬ ॥
ରାଧିକୋବାଚୀଚତି । ହେ ଗୋପାଳ ଶ୍ରୀ ବହବୋ ଦୋଷାବିଦ୍ୟନ୍ତେ ମମରତ୍ନସ୍ୟ
ହୃତୀୟର୍ଥ ॥ ୧୭ ॥ ଅମହନ୍ୟନ୍ତଃ ତୈଲୋକ୍ୟ ମୋହନ । ସତ୍ତ୍ଵରୁକ୍ତ
ଦୂଶ୍ୟତେ ତତ୍ତ୍ଵରୁକ୍ତ ବ୍ରକ୍ଷଶରପି । ଶ୍ଵବକାକାରଂ କୁଟୁଳମହୁଶଃ ॥ ୧୮ ॥ ନାମେତି ।

ନାସାତ୍ରେ ମନ୍ଦଗୋପାଳ ମୌକ୍ତିକଂ ସଚ୍ଚ କୌଣସିତଃ ।
 ହଦୟେ ମନ୍ଦଗୋପାଳ ସତ୍ତଃ ପଶ୍ୟସି ତଞ୍ଚିଶୁ ॥୧୬॥
 ଶୁଶୁ କୃଷ୍ଣ ମହାମୁତ୍ ପଦିନୀ ରାଧିକା ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ।
 ଏତସ୍ୟଃ କଞ୍ଚ ସଂସ୍ଥାଯା ମାଲାନାନ୍ଦା କଳାବତୀ ।୧୮
 ଏତାଃ ସର୍ବାଗୋପକନ୍ୟଃ କୁମାର୍ଯ୍ୟଃ ପରିଚାରିକାଃ ।
 ଆହ୍ନାନଃ ନୈବ ଜାନାସି ଅତିଷ୍ଠେ ଚପଳାମତିଃ ।୧୯

ତାଷା ।

ଏବଂ ନାସାତ୍ରେ ଯେ ମୌକ୍ତିକ ଓ ହଦୟେ କୌଣସି ଦେଖିତେଛୁ
 ଇହାର ବିବରଣ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କର ॥ ୧୬ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ଆମାର ହଦୟରେ ରତ୍ନ ମୁକ୍ତା ହିତେ ଉତ୍ତମ ହଇଯାଛେ
 ଏହି ମୁକ୍ତାଫଳ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ଚିତ୍ରିଣୀ ନାୟିକା ॥ ୧୭ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୁମି ସକଳଇ ବିଶ୍ଵତ ହଇଯାଛ ରାଧିକା ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ପଦିନୀ
 ଇହାର କଞ୍ଚିତ୍ତା ହେ ମାଲା ତାହାର ନାମ କଳାବତୀ ॥ ୧୮ ॥

ଏହି ଯେ ସକ୍ଷମ ଗୋପକନ୍ତ୍ବ ଇହାରା କୁମାରୀର ପରିଚାରିକା । ତୁମି
 ଆତ୍ମ ବିଶ୍ଵତ ହଇଯାଛ ॥ ୧୯ ॥

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ମନୀନାତ୍ମାତେ ସମ୍ମୌକ୍ତିକଂ ହଦୟେଚ ସତ୍ତେକୌଣସିତଃ ପଶ୍ୟସି
 ତତ୍ତ୍ଵତ୍ତ୍ଵ ମପି ଶୁଣିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥ ସଦିତି । ମମହଦୟେ ସନ୍ତ୍ରେତ ତଦପି
 ମୌକ୍ତି କାଞ୍ଚାଯାତେ । ଏତ ଶୁଣୁକରିମପି ନ ସାମାନ୍ୟଃ କିଞ୍ଚ ଚିତ୍ରିଣୀନାମ
 ନାୟିକା ॥ ୧୧ ॥ ଶୁଣିତି । ହେ ଶୁଣିଶୁ । ପଦିନୀ ଏବ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵାତ୍ୟଃ
 କଞ୍ଚିତ୍ତା ସାମାଲା ସା କଳାବତୀ ॥ ୧୨ ॥ ଏତାଇତି । ଏତା ଯାନାର୍ଥ୍ୟା
 ଦୂଶ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ତାଃ ସର୍ବାତ୍ମବ କୁମାର୍ଯ୍ୟ । ରାଧାଯାଃ ପରିଚାରିକାଃ । କୁମାରୀନମେବ
 ନଜୀବାନି ଅତକେ ମତିଶପଳା ॥ ୧୩ ॥ ଚପଳେତି । ଚପଳଶକ୍ତିମତିଃ ।

ଚପଲକୁଂସଦା କୃଷ୍ଣ ପର ନାରୀରତଃ ସଦା ।

ଏତାମୁଢା ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟା ସ୍ତବ ସନ୍ଦରତାଃ ସଦା ॥ ୨୦ ॥

କୃଷ୍ଣ ଉବାଚ ।

ପଦ୍ମନେତ୍ରେ ଶ୍ଵିତମୁଖି ଏକଃ ଅଛାମି ପଦ୍ମିନି ।
ନାସାଗ୍ରସଂହିତାଂମୁକ୍ତାଂହିର ସୌଦାମିନୀପ୍ରଭାଂ
କାମସନ୍ଦୀପନୀଂ ମୁକ୍ତାଂ ନାସାଯାଂ ତବତିଷ୍ଠତି ॥ ୨୧ ॥

ଇତି ବାମୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତଞ୍ଜଳି ପଞ୍ଚବିଂଶ
ପଟଳ ।

ଭାଷା ।

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୁମି ଅତି ଚପଲ ଓ ସର୍ବଦା ପରନାରୀତେ ଆଶକ୍ତ
ଆଛ, ଏବଂ ଏହି ସକଳ ଭାଗ୍ୟହୀନ ନାରୀଗଣ ତୋମାର ସନ୍ଦରତ ॥ ୨୦ ॥

କୃଷ୍ଣ ବଲିତେହେନ, ହେ ପଦ୍ମିନି ! ତୋମାର ନାସାଗ୍ରହିତ ଯେ ହିର
ସୌଦାମିନୀ ପ୍ରଭ ମୁକ୍ତା ଦ୍ୱେଖିତେଛି ତ ଦ୍ଵିଷୟେ କିଞ୍ଚିତ ଜିଜାମା
କରିତେଛି ବଲ ॥ ୨୧ ॥

ଇତି ପଞ୍ଚବିଂଶ ପଟଳ ।

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ପରନାରୀରତଃ ପରଞ୍ଜୀ ମଞ୍ଜାମାଭିଜାଯୀ ॥ ୨୦ ॥ କୃଷ୍ଣ ଉବାଚେତି । ଅଛାମି
ଜ୍ଞାତୁମିଜ୍ଞାମି । ହିର ସୌଦାମିନୀପ୍ରଭାଂ ହିରାନିଶଳୀଯା ସୌଦାମିନୀ
ତଡ଼ିଲତା ତେଜ୍ଜ୍ଞଭାଂ ତେବୁଜ୍ଜ୍ଵଳାଂ । କାମସନ୍ଦୀପନୀଂ କାମଦେଗ ବର୍କିନୀଂ । ୨୧ ।

ଇତି ପଞ୍ଚବିଂଶ ପଟଳ ।

রাধিকোবাচ ।

মুক্তাফলমিদং কৃষ্ণ ত্রেলোক্য বীজৰপকং ।
 মুক্তাফলস্য মাহাত্ম্যং বর্ণিত্বং নহি শক্যতে ॥১॥
 ইদং মুক্তাফলং কৃষ্ণ মহামায়া স্বরূপিণী ।
 অশ্মিম্য মুক্তাফলে বিশ্বৎ তিষ্ঠন্তি কোটিকোটিশঃ ॥২
 বহুভাগ্যেন গোপেন্দ্র লক্ষ্ম মুক্তাফলং হরে ।
 মুক্তাফলং ময়ালক্ষ্ম ত্রিপুরা পদপূজনাং ॥৩॥
 কৃষ্ণ উবাচ ।
 রাধিকে শৃণু মদ্বাক্যং ক্লপয়াবদ কামিনি ।
 ইদং মুক্তাফলং ভদ্রে মদনস্যচ মন্দিরং ॥ ৪ ॥
 ভাষা ।

রাধিকা বলিতেছেন, হে কৃষ্ণ ! এই মুক্তাফল ত্রিভুবনের
কারণ ইহার মাহাত্ম্য বর্ণন করিতে আমার শক্তি নাই ॥ ১ ॥

এই মুক্তাফল স্বয়ং মহামায়া ; ইহাতে কোটি ব্রহ্মাণ্ড বিদ্য-
মান আছে ॥ ২ ॥

হে গোপেন্দ্র ! আমি বহু ভাগ্যবলে ত্রিপুরা পদপূজা করিয়া
এই মুক্তাফল লাভ করিয়াছি ॥ ৩ ॥

কৃষ্ণ বলিতেছেন, হে রাধিকে আমার বাক্য শ্রবণ কর ;
তোমার এই বে মুক্তাফল তাহা কামদেবের মন্দির, তোমার
অস্ত্র্যার্থঃ ।

রাধিকোবাচেতি । ত্রেলোক্য বীজৰপকং ত্রিভুবন কারণং । অস্য
মাহাত্ম্যং দর্শনান্তর মিত্যর্থঃ ॥ ১ ॥ ইদমিতি । এতমুক্তাফলং স্বয়ং
মহামায়া অশ্মিম্য মুক্তাফলে কোটি কোটি ব্রহ্মাণ্ড সমীক্ষ্যে ॥ ২ ॥ বহু-
ইতি । ময়া বহুভাগ্যেন ত্রিপুরাপদং সংপূজ্য মুক্তাফল মেত্তাকর্মিতি ॥ ৩ ॥
 কৃষ্ণ উবাচেতি । মদনস্য মন্দিরং কামাংগার স্বরূপং এতমুক্তাফল দর্শন
মাত্রেণব কামসম্পূর্ণ ভবেদিতি ॥ ৪ ॥ ভবেতি ইষ্টধর্মান্ধাৰঃ ।

ତବନାସା ବରାରୋହେ ମଦନସ୍ୟସୁଧିଃ ସଦା ।
 ଶୁତୀଙ୍କଂ ତବ ନେତ୍ରାନ୍ତଂ ମମ କର୍ମ ନିକୁଞ୍ଜନଂ ॥୫॥
 ତବାଙ୍ଗ ଦର୍ଶନଂ ଭଦ୍ରେ ସର୍ବବ୍ୟାଧି ବିନାଶନଂ ।
 ଶୁଧାରସ ସମଂ ଭଦ୍ରେ ବିଗ୍ରହଂ କାମ ବର୍ଦ୍ଧନଂ ॥୬॥
 ନଥଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭାଭଦ୍ରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସମାତବ ।
 ଆଲିଙ୍ଗନଂ ଦେହିଭଦ୍ରେ ପତିତଂ ଗାଁସମୁଦ୍ର ।
 ପାପାର୍ଣ୍ଵବା ଭ୍ରାହିଭଦ୍ରେ ଦାସୋହଂ ତବ ଶୁନ୍ଦରି ॥୭॥

ଭାଷା ।

ନାସିକା ମଦନେର ତୁଳ ଆର ତୋମାର କଟାକ ଆମାର କର୍ମହେଠୀ
 ମଦନଶର ॥ ୪ ॥ ୫ ॥

ତୋମାର ଅଙ୍ଗ ଦର୍ଶନେ ସର୍ବ ବ୍ୟାଧି ପ୍ରଶାନ୍ତ ହୟ ; ତୋମାର ଶରୀର
 ଶୁଧାରସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ କାମ ସନ୍ଦୀପନ ॥ ୬ ॥

ତୋମାର ନଥଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭା ତୁଳ୍ୟ । ହେ ଶୁନ୍ଦରି !
 ଆଲିଙ୍ଗନ ପ୍ରଦାନ କରିଯା ଏହି ପତିତକେ ପାପାର୍ଣ୍ଵବ ହଇତେ ଉଦ୍ଧାର
 କର ; ଆମି ତୋମାର ଶ୍ରବଣାଗତ ଦାସ ॥ ୭ ॥

ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ।

ଶୁତୀଙ୍କଂ ଥରତରଂ । କର୍ମନିକୁଞ୍ଜନଂ କର୍ମଛେଦକମିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୫ ॥ ତବେତି ।
 ତବଶରୀର ଦର୍ଶନେମୈବବ୍ୟାଧିଯଃ ଶାମୟଷ୍ଟି । କାମବର୍ଜନଂ କାମସନ୍ଦୀପନବିତ୍ୟର୍ଥ ।
 ॥ ୬ ॥ ନଥେତି । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭା ସମାତବ ନଥପ୍ରାତତି । ପତିତଂ କାମ-
 ର୍ବେ ନିମଞ୍ଜନ । ପାପାର୍ଣ୍ଵବାଦ ଭ୍ରାହିରକ । ଅହଂ ତବ ଦାସ ॥ ୭ ॥ ରାଧିକା-
 ସାଚେତି । ହେ କୁଞ୍ଜ ! ଶିରାର୍ଜନଂ କୁଞ୍ଜକାତ୍ୟାୟମୀଂ ପୁନ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରେ ଇତ୍ତବିଦ୍ୟାଃ

রাধিকোবাচ ।

শৃঙ্গু কৃষ্ণ মহাবাহো বচনং মম শুন্দর ।

শিবার্চনং কুরুক্ষিপ্রং তথা কাত্যায়নীংশিবাং ।

তদন্তে পুরুষশ্রেষ্ঠ ইষ্ট বিদ্যাং সনাতনীং ।

পূর্ণকপাং মহাকালীং ধ্যান্তা সিদ্ধি ঘবাপস্যসি ।৮

ইশ্঵র উবাচ ।

তস্যান্তন্ত্বচনং শ্রুত্বা কৃষ্ণং পদ্ম দলেক্ষণং ।

সংপূজ্যপার্থিবং লিঙ্গং ততঃকাত্যায়নীং ষজেঞ্চান

অথ প্রসন্না সা দেবী জগন্মাতা জগন্ময়ী ।

আবিরামীং স্বযং দেবী কৃষ্ণস্য হিতকারিণী ।১০।

ভাষা ।

রাধিকা বলিতেছেন, হে কৃষ্ণ আমার বচন শ্রবণ করণ তুমি
অগ্রে শিবার্চন কর তদন্তে ইষ্ট বিদ্যা মহাকালীর ধ্যান করিলেই
তোমার কার্য সিদ্ধি হইবে ॥ ৮ ॥

মহাদেব বলিতেছেন, কৃষ্ণ তাহার সেই বাক্য শুনিয়া
পার্থিব শিবলিঙ্গ পূজ্যানন্তর কাত্যায়নীর অর্চনা করিলেন ॥ ৯ ॥

অনন্তর জগন্মাতা কাত্যায়নী প্রসন্না হইয়া কৃষ্ণের হিত
সাধন মানসে স্বযং আবিষ্ট তা হইলেন ॥ ১০ ॥

অন্ত্যার্থঃ ।

মহাকালীং ধ্যান্তা সিদ্ধিমুল্যাসীত্যর্থঃ ॥ ৮ ॥ ইশ্বর উবাচেতি । কৃষ্ণঃ
পঞ্চম্য বচনং শ্রুত্বা শিবার্চনং কৃষ্ণ কাত্যায়নী মতজুৎ ॥ ৯ ॥ অথেতি ।
অথ শিবার্চন কাত্যায়নী পূজ্যাদেব কাত্যায়নী প্রসন্নামতী আবিরামী
প্রত্যক্ষী বক্তৃবত্যর্থঃ ॥ ১০ ॥ কাত্যায়নুব্যাচেতি । কাত্যায়নী সাক-

କାତ୍ୟାଯୁମୁବାଚ ।

ଶୁଣୁ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୋଦରଙ୍କ ବରଯ ରେତୁତ ।

ବରଙ୍କ ଦଦାମିତେ ଭଦ୍ରଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତି ସୁନିଶ୍ଚିତ୍ତ ॥୧୧॥

କୃଷ୍ଣ ଉବାଚ ।

ବରଙ୍କ ଦେହି ମହାମାଯେ ନମଞ୍ଜେ ଶକ୍ତର ପ୍ରିୟେ ।

ମନଃ ସିଦ୍ଧିଂ ଦେହି ଦେବି କାଲି ବ୍ରକ୍ଷମଯି ମଦା !୧୨

କାତ୍ୟାଯୁମୁବାଚ ।

ଏବମେବ ଭବେତ୍ କୃଷ୍ଣ ରାଧାସଙ୍ଗ ଘବାନ୍ତୁହି ।

ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵେନ ତୋ କୃଷ୍ଣ ରାଧାବାକ୍ୟଙ୍କ ସମାଚର ॥୧୩॥

ଭାଷା ।

କାତ୍ୟାଯନୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ ବୃତ୍ତମ ! ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର ; ଆମି ତୋମାର ଅଭିନବିତ ବର ଦିତେଛି ଈହାତେ ତୋମାର କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହଇବେ ॥ ୧୧ ॥

କୃଷ୍ଣ ବଲିତେଛେନ ହେ ହରପ୍ରିୟେ ! ହେ କାଲି ! ହେ ଦେବି ବ୍ରକ୍ଷ-
ମଯି ! ତୋମାକେ ନମକାର କରି ; ଆମାର ମାନମ ସିଦ୍ଧି ବର ଦାନ
କର ॥ ୧୨ ॥

କାତ୍ୟାଯନୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୋମାର ମନଃ ସିଦ୍ଧି ବର
ପ୍ରଦାନ କରିଲାମ ତୁମ ରାଧାସଙ୍ଗ ଲାଭ କର ଏବଂ ସତ୍ତ୍ଵ ପୂର୍ବିକ ରାଧା
ବାକ୍ୟ ଆଚରଣ କର ॥ ୧୩ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଶୁଣୁ କୃଷ୍ଣମୁବାଚ । ହେ ତୁତ ! ବରଙ୍କ ଅଭିନବିତ୍ତ ବରଯ ଗୁହାଣ ॥ ୧୧ ॥

କୃଷ୍ଣ ଉବାଚେତି । ହେ ମାତ୍ରଃ ! ମମ ମନଃ ସିଦ୍ଧିଂ ତ୍ରତ୍ତ ଦେହି ॥ ୧୨ ॥

କାତ୍ୟାଯୁମୁବ୍ୟଦୀଚେତି । ହେ କୃଷ୍ଣ ! ହେ ମୁହାକ୍ୟଙ୍କ ସମାଚର ତେନେବ ତବ ରାଧାମଙ୍ଗେ
ଭବିଷ୍ୟତୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୩ ॥ ରାଧେତି । ରାଧାମଙ୍ଗେ କୁଣ୍ଡ ଗୋଦେ

রাধাসঙ্গেন তো কৃষ্ণ পুস্পমুৎপাদয় ধূবৎ ।
 পুস্পঞ্চ ত্রিবিধং কৃষ্ণ কুণ্ডগোলং পরাত্পরং !
 স্বয়স্তু তথাৰভ্যং নানামুখ বিবর্জনং ॥ ১৪ ॥
 ধৰ্মদৎ কামদক্ষেব অথদৎ মোক্ষদন্তথা ।
 চতুর্বর্গপ্রদৎ পুস্পং রাধাসঙ্গেন জায়তে ॥ ১৫ ॥
 তেন পুস্পেণ হে কৃষ্ণ জপ পূজাং সমাচর ।
 ইষ্টদেব্যাঃ স্বরশ্রেষ্ঠ সততং রাধয়াসহ ॥ ১৬ ॥
 এতদ্রহস্যং পরমং ব্ৰহ্মাদীনাম গোচৱৎ ।
 যদবদন্যমহাবাহো শৃণোতু পদ্মিনী মুখাত ॥ ১৭ ॥

ভাষা ।

হে কৃষ্ণ ! রাধাসঙ্গে কুণ্ড গোল ও স্বয়স্তু এই ত্রিবিধ পুস্প উৎপাদন কর ঐ মনোহৱ পুস্পে নানাপ্রকার স্থথ বৃক্ষি হইবে ॥ ১৪ ॥

রাধাসঙ্গে ধৰ্মার্থ কাম মোক্ষাত্মক চতুর্বর্গপ্রদ পুস্প উৎপন্ন হইবে । হে কৃষ্ণ ! সেই পুস্পদ্বাৱা সৰ্বদা ইষ্ট বিদ্যার পূজা কৱিয়া জপ কৱিবে ॥ ১৫ ॥ ১৬ ॥

হে মহাবাহো ! ব্ৰহ্মাদিৰ অগোচৱ এই পুস্প রহস্য তোমাকে বলিলাম ; তোমাৰ আৱ যাহা যাহা শ্ৰোতব্য থাকে পদ্মিনীৰ নিকট শুনিতে পাইবে ॥ ১৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

স্বয়স্তু ত্রিবিধং পুস্পমুৎপাদয় জময়েত্যৰ্থঃ ॥ ১৪ ॥ ধৰ্মদমিতি । রাধাসংজন ধৰ্মার্থকামমোক্ষাত্মক চতুর্বর্গপ্রদং পুস্পং জায়তে ॥ ১৫ ॥ তেলেতি । তেন রাধাসঙ্গাদুৎপন্নেন পুস্পেণ জপপূজাং সমাচৱ সাধয় ॥ ১৬ ॥ এতদিতি । এতজ্ঞহস্যং ব্ৰহ্মাদয়োপি নজানতি । অন্যদ্যন্তে পদ্মিনী

କୁଳବ୍ରତଂ ବିନାଚିତମହି ସିଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଜାସ୍ତତେ ।
ଇତ୍ୟକ୍ରୂ । ସା ମହାମାୟ । ତତ୍ତ୍ଵେବାନ୍ତରଧୀୟତ ॥ ୧୮ ॥

ଇତି ବାଞ୍ଚଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ ସ୍ଵଦ୍ଵିଷ୍ଣ
ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଭାଷା ।

କୁଳାଚାର ସ୍ୟତିରେକେ ଏହି କୃପା ସିଦ୍ଧି କଥନଇ ହୟ ନା ମହାମାୟ ।
ଏହି ବଲିଯା ଅନ୍ତର୍ହିତା ହିଲେନ ॥ ୧୮ ॥

ଇତି ସ୍ଵଦ୍ଵିଷ୍ଣ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ମୁଖୀନ ଶୂଣ୍ୟ ॥ ୧୭ ॥ କୁଳେତି । କୁଳାଚାରଂ ବିନା ନହି ସିଦ୍ଧି
ଭବିଷ୍ୟତି । ମହାମାୟ ଇତ୍ୟକ୍ରୂ ତତ୍ତ୍ଵେବାନ୍ତରଧୀୟ ॥ ୧୮ ॥

ଇତି ସ୍ଵଦ୍ଵିଷ୍ଣ ପଟ୍ଟଳଃ ।

পঞ্জিয়বাচ ।

গোবেশ ধৱঃ কৃষ্ণ শুণু বাক্যং মহৎপদং ।
ইদং শ্যাম শরীরং হি সর্বাভরণ সংযুতং ।
কুতোলক্ষং মহাবাহো বদ সত্যং হি কেশব ॥১॥

কৃষ্ণ উবাচ ।

শুণু রাধে কুরঙ্গাক্ষি বাক্যং পরম কারণং ।
শরীরং মঘচার্বঙ্গি সর্ববেশ বিভূষিতং ।
দলিতাঙ্গন পুঞ্জাভং যদেতদ্বিভ্রমং মম ।
এতৎ সর্বং কুরঙ্গাক্ষি ত্রিপুরাপদ পূজনাং ॥২॥

ভাষা ।

“পঞ্জিনী বলিতেছেন, হে গোপবেশধারী কৃষ্ণ ! আমার এই
সারতর বাক্য শ্রবণ কর ; তুমি সর্বাভরণ ভূষিত এই শ্যাম
শরীর কোথায় পাইয়াছ তাহা আমার নিকট যথার্থ বল ॥ ১ ॥

কৃষ্ণ বলিতেছেন, হে কুরঙ্গাক্ষি রাধে ! আমার বাক্য শ্রবণ
কর । হে সুন্দরি ! আমার এই সর্ববেশ বিভূষিত যে শ্যাম শরীর
দেখিতেছ ; তাহা আমি ত্রিপুরাদেবীর পদার্চন প্রভাবে প্রাপ্ত
হইয়াছি ॥ ২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পঞ্জিয়বাচেতি । হে কেশব ! ইদং শ্যাম শরীরং কুতোলক্ষং-তৎ-
সত্যং বদ গোপবেশধরঃ গোপনপেশাবতীর্ণঃ ॥ ১ ॥ কৃষ্ণ উবাচেতি ।
অস্ত্রার্থং শুণু ত্রিপুরার্জসাদৃত অব এতৎশ্যাম শরীরাদিকৎ লক্ষ্যিত্যৈষঃ ॥
॥ ২ ॥ এব যে যব বিশ্বাসঃ শরীরং স্যজ্ঞানকালিকাদেবী ॥

ଏଥେ ବିଗ୍ରହଃ ସାକ୍ଷାତ୍ କାଳୀଶକ ସରଣିଦୀ ।
ଶରୀରଂ ହି ବିନାଭଦ୍ରେ ପରଂ ବ୍ରଜ ଶାବାକୃତି । ଅ
ତ୍ରିପୁରା ପୁଜନାନ୍ତକ୍ଷୟ ଶରୀରଂ ପ୍ରାପ୍ତୁ ଯାମିଦଂ ।
ଅସାଧ୍ୟ ନାନ୍ତି କିଞ୍ଚିମେ ତ୍ରିପୁରାପଦ ପୁଜନାତ୍ । ୫
ଶରୀରଙ୍କ ସଦେତଚ୍ଛଵି ବଜ୍ରାକୁ ଶାଦିକ ।
ଏତେ ସର୍ବ ବରାରୋହେ ମହାମାୟା ସ୍ଵର୍ଗପକ ।
ଚୁଡ଼ାଚ କୁଣ୍ଡଲକ୍ଷେବ ନାସାଗ୍ର ଘଷ୍ଟମୌତ୍ତିକ ।
କେଯୁର ମଞ୍ଜଦଂ ହାରଂ ମୁରଲୀ ବେଣୁ ଘେବଚ ॥ ୬ ॥

ଭାଷା ।

ଆମାର ଏହି ଶରୀର ସ୍ଵର୍ଗ କାଳୀ , ଶରୀର ବ୍ୟତିରେକେ ପରଂ
ବ୍ରଜଓ ଶବ୍ଦର ନିଷ୍ପଦ ॥ ୩ ॥

ଭକ୍ତି ପୂର୍ବିକ ତ୍ରିପୁରା ପଦପୂଜନ କରିଯା ଆମି ଏହି ଶରୀର
ପାଇଯାଛି । ତ୍ରିପୁରାର ପଦାର୍ଥନ ପ୍ରଭାବେ ଏହି ଭୂତଳେ ଆମାର
ଅସାଧ୍ୟ କିଛୁଇ ନାହିଁ ॥ ୪ ॥

ଆର ଆମାର ଏହି ଶରୀରଙ୍କ ସେ ଖଜ ବଜ୍ରାକୁ ଶ ଚିକ୍କ ଦେଖିତେହୁ
ତାହା ମହାମାୟାର ସ୍ଵର୍ଗପ ॥ ୫ ॥

ଆମାର ଚୁଡ଼ା, କୁଣ୍ଡଲ, ମୁଢ଼ା, କେଯୁର, ବଲଯ, ହାର, ମୁରଲୀ ଓ
ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଶରୀରର ବିନାପଦ ବ୍ରଜାପି ଶବ୍ଦର ॥ ୬ ॥ ତ୍ରିପୁରେ ତି ଅହଂ ତ୍ରିପୁରାପଦର
ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଇମଂ ଶରୀରଂ ଆଶ୍ଚୟାକୁ । ଅମ୍ବାତ ଅମ୍ବାତେ । ଯତ କୁତଳେ କିଞ୍ଚିଦ-
ନୈଧ୍ୟ ନୈତିତିକାର ॥ ୭ ॥ ଶରୀରର ହରିରଙ୍କ ସନ୍ଦର୍ଭାଦିକ ।
ହରିର ଅମ୍ବି ମହିମାମାୟା ॥ ୮ ॥ ଚାହେତି । ମୌକିକ ମୁଢ଼ା ଅନ୍ତଦର ରମର ।
କେଯୁର । କୁଣ୍ଡଲ କୁଣ୍ଡଲ ॥ ୯ ॥ , ଅତରିତି । , ମୁଢ଼ା । ଶରୀରାହିକ ।

এতৎ সর্বং কুরঙ্গাক্ষি মহামায়া জগন্ময়ী ।
 যহমেব কুরঙ্গাক্ষি সদা ইন্দ্রিয় বজ্জিতঃ ॥ ৭ ॥
 এতজ্ঞপৎ কুরঙ্গাক্ষি প্রকৃতিঃ পরমেশ্বরী ।
 যালিঙ্গনং দেহি তত্ত্বে মন্মথেন। কুলস্তুহঃ ॥ ৮ ॥
 রাধিকোবাচ ।

শূণ্য ক্রুষি মহাবাহো গোপাল নরকপ ধৃক ।
 নরকপেণ মে সঙ্গে। নহিযাতি কদাচন ॥ ৯ ॥
 ইন্দ্র উবাচ ।
 রহস্যং পরমং গুহ্যং ক্রুষির যদু বাচসা ।
 তৎ শূণ্য মহাভাগে সাবধানাবধারয় ॥ ১০ ॥

ভাষা ।
 বেণু ইত্যাদি যত কিছু আমার আভরণ সকলই জগন্ময়ী মহামায়া ;
 আমি ইন্দ্রিয় বিহীন ॥ ৬ ॥ ৭ ॥

হে কুরঙ্গাক্ষি আমার এই কপ প্রকৃতি ভিন্ন আর কিছুই
 নহে । আমি কামবাণে নিতান্ত কাতর হইয়াছি শীত্র আমাকে
 আলিঙ্গন প্রদান কর ॥ ৮ ॥

রাধিকা বলিতেছেন, হে কৃষ্ণ ! তুমি নরকপ ধারণ করিয়াছ ।
 নরকপে আমার সঙ্গ লাভ হইতে পারে না ॥ ৯ ॥

মহাদেব বলিতেছেন, হে পার্বতি ! পঞ্চনী কৃষ্ণকে যে যে
 কথা বলিয়াছিলেন এই পরম রহস্য তোমাকে বলিতেছি শ্রবণ
 কর ॥ ১০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

যদুষ্টৎ তৎসর্বমেব মহামায়া অহং ইন্দ্রিয় বজ্জিতঃ ॥ ৭ ॥ এত-
 দিতি । মম এচ্ছপৎ প্রকৃতিঃ । মন্মথেন মদনেন । আকুলঃ ক্লেশিতঃ ॥ ৮ ॥
 রাধিকোবাচেতি । হে হৃষি ! তুম মধুনানরকপধারী নরকপেণ মমসঙ্গে
 নবাতি ॥ ৯ ॥ ইন্দ্র উবাচেতি । সাপঘিনী কৃষ্ণায় যদুবাচ তত্ত্ব-
 মতি পোপ্যৎ সাবধান মাকর্ণয়েতি ভাবঃ ॥ ১০ ॥ অস্তত্বিতি । রঞ্জ-

ରାଧିକୋବାଚ ।

ଅମୃତଂ ରତ୍ନପାତ୍ରଶ୍ଵର ପାନଂ କୁରୁ ମହାମତେ ।
 ଅମୃତଂ ହିବିନାକୁଳ ଯୋଜପେଣ କାଲିକାଂ ପରାଂ ।
 ତସ୍ୟ ସର୍ବାର୍ଥ ହାନିଃ ସ୍ୟାତ୍ମଦତ୍ତେ କୁପିତୋ ମନୁଃ ॥ ୧୧ ॥
 ପଶ୍ୟ କୁଳ ମହାବାହେ ଦାନୀଶଶ୍ଵର ଗତୋ ଧୂନା ।
 ମୟ ମୃତ୍ତ୍ଵା ପ୍ରତାବଞ୍ଚ ପଶ୍ୟ ହେ କମଲେକ୍ଷଣ ॥ ୧୨ ॥
 ଏତଶ୍ମିନ୍ ସମଯେ ରାଧା ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମଗଢ଼ିନୀ ।
 ପ୍ରଶମ୍ୟ ଶିରମା କାଲୀଂ ମୁନ୍ଦରୀଂ ବ୍ରଙ୍ଗ ମାତ୍ରକାଂ ।
 ଜପ୍ତୁ ସ୍ତୁତ୍ଵା ମୋକ୍ଷଦୀତ୍ରୀଂ ମୁନ୍ଦରୀଂ କୁଳଭାତରଂ ॥ ୧୩

ଭାଷା ।

ରାଧିକା ବଲିତେଛେନ, ହେ କୃଷ୍ଣ ! ଏହି ରତ୍ନ ଭାଣ୍ଡଶ ଅମୃତ ପାନ କର । ଅମୃତ ବ୍ୟତିରେକେ ଯେ ମହାବିଦ୍ୟାର ଆରାଧନା କରେ ତାହାର ସର୍ବାର୍ଥ ନଷ୍ଟ ହୟ ଏବଂ ଅନ୍ତେ ସ୍ଵାଯି ଦେବତା କୁପିତା ହନ ॥ ୧୧ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୁ ମି ଏହିକଣ ଦାନ ପ୍ରହଣେ ଅଧିକାର ପାଇଯାଇ ; ସମ୍ପ୍ରତି ଆମାର ମୃତ୍ତ୍ଵାର ପ୍ରତାବ ଦେଖ ॥ ୧୨ ॥

ଏହି ସମଯେ ପଦ୍ମଗଢ଼ିନୀ ରାଧିକା ଅବନତ ମନ୍ତ୍ରକେ ମୋକ୍ଷପ୍ରଦା ମହାକାଲୀର ଚରଣେ ନମଶ୍କାର, ସ୍ତୁତି ପାଠ ଓ ମନ୍ତ୍ର ଜ୍ପ ଇତ୍ୟାଦି ଆରାଧନା କରିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୧୩ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥ ।

ଭାଣ୍ଡେନ ଅମୃତପାନଂ କୁରୁ । ଶର୍ଵାର୍ଥହାନିଃ ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଖଂଶଃ । ମନୁ ଶ୍ରଦ୍ଧଃ ॥ ୧୧ ॥ ପଶ୍ୟତି । ଦାନୀଶଶ୍ଵର ଯମୁନାପାତ୍ରପଣ୍ୟ ଗ୍ରହଣାଦି-
 ଶଶ୍ଵର । ମୟ ମୃତ୍ତ୍ଵା ଅଭାବ ପଶ୍ୟ ॥ ୧୨ ॥ ଏତଶ୍ମିଭିତି । ଶିରମା
 ଅନ୍ତ୍ୟ ତୁମେ ଦେତ ବରମନ୍ତ୍ଯ । ମୋକ୍ଷଦୀତ୍ରୀଂ ମୃତ୍ତ୍ଵା ଅଦ୍ୟହିନୀଃ ॥ ୧୩ ॥

পশ্য পশ্য মহাৰাহো মুক্তায়াঃ পরমং পদং ।
 তস্মিন্ডিষ্টে ঘৰেশানি কোটিশঃ কৃষ্ণৱাশয়ঃ ।
 তৎ দৃষ্ট্বা পরমেশানি কৃষ্ণে বিস্ময় মাগতঃ ॥৪॥
 পদ্মিনীতু ততো দেবী তৎ ডিষ্টং তৎক্ষণং প্রিয়ে ।
 সংহার্য্য বিশ্বসারাধা মুক্তায়াঃ বিলীয়তে ॥৫॥
 এবমেব প্রকারেণ কোটি ডিষ্টং বরাননে ।
 দশ্যামাস কৃষ্ণে ত্রিপুরাপদ পুজনাং ॥ ১৬ ॥

ত.ষা ।

হে কৃষ্ণ ! আমার এই মুক্তার প্রভাব দেখ এই মুক্তা ডিষ্টে
 কোটি কোটি কৃষ্ণ রহিয়াছে । হে পরমেশানি ! কৃষ্ণ ইহা দেখিয়া
 বিস্ময়াহিত হইলেন ॥ ১৪ ॥

পদ্মিনী এই ডিষ্ট বিশ্বারিত করিয়া সমস্ত বিশ্ব প্রদর্শন
 করিলেন এবং তৎক্ষণাতে লৌন করিলেন ॥ ১৫ ॥

পদ্মিনী এই প্রকার ত্রিপুরা পদার্জন প্রভাবে কৃষ্ণকে কোটি
 কোটি ব্রহ্মাণ্ড দেখাইলেন ॥ ১৬ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পশ্যতি । অতস্মিন্মৌক্তিক ডিষ্টে কোটিশঃ কৃষ্ণ রাশয়ঃ সম্মিতি
 শেষঃ । পশ্য অবলোকয় । তস্মিন্মৌক্তিক ডিষ্টে কোটি কৃষ্ণবালিঃ দৃষ্ট্বা বিশ্বিতো-
 কুণ্ড ॥ ১৪ ॥ পদ্মিনীতি । সংহার্য্য বিনিৰ্বার্য্য । বিলীয়তে অঙ্গর্ণীৰ
 মকড়াদিতি ॥ ১৫ ॥ এবমেবেতি । এবং প্রকারেণ পদ্মিনী কৃষ্ণে
 কোটি ডিষ্টং সৰ্পয়া মাস ॥ ১৬ ॥ অপশ্যতিতি । কঠি মৌক্তিকে অন্যদি-

ଅପଶ୍ୟଦନ୍ୟଦାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଃ ମୁକ୍ତାଯାଃ ତେଷଙ୍ଗଃ ହରିଃ ।
 କୋଟିମୁକ୍ତାଫଳଃ ତତ୍ତ୍ଵାଯାଃ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ପରୀଯେ ॥୧୭
 ଦୃଷ୍ଟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଃ ମହାତ୍ମୁତ୍ତଃ କୃଷ୍ଣ ବରବର୍ଣ୍ଣନି ।
 ଆତ୍ମାନଃ ଦର୍ଶଯାମାସ ହରିଃ ପଦ୍ମ ଦଲେଷଙ୍ଗଃ ॥୧୮ ॥
 ଦୃଷ୍ଟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘୟଃ ଦେବି କୃଷ୍ଣ ଉଦ୍‌ଦିଗତାନ୍ତିଯାଃ ।
 ଆତ୍ମାନଃ ଗର୍ହ୍ୟାମାସ ଦୃଷ୍ଟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଗଲୁଭୁଭଃ ॥୧୯ ॥
 ପ୍ରଜପେତପରମାଂବିଦ୍ୟାଃ ମହାକାଳୀଃ ମନୋହରାଃ ।
 ନିରୀକ୍ଷ୍ୟରାଧିକାବକ୍ତୁଃ ପ୍ରଜପେତକାଲିକାତମ୍ଭୁଃ ॥୨୦

**ଇତି ବାଞ୍ଚୁଦେବ ରହ୍ୟେ ରାଧାତମ୍ବ୍ରୀ ସମ୍ପର୍ବିଂଶ
ପଟ୍ଟଳଃ ।**

ତାଷା ।

ହରି ମେହି ମୁକ୍ତା ଡିଶେ ବିବିଦ ପ୍ରକାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କପ ଦର୍ଶନ
କରିଲେନ । ତେଷଙ୍ଗାତ୍ ମେହି ମୁକ୍ତା ଡିଶ ହଟିଲେ କୋଟି କୋଟି
ମୁକ୍ତା ଜଞ୍ଜିଲ ॥ ୧୭ ॥

କୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚନୀ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ମୁକ୍ତାତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କପ ଦର୍ଶନ କବିଯା
ସ୍ଵୀଯକପ ପଞ୍ଚନୀକେ ଦେଖାଇଲେନ ॥ ୧୮ ॥

ହବି ମେହି ମୁକ୍ତାତେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କପ ଦେଖିଯା
ଆପନାକେ ଧିକ୍କାର ଦିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୧୯ ॥

କଷ୍ମ ରାଧିକାର ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷନ କରିବଃ ମହାବିଦ୍ୟ ମହାକାଳୀର ମତ୍ତ
ଜପ କରିଲେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହଇଲେନ ॥ ୨୦ ॥

ସମ୍ପର୍ବିଂଶ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଅଞ୍ଜ୍ଞାଗଃ ।

ଶର୍ଵ୍ୟ ମଞ୍ଜିଲପଶ୍ୟାତି ତତ୍ର ମୁକ୍ତାଯଃ କୋଟି ମୁକ୍ତାଫଳଃ ଜୀବତେ ଲୀଯତେଚ ॥୧୭ ॥
 ଦୃଷ୍ଟେତି । ଆତ୍ମାନଃ ସହରପଃ ଦର୍ଶ୍ୟ ମାସ ପଗିଲୈଯ ଇତି ଶେଷଃ ॥ ୧୮ ॥

ଦୃଷ୍ଟେତି । ଉଦ୍‌ଦିଗତା ମୁୟକଷ୍ଟାଃ ଇଯାଃ ପ୍ରାପ୍ତୁ ଯାଃ । ଗର୍ହ୍ୟାର୍ମାସ ନିରିନ୍ଦ ॥ ୧୯ ॥
 ପ୍ରଜପେ ଦିତି । ରାଧିକା ଶୁଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟୁ କାଲିକା ମନ୍ତ୍ର ଏଜପେଦି ତାବଃ ॥ ୨୦ ॥

ଇତି ସମ୍ପର୍ବିଶାତି ପଟ୍ଟଳଃ ।

ঈশ্বর উবাচ।

অনেনৈব বিধানেন কৃষ্ণস্য কুল সাধনং ।
কুণ্ডগোলক পুন্ষস্য সাধনায় শুচিস্থিতে ।
যদুক্তা পদ্মিনীরাধা কৃষ্ণায় নিগদানিতে ॥১॥

রাধিকোবাচ।

শূণু কৃষ্ণমহাবাহো বচনং হিত কারণং ।
বাস্তুদেব পরং ব্রহ্ম মম জ্ঞানেন যুজ্যতে ॥২॥
বাস্তুদেব শরীরং স্বং শঙ্কোষি যদিচেছৱে ।
মহতীচ তদা কৃষ্ণ মম প্রীতিহিংজায়তে ॥ ৩ ॥

ভাষা।

মহাদেব বলিতেছেন, হে পার্বতি ! এই প্রকারে কৃষ্ণ কুল সাধন করিয়াছিলেন। পদ্মিনী কুণ্ড গোলক পুন্ষ সাধনার্থ কৃষ্ণকে ঘাটা বলিয়াছিলেন তাহা তোমাকে বলিতেছি অবণ কর ॥ ১ ॥

রাধিকা বলিতেছেন, হে কৃষ্ণ ! হিত সাধন আমার বাক্য অবণ কর। বাস্তুদেব ইইতে পরং ব্রহ্ম আর কেহ নাই ইহাই আমার বোধ গম্য ॥ ২ ॥

হে হরি ! তুমি যদি বাস্তুদেব শরীর ধারণে শক্ত হও তবে আমার কার্য্য দিক্ষি হইবে। ঐ বাস্তুদেব শরীরে আমার নিরভি-শয় প্রীতি আছে ॥ ৩ ॥

অন্ত্যার্থঃ।

* ঈশ্বর উবাচেতি । এবং প্রকারেণ পদ্মিনী কুণ্ডগোল পুন্ষস্য সাধ-
নার্থং হৃদ্যায় যদুবাচ তৎ শূণু ॥ ১ ॥ রাধিকোবাচেতি । *হিত কারণং
মস্তক জনকং । বাস্তুদেবাখ পরং বাস্তুদেবাদন ৩ ॥ ২ ॥ বাস্তুদেবেতি ।
ক্ষেত্রকৃষ্ণ ! তব বাস্তুদেব শরীরে মম মহতী ঔজি রুদ্ধীতি শেষঃ ॥ ৩ ॥

ତଦୈବ ସହସା କୃଷ୍ଣ ଶୃଙ୍ଗାରଂ ପ୍ରଦାନ୍ୟହେ ।
 ଅନ୍ୟଥା ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କ୍ଷ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀହି ଯେ ମତିଃ ॥୪॥
 ମନୁଷ୍ୟେଷୁ ବରାକେସୁ ନାନ୍ତି ସଙ୍ଗଃ କଦାଚନ ।
 ସଦି ଯେ ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କ୍ଷ ମନୁଷ୍ୟେ ସଙ୍ଗତା ଭବେଣ ॥୫॥
 ତଦୈବ ସହସା ତ୍ରୁଦ୍ଧା ତ୍ରିପୁରା ଘାତ୍କା ତବ ।
 ତ୍ରସ୍ମାତ୍ତେକ୍ଷଣାତ୍କୃଷ୍ଣବାଂକରିଷ୍ୟତି ନାନ୍ୟଥା ।୬।
 ଏତଚୂତ୍ରା ବଚନ୍ତୁଷ୍ୟାଃ କୃଷ୍ଣଃ ପଦ୍ମ ଦଲେକ୍ଷଣଃ ।
 ମନୋନିବେଶ୍ୟ ଦେବେଶ୍ୟ କାଲିକାପଦ ପକ୍ଷଜେ ।
 ପ୍ରଜପତ୍ୟ ପରମାଂ ବିଦ୍ୟାଂ ନିଜକୁପ ଘବାନ୍ତୁର୍ବାଣ ।୭।

ଭାଷା ।

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ବାସୁଦେବ ଶରୀରେ ଆମ ଶୃଙ୍ଗାର ପ୍ରଦାନ କରିବ
 ଅନ୍ୟଥା ତୁମି ମନୁଷ୍ୟ ; ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରେ ଆମାର ଆଶକ୍ତି ନାହିଁ ॥ ୪ ॥

ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରେ କଥନୀ ଆମାର ସଙ୍ଗ ନାହିଁ । ହେ ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କ୍ଷ !
 ସଦି ଆମି ମନୁଷ୍ୟେ ସଙ୍ଗତା ହଇ ତବେ ତ୍ରିପୁରା କୁପିତା ହଇୟା ତେ-
 କ୍ଷଣାତ୍ମ ଆମାକେ ତ୍ରସ୍ମାତ୍ତୁ କରିବେନ ॥ ୫ ॥ ୬ ॥

କୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚମୀର ସେଇ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନ କରିଯା କାଲିକା ପଦାର୍ଚନେ
 ମନୋ ନିବେଶ ପୂର୍ବକ ପରମା ବିଦ୍ୟା ମହାକାଳୀର ଆରାଧନା କରିଯା
 ନିଜ କୁପ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଲେନ ॥ ୭ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ତଦୈବେତି । ତଦା ବାସୁଦେବ ଶରୀରେ ଶୃଙ୍ଗାରଂ ରତିଃ । ଅନ୍ୟଥା ବାସୁଦେବ-
 ମନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ମନୁଷ୍ୟ ଏବେତି ॥ ୪ ॥ ମନୁଷ୍ୟେଷ୍ୟୁତି । ବରାକେସୁ କୁତ୍ରେସୁ ।
 ସଙ୍ଗତା ଶକ୍ତା ॥ ୫ ॥ ତଦୈବେତି । ସନ୍ୟହେ ମନୁଷ୍ୟେ ସଙ୍ଗତା ଭବେଯେ ତଦା
 ତେ କ୍ଷଣାଦେବ ତ୍ରିପୁରା ମାତ୍ର ଭାଙ୍ଗି କରେତୀତି ଭାବଃ ॥ ୬ ॥ ଏତଦିତି ।
 କୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚମୀ ବାକ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭାବ କାଲିକା ପଦେ ମନୋ ନିବେଶ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵରେ ପ୍ରଜପତ୍ୟଚ
 ନିଜ କୁପର ଆପ୍ତ ଯୁଦ୍ଧିତି ॥ ୭ ॥ ବାସୁଦେବ ଉତ୍ସାହେତି । ସହ କୃଷ୍ଣ ମନୋ

বাস্তুদেব উবাচ ।

শূণু পদ্মিনি মহাক্যৎ তব যত্কথয়াম্যহং ।
 যঃ কৃক্ষেত্র বাস্তুদেবোহ্হং মহাবিষ্ণুরহংপ্রিয়ে ॥৮
 সঙ্গেপনার্থং চার্বঙ্গি দ্বিভুজোহ্হং নচান্যথা ।
 ত্বদর্থং হি মহেশানি তপস্তপ্তং সুদারুণং ॥৯॥
 তেন সত্যেন ধর্মেণ পদ্মিনী সঙ্গ মেবচ ।
 তব সঙ্গং বিনারাধে বিদ্যামিকিঃ কথং ভবেৎ ।
 আজ্ঞাং দেহি পুনভদ্রে নরদেহং ব্রজাম্যহং ॥১০

ভাষা ।

বাস্তুদেব বলিতেছেন, হে রাধে ! আমি তোমাকে যাহা
 বলিতেছি শ্রবণ কর । আমি মহাবিষ্ণু বাস্তুদেব কৃষ্ণকপে অব-
 তীর্ণ হইয়াছি ॥ ৮ ॥

হে সুন্দরি ! আমি লোক সঙ্গেপনার্থ দ্বিভুজ মুক্তি হইয়া
 তোমার সঙ্গলাভ মানসে এই সুদারুণ ত্যক্ত্বা করিতেছি ॥ ৯ ॥

আমার এই ভগ্নে ধর্মেই পদ্মিনী সঙ্গলাভ হইবে পদ্মিনী
 সঙ্গ ব্যতিরেকে বিদ্যামিকি হইতে পারে না ॥ ১০ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

মহাবিষ্ণুঃ সর্ব এবাহমিত্যর্থঃ ॥ ৮ ॥ সঙ্গেপনার্থ মিতি । নিজেরপ
 অস্ত্রানন্দার্থ মহং দ্বিভুজঃ । তব সঙ্গ লাভার্থ মেব ময়াতপ শক্তং ॥ ৯ ॥
 তেমেতি । এতেন সত্যেন পাইনীসঙ্গং লক্ষ বানিতি শেষঃ । বিদ্যামিকিঃ
 কুলচার সাধমৎ । আজ্ঞাং দেহি পুন নরদেহং ব্রজামি ॥ ১০ ॥ পদ্মিন্য-

ପଦ୍ମିଲୁଜବାଚ ।

ବାନ୍ଧୁଦେବ ମହାବାହୋ ମନୁଷ୍ୟର୍ଭ୍ରଙ୍ଗ ବ୍ରଜାଧୂନା ।
ଅସମାହଂ ତବ ବିତୋ ପଶ୍ୟାମି ତପସଃ ଫଳଂ ।
ତସ୍ୟାନ୍ତେବ୍ରଚନଂ ଶ୍ରୀଭ୍ରା ମନୁଷ୍ୟର୍ଭ୍ରଙ୍ଗ ଗତୋ ହରିଃ ॥୧୧॥
ଶ୍ରୀଗୁ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୋ ବାନ୍ଧୁଦେବ ଉତ୍ସେବଚ ।
ଶିବସ୍ତେ ନିଶ୍ଚଯଂ ଦେବ ଶ୍ୟାମମୁନର ଦେହଭାକ ॥୧୨॥
ଯତ୍ତେ ଶାରଳ ଦେହସ୍ତ ତଦେବ କାଲିକାତଳୁଃ ।
ଶ୍ରୀଗୁ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୋ ରହସ୍ୟ ଘତି ଗୋପନ ॥୧୩।

ଭାଷା ।

ପଦ୍ମିନୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ ବାନ୍ଧୁଦେବ ! ତୁମি ଏଇକଣ ମନୁଷ୍ୟର୍ଭ୍ରଙ୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋ । ଆମି ତୋମାର ତପସ୍ୟାର ଫଳ ଦେଖିଯା ପ୍ରସମା ହଇଯା ନରଦେହ ଧାରଣ କରିତେଛି । କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମିନୀର ଏଇବାକ୍ୟ ଶୁଣିଯା ନରଦେହ ଧାରଣ କରିଲେନ ॥ ୧୧ ॥

ହେ ଶ୍ରୀମାଙ୍କ କୃଷ୍ଣ ! ତୋମାର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଣ କର ତୁମି ବାନ୍ଧୁଦେବ,
ତୋମାର ମନୋବାଞ୍ଛା ମିଳି ହଇବେ ॥ ୧୨ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ତୋମାକେ ଅଭି ରହସ୍ୟ କଥା ବଲିତେଛି ତୋମାର ସେ
ଶ୍ରୀମଦେହ ତାହା କାଲିକା ଶରୀର ॥ ୧୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବାଚତି । ମନୁଷ୍ୟର୍ଭ୍ରଙ୍ଗ ମାନୁବର୍ଭ୍ରଙ୍ଗ ବ୍ରଜ ଆପ୍ନୁହି । ଅସମା ଅନୁକଞ୍ଚାବତୀ ।
ଏତେ ପଦିଲ୍ଲ୍ୟା ବଚନଂ ଶ୍ରୀଭ୍ରା ହରିଃ ମନୁଷ୍ୟର୍ଭ୍ରଙ୍ଗ ଗତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୧ ॥
ଶୁଣୁତି । ଶିବଃ ମଜ୍ଜଳ । ଭବିଷ୍ୟତୌତି ଶେଷଃ ॥ ୧୨ ॥ ସଇତି ।
ତେ ତବ ସ ଶାରଳ ହିଦେହ ଈସେବ କାତନୁରିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୩ ॥ ତ୍ରିପୁରୀଯା ଇତି ।

ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ସଦା ଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ ପରମା କଳା ।
 ସଦା ମେପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କ ଯୋନିଶଚକ୍ଷତ ର୍କାପଣୀ ॥୧୫॥
 ମର୍ଯ୍ୟାନେ ମହାବାହେ ରେତଃ ପାତଃ ନଚାଚରେ ।
 ତ୍ସ୍ୟାସ୍ତ ବଚନଃ ଶ୍ରୀତା ତୁଷ୍ଟା ସା ପଦ୍ମିନୀ ପରା । ୧୫
 ମୁକ୍ତସ୍ୟ ବାଗ ପାଶ୍ଵସ୍ଥା ପୌର୍ଣ୍ମାସ୍ୟ ନିଶାସ୍ତ୍ରଚ । ୧୬
 କାର୍ତ୍ତିକ୍ୟାଃ ସମୁନାକୁଲେ ପଦ୍ମିନୀ ପଦ୍ମଗନ୍ଧିନୀ ।
 ନାନାଶ୍ରୀର ବେଶାତ୍ୟ ରତି କପା ମନୋହରା । ୧୭ ।

ଭାସା ।

ଆମି ତ୍ରିପୁରାଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ ତାହାର ପରମାକଳା ଆମାର ଅକ୍ଷତ
କପା ଯୋନି ॥ ୧୮ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ଆମାର ଯୋନିତେ ରେତଃ ପାତ କରିଓ ନା । ବ୍ୟସ
ପଦ୍ମିନୀର ଏଇ ବାକ୍ୟ ଶୁଣିଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, ହେ ରୁଦ୍ରା !
ଆମି ତୋମାର ଶରଣାଗତ ଦାସ ॥ ୧୫ ॥

ପଦ୍ମିନୀ କୃଷ୍ଣର ଏଇ କଥା ଶୁଣିଯା କାର୍ତ୍ତିକୀ ପୌର୍ଣ୍ମାସୀତେ
ସମୁନାକୁଲେ ନାନାପ୍ରକାର ଶୃଙ୍ଗାର ବେଶେ ଭୂର୍ଯ୍ୟିତ ହଇଯା କୃଷ୍ଣର ବାମ-
ପାଶେ ଉପବିଷ୍ଟ ହଇଲେନ ॥ ୧୬ ॥ ୧୭ ॥

ଅନ୍ତ୍ୟାର୍ଥ ।

ରାଧା ତ୍ରିପୁରାଯାଃ ଦୂତୀ ପଦ୍ମିନୀ ରାଧା ମାତ୍ରର ଅକ୍ଷତକପା ମର୍ଯ୍ୟାନିଃ ॥ ୧୯ ॥
 ମର୍ଯ୍ୟାନେଲୋରେତଃ ପାତଃ ଶ୍ରକ୍ଷରଣଃ ନଚ ଆଚରେ । ନ କୃଷ୍ୟାଃ
 ଇତ୍ୟାର୍ଥ ॥ ୨୦ ॥ କୃଷ୍ଣମେତି । ପଦ୍ମିନୀ କୃଷ୍ଣମ୍ୟ ବଚନଃ ଶ୍ରୀତା ତୁଷ୍ଟା
 ଅକ୍ଷତମିତି ॥ ୨୧ ॥ କାର୍ତ୍ତିକ୍ୟାମିତି । କାର୍ତ୍ତିକ୍ୟାଃ କାର୍ତ୍ତିକୀ ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ
 ମାମ୍ୟାଃ । ରାତିକପା ଶୃଙ୍ଗାରୋଚିତ ବେଶାତରଣା ॥ ୨୨ ॥ ରାତିତି ।

ରାଧା ପରମ ବୈଦଙ୍କୀ ଶୃଜ୍ଞାରରଣ ପଣ୍ଡିତ ।

କନ୍ଦପ ସଦୃଶଃ କୁକେଳା ବାମୁଦେବଶ ପାର୍ବତି ।

ଉତ୍ତରୋମ୍ରେଲନ୍ ଦେବି ଶୃଜ୍ଞେ ସୌଦାମିନୀ ସଥା ୧୮ ।

ଉତ୍ତରୋମ୍ରେଲାନ୍ ଦେବି ଘନ ସୌଦାମିନୀ ସମ୍ ।

କୁକେଳା ମାରକତଃ ଶୈଲୋ ରାଧାଶ୍ଚିର ତଡ଼ିଃ ପ୍ରଭା । ୧୯ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ ମାସ୍ୟ ନିଶାଗଧ୍ୟ କାର୍ତ୍ତିକ୍ୟାଃ ତରି ମଧ୍ୟତଃ ।

ସଂପୂଜ୍ୟ ବିବିଧେତୋଗୈଃକାଳୀଃ ତବ ବିମୋଚନୀ ୨୦ ।

ଭାଷା ।

ହେ ପାର୍ବତି ! ରାଧା ଅତି ରତି ପଣ୍ଡିତ, କୃଷ୍ଣ କନ୍ଦପ ସଦୃଶ
ରତି ଚତୁର, ଉତ୍ତରେ ମେଲନ ଶୃଜ୍ଞେ ସୌଦାମିନୀ ସମାଗମେର ଆୟ
ଶୋଭିତ ହଇଲ ॥ ୧୮ ॥

କୃଷ୍ଣ ମରକତ ପର୍ମତେର ଆୟ, ରାଧା ତଡ଼ିଃ ସମ ପ୍ରଭାବତୀ, ଅତ-
ଏବ ଉତ୍ତରେ ମେଲନ ଘନ ସୌଦାମିନୀ ସମାଗମେର ଆୟ ହଇଲ ॥ ୧୯ ॥

କାର୍ତ୍ତିକୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀର ନିଶାଗଧ୍ୟେ ତରଣୀର ଉପରି ବିବିଦ
ଉପଚାରେ ମହାକାଳୀର ଅର୍ଚନା କରିଯା ଗନ୍ଧ ପୁଞ୍ଚାଦିଦ୍ୱାରା କୁକେଳେ
ସୌଭାଗ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧନ ରାଧାର ଘୋନିଦେଶେ ପୂଜା କରତଃ କୃଷ୍ଣ ରାଧାର

ଅନ୍ତର୍ଧାର୍ଥଃ ।

ବୈଦଙ୍କୀରତି ପଣ୍ଡିତ । କନ୍ଦପ ସଦୃଶଃ କାମବଦ୍ଧତି ଶୁଦ୍ଧରଃ । ରାଧାକୁକ୍ଷମେ-
ର୍ମେଲନ୍ ପର୍ମତ ଶୃଜ୍ଞେ ବିଦ୍ୟୁଃ ସମାଗମ ଇବେତି ॥ ୧୮ ॥ ଉତ୍ତରୋରତି ।
ଉତ୍ତରୋକୃଷ୍ଣରାଧ୍ୟୋଃ ମେଲନ୍ ସମାଗମଃ ଘନସୌଦାମିନୀ ସମ୍ ମେଘବିଦ୍ୟୁଃ
ସମାଗମତୁଲ୍ୟ ॥ ୧୯ ॥ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସ୍ୟମିତି । ତରି ମଧ୍ୟତଃ ନୌକୋପରି
ବିବିଧେତୋଗୈଃ ନାନାବିଧୋପତ୍ରାରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୨୦ ॥ ପ୍ରେସପାତି

প্রজ্ঞপ্য মনসা বিদ্যাং শৃঙ্খার রস পূরিতাং ।
 আলিঙ্গনাদিকং সর্বৎ তন্ত্রোক্তং কমলেক্ষণে ॥
 সৎপুজ্য মদনাগারং গন্ধপুষ্পাদিভিঃ প্রিয়ে ।
 রাধায়া মদনাগারং কৃত্ব সৌভাগ্য বর্দ্ধনং ॥ ২২
 সমারভ্য নিশীথেথ রাত্রিশেষে পরিত্যজ্ঞে ।
 তত্ত্বপদ্ধিনী রাধা তত্ত্বেবাস্তুরধীয়ত ।
 প্রণস্য মনসাকালীং স্বস্থানং সহসাগতা ॥ ২৩ ।
 এতশ্চিন্ত সময়ে দেবী কালী প্রত্যক্ষতাং গতা ।
 কৃত্বায় পরমেশানি মহামায়া জগন্ময়ী ॥ ২৪ ॥

ভাষা ।

সহিত নিশীথ সময়ে কুলাচার সাধনে প্রবৃত্ত হইলেন ; রাত্রি শেষে সমাপন করিলেন । তদনন্তর পদ্ধিনী, মানসে মহাকালীকে নমস্কার করিয়া তথাতে অন্তর্ধ্যান পূর্ণক স্বস্থানে প্রস্থান করিলেন ॥ ২০ ॥ ২১ ॥ ২২ ॥ ২৩ ॥

এই সময়ে মহামায়া জগন্ময়ীকালী কৃফের প্রত্যক্ষগোচর হইলেন ॥ ২৪ ॥

অন্ত্যার্থঃ ।

শৃঙ্খার রসপূরিতাং রতিরসপূর্ণামিতার্থঃ । আলিঙ্গনাদিকং আলিঙ্গনাদিপর্যন্তঃ ॥ ২৫ ॥ সৎপুজ্যেতি । মদনাগারং তগস্থানং ॥ ২২ ॥
 সুমাত্রাদ্যেতি নিশীথে মধ্যরাত্রি সময়ে । পদ্ধিনী এবং অকাচরণ কৃষ্ণমনোভিমাসং পূরযিত্বা তত্ত্বেবাস্তুরধী ॥ ২৩ ॥ এতশ্চিন্তিঃ ।
 এতশ্চিন্ত সময়ে রাধাকৃষ্ণযোরিহারকালে । কালী প্রত্যক্ষতাং গতা

କାଲିକୋବାଚ ।

ଶୁଣୁ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୋ ସିଙ୍ଗୋମି ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵତଃ ।
ପଦ୍ମନୀ ପରମା ଧନ୍ୟା ତ୍ରିପୁରାପଦ ପୂଜନାତ । ୨୫ ।
କୁଞ୍ଚିତ୍ ଯୋନି ସିଙ୍କିଂ ସ୍ଵଯନ୍ତୁ ଥିଲା ତଥାମୁତ ।
ସର୍ବଂ ପ୍ରାପ୍ତଃ ମୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵନ ତାମ୍ଭତ । ୨୬ ।
ଶେଷଃ ବିଲାସଃ ରେପୁତ୍ର ଗୋପିତିଃ ସହସାମ୍ପୁତଃ ।
କୁରୁତ୍ସଃ ବିବିଧା ଲାପଃ ଘନ ସେଚ୍ଛା ବିହାରିଗଃ ।
ଇତ୍ୟକ୍ରୂରା ସାମହା ମାଯା ତତ୍ତ୍ଵୈବାନ୍ତର ଧୀଯତ । ୨୭ ।

ଇତି ରାଧାତତ୍ତ୍ଵ ଅଷ୍ଟାଦଶଃ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଭାଷା ।

କାଲିକାଦେବୀ ବଲିତେଛେନ, ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୁମି ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵେ କାର୍ଯ୍ୟ
ମିଳି କରିଯାଉ ରାଧାଓ ତ୍ରିପୁରାପଦାର୍ଚନ ପ୍ରଭାବେ ଧନ୍ୟା ହଇଲେନ ॥ ୨୫ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ତୋମାର କୁଞ୍ଚ ସିଙ୍କି, ଯୋନି ସିଙ୍କି ଓ ସ୍ଵଯନ୍ତୁ ସିଙ୍କି
ଇତ୍ୟାଦି ସକଳ ପ୍ରକାର ସିଙ୍କି ହଇଯାଛେ ॥ ୨୬ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ଆର ତୋମାର ଯାହା ବିଲାସାଭିଲାଷ ଥାକେ ତାହା
ମଞ୍ଚପତି ଗୋପୀଗଣେର ସହିତ ମଞ୍ଚ କର ; ମହାମାୟା ଏଇ ବଲିଯା
ତଥା ହିତେ ଅନ୍ତର୍ହିତା ହଇଲେନ ॥ ୨୭ ॥

ଇତି ଅଷ୍ଟାଦଶ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ମାଙ୍କାହତୁର ॥ ୨୪ ॥ କାଲିକୋବାଚେତି ସିଙ୍ଗୋମି ପୂର୍ବକାମୋମି ॥ ୨୫ ॥
କୁଞ୍ଚେତି । କୁଞ୍ଚିତ୍ ଗୋଲମିକିଂ ସ୍ଵଯନ୍ତୁ ସିଙ୍କିଙ୍କ ଏତଭିତ୍ୟ ମିଳିଂ
ଆପୋରି ॥ ୨୬ ॥ ଶେଷମିତି । ଶେଷଃ ଅବଶିଷ୍ଟଃ ସହିଲାସଃ ତଦ୍-
ଗୋପିତିଃ ମହାମାୟାକାଳୀ ଇତି କଥମୁହଁତା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦିଧେ ॥ ୨୭ ॥

ଇତି ଅଷ୍ଟାଦଶଃ ପଟ୍ଟଳଃ ।

ঈশ্বর উবাচ ।

ততঃ কুষেণা মহাবাহু শ্রষ্টো গোপ গৃহং গতঃ ।
 সংহত্য বহুকায়াৎশ স্বয়মেব জনাদ্দনঃ ॥ ১ ॥
 দিনে দিনে ঘৰেশ্বানি কৈশোর জনিতাংশ্চতান् ।
 আলিঙ্গনং তথা হাস্যং যোনি তাড়ন ঘেবচ ॥ ২ ॥
 সর্বাভি গোপনারীভিঃ সহ ক্রীড়াৎ বরাননে ।
 দিবসে দিবসে কুষং কুরুতে স্মর্জনৈঃ সহ ॥ ৩ ॥
 কালীন্দীতীর মাসাদ্য কুষং পদ্মদলেশ্ফণঃ ।
 শৃঙ্খবেণুৎ তথা বংশীং বাহুদেবঃ স্বয়ং হরিঃ ।

তাষা ।

মহাদেব বলিতেছেন, তদনন্তর কৃষ্ণ গোপগৃহে বসতি পূর্বক
 হষ্ট মনে নানাপ্রকার ক্রীড়া পরতন্ত্র ইহিয়া বহু কাল যাপন করি
 লেন ॥ ১ ॥

হে দেবি ! কৃষ্ণ যৌবন সময় সাধ্য আলিঙ্গনাদি বিবিধ
 আমোদ করিতে লাগিলেন ॥ ২ ॥

হে পার্বতি ! কৃষ্ণ প্রতি দিবস গোপনারীদিগের সহিত
 নানাপ্রকার ক্রীড়া কৌতুক আরম্ভ করিলেন ॥ ৩ ॥

বাহুদেব কালিন্দী তীরে গমন করিয়া শৃঙ্খ, বেণু ও বংশী
 বাদন করত সমস্ত ব্রজমণ্ডল প্রতিখনিত করিতে লাগিলেন ।

অস্ত্রার্থঃ ।

ঈশ্বর উবাচেতি । ছষ্টঃ পূর্বকামস্ত্রাঞ্চপ্ত্রসম্ভোষঃ ॥ ১ ॥ দিনে
 ইতি । কৈশোর জনিতান্ । কৈশোর কালোচিতাম্ ॥ ০ । যোনিতাড়নং
 ভগমদ্বন্দনঃ ॥ ২ ॥ সর্বাভিবিতি । সর্বাভির্গোপনারীভিঃ সহ কুষঃ
 প্রতিক্রীড়াদিবঃ চকারেতি ॥ ৩ ॥ কালিন্দীতি । শৃঙ্খমাকুলে শৃঙ্খবেণু

আপুর্য ধরণীং ক্ষেত্রে রাধা রাধেতি বাদযন् ।
 কৃগতাসি প্রিয়ে রাধে ভর্তাহৎ তব সুন্দরি ॥ ৪ ॥
 দৃষ্টিং দেহি পুনর্ভদ্রে নীরজায়ত লোচনে ।
 কাম সন্দীপনে বক্ষো নিমজ্জ্য কৃগতাপ্রিয়ে ॥ ৫ ॥
 বহি সাগরযোন্মধ্যে মাং নিঙ্কিপ্য কুতোগতা ।
 এবং বহু বিধালাপৈঃ স্বজনৈঃ সহ কেশবঃ ॥ ৬ ॥
 যমুনোপবনে শোক নব পল্লব খণ্ডিতে ।
 ক্ষুব্ধঃ পদ্মপলাশাক্ষে ব্যহরসুজ ঘণ্টলে ॥ ৭ ॥

ভাষা ।

হে প্রিয়ে রাধে ! তুমি কোথায় গিয়াছ আমি তোমার ভর্তা
 ইত্যাদি প্রকার বংশীতে গান করিতে প্রবৃত্ত হইলেন ॥ ৮ ॥

হে পদ্ম পদ্মাক্ষি দর্শন দেও এই কামাগ্নিমধ্যে আমাকে
 নিঙ্কিষ্ট করিয়া তুমি কোথায় গিয়াছ ॥ ৫ ॥

কামাগ্নি ও শোক সাগরমধ্যে আমাকে রাখিয়া তুমি কোথায়
 গেলে । কৃষ্ণ স্বজনবর্গে পরিবেষ্টিত হইয়া এই কপ বিলাপ
 করিতে লাগিলেন ॥ ৬ ॥

নব পল্লব ভূষিত যমুনার উপবনে নিকুঞ্জে ও অশোকবনে
 কৃষ্ণ এই কপে অমন করিতেছেন ॥ ৭ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

অভূতীন্ম বাদযন্ম হে প্রিয়ে রাধে ! স্বং কুত্র গতাসি ইতি বংসিন । বাদ-
 যতি ॥ ৪ ॥ দৃষ্টিমিতি । দৃষ্টিং দেহি দর্শনং দেহি । নীরজায়ত
 লোচনে কমলাক্ষি । কামাগ্নোমাং নিঙ্কিপ্য কুত্রগতেতি ॥ ৫ ॥ বহি,
 সাগরযোরিতি । বহি সাগরযোঃ কামাগ্নি সমুজ্জয়োঃ ॥ ৬ ॥ যমু-
 নেতি । অশোক নবপল্লব মণিতে অশোক পল্লব ভূষিতে । ব্যহরঃ

নিহত্য দৈত্যান্ কংসাদীন্ মথুরায়াৎ বরাননে।
 ততো দ্বারা বতীৎ দেবি স্বয়ং গহিষ মর্দিনীৎ ।
 শত ঘোজন বিস্তীর্ণাং পুরীৎ কাঞ্চন নির্মিতাং ।
 সমুদ্র পরিখা যত্র সাক্ষাত্ কুণ্ডলিনী স্বয়ং ন।
 নবলক্ষ গ্রহঃ যত্র স্বর্ণ হীরক চিত্রিতঃ ।
 নবরত্ন প্রভাকারা পুরী সর্ব সুশোভনা ॥ ১০ ॥
 প্রাচীরশতশাযুক্তা শুক্র হাটিক নির্মিতা ।
 অপ্সরোভিঃ সমাকীর্ণা দেবগন্ধর্ব সেবিতা ॥ ১১ ॥

তাষা ।

কৃষ্ণ এই কপে ব্রজ লীলা সমাপন করিয়া মথুরাতে কংসাদি-
 দৈত্য বিনাশপূর্বক স্বয়ং শক্তিকপা দ্বারাবতীতে গমন করি-
 লেন ॥ ৮ ॥

দ্বারাবতী পুরী শতঘোজন বিস্তীর্ণা কাঞ্চননির্মিতা সমুদ্রকপা
 কুণ্ডলিনী শক্তি ভাস্তার পরিখাকপে বেষ্টন করিয়াছেন ॥ ৯ ॥

মেই পুরী নবরত্নপ্রভাবিশিষ্ট ও নবলক্ষগ্রহ হীরক চিত্রের
 আয় সজ্জিত রহিয়াছে ॥ ১০ ॥

বিশুদ্ধ স্বর্ণ নির্মিত শত শত প্রাচীরে বেষ্টিত ও দেব অপ্সর
 গন্ধর্বগণে সদা মেবা করিতেছে ॥ ১১ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বজ্রাম ॥ ৭ ॥ নিহত্যেভি । দৈত্যান্ বকাঞ্চুরাদীন্ নিহত্য বিনাশ্য ।
 ॥ ৮ ॥ শতেভি । শতঘোজন বিস্তীর্ণাং ঘোজন শতাযুতাং । সমুদ্র
 পরিখা সমুদ্রকপা পরিখা বাটী পরিবেষ্টনঃ ॥ ৯ ॥ নবেভি নবলক্ষ-
 গ্রহেইরকবচিত্রিতা । সর্ব সুশোভনা সর্বাবয়ব সুস্করী ॥ ১০ ॥
 প্রাচীরেভি । শত প্রাচীরযুক্তা শুক্রহাটিক নির্মিতা বিশুদ্ধ স্বর্ণ গঠিতা ॥ ১১ ॥

ତତ୍ତ୍ଵିଷ୍ଟି ଦେବେଶ ଦ୍ଵାରିକାଯାଃ ଶୁଚିଶ୍ଚିତେ । ।
 ସର୍ବଶକ୍ତି ମୟୀ ଦେବି ପୁରୀ ଦ୍ଵାରାବତୀ ଶୁଭା ॥ ୧୨ ॥
 ଆଚୀର ଶତ ମଧ୍ୟେତ୍ର ପୁରୀ ଗନ୍ଧବିଲାସିନୀ ।
 ଦଶୟୋଜନ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ନାନାଗନ୍ଧ ବିଲାସିନୀ ॥ ୧୩ ॥
 ତମଥ୍ୟ ପରମେଶାନି ପଞ୍ଚୟୋଜନ ମୁତ୍ତମଃ ।
 ତମଥ୍ୟେତୁ ମହେଶାନି ଯୋଜନ ତ୍ରୟ ମୁତ୍ତମଃ । ୧୪ ।
 ପଞ୍ଚରାଗମନିପ୍ରଥ୍ୟେ ନାନାଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ରିତଃ ।
 ତମଥ୍ୟ ପରମେଶାନି ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାତପଃ ପ୍ରିୟେ ॥ ୧୫ ॥

ଭାଷା ।

ମେହି ଦ୍ଵାରକାମଧ୍ୟେ ସର୍ବଶକ୍ତିମୟୀ ଦ୍ଵାରାବତୀ ନାମେ ପୁରୀ
 ଆଛେ ॥ ୧୨ ॥

ଏ ପୁରୀ ଶତ ଆଚୀର ମଧ୍ୟେ ଦଶ ଯୋଜନ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସର୍ବଦା
 ସୌଗନ୍ଧ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ୧୩ ॥

ହେ ପରମେଶାନି ! ଏ ଦଶ ଯୋଜନ ମଧ୍ୟେ ପଞ୍ଚ ଯୋଜନ ଅତି
 ମାହାତ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ, ଏବଂ ତମଥ୍ୟେ ଯୋଜନତ୍ରୟ ଅତିଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନ ॥ ୧୪ ॥

ଏ ସ୍ଥାନ ପଞ୍ଚରାଗ ମନି ନିର୍ମିତ ତାହାତେ ନାନା ଚିତ୍ର ସୁଶୋ-
 ଭିତ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଆଛେ ॥ ୧୫ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ତତ୍ରେତି । ସର୍ବଶକ୍ତିମୟୀ ସର୍ବଶକ୍ତିଦୂରପା ଶୁଭା ଶୁଭପ୍ରଦଃ ॥ ୧୨ ॥
 ଆଚୀରେତି । ଗନ୍ଧବିଲାସିନୀ ମଦଗଙ୍କାମୋଦିତା ॥ ୧୩ ॥ ତମଥ୍ୟେଇତି ।
 ପଞ୍ଚୟୋଜନ ମୁତ୍ତମଃ ଦଶୟୋଜନ ମଧ୍ୟେପି ପଞ୍ଚୟୋଜନ ମୁତ୍ତମଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ ॥ ୧୪ ॥
 ପଞ୍ଜେତି । ପଞ୍ଚରାଗମନି ଅର୍ଥ୍ୟେ ପଞ୍ଚରାଗମନି ଖଚିତଃ । ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାତପଃ
 ଚନ୍ଦ୍ରବଦୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ବିଭାନଃ ॥ ୧୫ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରାତପେତି । ଚନ୍ଦ୍ରାତପସ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକୁଳଦ୍ଵମାନ

ଚନ୍ଦ୍ରାତପଃ ବରରୋହେ ମୁକ୍ତାଦାମ ବିଭୂଷିତଃ ।
 ସ୍ଥେତଚାମରମ୍ୟୁକ୍ତଃ ଚତୁର୍ଦିକ୍ଷୁ ସହ୍ସରଃ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାତପଃ ଗହେଶାନ୍ତି କୋଟି ଚନ୍ଦ୍ରାଂଶୁ ସଂୟୁତଃ ॥ ୧୬ ॥
 ଯୋଜନତ୍ରୟ ମଧ୍ୟେତୁ ଯୋଜନୈକଃ ମହେପଦଃ ।
 ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମୟଃ ତତ୍ତ୍ଵ ଶିବଶକ୍ତି ଯୁତଃ ସଦଃ ॥ ୧୭ ॥
 ତତ୍ରତିଷ୍ଠିସି ତୋ କୃଷ୍ଣ ନାନାଭରଣ ଭୂଷିତଃ ।
 କୌଣସିତୋହି ମଣିଃ କୃଷ୍ଣ ହଦୟେ ତବ ଶୋଭତେ ॥ ୧୮ ॥
 ଚୂଡ଼ାମନୋ ହରା ରମ୍ୟା ନାଗରୀ ଚିତ୍ତ କର୍ଣ୍ଣୀ ।
 ମହାବିଦ୍ୟା ମୂର୍ତ୍ତିମୟୀ ଚୂଡ଼ା ସା ତବତିଷ୍ଠତି ॥ ୧୯ ॥

ଭାଷା ।

ହେ ସ୍ମରି ! ଏ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ମୁକ୍ତାଦାମେ ବିଭୂଷିତ । ଚତୁର୍ଦିକ୍ଷକେ
 ସ୍ଥେତ ରଙ୍ଗ ଚାମର, ଦୋହଳ୍ୟ ମାନ ହଇତେହେ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଜ୍ୟୋତି
 କୋଟି ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣେର ନୟମ ମମୁଜ୍ଜ୍ଞଲ ॥ ୧୬ ॥

ଯୋଜନ ଏଯ ମଧ୍ୟେ ଏକ ଯୋଜନ ଅତି ମହଙ୍କାମ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ
 ମୟ ଶିବଶକ୍ତି ମୁକ୍ତ ॥ ୧୭ ॥

ସେଇ ସ୍ଥାନେ କୃଷ୍ଣ ନାନାଭରଣେ ଭୂଷିତ ହଇଯା ଅଧିଷ୍ଠିତ ଆଛେନ ।
 କୌଣସି ମଣି କୃଷ୍ଣ ହଦୟେ ଶୋଭା ପାଇତେହେ ॥ ୧୮ ॥

କୃମେର ଶିରୋପରି ମହାବିଦ୍ୟାର ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଵର୍କପଃ ନାଗରୀ ଚିତ୍ତ-
 କର୍ଣ୍ଣୀ ମନୋ ହରା ଚୂଡ଼ା ରହିଯାଛେ ॥ ୧୯ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମୌକିକଃ ॥ ୧୬ ॥ ଯୋଜନତ୍ରୟେତି । ମହେପଦଃ ମହଙ୍କାମ । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ-
 ମୟ ମନ୍ଦମୁଖ ॥ ୧୭ ॥ ତତ୍ରେତି । ତତ୍ର ଦ୍ୱାରକାପୁର ତିଷ୍ଠମି । ତବ
 ହଦୟେ ବର୍ଷମି କୌଣସିମଣିଃ ଶୋଭତେ ॥ ୧୮ ॥ ଚୂଡ଼େତି । ନାଗରୀଚିତ୍ତ
 କର୍ଣ୍ଣି ଯୁବାର୍ଥ ଜନ ମନୋହାରିଣୀ । ମୂର୍ତ୍ତିମୟୀ ବିଶ୍ଵତଥାରିଣୀ ॥ ୧୯ ॥

ନୀଲକଞ୍ଚସ୍ୟ ପୁଛେନ ଶୋଭିତଃ ପରମାଙ୍ଗୁତଃ ।
 ଚୁଡାୟା ବନ୍ଧନଃ ରଜ୍ଜୁଃ ଶ୍ରିର୍ମୌଦ୍ଦାମିନୀ ସ୍ଵଯଃ ୧୨୦ ।
 ନୀଲକଞ୍ଚ ପୁଛ ମଧ୍ୟେ ନାଗରୀ ମୋହିନୀ ଅଭା ।
 ଯୋନି ରପା ନହାମାୟାପ୍ରକୃତିଃ ପରମା କଳା ॥ ୨୧ ॥
 ଏବନ୍ତୁ ତୋ ମହାବିଷ୍ଣୁ ଦ୍ଵାରି କାଯା ମୁବାସହ ।
 ସର୍ବାତରଣ ବେଶାଟ୍ୟଃ ସର୍ବନାରୀ ମୟଃ ସଦା ॥ ୨୨ ॥
 ଏତଶ୍ଚିନ୍ନଭ୍ରରେ ଦେବି ରାଧା ରାଧେତି ବୀଣଯା ।
 ଗୀଯମାନୋ ମୁନି ଶ୍ରେଷ୍ଠୋ ନାରଦଃ ସମ୍ମପାଗତଃ ୧୨୩ ।

ଭାଷା ।

ଚୁଡା ବନ୍ଧନ ମୟୁର ପୁଛେ ଶୋଭିତ । ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ ଶ୍ରିର ମୌଦ୍ଦା-
 ମିନୀର ନ୍ୟୟ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ॥ ୨୦ ॥

ମୟୁର ପୁଛ ମଧ୍ୟେ ନାଗରୀ ମନେ ମୋହିନୀ ପରମାକଳାପ୍ରକୃତି
 ଆଚେନ ॥ ୨୧ ॥

ଏହି ପ୍ରକାରେ କୃଷ୍ଣ ମୁର୍ଦ୍ଵାତରଣେ ଭୂଧିତ ଓ ନାଗରୀଗଣେ ବେଷ୍ଟିତ
 ହଇଯା ଦ୍ଵାରକାତେ ବାସ କରିତେଛେନ ॥ ୨୨ ॥

ଏମତ ସମୟେ ମୁନି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାରଦ ବୀଣାତେ ରାଧା ରାଧା ଏହି ଶକ
 ଗାନ କରିତେ କରିତେ ତଥାଯ ଉପାସ୍ତିତ ହଇଲେନ ॥ ୨୩ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥ ।

ନୌତେତି । ନୀଲକଞ୍ଚସ୍ୟ ମୟୁରମ୍ୟ । ଶ୍ରିର ମୌଦ୍ଦାମିନୀ ଅଚକ୍ଷଳ ବିଦ୍ୟା ॥ ୧୨୦ ।
 ନୀଲକଞ୍ଚେତି । ତଥ ଚୁଡାହିତ ଅଯୁରପୁଷ୍କମଧ୍ୟେ ପରମା କଳା ପ୍ରକୃତି ରତ୍ନାଚ
 ଶେଷଃ ॥ ୧୨୧ ॥ ଏବମିତି । ଉବାସ ଦମତିକଙ୍କେ । ସର୍ବନାରୀମୟଃ ସର୍ବଦା
 ନାରୀ ମଧ୍ୟାଗତଃ ॥ ୧୨୨ ॥ ଏତନୀରିତି ଇତ୍ୟବସରେ ନାରଦୋମୁନିଃ ବୀଣଯା
 ରାଧା ରାଧାତି ଗୀଯମାନଃ ମନ୍ତ୍ର ସମ୍ମପାଗତଃ ମୟୁପକ୍ଷି ତଃ ॥ ୧୨୩ ॥ ଅନ୍ୟମେତି

ପ୍ରଗମ୍ୟ ଶିରସାଦେବଂ ପଥ୍ରଚୁ ଦିଜ ସନ୍ତମଃ ।
 ଯଥେ ପ୍ରଶ୍ନଃ ଦେବ ଦେବେଶ ବୁହି ସ୍ଵର୍ଗ ଜଗଦୀଶ୍ୱର । ୨୪ ।
 ଏତଚୁଡା କୁତୋଲଙ୍କା ବିଶ୍ଵମ୍ୟ ମୋହିନୀ ମଦା ।
 ସର୍ବାତିତ୍ର ଜନାରୀତିଃକିଶୋରୀତିଃମୁଶୋଭିତ ୨୫
 କୁଣ୍ଡଳଃ ଅବଗୋ ପେତଃ ତବ ଯଦ୍ଦଶ୍ୟତେ ହରେ ।
 ଏତତ୍ତ୍ଵ ପରମାଶର୍ଯ୍ୟଃ କୁଣ୍ଡଳୀ ବିଗ୍ରହଃ ପ୍ରତୋ । ୨୬ ।
 ନାସାଗ୍ର ସଂସ୍ଥିତା ମୁକ୍ତା ତଡ଼ିଃ ପୁଞ୍ଜ ସମପ୍ରତା ।
 ନାସାଗ୍ର ସଂସ୍ଥିତା ସତ୍ତେ କଳା ସାବନ ମୋହିନୀ । ୨୭ ।

ଭାଷା ।

ଅନୁତ୍ତର କୃଷ୍ଣ ଦେବକେ ପ୍ରଗମ କରିଯା ନାରଦ ଜିଜ୍ଞାସା କରି-
 ଦେଇଛେ ॥ ୨୪ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! ସମସ୍ତ ବ୍ରଜ ନାରୀ ଶୋଭିତ ଏହି ମୋହିନୀ ଚୁଡା
 ତୁମି କୋଥାଯ ଲାଭ କରିଯାଉ ॥ ୨୫ ॥

ହେ ହରେ ! ତୋମାର ଅବଗେ ସେ କୁଣ୍ଡଳ ଦେଖିବେଛି ତାହା
 ପରମାଶର୍ଯ୍ୟ ଓ କୁଣ୍ଡଳୀ ବିଗ୍ରହ ॥ ୨୬ ॥

ତଡ଼ିଃ ପୁଞ୍ଜ ସମପ୍ରତ ନାସାଗ୍ରେ ସେ ମୌଳିକ ଦେଖିବେଛି ଇହ
 ଅକ୍ରତିର ମୋହିନୀ କଳା କୋଥା ହଇତେ ପାଇଯାଉ ॥ ୨୭ ॥

ଅଷ୍ଟାର୍ଥଃ ।

ଦିଜନୁତମଃ ଦିଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠଃ । ଦେବଃ ବାନ୍ଦେବଃ । ପଥ୍ରଚୁ ଅଷ୍ଟବାନ୍ । କହି
 କଥୟ ॥ ୨୪ ॥ ଏତଦିତି । ଏବ ତବଗିରଃ ହିତା ଚୁଡା କୁତୋ ଲକ୍ଷ ଅଷ୍ଟଃ ।
 ॥ ୨୫ ॥ କୁଣ୍ଡଳମିତି । ଅବଗେ ପେତଃ କର୍ମ ମସଲିତଃ । କୁଣ୍ଡଳୀବିଗ୍ରହ
 କୁଳକୁଳିନୀ ଅରପଃ ॥ ୨୬ ॥ ନାସେତି । ତଡ଼ିଃପୁଞ୍ଜ ସମପ୍ରତ ବିଦୁୟମୁହ
 ସମ୍ଭବତଃ । ବନମୋହିନୀ । ଅତି ମନୋରମ ॥ ୨୭ ॥ ଅଷ୍ଟଦମିତି ।

ଅଞ୍ଚଦଃ ବଲୟଃ ହୁଷି ହୃପୁରଃ ଲକ୍ଷବାନ୍ କୁତଃ ।
 ବେଣୁ ଶୃଙ୍ଗେ କୁତୋ ନକ୍ତେ କନ୍ତୁରୀ ତିଳକଃ କୁତଃ ।
 ରକ୍ତିମଃ ସମ୍ପଦା ହୁଷି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜନ ମୋହନଃ ॥ ୨୮ ॥
 ଏଥା ପୀତଧଟୀ ହୁଷି କୁଣ୍ଡଳୀ ପ୍ରକୃତିଃ ପରା ।
 କିଞ୍ଚିନୀ ବର ସଂୟୁକ୍ତା ବିଚିତ୍ର ଘଣି ନିର୍ମିତା ॥ ୨୯ ॥
 ଏତେଶ୍ୟାମ ଶରୀରଃ ହି ଧର୍ମବଜ୍ରାଦି ସଂୟୁତଃ ।
 କୁତୋଲକ୍ଷଃ ସଦୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଦା ବିଗ୍ରହ ବର୍ଜିତ ॥ ୩୦ ।

ଭାଷା ।

ଏବଃ ଅଞ୍ଚଦ, ବଲୟ, ହୃପୁର, ବେଣୁ, ଶୃଙ୍ଗ ଓ କନ୍ତୁରୀ ତିଳକ ଏହି
ମନ୍ତ୍ରଜନ ମୋହନ ଦ୍ରବ୍ୟ ତୁମି କୋଥାଯ ପାଇଲେ ॥ ୨୮ ॥

ଏହି ଯେ ତୋମାର କଟୀ ଦେଶେ କିଞ୍ଚିନୀ ଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ରନିର୍ମିତ ପୀତ
ଧରା ଦେଖିବେଳେ ତାହା ସ୍ଵର୍ଗଃ ପ୍ରକୃତି ॥ ୨୯ ॥

ହେ ଯଦୁ ବର ! ତୁମ୍ଭେ ସର୍ବଦା ବିଗ୍ରହ ବର୍ଜିତ ; ତବେ ଏହି ଧର୍ମ
ବଜ୍ରାଦି ଚିହ୍ନିତ ଶ୍ୟାମ ଶରୀର କୋଥାଯ ପାଇଲେ ବଲ ॥ ୩୦ ॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ଅଞ୍ଚଦଃ ତାତ୍ତ୍ଵ ଯୁଗଳଃ । ହେ ହୁଷି ! ଏତେ ସମ୍ମତ କୁତୋ ଲକ୍ଷଃ କଞ୍ଚାଃ ଆପ୍ରତି
ସ୍ଵର୍ଗେ ତୈଷଃ ॥ ୨୮ ॥ ଏଷେତି । ପୀତଧରାପରିଧେଯ ପୀତ ବର୍ଜିତ । କିଞ୍ଚିନ୍ତୀ
କୁଞ୍ଜଘଟିକ ॥ ୨୯ ॥ ଏତଦିତି । ବିଗ୍ରହବର୍ଜିତ ନିର୍ଦେହ । ସଦୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାମବ
ଅଧାନ ॥ ୩୦ ॥ ଦିଲିତେତି । ଚିକୁର ୱ କୁଞ୍ଜଲଃ ବିଶ ହଃ ଶରୀରଃ । ସଦୁଦ୍ଵାହ

দলিতাঞ্জন পুঁজ্বাতৎ চিকুরং বিশ্বমোহনং ।
 যত্রষ বিগ্রহঃ ক্লবও স্বযং কালী যদুমুহ ।
 যতো নিরঞ্জন স্তুতি তৎকথৎ স্তুনয়ঃ সদা ॥ ৩১ ॥
 জ্ঞাতৎ সমাগতোনাথ কুলা চারঞ্চ শাশ্বতৎ ।
 কুলাচারং বিনাদেব ব্রহ্মত্বং নহি জায়তে ॥ ৩২ ॥

কৃষ্ণ উবাচ ।

শুণু বিপ্রেন্দ্র বক্ষ্যানি যদুক্তৎ এম সন্নিধৌ ।
 যত্ত্বয়া দ্বিজ শার্দুল দৃষ্টিং মে বিগ্রহং কিল ।
 সর্বংহি প্রকৃতিং বিদ্বি নান্যথা দ্বিজনন্দন ॥ ৩৩ ॥

তামা ।

দলিতাঞ্জন পুঁজ্বাত তোমার কেশ বিশ্বমোহন । হে যদুবর !
 তোমার শরীর স্বযং কালী তুমি সদা নিরঞ্জন : তবে কেন তোমাকে
 স্তুময় দেখিতে পাই ॥ ৩১ ॥

হে দেব ! আমি কুলাচার পরিজ্ঞানার্থ, আসিয়াছি কুলাচার
 ব্যতিরেকে ব্রহ্মত্ব হয় না ॥ ৩২ ॥

ত্রীকৃষ্ণ বলিতেছেন । হে দ্বিজ শ্রেষ্ঠ নারদ ! তুমি আমার
 নিকট যাহা বলিলে তাহা সত্য । আমার যে শরীর দেখিতেছ
 তাহা প্রকৃতি ॥ ৩৩ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

যদুকুল মুনকর । ত্বৎ নিরঞ্জনঃ নির্বিকার [স্তুদাকথৎ স্তুনয়ঃ] ॥ ৩৪ ॥
 জ্ঞাতমিতি । কুলাচার জ্ঞাত মহমাগতঃ কুলাচার ব্যতিরেকেন ব্রহ্ম
 ত্বৎ ন জায়তে । ব্রহ্মজ্ঞানং নলভতে ইত্যার্থঃ ॥ ৩৫ ॥ ত্রীকৃষ্ণ উবাচেতি ।
 বিপ্রেন্দ্র নারদ । মম যৎশার্বীরাদিঃ ৰ্দ্বষ্টিং তৎপ্রাকৃতিঃ বিক্ষিদ, ন হি ।

ତତୋ ବହୁ ବିଧେଃ ପୁଷ୍ପୈରତି ଗନ୍ଧେଶ୍ଵରନୋହରୈଃ ।
 ଅତିପ୍ରସ୍ତୁତୋଭକ୍ତ୍ୟା ପୂଜ୍ୟାନୀସ କାଲିକାଂ । ୩୪ ।
 ତତସ୍ତ୍ରକ୍ଷାମହା ମାୟାସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ମହିସମଦିନୀ ।
 କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୋ ଶୁଣୁତେ ପରମଂ ବଚଃ ॥ ୩୫ ॥
 ନଭୟଂ କୁତ୍ର ପଶ୍ୟାମି କୁଳାଚାର ପ୍ରତାବତଃ ।
 ଗଞ୍ଜ କୃଷ୍ଣ ମହାବାହୋ ସତ୍ତରଂ ରତ୍ନ ମନ୍ଦିରଂ ।
 ମନ୍ଦିରମ୍ୟ ପ୍ରଭାବେନ ସର୍ବଂତବ ଭବିଷ୍ୟତି ॥ ୩୬ ॥

ଭାଷା ।

ତଦନନ୍ଦର ବହୁବିଦ ଶୁଗଳ ମନୋହାର ପ୍ରମ୍ପ ଦ୍ଵାରା କାଜିକାର
ଅର୍ଜନା କରିଲେନ ॥ ୩୪ ॥

ତାହାତେ ମହାମାୟ ମହିସ ମଦିନୀ କାଳୀ ତୁଷ୍ଟା ହେଇୟା କୃଷ୍ଣଙ୍କେ
ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୩୫ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ ! କୁଳାଚାର ପ୍ରଭାବେ ତୋମାର କୁତ୍ରାପି ଓ ଭୟ ନାଇ ।
 ତୁମ ଶୌଭ୍ୟ ରତ୍ନ ମନ୍ଦିରେ ଗମନ କର ମନ୍ଦିର ପ୍ରଭାବେ ତୋମାର ମନ୍ଦିର
କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହେବେ ॥ ୩୬ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

॥ ୩୬ ॥ ୧୦ ଶତ ଇତି । ବହୁବିଦେଃ ମାନାପ୍ରକାରୈରଃ ॥ ୩୪ ॥ ତତ ଇତି ୧
 ଓଟା । ଅମ୍ବା ମହିସମଦିନୀ ମହିସାମୁରଘାତିନୀ ॥ ୩୫ ॥ ମେତି । କୁଳାଚାର
 ପ୍ରଭାବାତ୍ମବ ଭୟ କୁତ୍ରାପି ନାଶୀତି ଭାବଃ ॥ ୩୬ ॥ ଅନ୍ତମୟତି । ପୁରଂ ଦ୍ଵାରକ -

প্রণয় শিরসা দেবীং প্রবিবেশ পুরং ততঃ ।
 দৃষ্টা পুরং মহদ্ব্যৎ সমুদ্র পরিখাবৃতং ।
 নবরত্ন সমুহেন পূরিতং সর্বতো গৃহং ॥ ৩৭ ॥
 ততঃকতি দিনা দুর্ধৃৎ রুক্ষিণ্যাদ্যা বরস্ত্রিযঃ ।
 বিবাহ মকরোৎ কৃষেণ রুক্ষিণী প্রভৃতি স্ত্রিযঃ ॥ ৩৮ ।
 অতি গৃহং শৃণু প্রৌঢ়ে হাদিষ্ঠৎ নগনন্দিনি ।
 যেনকৃষেণ মহাবাহঃ সিঙ্কোহভূতকমলেক্ষণঃ ॥ ৩৯ ।

ভাষা ।

কৃষ্ণ মহাকালীকে নমস্কার করিয়া পুর মধ্যে প্রবেশ করিলেন
 মেই পুরু চতুর্দিকে সমুদ্র পরিখা বেষ্টিত ; পৃথ সকল নামা রজ্জে
 পরি পূরিত ॥ ৩৭ ॥

তদনন্তর কতিপয় দিবস মধ্যে কৃষ্ণ কক্ষিণী প্রভৃতি প্রধান
 শুভতিগণকে বিবাহ করিলেন ॥ ৩৮ ॥

হে নগ নন্দিনি ! কৃষ্ণ যে কপে সিঙ্ক হইলেন মেই অতি
 গৃহ্য কথা শ্রবণ কর ॥ ৩৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

পুরং প্রবিবেশ জগাম । সর্বতঃ সর্বান্দিকু গৃহং রত্ননির্মিত মিত্যর্থঃ ॥ ৩৭ ॥
 তেত ইতি । আরকায়াং কতিপযদিনানি ছিদ্রা রুক্ষিণ্যাদ্যাঃ ক্ষিযঃ । বিবাহ
 মকরোৎ ॥ ৩৮ ॥ অতীতি । নগনন্দিনি পার্বতি ; যেন কৃষ্ণঃ সিঙ্কোহ-
 ভৃতজ্ঞহস্যৎ শৃণু ॥ ৩৯ ॥ ইথর উদ্বাচেতি । রুক্ষিণ্যাদ্যা অক্ষোর্মার্যাঃ

ଇଶ୍ଵର ଉବାଚ ।

ରୁକ୍ଷିଣୀ ସତ୍ୟଭାଗୀଚ ସୈବ୍ୟ ଜାୟୁବତୀ ତଥା ।
 କାଲିନ୍ଦୀ ଲକ୍ଷଣ ଜେହା ମିତ୍ର ବିକ୍ରାଚ ସନ୍ତୁମୀ ।
 ନାଗ୍ରଜିତ୍ୟ ଘରେଶାନି ଅଛେଟୀ ପ୍ରକୃତ୍ୟଃ ଶୂତ୍ରାଃ ୪୦
 ତତଃ ରୁଫେତୋ ମହାବାହ ରୁଦ୍ଧାହ ଏକରୋତ୍ ପ୍ରଭୁଃ ।
 ରୁଦ୍ଧା ବିବାହ ମେ ତାସାଂ ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵନ ମାଧ୍ୟବଃ ।
 ଅନ୍ୟାନିଚ ଘରେଶାନି ସହସ୍ରାଣିଚ ଯୋଡ଼ଶ ।
 ଶ୍ରୀଗାଂ ଶତାନି ଚାର୍ବିଙ୍ଗ ନାନା କ୍ରପାଵିତାନି ଚ ୧୪୧
 ଏତାଃ କୃକ୍ଷସ୍ୟ ଦେବେଶି ଭାର୍ଯ୍ୟାଃ ସାର ବିଲୋଚନାଃ ।
 ପ୍ରଧାନା ସ୍ତ୍ରୀ ମହିଷ୍ୟୋଷେଟୀ ରୁକ୍ଷିଣୀଦ୍ୟ ବରାନନେ ୧୪୨
 ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ସଲିଛେନ । କକ୍ଷିଣୀ, ସତ୍ୟଭାଗୀ, ସୈବ୍ୟ, ଜାୟୁବତୀ,
 କାଲିନ୍ଦୀ, ଲକ୍ଷଣ ମିତ୍ରବିକ୍ରାଚ ନାଗ୍ରଜିତ୍ୟ ବୃଦ୍ଧେର ଏହି ଅଷ୍ଟ
 ପ୍ରକୃତି ଛିଲ ॥ ୪୦ ॥

ଅନୁତ୍ତ ମହାଜ୍ଞା କୃଷ୍ଣ, ଇହାଦିଗକେ ବିବାହ କରିଲେନ ବହୁ ସତ୍ତ୍ଵ
 ଉତ୍ତ ଅଷ୍ଟ ଯୁବତୀର ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟ ମଞ୍ଚର ହିଲେ ବହୁକପ ମଞ୍ଚର ତାନ୍ୟ
 ଯୋଡ଼ଶ ସହସ୍ର ନାରୀ ବିବାହ କରିଲେନ ॥ ୪୧ ॥

ଏହି ଯୋଡ଼ଶ ସହସ୍ର ଅଷ୍ଟ ରମଣୀ କୃଷ୍ଣର ଭାର୍ଯ୍ୟ ଛିଲ, ତମଦ୍ୟ
 କକ୍ଷିଣୀ ପ୍ରକୃତି ଅଷ୍ଟ ରମଣୀ ପ୍ରଧାନା ॥ ୪୨ ॥

ଅଭ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ବିବାହେମାତ୍ରାହିଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୦ ॥ ତ ଇତି । ଉଦ୍ବାହଃ ବିବାହଃ । ଆନ୍ୟାନି
 ରୁକ୍ଷିଣୀଦ୍ୟାଦ୍ୟାତ୍ମେନୀଗରୀ ଭିଜାନି । ନାନାକ୍ରପଧରାନି ବିବିଧାବେଶତୁଷଣ ଶୋଭିତା-
 ନାତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୧ ॥ ଏତାଇତି । ରୁକ୍ଷିଣୀଦ୍ୟାଃ କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ବହୁତରାମହିତ୍ୟ
 ଆସନ୍ ତାସାଂ ରୁକ୍ଷିଣୀଦ୍ୟା ଅଷେଟୀ ପ୍ରଧାନାଃ ॥ ୪୨ ॥ ପୃର୍ବୋକ୍ତମିତି ।

পূর্বোক্তং মহেশানি কথয়ামাস তত্ত্বতঃ ।
কৃষ্ণস্য বচনং শ্রুত্বা বিশ্বয়ং গতবান্ দ্বিজঃ ॥৪৩
নারদ উবাচ ।

নমস্করোম্যহং দেবীং প্রকৃতিং পরমেশ্বরীং ।
যস্যাঃ কটাক্ষ মাত্রেণ নিষ্ঠুর্গৈ হপি গুণী তবে ॥
॥ ৪৪ ॥

শৃঙ্খলাকৃত মহাবাহো মথুরাং গচ্ছ সত্ত্বরং !
বৈকুণ্ঠ সদৃশাকারাং রত্নমালা বিভূষিতাং ॥৪৫॥
দ্বারকা প্রকৃতি শ্রায়া মহাসিঙ্গি প্রদায়িনী ।
তব ঘোগ্যা যদু শ্রেষ্ঠ নান্যথা কমলেক্ষণ ।
অষ্টাভি নায়িকাভিঃ সহিতা সর্বদা বিভো ॥৪৬
ভাবা ।

অনন্তর কৃষ্ণ পূর্বোক্ত কথা সকল নারদের নিকট বলিলেন,
নারদ তাহা শুনিয়া বিশ্বাস্ত্বিত হইলেন ॥ ৪৩ ॥

নারদ বলিছেন । আমি প্রকৃতি দেবীকে প্রণাম করি ;
ঝাহার কটাক্ষমাত্রে নিষ্ঠুর সম্মুখ হয় ॥ ৪৪ ॥

হে কৃষ্ণ প্রবণ কর তুমি শৌভ্র মথুরাতে গমন কর । মথুরা
পুরী বৈকুণ্ঠ সদশ ॥ ৪৫ ॥

হে যদুবর মহামায়া প্রকৃতিময়ী মহাসিঙ্গি প্রদায়িনী দ্বারকা
পুরী তোমার ঘোগ্য ; এখানে অষ্টনায়িকা সদা বিদ্যমান আছে ॥ ৪৬
অস্ত্রার্থঃ ।

পূর্তোক্তং পুর্ববৃত্তান্তঃ কথয়ামাস কৃষ্ণ ইতি শেষঃ । দ্বিজঃ নারদঃ ॥ ৪৩ ॥
নারদউবাচেতি । প্রকৃতাং দেবীং নমস্করোমি নমস্যামি ত্রিশংসঃ গুণাত্মতঃ
॥ ৪৪ ॥ শৃঙ্গিতি । বৈকুণ্ঠসদৃশাকারাং বৈকুণ্ঠতুল্যাঃ ॥ ৪৫ ॥ দ্বারকাত্মতি ।
মহাসিঙ্গিপ্রদায়িনী মনোভিলাষ পিঙ্কিকরী । অষ্টাভির্নায়িকাভিঃ সহিতা

ଗଞ୍ଚ ଗଞ୍ଚ ମହାବାହୋ ସତ୍ତରଂ ମଥୁରାପୁରୀୟ ।
 ତବୟୋଗ୍ୟଂ ନ ପଶ୍ୟାମି ସ୍ଥାନ ମନ୍ୟଦ୍ୟଦୃଷ୍ଟହ ୪୭ ।
 ତତ୍ର ଗଞ୍ଚ ମହାଦେବୀ ମୀଘରୀୟ ଭବନାଶିନୀୟ ।
 ସଂପୂଜ୍ଯ ବିଧିବନ୍ଦକ୍ଷ୍ୟା ଉପଚାରୈ ଶ୍ରମୋହରୈଃ ।
 ତଦୈବ ସହସା କୃଷ ନିଶ୍ଚିତାୟ ସିଦ୍ଧି ମାପ୍ଲୁ ଯାଃ ୪୮
 ଦ୍ରତ୍ତଂ ଗଞ୍ଚ ମହାବାହୋ ଦ୍ଵାରକାୟ ପ୍ରକୃତିୟ ପରାୟ ।
 ଇତ୍ୟକ୍ରୂଣା ପ୍ରୟବୋ ବିପ୍ରଃ ସଦା ସେଚ୍ଛାଗ୍ରୟୋ ଦ୍ଵିଜଃ ୪୯

ତାମା ।

ହେ କୃଷ ତୁମି ମଥୁରାତେ ଗମନ କର ତୋମାର ଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅନ୍ୟ ଦେଖିତେ ପାଇନା ॥ ୪୭ ॥

ମଥୁରାତେ ଗମନ କରିଯା ବିବିଧ ଉପଚାରେ ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ମହାଦେବୀ ନଗନନ୍ଦିନୀର ଅର୍ଚନା କରିଲେଇ ତୁମି ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିତେ ପାରିବେ ॥ ୪୮ ॥

ହେ କୃଷ ତୁମି ଶୀଙ୍କଗମନ କର ଏହି ବଲିଯା କାମଚାରୀ ନାରଦ ତଥା ହୃଦେ ପ୍ରସ୍ତାନ କରିଲେନ ॥ ୪୯ ॥

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

ଅଥୁରାପୁରୀତି ଶେଷଃ । ମଥୁରାଯାଃ ସଦୈବ ଅଞ୍ଚଳୀଯିକା ବିଦ୍ୟାନ୍ତେ ଇତିଭାବଃ ॥ ୪୬ ॥ ଗଞ୍ଚତି ସଦୃଷ୍ଟ ସଦୁକୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମଥୁରାଭିଭ୍ୟଂ ତବୟୋଗ୍ୟମନ୍ୟଃ ସ୍ଥାନଂ ନ ପଶ୍ୟାମ୍ଭିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୭ ॥ ତତ୍ରେତି ଭବନାଶିନୀୟ ପୁରକୁଳପତି ବିନାଶିନୀୟ ମୋଙ୍କୀକରୀ ମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ସିଦ୍ଧିମାପ୍ଲୁ ଯାଃ ଅଭିଲଷିତଃ ଫଳଃ ଆପ୍ରେ-ଷୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪୮ ॥ ଜ୍ଞାତମିତି । ମେଚ୍ଛାମୟଃ କାମଚରଃ । କୃଷାୟ ଇତ୍ୟକ୍ରୂଣା ଅୟମୌ ଗତହାନ ॥ ୪୯ ॥ ଇଥରଟୁବାଚେତି । କୃଷଙ୍କ ନ ମଥୁରାୟ ଗଜ୍ଜ ବଂମାଦୀନ

ঈশ্বর উবাচ

ততঃ কৃক্ষেণ মহাবাহু রুহুনাদায় সম্বরৎ ।

নিহত্য অশুরান্ত কুর্বণ কংসাদীন্ বরবর্ণিনি ।

দ্বারকাং প্রয়ো শীঘ্ৰং বত্রাস্তে পরমেশ্বরী । ৫০

বত্রাস্তে মহতৌ ধায়া যোগনিজ্ঞাং সনাতনীং ।

প্রণয় শিরসা দেবীং স্তুত্বাযুক্তেন যোষিতা । ৫১

বন্ধুত্বঃ সহ চার্বঙ্গি কুর্বস্ত্র ভগবান্ত স্বয়ৎ ।

পুজয়ন্ বিবিধে তোর্গেং সর্ব ব্রতপরায়ণঃ । ৫২

ভাষা ।

মহাদেব বলিতেছেন। অনন্তর মহামাৰ্য কৃষ্ণ উদ্ধবাদি সমতি-
ব্যাহারে মধুরাতে গমন কৱিলেন তথাতে কংসাদি দৈত্য বিনাশ
কৱিয়া পুনৰ্বার দ্বারকাতে আসিলেন ॥ ৫০ ॥

যথায় যোগ নিজাক্ষণা সনাতনী মহামায়া বিদ্যমান আছেন,
কৃষ্ণ স্তুগণের সহিত মহামায়াকে নমস্কার কৱিলেন ॥ ৫১ ॥

হে কমলাঙ্গি প্রতিদিবস নিশ্চীথ সময়ে কৃষ্ণ অষ্টপ্রকৃতির
সহিত রত্নমন্দির মধ্যবর্তী হইয়া স্তুশোভন পুরমান্ত প্রভৃতি নানা-

অস্ত্রার্থঃ ।

দৈত্যান্ত নিহত্যপুনর্বারকায়াং প্রয়ো ॥ ৫০ ॥ যত্রেতি । মহতীমায়া
মহামায়া অকৃতি রিত্যর্থঃ । যত্র দ্বারকায়াং ॥ ৫১ ॥ অকৃতিরিতি ।
বন্ধুত্বঃ সুজন্মৈগ্রিয়ত্যর্থঃ । সর্বব্রতপরায়ণঃ চাঞ্চায়ণাদি কঠোর ব্রতমাচর
শিষ্যর্থঃ ॥ ৫২ ॥ দিবমেষ্টিতি । নিশোথে অক্ষয়াত্মি মময়ে । অষ্টপ্রকৃতিতিঃ

ଦିବସେ ଦିବସେ ରାତ୍ରୋ ନିଶୀଥେ କମଳେକ୍ଷଣେ ।
 ରତ୍ନମନ୍ଦିରଗଃ କୁଷ୍ଠ ପ୍ରକୃତିଭିଃ ସହ । ୫୩ ।
 ପୂଜ୍ୟନ ବିବିଦୈ ତୋଗୈଃ ପରମାତ୍ମାନେ ସୁଶୋଭନୈଃ
 ଅଷ୍ଟ ତଞ୍ଚୁଲ ଦୁର୍ବାତିଃ ପୂଜ୍ୟନ ପରମେଶ୍ୱରୀ ।
 ଦଶାକ୍ଷରୀ । ମହାବିଦ୍ୟା । ପ୍ରଜପେଣ ସତତ ହରି । ୫୪
 ଏବ ନିତ୍ୟ କ୍ରିୟା । କୁଞ୍ଚା ଦ୍ୱାରକାଯା । ସଦୁଦ୍ଵାହଃ ।
 ଅନିମାଦ୍ୟଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧୀନା । ସିଦ୍ଧୋହୃଦ୍ଭୁଦ୍ଵରିରୀଶ୍ୱର । ୫୫
 ଇତ୍ୟେତ୍ କଥିତ ତତ୍ତ୍ଵ କେଶବମ୍ୟ ବରାନନେ ।
 ଏତତ୍ତ୍ଵ କେଶବ । ତତ୍ତ୍ଵ ସର୍ବତତ୍ତ୍ଵାତମୋତ୍ତମ । ୫୬ ।

ଭାଷା ।

ବିଧ ଉପହାରେ ଓ ଅଷ୍ଟ ତଞ୍ଚୁଲ ତର୍କୀଦାରୀ ମହାକାଳୀର ଅର୍ଚନା କରତ ।
 ସର୍ବଦା ମହାବିଦ୍ୟାର ଦଶକ୍ଷରୀ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ॥ ୫୨ ॥
 ॥ ୫୩ ॥ ୫୪ ॥

ସତ୍ତକୁଳ ଧୂରଙ୍ଗର କୃଷ୍ଣ ଏଇକପେ ନିତ୍ୟକ୍ରିୟା କରିଯା ଅନିମାଦି
 ଅଷ୍ଟବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧି କରିଲେନ ॥ ୫୫ ॥

ହେ ସୁନ୍ଦରି ଏହି ତୋମାକେ କେଶବତତ୍ତ୍ଵ ବଲିଲାମ । ଏହି କେଶବ-
 ତତ୍ତ୍ଵ ସର୍ବ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ମମ ॥ ୫୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଅଷ୍ଟନାୟିକାଭିରିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୫୩ ॥ ପୂଜ୍ୟମିତି । ଅଷ୍ଟତଞ୍ଚୁଲ ଦୁର୍ବାତିଃ ସବ-
 ଗୋଧୁମ ତିଲଅତ୍ୱତିଭିଃ ଦୁର୍ବାତିଶ ମହିମାଯା । ପୂଜ୍ୟନ ଦଶାକ୍ଷରୀବିଦ୍ୟାଇ
 ମନୁଃ ପ୍ରଜପେନିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୫୪ ॥ ଏବମିତି । ଏବମୁଖପ୍ରକାରେଣ । ସଦୁଦ୍ଵାହ
 ସଦୁଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମିକ୍କଃ ପୂର୍ବକାମଃ ॥ ୫୫ । ଇତ୍ୟନିତି । କେଶବ ତତ୍ତ୍ଵ ବାଞ୍ଚଦେବ

অজ্ঞান্তা কেশবং তত্ত্বং পূজয়েদ্যস্ত পার্বতি ।
 বিষ্ণুং বা পূজয়েদ্যস্ত কপং বা পরমেশ্বরীং ।
 সর্বং তস্য বৃথা দেবিহানিঃ স্যাদুক্তরোভুরং ॥৫৭
 অতি শুভ্রং বরারোহে শৃণু তত্ত্বং মনোহরং ।
 রাধাকৃষ্ণস্য তত্ত্বং প্রত্বা শুভ্র মুখাং প্রিয়ে ॥৫৮
 পার্বত্যবাচ ।

যদুক্তং মন্দিরং দেব বিস্তার্য কথয় প্রভো ।
 ক্রপয়া কথয়েশান মৃত্যুঞ্জয় সনাতন । ৫৯ ।

তাষা ।

হে পার্বতি যে ব্যক্তি কেশব তত্ত্ব না জানিয়া বিষ্ণুর কিছী
 মহাবিদ্যার আরাধনা করে তাহার সর্বার্থ হানি হয় ॥ ৫৭ ॥
 হে সুন্দরি অতি গোপনীয় মনোহর রাধা কৃষ্ণ তত্ত্ব শুক্র নিকট শ্রবণ করিবে ॥ ৫৮ ॥

পার্বতী জিজ্ঞাসা করিতেছেন । হে সনাতন মৃত্যুঞ্জয় মহাদেব
 তুমি যে মন্দিরের বিষয় উল্লেখ করিলে তাহা সবিস্তর বর্ণন
 কর ॥ ৫৯ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

বৃহস্পতি ॥ ৫৬ ॥ অজ্ঞান্তেতি । বাস্তুদেব তত্ত্ব মজ্জান্তা যঃ কেশবং পূজয়ে
 কিছী প্রকৃতিং দেবীং চিন্তয়েৎ তস্য সর্বং বৃথাত্বেদিতি ॥ ৫৭ ॥ “অতীতি ।
 অতিশুভ্র অতি গোপনীয় ॥ ৫৮ ॥ পার্বত্যবাচেতি । হে দেব যমন্দিরস্তুৎ
 তত্ত্বচার্য বাহল্যেন কথয় ॥ ৫৯ ॥ উপর্যুক্তাচেতি । সর্বরস্তবিনির্মিতং

ଶିଶ୍ର ଉବାଚ ।

ମନ୍ଦିରଂ ପରମେଶାନି ସର୍ବ ରତ୍ନ ବିନିର୍ମିତଃ ।
 ସଡ଼ବର୍ଗ ସଂୟୁତଃ ଦେବ ନିତ୍ୟକୃପ ମହତ୍ୱିମଃ । ୬୦ ।
 ଯତ୍ର କୁଞ୍ଗଲିନୀ ଦେବୀ କୌଲିକୀ ନିତ୍ୟ ମୁଖ୍ୟମା ।
 ଜନନୀଃ କଳ୍ପବୃକ୍ଷସ୍ୟ ଦେବ ମାତୃ ସ୍ଵର୍ଗପିଣୀ । ୬୧ ।
 କଦାପି ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣା ସା କଦଚିଦଭ୍ରତାଃ ବ୍ରଜେତ ।
 କ୍ରମେଣ ଧତ୍ତେ ସଡ଼ବର୍ଗ ଭଦ୍ରେ ପରମ ମୁନ୍ଦରଃ ।
 ସହସ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟସଙ୍କାଶଃ ମଣିନା ନିର୍ମିତଃ ସଦା । ୬୨ ।

ଭାଷା ।

ମହାଦେବ ବଲିତେଛେନ ହେ ପାର୍ବତି ଏହି ମନ୍ଦିର ସଡ଼ବର୍ଗ ସଂୟୁତ,
 ରତ୍ନ ନିର୍ମିତ, ନିତ୍ୟ ଓ ଅକୃତିମ । ସେଥାନେ କଳ୍ପବୃକ୍ଷଜନନୀ ଦେବ
 ମାତୃ ସ୍ଵର୍ଗପା କୁଳଦେବତା କୁଞ୍ଗଲିନୀ ଶକ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନ ଆଛେନ ।
 ॥ ୬୦ ॥ ୬୧ ॥

ଏ ମନ୍ଦିର କଥନ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କଥନ ବା ରତ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ଏଇକପେ ସଡ଼ବର୍ଗ
 ଧାରଣ କରେ । ଇହା ସହସ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟର ନ୍ୟାୟ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ ଓ ମଣି
 ନିର୍ମିତ ॥ ୬୨ ॥

ଅସ୍ତ୍ରାର୍ଥଃ ।

ସର୍ବରତ୍ନ ଖଚିତଃ । ଅକୃତିମଃ ଅମାଧାରଃ ॥ ୬୦ ॥ ସତ୍ରେତେ । କୌଶିକୀ
 କୁଳଦେବତଃ । କଳ୍ପବୃକ୍ଷସ୍ୟ ଜନନୀ ଅଭିଲଷିତପ୍ରାସବିନୀ ॥ ୬୧ ॥ କଦାପୀତି ଦ
 କଦାଚିତ୍ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କଦାଚିଦଭ୍ରତାଃ । ଏବଃ କ୍ରମେଣ ସଡ଼ବର୍ଗ ଧାରିଣୀ କୁଞ୍ଗଲିନୀ ଶକ୍ତି
 ରିତ୍ୟାର୍ଥଃ । ମନ୍ଦିରଃ ସହସ୍ରଶର୍ଯ୍ୟ ମଙ୍କାଶଃ ସହାର୍ଦ୍ଦିତ୍ୟ ସଦତି ତେଜବର୍କର ॥ ୬୨ ॥

খতবঃ পরমেশানি বসন্তাদ্যাশ্চ পার্বতি ।
 তত্ত্ব সন্তি বরারোহে সদা বিগ্রহ ধারিণঃ । ৬৩ ।
 অষ্টদ্বার সন্ধাযুক্ত অনিমাদি মুসেবিতঃ ।
 অঙ্গনা যত্র বিদ্যন্তে সতং কোটি কোটিশঃ ।
 শ্বেতচামর হস্তাভি রিজ্যতে মন্দিরং সদা । ৬৪ ।
 গৃহস্য তস্য দশমু সন্তি দিক্ষু বরাননে ।
 দিক্পালাঃ পরমেশানি স্তন্ত্র রূপা ইব প্রিয়ে ৬৫

ভাষা ।

ঐ মন্দিরে সর্বদা বসন্তাদি ছয় খাতু সশরীরে বর্তমান
 আছে ॥ ৬৩ ॥

ঐ মন্দিরের অষ্টদিকে অষ্টদ্বার আছে তাহা অনিমাদি অষ্ট-
 সিঙ্গি দ্বারা পরিসেবিত । এবং কোটি কোটি যুবতীগণ সতত
 শ্বেতচামর হস্তে করিয়া ব্যজন করিতেছে ॥ ৬৪ ॥

ঐ গৃহের দশদিকে দশ দিক্পাল স্তন্ত্ররূপে বিদ্যান
 আছে ॥ ৬৫ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

খতবইতি । বসন্তাদ্যাশ্চত্র সন্তীত্যর্থঃ । বিগ্রহধারিণঃ দেহ-
 বস্তুঃ ॥ ৬৩ ॥ অষ্টেতি । অষ্টদ্বারযুক্ত অনিমাদি অষ্টেশৰ্য্য যুক্তঃ ।
 হস্তনা যুবতীঃ । শ্বেতচামর হস্তাভি রিজ্যতে শেষঃ । বীজ্যতে বায়ু-
 সঞ্চারঃ ক্রিয়তে ॥ ৬৪ ॥ গৃহস্যেতি । দশমুদিক্ষু ইঙ্গাদ্যা দশদিক্পালা
 স্তন্ত্ররূপেণ সন্তি বিদ্যন্তে ॥ ৬৫ ॥ বহুরূপেতি । বহুরূপং বিধাকারঃ ।

ବହୁପ ଯିବା ଭାତି ମନ୍ଦିରଃ ନଗନନ୍ଦିନି ।
ସର୍ବଗଃ ସର୍ବଦଃ ଦେବି ଚତୁର୍ବର୍ଗଶ୍ଚ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ।
କୈବଲ୍ୟଃ ପରମେଶାନି ସଦା ବ୍ରଙ୍ଗ ମୁଖ୍ୟାପ୍ନଦଃ । ୬୬
ବହୁନା କିମିହୋକ୍ତେନ ସର୍ବେଦେବାଃ ସବାସବାଃ ।
ସହସ୍ର ବକ୍ତ୍ରୁ । ବ୍ରଙ୍ଗାଚ ସତ୍ରାଷ୍ଟେ ନଗନନ୍ଦିନି । ୬୭ ।
ସମ୍ମିନ୍ ଗେହେ ମହେଶାନି କୋଟିଶ୍ଵା ହଣ୍ଡ ରାଶ୍ୟଃ ।
ତିଷ୍ଠନ୍ତି ସତତଃ ଦେବି ତମ୍ୟ କା ଗଣନା ପ୍ରିୟେ । ୬୮

ଭାଷା ।

ହେ ନଗନନ୍ଦିନି ! ଉହା ନାନା କୃପଧାରି, ସର୍ବଗ, ସର୍ବପ୍ରଦ,
ଓ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍ ଚତୁର୍ବର୍ଗ । ଉହା କୈବଲ୍ୟପ୍ରଦ ସର୍ବଦା ନିତ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ-
ଲୟ ॥ ୬୬ ॥

‘ହେ ନଗନନ୍ଦିନି ! ଏହି ମନ୍ଦିରେର ବିଷୟ ଅଧିକ କି ବଲିବ,
ଏଥାନେ ସର୍ବଦା ବ୍ରଙ୍ଗା, ଅନନ୍ତ ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଦେବଗଣ ବିଦ୍ୟମାନ
ଆଛେନ ॥ ୬୭ ॥

ହେ ମହେଶାନି ! ଏହି ଗୃହେତେ କୋଟି କୋଟି ଡିଷ୍ଟ ରାଶି ଆଛେ
ତାହାର ଗଣନା କରା ଅସୀଧ୍ୟ ॥ ୬୮ ॥

ଅଞ୍ଚାର୍ଯ୍ୟଃ ।

ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍ ମଶବୀତ୍ରଃ । ଚତୁର୍ବର୍ଗଃ ଧର୍ମାର୍ଥ କାମମୋକ୍ଷ ସ୍ଵରପଃ । କୈବଲ୍ୟଃ
ଯୁକ୍ତଃ । ବ୍ରଙ୍ଗମୁଖ୍ୟାପ୍ନଦଃ ମିତ୍ୟମୁଖ୍ୟାନ । ୬୬ ॥ ବହୁନେତି । ବହୁନା ଉକ୍ତେନ
କିଂ ପ୍ରତିବ୍ୟକ୍ତି ତେଦ ବର୍ଣନ୍ୟାକିଃ ଫଳ । ସବାସବାଃ ମଶକ୍ରାଃ । ମହାବକ୍ତୁ
ଅନନ୍ତଃ ॥ ୬୭ ॥ ସମ୍ମିନ୍ତି । ଅନ୍ତରାଶ୍ୟଃ ବ୍ରଙ୍ଗାନି । କାଗଣା କା-
ମୁଖ୍ୟ ॥ ୬୮ ॥ ବ୍ରଙ୍ଗେତି । ସତ୍ର କୋଟି କୋଟି ବ୍ରଙ୍ଗବିଶ୍ୱ ମହେଶରାଃ ସନ୍ତି-

ত্রঙ্গা বিষ্ণুশ্চ রূদ্রশ্চ যত্রাস্তে কোটি কোটিশঃ ॥
 সর্বতীর্থময়ং দেবি পঞ্চাশৎ পীঠসংযুতং । ৬৯।
 ত্রিপুরা মন্দিরং কুষেণ দৃষ্টা মোহ মৰাপ্নুয়াৎ ।
 যত্তু শ্রীমন্দিরং ভদ্রে স্বয়ং ত্রিপুর সুন্দরী । ৭০।
 এবং মুক্তি গ্রহং প্রাপ্য কুষজং পদ্ম দলেক্ষণঃ ।
 নসাধয়েও কিং দেবেশ্চত্রিপুরাপদপূজনাত । ৭১
 কুষেণ মোক্ষ গৃহং প্রাপ্য ষোড়শ স্তৰী সহস্রকং ।
 শত ঘট্টোভ্র ঈশ্বর রেণু পরম যত্নতঃ । ৭২।

ভাষা ।

যেখানে কোটি কোটি ত্রঙ্গা বিষ্ণু ও কদ্র আছেন। এবং উহা
 সর্বতীর্থময় পঞ্চাশৎ পীঠ সংযুক্ত ॥ ৬৯ ॥

কৃষ্ণ এইকপ ত্রিপুরা মন্দির দেখিয়া বিস্মিত হইলেন। শ্রী
 মন্দির সাক্ষাৎ ত্রিপুরা সুন্দরী স্বরূপ ॥ ৭০ ॥

হে দেবেশ ! কৃষ্ণ এইকপ মন্দির পাইয়া ত্রিপুরা পদার্চন
 প্রভাবে কোন্ কার্য্য না সাধন করিয়াছিলেন ॥ ৭১ ॥

ত্রিপুরাদেবীর পদার্চন প্রভাবে কৃষ্ণ প্রতিকল্পে এইকপ মন্দির
 লাভ করিয়া ছিলেন ॥ ৭২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

ত্যর্থঃ । পঞ্চাশৎ পীঠসংযুতং পঞ্চাশৎ পীঠহান তুল্যং ॥ ৬৯ ॥
 ত্রিপুরেতি । কৃষ্ণত্রিপুরা মন্দিরং দৃষ্টা মোহিতো ভবতীত্যর্থঃ । যমন্দিরং
 ঈশে স্বয়ং ত্রিপুরাসুন্দরীত্যর্থঃ ॥ ৭০ ॥ এবমিতি । মুক্তি গৃহং “কৈবল্য
 নিকেতনং । কিং ন সাধয়ে অপিত সর্বাণি সাধয়েদিত্যর্থঃ ॥ ৭১ ॥
 কৃষ্ণইতি । ষোড়শ শ্রীমহাত্মকং ষোড়শ সহস্র মুক্তী বৃক্ষং । রেণু ঝৌড়তি

କୃଷ୍ଣସୈଯେବଂ ଘହେଶାନି ତ୍ରିପୁରା ପଦ ପୁଜନାଥ ।
ଅତିକଳେ ଭବେଦେବି ଦ୍ଵାରକା ମନ୍ଦିରଂ ପ୍ରିୟେ । ୭୩ ।

ଇତି ବାସୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ
'ଉନ୍ନତିଃଶତ ପଟଳଃ ।

ଭାଷା ।

କୃଷ୍ଣ ଏଇ ପ୍ରକାର ମୋଙ୍କ ଗୃହ ପାଇୟା ଷୋଡ଼ଶ ଶତ ଅଷ୍ଟ ରମଣୀର
ମହିତ ବିହାର ଆରଣ୍ୟ କରିଲେନ ॥ ୭୩ ॥

ଇତି ଉନ୍ନତିଃଶତ ପଟଳଃ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟଃ ।

। ୭୨ । କୃଷ୍ଣମୋତି । ଅତିକଳେ କଂପେ କଞ୍ଚାଭ୍ରରେ । ଉତ୍ତର ଅକାରେ
କୃଷ୍ଣମୀଳା କ୍ଷବେଦିତି ॥ ୭୩ ॥

ଇତି ଉନ୍ନତିଃଶତ ପଟଳଃ ।

দেবুঃবাচ ।

কিঞ্চিদন্য অহেশান প্রচ্ছামি যদি রোচতে ।
পদ্মিন্যাঃ পরমেশান যদ্যস্তি পূজনে বিধিঃ । ১
কৃপয়া পরমেশান শূলপাণে পিনাক ধূক ।
যদিনো কথ্যতে দেব বিমুক্ষামি তদা তন্তুঃ । ২ ।

ইশ্঵র উবাচ ।

উপবিদ্যা মহেশানি পদ্মিনী রাধিকা প্রিয়ে ।
উপবিদ্যা ক্রন্তৈব কথয়ামি বরাননে । ৩ ।

তাৰা ।

পার্বতী জিজ্ঞাসা কৱিতেছেন्, হে মহাদেব ! পদ্মিনীর প্র-
জনে যে বিধি আছে তাহা যদি অভিকৃচি হয় বল ॥ ১ ॥
হে শূলপাণে ! তুমি ক্ল্পা কৱিয়া আমার আর্থিত ষিষয়
বল ; নচেৎ আমি তোমার নিকট তনু ত্যাগ কৱিব ॥ ২ ॥
মহাদেব বলিতেছেন, হে পার্বতি ! পদ্মিনী রাধিকা উপ-
বিদ্যা । উপবিদ্যাক্রম তোমার নিকট বলিতেছি ॥ ৩ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

দেবুঃবাচেতি । অন্যৎ কিঞ্চিৎ গুচ্ছামি । পদ্মিন্যাঃ পূজনে যবিধি-
স্তি তন্ত্রদেৰ্যার্থঃ ॥ ১ ॥ কৃপয়েতি । যদিনো কথ্যতে বর্ণ্যতে তদাতন্তুঃ
দেহঃ বিমুক্ষামি ত্যজামি ॥ ২ ॥ ইশ্বর উবাচেতি পদ্মিনী উপবিদ্যা
অত্পবিদ্যা ক্রমেণ উপবিদ্যা পক্ষত্যমুসারেণ কথয়ামি ॥ ৩ ॥ যথেতি ।

ସଥାଚ ବିଜୟା ମନ୍ତ୍ରଂ ଜୟା ମନ୍ତ୍ରଂ ତଥା ପ୍ରିୟେ ।
 ସଥା ପରାଜିତା ମନ୍ତ୍ରଂ ସଥା ତାମ ପରାଜିତାମ୍ ।
 ରାଧାତ୍ମକ ତଥା ଦେବି କବଚେନ ଯୁତଂ ସଦା । ୪ ।
 ସ୍ତୋତ୍ରଂ ସହସ୍ରନାମାଖ୍ୟଂ ରାଧାଯା ନିଗଦାମିତେ ।
 ନ୍ୟାସାଦି ରହିତଂ ତତ୍ତ୍ଵଂ ସାବଧାନା ବଧାରଯ । ୫ ।
 ଆଦୌ ଛନ୍ଦ ଶ୍ରତୋ ମନ୍ତ୍ରଂ କବଚଞ୍ଚ ତତଃ ଶୂଣ୍ୟ ।
 ଶୂଣ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଂ ପ୍ରବନ୍ଧ୍ୟାମି ରାଧିକାଯା ବରାନନେ । ୬ ।

ଭାଷା ।

ବେବପ ଜୟା ମନ୍ତ୍ର, ବିଜୟା ମନ୍ତ୍ର ଓ ଅପବାଜିତା ମନ୍ତ୍ର ସେଇକପ
କବଚୟୁକ୍ତ ରାଧା ମନ୍ତ୍ର ॥ ୪ ॥

ରାଧାର ସହସ୍ରନାମାଖ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ର ତୋମାର ନିକଟ ବଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ
କର ॥ ୫ ॥

ଆଦିତେ ଛନ୍ଦଃ ଡଃପରେ ମନ୍ତ୍ର ତଦନ୍ତର କବଚ ପାଠ କରିବେ ।
ହେ ଶୁନ୍ଦରି ! ରାଧିକାର ମନ୍ତ୍ର ବଲିତେଛି ଶ୍ରବଣ କର ॥ ୬ ॥

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଜୟାବିଜୟାଦି ମନ୍ତ୍ରଃ ସଥା ତଥା ତହେ ରାଧାମନ୍ତ୍ରଃ କବଚେନ ଯୁତଂ ପଞ୍ଚମୀକବଚ
ସହସ୍ରନାମାଦି ସଂୟୁତମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୪ ॥ ସ୍ତୋତ୍ରମିତି । ନ୍ୟାସାଦି ରହିତଂ
ନ୍ୟାସାଦିକଃ ବିନୀକେବଳଂ ରାଧାଯାଃ ସହସ୍ରନାମ ସ୍ତୋତ୍ରଂ ନିଗଦାମି ॥ ୫ ॥
ଆଦାବିତି । ଆଦୌ ଛନ୍ଦଶ୍ରତୋ ମନ୍ତ୍ରଃ ଜୟା କବଚଙ୍କ ପଟ୍ଟିତ୍ଵା ସହସ୍ରନାମ
ସ୍ତୋତ୍ରଂ ପଟେନିତି ॥ ୬ ॥ ଅଞ୍ଜୋକାର ମାହ କାମବୀଜମିତି । କାମବୀଜଃ କକ୍ରି
ଲକାର ଦୌର୍ଘୟକାର ବିନ୍ଦୁଯୁତଂ ବାଗ୍ଭବଂ ନାବନ୍ତୁ ଦଶମସରଃ । ଏତେନ ଝିଁ ଝିଁ

কামবীজং সমুদ্ভৃত্য বাহ্যবৎ তদনন্তরং !
 রাধাপদং চতুর্থ্যন্ত মুদ্ভরে দ্বরবর্ণিনি ।
 পূর্ববীজদ্বযং ভদ্রে যত্নতঃ পুনরুদ্ভরেৎ ॥ ৭ ॥
 ইদ ঘষ্টাক্ষরং প্রোক্তং রাধারাণং কমলেক্ষণে ।
 শৃঙ্গ দেবেশি রাধায়া ঘন্তামেকাক্ষরং পরং ॥ ৮ ॥
 রঙ্গিনী বীজ মুদ্ভৃত্য বনবীজযুতং কুরু ।
 বিন্দুর্দ্ধ সংযুতং ফুস্তা পরমেকাক্ষরী প্রিয়ে ॥ ৯ ॥
 ইয় মেকাক্ষরী বিদ্যা রাধা হৃদয় সংস্থিতা ।
 পরমেকং মহেশানি রাধামন্ত্রং শৃঙ্গ প্রিয়ে ॥ ১০ ॥
 মন্ত্র দ্বযং মুদ্ভৃত্য বাহ্যব দ্বয় মুদ্ভরেৎ ।
 মায়াদ্বয় সমুদ্ভৃত্য রাধা শক্তি ত্বে যুতং ।
 পূর্ব বীজানি চোদ্ভৃত্যকিশোরীষোড়শীপ্রিয়ে ॥ ১১ ॥
 প্রণবৎ পূর্ব মুদ্ভৃত্য রাধাচ ত্বে যুতং সদা ।
 অন্তে মায়াং সমাদায় ষড়ক্ষর মিদং প্রিয়ে ॥ ১২ ॥

অস্ত্রার্থঃ ।

রূপিকাটৈ ঝৌঁ এই ইতি মক্তোকারেভবৎ ॥ ৭ ॥ ইদমিতি । ইদমেকা-
 ক্ষর মুক্তং পুনরেকাক্ষরং কথম্ মি শৃঙ্গ ॥ ৮ ॥ রঙ্গিনীতি । রঙ্গিনী নীজং
 বন বীজং মেলয়িস্থা নামবিন্দুং মোজয়ে এতেন ঝৌঁ ইতি একাক্ষরো
 মন্ত্রঃ কথিতঃ ॥ ৯ ॥ ইয়মিতি । ইয়মেকাক্ষরী বিদ্যা উভয় পরমন্ত্রঃ
 মুক্তং শৃঙ্গ ॥ ১০ ॥ মন্ত্রেতি এতেন ঝৌঁ ঝৌঁ এই ঝৌঁ ঝৌঁ রূপিকাটৈ
 ঝৌঁ ঝৌঁ এই ঝৌঁ ঝৌঁ এষ ষোড়শাক্ষর মন্ত্রঃ উক্তঃ । অগবেতি । এতেন
 ও রূপিকাটৈ ঝৌঁ ইতি ষড়ক্ষর মন্ত্রঃ কথিতঃ ॥ ১২ ॥ অগবেতি । এতেন

ଅନ୍ବର ପୂର୍ବ ମୁଦ୍ରତ୍ୟ କୃଚ୍ଛବୀଜଦୟଃ ତତଃ ।
ରାଧା ଶବ୍ଦଃ ତେ ଯୁତଥ୍ ପୂର୍ବବୀଜାନି ଚୋଦରେ ।
ଏସା ଦଶାକ୍ଷରୀ ବିଦ୍ୟା ପଦ୍ମିନ୍ୟାଃ କମଲେକ୍ଷଣ । ୧୩ ।

ଦେବ୍ୟବାଚ ।

ଶୁଣୁ ପାର୍ବତି ବକ୍ଷ୍ୟାନି ଜୟା ଘନ୍ତଃ ବରାନନେ ।
ଅସଙ୍ଗାତ୍ ପରମେଶାନି କଥଯାନି ତବାନଷେ । ୧୫ ।

ଇଥର ଉବାଚ ।

ବାଗ୍ରବଃ ବୀଜ ମୁଦ୍ରତ୍ୟ ଘାୟା ବୀଜଃ ସମୁଦ୍ରରେ ।
ଜୟା ଶବ୍ଦଃ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତଃ ପୂର୍ବବୀଜଃ ସମୁଦ୍ରରେ ।
ଏସା ଅଷ୍ଟାକ୍ଷରୀ ବିଦ୍ୟା ଜୟାଯାଯାଃ କମଲେକ୍ଷଣେ । ୧୬ ।
ଶିବା ବୀଜଃ ସମୁଦ୍ରତ୍ୟ ବନବୀଜୟୁତଃ କୁଳ ।
ବିଦ୍ୱାର୍ଦ୍ଧ ଚତ୍ର୍ୟୁତଃ ଘେକାକ୍ଷର ଘିଦଃ ଶ୍ଵତଃ । ୧୭ ।
ଅନ୍ବ ଦୟ ମୁଦ୍ରତ୍ୟ ଜୟା ଶବ୍ଦଃ ତତଃ ପର ।
ତେ ଯୁତଃ କୁଳ ସଞ୍ଚେନ ପୁନଃ ଅନ୍ବ ମୁଦ୍ରରେ ।
ଏସା ସତ୍ତକାରୀ ବିଦ୍ୟା ଜୟାଯା ନଗନନ୍ଦିନି । ୧୮ ।

ଅନ୍ତାର୍ଥଃ ।

“ଓ ହଁ ହଁ ରାଧିକାଈ ଓ ହଁ ହଁ ହଁ ଟତି ଦଶାକ୍ଷର ମର୍କଃ କଥିତଃ ॥ ୧୩ ॥
ଦେବ୍ୟବାଚେତି । ରାଧାମର୍କଃ ଯାଃକ୍ରତଃ ଇଦାନୀଃ ଜୟାମର୍କଃ ଶ୍ରୋତମିଚ୍ଛାମି ତବା
ଦେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୪ । ଇଥର ଉବାଚେତି । ଅସଙ୍ଗାତ୍ ରାଧିକା ଅକରଣଃ ॥ ୧୫ ॥
ବାଗ୍ରବମିତି । ଏତେନ ଏହି “ହଁ” ଜୟାଦେବୈଯେ ଏହି “ହଁ” ଇତ୍ୟଷ୍ଟାକ୍ଷରେ । ମର୍କଃ
କଥିତଃ ॥ ୧୬ ॥ ଶିବବୀଜଃ ହକାରଃ ବନବୀଜ ମୁକାରଞ୍ଜନ ହଁ ଇତି
ଏକାକ୍ଷରମଙ୍କୋ ଭବତୀତି ॥ ୧୭ ॥ ଆଗବେତି । ଏତେବ ଓ ଜୟାଦେବୈଯ
ଓ ଇତି ସତ୍ତକରେମଙ୍କୋ ଭବତୀତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୮ ॥ ମାୟାହସମିତି । ଏତେନ ହଁ”

মায়াদুঃসং সমুক্ত্য কৃচ্ছ যুগ্ম মতঃ পরঃ ।
 বাহুবঞ্চ ততো দেবি যুগলঞ্চেন্দুরেৎ প্রিয়ে ।
 চতুর্থ্যস্তৎ জয়া শব্দঃ কুরু যত্নেন যোগিনি ।
 পুর্ববৌজানি চোদ্ধ ত্য অন্তে প্রণব মুক্তরেৎ ।
 ষোড়শী পরমেশানি কালী ভুবনমোহিনী ।
 এষাত্ত ষোড়শী বিদ্যা কিশোরী বয়সী তব ॥১॥
 মায়া দুয়ঃ সমুক্ত্য জয়া শব্দঃ তথা প্রিয়ে ।
 চতুর্থ্যস্তৎ ততঃ কুম্বা বৌজদুর মতঃ পরঃ ।
 ইয় মষ্টাঙ্গরী বিদ্যা সর্বতন্ত্রেন্দু গোপিতা ॥ ২০ ॥
 আদ্যস্তে প্রণবং দত্ত । দশাঙ্গর মিদঃ স্মৃতঃ ।
 অনেনৈব বিধানেন বিজয়াদিষ্য কামিনি ॥ ২১ ॥
 পদ্মাস্তু পরমেশানি তথা পদ্মাবতীমু চ ।
 আদ্যস্তে বৌজ মুক্ত্য নামানি তে যুতানি চ ॥ ২২ ॥
 এতত্তে কথিতঃ তত্ত্বঃ দৃতী তত্ত্বঃ শুচিস্মিতে ।
 দৃতী তত্ত্বঃ বিনা দেবি পূজয়েদ্যস্ত্ব পার্বতি ।
 বিফলা তস্য সা পূজা সফলা ন কদাচন ॥ ২৩ ॥
 অস্ত্রার্থঃ ।

ত্রীঁহঁহঁ এঁ এঁ জয়াইয়ে ত্রীঁহঁহঁ হঁ এঁ এঁ ওঁ ইতি জয়ায়ঃ ষোড়-
 শাঙ্গর মন্ত্রঃ ॥ ১৯ ॥ মায়েতি । এতেন ত্রীঁ হীঁ জয়াদেবৈত্যে ত্রীঁ হীঁ
 ইত্যষ্টাঙ্গর মন্ত্রঃ ॥ ২০ ॥ আদ্যত্বাইতি । পুর্বমষ্টাঙ্গর মন্ত্রাদ্যস্তে প্রণব
 যোগেন দশাঙ্গর মন্ত্রে ভবতীতি ত্বাবৎ ॥ ২১ ॥ পদ্মাস্তিতি । পদ্মায়ঃ
 পদ্মাবত্যাশ্চ চতুর্থ্যস্তনাহঃ প্রাকু অণব যোগেনৈব মন্ত্রে ভবিষ্যতীত্যর্থঃ ।
 ॥ ২২ ॥ এতর্বিতি । এতদ্বতী তত্ত্বঃ বিন: জগ পূজাদিকং দিক্ষলং উবে-

ପଞ୍ଜିନ୍ୟାଦିଷୁ ଦେବେଶି ନ୍ୟାସାଦି ନୈବ କାରଯେଣ ।
 ଉପବିଦ୍ୟାମୁ ସର୍ବାମୁ ନ୍ୟାସୋ ନାତ୍ତି ବରାନନେ । ୨୪ ।
 ଭୂତଶୁଦ୍ଧିଙ୍କ ବିଧାୟାଥ ମାତୃକାନ୍ୟାସ ପୂର୍ବକ ।
 ଧ୍ୟାନଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ତୋଦେବି କୃତ୍ସାହନ୍ଦୋବରାନନେ । ୨୫ ।
 ଧ୍ୟାନଃ ବକ୍ଷ୍ୟାଗି ଦେବେଶି ରାଧାୟାଃ ଶୃଗୁ ସାଦର ।
 ଉପବିଦ୍ୟା କ୍ରମେଶୈବ ନିଗଦାଗି ବରାନନେ । ୨୬ ।
 ରକ୍ଷିନୀ କୁମୁଦାକାରା ପଞ୍ଜିନୀ ପରମା କଳା ।
 ଚମରୀ ବାଲକୁଟିଲା ନିର୍ମଳ ଶ୍ୟାମକେଶିନୀ । ୨୭ ।
 ଶୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତେନ୍ଦ୍ର କାନ୍ତାଟ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶାସ୍ୟ କଞ୍ଚଭୂଷଣା ।
 ବୀଜପୂର ଶ୍ଫୁରଦ୍ଵୀଜ ଦ୍ୱାତ୍ରପଣ୍ଡି ରଞ୍ଜନମା ।
 କାମ କୋଦଣ୍କା ଭୂଗ୍ର ଭ୍ରୂକ୍ଟାକ୍ଷ ପ୍ରବର୍ଷିଣୀ । ୨୮ ।
 ମାତ୍ରମ କୁତ୍ତ ବକ୍ଷୋଜା ଲସ୍ତକୋକନ ଦେକ୍ଷଣା ।
 ମନୋଜ୍ଞ ଶୁଷ୍କଲୀ କର୍ଣ୍ଣା ହଂସୀ ଗତି ବିଡ଼ିନୀ । ୨୯ ।

• ଅନ୍ୟାର୍ଥଃ ।

ମିତି ଭାବଃ ॥ ୨୩ ॥ ପଞ୍ଜିନ୍ୟାଦିଭିତି । ପଞ୍ଜିନ୍ୟାଦି ଦେବତାଯା ନ୍ୟାସୋ
 ନାତ୍ତି ଉପବିଦ୍ୟାମୁ ଉପବିଦ୍ୟାମୁ ନ୍ୟାସୋ ନାତ୍ତିତିପ୍ରସିଦ୍ଧିଃ ॥ ୨୪ ॥ ଭୂତେ-
 ତି । ଖୟିଜ୍ଞଦଃ ଭୂତଶୁଦ୍ଧି ମାତୃକାନ୍ୟାସିଃ ସର୍ବାସାଃ ଦେବତାନା ନବଶୃତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାଃ
 ଅତକ୍ଷାନେବ କାରଯେନିତି ॥ ୨୫ । ଧ୍ୟାନମିତି । ପଞ୍ଜିନୀ ଉପବିଦ୍ୟା ଅତ
 ଉପବିଦ୍ୟା କ୍ରମେ ଧ୍ୟାନଃ ବକ୍ଷ୍ୟାଗି ଶୃଗୁ ॥ ୨୬ ॥ ରଜିଣିତି । ରଜିଣୀ କୁମୁଦ-
 କାରା ଶତଭୂଲୀ ପୁଷ୍ପାଭା । ଚମରୀବନ୍ଦ କୁଟିଲ ନିର୍ମଳ ଶ୍ୟାମକେଶ ॥ ୨୭ ॥
 ଶୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଲି ବଦୁଭୂଲା ଚଞ୍ଚକାନ୍ତମନିବନ୍ଦ ଶୁଖ ସ୍ପର୍ଶେତ୍ୟର୍ଥଃ ।
 ଦାଢିଷ ବୀଜବନ୍ଦ ଦ୍ୱାତ୍ରପଣ୍ଡି ଶୋଭିତି । କାମ ଧନୁରାକାର କୁଟିଲ ଜ୍ଞ ଯୁତା ଚେ-
 ତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୮ ॥ ମାତ୍ରକ୍ଷେତି । ଗଜକୁତ୍ତବନ୍ଦ ଶନ୍ମୁଗଳୀଷିତି । କୋକନଦେ

ନାନା ମଣି ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର କାଞ୍ଚନ କଙ୍ଗଣ ।
 ନାଗେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱାତ୍ର ବିର୍ମାଣ ବଲଯାଞ୍ଚିତ ପାଣିନୀ । ୩୦ ।
 ପୀତକପା କଦାଚିତ୍ସା କଦାଚିତ୍ କୃବ୍ରକୁପିନୀ ।
 ଶ୍ଵେତକପା କଦାଚିତ୍ସା କଦାଚିଦକୁପିନୀ । ୩୧ ।
 କପୂରୀ ଶୁରୁ କଞ୍ଚୁରୀ କୁକୁମ ଦ୍ରବଲୋପିତା ।
 ବହୁକପମୟୀ ରାଧା ପ୍ରହରେ ପ୍ରହରେ ପ୍ରିୟେ । ୩୨ ।
 ଏବଂ ଧ୍ୟାତ୍ମା ସଜେଦେବୀଁ ଚତୁର୍ବର୍ଗ ପ୍ରଦାୟିନୀଁ ।
 ସତତେ ପଦ୍ମିନୀ ରାଧା ତ୍ରିପୁରା ନିକଟେ ସ୍ଥିତା । ୩୩
 ଏତଭେ କଥିତେ ଦେବି ଧ୍ୟାନ ତତ୍ତ୍ଵ ଘନୋହର ।
 ଅପରଞ୍ଚ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି କବଚଂ ରାଧିକା ମତ । ୩୪ ।
 ସମୋତ୍ତରେ ସର୍ବ ତନ୍ତ୍ରେସୁ ଉପବିଦ୍ୟାମୁ ପାର୍ବତି ।
 ଇଦାନୀଁ ପରମେଶାନି କବଚଂ ନିଗଦାମିତେ ।
 ତୈଲୋକ୍ୟମୋହନ ନାମ କବଚଂ ମନ୍ମୁଖୋଦିତ । ୩୫

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ରତ୍ନୋଂପଳେ ଇବ ଅନ୍ତର୍କଷୀ ସମ୍ଯାଃ ସା । ଶୁକ୍ଳନୀ କର୍ମଚିନ୍ତଃ । ହଂସୀବଗତି ।
 ଶୀଲେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୨ ॥ ନାମେତି । ନାମାମନିଥିଚିତ ବସ୍ତ୍ର ଅର୍କଙ୍ଗଦାଙ୍କିତ ହଞ୍ଚା ।
 ଗଜଦଙ୍କନିର୍ମିତ ବଲଯ ଭୂଷିତ ॥ ୩୦ ॥ ପୀତେତି । କଦାଚିତ୍ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ କଦା-
 ଚିହ୍ନା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ଇତ୍ୟାଦି ବହୁବର୍ଣ୍ଣ ଶୋଭିତେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୧ ॥ କପୂରେତି ।
 କପୂରୀ ଶୁରୁ କଞ୍ଚୁରୀ ଅଭୂତିଭିଃ ଅଲେଗନ ଝାବୈୟ ଲିପିଗାତ୍ରା ପ୍ରତରେପ୍ରତରେ
 । ସାମାଜିକ ଏବ ରତ୍ନବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନବତ୍ତି । ୩୨ ॥ ଏବମିତି । ଏବ ମୁକ୍ତରପାଂ
 ରାଧାଂ ଚିନ୍ତ୍ୟିଜ୍ଞା ସଜେବ ପୁଜ୍ୟେ ॥ ୩୩ ॥ ଏତଦିତି । ଧ୍ୟାନିତତ୍ତ୍ଵ ଅରଗ
 ବାଧାର୍ଥ୍ୟଃ । ଅପରଃ ଅତଃପରଃ ରାଧିକା କବଚଂ ବନ୍ଧ୍ୟାମିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୪ ॥
 ସମ୍ମେତି । ଉପବିଦ୍ୟାମ୍ଭାଃ କବଚଂ କୁଆପି ତଙ୍କେ ନ ଦୃଶ୍ୟତେ ତେ ତବ କଥଯାମି

କବଚଂ ପରମେଶାନି ପଦ୍ମିନୀ ବଶକାରକ ।
 ଏତତ୍ତ୍ଵ କବଚଂ ଦେବ ଉପବିଦ୍ୟାମୁ ଦୁଲ୍ଲଭ । ୩୬ ।
 ସତ୍ର ସତ୍ର ବିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟା ଉପବିଦ୍ୟା ବରାନନେ ।
 ତାନ୍ତ୍ରାଃ ସର୍ବା ମହେଶାନି କବଚେ ନଚ ବଜ୍ରତାଃ । ୩୭ ।

ଇତି ବାସୁଦେବ ରହସ୍ୟ ରାଧାତତ୍ତ୍ଵେ
 ତ୍ରିଂଶ୍ଚତ୍ତ ପଟଳଃ ।

ଅନ୍ତର୍ଥଃ ।

ଇତି ଭାବ ॥ ୩୫ ॥ କବଚମିତି । ଏତଃ କଚପାଟେନିବ ପଗିନୀ ବଶ୍ୟ ।
 ଭବେଦିତ୍ୟର୍ଥ ॥ ୩୬ ॥ ସତ୍ରେତି । ସେମୁ ଯେମୁ ତତ୍ତ୍ଵେମୁ ଉପବିଦ୍ୟାଃ ଅକ-
 ତ୍ତିତାଃ କୁତ୍ରାପି କବଚଂ ନାନ୍ତ୍ରୀତିଭାବ ॥ ୩୭ ॥

ଇତି ତ୍ରିଂଶ୍ଚତ୍ତ ପଟଳଃ ।

অথ রাধিকা কবচৎ ।

দেবুংবাচ ।

দেব দেব মহাদেব স্থষ্টি স্থিতান্ত কারক ।
রাধিকা কবচৎ দেব কথয়স্ত দয়ানিধি ॥

ইশ্বর উবাচ ।

শৃঙ্গ দেবি বরারোহে কবচৎ জন মোহনং ।
গোপিতৎ সর্বতন্ত্রেষু ইদানীং প্রকটাকৃতং ॥
যারাধা ত্রিপুরাদুতী উপবিদ্যা সদাভসা ।
উপবিদ্যা ক্রমা দেবি কবচৎ শৃঙ্গ পার্বতি ॥
জপ পূজা বিধানস্ত ফলং সর্বস্ত সিদ্ধিদং ।
যত্র তত্ত্ব বক্তব্যং কবচৎ গোপিতৎ মহৎ ॥
ভক্তি হীনায় দেবেশি দ্বিজ মিন্দা পরায়চ ।
নশূদ্র যাজি বিপ্রায় বক্তব্যং পরমেশ্বরি ॥
শিষ্যায় ভক্তি যুক্তায় শক্তি দীক্ষণ রতায়চ ।
বৈষ্ণবায় বিশেষেণ শুরু ভক্তি পরায়চ ॥
বক্তব্যং পরমেশ্বানি গম বাক্যং নচান্যথা ।

অস্ত শ্রীরাধা ত্রেলোক্য মঙ্গল কবচস্ত গোপিকা ঝষি-
রম্ভুক্ত পছন্দং শ্রীরাধিকা দেবতা মহাবিদ্যা সাধন গোপ্যর্থে
বিনিয়োগঃ । ওঁ পূর্বে চ পাতুসা দেবী রুক্ষিণী শুভদা-
য়িনী । হৃং পশ্চিমে পাতুসত্যা সর্বকাম প্রপূরণী ।
যাম্যাং হৃং জায়ুবতী পাতু সর্বকাম ফলপ্রদা । উত্তরে
পাতুভদ্রা হৃং ভজ শক্তি সমন্বিতা । উর্দ্ধেপাতু মহাদেবী
ক্ষীং কৃষ্ণপ্রিয়া যশস্বিনী ॥ অধশ্চ পাতুমাং দেবী এং পা-

ତାଳ ତଳବାସିନୀ । ଅଧରେ ରାଧିକା ପାତ୍ର ଏଂ ପାତ୍ର ହୁଦୟଃ ମମ । ନମଃ ପାତ୍ରଚ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ତେ ସୁତାଚ ପୁନଃ ପୁନଃ । ସର୍ବତ୍ର ପାତ୍ରମେ ଦେବୀ ଉତ୍ସରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ । ଏଂ ହ୍ରୀଂ ରାଧିକାଟୈ ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ଏଂ ଶିରଃ ପାତ୍ରମାଂ । କ୍ଲୀଂ କ୍ଲୀଂ ରାଧିକାଟୈ କ୍ଲୀଂ କ୍ଲୀଂ ଦକ୍ଷବାହଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ରାଧିକାଟୈ ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ବାମାଙ୍ଗଃ ରକ୍ଷତ୍ ପଦିନୀ ପଦଗଞ୍ଜିନୀ । ଏଂ ହ୍ରୀଂ ରାଧି-କାଟୈ ଏଂ ଏଂ ଦକ୍ଷପାଦଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । କ୍ଲୀଂ କ୍ଲୀଂ ଏଂ ଏଂ ରାଧିକାଟୈ ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ଏଂ ଏଂ କ୍ଲୀଂ କ୍ଲୀଂ ଓଁ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ମମ ରକ୍ଷତ୍ । କ୍ଲୀଂ ରାଧିକାଟୈ କ୍ଲୀଂ ବାମପାଦଃ ରକ୍ଷତ୍ ସଦା ପଦିନୀ । ହ୍ରୀଂ ରାଧିକାଟୈ ହ୍ରୀଂ ଅକ୍ଷିଯୁଗଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ଏଂ ରାଧିକାଟୈ ଏଂ କର୍ଣ୍ୟୁଗଃ ସଦା ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ହ୍ରୀଂ ରାଧିକାଟୈ ହ୍ରୀଂ ନାସାୟୁଗଃ ସଦା ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ଓଁ ହ୍ରୀଂ ରାଧିକାଟୈ ହ୍ରୀଂ ଓଁ ଦୃତପଞ୍ଜିଃ ସଦା ପାତ୍ର ସରସ୍ଵତୀ । ହ୍ରୀଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ଲ-ଲାଟଃ ପାତ୍ର ହ୍ରୀଂ କାଳୀ ମେ ମୁଖମଣ୍ଡଳଃ ସଦା ପାତ୍ର । ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ମହିଷମଦିନୈ ହ୍ରୀଂ ହ୍ରୀଂ ମହିଷମଦିନୀ ଦ୍ୱାରକାବା-ସିନୀ ଶହ୍ଶ୍ଵାରଃ ରକ୍ଷତ୍ ସଦା ମମ । ଏଂ ହ୍ରୀଂ ଏଂ ମାତ୍ରୀ ହୁଦୟଃ ସଦା ମମ ରକ୍ଷତ୍ । ହ୍ରୀଂ ଏଂ ହ୍ରୀଂ ଉତ୍ରତାରା ନାଭିପଦଃ ସଦାରକ୍ଷତ୍ ମମ । କ୍ଲୀଂ ଏଂ କ୍ଲୀଂ କୁନ୍ଦରୀ କ୍ଲୀଂ ଏଂ କ୍ଲୀଂ ସାଧି-ଷ୍ଠାନଃ ଲିଙ୍ଗମୂଳଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ଲଃ ଏଂ ଲଃ ପୃଥିବୀ ଗୁଦ-ମଣ୍ଡଳଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ଏଂ ଏଂ ଏଂ ବଗଲା ଏଂ ଏଂ ଏଂ କ୍ଷମଦ୍ୱାରଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ହେଁଃ ବୈରବୀ ସେହିଃ କ୍ଷମଦ୍ୱାରଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ହ୍ରୀଂ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ହ୍ରୀଂ ଘାଟାଃ ରକ୍ଷତ୍ ମମ । ଏଂ ହ୍ରୀଂ ଏଂ ବୀଜତ୍ରଯଃ ସଦାପାତ୍ର ପୃଷ୍ଠଦେଶଃ ମମ । ଓଁ ମହାଦେବଃ ପାତ୍ର ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ମେ ଓଁ ନାରାୟଣଃ ପାତ୍ର ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସଦାମମ । ଓଁ ଓଁ କୁର୍ମଃ ପାତ୍ର ସଦାଗୋତ୍ରଃ କୁର୍ମିଣୀନାଥଃ । କୁର୍ମିନୀ ସତ୍ୟ-

ଭାଗାଚ ସୈବ୍ୟା ଜ୍ଞାନୁ ବତୀ ତଥା । ଲକ୍ଷଣୀ ମିତ୍ରବିଦ୍ଵାଚ ଡର୍ଢା-
ନାଗ୍ରଜିତା ତଥା । ଏତାଃ ସର୍ବାଯୁବତୟଃ ଶୋଭନାଶ୍ଵା ସୁଲୋ-
ଚନାଃ । ରକ୍ଷେଯୁଶ୍ଚମନ୍ତ୍ର ଦିଙ୍କୁ ସତତଂ ଶୁଭଦର୍ଶନାଃ । ଓଁ
ନାରାୟଣଶ୍ଚ ଗୋବିନ୍ଦଃ ଶିରଃପଦ ଦଲେକ୍ଷଣଃ । ସର୍ବାଙ୍ଗଂ ମେ
ନଦାରକ୍ଷେତ୍ର କେଶରଃ କେଶିହା ହରିଃ । ଇତୀଦଂ କର୍ବ୍ଚଂ ଭଦ୍ରେ
ତୈଲୋକ୍ୟ ମଞ୍ଜଳଂ ଶୁଭଂ । ପଦ୍ମିନ୍ୟାଃ ପରମେଶାନି ଉପବିଦ୍ୟା
ସୁମନ୍ତରଂ । ସଃ ପଠେତେ ପାଠୟେଦ୍ଵାପି ସତତଂ ଭକ୍ତି ତ୍ରୟପରଃ ।
ନିରାହାରୋ ଜଳତ୍ୟାଗୀ ଅଯୁତଂ ବନ୍ସରେ ସଦା । ତତ୍ତ୍ଵେ ପର-
ମେଶାନି ପଦ୍ମିନୀ ବଶତାମିଯାଃ । ଏତତେ କଥିତଂ ଦେବି-
କବଚଂ ଭୁବିଦୁର୍ଲଭଂ । ଫଳମୂଳ ଜଳଂତ୍ୟକୃତ୍ତଃ । ପଠେତେ ସଂବନ୍ଧ-
ମରଂ ସଦି । ପଦ୍ମିନୀ ବଶମାୟାତି ତତ୍ତ୍ଵେ ନଗନନ୍ଦିନି ।
ଅନେନୈବ ବିଧାନେନ ସଃ ପଠେତେ କବଚଂ ପରଃ । ବିଷ୍ଣୁଲୋକ
ମବାପ୍ନୋତି ନାନ୍ୟଥା ବଚନଂ ମମ । ସଂଗୋପ୍ୟ ପୂଜରେଦିଦ୍ୟାଃ
ମହାବିଦ୍ୟାଃ ବରାନନେ । ପ୍ରକଟାର୍ଥ ମିଦଂ ଦେବିକବଚଂ ପ୍ରପଠେତେ
ସଦା । ମହାବିଦ୍ୟାଃ ବିନାଭଦ୍ରେ ସଃ ପଠେତେ କବଚଂ ପ୍ରିୟେ ।
ତତ୍ତ୍ଵେ ସହସାଭଦ୍ରେ କୁଣ୍ଡିପାକେ ଭର୍ଜେତେ ପ୍ରିୟେ ॥

ଇତି ବାନୁଦେବରହ୍ମେ ରାଧାତପ୍ତେ ହରପାର୍ବିତୀ ସଂବାଦେ
ତୈଲୋକ୍ୟମୋହନଂ ନାମକବଚଂ ସମାପ୍ତ
ମେକତ୍ରିଂଶଃ ପଟଲଃ ।

ଅଥ ରାଧିକା ସହସ୍ର ନାମ ସ୍ତୋତ୍ର ।

ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ । ଇତିତେ କଥିତଃ ଦେବି କିମନ୍ୟୁ କଥୟ-
ମିତେ । ଶ୍ରୋତ୍ରୀତ୍ୱଃ ପରମେଶାନି ଅହଂ ବନ୍ଦାଚ ସାମ୍ବଲଃ ।
ଦେବୁୟବାଚ । କିଯଦମ୍ୟଗହାଦେବ ପ୍ରଚ୍ଛାମି ସଦିରୋଚତେ । ହନ୍ଦଯେ
ତବ ଦେବେଶ ନାମାତ୍ମାଣି ସନ୍ତିବୈ ନାମାତ୍ମାଣି ମଞ୍ଜାଣି ରହ-
ଶ୍ରାନି ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ । ବହୁନି ତବ ଦେବେଶ ହନ୍ଦଯେ ଦେବ
ଶୁଭ୍ରତ । କୃପଯା ପରମେଶାନ କଥୟସ୍ଵ ଦୟାନିଧେ । ଇଶ୍ୱର
ଉବାଚ । ପଦ୍ମିନ୍ୟାଃ ପରମେଶାନି ରହସ୍ୟଃ ନାନ୍ତି ଶୁନ୍ଦରି । ଦ୍ୱାୟ
ମର୍ବଃ ମହେଶାନି କଥିତଃ ପରମେଶରି । କିଞ୍ଚିଦନ୍ୟମହେଶାନି
ନାନ୍ତି ମେ ଗୋଚରେ ପ୍ରିୟେ । ସଦ୍ସଦନ୍ତି ମହେଶାନି ରହସ୍ୟଃ କଥି-
ତଃ ମୟା । ଦେବୁୟବାଚ । ପଦ୍ମିନ୍ୟାଃ ପରମେଶାନ ରହସ୍ୟଃ କଥୟ
ପ୍ରତୋ । ସଦିନୋ କଥ୍ୟତେ ଦେବ ତ୍ୟଜାମି ବିଗ୍ରହଃ ତଦା ।
ଇଶ୍ୱର ଉବାଚ । ଶୃଗୁ ପ୍ରଯେ କୁରଙ୍ଗାଙ୍କ ଏତଃ ପ୍ରୌଢଃ କଥଃତବ ।
ପ୍ରୌଢଃସ୍ଵ ସଦି ଚାର୍ବଙ୍ଗି ରହସ୍ୟଃ କଥୟାମିତେ । ରହସ୍ୟଃ ଶୃଗୁ
ଚାର୍ବଙ୍ଗି ସ୍ତୋତ୍ରଃ ପରମଦୁର୍ଲଭଃ । ସ୍ତୋତ୍ରଃ ସହସ୍ରନାମାଖ୍ୟଃ ଉପ-
ବିଦ୍ୟା ଶୁଦ୍ଧତଃ । ଉପବିଦ୍ୟାଶ୍ଚ ଦେବେଶ ଅତି ଗୁପ୍ତଃ ମନୋ-
ହରଃ । ଏତଃ ସ୍ତୋତ୍ରଃ ମହେଶାନି ପଦ୍ମିନୀ ସମ୍ମତଃ ସଦ୍ଦା । ଏତଭୁ
ପଦ୍ମିନୀ ସ୍ତୋତ୍ର ମାର୍ଚ୍ୟଃ ପରମାତ୍ମୁତଃ । ସମ୍ମାନଃ ମର୍ବତକ୍ରେଷ୍ଟୁ
ତବ ଭକ୍ତ୍ୟା ପ୍ରକାଶିତଃ । ଅନ୍ତ ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମିନୀ ସହସ୍ରନାମ
ସ୍ତୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧ୍ୟଃ ମହିଷମର୍ଦ୍ଦିନ୍ୟଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ଗାୟତ୍ରୀ-
ଛନ୍ଦେ । ମହାବିଦ୍ୟାମିନ୍ଦ୍ୟର୍ଥେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଏଁ ପଦ୍ମିନ୍ୟ
ରାଧିକାଯୈ । ରାଧାରମଣୀରପା ନିର୍ମପମ କୃପତୀ କୃପଧାନା ବଞ୍ଚା-
ବାମଃ ରଜୋଣ୍ଗଃ । ରଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗପୁଞ୍ଜାଭାରାଧ୍ୟାରାମ ପରା-
ଯଣଃ । ରତ୍ନାବତୀ କୃପଶିଳୀ ରଜନୀ ରଞ୍ଜନୀ ରତିଃ । ରତିପ୍ରିୟା

রমণীয়া রসপুণ্ডা রসায়না । রাসমধ্যে রাসৰূপা রসবেশা
রসোৎস্থকা । রসবতী রসোজ্জ্বাসা রসিকা রসভূষণা ।
রসমালাধরী রঙ্গী রঙ্গপট্টপরিচ্ছদা । কমলা কংপলতিকা
কুলত্রত পরায়ণা । কামিনী কমলাকুণ্ঠী কলিকল্লোল
নাশিনী । কুলিনা কুলবতীকামী কামসন্দীপনী তথা ।
কৌমারী কৃষ্ণবনিতা কামাঞ্চি কামৰূপণী । কামুকী
কলুষস্তীচ কুলজ্জা কুলপণ্ডিতা । কৃষ্ণবর্ণা কৃষ্ণাঙ্গীচ কৃষ্ণ-
বন্ধু পরিচ্ছদা । কান্তাকাম স্বরূপাচ কামৰূপা কৃপাবতী ।
ক্ষেমা ক্ষমাবতীচৈব খেলৎখঞ্জন গামিনী । খস্তা খগা
খগস্তাত্ত্বা খগণস্ত্ব বিহারিণী । গরিষ্ঠা গরিমা গঙ্গা গয়া
গোদাবরী গতিঃ । গাঙ্কারী গুণিনী গৌরী গঙ্গা গোকুল-
বাসিনী । গাঙ্কারী গানকুশলা গুণাগুণ্ঠ বিলাসিনী । ঘর্ষরা
ঘর্ষদা ঘর্ষা ঘনস্তু ঘনবাসিনী । ঘৃণা ঘৃণাবতী ঘোরা ঘোর
কর্ম্ম বিবর্জিতা চন্দ্রাচন্দ্র প্রভাচৈব চন্দ্ৰমূর্তি পরিচ্ছদা ।
চন্দ্ৰকপাচ চন্দ্ৰাখ্যা চঞ্চলা চারুভূষণা । চতুরা চারুশীলাচ
চম্পা চম্পাবতী তথা । চন্দ্ৰেখা চন্দ্ৰকলা চারবেশা
বিনোদিনী । চন্দ্ৰচন্দন ভূষাঙ্গী চাৰ্বঙ্গী চন্দ্ৰভূষণা ।
চিত্ৰিণী চিত্ৰকপাচ চিত্ৰমূর্তিধৰা সদা । ছত্ৰকপা ছত্ৰ-
বেশী শ্঵েতছত্ৰ বিধারিণী । ছত্ৰাত পাচ ছত্ৰাঙ্গী ছত্ৰঘী
ছত্ৰপালিনী । ছুরিতামৃত ধারোঘা ছত্ৰবেশ নিবাসিনী ।
ছটীকৃতা মৱালৌঘা ছটীকৃত নিজামৃতা । জয়ন্তীচ জগ-
আতা জননী জন্মায়িনী । জয়া জেতীচ জৱতী জীবনী
জগদঘূষিকা । জীবাজীব স্বরূপাচ জাড় বিধংসকারিণী ।
জগজ্জ্ঞানিজন শ্রেষ্ঠা জগদ্বেক্তুজগন্ময়ী । জগদানন্দ জননী
জনয়িত্বী জনসম্পদাং । ঝক্কার বাহিনী ঝঞ্জা ঝক্কার নির্ব-

ରାବତୀ । ଟଙ୍କାର ଟଙ୍କିନୀ ଟଙ୍କାଟଙ୍କିତା ଟଙ୍କକୁପିଣୀ । ଡସ୍ତରା
ଡସ୍ତରା ଡସ୍ତା ଡମ ଡସ୍ତାଚ ଡସ୍ତୁରା । ଟୌକିତାଶେଷ ନିର୍ବୋଧ
ଚଲଟେଲିତ ଲୋଚନା । ତପିନୀ ତ୍ରିପଥୀ ତୀର୍ଥବାସିନୀ ତ୍ରିଦ-
ଶେଶ୍ଵରୀ । ତ୍ରିଲୋକତ୍ରୟ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟତରଣୀ ତରଣେ ତରୁଃ । ତାପ-
ହତ୍ତୀ ତପାତାପା ତପନୀୟା ତପାବତୀ । ତାପିନୀ ତିପୁରାଦେବୀ
ତିପୁରାଜ୍ଞାକରୀସଦା । ତିଲକ୍ଷ୍ମୀ ତାରିଣୀତାରା ତାରାନାୟକ
ମୋହିନୀ । ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଗମନା ତୀର୍ଣ୍ଣା ତ୍ରିତୀତୀତୀତା ତ୍ରିତା ।
ତୃଷ୍ଣା ତରଙ୍ଗିନୀତୀର୍ଥୀ ତ୍ରିବିକ୍ରମ ବିହାରିଣୀ । ତମୋମୟା ତାମସୀଚ
ତପଶ୍ଚ୍ଯା ତପସଂ ଫଳା । ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବାପିନୀ ତଞ୍ଚା ତୃଷ୍ଣିଷ୍ଠତ୍ୟା
ତ୍ରଲାତଥା । ତ୍ରୈଲୋକମୋହିନୀ ତ୍ର୍ଯୀ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଭବ ପ୍ରଦା ।
ତ୍ରିପଦୀଚ ତଥା ତଥ୍ୟା ତିମିର ସଂସ ଚନ୍ଦ୍ରକା । ତୋଜୋକପା
ତପଃ ପାରା ତିପୁରା ତିପଦଷ୍ଠିତା । ଅୟାତନୀ ତାପହରା ତପ-
ନାଙ୍ଗଜ ବାହିନୀ । ତରିଷ୍ଣରଣି ତାରଣ୍ୟ ତପିତା ତରଣୀ
ପ୍ରିୟା । ତୀତପାପହରା ତ୍ରଲ୍ୟା ତୁନପାପ ତନ୍ମନପାଏ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ
ନାଶିନୀଦାତ୍ରୀ ଦକ୍ଷାଦେଇ ଦୟାବତୀ । ଦିବ୍ୟାଦିବ୍ୟ ସ୍ଵରପାଚ ଦୀକ୍ଷା
ଦକ୍ଷା ଦୟା ଦ୍ରବ୍ୟ । ଦିବ୍ୟକପା ଦିବ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଣନା-
ଶିନୀ । ଦ୍ରୁତାଚ ଦ୍ରୁତକୁପାଚ ଦନ୍ଦଶୂକ ବିମାଶିନୀ । ଛୁର୍ବାରା
ଦମୟାଦ୍ୟାତ୍ୟ ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ କରୀ ସଦା । ଦେବପ୍ରିୟା ଦେବୟାଙ୍ଗ୍ୟ
ଦୈବୀ ଦୈବବିଦ୍ୟା ସଦା । ଦିକ୍ପାଲ ପଦଦାତ୍ରୀଚ ଦୀର୍ଘାଦ୍ୟ ଦୀର୍ଘ-
ଲୋଚନା । ଛୁଟଦେଷ କାମହୁତା ଦୋଷୀ ଦୂଷଣ ବର୍ଜିତା । ଛୁକ୍ଷା
ଛୁମ ଦୂଶାତାଷା ଦିବ୍ୟାଦିବ୍ୟ ଗତି ପ୍ରିୟା । ଛୁନ୍ଦୀ ଦୀନ ଶରଣା
ଦିବ୍ୟା ଦେହବିହାରିଣୀ । ଛୁର୍ଗମ୍ବା ଦରିମା ଦାମା ଦୂରଙ୍ଗୀ ଦୂରବା-
ସିନୀ । ଛୁର୍ବିଗାଦ୍ୟ ଦୟାଧାରା ଦୂରମୁତ୍ତାପ ନାଶିନୀ । ଛରାଶୟା
ଛରାଧାରା ଦ୍ରାବିଣୀ ଦ୍ରହିନଃ ସ୍ତ୍ରତା । ଦୈତ୍ୟଶୁଦ୍ଧିକରୀ ଦେବୀ
ସଦାଦାନବ ମିଳିଦା । ଛୁର୍ବୁଦ୍ଧି ନାଶିନୀ ଦେବୀ ସତତଃ ଦାନ

দায়িনী । দানবাত্রীচ দেবেশী দ্যাবাভূমি বিগাহিনী । দৃষ্টিদঃ
দৃষ্টিকলদা দেবতা গৃহসংস্থিতা । দীর্ঘত্বকরী দীর্ঘা দীর্ঘ
ঘর্ষা দয়াবতী । দণ্ডিনী দণ্ডনীতিশ্য দীপ্তদণ্ড ধরাচ্ছিতা ।
দানাচিতা দ্রবদ্রব্যা দ্রবৈক নিরুমা পরা । দুষ্ট সন্তাপ
শাম্যাচ্ছাত্রী দবথু রোধিনী । দেবী দিববলবতী দান্তাদান্ত
জন প্রিয়া । দারিদ্রাদ্রি তটাদুর্গা দুর্গাদন্ত প্রচারিণী ।
ধর্মৰূপা ধর্মাধুরা ধেনুরূপা ধৃতিঃ ধ্রুবা । ধেনুদানা ধ্রুব-
স্পর্শা ধর্মকামার্থ মোক্ষদা । ধর্মিণী ধর্মমাতাচ ধর্মধাত্রী
ধনুর্ধুরা । ধাত্রী ধেয়া ধরা ধোয়ী ধারিণী ধৃতকল্মসী
ধনদা ধর্মদা ধন্যা ধন্যদা ধন্যদা ধনা । ধন্যা ধান্যাদি
কৃপাচ ধরিত্রী ধনপূরিতা । ধারণা ধনুরূপাচ ধর্মাধর্ম
প্রচারিণী । ধর্মিণী ধর্মতন্ত্রাত্মা ধর্মিনা মল কেশিনী ।
ধর্ম প্রচার নিরতা ধর্মৰূপা ধুরন্ধরী । ধনুর্বিদ্যাধরী ধাত্রী
ধনুর্বিদ্যা বিশারদা । নিরানন্দা নিরাহাচ নির্বাণ দ্বার
সংস্থিতা । নির্বাণ পদবী দাত্রী নন্দিনী নাকনায়িকা ।
নারায়ণী নিষিদ্ধিপী নিজুরপ প্রকাশিনী । নমস্তা নিষ্ঠ্যা
নন্দনতা নৃতন কৃপিণী । নির্মলা নির্মলাভাষা নিরথ্যা
নিরপত্রপা নিত্যানন্দ ময়ী নিত্যা নিত্য নৃতন বিগ্রহা ।
নিরিদ্ধা নীতিদৈর্ঘ্যাচ নির্বাণ পদদীপিকা । নিঃশঙ্কাচ
নিরাতঙ্কা নির্বাণিত মহামনাঃ । নির্মলা নন্দজননী নি-
র্মল শ্রামবেশিনী । নিরবদ্য কুলশ্রেষ্ঠা নিত্যানন্দ স্বৰূ-
পিণী । নির্ণয়া নির্ণয় পিতা নিষিদ্ধ কর্ম বর্জিতা ।
নিত্যোৎসবা নিত্যতন্ত্রা নমস্কার্য্যা নিরঞ্জনা । নিষ্ঠাবতী
নিরাতঙ্কা নির্লেপা নিশ্চলাঞ্চিকা । নিরবদ্যা নিরীশ্বাচ
নিরঞ্জন পুরাণিতা পুণ্যপ্রদা পুণ্যকরী পুণ্যগভী পুরাতনী ।

ପୁଣ୍ୟକ୍ରମୀ ପୁଣ୍ୟଦେହୀ ପୁଣ୍ୟଗୀତାଚ ପାବନୀ । ପୂଜାପର୍ଚିତା ପରମାପରା ପୁଣ୍ୟ ବିଭୂଷଣ । ପୁଣ୍ୟଦାତୀ ପୁଣ୍ୟଧରୀ ପୁଣ୍ୟପୁଣ୍ୟ ଅବାହିନୀ । ପୁଣ୍ୟଦେହୀ ପୁଣ୍ୟବତୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରମା । ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ପରାପଦ୍ମା ପଥଜ୍ଞା ପଦ୍ମଗଞ୍ଜିନୀ । ପଦ୍ମନୀ ପଦ୍ମବଜ୍ରାଚ ପଦ୍ମମାଲା ଧରା ସଦୀ । ପଦ୍ମୋଦ୍ଭବୀ ପରଥାଚ ପରମାନନ୍ଦ କ୍ରପଣୀ । ଅକାଶ୍ୟା ପରମାଶର୍ଯ୍ୟା ପଦ୍ମଗର୍ଜ ନିବାସିନୀ । ପାବନୀଚ ତଥ୍ୟ ପୃତ୍ତା ପବିତ୍ରା ପରମାକଳା । ପଦ୍ମାର୍ଚିତା ପଦ୍ମ ସଂସ୍ଥା ପଦ୍ମମାତା ପୁରାତନୀ । ପଦ୍ମାସନ ଗତା ନିତ୍ୟା ପଦ୍ମାସନ ପରିଛଦୀ । ଶୁନ୍ନପଦ୍ମାସନ ଗତା ରଙ୍କପଦ୍ମାସନା ତଥା । ପୀତପଦ୍ମାସନ ଗତା କୃଷ୍ଣ ପଦ୍ମ ହିତା ତଥା । ପଦାର୍ଥ ଦାୟିନୀ ପଦ୍ମାବନ ନାସ ପରାୟଣ । ଅକାଶିନୀ ପ୍ରଗନ୍ଠାଚପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକାଚ ପାବନୀ । ଫଳହନ୍ତା ଫଳହରୀ ଫଳର୍କପଣୀ । ଫୁଲେନ୍ଦ୍ରୀ ଲୋଚନା ଫୁଲ୍ଲା ଫୁଲକୋରକ ଗଞ୍ଜିନୀ । ଫଲିନୀ କାଲିନୀ ଫେନା କୁଲ୍ଲଛାଟିତ ପାତକା । ବିଶ୍ୱମାତାଚ ବିଶ୍ୱେଶୀ ବିଶ୍ୱାବିଶ୍ୱ ବର ପ୍ରିୟା । ବ୍ରଙ୍ଗଣ୍ୟା ବ୍ରାଙ୍ଗଣୀ ବ୍ରାଙ୍ଗୀ ବ୍ରଙ୍ଗଜ୍ଞା ବିମଳ ମଳା । ବଜ୍ରଲା ବାଜ୍ରଲା ବଜ୍ରୀବଜ୍ରାରୀ ବନ୍ଦାୟିନୀ । ବିକ୍ରାନ୍ତା ବିକ୍ରମା ମାଳା ବହୁଭାଗ୍ୟ ବିଲୋଚନା । ବିଶ୍ୱାବିତ୍ରା ବିଶ୍ୱୁମଥୀ ବୈଷ୍ଣବୀ ବିଷ୍ଣୁ ବଜ୍ରଭା । ବିଜ୍ଞପାକ ପ୍ରିୟା ଦେବୀ ବିଭୂତିରିଷ୍ଟତୋ ମୁଖୀ । ବେଦାବେଦ ରତ୍ନା ବାନୀ ବେଦାକ୍ଷର ସମସ୍ତିତା । ବିଦ୍ୟା ବିଦ୍ୟାବତୀ ବନ୍ଦ୍ୟା ବୃଦ୍ଧତୀ ବ୍ରଙ୍ଗବାଦିନୀ । ବରନ୍ଦା ବିପ୍ର ହନ୍ତାଚ ବରିଷ୍ଠାଚ ବିଶୋଧିନୀ । ବିଦ୍ୟାଧରୀ ବସ୍ତ୍ରମତୀ ବିପ୍ରବନ୍ଦ୍ରା ବିଶୋଧିତା । ବୋମସ୍ତ୍ରାନ୍ତବତୀ ବାମା ବିଧାତୀ ବିବୁଧ ପ୍ରିୟା । ବୁଦ୍ଧିରିନାଶିନୀ ବିତ୍ତା ବ୍ରଙ୍ଗକପବରାନନ୍ଦା । ବାସିନୀ ବ୍ରଙ୍ଗଜନନୀ ବ୍ରଙ୍ଗହତ୍ୟାପୁହାରିଣୀ । ବ୍ରଙ୍ଗ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ଵରପାଚ ସଦାବିଭବବର୍ଦ୍ଧିନୀ । ବିଜ୍ଞାବିନୀ ବ୍ୟାପିନୀଚ ବ୍ୟାପିକା ପରିଚାରିକା । ବିପନ୍ନାର୍ତ୍ତିହରୀ-

ବେଦୀ ବିନୟ ବ୍ରତଚାରିଣୀ । ବିପନ୍ନଶୋକ ସଂହତୀ ବିପଞ୍ଚୀ ବାଦ୍ୟ-
ତ୍ରେପରା । ବେଣୁବାଦ୍ୟପରା ଦେବୀ ବେଣୁତ୍ରତି ପରାୟଣା । ବର୍ଜନ୍ମିନୀ
ବଲକରୀ ବଲମୂଳୀ ବିବସ୍ତତୀ । ବିପାପ୍ନୀ ବିଶିଥା ଚୈବ ବିକଞ୍ଚ-
ପରିବର୍ଜିତା । ବୁଦ୍ଧିଦୀ ହୃତୀଦେବୀ ବିଧି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସଂଶୟା ।
ବିଚିତ୍ରାଙ୍ଗୀ ବିଚିତ୍ରାଭା ବିଚ୍ଛା ବିଭବ ବର୍ଦ୍ଧିନୀ । ବିଗୟା ବିନୟା
ବନ୍ଦ୍ୟା ବାମଦେବୀ ବରପ୍ରଦା । ବିଷୟୀଚ ବିଶାଳାଙ୍କୀ ବିଜ୍ଞାନ
ବିଷ୍ଵମାନିନୀ । ଭଦ୍ରା ତୋଗବତୀ ଭବ୍ୟାଭବାନୀ ଭୟ ବାସି-
ନୀ । ଭୂତଧାତ୍ରୀ ଭୟହରୀ ଭକ୍ତ ବଶ୍ୟାଭୟା ପହା । ଭକ୍ତିଦୀ
ଭୟହା ଭୋବୀ ଭକ୍ତ ଦୁର୍ଗପ୍ରଦାୟିନୀ । ଭାଗୀରଥୀ ଭାନୁମତୀ
ଭାଗ୍ୟଦୀ ଭଗନିର୍ହିତା । ଭବପ୍ରିୟା ଭୂତଭୂଷୀ ଭୂତିଦୀ ଭୂତ-
ଭୂଷଣ । ଡୋଗୋବତୀ ଭୂତିମତୀ ଭୟକ୍ରପା ଭମି ଭମା ।
ଭୁରିଦୀ ଭକ୍ତିଶୁଲଭା ଭାଗ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିକରୀ ସଦା । ଭିକ୍ଷୁମାତା
ଭିକ୍ଷୁ ନିଯା ଭବ୍ୟାଭବ ସ୍ଵର୍କପିଣୀ । ମହାମାୟା ମାତୃପ୍ରିୟା ମହା-
ମନ୍ଦୀ ମହୋଦରୀ । ମତିର୍ମୁକ୍ତିର୍ମୁକ୍ତିନୋତ୍ୟାଚ ମହା ମଙ୍ଗଲଦୀୟିନୀ ।
ମହାପୁଣ୍ୟ ମହାଦାତ୍ରୀ ମୈଥୁନ ପ୍ରିୟଲାଲସୀ । ମନୋଭୀ
ମାଲିନୀ ମାନ୍ୟ ମନି ମାଣିକ୍ୟ ଧାରିଣୀ । ମୁନିଷ୍ଠତା ମୋହକରୀ
ମୋହହନ୍ତୀ ମଦୋକ୍ତଟା । ମଧୁପାନରତା ମଦ୍ୟ ମଦା ସୁରିତ
.ଲୋଚନା । ମଧୁପାନ ପ୍ରମତ୍ତାଚ ମଧୁଲୁକ୍ତା ମଧୁତ୍ରତା । ମାଧ୍ୟବୀ
ମାଲିନୀ ମାନ୍ୟ ମନୋରୁଥ ପଥାତିଗା । ମୌକ୍ଷେଷ୍ୟ ପ୍ରଦା-
ମର୍ତ୍ତ୍ୟା ମହାପଦ୍ମ ବନାନ୍ତିତା । ମହାପର୍ବାବ ମହତୀ ମୃଗାଙ୍କୀ
ମୀନଲୋଚନା । ମହାକାଟିନ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ୟ ମହାଙ୍କୀ ମହତୀ କଳା ।
ମୁକ୍ତିକପା ମହାମୁକ୍ତା ମନିମାଣିକ୍ୟ ଭୂଷଣ । ମୁକ୍ତିକଳ ବିଚି-
ତ୍ରାଙ୍ଗୀ ମୁକ୍ତାରଞ୍ଜିତ ନାସିକା । ମହାପାତକ ରାଶିଙ୍ଗୀ ମନୋ-
ନୟନ ମନ୍ଦିନୀ । ମହାମାଣିକ୍ୟ ରଚିତା ମହାଭୂଷଣ ଭୂଷିତା ।
ମାୟାବତୀ ମୋହହନ୍ତୀ ମହାବିଦ୍ୟାବିଧାୟିନୀ । ମହା ମେଧା ମହା-

ଭୂତି ଶ୍ରୀହାମାୟା ପ୍ରିୟା ସଥି । ମନୋଧରୀ ମହୋପାୟା ମହା-
ମନି ବିଭୂଷଣା । ମହାମୋହପ୍ରଗ୍ରହିନୀ ମହାମଙ୍ଗଳଦାୟିନୀ । ଯଶ-
ସ୍ତିନୀ ସଶୋଦାଚ ଯମୁନା ବାରିହାରିଣୀ । ଯୋଗସିଦ୍ଧିକରୀ ସଜ୍ଜା
ସଜ୍ଜେଶ ବନ୍ଦିତପ୍ରିୟା । ସଜ୍ଜେଶୀ ସଜ୍ଜ କଳଦା ସଜ୍ଜନୀଯା ଯଶ-
କ୍ରାରୀ । ଯୋଗସୌନ୍ଦରୀ ଯୋଗସିଦ୍ଧା ଯୋଗିନୀ ଯୋଗବୁଦ୍ଧିଦା ।
ଯୋଗୟୁକ୍ତ ସମାଦୟକ୍ଷେତ୍ର ସିଦ୍ଧି ସଜ୍ଜେକ ଧାରିଣୀ । ଯମୁନା ଜଳ
ସେବ୍ୟାଚ ଯମୁନା ଜଳବିହାରିଣୀ । ଯାମିନୀ ଯମୁନା ଯାମ୍ୟା ସମ-
ଲୋକ ନିବାସିନୀ । ଲୋଲାଲୋକ ବିଲାସାଚ ଲୋଲଃ କଲ୍ଲୋଳ-
ମାଲିକା । ଲୋଲାକ୍ଷଣୀ ଲୋକ ମାତାଚ ଲୋକାନନ୍ଦ ପ୍ରଦାୟିନୀ ।
ଲୋକବଞ୍ଚ ଲୋକଧାତ୍ରୀ ଲୋକାଲୋକ ନିବାସିନୀ । ଲୋକଅତ୍ୟ
ନିବାସାଚ ଲକ୍ଷଳକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷିତା । ଲୀଲାଲୋକାଚ ଲାବନ୍ୟା
ଲଦିମା କମଲେକ୍ଷଣା । ବାନ୍ଧୁଦେବ ପ୍ରିୟା ବାମା ବସନ୍ତ ସମୟ
ପ୍ରିୟା । ବାସନ୍ତୀ ବନ୍ଧୁଦା ବଜ୍ରା ବେଣୁବାଦପରାଯଣା । ବୀଣାବାଦ୍ୟ
ପ୍ରମତ୍ତାଚ ବୀଣାନାଦ ବିଭୂଷଣା । ବେଣୁବାଦ୍ୟରତା ଚୈବ ବଂଶୀନାଦ
ବିଭୂଷଣା । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଭରତଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶୈଶବା ଶାନ୍ତି ବିଗ୍ରହା ।
ଶୀତଳାଶୋଧିତା ଶୋଭା ଶ୍ରୁଦ୍ଧା ଶ୍ରୁଦ୍ଧାୟିନୀ । ଶିବପ୍ରିୟା
ଶିବାନନ୍ଦା ଶିବପୂଜାରୁ ତତ୍ପରା । ଶିବଭୃତ୍ୟ ଶିବ ସତ୍ୟ
ଶିବନିତ୍ୟ ପରାଯଣା । ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀନିବାସାଚ ଶ୍ରୁତି କୃପା ଶ୍ରୁତ-
ଭ୍ରତା । ଶ୍ରୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟା ଜପକରୀ ଶ୍ରୁଦ୍ଧକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୁଦ୍ଧାଶ୍ରୀ । ଶ୍ରୁତିନନ୍ଦା
ଶ୍ରୁତିଃ ଶ୍ରୋତ୍ରୀ ଶିବପେମ ପରାଯଣା । ଶୋରଣୀ ଶ୍ରୁତବାର୍ତ୍ତାଚ ।
ଶାଲିନୀ ଶିବନର୍ତ୍ତକୀ ବଡ଼ଗୁଣା ମୁପଦାକ୍ରାନ୍ତା ଷଡ଼କ୍ରତ୍ତି-
କୃପଣୀ । ସରମା ଶ୍ରୁତ୍ତା ସିଦ୍ଧା ସିଦ୍ଧମିଦ୍ଧି ପ୍ରଦାୟିନୀ । ସେବ୍ୟା-
ସଙ୍ଗା ସତି ଶ୍ରୁତି ଶ୍ରୁତିକୃପା ମଦପ୍ରିୟା । ସମ୍ପଃ ପ୍ରଦାସ୍ତତିଃ
ଶ୍ରୁତା ଶ୍ରୁବନୀଯା ଶ୍ରୁବପ୍ରିୟା । ଶୈର୍ଘ୍ୟଦା ଶୈର୍ଘ୍ୟଗା ମୌଖ୍ୟ-
ଶ୍ରେନ୍ଦ୍ରମୌଖ୍ୟାଗ୍ୟ ଦାୟିନୀ । ଶୁକ୍ରମା ଶୁକ୍ରମା ଶ୍ଵଧା ଶ୍ଵଧାଲେପ

প্রমোদিনী । স্বর্গপুরুষ সমুদ্রাভা সর্ব পাতকনাশিনী ।
 সংসার বারিণী রাধা সৌভাগ্য বর্দ্ধিনী সদা । হরপ্রিয়া
 হিরণ্যাভা হরিলাঙ্ঘনী হিরন্যয়ী । হংসৰূপা হরিজ্ঞাভা
 হরিষ্ঠর্ণাশুচিস্থিতে । ক্ষেমদা ক্ষালিতা ক্ষোমা কৃত্ত ঘট্টা
 বিধারিণী । অপরৈকং শৃঙ্গ প্রৌঢ়ে স্বরাক্ষর সমন্বিতং ।
 স্তোত্ৰং সহস্র নামাখ্যং স্বরবাঞ্ছন সংযুতং অজরা
 অতুলা নন্তা অনন্তামৃতদায়িনী । অনন্দারা অশোকাচ
 অলকা অমৃতশ্রবণা । অনাথ বল্লভা অন্তা অযোনি সন্তুবা
 প্রিয়ে । অঁব্যক্তালক্ষণা কুণ্ডা বিচ্ছিন্না চাপুরাজিতা । অনা
 থানা মতোষ্ঠার্থ সিদ্ধিদানন্দবর্দ্ধিনী । অনিমাদি গুণাদারা
 অগণ্যালিক হারিণী । অচিন্ত্য শক্তি বলয়ান্তুত কৃপাচ
 হারিণী । অদ্বিতীয় স্মৃতাদৃতী অষ্টযোগসমন্বিতা । অচুতা
 অনবিচ্ছিন্না অকুণ্ঠশক্তি ধারিণী । অনন্ততীর্থকৃপাচ অনন্তা-
 মৃত কপিণী । অনন্তমহিমাপারা অনন্ত স্মৃতায়িনী ।
 অর্থদা অনন্দা অর্থা সদা অমৃত বর্ষিণী ॥ আবিদ্যা জাল
 শমনী অপ্রতর্কগতি প্রদা । অশেষ বিদ্ধ সংহস্ত্রী অশেষ গুণ
 গুম্ফিতা । অজ্ঞান নাশিনী দেবী অনন্ত সিদ্ধিদায়িনী ।
 অশেষ পাপসংহস্ত্রী অশেষ দেবতাময়ী । অঘোরা
 অমৃতাদেবী অজ্ঞান তিমির প্রদা । অনুগ্রহ পরাদেবী
 অভিরাম বিনোদিনী । অনবদ্য পরিচ্ছন্না অত্যনন্ত কল-
 ক্ষিণী । আরোগ্য দাত্রী আনন্দা অপর্ণার্তি বিনাশিনী ।
 আশৰ্য্য কৃপা আদ্যস্থা আপ্তবিদ্যা সদা প্রিয়া । আপ্যা-
 যিনীচ আলস্থা আপদাহা মৃতপ্রদা । ইষ্টারতি রিষ্টি-
 দাত্রী ইষ্টাপন কলপ্রদা । ইতিহাস স্মৃতি শ্঵েতা ইহামুত্ত
 কলপ্রদা । ইষ্টাচ ইষ্টকৃপাচ ইত্যাদি পরিবন্ধিতা । ই-

ନିରା ରଚିତାଙ୍ଗୀଚ ଇଲକ୍ଷାର ଇଥାରିଣୀ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ମେବିତ
ପଦା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରୀତିଦାୟିନୀ । ଉତ୍ସରୀ ଉଶଜନନୀ ଉଶ ଐଶ୍ୱର୍ୟ
ଦାୟିନୀ । ଉତ୍କଳ ଶକ୍ତିମଂୟୁକ୍ତ । ଉପମାନ ବିବର୍ଜିତ ।
ଉତ୍ତମ ଶ୍ଲୋକ ସଂସେବ୍ୟ ଉତ୍ତମୋତ୍ତମ ରୂପିଣୀ । ଉକ୍ତା ଉକ୍ତ
ଉଧାରାଧା ଉର୍ମିଲାଚ ଶୁଚିଶ୍ଵିତ । ଉହା ଉହ ବିତର୍କାଚ ଉର୍ଦ୍ଧ-
ଧାରାଚ ଉର୍ଦ୍ଧଗା । ଉର୍ଦ୍ଧଧାରା ଉର୍ଦ୍ଧଘୋନୀ ଉପପାପ ବିନାଶିନୀ ।
ଖ୍ୟବନ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀାଙ୍କି କରୁଣତ୍ରୟ ନାଶିନୀ । ଖତସ୍ତବୀ ଖଦ୍ଦିଦାତ୍ରୀ
ଖକ୍ଥା ଖକସ୍ତରୂପିଣୀ । ଖତୁପ୍ରିୟା ଖକ୍ଷମାତା ଖକ୍ଷାର୍ଚି ଖକ୍ଷ
ମାର୍ଗଗା । ଖତୁଲକ୍ଷଣରୂପାଚ ଖତମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶିନୀ । ଏଷିତା ଖିଲ
ମର୍ବିସ୍ତା ଏକୈକାଯୁତ ଦାୟିନୀ । ଐଶ୍ୱର୍ୟ ତର୍ପ୍ୟ ରୂପାଚ ଐତି
ରୈନ୍ଦ୍ର ଶିରୋମଣି । ଓଜନ୍ମିନୀ ଓସଧିଚ ଓଜୋନାଦୌ ଜଦା-
ଯିନୀ । ଓଁକାର ଜନନୀ ଦେବୀ ଓଁକାର ପ୍ରତିପାଦିତ । ଓଦାର୍ଯ୍ୟ
ପ୍ରକରା ଭଦ୍ରେ ଉପେନ୍ଦ୍ରୋଷଧି ବିଗ୍ରହ । ଅଶ୍ଵବହ୍ନାଚ ଅମୃତା
ଅସ୍ତ୍ର ଅସ୍ତାଲିକା ତଥା । ଅସ୍ତ୍ରଜାଙ୍ଗୀଚ ଅଞ୍ଚାନା ଅସ୍ତ୍ର ମିଳାସ୍ତ୍ର-
ଜାନନା । ଅଂଶୁମାଲୀ ଅଂଶୁମତି ଅଂଶୀତ୍ୟଂଶାଂଶ ସତ୍ତବା ।
ଅଞ୍ଚତା ମିଶ୍ରହାତ୍ବଦେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭନ ସ୍ଵରା । ଅର୍ଥେଶା ଅର୍ଥ-
ଦାତ୍ରୀଚ ଅର୍ଥରୂପା ଅନାହତା । ଶୃଣୁ ନାମାନ୍ତରଂ ଭଦ୍ରେ କକା-
. ରାଦି ବଂରାନନେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁନ୍ଦରଂ ଶୁନ୍ଦର ନିର୍ମଳୋପଳ
ଗଜିନୀ । କୁଟନ୍ତା କରୁଣା କାନ୍ତ । କର୍ମଜାଲ ବିନାଶିନୀ ।
କମଳା କମ୍ପଲତିକା କଲି କଲ୍ପନାଶିନୀ । କମନୀୟ କଳା
କର୍ଣ୍ଣ କପର୍ଦ୍ଦି ପୂଜନ ପ୍ରିୟା । କଦମ୍ବ କୁମୁଦାଭାଷା ସଦା କୋକ-
ନଦେଶଣା । କାଲିନ୍ଦୀ କେଲିକଲିତା କନା କାଦମ୍ବ ମାଲିକା ।
କାନ୍ତାଲୋ କତ୍ରୟା କନ୍ତା କମ୍ବରୂପା ମନୋହରା । ଖଡ଼୍ଗିଣୀ
ଖଡ଼୍ଗଧାରାଭା ଖଗା ଖଗେନ୍ଦ୍ର ଧାରିଣୀ । ଖେଖେଲ ଗାମିନୀ
ଖଡ଼୍ଗା ଖଡ଼୍ଗେନ୍ଦ୍ର ତଳକାଠିତା । ଖେଚରୀ ଖେଚରୀ ବିଦ୍ୟା ଖ-

ଗତିଃ ସ୍ୟାତିଦାୟିନୀ । ସ୍ଥଣ୍ଡିତାଶେଷ ପାପୋଦ୍ବା ସ୍ଥଳରୁକ୍ତି ବିମାଶିନୀ । ଥାତେନ କନ୍ଦ ସନ୍ଦୌହାଥ୍ରଗ୍ ସ୍ଥାନ୍ତଥାରିଣୀ । ଥର ସନ୍ତାପଶମନୀ ଥରମନ୍ତ ନିକୁଣ୍ଠନୀ । ଗୁହାଗଞ୍ଜଗତି ଗୌରୀ ଗଞ୍ଜର ନଗରପ୍ରିୟା । ଗୁଚ୍ଛପା ଗୁଣବତ୍ତୀ ଗୁର୍ବୀଗୌରବ ରଙ୍ଗିନୀ । ଗ୍ରହପୀଡ଼ାହରା ଗୁପ୍ତାଗନ୍ଦ ଶ୍ରିର୍ଘମନା ପ୍ରିୟା । ଚାମ୍ପେଯ ଲୋଚନା ଚାରୁ ଚାରୁଙ୍ଗୀ ଚାରୁଙ୍ଗପିଣ୍ଣୀ । ଚନ୍ଦ ଚନ୍ଦନ ସିଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଚର୍ବନୀଯା ଚିରଶ୍ରିତା । ଚାରୁ ଚମ୍ପକ ମାଲାଟ୍ୟା ଚଲିତା ଶେଷ ଦୁଷ୍କ୍ରତା । ଚାରିତା ଶେଷ ହୁଜିଲା ଚାରିତାଶେଷ ମନ୍ତ୍ରିଲା । ରଙ୍ଗଚନ୍ଦନ ସିଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗମାଲିକା । ଶୁକ୍ଳ ଚନ୍ଦନ ସିଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଶୁକ୍ଳାଙ୍ଗୀ ଶୁକ୍ଳମାଲିକା । ପୀତଚନ୍ଦନ ସିଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ପୀତାଙ୍ଗୀ ପୀତମାଲିକା । କୁଷଚନ୍ଦନ ସିଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ କୁଷାଙ୍ଗୀ କୁଷମାଲିକା । ଶୁକ୍ଳବନ୍ଧୁ ପରିଧାନା ଶୁକ୍ଳବନ୍ଧୁ ପରାଯଣୀ । ରଙ୍ଗବନ୍ଧୁ ପରିଧାନା ରଙ୍ଗବନ୍ଦ୍ରୋତ୍ତରାଯଣୀ । ପୀତବନ୍ଧୁ ପରିଧାନା ପୀତବନ୍ଦ୍ରୋତ୍ତରା-ଯଣୀ । କୁଷପଟ୍ଟ ପରିଧାନା କୁଷପଟ୍ଟୋତ୍ତରୀଯଣୀ । ହନ୍ଦାବନେ-ଶ୍ଵରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶିନୀ । ପଞ୍ଚିନୀ ନାଗରୀ ଗୋପୀ କାଲିନ୍ଦୀ ଅବଗାହିନୀ । ଗୋପୀଶ୍ଵର ପ୍ରିୟା ଭୂତ୍ୟା ସଦା ନଗର ମୋହିନୀ । ତ୍ରିପୁରା ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ତ୍ରିପୁରାଜ୍ଞ କରୀ ସଦା । ତ୍ରି-ପୁରା ସନ୍ନିକରସ୍ଥ । ତ୍ରିପୁରା ଅନୁଚାରିକା । ତ୍ରିପୁରା ପୁର ସଂ-ସ୍ଥାନ ଯା ରାଧା ପଞ୍ଚିନୀ ପରା । ନାମା ମୌତାଗ୍ୟ ମଞ୍ଚନା ନାମା-ଭରଣ ଭୂଷିତା । ସ୍ତୋତ୍ରଂ ସହସ୍ରନାମାଥ୍ୟଂ କଥିତଂ ତବ ଭ-କ୍ରିତଃ । ଏତ୍ୟ ସ୍ତୋତ୍ରଃ ମନ୍ତ୍ରଃ କବଚଃ ବରାରମେ । କଞ୍ଚେ କଞ୍ଚେଚ ଦେବେଶ ପ୍ରପଠେନ୍ଦ୍ରଦି ମାନସଃ । ଉପାଶ୍ମ ରାଧିକାଂ ବିଦ୍ୟାଂ କେବଳଂ କମଳେକ୍ଷଣେ । ବହୁକାଳେନ ଦେବେଶ ଉପ-ବିଦ୍ୟାପି ସିଦ୍ଧତି । ପଞ୍ଚିନୀ ରାଧିକା ବିଦ୍ୟା ଉପବିଦ୍ୟାମୁ ନି-ଶ୍ଚିତା । ଅହାବିଦ୍ୟାଂ ମହେଶାନି ଉପାଶ୍ମ ଯତ୍ରତଃ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟଂ ।

କଟଂ ପରମେଶାନି ରାଧାମନ୍ତ୍ରେଣ ଶୁଣ୍ଡରି । ଶୃଗୁନାମ ସହ-
ାନି ପ୍ରକଟେ ଯତ୍ତୁ ଶଶ୍ରତେ । କୁଞ୍ଜସ୍ତ କାଲିକା ସାକ୍ଷାତ ରାଧା
କୁତି ପାଞ୍ଚିନୀ । କୁର୍ବଙ୍ଗ ରାଧେ ଗୋବିନ୍ଦ ଈଦୟୁଚାର୍ଯ୍ୟ ଯତ୍ତଃ ।
ନାସୌ ବୈଷ୍ଣବୋ ଦେବୀ ସର୍ବତ୍ରେବ ପ୍ରକାଶତେ । ଗୋବିନ୍ଦୋ
ତୁ ଦେବେଶ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଂ ତ୍ରିପୁରଶୁଣ୍ଡରୀ । ବିନ୍ଦୁା ମନ୍ତ୍ରଂ ବିନା ହୋମଂ
ନା ପୂଜାଂ ବିନା ବଲିଂ । ବିନା ଗଙ୍ଗଂ ବିନା ପୁଞ୍ଜଂ ବିନା
ମତୋଦିତାଂ କ୍ରିୟାଂ । ଆଣାଯାମଂ ବିନା ଧ୍ୟାନଂ ବିନା
ତୁତ ବିଶୋଧନଂ । ବିନା ଜାପଂ ବିନା ଦାନଂ ଯେନ ରାଧା
ଅର୍ପୀଦିତ । ରାଧା ସହଶ୍ରନାମାଖ୍ୟ ତୋତ ମାର୍ଗେନ ପାର୍ବତି ।
ଯାଜପେଟୈଷଃବ୍ଦ ମନ୍ତ୍ରଂ ରାଧିକା ମନ୍ତ୍ର ମେବଚ । ସପତେନରକେ
ସାରେ ଯାବଦିନ୍ଦ୍ରାଚତ୍ତର୍ଦିଶ । ଶ୍ରୀଶା ଗୁରୁମୁଖାଗନ୍ଧଂ ବୈଷ୍ଣବଂ
କ୍ରି ତ୍ରେପରଃ । ତତଃ ପୁରଶ୍ଚରୀଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦେକ ବିଂଶତି ସଂଖ୍ୟ-
ଂ । ପୂର୍ଣ୍ଣାଭିଷେକ ମିଳନ୍ୟ ତତୋ ଗୁରୁ ପଦାର୍ଚନଂ । ବିନା
ଶ୍ରୀଭିଷେକପଞ୍ଚ ଭବାକୋଃ ପାରମିଛତି । ଅଭ୍ୟନ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵ ତୁର୍ବୁ-
ଙ୍କ ନିରଯେ ପତନଂ ଭବେତ । ମତ୍ୟଂ ମତ୍ୟଂ ମହେଶାନି ସତ୍ୟଂ
ତ୍ୟଂ ବଦ୍ୟମ୍ୟହଂ । ଭବାକ୍ଷି ତରଣଂ ନାସ୍ତି ବିନା ପୂର୍ଣ୍ଣାଭିଷେ-
ଯଂ । ନାମାଗମ ପୁରାଣାନି ବେଦବେଦାଙ୍ଗ ଶାସ୍ତ୍ରତଃ । ମଯୋ-
ତ୍ରଂ ମହେଶାନି ସାରଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାଭିଷେଚନଂ । ତ୍ୟାତ ସର୍ବ ପ୍ର-
ତ୍ରବ କୁର୍ଯ୍ୟାଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାଭିଷେଚନଂ । କୁଶା ପୂର୍ଣ୍ଣାଭିଷେକପଞ୍ଚ ପଠେତେ
ଶାସ୍ତ୍ରବଂ ପ୍ରିୟେ । ଶ୍ଵର ପାଠୀ ଅହେଶାନି ମଭବେନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦନଃ ।
ତ୍ରେତ୍ରଂ ସହଶ୍ରନାମାଖ୍ୟଂ ନ ସନ୍ତ ଜପତୋ ମନୁଃ । ରାଧାକୁଞ୍ଜଶ୍ଵର
ବୈଶି ତତ୍ତ ପାପ ଫଳଂ ଶୃଗୁ । କୁଞ୍ଜିପାକେ ସପଚ୍ୟେତ ଯାବ-
ଅକ୍ଷଗଃ ଶତଃ । ବିମଘାନାଂ ସଥାଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ଭବେନ୍ଦ୍ରାଗୀ ରଥୀ
ଯେ । ବୈଷ୍ଣବାନାଂ ସଥା ଶ୍ରୁତଃ ପ୍ରକୃତୀନାଂ ସଥା ସତୀ ।
ମୟାଗାଂ ସଥା ବିଷ୍ଣୁ ନନ୍ଦତ୍ରାଗାଂ ସଥା ଶକ୍ତି । ଶ୍ଵରାନାଙ୍ଗ
(୪୬)

তথা শ্রেষ্ঠং রাধাস্তোত্র মিদং প্রিয়ে । জপ পূজাদিকং
যদ্যদ্বলি হোমাদিকস্থা । শ্রীরাধাস্তোত্র পাঠস্থ কলাঃ
নার্তি ষোড়শীং ।

ইতি বাস্তুদেব রহস্যে রাধাতন্ত্রে সহস্র নাম স্তোত্র ।
ক্ষেকত্রিংশৎ পটলঃ ।

ଦେବୁୟବାଚ । ଭୂଯ ଏବ ମହାବାହୋ ଶୃଗମେ ପରମଃ ବଚଃ ।
 ହରିନାମ ମହାଦେବ ବିଶେଷେଣ ବଦ୍ରପ୍ରଭୋ ॥ ୧ ॥ ପୂର୍ବଃ ସତ୍ୟ
 ସୁଚିତ୍ତଃ ଦେବ ହରିନାମ ସଦାଶିବ । ତ୍ୱରିକରଃ ପରମେଶାନ
 ବିଶ୍ଵାଦଦଶକର ॥ ୨ ॥ ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ । ହରିନାମଦ୍ଵିଧାଦେବି
 ବୃହଃ ସାମାନ୍ୟମେବଚ । ସାମାନ୍ୟଃ ଭାରତେ ଶସ୍ତ୍ରଃ ବୃହନ୍ମାମ
 ବରାନନେ । ସ୍ଵର୍ଗେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେଚ ପାତାଲେ ସର୍ବତ୍ରେବ ପ୍ରଶନ୍ତତେ ॥ ୩ ॥
 ସତ୍ୟକୃଃ ବାଞ୍ଚୁଦେବାୟ ତ୍ରିପୁରା ଜଗଦୀଶ୍ୱରୀ । ସାମାନ୍ୟଃ ଭାରତେ
 ଶସ୍ତ୍ରଃ ତୈନେବ ସୁଚାତେ ମରଃ ॥ ୪ ॥ ଓଁ ନମଃ ଶିବରାମଃ ଶିବରାମଃ ଶିବଃ
 ଶିବଃ । ଏହି ହୁଁ ଶିବଃ ଶିବଃ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ଶିବୋରାମ
 ହରିଃ ଦ୍ୱାତ୍ରିଶାଦକ୍ଷରଃ ମତ୍ରଃ ହରିନାମ ପ୍ରକାର୍ତ୍ତିତଃ ॥ ୫ ॥
 ବ୍ରାଙ୍କଣେ କ୍ଷତ୍ରିଯେ ବୈଶ୍ଟ୍ରେ ସର୍ବଦେଶେ ସୁସନ୍ଧତଃ । ଏତନ୍ମାମ
 ମହେଶାନି ପ୍ରଥମଃ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵିଦିଃ ॥ ୬ ॥ ବ୍ରାଙ୍କାଣ୍ଡବ୍ୟାପକଃ ନାମ
 ହରିନାମ ମନୋହରଃ । ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶାଦକ୍ଷରଃ ନୈବ ପାଷଣ୍ଡାୟ ପ୍ରଶ-
 ନ୍ତତେ ॥ ୭ ॥ ଆଦ୍ୟନ୍ତେ ପ୍ରଣବଃ ଦତ୍ତା ବ୍ରାଙ୍କଣାଦି ଅଯୋଶ୍ୱରେ ।
 ନଶ୍ତ୍ରଦ୍ଵତ୍ତ ମହେଶାନି ମତ୍ରମେତ ତୁଳୀରଯେ ॥ ୮ ॥ ହରିନାମ
 ଜପେଦେବି ଦଶଧ୍ୟ ଦଶଧ୍ୟମଦା । କର୍ଣ୍ଣଚ ବିଶ୍ଵଦ୍ୟର୍ଥଃ ସାମାନ୍ୟଃ
 ଯୋଡୁଶାଶ୍ଵରଃ ॥ ୯ ॥ ଦେବୁୟବାଚ । ସାମାନ୍ୟଃ ପରମେଶାନ
 ଦୋଷଦଃ ହରିନାମଚେ । ତ୍ୱରିକଥଃ ତ୍ରିପୁରାଦେବୀ ବାଞ୍ଚୁଦେବାୟ
 ଶୂଲଭୃତ୍ । ଇଦମୁକ୍ତଃ ମହାବାହୋ କୃପାୟ ବଦ୍ରକର ॥ ୧୦ ॥
 ଈଶ୍ୱର ଉବାଚ । ହରିନାମ ରହ୍ୟଃ ସର୍ବଶକ୍ତି ଯୁତଃ ସଦା ।
 ତ୍ରିପୁରା ବାଞ୍ଚୁଦେବାୟ ବୃହନ୍ମାମ ବରାନନେ । ଅତ୍ରବୀତ ପ୍ରଥମଃ
 ଭଦ୍ରେ ପଞ୍ଚାତ୍ମୁ ଯୋଡୁଶାଶ୍ଵରଃ ॥ ୧୧ ॥ ପ୍ରଣବେତ୍ତ ଅଯୋଦେବୀ
 ବ୍ରଙ୍ଗ ବିଷ୍ଣୁ ପିତାମହଃ । ଶିବସ୍ତ କାଲିକା ସାକ୍ଷାତ ରାମ
 ତ୍ରିପୁର ତୈରବୀ ॥ ୧୨ ॥ ମହାକାଳୀ ମହାମାୟା ଦୟଃ କୃଷ୍ଣସ୍ଵର୍ଗ-

পিণী । বিভেদ্যা দশনামাস্তে শক্তয় স্ত্রিবিধিৎ পরাঃ ॥ ১৩ ॥
 ভৈরবীচ তথা কাঞ্জী মহাকালী বরানন্দে । সর্বশক্তি অয়ঃ
 নাম হরেশ্বর্হিষমর্দিনী ॥ ১৪ ॥ যজ্ঞাম পরমেশানি
 সামান্যং বোড়শাশ্রয়ং । স্তুতকৰ্ত্ত সংযুক্তং শূভ্রলোর্গে
 প্রশস্ততে । অধৈরেশুচ শুভ্রেশু সামান্যং শশ্ততে সদা ॥ ১৫ ॥
 রাম নাম মৃহেশানি ধনুঃশক্তি যুক্তং সদা । কৃষ্ণ নাম মহে-
 শানি সর্বশক্তি যুক্তং প্রিয়ে ॥ ১৬ ॥ অপরৈকং রহন্মাম
 সাবধানা বধারয় । ওঁ হরেকৃষ্ণ গোবিন্দ ওঁ হীঁ জনার্দন
 হৃষীকেশ হীঁ ওঁ ॥ ১৭ ॥ এতত্তে কথিতং দেবি হরিনাম
 শুশ্রোভনং । এতনাম বরারেোহে সদাবিভব বর্দ্ধনং ॥ ১৮ ॥
 অনেনৈব বিধানেন গুহ্যং যঃকারয়েৎ সদা । তত্ত্ব তত্ত্বচ
 দেবেশি মহাবিদ্যাহি সিদ্ধাতি ॥ ১৯ ॥

ইতি বাসুদেব রহস্যে রাধাতত্ত্বে ।

দ্বাত্রিঃশং পটলঃ ।

সমাপ্তঃ ।

